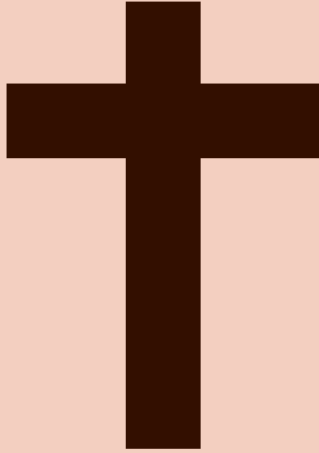

Uwien ya Jotiefɛnku
ya gbɔnku

The New Testament in the Ngangam language of Togo

Uwien ya Jɔtiefɛnku ya gbɔnku

The New Testament in the Ngangam language of Togo

copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Ngangam

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Ngangam

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 25 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022
f30fbe0b-cda1-5a60-a4ee-8be80c6caef6

Contents

Matie	1
Mark	49
Luk	79
San	128
Itùon	162
Erom yaab	207
1 Korɛnt yaab	227
2 Korɛnt yaab	247
Galasi yaab	260
Efɛs yaab	267
Filip yaab	274
Kolɔs yaab	279
1 Tesalonik yaab	284
2 Tesalonik yaab	289
1 Timote	292
2 Timote	298
Tit	302
Filemɔn	305
Ebrembe	307
Saak	324
1 Pier	330
2 Pier	336
1 San	340
2 San	346
3 San	347
Sud	348
Mikpiirm	350

Tigbɛmɔnmɔnt tɑ Matie kɛle' tũ nnɔ Nɑ wɔngh kugbɔnku kuu te ma bo

Matie yé Yesu Kristo ya panpaankaab piik nin bile nnɔ ya uba nɛ. U kɛle' u'gbɔnku kuu ki de' binib bà nnɔ lii yé Sufmbɛ nɛ ki pekre' ki paan' Kristo ya sɛn bo.

U wuɔn' kugbɔnku kuu ni ki ye Yesu nɛ yé uyo bo Uwien là pùon' Sufmbɛ ki ye u li sɔn wà wɔ n̄ baa kí lá n̄mien bɛ kí li yé bi'ber nnɔ. U kɛle' Kujɔtiɛkpaaku ya gbɔnku ya gber ku'ni tũ yɛbe, ki wuɔn' Yesu sɔnsɔn' tũ len' nà nnɔ ma bo, ki tɔke' ki ye Uwien ya bɛl nek'n' ní n̄ɔ.

Kugbɔnku kuu ya cincinm, liyul 1 kí tĩ baa iyul 2, Matie lienh Yesu ya màm nin u'buwaam bo nɛ. Yesu yé ubɛr nɛ ki baa' wɔ n̄ n̄ɛn binib bi'biere ni.

Kí cin iyul 3:1 kí tĩ baa iyul 4:11, Matie lienh San s̄i' Yesu Uwien ya n̄unm ma bo nin Satan biike' wɔ ma bo nɛ.

Kí cin iyul 4:12 kí tĩ baa 18: 35, Matie lienh Yesu tien' nà Galile ya tinfɛnm ni nnɔ nɛ. U pɔn' mikpɛnɛnm mà yɛbe nɛ ki wɔkn' binib Uwien ya bɛl ya gber, ki cère' biwienb faake' ki yɛbe.

Kí cin iyul 19 kí tĩ baa iyul 25, Yesu jon' Yerusalem bó, ki tĩ wɔkn' binib Uwien ya gber ni' bɔ. U wɔkn' binib ugbengbenyo ya gber, ki tɔke' bɛ ki ye bi la cère uba n̄ lere kí tuln bɛ.

Kí cin iyul 26 kí tĩ baa iyul 28, Matie lienh Sufmbɛ ya ciɛnb cuo' Yesu, ki cère' bi bun' wɔ tibuur, ki kpe' wɔ udɔpɔnpɔn bo nin u mɛkre' ma bo ya gber nɛ.

*Yesu ya yaajɛb ya yel
(Luk 3:23-38)*

¹ *Yesu Kristo ya yaajɛb ya yel ya gbɔnku sɔ nɔ. U là yé *Dafid ya yaabil nɛ, nɛ Dafid mɔ yé *Abraham ya yaabil. ² *Abraham là maa' *Isaak, nɛ *Isaak mɔ maa' *Sakɔb, *Sakɔb mɔ maa' Suda nin u'ninjiɛb. ³ Suda mɔ maa' Fares nin Sera. Bi'naa ya yel si Tamar. Fares mɔ maa' ɛsilɔm, ɛsilɔm mɔ maa' Alam, ⁴ Alam mɔ maa' Aminadab, Aminadab mɔ maa' Nasɔn, Nasɔn mɔ maa' Salima, ⁵ Salima mɔ maa' Bos. U'naa ya yel si Lahab. Bos mɔ maa' Yobɛd. U'naa ya yel si Lut. Yobɛd mɔ maa' Yese, ⁶ Yese mɔ maa' ubɛr *Dafid. *Dafid mɔ maa' Salomɔn. U'naa là yé Yuri ya po nɛ, nɛ *Dafid taa' wɔ ki kuɔn'. ⁷ Salomɔn mɔ maa' Erobowam, Erobowam mɔ maa' Abiya, Abiya mɔ maa' Asafu, ⁸ Asafu mɔ maa' Yosafat, Yosafat mɔ maa' Yolam, Yolam mɔ maa' Osiyas, ⁹ Osiyas mɔ maa' Yowatam, Yowatam mɔ maa' Ahas, Ahas mɔ maa' Esekiyas, ¹⁰ Esekiyas mɔ maa' Manase, Manase mɔ maa' Amos, Amos mɔ maa' Yosiyas, ¹¹ Yosiyas mɔ maa' Yekoniya nin u'ninjiɛb uyo wà Israyɛl yaab ya nɛnnɛndb là tɔn' nin bɛ lituɔl ki cuo' bɛ ki jon' *Babilonn nnɔ. ¹² Bi cuo' bɛ ki jon' Babilonn ma nnɔ, ni ya puoli bó nɛ Yekoniya maa' Salatiɛl, Salatiɛl mɔ maa' Sorobabel, ¹³ Sorobabel mɔ maa' Abiyud, Abiyud mɔ maa' Eliyakim, Eliyakim mɔ maa' Asɔ, ¹⁴ Asɔ mɔ maa' Sadɔk, Sadɔk mɔ maa' Akim, Akim mɔ maa' Eliyud, ¹⁵ Eliyud mɔ maa' Eleyasaa, Eleyasaa mɔ maa' Matan, Matan mɔ maa' *Sakɔb, ¹⁶ *Sakɔb mɔ

maa' *Yosef, wà yé Mari ya ce nno. Mari mo maa' *Yesu wà bi yih wò *Uwien ya Nigendke Kristo nno.

¹⁷ Kí ñe *Abraham kí li ñmòñmòbe kí tí baa *Dafid, bi là te yaajeb piik nin binan ne. Kí ñe *Dafid kí li ñmòñmòbe kí tí baa uyo wà Israyel yaab ya nennendb là cuo' be ki jon' Babilonn nno, bi' mo là te yaajeb piik nin binan ne. Uyo wà bi' nennendb là cuo' be ki jon' Babilonn nno kí li ñmòñmòbe kí tí baa *Uwien ya Nigendke Kristo ya yo, bi' mo là te yaajeb piik nin binan ne.

Yesu ya mdam ya gber

(Luk 2:1-7)

¹⁸ Bi maa' Yesu Kristo ma bo so. Bi là pun' u' naa Mari uje uba ne bi yih wò *Yosef. Wa laan là kuon' wò, ne *Mifuoñaanm cère' u punbe'. ¹⁹ U' ce *Yosef yé ugbemàndaan ma nno, ne kí yie wò ní bole kí ñore wò ño tigger nno là ñe saali. ²⁰ U maaleh nno ma nno, ne ki laa' Yonbdaan ya tond uba tideknt ni. Utond nno tóke' wò ki ye: «*Yosef, *Dafid ya yaabile, la fenge kí ye ña ní taa a'po Mari kí baa a'den, kime *Mifuoñaanm ne cère' u punbe'. ²¹ U li maa kibujebuk, ne á yin kè *Yesu*, kime wòn ne li ñen u'bol yaab bi'biere ni.»

²² Nen ke là tien' ño Yonbdaan là cère' u' ñobonsoknl len' nà nno, nè ní tien ne. U là len' ki ye: ²³ «Ujefaan wà ña ben je li punbe kí maa kibujebuk. Bi li yin kè Emaniél.» Ni'tingi si: «Uwien te nin te.» »

²⁴ Ne *Yosef finde', ki tien' Yonbdaan ya tond tóke' wò ki ye wò ní tien nà nno, ne ki taa' u'po Mari, ²⁵ ka duon' nin wò haali u tí maa' kibujebuk, ne u yin' kè Yesu.

2

Bibenbenb biba baa' ki puke' Yesu

¹ To, bi maa' *Yesu Betelem ya du ni ne, Sude ya tinfenm ni, uyo wà Herod yé uber nno. Bi maa' *Yesu ma nno, ne binib bà ñmòbe mibenm inmaabii bo ya biba ñen' lenpuoli bó ní ki baa' Yerusalem, ² ne ki niire' ki ye: «Bi maa' kibuk kà kí yé Sufmbe ya ber nno te le saan-i? Kime ti laa' kí'ñmaabil lenpuoli bó ne ki baa' tí puke kè.» ³ Uber Herod nin Yerusalem ya nib ke cii' tigger nno ma nno, ne tù beke' be ceen. ⁴ Ne u yin' *Sufmbe nin *bitotuarciemb nin *Yiko ya wònwòknb ke, ki niire' be ki ye bi li maa Uwien ya Nigendke Kristo le saan-i?

⁵ Ne bi ye: «Betelem ya du wà te Sude ya tinfenm ni nno ni, kime *Uwien ya ñobonsoknl là kele' ki ye Uwien ye:

⁶ «Sin Betelem ya du wà te Sude ya tinfenm ni nno, ña mánbe ki yé dufenm Sude ya tinfenm ya du ke ni, kime uber li ñe sin ni ne, kí li yé wà li likeh n' nib Israyel yaab.» »

⁷ Nen bo ne Herod bóle' ki yin' bibenbenb nno, ki niire' be liñmaabil nno cinbe ki puo' uyo wà, ⁸ ne kí sòn' be Betelem bó ki ye: «Li joh men kí tí nuun kí bende kibuk nno ya gber mòmòm. Ni laa' kè la, ní liebe ní kí lá tóke nni, n' mo ní jo kí tí puke kè.»

⁹ U len' ki ghen', ne bi siere' ki bure'. Bi joh ma nno ne ki laa' liñmaabil là bi là laa' lè lenpuoli bó nno, le be usen ki tí baa' kibuk nno te nà saan nno, ne ki sere' ni' saan paaki. ¹⁰ Bi laa' lè nno ma nno, ne bi'yenm songe' ki tí kende'. ¹¹ Bi kòn' iden nno, ne ki laa' kibuk nno nin kí'naa Mari. Bi

* 1:21 Yesu ya tingi si: Uwien ñmiendeh binib ne.

gbaan', ki puke' kibuk nnɔ, ki ñen' bi'kəl ni tibonmɔnmɔnt ki de' kè. Bi de' kè miñðkm nin liɲubl liba bi yih lè ansan nin mikpɔm miba bi yih mè miir*.

¹² Ni ya puoli bó nɛ Uwien tɔke' bɛ tidɛknt ni ki ye bi la liɛbe ubɛr Herod bó. Nɛn bo nɛ bi ñen' usɛnpaanke ki kun'.

Bi taa' Yesu ki sɛn' ki jon' Esipt bó

¹³ Bi kun' ma nnɔ nɛ *Yosɛf laa' Yonbdaan ya tond uba tidɛknt ni. Nɛ utond nnɔ tɔke' wɔ ki ye: «Fii kí taa kibuk kíe nɔ nin kí'naa kí sɛn kí jo *Esipt bó, kí tí rí li te ni'bó, kí li gu lidaali là n li tɔke nɛ kí ye á liɛbe ní, kime ubɛr Herod li nuun kibuk nnɔ wɔ rí ku kè.»

¹⁴ Nɛn saan nɛ Yosɛf fii' ki taa' kibuk nnɔ nin kí'naa kuñonku ki jon' *Esipt, ¹⁵ ki tí te ni'bó haali Herod tí kpo'. Ní tien' nɔ Yonbdaan là cère' u'ñɔbonsɔknl len' ná nnɔ nè rí tien nɛ. Ú là ye: «Uwien ye: «N yin' n'buk kè rí ñe ní *Esipt ni.» »

Uɛr Herod ku' mubujɛbumu

¹⁶ Tɔ, Herod bɛnde' ki ye bibɛnbɛnb nnɔ lɛrɛ' wɔ ma nnɔ, nɛ u'benku ni ben' ki gbien', nɛ u cère' u'sojambe ku' Bɛtɛlɛm ya du nin u'dugbaan kɛ ya bujɛbumu mùa kɛ nɔmɔbe ibin ile nin mùa nɔ laan baa' ibin ile nnɔ. Ú là niire' bibɛnbɛnb nnɔ bi cinbe ki laa' liɲmaabil nnɔ uyo wà. Nɛn nɛ cère' u' jje' ki kpaan' ibin ile. ¹⁷ Ú ku' mubumu nnɔ ma nnɔ nɛ ní tien' *Uwien ya ñɔbonsɔknl Seremi là len' ma ki ye:

¹⁸ «Bi cii' imuɔ bó Lama ya du ni, udaan uba muɔh ikumuɔ, ki kpiɛndeh ki gbiekeh. Lasɛl nɛ muɔh u'bumu bo, uba nɔ rí fre kí suon wɔ, kime u'bumu nɔ ji te.»

Bi taa' Yesu ki siere' Esipt ni

¹⁹ Ní tete, nɛ Herod tí kpo'. Ú kpo' ma nnɔ, nɛ *Yosɛf laa' Yonbdaan ya tond uba tidɛknt ni, *Esipt ni. ²⁰ Nɛ u tɔke' wɔ ki ye: «Fii kí taa kibuk nnɔ nin kí'naa kí liɛbe Israyɛl ya du bó, kime binib bá là nuunh bɛ rí ku kè nnɔ kpo'-a.»

²¹ Nɛ u fii' ki taa' kibuk nnɔ nin kí'naa, ki liɛbeh Israyɛl ya du bó. ²² *Yosɛf cii' ubɛr Herod ya bijɛ Akelayus teke' u'baa ya bɛl Sude ya tinɛnm ni. Nɛn bo nɛ u fɛnge', ka yie wɔ rí baa ni'bó, nɛ Uwien wuɔn' wɔ tidɛknt ni nɛ u bure' Galile ya tinɛnm bó. ²³ Ú tí baa', nɛ ki kɔ udu uba ni, bi yih wù Nasarɛt. Ní tien' nnɔ nɔ *Uwien ya ñɔbonsɔknl là len' ná nnɔ nè rí tien nɛ. Bi là len' ki ye: «Bi li yin wɔ Nasarɛt ya du ya nil nɛ.»

3

*San wà siih binib Uwien ya ñunm nnɔ ya gbɛr
(Mark 1:1-8; Luk 3:1-18; San 1:19-28)*

¹ San wà siih binib Uwien ya ñunm nnɔ baa' uyo uba ki te kupɛnpɛlku ni, Sude ya tinɛnm ni, ki kpaandeh ki teh: ² «Lèbre mɛn ni'tetem, kime Uwien ya bɛl neknl ní nɔ.» ³ *Uwien ya ñɔbonsɔknl Esayi là len' San ya gbɛr ki ye:

«Udaan uba te kupɛnpɛlku ni ki wuureh ki teh:

* **2:11** Miir yé mikpɔm miba ya bol nɛ. Bi taah kusiiku kuba ya bol ya siim nɛ ki teh mè. Mi'daaku faa cɛɛn nɛ.

«Tùare mɛn Yonbdaan ya sɛn,
kí cubn u'sɛngbɛmu kí de wɔ.» »

⁴ San là guo liliɛrl là nnɔ, bi taa' ñɔkma ya kobr nɛ ki lon' lè. U là gbin kugbɔnku ya ningbɛnl nɛ u'ciɛk ni. U'jier là si inacu nin tisiir nɛ. ⁵ Binib ñɛh ní Yerusalem nin Sude ya tinfɛnm kɛ nin Sudɛn ya kpenl ya tinfɛnm kɛ ni, ki bàareh u'saan, ⁶ ki kpiireh bi'biere, nɛ u siih bɛ Uwien ya ñunm, Sudɛn ya kpenl ni.

⁷ San laa' *Farisiɛnmbɛ nin Saduseyɛnmbɛ bàareh u'saan ki yebe ki yie wɔ ní sɛi bɛ Uwien ya ñunm. Nɛ u tɔke' bɛ ki ye: «Iwaaleb ninbi, ñmɛ nɛ wuɔn' nɛ ni li tien ma kí ñɛ Uwien ya benpiebe wà we ní nnɔ ni?» ⁸ Li sɔnh mɛn itùon yà wɔngɛh ki teh ni mɔnbe ki lèbre' ni'tetem, ⁹ ki la li maaleh ni'yɛnm ni ki teh: «Ti'yaaje si *Abraham ma nnɔ, ní dɛkre' nɛ», kime n tɔkeh nɛ nɛ, Uwien li fre kí cɛre itɛn yie nɔ ní kpɛnde *Abraham ya yaabii. ¹⁰ Uwien bonde' liyel ñɔ wɔ ní kpikre isiin. Isiin yà kɛ ña lùonh biimɔnmɔn la, u li gɛ yí kí wiɛ umu ni nɛ. ¹¹ Min taah miñunm nɛ ki siih nɛ Uwien ya ñunm, ki wɔngɛh ki teh ni lèbre' ni'tetem. Ama wà li paan n'puoli bó ní nnɔ ñmɔbe mituɔm ki cɛn' nni. Ma kpɛ ní cɛkre u'tacaan. Wɔn nɛ lá li cɛre *Mifuoñaanm nin umu ní jiire ní ni'bo. ¹² U taa' kiyonyiek wɔ ní tí lende u'ji. U li taa mijibim kí cùɔn ubɔnbuɔn ni, kí taa tifent kí wiɛ umu wà ña ní kpiin ni.»

San sɛi' Yesu Uwien ya ñunm
(Mark 1:9-11; Luk 3:21-22)

¹³ Tɔ, u ya yo nɛ *Yesu ñɛn' Galile ya tinfɛnm bó ní ki baa' San saan, Sudɛn ya kpenl saan ñɔ San ní sɛi wɔ Uwien ya ñunm. ¹⁴ San ña tuo', nɛ ki tɔke' wɔ ki ye: «Sin wà bi li sɛi min Uwien ya ñunm nnɔ, a'mɔ ji liebe' ki baa' min saan-ii?» ¹⁵ Nɛ *Yesu ye: «Tuo kí tien nnɔ fɛnfɛnnɔ. Nnɔ nɛ ti li fre kí tien Uwien yie nà kɛ.» Nɛ San tuo' ki sɛi' wɔ Uwien ya ñunm. ¹⁶ U sɛi' *Yesu ma nnɔ nɛ u ñɛn' miñunm ni i ya tãan bo. Kutaaku yàare', nɛ u laa' *Uwien ya Fuoñaanm jiih ní ki naan unɛnjel, ki lá kɛle' u'bo. ¹⁷ Nɛ unieke uba ñɛn' paaki bó ní ki ye: «N'bijɛ sɔ, n yie wɔ, nɛ n'yɛnm sɔngɛ u'bo.»

4

Satan biike' Yesu
(Mark 1:12-13; Luk 4:1-13)

¹ U ya yo nɛ *Mifuoñaanm tuke' *Yesu ki jon' kupenpelku ni ñɔ usɛnpol ní tí biike wɔ. ² *Yesu lɔle' buñɔbu iwien pinan nin tiñɔnt pinan. Ni ya puoli bó nɛ mikònm cuo' wɔ, ³ nɛ *usɛnpol unibiikl baa' u'saan, ki lá tɔke' wɔ ki ye: «A yé *Uwien ya Bijɛ la, cɛre itɛn yie ní kpɛnde kpɔnɔ.»

⁴ Nɛ *Yesu jiih' wɔ ki ye: «Nì kɛle' *Uwien ya gbɔnku ni ki ye: «Nil ña li fuobe jier baba bo; u li fuobe iñɔbon yà kɛ ñɛh Uwien ya ñɔbu ni nnɔ mɔ bo nɛ.» »

⁵ Nɛ *usɛnpol taa' wɔ ki jon' Uwien ya du Yerusalem ni, ki tí duon' wɔ *Uwien ya duku ya paaki lekɛki, ⁶ nɛ ki tɔke' wɔ ki ye: «A yé *Uwien ya Bijɛ la, maabe kí ci tingi, kime ní kɛle' *Uwien ya gbɔnku ni ki ye:

«Sin bo, Uwien li cɛre u'tondb ní guɔre ñɛ,
ñɔ a'taal la mɛ tɛnl.» »

⁷ Nɛ *Yesu ye: «Nì tí kɛle' *Uwien ya gbɔnku ni mɔ ki ye: «Ña ní biike a'Yonbdaan Uwien.» »

⁸ *Uŋenpol tí taa' wɔ́ ki tí don' liǰɔ́fɔ́kɪrl liba bo, ki wuɔ́n' wɔ́ uŋɛndun ya bɛl kɛ nin i'faal, ⁹ nɛ ki tɔ́kɛ' wɔ́ ki ye: «A gbaan' n'nintuɔ́li ki puke' nni la, n li taa nɛn kɛ kɪ de sin nɛ.»

¹⁰ Nɛ *Yesu ye: «Sin, Satan, siere n'saan, kimɛ ní kɛle' *Uwien ya gbɔ́nku ni ki ye:

«A li gbaan kɪ kpiɛke a'Yonbdaan Uwien nɛ,
kɪ li pukeh wɔ́n baba.» »

¹¹ Nɛn saan nɛ *uŋenpol siere' ki dɔ́an' wɔ́. Nɛ *Uwien ya tondb baa' ki lá toreh wɔ́.

*Yesu cin' u'tuonl Galile ni
(Mark 1:14-15; Luk 4:14-15)*

¹² *Yesu cii' bi cuo' San ki tí pɛkn', nɛ u siere' ni'saan ki liebe' Galile ya tinɛnɛm bó. ¹³ U bure' ki tí baa' Nasaret, ki gɛ̀bre' ki tí te Kapɛrnawum ya du ni. Udu nnɔ́ te miŋunciɛnɛm saan nɛ, Sabulɔ́n nin Nɛftali ya tinɛnɛm ni. ¹⁴ U kɛ́le' ni'saan ma nnɔ́, nɛ ní tien' *Uwien ya nɔ́bonsɔ́knl Esayi lá len' ma ki ye:

¹⁵ «Sabulɔ́n nin Nɛftali yaabe,
ninbi bà kɔ́ ki kpiɛke Galile ya nŋunciɛnɛm,
Sudɛn ya kpenpuol bó nnɔ́,
mitinɛnɛm mà bi yih mè bà nja yé Sufmbɛ ya tinɛnɛm nnɔ́.

¹⁶ Binib bà là te licinŋunl ni nnɔ́,
bi laa' kuwenwenciɛnku.
Binib bà mikuum là kpáakeh bɛ, mi'jinjinku yiin bi'bo nnɔ́,
kuwenwenku wende' bi'bo.»

¹⁷ Kí nɛ u ya yo kɪ taa kɪ li joh, nɛ *Yesu cin' ki kpaandeh ki teh: «Lèbre mɛn ni'tetem, kimɛ Uwien ya bɛl nɛkn' ní nɔ́.»

*Yesu yin' bijɛnbɛb binan bɛ ní paan u'bo
(Mark 1:16-20; Luk 5:1-11)*

¹⁸ *Yesu cuonh ki kpáakeh Galile ya nŋunciɛnɛm, nɛ ki laa' ninjiɛb bile, bi te ki wiɛnh bubɛbu. Bi là yé bijɛnbɛb nɛ. Bi yih uba Simɔ́n, ki baanh wɔ́ Pier*, ki yih u'ninɛ Andre. ¹⁹ Nɛ u tɔ́kɛ' bɛ ki ye: «Paan mɛn n'bo ní, nɔ́ ní cère ní li taakeh binib ki diɛnh nni.» ²⁰ Bi dɔ́an' bi'bàan i ya tɔ́an bo, nɛ ki paan' u'bo.

²¹ U jɛnde' waamu, nɛ ki tí laa' ninjiɛb bile mɔ́, Sebede ya bijieɛb Saak nin u'ninɛ San. Bɛn nin bi'baa Sebede te bi'nɛrbu ni, ki túɔreh bi'bàan. Nɛ *Yesu yin' bɛ. ²² Nɛ bi dɔ́an' bi'baa nin bu'nɛrbu nnɔ́ i ya tɔ́an bo, ki paan' u'bo.

*Yesu kpaandeh Uwien ya gbɛr; ki buuh biwienb
(Luk 6:17-19)*

²³ Nɛ *Yesu cuonh Galile ya tinɛnɛm kɛ ni, ki kɔ́h Sufmbɛ ya tɔ́an ya dur ni, ki wɔ́knh binib Uwien ya gbɛr, ki kpaandeh Uwien ya bɛl ya gbɛmɔ́nmɔ́nt, nɛ ki buuh iwien kɛ ya bol. ²⁴ Nɛ u'yel kpiɛnh Siri ya tinɛnɛm kɛ ni. Bi tukeh binib bà bun iwien kɛ ya bol ki bàareh u'saan nɛ u buuh bi'kɛ. Bɛn si: isenpol njaake bà nin bà luh libinbil nin bà ya gbɛnɛnt faan'. ²⁵ Nɛ inigociɛn nɛn' ní Galile ya tinɛnɛm ni nin mitinɛnɛm mà bi yih mè Idu Piik nnɔ́ ni nin Yerusalem ni nin Sude ya tinɛnɛm ni nin Sudɛn ya kpenpuol bó, nɛ ki paan' u'bo.

* 4:18 Pier ya tingi si: litenpenl nɛ.

5

Yesu wəknh u'panpaankaab lijuəl bo

Uwien ya mənəm te binib bə bo

(Luk 6:20-23)

¹ *Yesu laa' inigol nnə ma nnə, nε ki don' ki tī kèle' lijuəl liba bo.

U'panpaankaab taan' u'saan, ² nε u cin' ki wəknh bε ki teh:

³ «Binib bə ηməbe ijiinyənmaale nnə,

Uwien ya mənəm te bi'bo,

kimε *Uwien ya bεl yé bi'yaal nε.

⁴ Binib bə muəh nnə, Uwien ya mənəm te bi'bo,

kimε Uwien li sange bi'yənm.

⁵ Binib bə jiindeh bi'ba tingi nnə, Uwien ya mənəm te bi'bo,

kimε uηəndun wuu li yé bi ya faal nε.

⁶ Binib bə ya nun mən bε rí li yé binimənb nnə,

Uwien ya mənəm te bi'bo,

kimε bi lá li lε bi yé nà.

⁷ Binib bə muəh bi'təb micεcεkm nnə,

Uwien ya mənəm te bi'bo,

kimε Uwien li muə bε micεcεkm.

⁸ Binib bə taa' bi'ba ki de' Uwien, bi'fəl bo ηa ηməbe jəknt nnə,

Uwien ya mənəm te bi'bo,

kimε bεn nε li lε Uwien.

⁹ Binib bə nuunh uyənduən ya sən nnə,

Uwien ya mənəm te bi'bo,

kimε Uwien li yin bε u'bumu.

¹⁰ Binib bə jinh ijənd bi'nimənt bo nnə,

Uwien ya mənəm te bi'bo,

kimε bεn nε si Uwien ya bεl.

¹¹ «Binib sukreh nε, ki jəndeh nε, ki lienh ni'bo iñəbonbil kε ya bol min bo la, Uwien ya mənəm te ni'bo. ¹² Li te mən uyənsənge ni, kí li poknh, kimε ni li lε lisuul là yεbe paaki bó. Bi là jənde' *Uwien ya nəbonsəknb bə là te uyo bo nnə mə nnə nε.»

Ninbi nε yé miyaam nin kuwenwenku uηəndun wuu ni

(Mark 9:50; Luk 14:34-35)

¹³ «Ninbi nε yé uηəndun wuu ya yaam. Ama miyaam saa' ka ji ηmε la, niba ηa te kí ji rí fre kí ηmaake mē. Ma ji yé bonn, bi li wule mē nε, nε binib rí li taanh mi'bo ki gəbreh.

¹⁴ «Ninbi nε yé uηəndun wuu ya wenwenku. Udu wà te ligbengbenl bo ηa ηməbe bəlm. ¹⁵ Unil sε' lifrl la, wa rí taa sənku kí cubn li'bo. U li taa lē kí tuən likpənkpənl bo nε, lē rí li wendeh bə kε te iden ni. ¹⁶ Ni'mə ya wenwenku rí li wendeh binib ya nun bó, bε rí li lenh ni teh nà nī mən nnə, ηə kí pēke ni'Baa wà te paaki bó.»

Yiko ya wəknm

¹⁷ «La maaleh mən ki teh n baa' rí lá gben *yiko nin Uwien ya nəbonsəknb ya gber nε. Ma baa' rí lá gben tù. N baa' rí lá tien tù cinbe kí ye ma bo nε. ¹⁸ N təkεh nε imən nε, yiko nnə uba kpəin mənən ηa rí juore fənm, u'kε li li tien nε. Kutaaku nin kitink li wuəke kí kpaan ma kε la, yiko nnə ya gbeyəyəl liba mənən ηa rí juore fənm. ¹⁹ Nən bo, wà kε kənde' yiko nnə ni uba bo waamu mənən, kí wəkn' binib bε rí li teh u'yaam la, u li yé

uwaal nε Uwien ya bεl ni. Wà ke tuo' *yiko nnɔ, ki wɔkn' binib nnɔ la, u li yé ucien nε Uwien ya bεl ni. ²⁰ N tɔkeh nε nε, ni'nimànt ɲa cεn' *Yiko ya wɔnwɔknb nin *Farisienmbe yaar la, na li li kɔ *Uwien ya bεl ni.»

La cère mɛn ni'benku ni rí li beh tɔb bo

²¹ «Ni cii' bi là tɔke' uyo bo yaab ki ye: «La ku nil. Unil ku' u'tɔ la, bi li bu wɔ tibuur nε.» ²² Ama min tɔkeh nε ki teh wà ke ya benku ni ben' u'tɔ bo la, bi li bu wɔ tibuur nε. Wà ke tɔke' u'tɔ ki ye u yé fεnm la, tibuur ya cienb li bu wɔ tibuur nε. Wà ke tɔke' u'tɔ ki ye u yé uwaar la, u kpε wɔ rí kɔ umu wà ɲa rí kpiin ni nε. ²³ Nεn bo, a joh á pu Uwien mipum u'ponpuol bo, ki tí tiere' ki ye sin nin a'tɔ ɲmɔbe mimaam la, ²⁴ taa a'pum nnɔ kí ble lí'saan, kí jo ní tí gben mè kí yaan, kí liebe ní kí lá pu Uwien a'pum nnɔ.

²⁵ «Sin nin unil ɲmɔbe mimaam nε u tuke mè kí joh tibuur la, taan nin wɔ buñɔbu tonm, uyo wà ni laan te usen ni. Nnɔ ɲa rí la, u li taa ɲε kí tí ɲukn tibuur ya cien, u'mɔ rí taa ɲε kí ɲukn lipεkl ya cien wɔ rí pεkn ɲε. ²⁶ N tɔkeh ɲε imɔn nε, ɲa tí pèn' ki gben' tibuur ya like la, ɲa rí nε len.»

Linaɲmaal ya gber

²⁷ «Ni cii' bi là tɔke' uyo bo yaab ki ye: «La teh naɲmaal.» ²⁸ Ama min tɔkeh nε ki teh wà ke liike' upii ɲɔ u'menku kɔn' u'ni la, u duɔn' nin upii nnɔ ɲɔ u'fɛl ni. ²⁹ Nεn bo, a'nɔjienunbu nε cèreh a biih la, likre bù kí wiε kí jende a'ba saan. A'gbenent ya niba bó juore' fεnm la, ní tu nin a'gbenent ke rí kɔ umu wà ɲa rí kpiin ni. ³⁰ A'nɔjie nε cèreh a biih la, cere wù kí wiε kí jende a'ba saan. A'gbenent ya niba bó juore' fεnm la, ní tu nin a'gbenent ke rí kɔ umu wà ɲa rí kpiin ni.»

Uje la wiε u'po

(Matie 19:9; Mark 10:11-12; Luk 16:18)

³¹ «Bi tí là liebe' ki ye: «Unil wiε' u'po la, wɔ rí keke kugbɔnku kí de wɔ, kí wuɔn kí ye u wiε' wɔ nε.» ³² Ama min tɔkeh nε ki teh uje wà ke ya po ɲa tien' naɲmaal ɲɔ u wiε' wɔ la, u sureh upii nnɔ wɔ rí kpεnde unajmaa nε. Uje wà kuɔn' bi wiε' upii wà la, u tien' linaɲmaal nε.»

Yesu len' ipól ya gber

³³ «Ni tí cii' bi là tɔke' uyo bo yaab ki ye: «La pole tonnɛnku bo. A pole' Uwien la, á tien a pole' ki ye bà.» ³⁴ Ama min tɔkeh nε ki teh ni la lí rí pole. Ni la pole taaku, kime kutaaku yé Uwien ya bεrbiεk nε. ³⁵ Ni la pole tink mɔ, kime kitink yé Uwien ya tãan paandeh nà bo nε. Ni la pole Yerusalem mɔ, kime Yerusalem yé Uwien Uɔercien ya du nε. ³⁶ La pole a'yul, kime ɲa rí fre kí cère a'yurku kuba mɔnɔn rí kpεnde kuyupenpienku, ka rí fre kí cère kù rí kpεnde kuyubɔnbɔnku mɔ. ³⁷ Ni'lenm ni, ní yé imɔn la, ní ye «imɔn». Ní tí ye kutonnɛnku la, ní ye ní yé «kutonnɛnku». Ni ji pukn' nà ke la, ní yé usenpol, ubiεrɔ yaann nε.»

La teh mɛn biere ki tuukeh fɛn

(Luk 6:29-30)

³⁸ «Ni tí cii' bi là tɔke' uyo bo yaab ki ye: «Unil fiε' u'tɔ ya nunbu la, bε rí fiε u'mɔ yaabu. Unil fekre' u'tɔ ya ñinl la, bε rí fekre u'mɔ yaal.» ³⁹ Ama min tɔkeh nε ki teh unil tien' ɲε mibiεrm la, la jiin wɔ biεrm. Unil kpɔbe' a'nɔjiekpienku la, pekre a'nɔɛnkpienku mɔ kí de wɔ. ⁴⁰ Unil taa' ɲε kí jon' tibuur wɔ rí tí fiε a'liεrwawaal la, cèbe wɔ a'liεrgbenku mɔ. ⁴¹ Unil wɔbn' ɲε kí ye á tuke u'tukl kí piere wɔ kɔnsini uba la, piere wɔ kɔnsini ule. ⁴² Wà

miε' ηε nibonn la, pu wɔ. Wà mɔ yíe á kpende wɔ nibonn la, la sikre wɔ buɔn.»

Li yíe mɛn ni'nɛnnɛndb
(Luk 6:27-28, 32-36)

⁴³ «Ni tí cii' bi là tɔke' uyo bo yaab ki ye: «Li yíe wà yíe ηε, kí li nɛn wà nɛn ηε.» ⁴⁴ Ama min tɔkeh nɛ ki teh: «Li yíe mɛn ni'nɛnnɛndb, kí li kàareh ki dienh binib bà jèndeh nɛ, ⁴⁵ ηɔ kí li yé ni'Baa wà te paaki bó ya bumu, kime wɔn nɛ cèreh u'wien puɔreh ki wendeh bibierɔnb nin binimɔnb, ki cèreh utaa mɔ niih ki dienh binimɔnb nin bibierɔnb.» ⁴⁶ Ni yíe bà yíe nɛ baba la, ni li ε li ε suul ba? Bilɛnpotekb mɔnɔn ηa teh nnɔ-ɔɔ? ⁴⁷ Ni fuondeh ni'yaab baba la, bɛ lèbre'? Bà ηa yé Sufmbɛ mɔnɔn ηa teh nnɔ-ɔɔ? ⁴⁸ Nɛn bo, ninbi li te mɛn mɔnmɔnm kí tí gben tɛn ni'Baa wà te paaki bó te ma bo.»

6

Ni li punh mipum ma bo

¹ «Li bɛn mɛn, kí la teh nimɔnt binib ya nun bó ki nuunh bɛ ní lɛ kí pèke nɛ. Ni teh nnɔ la, na ní lɛ suul ni'Baa wà te paaki bó saan.

² «A pun' ucɛɛkdaan nibonn la, la cuonh ki kpaandeh ni'kɛ saan tɛn iɲuɔn ilele ya nib teh ma itáan ya dur ni nin isɛnjɛ ni ηɔ binib ní lɛ kí pèke bɛ. N tɔkeh nɛ imɔn nɛ, bi laa' bi'suul ηɔ. ³ A pun' ucɛɛkdaan nibonn la, la cère a'nɔgɛn ní li bɛn a'nɔjie de' ná. ⁴ Pu wɔ lididiki bo. A'Baa wà lɛnh a teh ná lididiki bo nnɔ nɛ li su ηε.»

Ni li kàareh ma bo
(Luk 11:2-4)

⁵ «Ni kàareh la, ni la li te tɛn iɲuɔn ilele ya nib. Bi yíe bɛ ní li sieh itáan ya dur ni nin isɛnaan ni nɛ ki kàareh ηɔ binib ní li lɛnh bɛ. N tɔkeh nɛ imɔn nɛ, bi laa' bi'suul ηɔ. ⁶ Sin wɔn, a tí ní yíe á kàare la, kɔ a'duku ni, kí piin, kí kàare a'Baa wà ηa lɛnh wɔ nnɔ. A'Baa wà lɛnh a teh ná lididiki bo nnɔ nɛ li su ηε.

⁷ «Ni kàareh la, ni la li kàareh ki ñɔbleh ki tɛkreh tɛn bà ηa pɛ Uwien ya sɛn bo. Bi maaleh ki teh bi lienh ki gbiekeh nɛ la, Uwien li cenge bi'bó. ⁸ La teh mɛn tɛn bɛn, kime ni'Baa bɛn ná wiɛbe nɛ kí lɛ na laan miε' wɔ nè.

⁹ Ní li kàareh ki teh nɔ:

«Ti'Baa wà te paaki bó,
cère binib kɛ ní li boh a'yel,

¹⁰ Cère a'bel ní baa ní,

cère a'yíem ní tien tingi ni ten paaki bó.

¹¹ De tɛ dinnɔ ya wentunl ya jier,

¹² fère tɛ ti'biil,

tɛn ti'mɔ fèreh ma bà biih tɛ nnɔ.

¹³ La cère tí lu mibiikm ni.

Ama fie tɛ usɛnpol ubierɔ ya nuɔ ni*.

[Kime sin nɛ si libɛl nin ufaa nin ukpieke

uyo wà ηa ηmɔbe gbenm.]†

¹⁴ «Kime ni fèreh binib bi'biil la, ni'Baa wà te paaki bó mɔ li fère nɛ ni'yaal.

¹⁵ Ama na fèreh binib bi'biil la, ni'Baa mɔ ηa ní fère nɛ ni'yaal.»

* **6:13** Bi li fre kí lèbre fie tɛ usɛnpol ubierɔ ya nuɔ ni kí ye ñɛn' tɛ mibiern ni mɔ. † **6:13** Bi kpie' kí kele' tigbɔnt tà nnɔ ya tuba ni: kime sin nɛ si libɛl nin ufaa nin ukpieke uyo wà ηa ηmɔbe gbenm ηa te tu'ni.

Ni lôle' buñabu la, ni li teh ma bo

¹⁶ «Ni lôle' buñabu la, ni la li saah ni'nun bó tɛn iñuɔn ilele ya nib. Bi saah bi'nun bó ñɔ binib ní bende kí ye bi lùo buñabu nɛ. N tɔkeh nɛ imɔn nɛ, bi laa' bi'suul ñɔ. ¹⁷ Sin wɔn, a lôle' buñabu la, fɛnde a'nun bó, kí luobe a'yur mikpɔm, ¹⁸ ñɔ binib la bende kí ye a lùo ñɔbu. Ama a'Baa wà te a'saan lididiki bo nɛ bɛn. Wɔn wà lɛnh a teh nà lididiki bo nnɔ nɛ li su ñɛ.»

Paaki bó ya faal

(Luk 12:33-34)

¹⁹ «La li nuunh mɛn ní lɛ lifaal kí gbien uñɛndun wuu ni. Kimɛ likuotuul nin uyonyon li saa lè. Nɛ Binasub mɔ li lɔnbe kí kɔ kí suu lè. ²⁰ Ama li nuunh mɛn lifaal là yɛbe paaki bó. Nɛn bó kuotuul ña ní mɔ lè, nasu mɔ ña ní lɔnbe kí kɔ kí suu lè. ²¹ Kimɛ a'faal te nà saan la, a'fèl mɔ dɔ nɛn saan nɛ.»

Bununbu yé tigbɛnɛnt ya frl nɛ

(Luk 11:34-36)

²² «Bununbu yé tigbɛnɛnt ya frl nɛ. A'nun mɔn la, a'gbɛnɛnt kɛ te kuwenwenku ni nɛ. ²³ Ama a'nun ña mɔn la, a'gbɛnɛnt kɛ te licinñunl ni nɛ. A'nun yà cèreh a te kuwenwenku ni nnɔ ña ji lɛnh la, a te licinñunl là ni nnɔ ji li te milɛ bo?»

Nil ña ní fre kí li pɛ cɛnbaambe bile bo

(Luk 16:13; 12:22-31)

²⁴ «Nil ña ní fre kí li pɛ cɛnbaambe bile bo. U li nɛn uba nɛ, kí li yíe utɔ. U li se uba ya ciɛk bó nɛ, kí li likeh utɔ fɛnm. Na ní fre kí li pɛ Uwien bo kí liɛbe' kí pɛ ilike mɔ bo.»

La cère mɛn ni'nun ní li mɔn tijier nin tiwɛngolkaar bo

²⁵ «Nɛn bo nɛ n tɔkeh nɛ kí teh ni la cère nè ní li wiɛbe nɛ ni li tien ma kí li fuobe bo, kí la li maaleh kí teh: <Ti li ji ba?> Kí la cère nɛ ní li wiɛbe nɛ ni'gbɛnɛnt bo, kí la li maaleh kí teh: <Ti li gole ba?> Limiɛl ña cɛn' tijier-ii? Tigbɛnɛnt mɔ ña cɛn' tiwɛngolkaar-ii? ²⁶ Liike mɛn inuɔn yà laanh paaki bó te ma bo. Ya koh, ka ceh kí cɔngɛh bɔnbuɔn ni. Ama ni'Baa wà te paaki bó nɛ jindeh yí. Na nín cɛn' yí pɛlpɛl-ii? ²⁷ Ni'ni ñmɛ nɛ u'níinm ni, u li fre kí fɔkn u'miɛl waamu mɔnɔn kí pukn-i?»

²⁸ «Bɛ bo nɛ ni cèreh ní wiɛbe nɛ tiwɛngolkaar bo? Maale mɛn kí liike kumuɔku ni ya sir puh ma bo, ta sɔnh tuonl, ka loh kpɛlcɛr. ²⁹ Ama n tɔkeh nɛ nɛ, ubɛr Salomɔn nin u'fàacienl kɛ, wa là gole' kpɛlcɛr tù mɔn kí baa' mipuum nnɔ ya miba mɔnɔn. ³⁰ Uwien cèreh timɔsir tà te dinnɔ kubaaku ni, kí li wun teke umu puh mipúmɔnmɔnm la, bɛ li cère wa ní tien ninbi binib mimɔnm kí cɛn timuɔr-i? Ni'tekjim nɛ pɔrɛ' nɛ. ³¹ Nɛn bo, ni la cère nè ní li wiɛbe nɛ, kí la li maaleh kí teh: <Ti li ji ba? Ti li ñu ba? Ti li gole ba?> ³² Kimɛ bà ña pɛ Uwien ya sɛn bo ya nun nɛ mɔn tu ya bont kɛ bo. Ni'Baa wà te paaki bó bɛn kí ye ni ciɛke tibont nnɔ kɛ. ³³ Laan li nuunh mɛn *Uwien ya bɛl, kí li teh Uwien yíe nà, u li taa tibont nnɔ kɛ kí pukn nɛ. ³⁴ Nɛn bo, la cère mɛn nè ní li wiɛbe nɛ wenli wà we ní nɔ bo. Wenli nɛ ni li wun maale wenli ya gber bo. Lidaali là kɛ nin li'jɛnd nɛ.»

7

La biindeh mɛn tɔb
(Luk 6:37-38, 41-42)

¹ «La biindeh men nib ηo Uwien mo la biin ne. ² Ni biindeh binib ma bo la, Uwien mo li biin ne nno ne. Ni taah na ki bikreh tibont ki dienh binitob nno Uwien mo li taa nen ne ki biike ki de ne. ³ Be tien' a lenh kumuoku kua te a'to ya nunbu ni, ka ji lenh jaantelke wa puon a'yaabu ni? ⁴ A li tien mila ki take a'to ki ye: «Cere ri nen kumuoku kua te a'nunbu ni nno», ηo jaantelke puon a'yaabu ni? ⁵ Sin inuon ilele ya nilo, kpie ki nen jaantelke wa puon a'nunbu ni nno, ki li lenh monmonm, ki yaan ki fre ki nen kumuoku a'to yaabu ni.

⁶ «La taah men tibont ta ye Uwien yaar ki dienh isengbele, ηo i la la liebe ki kekere ne. La taah men ni'laan ki dienh fangambe, ηo bi la tete i'bo.»

Li mieh men, ki li nuunh, ki li nih kunagenku

(Luk 11:9-13)

⁷ «Li mieh men, bi li pu ne; li nuunh men, ni li le; li nih men kunagenku, bi li piire. ⁸ Kime wa ke mieh la, bi punh wo ne. Wa ke nuunh la, u lenh ne. Wa ke mo nih kunagenku la, bi piireh ne. ⁹ Ni'ni nme ya buk mie' wo kpono la, u li de ke litenl-i? ¹⁰ Bii ki mie' wo ujen la, u li de ke uwe? ¹¹ Ninbi bibierdenb, ni ben ki dienh ni'bumu na mon la, be li tien ni'Baa wa te paaki bo ηa ri cere binib ba mieh wo na mon nno be ri le ne!

¹² «Nen bo, ni ye binib ri li teh ne na ke nno, ni'mo ri li teh be nen. *Yiko ya gbanku nin Uwien ya nɔbonsoknb wankh na ke nno ya tingi nin.»

Ni li ne bunaɔbu bua ki ko

(Luk 13:24)

¹³ «Ne men bunaɔbu bua wiebe ki ko, kime bunaɔbu bua pie nin usen wa pie jondeh te fenm bo ne. Binib kpiendeh usen wa pie ne ki yebe. ¹⁴ Bunaɔbu bua nin usen wa joh limiel bo nno ηa pie. Binib ba nuunh ki lenh u ya sen ηa yebe.»

Binib ya tetem ne li cere be ri bende bi ye bidenb ba

(Luk 6:43-44)

¹⁵ «Liike men ni'yul bo nin bitonnenɔbonsoknb. Bi baareh ni'saan ki te suoo ten ipe ne, ama ki nin ji ye ikar ki bre. ¹⁶ Bi'tuon ne li cere ri bende bi ye binib ba ya bol. Ba poh cecce benenk bo. Ka poh kenken mo konkonbu bo. ¹⁷ Nen bo, busumonmonbu ke luhon ibii ya mon ne. Busubu bua ηa mon mo luhon ibii ya ηa mon ne. ¹⁸ Busumonmonbu ηa ri fre ki luhon ibii ya ηa mon. Busubu bua ηa mon mo ηa ri fre ki luhon ibii ya mon. ¹⁹ Busubu bua ke ηa luhon ibii ya mon la, bi li ge bu ki wie umu ni ne. ²⁰ Nen bo, binib ya tuon ne li cere ri bende bi ye binib ba ya bol.»

Uwien ya bel ni ya kam ya gber

(Luk 13:25-27)

²¹ «Na ye wa ke yih nni ki teh: «Yonbdaan, Yonbdaan», ne li ko Uwien ya bel ni. Ama wa teh n'Baa wa te paaki bo ye ma bo, ne li ko u'bel ni. ²² Lidaali la Uwien li bu binib tibuur nno, binib ba yebe li take nni ki ye: «Yonbdaan, Yonbdaan, a ya yel bo ηa ri ne ti sokn' Uwien ya gber, ki nɔre' isenpol binib saan, ki tien' miyokm ya bont-ii?» ²³ Ne n li take be ki ye: «Jende men n'saan, ma ben ne fiebu. Ni ye ba teh na bre ne.» »

Binib bile men' bi'dur ma bo

(Luk 6:47-49)

²⁴ «To, wa ke ciih n'gber tuu no, ki teh tu ye ma la, u naan uje wa ηmobe miyefuom, ki men' u'duku kutentieku bo ne. ²⁵ Utaa nii', miwuom kan',

ki puube' ki yile' kuduku nnɔ bo, kutafaaku mɔ fii' ki lɛkn' ku'bo. Kù se kutentieku bo ma nnɔ, nɛ ka lu'.

²⁶ «Ama wà kɛ ciìh n'gɛr tuu nɔ, ka teh tù ye ma la, u naan ujejer wà mɛn' u'duku litɛngbil bo nɛ. ²⁷ Utaa nii', miwuəm kɔn', ki puube' ki yile' kuduku nnɔ bo, kutafaaku mɔ fii' ki lɛkn' ku'bo, nɛ kù lu' kpɛlɛpɛl.»

Yesu ya wɔknm ɲmɔbe mituəm

²⁸ *Yesu wɔkn' ki tì gben', nɛ u wɔkn' linigol nnɔ iñɔbon yà nnɔ cuo' bɛ miyɔkm cɛɛn. ²⁹ Kimɛ wa wɔknh bɛ tɛn *Yiko ya wɔnwɔknb wɔknh ma bo, u wɔknh bɛ tɛn unil wà du u wɔknh nà nnɔ bo nɛ.

8

Yesu cèrè' ujend uba lùore'

(Mark 1:40-45; Luk 5:12-16)

¹ *Yesu jình lijuəl bo, nɛ linigocienl pɛ u'bo. ² Tɔ, ujend uba baa' ki lá gbaan' u'nintuəli, nɛ ki tɔke' wɔ ki ye: «Yonbdaan, a yíe la, a li fre kí cèrè rí lùore.» ³ Nɛ *Yesu tendè' u'nuɔ ki mɛ' wɔ, nɛ ki ye: «N yíe, lùore.» Nɛ u pɔk ki lùore' i ya tàan bo. ⁴ Nɛ *Yesu ye: «Liike a'yul bo ki la tɔke nil, ama jo kí tì lɛ utɔtuərke, kí tien lituərl tɛn Moyis là ye bɛ rí li teh ma bo. Nɛn nɛ li wuən kí ye a lùore'.»

Yesu buu' sojacien uba ya tonsɔnl

(Luk 7:1-10)

⁵ *Yesu cuonh ki tì kɔh Kapernawum ya du ni uyo wà nnɔ, nɛ sojambe kobk ya cien uba baa' u'saan ki gbáan' wɔ ki ye: ⁶ «Yonbdaan, n'tonsɔnl nɛ wɔbe' ki dɔ iden, kí wɔlndeh cɛɛn.» ⁷ Nɛ *Yesu ye: «Min li jo kí tì buu wɔ.» ⁸ Nɛ u tɔke' *Yesu ki ye: «O, Yonbdaan, ma kpɛ á baa kí kɔ n'den. A li len' mɔnan ki ye «Faake» la, n'tonsɔnl nnɔ li faake nɛ. ⁹ Kimɛ min mɔnɔn ɲmɔbe binib bà yé nin nni bicienb, nɛ ki mɔ yé sojambe biba ya cien. N tɔke' uba ki ye: «Li joh» la, u joh nɛ, n tɔke' utɔ ki ye «Den» la, u bàareh nɛ. N tí tɔke' n'tonsɔnl ki ye wɔ rí tien nà la, u teh nɛn nɛ.»

¹⁰ *Yesu cii' u'ñɔbon ma nnɔ, nɛ nì cuo' wɔ miyɔkm, nɛ u tɔke' binib bà pɛ u'bo nnɔ ki ye: «N tɔkeh nɛ imɔn nɛ, ma laan laa' nil wà ɲmɔbe miɛ ya tekjim Israyel yaab ni mɔnan. ¹¹ N tɔkeh nɛ nɛ, binib yɛbe ki li ñɛ lɛnpuoli bó ní nin nintuəli bó ní, kí lá kèlɛ kí ji *Abraham nin *Isaak nin Sakɔb saan tijier *Uwien ya bɛl ni. ¹² Ama bi li ñɛn bà bi li si *Uwien ya bɛl nnɔ kí wiɛ saali licinñunl ni. Nɛn saan nɛ bi li te ki muɔh, ki ɲmɔnh iñɔgbɛn.» ¹³ *Yesu tɔke' sojambe ya cien nnɔ ki ye: «Li kunh. Nè rí tien' ɲɛ tɛn a teke' nni ki jin' ma bo.» Nɛ ucien nnɔ ya tonsɔnl faake' i ya tàan bo.

Yesu buu' binib bà bun iwíen kɛ ya bol

(Mark 1:29-34; Luk 4:38-41)

¹⁴ *Yesu jon' Píer den, nɛ ki laa' Píer ya cɔbnaa dɔ ki bun, u'gbɛnɛnt ton. ¹⁵ *Yesu mɛ' u'nuɔ, nɛ u'gbɛnɛnt sɔnge'. Nɛn saan nɛ u fii' kí cɛnde' wɔ.

¹⁶ Ní daali ya tajuɔku, nɛ bi tuke' binib ligol kí baa' Yesu saan isɛnpol ɲaake bɛ. *Yesu ɲɔrɛ' isɛnpol nnɔ nin u'ñɔmaam, nɛ ki cèrè' bà kɛ bun nnɔ faake'. ¹⁷ U tien' nnɔ ɲɔ uñɔbonsknl Esayi là len' nà nnɔ nè rí tien nɛ. U là len' ki ye: «Wɔn nɛ ñɛn' tí jìint, ki teke' tí wíen kɛ ki tuke'.»

Binib bà yíe bɛ rí paan Yesu bo ya gbɛr

(Luk 9:57-62)

¹⁸ Tɔ, *Yesu laa' linigol guɔn' wɔ, nɛ u tɔke' u'panpaankaab ki ye: «Cèrè mɛn tí puore kí jo miñunciɛnm ya gbaatɔl bó.» ¹⁹ Yiko ya wɔnwɔknl uba

baa' u'saan, ne ki tōke' wō ki ye: «Cenbaa, a joh nà bó ke la, n li pe a'bo ne.»
 20 Ne *Yesu tōke' wō ki ye: «Inek ηmōbe ifele, inuon mō ηmōbe titer, ama
 *Unil ya Bijē wōn ηa ηmōbe u li kpōkn nà saan yul.»

21 Ne u'panpaankaab ya uba mō tōke' wō ki ye: «Yonbdaan, cēbe nni rí jo
 kí tí sube n'baa ηō kí liebe ní kí paan a'bo.» 22 Ne *Yesu tōke' wō ki ye: «Li
 pe n'bo, kí cēre bitenkpiib rí li subeh bi'tōb.»

Yesu cēre' kutafaaku ηmile'
 (Mark 4:35-41; Luk 8:22-25)

23 *Yesu kōn' buñerbu ne u'panpaankaab mō paan' u'bo. 24 Bi joh ma
 nnō ne kutafaabiiku kuba fii' miñunm bo ki cēreh iñungbegbel fih ki
 yildeh buñerbu nnō bo. Nin nen ke ηō *Yesu wōn dō ne ki gōh. 25 Ne bi baa'
 ki lá finde' wō, ki tōke' wō ki ye: «Yonbdaan, ηmien te, ti benh tí luō ne.» 26 Ne
 u ye: «Be tien' ni sen' bujēwaanbu? Ni'tekjim ne pōre' ne.» Nen saan ne u
 fii' ki tien' kutafaaku nin miñunm bo. Ne kutafaaku nin miñunm ke ηmile'
 cim. 27 Ni cuo' binib miyōkm, ne bi niireh ki teh: «U yé be ya nitunbu sō,
 kutafaaku nin miñunm ke tí boh wō?»

Yesu ηōre' isenpol binib bile saan
 (Mark 5:1-20; Luk 8:26-39)

28 Bi tí baa' miñunciem ya gbaatō, Gadara yaab ya tinfenm ni, ne binib
 bile ñen' ikul bó ní kí cende' wō. Isenpol ne lá ηaake be. Bi lá bre cēen ne,
 ne nib ηa kaabe kí ñeh ní'bo ya sen. 29 Bi laa' *Yesu ma nnō, ne ki wuureh
 i ya tāan bo ki teh: «Uwien ya Bijē, tinbi nin sin tu le ne? A baa' á lá jēnde
 te ne uyo ηa laan baa'-aa!»

30 Tō, fangambe biba mō lá te ka fōke nin ni'saan ki yebe ka dindin, bi
 kpaah be. 31 Ne isenpol nnō gbáan' *Yesu ki ye: «A ηōre' te binib biē saan
 lá, á cēbe te tí jo kí tí kō fangambe biē nō.» 32 Ne *Yesu ye: «Li joh men.» Ne
 i siere' binib nnō saan, ki tí kōn' fangambe nnō. I ya tāan bo, ne fangambe
 nnō ke sen' ki tinde' ligbēngbenl, ki tí lu' miñunm ni ki luo'.

33 Bā kpaah fangambe nnō sen' ki jon' udu bó, kí tí tōke' binib *Yesu cēre'
 bijēb nnō faake' ma bo nin nà ke tien'. 34 Udu nnō ya nib ke ñen' kí lá tuobe'
 *Yesu usen ni, ne ki gbáan' wō ki ye wō rí ñe bi'tinfenm ni.

9

Uje uba ya tāan nin u'nuō faan' Yesu cēre u faake'
 (Mark 2:1-12; Luk 5:17-26)

1 *Yesu liebe' ki kōn' buñerbu ki tí puore' miñunciem ki kun' u'du ni.
 2 Ne bi tuke' uje uba linagenl bo u'tāan nin u'nuō ke faan' ki baa' u'saan. U
 laa' bi teke' wō kí jin' ma nnō, ne u tōke' uje wā ya tāan nin u'nuō faan' nnō
 ki ye: «N'buke, cuo a'ba, n fēre' ηe a'biere ηō.»

3 Nen saan ne *Yiko ya wōnwōknb biba maaleh ki teh: «Uje wuō sukreh
 Uwien ne.»

4 *Yesu bēnde' bi'yēnmaale, ne ki tōke' be ki ye: «Be tien' ni ηmōbe yii ya
 yēnmaalbiere? 5 Ni le ba ne faa? N tōke wō kí ye n fēre' wō u'biere ne faa
 bii wō rí fii kí cuon ne faa? 6 Nen bo, n li wuōn ne kí ye *Unil ya Bijē ηmōbe
 mituom uñendun wuu ni wō rí fēre binib bi'biere.» Ne ki tōke' wā ya nuō
 nin u'tāan faan' nnō ki ye: «Fii, kí yuure a'nagenl, kí li kunh.»

7 Ne u fii', ki kun'. 8 Linigol nnō laa' nnō ma nnō, ne ní cuo' be
 bujēwaanbu, ne bi pēke' Uwien u de' binib mituom mà nnō bo.

*Yesu yin' Matie wɔ́ ní paan u'bo**(Mark 2:13-17; Luk 5:27-32)*

⁹ *Yesu siere' ní'saan ki joh ma nnɔ́, nɛ ki laa' ulɛnpotekl uba kɛ lɛnpotekbùol, bi yih wɔ́ Matie. Nɛ *Yesu tɔ́ke' wɔ́ ki ye: «Paan n'bo ní.» Nɛ u fii' ki paan' u'bo.

¹⁰ Ni ya puoli bó nɛ *Yesu te Matie den ki jinh tijier. Bilɛnpotekb ligol nin bibiɛrdɛnb mɔ́ baa' ki kɛ wɔ́n nin u'panpaankaab saan, ki jinh.

¹¹ *Farisiɛnmɛ laa' nnɔ́ ma nnɔ́, nɛ ki niire' u'panpaankaab ki ye: «Bɛ tien' ní'cɛnbaa tɛ ki jinh nin bilɛnpotekb nin bibiɛrdɛnb-i?»

¹² *Yesu cii' bi len' ma bo, nɛ ki tɔ́ke' bɛ ki ye: «Binib bà ñmɔ́be laanfɛ ña nuunh dɔ́ktie, bà bun nɛ nuunh dɔ́ktie.» ¹³ Ní kele' *Uwien ya gbɔ́nku ni ki ye: «Uwien ña yíe bɛ ní li teh tuɔ́rɛ ki dienh wɔ́, ama u yíe bɛ ní li muɔ́h tɔ́b micɛcɛkm nɛ. Nɛn bo, li joh mɛn kí tí bɛnge iñɔ́bon yíe nɔ́ ya tingi. Kime ma baa' ní yin nimɔ́nb, n baa' ní yin bibiɛrdɛnb nɛ.»

*Uñɔ́lɔ́le ya gɛr**(Mark 2:18-22; Luk 5:33-39)*

¹⁴ Tɔ́, San ya panpaankaab baa' ki lá niire' Yesu ki ye: «Bɛ tien' tinbi nin *Farisiɛnmɛ lùoh buñɔ́bu, nɛ a ya panpaankaab bɛn ña lùoh?» ¹⁵ Nɛ u jii' bɛ ye: «Binib bà bi yin' bɛ upiikuɔ́n li fre kí li te uyɛnsaa ni uyo wá piice laan te bi'saan-ii? Ama uyo uba we ní bɛ ní ñɛn piice nnɔ́ bi'saan. U ya yo nɛ bi li lɔ́le buñɔ́bu.»

¹⁶ Nɛ ki tí ye: «Uba ña ní taa kpɛlɛfɛnku ya jenl, kí lekn liliɛrkpaal. U tien' nnɔ́ la, kukpɛlɛfɛnku ya jenl nnɔ́ li kɛrɛ liliɛrkpaal nnɔ́ nɛ libònl nnɔ́ ní yɛbrɛ kí pukn. ¹⁷ Uba mɔ́ ña ní taa midaam mà ña laan muɔ́' ki ben' kí piɛke iyɔ́kpaan ni. U tien' nnɔ́ la, iyɔ́l nnɔ́ li kpɛrɛ kí saa, nɛ midaam nnɔ́ mɔ́ ní wule kí ñɛnde. Bi piɛkeh midaam mà ña laan muɔ́' ki ben' iyɔ́fɛn ni nɛ. Bi tien' nnɔ́ la, liyɔ́l nnɔ́ ña ní saa, midaam nnɔ́ mɔ́ ña ní wule.»

*Yesu cɛrɛ' upii uba faake', ki mɛkre' kibupiik kiba mɔ́**(Mark 5:21-43; Luk 8:40-56)*

¹⁸ *Yesu te ki lienh, nɛ ucien uba baa', ki lá gbaan' u'nintuɔ́li ki tɔ́ke' wɔ́ ki ye: «N'bisɛ kpo' itaan yíe bo nɛ. Ama dɛn kí taa a'nuɔ́ kí paan u'bo, ñɔ́ wɔ́ ní liɛbe kí li fuobe.» ¹⁹ Nɛ *Yesu fii' ki paan' u'bo nin u'panpaankaab.

²⁰⁻²¹ Tɔ́, upii uba mɔ́ là te ní'saan, ki laa' tifer ibin piik nin ile ta gben'. U maale' u'yɛnm ni ki ye: «N mɛ' u'wɛngolkaar mɔ́nɔ́n la, n li faake nɛ.» Nɛ ki baa' *Yesu ya puoli bó ní, ki nɛkn' wɔ́, nɛ ki mɛ' u'wɛngolkaar ya ñɔ́gbɛn.

²² *Yesu jibe' ki laa' wɔ́, nɛ ki tɔ́ke' wɔ́ ki ye: «N'bisɛ, cuo a'ba. A'tekjim nɛ ñmien' ñɛ.» Nɛ u pɔ́k ki faake' i ya taa bo.

²³ *Yesu tí baa' ucien nnɔ́ den, nɛ ki laa' biwopieb nin linigol te ní'saan ki ñmɔ́be kuwaaku ki gbien'. ²⁴ Nɛ u tɔ́ke' bɛ ki ye: «Ñɛ mɛn saali, kime kibupiik nnɔ́ ña kpo', kí gɔ́h nɛ.» U len' nnɔ́ ma nnɔ́, nɛ bi lɛh wɔ́. ²⁵ Bi ñɔ́rɛ' linigol nnɔ́ ki ñɛn' saali, nɛ u kɔ́n' kibupiik nnɔ́ dɔ́ kuduku kùà ni nnɔ́, kí cuo' kí'nuɔ́, nɛ kí fii'. ²⁶ Nɛ tigbɛr nnɔ́ yɛrɛ' kí gbe mitinfɛnm nnɔ́ ni ní'kɛ saan.

Yesu cɛrɛ' ijùɔ́n ile likrɛ'

²⁷ *Yesu siere' ní'saan ki bure'. U joh ma nnɔ́, nɛ ijùɔ́n ile pɛ u'bo, kí wuureh kí teh: «*Dafid ya yaabile*, muɔ́ tɛ micɛcɛkm.»

* **9:27** Dafid ya yaabile yé miyinnm mà uyo uba la, bi taah mɛ ki yih Uwien là pùon' kí ye u li sɔ́n wá ní wɔ́ ní li yé uber nnɔ́ nɛ. Bi kele' tigbɔ́nt tà Grɛkmbɛ ya lenm ni nnɔ́, bi kele' kí ye Dafid ya Bijɛ nɛ.

28 *Yesu ti baa' iden, ijùan nnò nek'n' wò, nε u niire' yè ki ye: «Ni teke' ki jin' ki ye n li fre kí likre nε-εε?» Nε ì jiin' wò ki ye: «A li fre, Yonbdaan.»
 29 Nε u mε' i'nun, ki tòke' yè ki ye: «Nε ñ tien nε tεn ni teke' nni ki jin' ma bo.»
 30 Nε ì likre'. Nεn saan nε u tùre' ki kpekpe' i'bo ki ye ì la tòke nil.
 31 Ama bi ñen' ma nnò, nε ki lienh u'ból mitinfenm nnò ni ni'ke saan.

Yesu buu' ulentεb uba

32 Tò, uyo wà bi ñeh nnò, nε bi tuke' ní uje uba usenpol cère' u'lenl tebe' ki baa' *Yesu saan. 33 *Yesu ñore' usenpol nnò, nε u ji freh ki lienh. Nì cuo' linigol miyòkm cεen, nε bi ye: «Ta laan laa' niε ya bonn tinbi Israyel yaab ni.»

34 Ama *Farisienmbε ben lienh ki teh isenpol ya ciεn nε de' wò mituòm u ñuòh isenpol binib saan.

Yesu muòh inigol micεckm

35 *Yesu cuonh iducenciεn kε ni nin iduwawaale ni, ki wòknh binib itàan ya dur ni, ki kpaandeh Uwien ya bel ya gbəmənəmən, ki buuh iwien kε ya bol. 36 U laa' inigol, nε ki muò' bε micεckm cεen, kime bi ðare', bi'yεnm saa', nε bi te tεn ipe yà ña ñmòbe wa kpaah yè. 37 Nε u tòke' u'panpaankaab ki ye: «Tijier ben' ki yebe, ama bà li taan tù ña ji yebe. 38 Nεn bo, gbáan mēn ukpēdaan wò ñ sōn bitonsōnb bε ñ tì taan u'jier.»

10

Yesu ya tondb piik nin bile

(Mark 3:13-19; Luk 6:12-16)

1 Nε *Yesu yin' u'panpaankaab piik nin bile nnò ní, ki de' bε mituòm bε ñ li ñuòh isenpol binib saan, kí li buuh iwien kε ya bol.

2 U'tondb piik nin bile nnò ya yel sò: ukpiek, Simòn wà bi yih wò Pier nnò nin u'ninje Andre, Sebede ya bijieb Saak nin u'ninje San, 3 Filip nin Batelemi, Toma nin Matie ulenpotekl, Alfe ya bije Saak nin Tade, 4 Simòn wà ya nun món u'du ya gber* bo nin Sudas Iskariyot wà lá li kuore Yesu nnò.

Yesu sòn' u'tondb piik nin bile

(Mark 6:7-13; Luk 9:1-6)

5 *Yesu sòn' u'tondb piik nin bile nnò, nε ki tòke' bε ki ye: «La jo mēn bà ña yé Sufmbε ya du ni. Ni'taal la tε Samari ya tinfenm ya du uba mənən ni. 6 Ama li joh mēn Israyel yaab saan, kime ben nε te tεn ipe yà tùre' usen. 7 Ni joh la, ní li kpaandeh ki teh Uwien ya bel nek'n' ní ñò! 8 Kí li buuh biwienb, kí li mεkreh bitenkpiib, kí li cèreh ijend lùoreh, kí li ñuòh isenpol binib saan. Ni laa' mituòm nnò ma, na pèn' niba. Ni'mò ñ li buuh binib, ki la li nuunh paaku. 9 Ni joh la, ni la tuke ñòkm, ki la tuke like ya kur, ki la cùon likbu buba nin bu'tòbu; 10 ki la tuke senjokòl, ki la tuke lier ile, ki la tuke tacaan, ki la ñuuke gbien, kime utonsònl kε jinh u'tuonl bo nε.

11 «Ni tì baa' udu wà ni la, ní nuun unimòn wà li teke nε u'den, kí li te nεn saan kí tì baa' uyo wà ni li siere udu nnò ni. 12 Ni kòn' iden yà ni la, ní fuonde iden nnò ya nib kí ye: «Li te mēn uyenduon ni.» 13 Iden nnò ya nib teke' nε la, uyenduon nnò li yé bi'yu nε. Ama ba teke' nε la, u li juore ni'yu nε. 14 Iden yà ya nib bii udu wà ya nib ña teke' nε, ka teke' ni'gber mò la, ñε mēn nè kí kpakpaare ni'taan ya tengunku† kí wiε nè. 15 N tòkeh

* **10:4** Yesu ya yo, Sufmbε ni, biba ya nun là món bi'du ya gber bo nε, nε bi mòh bε ñe fie bi'du Erom yaab saan. † **10:14** Sufmbε bo kí kpakpaare itàan ya tengunku ya tingi si: nà kε ji tu unil la, ní yé u'yaar nε, na ji yé uba yaar.

nε imòñ nε, lidaali là Uwien li bu binib tibuur nnò, binib nnò ya tudere li cεn Sodòm nin Gomər ya du ya nib yu.»

*Bi li jènde Yesu ya nib ma bo
(Mark 13:9-13; Luk 21:12-17)*

¹⁶ «N sònñ nε ma nò, ni li te tεn ipe nε te ikèr ya siik ni. Nεn bo, ní li ceke tεn iwe, kí li te suoo tεn inenjel. ¹⁷ Li bεn mεn binib bó, bi lá li cuo nε kí jon tibuur, kí ñí nε inalebe bi'táan ya dur ni. ¹⁸ Min bo, bi lá li tuke nε kí jo tibuur idu ya ciεnb nin bibεrb saan. Nnò nε ni li yé n'mònkunb bεn nin bà ña yé Sufmbε kε saan. ¹⁹ Bi cuo' nε ki jon' tibuur la, la ñiin mεn ni li len ma bo bii ni li len kí ye bà. Uyo lá baa' la, ni li bende ni li len kí ye bà. ²⁰ Kimε na yé ninbi nε li len, ni' Baa *Uwien ya Fuoñaanm nε li cère ní len.

²¹ «U ya yo nε unil li kuore u'ninjε, bε ní ku wò. Baa mò li kuore u'buk, bε ní ku kè. Mubumu mò li fii kí sere mu'naambe nin mu'baambe bo, kí cère bε ní ku bε. ²² Min bo nε binib kε li nεn nε. Ama wà kε li mìnde kí li ñmòñmòbe kí tí fòre nnò, wòn nε li ñmère. ²³ Bi jèndeh nε udu uba ni la, ní sεn kí jo udutò ni. N tókeh nε imòñ nε, *Unil ya Bijε li baa ní kí lε na laan bòn' Israyel ya du kε.

²⁴ «Wà bengeh ña ní cεn wà wòknh wò. Utònsonl mò ña ní cεn u'cεnbaa. ²⁵ Ní kpe wà bengeh ní li te tεn wà wòknh wò nε, utònsonl mò ní li te tεn u'cεnbaa. Bi yin' ududaan isenpol ya ciεn Belsebul la, ba ní yin u'den yaab mò ná cεn' nnò-ò?»

*Li fenge mεn Uwien baba
(Luk 12:2-7)*

²⁶ «Nεn bo, la fenge mεn nib. Niba ña te ki buò ñò ba lá li ñεn nè upaan bo. Tigber tuba mò ña te kí juore kí li buò ñò ba lá li bende tù. ²⁷ N tókeh nε ná licinñunl ni nnò, kpaande nè mεn kuwenwenku ni. N bunbeh nε ná litubl ni nnò, kpaande nè mεn kudulekaaku ya paaki. ²⁸ La fenge mεn nib, kimε bi kuuleh tigbεnεnt baba nε. Ba ní fre kí ku naank. Li fenge mεn wà li fre kí ku tigbεnεnt nin kinaank kε umu wà ña ní kpiin ni. ²⁹ Bi li fre kí kuore inuòn ile inε nε? Nin nεn kε ñò uba mònñ ña ní lu kí kpo ñò ni' Baa ña bεn. ³⁰ Ninbi wòn, Uwien bεn haali ni'yur mònñ ya ñòbu. ³¹ Nεn bo, la fenge mεn. Ni cεn' inuòn ligol.»

*Li lienh binib ya nun bó ki teh a yé Yesu yò
(Luk 12:8-9)*

³² «Wà kε lienh binib ya nun bó ki teh u yé n'yò la, n'mò li len n' Baa wà te paaki bó ya nun bó kí ye udaan mò yé n'yò nε. ³³ Ama wà kε lienh binib ya nun bó ki teh wa yé n'yò la, n'mò li len n' Baa wà te paaki bó ya nun bó kí ye udaan mò ña yé n'yò.»

*Na yé ñòkpaan, ní yé lituəl nε
(Luk 12:51-53; 14:26-27)*

³⁴ «Ní la li maaleh ki teh n tuke' uñòkpaan nε ki baa' uñendun wuu ni. N tuke' lituəl nε ki baa'. ³⁵ N baa' ní pàare kibujεbuk nin kí' baa nε, kí pàare kibupiik nin kí' naa, kí pàare yaabise mò nin u'cε ya naa. ³⁶ Unil den yaab nε li yé u'nennεndb.

³⁷ «Wà kε yíe u'naa bii u' baa ki cεn' min la, wa kpe wò ní li yé n'yò. Unil wà kε mò yíe u'bise bii u' bijε ki cεn' min la, u'mò ña kpe wò ní li yé n'yò.

38 Wà ke ŋa yuunh u'dɔpɔnɔn ki bukeh ki paakeh n'bo la, wa kpe wɔ́ ní li yé n'yo.†

39 «Wà nuunh wɔ́ ní fie u'miel la, wɔ́n nɛ li kpo kí juore fɛnm. Wà li tuo kí kpo min bo nnɔ, wɔ́n nɛ li lɛ limiel.»

*Uwien li su binib ma bo
(Mark 9:41)*

40 «Unil teke' nɛ la, u teke' min nɛ. Unil teke' nni la, u teke' wà sɔ́n' nni ní nnɔ nɛ. 41 Unil teke' *Uwien ya ñɔbonsɔknl ki ye u yé *Uwien ya ñɔbonsɔknl ma nnɔ nɛ cèrè' u teke' wà la, u li lɛ *Uwien ya ñɔbonsɔknl ya suul. Unil teke' unimɔ́n ki ye u yé unimɔ́n ma nnɔ nɛ cèrè' u teke' wà la, u li lɛ unimɔ́n ya suul. 42 N tɔ́keh nɛ imɔ́n nɛ, wà ke de' ibaan yiɛ nɔ́ ya uba kiŋunyibuok baba mɔ́nɔn, ki ye u yé n'panpaankɛ ma nnɔ nɛ cèrè' u de' wà la, wà ní lúo u'suul fiebu.»

11

*San wà siih binib Uwien ya ñunm sɔ́n' u'panpaankaab Yesu saan
(Luk 7:18-35)*

1 *Yesu tɔ́ke' u'panpaankaab piik nin bile bi li tien ma ki tí gben' ma nnɔ, nɛ ki siere' ní'saan, ki jon' ki tí wɔ́knh binib Uwien ya gber, ki kpaandeh tù mitinfɛnm nnɔ ya du ní.

2 Tɔ́, San wà siih binib Uwien ya ñunm te lipekl ní uyo wà nnɔ nɛ ki cii' *Uwien ya Nigɛndkɛ Kristo ya tùon bó. Nɛ ki sɔ́n' u'panpaankaab u'saan, ki ye be ní tí niire wɔ́ kí ye 3 wɔ́n nɛ yé wà li baa ní* nnɔ bii bi li guure utɔ́ nɛ?

4 Bi tí niire' Yesu, nɛ u tɔ́ke' be ki ye: «Liɛbe mɛn kí tí tɔ́ke San ní cii' ná nin ni laa' ná: 5 ijùɔ́n likreh, iwɔ́b cuonh, ijend lùoreh, igbaan ciih, bitɛnkpiib mɛkreh, nɛ bijiinb ciih Uwien ya gbɛmɔ́nmɔ́nt. 6 Wà ŋa tùrè' Uwien ya sɛn min bo la, Uwien ya mɔ́nm te u'bo.»

7 San ya panpaankaab liɛbeh uyo wà nnɔ, nɛ *Yesu cin' ki tɔ́keh linigol San ya gber ki teh: «Ní là jon' kupenpelku ní ní tí liike ba? Ní là jon' ní tí liike limuɔ́nl là mitafaam jɛngɛh lɛ nɛ-ɛɛ? 8 Ní nín là jon' ní tí liike ba? Ní là jon' ní tí liike unil wà guo tikpɛlcɛmɔ́nmɔ́nt nɛ-ɛɛ? Binib bà guoh tikpɛlcɛmɔ́nmɔ́nt kɔ́h bibɛrb den nɛ. 9 Tɔ́, ní nín là jon' ní tí liike ní lɛ bonn nɛ? Ní là jon' ní tí liike *Uwien ya ñɔbonsɔknl nɛ-ɛɛ? N tɔ́keh nɛ imɔ́n nɛ, u cɛn' *Uwien ya ñɔbonsɔknl mɔ́nɔn. 10 Kime wɔ́n San bo nɛ ní kele' *Uwien ya gbɔ́nku ní ki ye: «Liike, n li sɔ́n n'tond wɔ́ ní liere ŋɛ, kí lá tùɔ́rɛ a'sɛn.» 11 N tɔ́keh nɛ imɔ́n nɛ, ba laan maa' nil uba u cɛn' San wà siih binib Uwien ya ñunm nnɔ. Ama unil wà yé uwaal Uwien ya bel ní cɛn' wɔ́. 12 Kí ñɛ San là siih binib Uwien ya ñunm uyo wà kí lá baa fɛnfɛnnɔ, bi piikeh Uwien ya bel nin ufaa nɛ, nɛ bà faa nuunh be ní fie lɛ†. 13 *Uwien ya ñɔbonsɔknb ke nin yiko là len' ní li te ma bo, kí lá baa San ya yo. 14 Ní yíɛ ní cii mɔ́nmɔ́nm la, ní li bɛn kí ye San yé *Uwien ya ñɔbonsɔknl *Eli wà bi li liɛbe ní nnɔ nɛ. 15 Wà ŋmɔ́be litubl la, wɔ́ ní cii.

† 10:38 *Yesu ya yo, bi là ye be ní kpe unil la, wɔ́n bugben nɛ tukeh u'dɔpɔnɔn ki joh bi li tí kpe wɔ́ ná saan. * 11:3 Bi ye Wà li baa ní la, bi niireh Uwien là pùon' ki ye u li sɔ́n wà ní wɔ́ ní lá ŋmien Sufmɛ nnɔ nɛ.

† 11:12 Migbiirm miɛ ya ciim te bolm mile bo nɛ: Kí ñɛ San là siih binib Uwien ya ñunm uyo wà kí lá baa fɛnfɛnnɔ, bi piikeh Uwien ya bel nin ufaa nɛ, nɛ bà faa nuunh be ní fie lɛ bii kí ñɛ San là siih binib Uwien ya ñunm uyo wà kí lá baa fɛnfɛnnɔ, binib ya nun mɔ́n be ní kɔ́ Uwien ya bel ní nin ufaa nɛ.

16 «N li taa ba kí nenge fenfennɔ ya nib-i? Bi naan ten mubumu ne ke kidaak ni ki jeleh, ki tɔkeh mu'tomu

17 ki teh: <Ti piebe' ne liwol,

ne na nɔn' ciɛk.

Ti gen' ikuyuon,

ne na kpiende'»

18 «Kime San baa' ki kùò tijier tubambe, ki lùoh buñɔbu, ka ñuh daam, ne bi ye usenpol ne ñaake wɔ. 19 *Unil ya Bijɛ baa' ki jinh ki ñuh, ne bi ye: <Liike mɛn uje wuɔ yé ufɔnfuɔb ne, ki yé udeyibl, ki jɔreh nin bilɛnpotekb nin bibierɔnb.> Tɔ, Uwien ya tɔon ne wɔngɛh u'yɛnfuom mɔn ki kpɛ ma bo.»

Ni bre idu ya ña tuo' ki teke' Yesu ki jin' nnɔ bo

(Luk 10:13-15)

20 Tɔ, *Yesu cin' ki kɔnh nin idu iba ya nib. U là tien' miyɔkm ya bont tɔ yebe idu nnɔ ni, ne i'nib ña lèbre' bi'tetem. Nɛn ne cère' u kɔnh nin be.

21 U len' ki ye: «Korasinn yaabe, ni bre ni'bo. Betsayida yaabe, ni bre ni'mɔ bo. Kime ni laa' miyɔkm ya bont tà ni'bùol nɔ, Tir nin Sidɔn yaab mɔ bi là laa' tɔ la, bi bi tien' ten bi ke mikuum ne, ki pùnpùkn' mifentem, ñɔ kí wuɔn kí ye bi lèbre' bi'tetem ni wuɔke'. 22 N tɔkeh ne ne, lidaali là Uwien li bu binib tibuur nnɔ, ni ya tudere li cɛn Tir nin Sidɔn yaab yu. 23 Ninbi Kapernawum yaabe, ni maaleh ki teh Uwien li duon ne paaki ne-εε? U li jiiin ne kutenkpiiku ni ne. Kime ni laa' miyɔkm ya bont tà ni'bùol nɔ, Sodɔm yaab mɔ bi là laa' tɔ la, bi'du nnɔ bi biɛ ki te ne haali nin dinnɔ.

24 N tɔkeh ne ne, lidaali là Uwien li bu binib tibuur nnɔ, ni ya tudere li cɛn Sodɔm yaab yu.»

Dɛn mɛn Yesu saan kí lɛ lifuorl

(Luk 10:21-22)

25 U ya yo ne *Yesu len' ki ye: «Baa, sin kutaaku nin kitink ya Yonbdaan, a bɔle' tibont tà biyenfodɛnb nin bibenbɛnb nnɔ, a taa' tɔ ki wuɔn' biwaab ne. Nɛn bo ne n pèkeh ñɛ. 26 Imɔn, Baa, a yíe ne ki tien' nnɔ.

27 «Tɔ, n'Baa ne taa' tibont ke ki ñukn' nni. N'Baa ña ñí la, uba ña bɛn min u'Bijɛ yé udaan wà. Min u'Bijɛ ña ñí la, uba mɔ ña bɛn n'Baa yé udaan wà. Binib bà n yíe ki taa' n'Baa ki wuɔn' bɛ nnɔ mɔ bɛn u yé udaan wà.

28 «Ninbi bà ke tuke ituk i kpiɛke ki jii' nnɔ, dɛn mɛn n'saan, n li de ne lifuorl. 29 Buke mɛn n'najɛɛbiku, kí cère ñ wɔkn ne, kime n te suoo ne, ki ñmɔbe liyenguol. Ni li lɛ lifuorl n'saan, 30 kime n'najɛɛbiku ya bukm ña faa. N'tukl mɔ ña kpiɛke.»

12

Saba ya daali ya gbɛr

(Mark 2:23-28; Luk 6:1-5)

1 *Saba uba ya daali, *Yesu nin u'panpaankaab gèbreh ikpàan iba ni. Mikònm cuo' u'panpaankaab, ne bi cin' ki coh ijifen* ki cienh ki nukɛh ki ñmɔnh. 2 *Farisiɛnmbɛ laa' bi teh nnɔ ma nnɔ, ne bi tɔke' *Yesu ki ye: «Liike a'panpaankaab teh yiko ye bi la teh nà *Saba ya daali ma.» 3 Ne u tɔke' bɛ ki ye: «Na kaan' *Uwien ya gbɔnku ni *Dafid là tien' ma bo ne-εε? Mikònm là cuo' wɔn nin u'nib, 4 ne u kan' Uwien ya ninbonl ni, ki taa' kpɔnɔ wà bi taa' ki de' Uwien nnɔ wɔn nin bɛn ñmɔn'. Ama bitɔtuɔrkaab baba ña ñí la,

* 12:1 Bi yin' nà ijifen migbiirm miɛ ni nnɔ yé *Sufmbɛ donbó ya jier tuba ne bi yih tɔ ble.

wɔn nin u'nib ɲa ɲmɔbe sɛn bɛ rɪ ɲmɔn kpɔnɔ nnɔ. ⁵ Bii na kaan' nà kɛle' yiko ya gbɔnku ni nɛ? Nɪ kɛle' ki ye *Saba ya daali la, bitɔtuɔrkaab kɛndeh *Saba ya daali ya yiko bo nɛ Uwien ya duku† ni, ama uba ɲa biindeh bɛ. ⁶ N tɔkeh nɛ nɛ, unil te niɛ saan nɔ ki cɛn' Uwien ya duku†. ⁷ Nɪ kɛle' *Uwien ya gbɔnku ni ki ye: «Uwien ɲa yɛ bɛ rɪ li teh tuɔrɛ ki dienh wɔ ama u yɛ bɛ rɪ li muɔh tɔb micɛɛɛkm nɛ.» Nɪ bi bɛn iɲɔbon nnɔ ya tingi la, na bi li biindeh binib bà ɲa ɲmɔbe biil nɔ. ⁸ Tɔ, *Unil ya Bijɛ nɛ ɲmɔbe usɛn wɔ rɪ wuɔn bi li tien nà *Saba ya daali.»

Ujɛ uba ya nuɔ faan', Yesu cɛrɛ u faake' Saba ya daali

(Mark 3:1-6; Luk 6:6-11)

⁹ Tɔ, *Yesu siere' ni'saan, nɛ ki kɔn' bi'taanl ya duku ni. ¹⁰ Ujɛ uba mɔ te len u'nuɔ uba faan'. Nɛ bi niire' Yesu ki ye: «Unil ɲmɔbe usɛn wɔ rɪ buu uwien Saba ya daali-ii?» Kimɛ bi là nuunh bi li dule nà bo kí biin wɔ nɛ. ¹¹ Nɛ u ye: «Nɪ'ni ɲmɛ nɛ ɲmɔbe upebaab, nɛ upe nnɔ lu' kubùoku ni *Saba ya daali la, wa rɪ ñɛn wɔ? ¹² Unil ɲa cɛn' upe-ee? Nɛn nɛ wuɔn' ki ye ti'yiko ye unil ɲmɔbe usɛn wɔ rɪ tien nà mɔn *Saba ya daali.» ¹³ Nɛ ki tɔke' ujɛ wà ya nuɔ faan' nnɔ ki ye: «Tɛnde a'nuɔ.» U tɛnde' u'nuɔ nɛ u jire' u'ciɛm tɛn u'tɔ. ¹⁴ Nɛn saan nɛ *Farisienmbɛ nnɔ ñɛn' ki taan' ki kɛle' bɛ rɪ gbierɛ kí liike bi li tien ma kí ku Yesu.

Yesu yɛ Uwien ya tonsɔnl nɛ

¹⁵ *Yesu cii' ma nnɔ nɛ ki siere' ni'saan. Linigociɛnl paan' u'bo, nɛ u buu' bi'ni biwienb kɛ, ¹⁶ ki kpɛkpɛ' bi'bo ki ye bi la cɛrɛ bɛ rɪ bɛnde wɔ. ¹⁷ U tien' nnɔ ɲɔ *Uwien ya ñɔbonsɔknl Esayi là len' nà nnɔ nɛ rɪ tien nɛ. U là len' ki ye Uwien ye:

¹⁸ «N'tonsɔnl sɔ nɔ,

N yɛ wɔ,

N'yɛnm sɔnge u'bo,

nɛ n gɛnde' wɔ.

N li jiin n'Fuoɲaanm u'bo,

ɲɔ wɔ rɪ li tɔkeh inibol kɛ n li bu binib tibuur ma bo.

¹⁹ Wa rɪ li nuunh gbɛr, ka rɪ li wuureh,

ba rɪ cii u'waaku bó isɛnɲɛ ni.

²⁰ Wa rɪ tonde limuɔnl là kuɔ' ki gbàabe,

ka rɪ kpiin lifrl là benh lɛ rɪ kpiin,

u li te nnɔ nɛ kí tɪ baa uyo wà

u li cɛrɛ nibonmɔnn rɪ liere usɛn.

²¹ «Wɔn bo nɛ inibol kɛ li ɲmɔbe lidɛndɛnl.»

Biba ye Yesu ɲmɔbe Bɛlsebul ya tuɔm nɛ

(Mark 3:20-30; Luk 11:14-23)

²² U ya yo nɛ bi tuke' nɪ ujɛ uba ki baa' *Yesu saan. Usɛnpol nɛ cɛrɛ' u yɛ ujuɔn, u'lenl mɔ tɛbe'. *Yesu buu' wɔ, nɛ u ji freh ki lienh, ki lenh mɔ. ²³ Nɪ cuo' linigol nnɔ kɛ miyɔkm, nɛ bi lienh ki teh: «Ujɛ wuɔ ɲa lii yɛ *Dafid ya yaabil-ii?»

²⁴ Ama *Farisienmbɛ cii' nnɔ ma nnɔ, nɛ ki lienh ki teh isɛnpol ya ciɛn Bɛlsebul nɛ dienh wɔ mituɔm u ɲuɔh isɛnpol binib saan. ²⁵ *Yesu bɛn bi'yɛnmaale ma nnɔ, nɛ ki tɔke' bɛ ki ye: «Libɛl là kɛ ya nib bore' tɔb kí

† **12:5** Migbiirm miɛ ni bi ye Uwien ya duku la, ba niireh kuduku nnɔ ya benku ni baba, bi niireh iluo mɔ nɛ. Nà saan kɛ bi ye Uwien ya duku la, bi sɔbe ki niireh iluo nnɔ nɛ. † **12:6** Bi li fre kí lɛbre Unil te niɛ saan nɔ ki cɛn' Uwien ya duku kí ye nà cɛn' Uwien ya duku te niɛ saan nɔ mɔ.

kənh bi'ηmiel ni la, libel nno li juore fənm nε. Udu uba ya nib bii iden iba ya nib mɔ bore' tɔb, ki kənh bi'ηmiel ni la, udu nno bii iden nno mɔ li juore fənm nε. ²⁶ Nɛn bo, Satan liebe' ki ηuɔh wɔn Satan binib saan la, u kənh nin u'ba nε, nε u'bel li tien mila ka rí juore fənm-i? ²⁷ Ni len' ki ye isenpol ya cien *Belsebul nε de' nni mituəm n ηuɔh isenpol binib saan. Tɔ, ηmε nín de' ni'panpaankaab mɔ mituəm bi ηuɔh isenpol binib saan-i? Ni'panpaankaab teh ma bo nε li wuɔn kí ye ni ηmɔbe imɔn bii na ηmɔbe. ²⁸ Ama *Uwien ya Fuoñaanm nε dienh nni mituəm n ηuɔh isenpol. Nɛn nε wuɔn' ki ye Uwien ya bel baa' ní ni'saan. ²⁹ Mitəm la, uba ηa rí fre kí kɔ ufefaa den, kí fie u'bont, ka ηmɔbe tuəm mà u li kpiε kí lɔle wɔ kí yaan. U lɔle' wɔ la, u ya yo nε u li fre kí kɔ u'den kí fie u'bont.

³⁰ «Wà kε ηa se n'ciεk bó la, u nɛn nni nε. Wà kε ηa taakeh ki toreh nni la, u kpiendeh nε. ³¹ Nɛn bo, n tɔkeh nε nε, Uwien li fère binib bi'biere kε, kí fère bε bi sukreh wɔ isuk yà kε. Ama unil suke' *Mifuoñaanm mɛn la, Uwien ηa rí fère wɔ. ³² Unil len' *Unil ya Bijε bo fənfənm la, Uwien li fère wɔ. Ama unil len' *Mifuoñanm mɛn bo fənfənm la, Uwien ηa rí fère wɔ kitink kiε bo, ka rí fère wɔ paaki bó mɔ.»

Busubu nin bu'bii ya gber

(Luk 6:43-45)

³³ «Ní li bɛn kí ye busubu mɔn la, bu'bii mɔ li mɔn nε. Bù bre la, bu'bii mɔ li bre nε. Busubu ya bii nε li cère bε rí bende bù yé busubu bùa ya bol. ³⁴ Iwaaleb ninbi, ni bre ma nno, ni li tien mila kí len inɔbon yà mɔn-i? Kimε unil kε len' ki kun' nà bó la, ní ñɛn' iyenmaale yà te u'fɛl bo nε. ³⁵ Unimɔn ya yenmaalmɔnmɔn nε cèreh u teh nà mɔn, nε ubierdaan ya yenmaalbiere cèreh u teh nà bre.

³⁶ «N tɔkeh nε nε, lidaali là Uwien li bu binib tibuur nno, nɛn daali nε u li niire bε bi là len' ñɔbonfənfənm wà kε nno ya gber. ³⁷ A'lenm bo, nε Uwien li bù ηε ugbemɔndaan bii u li biin ηε.»

Bi yie Yesu rí tien miyɔkm ya bonn

(Mark 8:11-12; Luk 11:29-32)

³⁸ U ya yo nε *Yiko ya wɔnwɔknb biba nin *Farisienmbε biba tɔke' *Yesu ki ye: «Cɛnbaa, ti yie á tien miyɔkm ya bonn niba nε tí lε.» ³⁹ Nε u tɔke' bε ki ye: «Ninbi fənfənnɔ ya nibε, ni yé binibierb nε, ka cuube Uwien saan, nε ki nuunh ní lε miyɔkm ya bonn. *Uwien ya ñɔbonsɔknl *Sonas ya yɔkm ya bonn baba ηa ñí la, na ji li lε yɔkm ya bontənn niba. ⁴⁰ Sonas là tien' uɛncien ya benku ni iwien ita nin tiñont tuta ma nno, nno nε *Unil ya Bijε mɔ li tien kitink ni iwien ita nin tiñont tuta. ⁴¹ Uwien li bu binib tibuur lidaali là nno, Ninif yaab li fii kí sere fənfənnɔ ya nib ya nun bó kí biin bε. Kimε *Sonas là kpaande' Ninif ya du ni Uwien ya gber ma nno, bi là cii' nε ki lèbre' bi'tetem. Ama unil te niε saan nɔ ki cɛn' *Sonas. ⁴² Uwien li bu binib tibuur lidaali là nno, *Seba ya piiber li fii kí biin fənfənnɔ ya nib, kimε u là ñɛn' ní fɔnfɔkm nε wɔ rí lá cenge Salomɔn ya yənfogber. Ama unil te niε saan nɔ ki cɛn' Salomɔn.»*

Isenpol liebe' unil bo la, ní bre u'bo ma bo

(Luk 11:24-26)

⁴³ «Usenpol siere' unil saan la, u cuonh ki lindeh kupenpelku ni nε, ki nuunh u li kèle nà saan kí fuore. U tí luɔ' la, ⁴⁴ nε wɔ rí ye u li liebe ki tí kɔ u là ñɛn' nà saan nno nε. U li liebe ní kí lε niba ηa te u'kankuɔn nno ni,

bi tùare' ki n̄èrè' wù, ki tien' tibonm̄onm̄ont len. ⁴⁵ N̄en saan n̄e u li jo kí tí taa ní isenpol ilole yà bre ki c̄en' w̄on, i'k̄e ní lá li n̄aake unil nn̄o bo, kí c̄ere w̄o ní juore f̄enm̄ kí c̄en u là te mikp̄iek̄m ma bo. Ní li te nn̄o n̄e f̄enf̄enn̄o ya nibīerb m̄o bo.»

Yesu ya naa nin u'ninjīeb

(Mark 3:31-35; Luk 8:19-21)

⁴⁶ *Yesu laan bīe ki lienh nin linigol nn̄o, n̄e u'naa nin u'ninjīeb baa' ki lá se saali ki nuunh b̄e ní t̄ake w̄o tigber. ⁴⁷ [N̄e linigol nn̄o ni uba t̄ake' w̄o ki ye: «A'naa nin a'ninjīeb se saali ki nuunh b̄e ní t̄ake n̄e tigber.»] ⁴⁸ N̄e *Yesu jiin' w̄o ki ye: «ŋ̄m̄e yé n'naa? Bi l̄e yé n'ninjīeb-i?» ⁴⁹ N̄e kí t̄ende' u'nūo ki wūon' u'panpaankaab ki ye: «Liike m̄en, n'naa nin n'ninjīeb s̄o. ⁵⁰ Unil wà k̄e teh n'Baa wà te paaki bó yíe ma la, w̄on n̄e yé n'nin̄j̄e, kí yé n'nin̄s̄e, kí yé n'naa.»

13

Wà plè' tibonbuor ya bim ya kp̄en̄jen̄m

(Mark 4:1-9; Luk 8:4-8)

¹ N̄en daali n̄e *Yesu n̄en' ki jon' kí tí k̄èlè' miñuncīen̄m ya gbaal. ² Linigocīen̄l taan' u'saan, n̄e u k̄on' kí k̄èlè' buñ̄erbu buba ni. Linigol nn̄o k̄e se miñun̄m ya gbaal. ³ N̄e u t̄akeh b̄e tibont tù yebe mikp̄en̄jen̄m ni. U t̄akeh b̄e ki teh: «Ukpaal uba n̄e là jon' w̄o ní tí plè' tibonbuor ya bim. ⁴ U plèh ma nn̄o, miba lu' usengb̄e, n̄e inūon baa' kí lá kí jin' m̄è. ⁵ Mit̄om lu' kutentīeku bo, tenbim n̄a yebe nà saan. Tenbim n̄a yebe ma nn̄o, n̄e m̄i p̄en' tonm. ⁶ Uwien n̄en' kí tonge', n̄e kí s̄e' m̄è. Ma n̄m̄obe n̄aan m̄onm̄onm̄ ma nn̄o, n̄e m̄i waan', kí kpo'. ⁷ Mit̄om m̄o lu' kujegorku ni. N̄e kujegorku kp̄ere', kí w̄obn', kí ku' m̄è. ⁸ Mit̄om m̄o lu' kitinm̄onm̄onk bo, n̄e kí l̄on'. Miba l̄on' kokobk, mit̄om piluoluob, mit̄om m̄o pitata.

⁹ «Wà n̄m̄obe litubl la, w̄o ní cii.»

B̄e tien' Yesu p̄oh binib mikp̄en̄jen̄m-i?

(Mark 4:10-12; Luk 8:9-10)

¹⁰ N̄e u'panpaankaab baa' kí lá niire' w̄o ki ye: «B̄e tien' a p̄oh b̄e mikp̄en̄jen̄m-i?» ¹¹ N̄e u jiin' b̄e ki ye: «Uwien c̄ere' ninbi n̄e b̄ende' u'b̄el ya gb̄eb̄olkaar, ama wa c̄ere' b̄en b̄ende'. ¹² Kim̄e wà n̄m̄obe la, bi li de w̄o kí pukn, n̄e w̄o ní li n̄m̄obe kí gbien. Wà n̄a n̄m̄obe la, bi li fie u n̄m̄obe nà waamu nn̄o m̄on̄on n̄e. ¹³ N̄en n̄e c̄ere' n p̄oh b̄e mikp̄en̄jen̄m. Kim̄e bi likeh n̄e ka lenh, kí cengeh ka ciih, ka b̄endeh ni'tingi m̄o. ¹⁴ Bi te nn̄o n̄o *Uwien ya n̄obons̄oknl Esayi là len' nà nn̄o n̄è ní tien n̄e. U là ye:

«Ní li ciih ka b̄endeh ni'tingi,

kí li likeh ka lenh.

¹⁵ Kim̄e udu wuu ya nib ya yul faa n̄e.

Bi kp̄e bi'tub n̄e,

ki n̄uun',

ka yíe bi'nun ní l̄e,

ka yíe bi'tub ní cii,

ka yíe b̄e ní b̄ende ni'tingi bi'ȳen̄m ni,

ka yíe b̄e ní l̄ebre bi'tetem,

n̄o ní buu b̄e.» »

¹⁶ «Ninbi w̄on, Uwien ya m̄onm̄ te ni'bo, kim̄e ni'nun lenh, ni'tub m̄o ciih.

¹⁷ N̄ t̄akeh n̄e im̄on n̄e, *Uwien ya n̄obons̄oknb nin bigb̄em̄on̄den̄b ligol là

yíe be ní le ni lenh ná nò, ne ka laa' nè, ki yíe be ní cii ni ciih ná nò, ne ka cii' nè.»

Wà plè' tibonbuor ya bim ya kpenjenm ya tingi

(Mark 4:13-20; Luk 8:11-15)

¹⁸ «Ninbi, cenge men wà plè' tibonbuor ya bim ya kpenjenm ya tingi. ¹⁹ Wà ke ciih Uwien ya bel ya gber, ka bendeh tu'tingi la, usenpol ubierò bàareh ne, ki ñendeh bi bule' ná u'fèl ni nno. Mibim mà lu' usengbe nno ya tingi nino. ²⁰ Mibim mà lu' kutentieku bo nno mo yé unil wà ciih Uwien ya gber, ki teknh tù tontonm nin uyensonge, ²¹ ama ka cèreh tù kpaakeh ñaan u'fèl ni, ka wuakreh u'ni mo ne. Liwòbl bii ijend tu' wò tu'bo la, u pòk kí taa tù kí wiè ne. ²² Mibim mà lu' kujegorku ni nno mo yé unil wà ciih tigber nno, unjendun ya gber nin lifaala ya yenmaale yà lereh binib nno, wòbndeh tù, ki cèreh ta ní fre kí sòn tuonl ne. ²³ Mibim mà lu' kitinmònmònk bo nno mo yé unil wà ciih tigber nno, ki bendeh tu'tingi ki te ten mibim mà lùonh ne. Miba lùonh kokobk, mitòm piluoluob, mitòm mo pitata.»

Utelmentè ya kpenjenm

²⁴ *Yesu tí pòn' linigol nno mikpenjentòm ki ye: «Uwien ya bel naan ukpaal wà plè' ifi u'kpàabu ni ne. ²⁵ Binib tí duòn' ki gùòn' uyo wà nno, ne u'nennend baa' ki taa' utelmentè ki plè' ki ñmèrè' ifi nno ni, ne ki bure'. ²⁶ Ifi nno tí kpére' ki maa' ma nno, ne bi laa' utelmentè mo te i'ni. ²⁷ Ne ukpaal nno ya tonsònb niire' wò ki ye: «Cenbaa, ña là plè' ifi baba ne a'kpàabu ni-ii? Utelmentè wuò mo ñen' la?» ²⁸ Ne u ye: «N'nennend ne tien' nno.» Ne bi niire' wò ki ye: «A yíe tí jo kí tí ñeñebe wò-òò?» ²⁹ Ne u ye: «Hnhn. Dàan men. Ni ye ní ñebe utelmentè nno la, nba la ni li ñebe kí kpòbe ifi iba. ³⁰ Cère men ifi nno nin utelmentè nno ke ní li te kí tí be. Ní tí kpaan' uceceyo la, n li tòke bifiiceb kí ye be ní kpíe kí ñeñebe utelmentè nno kí lólòle, kí tí se, ñò kí yaan kí ce ifi nno kí tí cùòn n'bonbuòn ni.» »

Mibim mà ñilke ya kpenjenm

(Mark 4:30-32; Luk 13:18-19)

³¹ *Yesu tí pòn' be mikpenjentòm ki ye: «Uwien ya bel naan mibim mà bi yih mè mutaar uje uba taa' mè ki bule' u'kpàabu ni ne. ³² Men ne yé mibim mà ñilke tikpinsir ke ya bim ni. Ama mí pen' la, mí li kpére kí gèbre kpinsiiku ke kpinsiiku, kí tien busubu ne inuòn ní li bàareh kí là tereh bu'sigben bo kí kòh.»

Kpòno ya ñòke ya kpenjenm

(Luk 13:20-21)

³³ *Yesu tí pòn' be mikpenjentòm ki ye: «Uwien ya bel naan kpòno ya ñòke wà upii uba bun' kpònoyom mà dindín, ki taa' wùl kí tien' len, ne kpòno nno ke nuule' ne.»

Be tien' Yesu pòh binib mikpenjenm-i?

(Mark 4:33-34)

³⁴ *Yesu tókeh inigol ní'ke mikpenjenm ni ne. Wa tókeh be tuba ka pòn' be kpenjenm. ³⁵ U teh nno ñò *Uwien ya ñòbonsòknl là len' ná nno nè ní tien ne. U là yé:

«N li yàare n'ñòbu kí pò mikpenjenm, kí kpiire tibonbòlkaar tà là te haali unjendun ya cincinyo nno.»

Utelmentε ya kpenjenm ya tingi

³⁶ *Yesu daan' linigol nnɔ, ki liebe' ki kun'. Ne u'panpaankaab baa' u'saan ki niire' wɔ ki ye: «Tɔke te utelmentε wà te ifi ni nnɔ ya kpenjenm ya tingi.» ³⁷ Ne u ye: «Ukpaal wà plè' ifi nnɔ yé *Unil ya Bijε ne. ³⁸ Bukpàabu nnɔ yé uɛndun wuu ne. Ifi nnɔ yé Uwien ya bel ni ya nib ne. Utelmentε nnɔ yé usenpol ubierɔ ya nib ne. ³⁹ Ukpaal ya nennend wà plè' utelmentε nnɔ yé usenpol ne. Lificel yé uɛndun ya gbenm ne. Ne bificeb nnɔ yé *Uwien ya tondb. ⁴⁰ Utelmentε ya ηebm kí tí sε nnɔ yé uɛndun ya gbenm lá li te ma bo ne. ⁴¹ *Unil ya Bijε li sɔn ní u'tonsɔnb Uwien ya tondb uɛndun wuu ni, be rí lá cuo bà tulndeh binib nin bibierdenb ke kí ñen be u'bel ni, ⁴² kí tí wíε umucien ni. Nen saan ne bi li muɔh ki ηmɔnh inɔgben. ⁴³ U ya yo ne binimɔnb li te bi' Baa ya bel ni ki windeh ten uwien. Wà ηmɔbe litubl la, wɔ rí cii.»

Lifaal là buɔ ya kpenjenm

⁴⁴ «Uwien ya bel naan lifaal là buɔ bukpaabu buba ni ne. Unil uba laa' lifaal nnɔ, ne ki taa' lè ki nebre' ki bɔle'. Ní ηmaake' wɔ ki tí kende', ne u jon' ki tí kuare' u'bont ke, ki liebe' ki tí de' bukpaabu nnɔ.»

Lilenbimɔnmɔnl ya kpenjenm

⁴⁵ «Uwien ya bel liebe' ki naan ukpenkpend wà cuonh ki nuunh ilenbii* yà mɔn wɔ rí de ne. ⁴⁶ U tí laa' lilenbimɔnmɔnl là ηmɔbe kudaaku ki gbien', ne ki jon' ki tí kuare' u'bont ke, ki liebe' ki tí de' lè.»

Bubebu ya kpenjenm

⁴⁷ «Uwien ya bel tí liebe' ki naan bubebu ne bi wíε' bù miñunm ni, ki cuo' ijen ke ya bol. ⁴⁸ Bù gbe ijen ma nnɔ, ne bi dere' bù ki ñen' liwɛl bo, ki kèle' ki gèngènde' bi jinh yà ki kpíen' ikpencub ni, ki taa' ba jinh yà ki wíε'. ⁴⁹ Uɛndun ya gbenm mɔ lá li te nnɔ ne. Uwien ya tondb lá li baa uɛndun ni, kí bore bibierdenb nin binimɔnb ⁵⁰ kí taa bibierdenb kí wíε umucien ni. Nen saan ne bi li muɔh ki ηmɔnh inɔgben.»

Tibonkpaar nin tibonfent ya gber

⁵¹ *Yesu niire' u'panpaankaab ki ye: «Ní cii' ní'ke ya tingi-ii?» Ne bi tuo' hnn. ⁵² Ne u ye: «Nnɔ ne *Yiko ya wɔnwɔknl wà ke paan' Uwien ya bel ya gber bo la, u naan udendaan wà ñendeh u'faal ni tibonkpaar nin tibonfent ne.»

Nasarεt ya nib ηa teke' Yesu ki jin'

(Mark 6:1-6; Luk 4:16-30)

⁵³ Tɔ, *Yesu pɔn' mikpenjenm nnɔ ki tí gben' ma nnɔ, ne ki siere' ní'saan, ⁵⁴ kí liebe' u'du ni, kí wɔknh binib Uwien ya gber bi'taanl ya duku ni. U'wɔknm cuo' be miyɔkm, ne bi niireh tɔb ki teh: «U laa' la miε ya yenfuom-i? U laa' la miε ya tuɔm ki teh miyɔkm ya bont-i? ⁵⁵ Kanpinta ya bijε ηa ñí-ii? Ba yih u'naa Mari-ii? Saak nin *Yosef nin Simɔn nin Sudas ya ninjε ηa ñí-ii? ⁵⁶ U'ninsieb ke ηa te niε saan-ii? U nín laa' nɛn ke le saan-i?» ⁵⁷ Nnɔ ne bi'yεnm ηa ηmaake' u'bo, ne ba teke' u'gber.

Ne *Yesu tɔke' be ki ye: «*Uwien ya ñɔbonsɔknl ke ñɔbonsɔknl ya tiema du ni yaab nin u'den yaab baba ne ηa boh wɔ.» ⁵⁸ Ba teke' wɔ ki jin' ma nnɔ, ne wa tien' yɔkm ya bont tú yebe ní'saan.

* **13:45** Bi yin' ná lilenbil nnɔ yé nibonn ná windeh ne. Bi wokreh miñunciεnm ya wenfuobk kiba ne kí ñendeh nɛ.

14

San wà là siih binib Uwien ya ñunm ya kuum

(Mark 6:14-29; Luk 9:7-9)

¹ U ya yo ne Galile ya ber Herod, cii' bi lienh *Yesu bó, ² ne ki tóke' u'tonsɔnb ki ye: «San wà là siih binib Uwien ya ñunm nnɔ ne. U mekre' bitenkpiib ni ne. Nen ne cère' u ñmɔbe mituɔm ki teh miyɔkm ya bont.»

³ Tɔ, nà cère' Herod len' nnɔ si: u là sɔn' u'sojambe bi ti cuo' San, ki lòle' wɔ tikudɔkr, ki pekn', ñɔ nè ní ñmaake u'ninjɛ Filip ya po Herodiyad ne. ⁴ Kimɛ San là tóke' Herod ki ye wa ñmɔbe sen wɔ ní taa u'ninjɛ Filip ya po Herodiyad kí kuɔn. ⁵ San là len' nnɔ ne Herod yíe wɔ ní ku wɔ, ama ki jí fenge Sufmbɛ, kimɛ bi lienh ki teh San yé *Uwien ya ñabonsɔknl ne.

⁶ Herod maa' uwien wà nnɔ gɔbre' ki baa', ne u tien' kunacenku. Herodiyad ya bise baa' ki lá ñɔn' kiciɛk Herod nin u yin' bà kunacenku nnɔ ya nun bó. Herod ya yɛnm sɔnge' u'bo, ⁷ ne u pole' ki ye u miɛ' wɔ nà kɛ la, u li de wɔ.

⁸ Ne u'naa sure' wɔ u tóke' Herod ki ye: «N yíe á tükre San wà siih binib Uwien ya ñunm nnɔ ya yul ne, kí kpien kikensenk ni kí de nni.» ⁹ Ulen' nnɔ ma nnɔ, ne ní saa' ubɛr Herod ya yɛnm. Ama u pole' bicɛnb ya nun bó ma nnɔ, nen ne cère' wa yíe'. ¹⁰ Nen saan ne u sɔn' soja uba ki ye wɔ ní jo lipɛkl bó kí tí tükre San ya yul ní. ¹¹ Soja nnɔ tuke' li'yul nnɔ ní kikensenk ni, ki lá de' uje faan nnɔ. Ne u'mɔ taa' ki tí de' u'naa. ¹² San ya panpaankaab baa' ki lá yuure' u'gbɛnɛnt ki tí sube', ne ki jon' ki tí tóke' *Yesu tigber nnɔ.

Yesu jin' linigociɛnl liba

(Mark 6:30-44; Luk 9:10-17; San 6:1-14)

¹³ *Yesu cii' nnɔ ma nnɔ, ne wɔn nin u'panpaankaab kɔn' buɛrbu ki bure' bi' baba nib ña te nà bó. Inigol cii' u bure', ne ki ñɛn' idu ni, ki cuon' ki paan' u'bo. ¹⁴ *Yesu ñɛn' buɛrbu ni uyo wà nnɔ, ne ki laa' linigociɛnl liba. Ne ki muɔ' be micɛɛkm cɛɛn, ki buu' bi'ni bà bun.

¹⁵ Ní juɔre', ne u'panpaankaab baa' ki lá tóke' wɔ ki ye: «Ti te ñɛn ña te nà saan ne, ne ní gèbre' tijier ya jí yo ma nɔ, cère linigol liɛ lè ní jo idu ni kí tí de tijier kí jí.» ¹⁶ Ne u ye: «Na cieke be ní jo, ninbi bugben, de be men be ní jí.» ¹⁷ Ne bi ye: «Ti ñmɔbe kpɔnɔ uɔun nin ijen ile baba ne.» ¹⁸ Ne u ye: «Taa ní men.» ¹⁹ Ne ki tóke' linigol nnɔ ki ye lè ní kèle timuɔr bo tingi ni. Ne ki yuure' kpɔnɔ uɔun nin ijen ile nnɔ, ki yaare' ki liike' paaki, ki faare' Uwien, ki kɔkuɔ', ki taa' ki de' u'panpaankaab, ne bi gbiire' linigol nnɔ. ²⁰ Bi'ke ñmɔn' ki gbo', ne bi tanaan' kpɔnɔjen nin ijenjen yà sien' nnɔ, ki gbien' ikpɛncub piik nin ile. ²¹ Binib bà jin' tijier nnɔ, bijɛb là li baa ten itur iɔun. Ba kaan' piib nin bumu.

Yesu cuonh miñunm bo

(Mark 6:45-52; San 6:15-21)

²² I ya tãan bo, ne *Yesu wɔbn' u'panpaankaab ki ye be ní liebe kí kɔ buɛrbu nnɔ kí liere wɔ usɛn, kí puore miñunciɛnm kí jo ligbaatɔl, ñɔ wɔ ní cèbe linigol nnɔ kí yaan. ²³ U cèbe' lè, ne ki don' lijuɔl bo u' baba wɔ ní kàare. Ní tí biire' ki laa' u biɛ ki te lijuɔl nnɔ bo ne. ²⁴ U ya yo ki laa' u'panpaankaab mɔ te buɛrbu ni ki jɛnde' liwɛl ñɔ. Kutafaaku fi' ki tobreh be, iñungbegbel jɛngɛh buɛrbu nnɔ. ²⁵ Ikuoje muɔh uyo wà nnɔ, ne u cuonh miñunm bo, ki tuo bi'saan. ²⁶ U'panpaankaab laa' u cuonh miñunm bo ma nnɔ, ne bi'fɛl sɛn' cɛɛn. Bi maaleh ki teh ní yé ufenfend ne, ne ki wuure' ijenwaanwuure.

²⁷ Nε u tɔke' bε i ya tɔan bo ki ye: «Cuo mɛn ni'ba. Min *Yesu nε. La sɛn mɛn jɛwaanbu.» ²⁸ Nε Pier ye: «Yonbdaan, nɪ mɔnbe ki yɛ sin nε la, cɛrɛ n'mɔ rɪ cuon miɲunm bo kɪ baa a'saan.» ²⁹ Nε *Yesu ye: «Dɛn.» Nε u nɛn' buɲɛrbu ni, ki cuonh miɲunm bo ki joh *Yesu saan. ³⁰ Ama u laa' kutafaaku joh ki faa ma nnɔ, bujɛwaanbu cuo' wɔ, nε u cin' ki feleh ki kɔh miɲunm ni, nε ki wuure' ki ye: «Yonbdaan, ηmɪɛn nni.» ³¹ *Yesu tendɛ' u'nuɔ ki cuo' wɔ i ya tɔan bo nε ki tɔke' wɔ ki ye: «A'tekjim nε pɔrɛ' ηɛ. Bɛ tien' a jɛh?» ³² Bi'kɛ bile kɔn' buɲɛrbu ni uyo wɔ nnɔ, nε kutafaaku nnɔ go. ³³ Nɛn saan nε bɔ te buɲɛrbu ni nnɔ gbaan' *Yesu ya nintuɔli ki ye: «Imɔn, a mɔnbe ki yɛ Uwien ya Bijɛ nε.»

Yesu cɛrɛ' biwiɛnb faake' Genesaret ya tinfɛnm ni

(Mark 6:53-56)

³⁴ Bi tɪ baa' miɲunciɛnm ya gbaatɔl, Genesaret ya tinfɛnm ni, nε ki nɛn' buɲɛrbu ni. ³⁵ Ni'saan ya nib bɛndɛ' Yesu, nε ki sɔnkn' mitinfɛnm nnɔ ya nib kɛ, bi taa' biwiɛnb kɛ ki baa' u'saan, ³⁶ ki gbáanh wɔ ki teh wɔ rɪ cɛrɛ biwiɛnb rɪ mɛ u'lierku ya nɔgbɛn baba. Bɔ kɛ mɛ' u'lierku ya nɔgbɛn nnɔ kɛ faake' nε.

15

Yesu nin Sufmbɛ ya yaajɛbok ya gber

(Mark 7:1-13)

¹ Tɔ, *Farisiɛnmbe nin *Yiko ya wɔnwɔknb biba nɛn' Yerusalem bɔ ki baa' *Yesu saan, nε ki niire' wɔ ki ye: ² «Bɛ tien' a'panpaankaab saah ti'yaajɛbok-i? Kime bi jinh tijier nε ka nire' ki paan' iyaajɛbok ye ma bo.» ³ Nε *Yesu jɪin' bε ki ye: «Bɛ tien' ninbi kɛndɛh Uwien ya wɔbl bo ni'yaajɛbok bo? ⁴ Kime Uwien lɔ len' ki ye: «Li boh a'naa nin a'baa», ki tɪ len' ki ye: «Unil tɔke' u'naa bii u'baa liɲɔbonbil la, bɛ rɪ ku wɔ.» ⁵ Ama ninbi wɔknh binib ki cɛrɛh wɔ kɛ lienh ki teh u bi li de u'naa bii u'baa nɔ nnɔ, wa ji li fre kɪ de wɔ nɛ, nɪ yɛ Uwien yaann nε. ⁶ Nε udaan ηa ji boh u'naa nin u'baa. Nnɔ nε ni taah ni'yaajɛbok ki lɛbeh Uwien ya gber. ⁷ Ninbi iɲuɔn ilele ya nibɛ, *Uwien ya nɔbonsɔknl Esayi lɔ len' ni'gber ma nnɔ, u lɔ ηmɔbe imɔn nε. U lɔ len' ki ye Uwien ye: ⁸ «Binib biɛ pɛkeh nni buɲɔbu ni nε, bi'yɛnm ηa nɛke n'saan. ⁹ Bi pukeh nni fɛnm nε, ki wɔknh binib iyaajɛbok baba.» »

Tibont tà kuɔndɛh unil tijɔknt

(Mark 7:14-23)

¹⁰ *Yesu yin' linigol nnɔ, nε ki tɔke' lɛ ki ye: «Li cengeh mɛn, ηɔ kɪ cii n li tɔke nε tigber tà nɔ ya tingi. ¹¹ Tibont tà kɔh unil ya nɔbu ni ηa rɪ fre kɪ kuɔn wɔ jɔknt. Tà nɛh u'nɔbu ni nnɔ, tun nε kuɔndɛh wɔ tijɔknt.»

¹² Nɛn saan nε *Yesu ya panpaankaab nɛkn' wɔ ki tɔke' wɔ ki ye: «A bɛn a'lenm miɛ wire' *Farisiɛnmbɛ-ɛɛ?»

¹³ Nε u tɔke' bε ki ye: «Kusiiku kua kɛ n'Baa wɔ te paaki bɔ ηa caan' kù la, u li ηɛbe kù nε. ¹⁴ La tɔnge bɛ mɛn. Bi yɛ ijùɔn nε ki dɛh ijùɔn. Ujuɔn dɛh ujuɔn la, bi'kɛ bile li lu kubùoku ni nε.» ¹⁵ Nε Pier tɔke' wɔ ki ye: «Tɔke tɛ mikpɛnɛnm nnɔ ya tingi.» ¹⁶ Nε u ye: «Ni'mɔ ηa laan biɛ ki bɛn tibont ya tingi nε-ɛɛ? ¹⁷ Na bɛn ki ye tibont tà kɔh unil ya nɔbu ni nnɔ kɔh u'puoku ni nε, nε u joh kunincɛnkɛ ki nɛndɛh tù-uu? ¹⁸ Ama tibont tà te unil ya fɛl ni nnɔ, nε nɛh u'nɔbu ni, ki kuɔndɛh wɔ tijɔknt. ¹⁹ Kime iyɛnmaalbiere

nin linikul nin linaŋmaal nin lisənsəndl nin bunasubu nin kutonnənku nin isuk kə ñeh unil ya fəl ni nɛ. ²⁰ Tuu ya bont nɛ kuəndeh unil tijəkt. Kí ji tijer ka rí nire kí paan iyaaɲəbok ye ma bo wən ŋa rí fre kí kuən nil jəkt.»

Upii uba teke' Yesu ki jin', ka yé Suf

(Mark 7:24-30)

²¹ *Yesu siere' ni'saan, nɛ ki bure' Tir nin Sidən ya tinfɛnm bó. ²² Tə, upii uba là te mitinfɛnm nnə ni ki yé Kanaan ya pii, ki baa' ki lá wuureh ki teh: «Yonbdaan, *Dafid ya yaabile*, muə nni micɛɛkm. Usɛnpol nɛ ŋaake n'bisɛ ki jəndeh wə cɛɛn.»

²³ *Yesu ŋa gɛrɛ' wə. Nɛ u'panpaankaab nɛkn' wə ki təkɛ' wə ki ye wə rí ŋɔrɛ upii bughɛn, u pɛ bi'bo ki ŋməbe kuwaaku nɛ. ²⁴ Nɛ *Yesu ye: «Uwien sən' nni ní rí lá tore Israyɛl yaab baba nɛ, kime bɛn nɛ te tɛn ipe yà ture' usɛn».

²⁵ Ama upii nnə baa' ki lá gbaan' u'nintuəli nɛ ki gbáanh wə ki teh: «Yonbdaan, tore nni.» ²⁶ Nɛ *Yesu ye: «Na mən bɛ rí taa mubumu ya jier ki wiɛ' isɛngbɛle.» ²⁷ Nɛ upii nnə ye: «Yonbdaan, ní yé imən nɛ, ama isɛngbɛle mənən jinh ijieyɔyɔl yà ñeh i'dɛnb ya tebl bo ki luh nnə nɛ.» ²⁸ Nɛ *Yesu ye: «Upii, a teke' nni ki jin' ní yɛbe. Nɛ rí tien a yíe ma bo.» Nɛ u'bisɛ pək ki faake' i ya tən a.

Yesu cɛrɛ' biwiɛnb faake' ki yɛbe

²⁹ *Yesu siere' ni'saan ki tɪ baa' Galile ya ñunciɛnm ya gbaal, nɛ ki don' lijuəl bo ki kɛlɛ'. ³⁰ Nɛ binib bəareh u'saan ki yɛbe, ki tukeh ní idien nin ijùən nin itejɛnb nin igbaanlɛtɛb nin biwientəb bi yɛbe, ki lá blinh *Yesu ya nintuəli. Nɛ u cɛrɛh bi'kɛ faakreh. ³¹ Binib nnə laa' igbaanlɛtɛb lienh, itejɛnb jire' i'ciɛm, idien cuonh cucul, ijùən mə lɛnh ma nnə nɛ ní cuo' bɛ miyəkɛm, nɛ bi pəkɛh Israyɛl yaab ya Wien.

Yesu tɪ jin' linigociɛnl liba

(Mark 8:1-10)

³² Nɛ *Yesu yin' u'panpaankaab ki təkɛ' bɛ ki ye: «Linigol liɛ nə ŋməbe nni micɛɛkm cɛɛn nɛ. Bi te n'saan ma wienta sə, ba ji ŋməbe niba bɛ rí ji. Ma yíe rí cɛbe bɛ bɛ rí li kunh, ka jin' niba ŋə kí tɪ dɔrɛ usɛn ni.» ³³ Nɛ bi ye: «Ti te ñien ŋa te nà saan nɛ. Ti li lɛ la kpənə wə rí li yɛbe kí de liɛ ya nigol lè rí ŋmən kí gbo?» ³⁴ Nɛ u niire' bɛ ki ye: «Ni ŋməbe kpənə uŋɛ?» Nɛ bi ye: «Ulolɛ nin mujɛnwawaamu mə waamu.» ³⁵ Nɛ u təkɛ' linigol nnə ki ye lè rí kɛlɛ tingi ni, ³⁶ nɛ ki yuure' kpənə ulolɛ nin mujɛnwawaamu nnə, ki faare' Uwien, ki kəkə', ki taa' ki de' u'panpaankaab, bi gbiire' linigol nnə. ³⁷ Bi'kɛ ŋmən' ki gbo', nɛ bi tantaan' tijɛnjɛnt tã siɛn' nnə, ki gbien' ikɛndɛn ilolɛ. ³⁸ Binib bə ŋmən' nnə, bijɛb là te itur inan nɛ. Ba kaan' piib nin bumu.

³⁹ U cɛbɛ' linigol nnə, nɛ ki kən' buñɛrbu ki bure' Magadan ya tinfɛnm bó.

16

Bi yíe Yesu rí tien miyəkɛm ya bonn

(Mark 8:11-13; Luk 12:54-56)

¹ *Farisɛnmbɛ nin Saduseyɛnmbɛ biba baa' *Yesu saan, ki yíe bɛ rí biike wə, nɛ ki təkɛ' wə ki ye wə rí tien miyəkɛm ya bonn, kí wuən bɛ kí ye u'tuəm

* 15:22 Liike 9:27.

ñen' Uwien saan ne. ² Ne u take' be ki ye: «[Kutaajuaku ni laa' kutaaku wien la, ni takeh ki teh taa ña ní nii ne. ³ Ne kutenñaaku ni laa' kutaaku biike la, ni takeh ki teh utaa li nii dinnó. Ni likeh kutaaku bo, ne ki bendeh utaa li nii bii wa ní nii. Ne ka ji li fre kí sekn kí bende tibont tá teh fenfennó nɔ ya tingi-ii?]* ⁴ Ninbi fenfennó ya nibe, ni yé binibi erb ne, ka cuube Uwien saan, ne ki nuunh ní le miyokm ya bonn. *Uwien ya ñobonsoknl Sonas ya yokm ya bonn baba ña ní la, na ji li le yokm ya bontonn niba.» U len' nno ma nno, ne ki siere' ki daan' be.

Yesu lienh Farisienmbe nin Saduseyenmbe ya kpɔnɔ ya ñake bó
(Mark 8:14-21)

⁵ *Yesu ya panpaankaab joh be ní puore miñunciennm ma nno, bi sunde' ka take' kpɔnɔ. ⁶ Ne *Yesu take' be ki ye: «Li ben men *Farisienmbe nin Saduseyenmbe ya kpɔnɔ ya ñake bó.» ⁷ Ne bi maaleh ki teh: «Ta take' kpɔnɔ ma nno ne cère' u len' nno.»

⁸ *Yesu bende' bi maaleh ki teh bà, ne ki niire' be ki ye: «Be tien' ni lienh ki teh na take' kpɔnɔ? Ni'tekjim ne pɔre' ne. ⁹ Na laan bie ki cii' tibont ya tingi ne-εε? Na tien n là taa' kpɔnɔ unjun ki jin' bijeb itur injun ma nno, ni là tantaan' nà sien' nno ikpencub ubien wà ne-εε? ¹⁰ Na tien n là taa' kpɔnɔ ulole ki jin' bijeb itur inan ma nno, ni là tantaan' nà sien' nno ikenden ubien wà ne-εε? ¹¹ N ye ní li ben *Farisienmbe nin Saduseyenmbe ya kpɔnɔ ya ñake bó ma nno, na ben ki ye ma lienh kpɔnɔ ya gber-ii?»

¹² Nen saan ne bi bende' ki ye wa lienh kpɔnɔ ya ñake ya gber, ama u ye be ní li ben Farisienmbe nin Saduseyenmbe ya wɔknm bó ne.

Pier len' ki ye Yesu yé Uwien ya Nigendke Kristo ne
(Mark 8:27-30; Luk 9:18-21)

¹³ *Yesu tí baa' Sesare Filip ya tinfenm ni nin u'panpaankaab, ne ki niire' be ki ye: «Binib lienh ki teh *Unil ya Bijε yé ηme?» ¹⁴ Ne bi jiin' wɔ ki ye: «Biba lienh ki teh a yé San wà siih binib Uwien ya ñunm nno ne. Bitɔb lienh ki teh a yé *Eli ne. Bitɔb mɔ lienh ki teh a yé Seremi bii Uwien ya ñobonsoknb ya uba ne.» ¹⁵ Ne u niire' be ki ye: «Ninbi nín teh n yé ηme?» ¹⁶ Ne Simɔn Pier jiin' wɔ ki ye: «A yé Uwien ya Nigendke Kristo ne. A yé wɔn Uwien wà fuobe ya Bijε ne.» ¹⁷ Ne *Yesu ye: «Simɔn, Sonas ya bijε, Uwien ya mɔnm te a'bo. Na yé nisaal ne kpiire' ki wuɔn' ηε. N'Baa wà te paaki bó ne kpiire' ki wuɔn' ηε. ¹⁸ Pier, n ye a yé litenpenl ne. Ne li ya tenpenl bo ne n li sien n'taanl yaab ten kuduku se litenpuul bo ma bo. Mikuum ya tuom ña ní faake nin n'taanl nno. ¹⁹ N li de ηε Uwien ya bel ya dupien. A yíe' nibonn nà unjendun wuu ní la, bi li yíe nè paaki bó mɔ ne. A tuo' nibonn nà unjendun wuu ní la, bi li tuo nè paaki bó mɔ ne.»

²⁰ Nen saan ne *Yesu kpekpε' bi'bo ki ye bi la take nil kí ye u yé *Uwien ya Nigendke Kristo.

Yesu len' u'kuum nin u'mεkrm bó
(Mark 8:31-9:1; Luk 9:22-27)

²¹ Kí ñε u ya yo ne *Yesu cin' ki takeh u'panpaankaab ki teh ní kpe wɔ ní jo Yerusalem, *Sufmbe ya cienb nin *bitɔtuɔrcienb nin *Yiko ya wɔnwɔknb ní tí jende wɔ kí gbien, kí ku wɔ, ne wienta daali wɔ ní mεkre bitenkpiib ni.

²² Nen saan ne Pier taa' wɔ ki jende', kí tí kɔnh nin wɔ ki teh: «Yonbdaan, Uwien ní cère nè ní tien mitafaam kí gèbre. U la cère nè ní tu ηε.»

* 16:3 Bi kpie' ki kele' tigbont tá nno ya tuba ni 16:2a-3 ña te tu'ni.

23 Nε *Yesu jibe' ki tōke' Pier ki ye: «Paare n'puoli; Satan, a lieke nni usen nε. Kimε a'yenmaale ηa n̄en' Uwien saan, i yé binib yi nε.»

24 Nε ki tōke u'panpaankaab ki ye: «Unil yíe wō n̄ paan n'bo la, u la tange uba, wō n̄ li yuunh u'dōpōnpōn ki bukeh, kí li paakeh n'bo†. 25 Kimε wā kε yíe wō n̄ fie u'miél la, wōn nε li kpo kí juore fεnm. Ama wā kε li tuo kí kpo min bo la, wōn nε li lε limiél. 26 Unil laa' uñendun wuu ni ya bont kε ηō ki tí luo' limiél la, u laa' bε ya kpele nε? Bii unil li taa bà kí pε kí teke u'miél-i? 27 Lidaali liba, Unil ya Bijε lá li baa ní, kí li tōke nin u'tonsōnb Uwien ya tondb, kí li ηmōbe u'Baa Uwien ya kpieke. U ya yo nε u li jiin unil kε u sōn' ma bo. 28 N tōkeh nε imōn nε, binib bà se niε saan nō ya biba li lε *Unil ya Bijε we ní u'bél ni nε kí yaan kí kpo.»

17

Yesu ya gbεnεnt lēbre'

(Mark 9:2-13; Luk 9:28-36)

1 Iwien iluob gēbre', nε *Yesu taa' Pier nin Saak nin u'ninje San ki jende' ki tí don' lijōfōkrl liba bo. 2 U'gbεnεnt lēbre' bi'nun bó nε u'nun bó windeh tēn uwien. U'wεngolkaar pende' tēn kuwenwenku. 3 Nε bi laa' Moyis nin Eli puō' u'saan bi tōkeh tigber. 4 Nε Pier tōke' wō ki ye: «Yonbdaan, ti te niε saan ma nō, n̄ mōn nε. A yíe la, á cère n̄ pō niε saan ininbon* ita, sin liba, Moyis liba, *Eli mō liba.»

5 U lienh u'n̄abu ηa laan lu' nε kutεwōlgbōnpēnpienku kuba baa' ki lá pibn' bi'bo. Nε bi cii' unieke uba bó kutεwōlgbōnku nnō ni u ye: «N'Bijε sō nō, n yíe wō; nε n'yēnm sōnge u'bo. Li cengeh men u'bó.»

6 U'panpaankaab cii' unieke nnō bó ma nnō, nε bujēwaanbu cuo' bε ki tí kende', nε bi pūon' tingi ni. 7 *Yesu baa' ki lá mē' bε, nε ki tōke' bε ki ye: «Fii mēn. La cère mēn jēwaanbu n̄ li ηmōbe nε.» 8 Bi yaare' ma nnō, ba ji laa' nitō, bi laa' Yesu baba nε.

9 Bi jiinh lijuāl nnō ya tingi ma nnō, nε *Yesu kpekpe' bi'bo ki ye: «Ni la tōke uba ni laa' nā nō, kí tí baa uyo wā Unil ya Bijε li mēkre bitenkpiib ni nnō.»

10 Nε u'panpaankaab nnō niire' wō ki ye: «Bε tien' *Yiko ya wōnwōknb lienh ki teh *Eli li baa nε kí yaan Kristo n̄ baa ní?» 11 Nε u jiin' bε ki ye: «*Eli li mōnbe kí baa kí lá tūare tibont kε nε kí yaan. 12 N tōkeh nε nε, *Eli baa' ηō. Ama ba bende' wō, nε ki tien' wō bi yíe ma bo. Bi jēnde' wō ma bo nnō, bi li jēnde' *Unil ya Bijε mō nnō nε.»

13 *Yesu len' nnō ma nnō, nε u'panpaankaab bende' ki ye u lienh San wā lá siih binib Uwien ya n̄unm nnō ya gber nε.

Yesu ηōre' usenpol kibuk kiba saan

(Mark 9:14-29; Luk 9:37-43)

14 Tō, *Yesu nin u'panpaankaab nnō tí baa' linigol saan uyo wā nnō, nε uje uba baa' ki lá gbaan' u'nintuáli, 15 kí tōke' wō ki ye: «Yonbdaan, muō n'buk micεckm. Kí luh libinbil nε ki jēndeh kí gbiekeh. Kí sōbe kí luh umu nin miñunm ni nε. 16 N tuke' kē kí baa' ní a'panpaankaab saan, nε ba fre' kí cère' kí faake'.» 17 Nε *Yesu ye: «Ninbi fεnfennō ya nibε, na teke' Uwien kí jin', kí yé binib bà bre. N li wuōke ni'saan kí tí kpaan mila nε? N li ηmōbe sukile ni'bo kí tí kpaan mila nε?» Nε ki ye: «Taa mēn kibuk nnō

† 16:24 Liike 10:38. * 17:4 Sufmbe là taah tiwεngbōnt bii tikpelcejojuokt nε kí pōh ininbon.

ni.» ¹⁸ Bi taa' kè ní, nɛ u tiɛn' usɛnpol wà ɲaake kè nnɔ bo, nɛ u siere' kí'saan. Nɛ kí faake' i ya táan bo.

¹⁹ Ni ya puoli bó nɛ *Yesu ya panpaankaab baa' ki lá niire' wɔ bi'baba bo ki ye: «Bɛ tiɛn' tinbi ɲa fre' ki ɲɔrɛ' usɛnpol nnɔ?» ²⁰ Nɛ u tɔkɛ' bɛ ki ye: «Ni'tekjim nɛ ɲa yɛbɛ. Nɛn nɛ cɛrɛ' na fre' ki ɲɔrɛ' wɔ. N tɔkɛh nɛ imɔn nɛ, ni bi ɲmɔbɛ mitekjim mí waa tɛn kusiiku kúa bi yih kù mutaar nnɔ ya bim mɔnɔn la, ni bi li fre' kí tɔkɛ lijuɔl liɛ kí ye: «Siere niɛ saan, kí tí sere niɛ bó,» nɛ lè rí siere. Na bi li gbele niba. ²¹ [Ama usɛnpol wuɔ ya bol wɔn, na lɔlɛ' ɲɔbu ki kàare' la, na rí fre' kí ɲɔrɛ wɔ.]†

Yesu tí len' u'kuum nin u'mɛkrm bó
(Mark 9:30-32; Luk 9:43b-45)

²² Lidaali liba, *Yesu nin u'panpaankaab taan' Galile ni, nɛ u tɔkɛ' bɛ ki ye: «Bi li taa *Unil ya Bijɛ kí ɲukn binib, ²³ bɛ rí ku wɔ. Ama wienta daali, u li mɛkrɛ bitɛnkpiib ni.» Nɛ bi'yɛnm saa' ki gbien'.

Uwien ya duku ya lɛnpo

²⁴ *Yesu nin u'panpaankaab baa' Kapɛrnawum ya du ni. Nɛ binib bà teknh Uwien ya duku ya lɛnpo nnɔ baa' ki lá niire' Pɛr ki ye: «A'cɛnbaa wɔn ɲa pɛh Uwien ya duku ya lɛnpo nɛ-a?» ²⁵ Nɛ u ye: «U pɛh nɛ.»

Pɛr tí baa' idɛn, nɛ *Yesu kpɛ' ki niire' ki ye: «Simɔn, uɲɛndun wuu ya bɛrb teknh bi'du ya nib saan nɛ lɛnpo bii bicɛnb saan-i? A maaleh ki teh ba?»‡ ²⁶ Nɛ u jiin' wɔ ki ye: «Bi teknh bicɛnb saan nɛ.» Nɛ *Yesu ye: «Nnɔ la, bi'du ya nib bɛn fuoreh nɛ-a! ²⁷ Ama ta yíɛ tí bii bɛ. Li joh miñunciɛnm bó kí tí wiɛ ufebe. A li cuo ujenkpiɛk wà nnɔ, á yàare' u'ɲɔbu, a li lɛ bulikbu u'ɲɔbu ni. A taa kí tí pɛh min nin sin bo.»

18

Ŋmɛ yé unikpɛkpiɛk-i?

(Mark 9:33-37; Luk 9:46-48)

¹ U ya yo nɛ *Yesu ya panpaankaab baa' ki lá niire' wɔ ki ye: «Ŋmɛ yé unikpɛkpiɛk Uwien ya bɛl ni?» ² Nɛ u yin' kibuk kiba, ki taa' kè ki sien' bi'siik ni, ³ nɛ ki ye: «N tɔkɛh nɛ imɔn nɛ, na cɛrɛ' ni'tetɛm tɛn mubumu yaam la, na rí kɔ *Uwien ya bɛl ni. ⁴ Unil wà kɛ jiin' u'ba tingi ki tɛn kibuk kiɛ nɔ tɛ ma bo la, u ya daan nɛ yé unikpɛkpiɛk Uwien ya bɛl ni. ⁵ Wà kɛ teke' kibuk tɛn kiɛ n'yɛl bo la, u teke' min nɛ.»

La cɛrɛ ubaan uba rí tùrɛ Uwien ya sɛn

(Mark 9:42-48; Luk 17:1-2)

⁶ «Ama ibaan yà teke' nni ki jin' nɔ, unil cɛrɛ' i'ni uba tùrɛ' Uwien ya sɛn la, bi bi taa' linɛciɛnl, ki jɔn' u'tule ni, ki ture' wɔ ki wiɛ' miñunciɛnm ya lùɔl ni la, nɛ bi li tu udaan bo. ⁷ Mibiikm yé nibonn nà bre uɲɛndun bo nɛ. Mibiikm lí li tuu ki tɛ nɛ. Ama nɛ bre unil wà cɛrɛh mibiikm bàareh nnɔ bo.»

⁸ «A'nuɔ bii a'taal nɛ cɛrɛh a biih la, cɛrɛ tù kí wiɛ kí jɛndɛ a'ba saan. A ɲmɔbɛ unuɔ uba bii litaal liba, ɲɔ ki laa' limiɛl là ɲa ɲmɔbɛ gbenm la, nɛ tu nin á li ɲmɔbɛ inuɔ ile nin itáan ile, ɲɔ kí kɔ umu wà ɲa rí kpiin ni. ⁹ A'nunbu nɛ cɛrɛh a biih la, líkre bù kí wiɛ kí jɛndɛ a'ba saan. A ɲmɔbɛ bununbu buba, ki laa' limiɛl là ɲa ɲmɔbɛ gbenm la, nɛ tu nin á li ɲmɔbɛ inun ile, ɲɔ kí kɔ umu wà ɲa rí kpiin ni.»

† 17:21 Bi kpɛ' ki kele' tigbɔnt tà nnɔ ya tuba ni migbiirm 21 ɲa tɛ tu'ni. ‡ 17:25 Yesu ya yo ya bɛrb ɲa là teknh bi'du ya nib lɛnpo. Bi là teknh bi jɛkɛh idu yà nnɔ ya nib nin bicɛnb nɛ lɛnpo.

*Upe wà bole' ya kpenjenm**(Luk 15:3-7)*

¹⁰ «Li ben men ki la yin ibaan yie ya uba fenm. N tɔkeh ne ne, *Uwien ya tondb bà gu be nnɔ tuu ki tien bi' bó n' Baa wà te paaki bó ya nun bó ne.

¹¹ [Unil ya Bijɛ baa' unɛndun wuu ni wɔ́ rí lá ηmien binib bà ture' Uwien ya sen ne.]*

¹² «Unil ηmɔbe ipe kobk, i'ni uba bole' la, ni maaleh ki teh u li tien mila? Wa rí cère ipe piwe nin iwe nnɔ kupekpaabaaku ni, kí jo kí tí nuun wà bole' nnɔ-ɔɔ? ¹³ N tɔkeh ne imɔn ne, u tí laa' wɔ́ la, u' yɛnm li sɔnge upebaab nnɔ bo, kí cɛn ipe piwe nin iwe yà ηa bole' nnɔ bo. ¹⁴ Nnɔ ne, ni' Baa wà te paaki bó ηa yie ibaan yie ya uba rí ture.»

A'tɔ bii' ηe la, a li tien ma bo

¹⁵ «A'tɔ bii' ηe la, nɔkn kí jo kí tí lɛ wɔ́ ni' lele bo, kí tɔke wɔ́ u' biil. U cii' kí de' ηe la, tigber nnɔ gben' nɔnɔ. ¹⁶ U yie', ka cii' kí de' ηe la, nɔkn kí taa unil uba bii bile, kí kpɔbn a'ba bó, kí tí rí jo u' saan kí tí lɛ wɔ́, ηɔ́ ní gben tigber nnɔ, kimɛ ní kele' Uwien ya gbɔnku ni ki ye: «Bi ye be rí gben tigber tà ke la, bi li cenge bimɔnkunb bile bii bita bó ne kí yaan kí gben tú.» ¹⁷ Ama u yie', ka cii' kí de' bi' mɔ́ la, taa tú kí tɔke *Kristo ya taanl yaab. U yie', ka cii' kí de' bi' mɔ́ la, á liike wɔ́ ten unil wà ηa ben Wien bii ulɛn potekl.

¹⁸ «N tɔkeh ne imɔn ne, ni yie' nibonn ná ke unɛndun wuu ni la, bi li yie nè paaki bó mɔ́ ne. Ni tuo' nibonn ná ke unɛndun wuu ni la, bi li tuo nè paaki bó mɔ́ ne.

¹⁹ «N tí tɔkeh ne imɔn ne, ni'ni bile kpaan' buɔ́bu unɛndun wuu ni, kí káare' kí mie' n' Baa wà te paaki bó ná ke la, u li de be nè ne. ²⁰ Kimɛ binib bile bii bita taan' ná saan n' yel bo la, n te bi' siik ni.»

Utonsɔnl wà ηa tuo' kí fère' u'tɔ ya gber

²¹ Nɛn saan ne Pier baa' kí lá niire' wɔ́ ki ye: «Yonbdaan, n'tɔ biih nni la, n li fère wɔ́ bolm miɛ ne? N li fère wɔ́ haali bolm milole ne-εε?» ²² Ne *Yesu jii'n' wɔ́ ki ye: «Na yé á fère wɔ́ bolm milole; fère wɔ́ haali pilolole bolm milole.

²³ «Nɛn bo, Uwien ya bel naan ubercien wà yie wɔ́ rí bende u' faal kpɛ ma u' tonsɔnb saan nnɔ ne. ²⁴ U cin' ma nnɔ, bi taa' ní u' tonsɔnl uba ne, u kɔn' lifɛnl ni u' cɛnbaa saan ilike tibɔtɔr tibɔtɔr ta dindin. ²⁵ Wa ηmɔbe like kí pɛ lifɛnl nnɔ ma nnɔ, ne u' cɛnbaa ye lifɛnl nnɔ bo, be rí taa wɔn nin u' po nin u' bumu nin u' ηmɔbe tibont tà ke kí kuɔre, kí taa ilike ní. ²⁶ Ne utonsɔnl nnɔ gbaan' u' cɛnbaa ya nintuɔli, kí gbáanh wɔ́ ki teh: «N' cɛnbaa, nɔkn kí tien sukle. N li pɛ ηe n kɔn' lifɛnl là ni a' saan nnɔ ke.» ²⁷ Ne u' cɛnbaa muɔ' wɔ́ micɛɛkm cɛen, kí cɛbe' wɔ́ lifɛnl nnɔ, ne kí taa' wɔ́ ki wie'.

²⁸ «Ama utonsɔnl nnɔ nɛn' saali, kí laa' u' tonsɔntɔ uba u' ηmɔbe u' fɛnl ilike kubɔtuaku, ne u' cuo' wɔ́, kí sere' u' tule ni, kí tɔke' wɔ́ ki ye: «Pɛ nni a ηmɔbe n' fɛnl là nnɔ ke.» ²⁹ Ne u' tonsɔntɔ nnɔ gbaan' u' nintuɔli, kí gbáanh wɔ́ ki teh: «Nɔkn kí tien sukle. N li pɛ ηe.» ³⁰ Ne wa tuo', kí cuo' wɔ́ kí tí pek'n', wɔ́ rí li te len haali nin uyo wà u li tí pɛ lifɛnl nnɔ. ³¹ U' tonsɔntɔb laa' ní tien' ma, bi' yɛnm saa' kí gbien', ne bi' jon' kí tí tɔke' bi' cɛnbaa ná ke tien'. ³² Nɛn saan ne bi' cɛnbaa yin' wɔ́, kí tɔke' wɔ́ ki ye: «Utonsɔnbierɔ sin! A gbáan' nni ma nnɔ, ne n cɛbe' ηe a' fɛnl ke. ³³ A' mɔ́ ηa bi li muɔ' a' tonsɔntɔ micɛɛkm ten n muɔ' ηe ma bo-oo?» ³⁴ U' cɛnbaa ya benku ni ben' u' bo, ne

* **18:11** Bi kpie' kí kele' tigbont tà nnɔ ya tuba ni migbiirm 11 ηa te tu' ni.

u cèrè' bi dèrè' u'tub ki taa' wɔ́ ki tí pèkn', wɔ́ ní li te len haali nin uyo wà u li tí pè lifènl nnɔ́ kɛ́ kí gben.

³⁵ «Ní'ni wà kɛ́ ɲa fèrɛh u'tɔ́ u'biil nin u'fèl kɛ́ la, n'Baa wà te paaki bó mɔ́ li dèrè u'tub nnɔ́ nɛ.»

19

Uwien taan' nà la, nil la bore nè

(Mark 10:1-12)

¹ *Yesu len' ki tí gben' uyo wà nnɔ́, nɛ ki ñen' Galile ya tinfenm ni, ki jon' Sude ya tinfenm mà te Sudeɗ ya kpenpuol bó nnɔ́ ni. ² Linigocienl paan' u'bo, nɛ u tí cèrè' bi'ni bà yé biwiɛnb faake'.

³ *Farisiɛnmbe biba nɛkn' wɔ́, ki yíe bɛ ní biike wɔ́, nɛ ki niire' wɔ́ ki ye: «Ujɛ ɲmɔbe usɛn wɔ́ ní wiɛ u'po maam kɛ́ maam bo-oo?» ⁴ Nɛ *Yesu jiiin' bɛ́ ki ye: «Na kaan' nà kele' *Uwien ya gbɔ́nku ni nnɔ́ nɛ-ɛɛ? Ní kele' ki ye micincinm Uwien là ñen' bɛ ma nnɔ́, «u là ñen' uje nin upii nɛ», ⁵ nɛ ki ye: «Nɛn nɛ cèrè' uje kuɔ́n' upii la, u li dàan u'naa nin u'baa, wɔ́n nin u'po ní taan, nɛ bɛn bile nnɔ́ ní taan kí tien unibaab.» ⁶ Nnɔ́ nɛ ba ji te nib bile, bi ji yé unibaab nɛ. Tɔ́, Uwien taan' nà la, nil la bore nè.»

⁷ Nɛ bi liebe' ki niire' wɔ́ ki ye: «Bɛ tien' Moyis là ye unil ye wɔ́ ní wiɛ u'po la, wɔ́ ní kele kugbɔ́nku kí de wɔ́ kí wuɔ́n kí ye u wiɛ' wɔ́ nɛ?» ⁸ Nɛ *Yesu ye: «Ní'yufaa bo nɛ cèrè' Moyis là de' nɛ usɛn ní li wiɛnh ní'puob. Ama micincinm na là te nnɔ́. ⁹ N tɔ́keh nɛ nɛ, uje wà ya po ɲa tien' nanmaal ɲɔ́ u wiɛ' wɔ́ ki tí kuɔ́n' upiitɔ́ la, uje nnɔ́ tien' linanmaal nɛ.»

¹⁰ Nɛ *Yesu ya panpaankaab tɔ́ke' wɔ́ ki ye: «Ujɛ nin u'po ya gbɛr te nnɔ́ la, uje ɲa bi kuɔ́n' pii la, ní bi tu.» ¹¹ Nɛ *Yesu ye: «Nib kɛ́ ɲa ní fre kí tien ni len' nà nɔ́. Uwien de' bà mituɔ́m bi la kuɔ́n' piib nnɔ́, bɛn nɛ li tuo. ¹² Isɛn yà cèrɛh binib ɲa kuɔ́ndɛh piib ɲa tɛtɛ. Biba te, bi maa' bɛ, ba yé jɛb. Bitɔ́b te, bi fàare' bɛ nɛ. Bitɔ́b mɔ́ te, ka kuɔ́ndɛh piib Uwien ya bɛl ya tuonl bo nɛ. Wà kɛ́ li fre kí cii la, wɔ́ ní cii.»

Yesu nin mubumu

(Mark 10:13-16; Luk 18:15-17)

¹³ Nɛn saan nɛ bi tukeh mubumu ki bàareh *Yesu saan ɲɔ́ wɔ́ ní taa u'nuɔ́ kí paan mu'bo, kí kàare kí de mù. Nɛ u'panpaankaab kɔ́nh nin bɛ.

¹⁴ Nɛ *Yesu tɔ́ke' bɛ́ ki ye: «Cèrɛ mɛn mubumu mù ní li bàareh n'saan. La piɛndɛh mù mɛn, kimɛ binib bà te tɛn mubumu nɛ si Uwien ya bɛl.» ¹⁵ U taa' u'nuɔ́ kí paan' mu'bo kí gben', nɛ ki siere' ní'saan.

Ufàadaan uba ya gbɛr

(Mark 10:17-31; Luk 18:18-30)

¹⁶ Tɔ́, unacɛnfaan uba baa' *Yesu saan, ki niire' wɔ́ ki ye: «Cɛnbaa, n li tien milɛ mɔ́nm ɲɔ́ kí lɛ limiɛl là ɲa ɲmɔbe gbenm-i?» ¹⁷ Nɛ *Yesu jiiin' wɔ́ ki ye: «Bɛ tien' a niireh nni nà mɔ́n bo? Wà mɔ́n te uba nɛ. A yíe á lɛ limiɛl là ɲa ɲmɔbe gbenm la, li boh *iɔ́wɔ́b.» ¹⁸ Nɛ u ye: «lɛ wɔ́b-i?» Nɛ *Yesu ye: «La ku nil, ki la teh nanmaal, ki la suh, ki la nɛndɛh nib bo, ¹⁹ kí li boh a'naa nin a'baa, kí li yíe a'tɔ́ tɛn a yíe a'ba ma bo.» ²⁰ Nɛ unacɛnfaan nnɔ́ ye: «N boh ní'kɛ nɛ. Bɛ biɛ ki pɔ́rɛ' nni?» ²¹ Nɛ *Yesu ye: «A yíe á li yé unimɔ́n kí tí gben la, jo kí tí kuɔ́rɛ a ɲmɔbe tibont tà, kí taa ilike kí de bicɛɛkɛdnɛb, kí li ɲmɔbe lifaal paaki bó, ɲɔ́ kí baa kí lá paan n'bo.» ²² Unacɛnfaan nnɔ́ cii' nnɔ́ ma nnɔ́, u'yɛnm saa', nɛ u siere' ki bure', kimɛ u ɲmɔbe lifaal kí gbien'.

²³ Nɛ *Yesu tɔ́ke' u'panpaankaab ki ye: «N tɔ́keh nɛ imɔ́n nɛ, ní faa kí gbien' nin ufàadaan ní kɔ́ Uwien ya bɛl ni.» ²⁴ Nɛ ki ye: «N tí tɔ́keh nɛ

imɔn nɛ, nɪ faa nin ufàadaan rí kɔ *Uwien ya bɛl ni ki cɛn' nɔkma rí càare' mikpɛlpienbonm ni.» ²⁵ U'panpaankaab cii' nnɔ ma nnɔ, nɪ bɛkɛ' bɛ cɛɛn, nɛ bi ye: «Nì te nnɔ la, ηmɛ li fre kí ηmɛrɛ?» ²⁶ *Yesu caan' bi'bo inun, nɛ ki tɔkɛ' bɛ ki ye: «Binib nɛ ηa rí fre, Uwien wɔn ηa gbɛle' niba.»

²⁷ Nɛ Pɪɛr ye: «Tinbi wɔn la, ti dàan' ti'bont kɛ nɛ ki paan' a'bo-a! Ti li lɛ bɛ ya kpɛle?» ²⁸ Nɛ *Yesu tɔkɛ' bɛ ki ye: «N tɔkɛh nɛ imɔn nɛ, Unil ya Bijɛ lá li kɛlɛ kibɛrbiɛk bo, kí li ηmɔbɛ ukpiɛkɛ kí gbien uηɛndunfaan ni. U ya yo nɛ ninbi bà pɛ n'bo nnɔ mɔ li kɛlɛ mubɛrbiɛmu piik nin mule bo, kí bu Israyɛl yaab ya baamul piik nin ile nnɔ tibuur. ²⁹ Wà kɛ dàan' u'den bii u'ninjɛb bii u'ninsɛb bii u'naa bii u'baa bii u'bumu bii u'kpàan n'yel bo la, u li lɛ ni'kɛ bolm kobk, ki li lɛ limiɛl là ηa ηmɔbɛ gbenm mɔ. ³⁰ Bisɛnliɛrb lá li paan puoli ki yɛbɛ. Puoli yaab mɔ lá li liere usɛn ki yɛbɛ.»

20

Ufàadaan uba pɛn' u'paatieb ma bo

¹ «Uwien ya bɛl naan ufàadaan wà fii' kutɛnɲɛsɔnsɔnku wɔ rí tɪ nuun paatieb bɛ rí lá sɔn u'kpàabu ni ya tuonl nɛ. ² U laa' biba, nɛ ki tɔkɛ' bɛ ki ye: «N li pɛ nɛ liwentunl ya paaku nɛ». Bi tuo' nɛ u wuɔn' bɛ u'kpàabu. ³ Uwien pɛndɛ', nɛ u jon' kidaak bó ki tí laa' bitɔb se ki'ni, ka ηmɔbɛ tuonl. ⁴ Nɛ u tɔkɛ' bɛ ki ye: «Ni'mɔ rí jo kí tí sɔn n'kpàabu ni. Ni sɔn ki kpaan' ma bo la, n li pɛ nɛ nnɔ nɛ, ⁵ nɛ bi bure'. Liwenyul, nɛ u tí liɛbɛ' kidaak bó, ki tí laa' bitɔb mɔ se ki'ni, nɛ u tɔkɛ' bi'mɔ nnɔ. Uwien dere', nɛ u tí liɛbɛ' kidaak bó, ki tí tí tien' nnɔ. ⁶ Uwien mɔndeh uyo wà nnɔ, nɛ u tí liɛbɛ' kidaak bó, ki tí tí laa' bitɔb mɔ tí se ki'ni, nɛ u tɔkɛ' bɛ ki ye: «Bɛ tien' nɛ ni tun' ki se nɔ nnɔ ka sɔnh niba?» ⁷ Nɛ bi ye: «Ta laa' wà li de tɛ tuonl nɛ» Nɛ u ye: «Ni'mɔ rí joh kí tí sɔn n'kpàabu ni.»

⁸ «Uwien lu' ma nnɔ, nɛ ufàadaan nnɔ tɔkɛ' u'tonsɔnb ya ciɛn ki ye: «Yin paatieb nnɔ ní kí lá pɛ bɛ bi'paaku. Cin kí li paanh bà paan' puoli bó ní nnɔ kí tí fɔrɛ bà liere' usɛn.» ⁹ Bà baa' liwenmɔnl nnɔ baa' bɛ rí lá teke bi'paaku, nɛ u pɛn' wà kɛ liwentunl ya paaku. ¹⁰ Bà liere' usɛn nnɔ mɔ baa' bɛ rí lá teke bi'paaku ki maaleh ki teh bi li lɛ kí gɛbre puoli bó yaab nnɔ nɛ. Nɛ u pɛn' bi'mɔ wà kɛ liwentunl ya paaku. ¹¹ Bi teke' bi'paaku ma nnɔ, nɛ ki kɔnh nin ufàadaan nnɔ ¹² ki teh: «Bà paan' puoli bó nnɔ sɔn' kukurku kuba kpɛin nɛ. Tinbi ya gbɛn nɛ ben' liwentunɲɛnl. Kutɔntɔnku nii' tɛ. Nɛ a cɛrɛ' tinbi nin bɛn ya paaku kpɛ-a!» ¹³ Nɛ ufàadaan nnɔ tɔkɛ' bi'ni uba ki ye: «N'jɔ, ma jin' ηɛ. A bi tuo' ki ye a li teke liwentunl ya paaku nɛ. Na te nnɔ-ɔɔ? ¹⁴ Teke a'like kí li kunh. N yíe rí de puoli bó yaab tɛn n de' ηɛ ma bo nɛ. ¹⁵ Ma ηmɔbɛ sɛn rí taa n'like kí tien n yíe ma bo-oo? N ηmɔbɛ tinimɔnt ma nnɔ nɛ cɛrɛ' a ηmɔbɛ iponponbɛ-ee?» »

¹⁶ Tɔ, *Yesu tɔkɛ' ki ye: «Nnɔ nɛ puoli bó yaab lá li liere usɛn, nɛ bisɛnliɛrb mɔ lá li paan puoli bó.»

Yesu len' u'kuum nin u'mɛkrm bó nta bo (Mark 10:32-34; Luk 18:31-34)

¹⁷ *Yesu yíe wɔ rí dùo Yerusalɛm bó, nɛ ki taa' u'panpaankaab piik nin bile nnɔ, ki ñɛn' ugbe. Bi joh ma nnɔ nɛ u tɔkɛh bɛ ki teh: ¹⁸ «Li cengeh mɛn, ti doh Yerusalɛm bó nɛ. Ti tí baa' la, bi li taa Unil ya Bijɛ kí ηukn bitɔtuɔrcienb nin *Yiko ya wɔnwɔknb, bɛ rí bu wɔ tibuur, kí ye u kpɛ bɛ rí ku wɔ, ¹⁹ nɛ kí taa wɔ kí ηukn bà ηa yé Sufmbɛ, bɛ rí lɛ wɔ, kí ñí wɔ inalɛbɛ, kí yaan kí kpɛ wɔ udɔpɔnpɔn bo, nɛ wienta daali wɔ rí mɛkre bitɛnkpiib ni.»

Yesu ya panpaankaab bile ya naa ya miɛbu

(Mark 10:35-45)

²⁰ Nɛn saan nɛ Sebede ya bijieɓ bile ya naa taa' bɛ ní *Yesu saan, ki lá gbaan' u'nintuáli, ki ye wɔ́ rí pu wɔ́ nibonn niba. ²¹ Nɛ u niire' wɔ́ ki ye: «A yíe ba?» Nɛ u ye: «A lá jin' a'bel la, á cère n'bijieɓ bile biɛ rí li kɛ a'saan. Uba rí li kɛ a'nɔjie bó, utɔ́ mɔ́ a'nɔgen bó.» ²² Nɛ *Yesu jiiin' bɛ ki ye: «Na bɛn ni miɛh nni nibonn ná. Ni li fre kí ji n li ji ijend yá nnɔ-ɔɔ?»* Nɛ bi ye: «Ti li fre.» ²³ Nɛ u ye: «Imɔ́n, ni li ji n li ji ijend yá nnɔ. Ama binib bà li kèle n'nɔjie bó nin n'nɔgen bó nnɔ wɔ́n na yé min nɛ li gènde bɛ. N'Baa nɛ li de mifɛnm nnɔ u bonde' mɛ́ ki ble' binib bà nnɔ.»

²⁴ Nɛ u'panpaankaab piik bà sien' nnɔ cii' Sebede ya bijieɓ nnɔ tɔ́ke' *Yesu ki ye bà, nɛ bi'benku ni ben' bi'bo. ²⁵ Nɛ *Yesu yin' bɛ ki tɔ́ke' bɛ ki ye: «Ni bɛn ní te ma unɛndun wuu ni. Bà yé idu ya bɛrb nnɔ wɔ́bndeh i'nib nɛ, nɛ bà n̄mɔbe ticiɛnt nnɔ wɔ́ngeh bɛ bi'tuɔm kɛ ma bo. ²⁶ Na rí li te nnɔ ninbi ni. Ni'ni wá yíe wɔ́ rí li yé ucien la, wɔ́ rí tien u'ba ni'tonsɔn. ²⁷ Wá yíe wɔ́ rí li yé usenlier la, wɔ́ rí tien u'ba u'yonb. ²⁸ Kimɛ *Unil ya Bijɛ n̄a baa' unɛndun wuu ni bɛ rí sɔ́n kí de wɔ́. U baa' wɔ́n nɛ rí sɔ́n kí de binib, kí kpo n̄ɔ́ kí dɛ binib bà yebe kí wiɛ.»

Yesu likre' ijùɔn ile

(Mark 10:46-52; Luk 18:35-43)

²⁹ *Yesu nin u'panpaankaab n̄eh Seriko ya du ni uyo wá nnɔ nɛ linigociɛnɔl paan' bi'bo. ³⁰ Ijùɔn ile kɛ sengbaal ki cii' bi ye *Yesu nɛ gèbreh, nɛ i wuureh ki teh: «Yonbdaan, *Dafid ya yaabile, muɔ́ tɛ micɛɛɛkm.» ³¹ Nɛ linigol nnɔ tengɛh i'bo ki teh yè rí n̄mile, ama i tùɔreh ki wuureh nɛ ki teh: «Yonbdaan, *Dafid ya yaabile, muɔ́ tɛ micɛɛɛkm.» ³² Nɛ *Yesu sere' ki yin' ijùɔn nnɔ, nɛ ki niire' yè ki ye: «Ni yíe rí tien bà kí de nɛ?» ³³ Nɛ i ye: «Yonbdaan, ti yíe tí likre nɛ.» ³⁴ *Yesu muɔ́' yè micɛɛɛkm cɛɛn, ki mɛ' i'nun, nɛ i likre' i ya tãan bo, ki paan' u'bo.

21

Binib kpiɛkreh Yesu u tí kɔ́n' Yerusalem ni

(Mark 11:1-11; Luk 19:28-40; San 12:12-19)

¹ *Yesu nin u'panpaankaab tí nɛke Yerusalem, ki tuo' Bɛtifaaje ya du, u te Olifi ya siin ya juɔ́l bó. Bi tí tuo' ni'saan ma nnɔ, nɛ *Yesu sɔ́n' u'panpaankaab ni bile ² ki tɔ́ke' bɛ ki ye: «Li joh mɛn udu wá te inun bó nɔ́ ni. Ni tí kɔ́n' u'ni la, ni li pɔ́k kí lɛ un̄juun̄n̄ɔ́ uba lùɔ, u'buk se u'saan. Ní lore wɔ́, kí taa wɔ́n nin u'buk kɛ ní. ³ Unil ye nɛ niba la, ní ye: «Yonbdaan nɛ ciɛke yí.» Bi li pɔ́k kí cère ní taa yí kí bure nɛ.»

⁴ Ní tien' n̄ɔ́ *Uwien ya n̄ɔ́bonsɔ́knl lá len' ná nnɔ n̄ɛ rí tien. Nɛ u là ye: ⁵ «Tɔ́ke mɛn Siyɔ́n yaab kí ye bi'berciɛn we ní.

U te suoo nɛ, ki jeke un̄juun̄n̄ɔ́ nin u'buk.»

⁶ Nɛ *Yesu ya panpaankaab bile nnɔ bure', ki tí tien' u len' ma nnɔ, ⁷ ki tɔ́ke' un̄juun̄n̄ɔ́ nin u'buk nnɔ ki baa' Yesu saan, nɛ ki taa' bi'lier ki paan' i'bo, *Yesu jèke'. ⁸ Binib ligol taah bi'lier ki pèreh usen ni. Bitɔ́b mɔ́ bɛreh tifer kí lá pèreh. ⁹ Nɛ linigol lá le usen nin lá pɛ puoli nnɔ wuureh ki teh: «Osana*, *Dafid ya yaabil. Uwien ya mɔ́nm rí li te wá we ní Yonbdaan ya yel bo nnɔ bo. Osana, Uwien wá te paaki bó.»

* **20:22** Yesu taa' kunennenku kuba nɛ ki wuon' ijend nnɔ yebe ki kɛ ma bo. Kun si: kí rú kijendyiek ni. * **21:9** Osana ya tingi si: Uwien si ukpieke nɛ.

10 Tɔ, *Yesu tĩ baa' Yerusalem ni ma nnɔ, nɛ udu nnɔ kɛ jɛngɛ', binib niireh ki teh: «U lɛ daan bɛ nɛ?» 11 Nɛ linigol nnɔ ye: «U yɛ *Yesu *Uwien ya ñabonsɔknl wà ñɛn' Nasaret Galile ya tinfɛnm ni nnɔ nɛ.»

Yesu ñɔrɛ' ikpenkpend Uwien ya duku ya luo bo

(Mark 11:15-19; Luk 19:45-48; San 2:13-22)

12 *Yesu kɔn' Uwien ya duku ya luo bo, nɛ ki ñɔrɛ' binib bà kuɔreh tiwɛnt nin bà daanh nnɔ kɛ ki ñɛn'. Ki tuture' bilikkpendb ya teb nin bà kuɔreh inɛnjel nnɔ mɔ ya biɛmu ki gbòbɛ'.

13 Nɛ ki tɔkɛ' bɛ ki ye: «Nì kɛlɛ' *Uwien ya gbɔnku ni

ki ye: «Bi li yin u' duku ikaare ya duku nɛ,

ama ninbi taah kù ki teh binasub ya tantaanbùol nɛ.» »

14 Nɛn saan nɛ ijùɔn nin iwɔb bàareh *Yesu saan Uwien ya duku ya luo bo, nɛ u cɛreh í faakreh. 15 *Bitɔtuɔrcienb nin *Yiko ya wɔnwɔknb laa' *Yesu tien' miyɔkm ya bont tà nnɔ, ki cii' mubumu wuureh Uwien ya duku ya luo bo ki teh: «Osana, *Dafid ya yaabil» ma nnɔ, nɛ bi'benku ni ben' u'bo. 16 Nɛ bi tɔkɛ' wɔ ki ye: «Ŋa ciih mubumu muu lienh ki teh ba nɛ-ɛɛ?» Nɛ u ye: «N ciih. Na laan kaan' *Uwien ya gbɔnku ni nì kɛlɛ' nà saan ki ye: «Uwien cɛrɛ' mubumu nin mucɛnfɛndmu pɛkeh wɔ nnɔ nɛ-ɛɛ?» » 17 *Yesu len' nnɔ ma nnɔ, nɛ ki siere' ki dàan' bɛ, ki ñɛn' Yerusalem ni, ki jon' ki tĩ gɔn' Betani ya du ni.

Yesu wiɛ' bukenkenbu buba miñuum

(Mark 11:12-14, 20-24)

18 Nì faa', *Yesu liɛbeh Yerusalem bó ma nnɔ, nɛ mikònm cuo' wɔ. 19 U laa' bukenkenbu buba se sengbaal, nɛ u jon' bu'saan, ka laa' kenken bu'bo. U laa' tifer baba nɛ bu'bo, nɛ ki tɔkɛ' bù ki ye: «Ŋa ji li lùon bil fiebu.» Nɛ busubu nnɔ kuore' bu'kɛkɛ í ya tàan bo.

20 U'panpaankaab laa' nnɔ ma nnɔ, nɛ nì cuo' bɛ miyɔkm cɛɛn. Nɛ bi ye: «O! Bɛ tien' busubu nnɔ pɔk ki kuore' nɔ nnɔ?» 21 Nɛ *Yesu ye: «N tɔkeh nɛ imɔn nɛ, ni teke' Uwien ki jin', ka maaleh milele la, ni'mɔ li fre kí tien nnɔ. Na yɛ ni li tien nɛn baba nɛ. Ni tɔkɛ' lijuol liɛ ki ye lè nì fii kí tĩ lu miñuncienm ni la, nì li tien nnɔ nɛ. 22 Ni miɛ' Uwien nibonn nà kɛ ni'kaare ni, ki teke' ki jin' la, u li de nɛ nɛ.»

Bi niire' Yesu wà de' wɔ usɛn wɔ nì tien u teh nà nɔ

(Mark 11:27-33; Luk 20:1-8)

23 *Yesu kɔn' Uwien ya duku ya luo bo, ki wɔknh binib Uwien ya gbɛr, nɛ bitɔtuɔrcienb nin Sufmbɛ ya cienb nɛkn' wɔ ki niire' wɔ ki ye: «A ñmɔbe usɛn á tien a teh nà nɔ-ɔɔ? Nɛ nɛ de' ñɛ u ya sɛn-i?» 24 Nɛ u tɔkɛ' bɛ ki ye: «N'mɔ li niire nɛ iniire iba kpein nɛ. Ni fre' ki jiiin' nni la, n'mɔ li tɔkɛ nɛ n ñmɔbe usɛn wà ki teh n teh nà nɔ. 25 San là siih binib Uwien ya ñunm ma nnɔ, ñmɛ là de' wɔ usɛn-i? Uwien bii binib-i?» Nɛn saan nɛ bi tɔkeh tɔb ki teh: «Ti ye Uwien nɛ de' wɔ usɛn la, u li niire tɛ kí ye bɛ tien' ta là teke' wɔ ki jin'-i? 26 Ti ti ye binib nɛ de' wɔ usɛn la, ti fenge linigol nnɔ mɔ, kimɛ bi'kɛ maaleh ki teh San là yɛ *Uwien ya ñabonsɔknl nɛ.» 27 Nɛ bi jiiin' wɔ ki ye: «Ta bɛn.» Nɛ *Yesu mɔ jiiin' bɛ ki ye: «N'mɔ ña bɛn, ka nì tɔkɛ nɛ n ñmɔbe usɛn wà ki teh n teh nà nɔ mɔ.»

Ninjieb bile ya kpɛnjɛnm

28 *Yesu tĩ len' ki ye: «Maale mɛn kí liike n li tɔkɛ nɛ nà nɔ ya tingi. Ujɛ uba nɛ là te ki ñmɔbe bijieb bile, nɛ ki tɔkɛ' ucien ki ye: «N'bukɛ, jo kí tĩ sɔn bukpáabu ni dinnɔ.» Nɛ u ye: 29 «Ma wɛ.» Nì pukn' waamu, nɛ u

lèbre' u'yennaale ki jon' ukpàábó. ³⁰ Nε uje nnó jon' uwaal saan ki tóke' mó ki ye: «N'bukε, jo kí tí sòn bukpàábu ni dinnó.» Nε u ye: «N'baa, n li jo,» nε ka jon'.» ³¹ Nε *Yesu niire' bε ki ye: «Mubumu mule nnó ni, ki le tien' kí'baa yíe ná?» Nε bi jiiin' ki ye: «Ukpíεke nnó.» Nε u ye: «N tókeh nε imò nε, *bilεnpotεkb nin ijenkpend li kpiε kí kó Uwien ya *bel ni nin nε. ³² Kimε San baa' ní ki lá wuon' nε usen wá mán, nε na teke' wó ki jin'. Ama bilεnpotεkb nin ijenkpend nε teke' wó ki jin'. Nin ni laa' bi teke' wó ki jin' ma kε nnó na lèbre' ní'tetem, ní teke wó kí ji.»

Bikpàab bà bre ya kpenjenm
(Mark 12:1-12; Luk 20:9-19)

³³ «Li cengeh mεn mikpenjentóm. Udendaan uba nε là te ki ηmóbe bukpàábu, ki caan' bukpàábu nnó ni tisir tà bi taah tu'bii ki ηeh fεn nnó, nε ki beke' ki linde' bù, ki gbin' kubùoku kúa bi li ηmengeh isibii nnó bu'ni, ki caan' kininbentaak bu'ni, ki taa' bù ki guun' bikpàab biba, nε ki bure' usen. ³⁴ Uyo wá isibii nnó tí ben' nnó, nε u sòn' u'tonsónb bikpàab nnó saan, bε rí tí teke wón ukpèdaan ya bó ní. ³⁵ Bitonsónb nnó tí baa' ma nnó, nε bikpàab nnó cuo' bε, ki ní' uba, ki ku' utó, ki yéke' utó iten. ³⁶ Nε ukpèdaan nnó tí sòn' bitonsóntób bi yebe ki gèbre' bikpiεkb nnó. Nε bikpàab nnó tí tí tien' bi'mó nnó. ³⁷ Nε u fòre' ki sòn' u'bije bi'saan, ki maaleh ki teh u yé u'bije ma nnó, bi li tí bo wó nε. ³⁸ Ama bikpàab nnó laa' u'bije we ní ma nnó, nε bi tóke' tób ki ye: «Wón nε yé u'faajil, cère mεn tí ku wó, ηó lifaal nnó rí juore tí'yaal.» ³⁹ Nε bi cuo' wó, ki ñen' ukpεgbe, ki tí ku' wó.» ⁴⁰ *Yesu niire' ki ye: «Tó, ukpèdaan nnó lá baa' ní uyo wá la, u li tien' bikpàab nnó mila?» ⁴¹ Nε bitótuarcienb nin Sufmbe ya ciεnb nnó jiiin' wó ki ye: «U li ku bibiεrdεnb bugben mikubiεrm nε, kí taa u'kpàábu nnó kí de bikpétób bε rí li dienh wó isibii uyo wá u yíe.»

⁴² Nε *Yesu ye: «Na kaan' *Uwien ya gbónku ni ní kele' ná saan ki ye: «Litεnl là bidumεb wiε' lè nnó, lεn nε lá tien' litεnkpiεkl là có kuduku nnó nε-εε? Yonbdaan nε tien' nnó, nε ní ηmóbe kuñuórku tí'nun bó.»

⁴³ «Nεn nε cère' n tókeh nε ki teh Uwien li fie u'bel ní'saan, kí taa lè kí de liniból là li teh u yíe ná. ⁴⁴ [Wá kε lu' litεnl nnó bó la, u li kókuó nε. Litεnl nnó lu' wá bó la, lí li mεmεre wó nε.]»†

⁴⁵ Bitótuarcienb nin *Farisiεnbε cii' nnó ma nnó, nε ki bende' ki ye *Yesu tókeh bi ya gber nε. ⁴⁶ Nε bi'nun món bε rí cuo wó, ama bi fεnge' linigól nnó, kimε linigól nnó tuo' ki ye *Yesu yé *Uwien ya ñábonsóknl nε.

22

Tipiikušnjier ya kpenjenm
(Luk 14:15-24)

¹ *Yesu tí pón' bε mikpenjenm ki ye: ² «Uwien ya *bel naan ubεr wá tien' u'bije ya piikuón, ³ ki sòn' u'tonsónb bε rí tí yin binib bà u yíe bε rí baa kí lá ji nnó nε. Bi yin' bε, nε bi yíe' ka baa'. ⁴ Nε u tí sòn' bitonsóntób bε rí tí tóke bε kí ye u bonde' u'jier kε ki gben'-a. U kòre' u'naje nin u'wεnkobr tà gbenge, ki bonde' tibont kε ki gben'-a, ki ye bε rí baa ní, ⁵ nε ba tange'. Biba bure' bi'kpàan bó, bitób mó bure' bi'kpenkpende. ⁶ Bà sien' nnó cuo' bitonsónb nnó, ki jènde' bε, ki ku' bε. ⁷ Ubεr nnó ya benku ni ben' ki gbien',

† 21:44 Bi kpiε' ki kele' tigbònt tà nnó ya tuba ni migbiirm 44 ηa te tu'ni.

ne u sɔn' u' sojambe, bi ti ku' binikub nnɔ, ki se' bi' du. ⁸ Ne u tɔke' u' tonsɔnb ki ye: «Upiikuɔn ya jier bonde'-a. Ama binib bɔ n yin' be nnɔ ɲa kpɛ be ri ji tijier nnɔ. ⁹ Li joh men udu ni nin isennaan, ki ti yin ni li le binib bɔ ke, be ri baa ki la ji upiikuɔn ya jier nnɔ.» ¹⁰ Ne u' tonsɔnb nnɔ jon' udu ni nin isennaan, ki ti yin' ni bi laa' bɔ nnɔ ke, bɔ mɔn nin bɔ bre ke. Ne bi baa' ki gbe kuduku kua bi jinh tijier ku' ni nnɔ.

¹¹ «Uɓer kɔn' wɔ ri liike binib bɔ baa' be ri ji tijier nnɔ, ne ki laa' uje uba ɲa guo upiikuɔn nnɔ ya kpɛlɛɛ. ¹² Ne u niire' wɔ ki ye: «N'jɔ, a tien' mila ki kɔn' ni nie saan, ka guo piikuɔn ya kpɛlɛɛ-i?» Ne wa jiin' wɔ. ¹³ Ne uɓer nnɔ tɔke' u' tonsɔnb ki ye be ri cuo wɔ, ki lɔle u' nuɔ nin u' taan, ki ñen wɔ ki ti wiɛ saali licinñunl ni. Nen saan ne u li te ki muɔh, ki ɲmɔnh inɔgben. ¹⁴ Kimɛ binib bɔ Uwien yih be nnɔ yebe ne, ama u gɛndeh bɔ nnɔ ne ɲa yebe.»

Sesa ya lenpolike

(Mark 12:13-17; Luk 20:20-26)

¹⁵ Tɔ, *Farisienmbe jon' ki ti taan' ki gbierɛ' ki liike' bi li tien ma ki dele ki cuo *Yesu miyɛnfuom ni. ¹⁶ Ne ki sɔn' bi' panpaankaab nin uɓer Herod yaab ya biba *Yesu saan. Ne bi ti tɔke' wɔ ki ye: «Cɛnbaa, ti ben ki ye a tɔkeh tigbɛmɔnt ne, ki wɔngɛh tɛ Uwien ya sɛn mɔnmɔnm, ka fɛnge uba, ka boh uba ki cɛn' utɔ. ¹⁷ Nen bo, tɔke tɛ a maaleh ma bo. Ti ɲmɔbe usɛn ti li pɛh lenpo ki dienɛ ubercien Sesa* bii ta ɲmɔbe?»

¹⁸ *Yesu ben bi' cekn kpɛ ma bo, ne ki tɔke' be ki ye: «Ninbi inuɔn ilele ya nibɛ, be tien' ni bikreh nni? ¹⁹ Wuɔn nni men lenpo ya likbu.» Bi taa' milikbim miba ki wuɔn' wɔ ne, ²⁰ u niire' be ki ye: «Ŋmɛ ya nɛnnɛnku nin u' yel te mi' bo?» ²¹ Bi ye: «Uɓercien Sesa,» ne u ye: «Taa men nɔ yɛ Sesa yaann ki de Sesa, ki taa nɔ mɔ yɛ Uwien yaann ki de Uwien.» ²² Bi cii' nnɔ ma nnɔ, ni cuo' be miyɔkm cɛɛn, ne bi daan' wɔ ki bure'.

Bitɛnkpiib ya mɛkrm ya gɓer

(Mark 12:18-27; Luk 20:27-40)

²³ Nen daali ne Saduseyɛnmbe biba baa' *Yesu saan. Ben ne lienɛ ki teh bitɛnkpiib ɲa ri mɛkre nnɔ. Bi niire' wɔ iniire ²⁴ ki ye: «Cɛnbaa, Moyis la len' ki ye: «Unil ya ninjɛ kpo' ki cɛre' u' po, ka ɲmɔbe buk la, wɔ ri kere ukpooii nnɔ, ki maa mubumu ki de u' ninjɛ wɔ kpo' nnɔ.» ²⁵ Tɔ, ninjɛb bilole biba ne la te ti' ni, ne ukpiɛk lɔ kuɔn' upii, ki kpo' ka maa' buk. Ne ulie kere' ukpooii nnɔ, ²⁶ ki mɔ kpo' ka maa' buk. Wɔ tɔ u' bo nnɔ mɔ tien' nnɔ. Bi' ke bilole tien' nnɔ, ki kpo' ka maa' buk. ²⁷ Ne upii nnɔ mɔ ti tonde' ki kpo'. ²⁸ Tɔ, bitɛnkpiib lɔ mɛkre' uyo wɔ la, ɲmɛ li si upii nnɔ? Kimɛ bi' ke kuɔn' wɔ ki ti bɔn' ne.» ²⁹ Ne *Yesu jiin' be ki ye: «Na ben nɔ kele' *Uwien ya gbɔnku ni, ka ben Uwien ya tuɔm kpɛ ma bo. Nen ne cɛreh ni tureh. ³⁰ Bitɛnkpiib lɔ mɛkre' la, jeb ɲa ri kuɔn piib, piib mɔ ɲa ri kun cɛɛ. Bi li te ten *Uwien ya tondb ne paaki bɔ. ³¹ Bitɛnkpiib ya mɛkrm men la, na kaan' Uwien lɔ tɔke' ne tigɓer tɔ nnɔ ne-ɛɛ? ³² U lɔ ye: «Min ne yɛ *Abraham nin *Isaak nin *Sakɔb ya Wien.» Uwien ɲa yɛ tenkpiib ya Wien, u yɛ bɔ fuobe ya Wien ne.»

³³ Linigol nnɔ cii' *Yesu tɔke' be nnɔ ma nnɔ, ne ni cuo' be miyɔkm cɛɛn.

Li le wɔblyɛ likpiɛkl-i?

(Mark 12:28-34; Luk 10:25-28)

* 22:17 Bi lɔ yih Erom yaab ya bercien ke bercien Sesa ne.

34 *Farisienmbɛ cii' *Yesu len' ki jin' *Saduseyɛnmbɛ, nɛ ki taan' u'saan.
 35 Bi'ni bā bɛn yiko mənəmən nno̯ ya uba, nuunh wɔ́ rí dele kí cuo *Yesu
 nɛ ki niire' wɔ́ ki ye: 36 «Cɛnbaa, yiko ya gbɔnku ni, li lɛ wɔ́bl cɛn' wɔ́bl kɛ
 wɔ́bl-i?» 37 Nɛ *Yesu tɔkɛ' wɔ́ ki ye: «Li yíe a'Yonbdaan Uwien nin a'fɛl
 kɛ nin a'tetɛm kɛ nin a'yɛnmaale kɛ.» 38 Lɛn nɛ yé liwɔ́bkiɛkl kí cɛn' wɔ́bl
 kɛ wɔ́bl. 39 Liwɔ́bliel naan likpiɛkl là sɔ: «Li yíe a'tɔ tɛn a yíe a'ba ma bo.»
 40 Moyis ya gbɔnt kɛ nin *Uwien ya n̄ɔbonsɔknb là len' nà kɛ nno̯ te iwɔ́b
 ile yà ni sɔ.»

Uwien ya Nigɛndkɛ Kristo nin Dafid ya gɛr
 (Mark 12:35-37; Luk 20:41-44)

41 *Farisienmbɛ taan' ma nno̯, nɛ *Yesu niire' bɛ 42 ki ye: «Ni maaleh
 *Uwien ya Nigɛndkɛ Kristo bo kí teh ba? N̄mɛ ya yaabil si wɔ́?» Nɛ bi ye:
 «*Dafid ya yaabil nɛ.» 43 Nɛ u ye: «U yé *Dafid ya yaabil la, n̄i tien' mila,
 *Mifuoñaanm là cèrɛ' *Dafid yin' wɔ́ Yonbdaan-i? Kimɛ *Dafid là len' kí
 ye:

44 «Yonbdaan Uwien tɔkɛ' n'Yonbdaan kí ye:

Kɛlɛ n'nojie bó,

kí tí baa' uyo wà n li cèrɛ á tɛ a'nennɛndb kɛ bo litaal.»

45 «*Dafid là yin' Uwien ya Nigɛndkɛ Kristo u'Yonbdaan la, u ji tien' mila
 kí liɛbɛ' kí yé u'yaabil-i?» 46 *Yesu len' nno̯ ma nno̯, uba mənən n̄a frɛ' kí
 laa' n̄ɔbonl kí jii'n' wɔ́. Kí n̄ɛ nɛn daali ma, uba n̄a ji kaabɛ' kí niire' wɔ́
 niire.

23

Li bɛn mɛn Yiko ya wɔ́nwɔ́knb nin Farisienmbɛ bó
 (Mark 12:38-40; Luk 11:43-45; 20:45-47)

1 Nɛn saan nɛ *Yesu tɔkɛ' inigol nin u'panpaankaab kí ye: 2 «Yiko ya
 wɔ́nwɔ́knb nin *Farisienmbɛ nɛ n̄mɔbɛ usɛn bɛ rí li tɔkɛh Moyis ya yiko
 ya tingi. 3 Nɛn bo, bi tɔkɛh nɛ nà kɛ nno̯, ní li tuonh, kí li teh bi ye ma.
 Ni nín la sɔnh bi sɔnh ma bo, kimɛ bi lienh nà nno̯ ba teh nɛn. 4 Bi lùoh
 ituk yà kpiɛkɛ nɛ kí cèrɛh binib tɔkɛh, ama bɛn bugbɛn n̄a toh bɛ rí taa
 bi'nɔbil mənən kí mɛ yɛ. 5 Bi teh bi'bont kɛ binib nɛ rí li n̄uɔrɛh bɛ. Nɛn
 bo nɛ bi taah Uwien ya gɛr ya n̄ɔbon kí teh itil* iba ni, i piɛ kí cɛn' bi'tɔb
 yɛ, kí n̄iɛh kí piɛndɛh bi'liɛr ya n̄ɔgbɛn. 6 Bi yíe bɛ rí li kaah binikpɛkpiɛkb
 ya kánkàan nɛ tinacɛnt ni, kí yíe bɛ rí li kaah inun bó ya biɛmu bo itáan
 ya dur ni, 7 kí yíe binib rí li gbaandɛh kí fuondɛh bɛ mudaamu ni, kí yih
 bɛ «Cɛnbaa». 8 Ninbi la li nuunh binib rí li yih nɛ cɛnbaa, kimɛ ni n̄mɔbɛ
 Cɛnbaa uba kpein nɛ. Ni'kɛ yé ninjiɛb nɛ. 9 Ni la yih uba ni'baa uɛndun
 wuu ni, kimɛ ni n̄mɔbɛ Baa uba kpein nɛ, u te paaki bó. 10 Ni la li nuunh
 uba rí li yih nɛ u'ciɛn, kimɛ ni n̄mɔbɛ uciɛn uba kpein nɛ. Wɔ́n nɛ yé Uwien
 ya Nigɛndkɛ *Kristo. 11 Ni'ni wà yé usɛnliɛr la, wɔ́ rí li yé ni'tonsɔnl. 12 Wà
 kpiɛkɛ' u'ba la, Uwien li yuɔn wɔ́. Wà jii'n' u'ba tingi la, Uwien li kpiɛkɛ
 wɔ́.»

Ni bre iñuɔn ilele ya nib bo

(Mark 12:40; Luk 11:39-42, 44, 47-52; 20:47)

13 *Yesu tí len' kí ye: «Ninbi, *Yiko ya wɔ́nwɔ́knb nin *Farisienmbɛ,
 iñuɔn ilele ya nibɛ, n̄i bre ni'bo, kimɛ ni piindɛh bunañɔbu binib la kɔ
 Uwien ya bɛl ni nɛ. Ninbi n̄a rí kɔ len, ka rí tuo binib bā yíe bɛ rí kɔ nno̯ mɔ

* 23:5 Sufmbɛ là kieh Uwien ya gɛr ya n̄ɔbon nɛ kí teh itil ni kí kpiɛh bi'yutun.

ń kɔ. [¹⁴ Ninbi *Yiko ya wɔnwɔknb nin *Farisienmbɛ, iñuɔn ilele ya nibe, nĩ bre ni'bo, kimɛ ni jinh ki pendeh bikpopiib, nɛ ki kàareh nĩ wuɔkreh, ki lereh ki teh ni yé binimɔnb nɛ. Nɛn bo nɛ Uwien li dɛre ni'tub kí cɛn u li dɛre binitɔb ya tub ma bo.]†

¹⁵ «Ninbi *Yiko ya wɔnwɔknb nin *Farisienmbɛ, iñuɔn ilele ya nibe, nĩ bre ni'bo, kimɛ ni cuonh ni'ke saan, ki puonh ikpen, ni'nun mɔn ní lɛ unil uba kpein mɔnɔn kí tien wɔ unil wà pɛ yiko bo nɛ. Ni tí laa' wɔ la, nɛ ni teh wɔ unil wà kpɛ utudɛre umu wà ɲa ní kpiin ni bolm mile ki cɛn' ninbi.

¹⁶ «Ninbi bisɛnwuɔnjuɔnbɛ, nĩ bre ni'bo; ni tɔkeh ki teh: <Unil pole' Uwien ya duku la, na yé niba,> ki liɛbe' ki teh: <Unil pole' miñɔkm mà te ku'ni nnɔ la, wɔ ní tien u pole' ki ye ma nnɔ.> ¹⁷ Ninbi ijɔrjɔn, ni lɛ bonn cɛn' nitɔnn-i? Miñɔkm nnɔ bii Uwien ya duku kùà cèrɛ' miñɔkm nnɔ yé Uwien yaam-i? ¹⁸ Ni tí tɔkeh ki teh: <Unil pole' Uwien ya ponpuol la, na yé niba,> ki liɛbe' ki teh: <Unil pole' tibonpukaar tà te li'bo nnɔ la, wɔ ní tien u pole' ki ye ma nnɔ.> ¹⁹ Ninbi ijɔn, ni lɛ bonn cɛn' nitɔnn-i? Tibonpukaar nnɔ bii Uwien ya ponpuol là cèrɛ' tibonpukaar nnɔ yé Uwien yaar-i? ²⁰ Nɛn bo, unil pole' Uwien ya ponpuol la, u pole' Uwien ya ponpuol ki kpɔbn' nà kɛ te li'bo nnɔ mɔ nɛ. ²¹ Unil pole' Uwien ya duku la, u pole' Uwien ya duku ki kpɔbn' Uwien wà te ku'ni nnɔ mɔ nɛ. ²² Unil pole' kutaaku la, u pole' Uwien ya biɛk ki kpɔbn' Uwien wà kè kí'bo nnɔ mɔ nɛ.

²³ «Ninbi *Yiko ya wɔnwɔknb nin *Farisienmbɛ, iñuɔn ilele ya nibe, nĩ bre ni'bo, kimɛ ni gbiinh ni'ninjo nin ni'ken nin ni'masiyuole bolm piik nɛ, ki taah miba ki dienh Uwien, nɛ ki dàandeh nà yé nibonmɔnn yiko nnɔ ni. Nɛn si: tinimɔnt nin micɛcɛkm ya muɔm nin mitekjim mà mɔn. Ni bi li teh nɛn nɛ, ki la sunde tibontɔr tà sɛn' nnɔ bó. ²⁴ Ninbi bisɛnwuɔnjuɔnbɛ, ni cɛh ki ñendeh uɲmaɲmaasi nɛ. Ama ki ji ñuh ki kpɔbeh ñɔkmaɲmɛn.

²⁵ «Ninbi *Yiko ya wɔnwɔknb nin *Farisienmbɛ, iñuɔn ilele ya nibe, nĩ bre ni'bo, kimɛ ni ñikndeh ki cɛndeh isɛn nin tiyer ya puoli nɛ. Ama tù gbe ni sun' tibont tà nin ni'nunfɔke cèrɛh ni lɛnh tà nɛ. ²⁶ Ninbi Farisienjuɔnbɛ, kpɛ mɛn kí cɛnde tu'benku ni, kí yaan tu'puoli bó mɔ ní wende.

²⁷ «Ninbi *Yiko ya wɔnwɔknb nin *Farisienmbɛ, iñuɔn ilele ya nibe, nĩ bre ni'bo, kimɛ ni naan ikul yà bi pende' yè nɛ. Saali mɔn, nɛ benku ni gbe inikpɔb nin tijɔknt kɛ ya bol. ²⁸ Ni'mɔ te nnɔ nɛ. Binib likeh nɛ la, bi teh ni yé binimɔnb nɛ, ama iñuɔn ilele ya gber nin itùonbiɛrɛ nɛ gbe ni'fèl bo.»

²⁹ «Ninbi *Yiko ya wɔnwɔknb nin *Farisienmbɛ, iñuɔn ilele ya nibe, nĩ bre ni'bo, kimɛ ni mɛh *Uwien ya ñɔbonsɔknb bà là te uyo bo nnɔ ya kul nɛ, ki mɔngreh binimɔnb ya kul, ³⁰ nɛ ki lienh ki teh: <Ti bi là te ti'yaajɛb ya yo la, ta bi li tuo tinbi nin bɛn ní kpaan buñɔbu kí ku *Uwien ya ñɔbonsɔknb.> ³¹ Ni lienh nà nnɔ nɛ wɔngɛh ki teh ni yé binib bà là ku' *Uwien ya ñɔbonsɔknb nnɔ ya yaabii. ³² Ni'yaajɛb là sɔn' itùonbiɛrɛ yà nnɔ, sɔn mɛn kí tonde yè. ³³ Iwɛ ninbi, ni yé iwaalɛb nɛ, ni li tien mila kí ñɛ utudɛre wà li tu nɛ umu wà ɲa ní kpiin ni? ³⁴ Nɛn bo nɛ n li sɔn *biñɔbonsɔknb nin biyɛnfɔdɛnb nin *Yiko ya wɔnwɔknb ni'saan. Ni li ku biba, kí kpɛ bitɔb idɔpɔnpɔn bo, kí ñĩ bitɔb mɔ inalebe ni'taan ya dur ni, kí li tuɔnh idu ki jɛndeh bɛ. ³⁵ Nɛn nɛ cèrɛ' Uwien li dɛre ni'tub binib bà bi là ku' bɛ ba bii' niba nnɔ kɛ bo, kí cin unimɔn Abel, ki tí baa' Baraki

† 23:14 Bi kpɛ' ki kele' tigbont tà nnɔ ya tuba ni migbiirm 14 ɲa te tu'ni.

ya bije Sakari, wà ni là ku' wɔ Uwien ya duku ya dubenku nin Uwien ya ponpuol ya sesieke nnɔ. ³⁶ N tɔkeh ne imɔn ne, Uwien li dere fenfennɔ ya nib ya tub tibont nnɔ ke bo.»

*Yesu kpiendeh Yerusalem bo
(Luk 13:34-35)*

³⁷ Ne ki ye: «Yerusalem, Yerusalem, a kuuleh *Uwien ya nɔbonsɔknɔ, ki yekreh u sɔnh binib bà a'saan iten ki kuuleh be. Uyo ke n là yie ní taan a'nib n'ba saan ten ukuoñ taakeh u'bumu u'fiebe ni ma bo, ne ba tuo'. ³⁸ Liike men Uwien seln' ne ni'kɔnkuɔn ma. ³⁹ N tɔkeh ne ne, na ji li le nni kí tí baa uyo wà ni li len ki ye: «Uwien ya mɔnm ní li te wà we ní Yonbdaan ya yel bo nnɔ bo.» »

24

*Bi lá li bere Uwien ya duku
(Mark 13:1-2; Luk 21:5-6)*

¹ *Yesu siere' Uwien ya duku ya luo bo ki ñen' ki joh, ne u'panpaankaab nekn' wɔ ki wuɔn' wɔ bi men' Uwien ya duku ma bo. ² Ne u ye: «Ni laa' tibont tuu ke-a? N tɔkeh ne imɔn ne, kuduku kuu nɔ ya ten liba mɔnɔn ña lá li juore kí li pe tɔl bo, bi lá li bere ku'ke ne.»

*Ijend ya yo lá li te ma bo
(Mark 13:3-13; Luk 21:7-19)*

³ Yesu jon' ki tí kèle' Olifi ya siin ya juɔl bo, ne u'panpaankaab baa' u'saan bi'baba, ki lá niire' wɔ ki ye: «Tɔke te, tibont nnɔ ke lá li tien uyo wà. Ku le dieku ba li wuɔn te kí ye ní kpaan' a'babaayo nin unjendun ya gbenmi?» ⁴ Ne u jiiñ' be ki ye: «Li ben men, ki la cère uba ní tuln ne. ⁵ Kime binib lá li baa kí yebe, kí li ñmɔbe n'yel ki teh bi yé Uwien ya Nigendke Kristo ne, kí tuln binib bi yebe. ⁶ Ni li cii binib tɔh lituɔl kɔnkɔnm bii fɔnfɔkm. Cuo men ni'ba, ki la cère ni'fèl ní li tiinh, kime ti ya bont ke li tien ne kí yaan, na laan yé gbengbenyo. ⁷ Linibol liba li jèke linibotɔl. Libel liba ya nib mɔ li jèke libetɔl yaab. Mikɔnm li lu idu ya yebe ni, kitink li jenge bùol, bùol. ⁸ Nen ke li te ten imerwien ya cincinm ne.»

⁹ «U ya yo ne bi lá li cuo ne, kí jènde ne, kí ku ne. Min bo ne inibol ke li nen ne. ¹⁰ U ya yo ne binib bà yebe li wíe n'sen, kí li kuɔreh tɔb, kí li nen tɔb. ¹¹ Bitonnennɔbonsɔknɔ li baa kí yebe kí lere binib bi yebe. ¹² Itùonbiere li yebreh kí joh ne. Nen ne li cère binib bà yebe ya yiem ní waake. ¹³ Ama wà ke li minde kí li ñmɔmɔbe kí tí fore nnɔ, wɔn ne li ñmere. ¹⁴ Bi li kpaande *Uwien ya bel ya gbemɔnmɔnt tuu unjendun ke ni inibol ke ní cii, ne kí yaan unjendun ní gben.»

*Nibonn ná ñmɔbe ijuɔke ya gber
(Mark 13:14-23; Luk 21:20-24)*

¹⁵ «Tɔ, ni li le ijuɔke ya bonn ná saah tibont tà ke mɔn nnɔ se Uwien ya duku ya dubenku ni ten *Uwien ya nɔbonsɔknɔl Daniél là len' nibonn nnɔ bo ma bo.» (Wà ke káanh la, wɔ ní li ciih ní'tingi.) ¹⁶ Uyo nnɔ lá baa' la, binib bà te Sude ya tinfenm ni nnɔ, be ní sen kí jo ijuɔn bó. ¹⁷ Wà te kudulekaaku ya paaki la, u la jiiñe kí kɔ iden ni, kí taa niba. ¹⁸ Wà mɔ te ikpáan bó la, u la ji ní liebe kí kun, wɔ ní tí taa u'liergbenku. ¹⁹ U ya yo bipiib bà punbe nin bà ñmɔbe mubumu mùa ñaanh, li ñmɔbe micεεkm ne. ²⁰ Li káareh men, Uwien la cère ní sen kusenañuɔku bii *Saba ya daali. ²¹ Kime binib li ji ijend kí gbien. Haali unjendun ya cincinm, kí lá baa fenfennɔ, nib

ɲa laan jin' i ya jend ya bol, ka ji li li ji yè fiebu. ²² Uwien ɲa bi kùore' ijend nɲo ya wien bo la, uba mənən ɲa bi li ɲmɛre. U gènde' binib bà nɲo bo nɛ cèrɛ' u kùore' iwien nɲo bo.

²³ «U ya yo unil tɔke' nɛ ki ye: <Liike mən, *Uwien ya Nigendkɛ Kristo te niɛ saan> bii, <u te niɛ bó> la, ni la tuo. ²⁴ Kimɛ bitonnɛnmənkunb li baa. Biba li ye bi yé Uwien ya Nigendkɛ Kristo nɛ. Bitəb li ye bi yé *Uwien ya ɲəbonsəknb nɛ. Bi li tien micincilm ya bont nin miyəkɲm ya bont, kí tultn binib. Bi li nuunh nɲ tuo' la, bɛ rí tultn Uwien gènde' binib bà nɲo mənən nɛ. ²⁵ Li bɛn mən, n kpiɛ' ki tɔke' nɛ tigbɛr nɲo ɲo.

²⁶ «Nɛn bo, bi tɔke' nɛ ki ye: <Liike mən *Kristo te kupenpelku ni> la, la jo mən. Bi tí tɔke' nɛ ki ye: <U buə niɛ saan> la, la teke mən kí ji. ²⁷ Uteməknde ɲɛh lɛɲpuoli bó kí tí bəareh nintuəli bó ma bo nɲo, Unil ya Bijɛ ya baam mɔ lá li te nɲo nɛ. ²⁸ «Liwenkpiɛ te ná saan la, inɛnyobl taakeh nɛn saan nɛ.»

Unil ya Bijɛ ya baam ya gbɛr
(Mark 13:24-27; Luk 21:25-28)

²⁹ «I ya dɛn ya jend gɛbrɛ' la, i ya taaɲ bo,
<uwien li biike,
uɲmaal ɲa ji li wien,
iɲmaabii li cecere kí lu,
tibont tà ɲmɔbe mituəm paaki bó li jenge.»

³⁰ U ya yo bi li lɛ Unil ya Bijɛ ya dɛkɛ te paaki bó ní. Nɛ inibol yà kɛ te utingbɛn bo nɲo rí muə kí kpiɛnde. Bi li lɛ *Unil ya Bijɛ te titɛwəlgbont ni kí wɛ ní, kí ɲmɔbe ukpiɛke nin ufaa kí gbien'. ³¹ Linatunciɛnl li muə uyo wə nɲo, u li sən u'tonsənb Uwien ya tondb bɛ rí jo lɛɲpuoli nin nintuəli nin ugɛn nin ujie bó, kí cin utingbaan uba kí tí baa utə, kí taan Uwien gènde' binib bà nɲo kɛ.»

Bukenkenbu ya kpenjɛnm
(Mark 13:28-31; Luk 21:29-33)

³² «Bukenkenbu ya tetem yé mikpenjɛnm nɛ ni'bo. Ni lá laa' bù tɔh isigbɛn kí teh tifer la, ni bɛn kí ye nɲ nɛke uɲalɛnd nɛ.* ³³ Nɲo nɛ, ni lá laa' nɛn kɛ la, ní li bɛn kí ye *Unil ya Bijɛ nɛkn' ni'naɲuən saan ɲo†. ³⁴ N tɔkeh nɛ imən nɛ, tibont nɲo kɛ li tien kí lɛ fɛnfɛnɲo ya nib biɛ ɲa laan kpo' kí gbɛn'. ³⁵ Kutaaku nin kitink li gbɛn. Ama n'gbɛr tun ɲa ɲmɔbe tū rí gbɛn.»

Uba ɲa bɛn lidaali là Unil ya Bijɛ li baa ni
(Mark 13:32-37; Luk 17:26-30, 34-36)

³⁶ «Ama uba ɲa bɛn tibont nɲo li tien lidaali là bii uyo wə. Paaki bó, Uwien ya tondb ɲa bɛn. U'Bijɛ mɔ ɲa bɛn, Uwien Baa baba nɛ bɛn. ³⁷ *Nowe ya yo là te ma bo nɲo, Unil ya Bijɛ ya baam mɔ lá li te nɲo nɛ. ³⁸ Nowe ya yo, uyo wə miwuəm ɲa laan là jin' kitink nɲo, binib là jinh nɛ kí ɲuh, bijɛb kuəndɛh bipiib, bipiib mɔ kunh ticɛr, kí tí baa' lidaali là Nowe kən' buɲɛrciɛnbu. ³⁹ Ba là bɛn kí ye niba li tien bɛ, kí tí baa' uyo wə miwuəm kun' nin bi'kɛ. Uyo wə Unil ya Bijɛ lá li baa ní nɲo, ní li te nɲo nɛ. ⁴⁰ U ya yo, bijɛb bile li bə bukpəabu ni, bi li taa uba kí dāan utə. ⁴¹ Bipiib bile li nāanh unɛgən uba bo, bi li taa uba kí dāan utə. ⁴² Nɛn bo, la gəh mən, kimɛ na bɛn lidaali là Yonbdaan li baa ní. ⁴³ Ni bɛn kí ye ududaan

* 24:32 Sufmbɛ donbó ya kɛnkɛnde tɛh nɲo nɛ. † 24:33 Bi li fre kí lɛbre Unil ya Bijɛ nɛkn' ni'naɲuən saan ɲo kí yé ná li tien nɲo ya yo baa' ɲo, ní li tien nɛ.

bi ben uyo wà unasu li baa la, wa bi li dɔ ki gɔh, u bi li ke ki gu ne nasu la kɔ u'den. ⁴⁴ Nɛn bo, ni'mɔ rɪ bonde kɪ li gu, kime uyo wà na maaleh ki teh Unil ya Bijɛ li baa ní nnɔ, u ya yo ne u li baa ní.»

Utonsɔnl wà mɔn nin wà bre ya gber

(Luk 12:41-48)

⁴⁵ «U lɛ tonsɔnl ba nɛ ɲmɔbe mibɛnm u'cɛnbaa du u'bo? Wɔn si: wà ya cɛnbaa de' wɔ ticiɛnt wɔ rɪ li likeh u'den yaab, kɪ li loh bɛ tijier uyo wà nɪ kpɛ nɛ. ⁴⁶ Utonsɔnl nnɔ ya cɛnbaa baa' ki laa' u sɔnh lituonl nnɔ li'donbɔ la, Uwien ya mɔnm li te utonsɔnl bugbɛn bo. ⁴⁷ N tɔkeh nɛ imɔn nɛ, u'cɛnbaa li de wɔ ticiɛnt wɔ rɪ li likeh u'bont kɛ. ⁴⁸ Ama utonsɔnl nnɔ bre la, u li maale u'fɛl ni kɪ ye u'cɛnbaa li wuɔke, ⁴⁹ nɛ kɪ cin kɪ li rɪih u'tonsɔntɔb, ki pɛ bidɛyib bo, ki jinh, ki rɪuh. ⁵⁰ Utonsɔnl nnɔ ya cɛnbaa li baa ní lidaali là nin uyo wà wa maaleh ki teh u li baa ní. ⁵¹ U li bien u'gbɛnɛnt cɛɛn kɪ cɛrɛ wɔ rɪ lɛ iɲuɔn ilele ya nib li lɛ utudɛrɛ wà nnɔ. Nɛn saan nɛ u li te ki muɔh, ki ɲmɔnh iɲɔgbɛn.»

25

Bijɛfɛnb piik ya kpɛnɛnm

¹ «Tɔ, Uwien ya bel li naan bijɛfɛnb piik bà taa' bi'fr, bɛ rɪ tɪ tuobe wà ɲmɔbe upiikuɔn nnɔ usɛn bó nɛ.* ² Bi'ni biɲun yɛ ijɔr, nɛ biɲun mɔ yɛ biceknɔ. ³ Ijɔr nnɔ taa' bi'fr, ka tuke kpɔm. ⁴ Biceknɔ nnɔ taa' bi'fr, ki tuke mikpɔm mɔ ki kpaabe. ⁵ Piicɛ nnɔ wuɔke' ma nnɔ, miguɔnm cuo' bɛ nɛ bi guɔn'.

⁶ «Kuyɔku ya siik, nɛ bi cii' bi wuureh ufaa bo ki teh: «Liike mɛn, piicɛ nɛkn' ní ɲɔ. Nɛ mɛn kɪ tuobe wɔ usɛn bó.» ⁷ Nɛ bijɛfɛnb piik nnɔ kɛ finde', ki bondeh bi'fr. ⁸ Nɛn saan nɛ ijɔr iɲun nnɔ tɔke' biceknɔ biɲun nnɔ ki ye: «Pu tɛ mɛn mikpɔm, ti'fr bɛnh yɛ rɪ kpiin nɛ.» ⁹ Nɛ biceknɔ nnɔ ye: «Ni yɛ fɛnm! Ti'kpɔm ɲa rɪ baa tinbi nin ninbi kɛ. Li joh mɛn bà kuɔrɛh mikpɔm saan kɪ tɪ dɛ.» ¹⁰ Bi bure' bɛ rɪ tɪ dɛ, nɛ piicɛ baa' ní. Nɛ biceknɔ biɲun bà bonde' nnɔ paan' piicɛ nnɔ bo, ki kɔn' bi teh nà saan upiikuɔn nnɔ, nɛ bi piin'.

¹¹ «Tɔ, ijɔr nnɔ mɔ lá baa' ní, nɛ ki ye: «Cɛnbaa, Cɛnbaa, piire tí kɔ.» ¹² Nɛ u tɔke' bɛ ki ye: «N tɔkeh nɛ imɔn nɛ, ma bɛn nɛ.»

¹³ «Nɛn bo, la gɔh mɛn! Kime na bɛn lidaali là bii uyo wà nɛ.»

Bitonsɔnb bita ya kpɛnɛnm

(Luk 19:11-27)

¹⁴ «*Uwien ya bel tɪ naan ujɛ wà joh usɛn, ki yin' u'tonsɔnb ki taa' u'faal ki de' bɛ nnɔ nɛ. ¹⁵ U taa' milikbim itur iɲun kɪ de' uba, ki taa' itur ile kɪ de' utɔ, ki taa' liturl liba kɪ de' utɔ mɔ. U de' bi'kɛ bi li fre kɪ sɔn ma bo nɛ, nɛ ki pɔk ki siere' ki bure'. ¹⁶ Wà teke' itur iɲun nnɔ, i ya tɔan bo nɛ u tien' ukpenkpende, ki laa' kpele itur iɲun ki pukn'. ¹⁷ Wà teke' itur ile nnɔ mɔ tien' ukpenkpende ki laa' kpele itur ile ki pukn'. ¹⁸ Ama wà teke' liturl liba nnɔ jon' ki tɪ gbɪn' kubuoku, nɛ ki taa' u'cɛnbaa ya likbim nnɔ ki subn'.

¹⁹ «Ni tete, nɛ bitonsɔnb nnɔ ya cɛnbaa lá liebe' ní, ki yɛ wɔ rɪ bɛnde u'faal kpɛ ma bi'saan. ²⁰ Nɛ utonsɔnl wà là teke' itur iɲun nnɔ tuke' ní, itur iɲun ki pukn', ki lá tɔke' wɔ ki ye: «Cɛnbaa, a là de' nni itur iɲun nɛ. Liike, n'mɔ tien' ukpenkpende ki laa' kpele itur iɲun ki pukn', yin

* **25:1** Uyo bo, *Sufmbe ya piikuɔndaali, piicɛ nin u'yul nɛ là tɪ rɪ jo kɪ taa u'jekpen kɪ tɪ kuɔn.

so.» ²¹ Nε u'cɛnbaa ye: «Nĩ mɔn, a yé utons�nɔnmɔnmɔn nε, ki sɔn' lituonl mɔnmɔnm. A tien' mɔnmɔnm tibont tà waa ni. N li tien ηε tibont tà yebe ya ciɛn. Dɛn kí li poknh nin nni.» ²² Nε utons�nl wà là teke' itur ile nnɔ mɔ tuke' ní, kí lá tɔke' wɔ́ kí ye: «Cɛnbaa, a là de' nni itur ile nε. Liike, n'mɔ tien' ukpenkpende ki laa' kpɛle itur ile ki pukn', yin so.» ²³ Nε u'cɛnbaa ye: «Nĩ mɔn, a yé utons�nɔnmɔnmɔn nε, ki sɔn' lituonl mɔnmɔnm. A tien' mɔnmɔnm tibont tà waa ni. N li tien ηε tibont tà yebe ya ciɛn. Dɛn kí li poknh nin nni.» ²⁴ Nε utons�nl wà là teke' liturl liba nnɔ mɔ tuke' ní, kí lá tɔke' wɔ́ kí ye: «Cɛnbaa, n bɛn a'bó a'gber faa nε. Nja bule' nà saan la, a ceh nɛn saan nε. Nja cokn' nà saan la, a woreh nɛn saan nε. ²⁵ Nɛn nε cère' n sɛn' bujɛwaanbu, ki taa' a'likbim, ki gbɛn' kubuoku ki subn'. Liike, a'likbim so.» ²⁶ Nε u'cɛnbaa ye: «Utonsɔnbierɔ sin, ukpaayuon sin, a len' kí ye a bɛn n'bó, kí ye ma bule' nà saan la, n ceh nɛn saan nε, ma cokn' nà saan la, n woreh nɛn saan nε. ²⁷ A bɛn nnɔ ma nnɔ, bε tien' ηa nín taa' n'likbim kí tí ble' banki ηɔ n lá baa ní la, ní lε n'likbim nin kpɛle kí pukn-i?» ²⁸ Nε kí ye: «Fie mɛn u'turl liba nnɔ, kí taa kí pukn wà ηmɔbe itur piik nnɔ. ²⁹ Kímε wà kε ηmɔbe la, bi li pukn wɔn nε, wɔ́ ní li ηmɔbe kí gbien'. Wà ηa ηmɔbe la, bi li tonde kí fie u ηmɔbe nà waamu nnɔ mɔnmɔn nε. ³⁰ Utonsɔnbierɔ wuɔ́ wɔn, wa ηmɔbe kpɛle; nɛn wɔ́ mɛn kí tí wíε saali licinɗunl ni. Nɛn saan nε u li te kí muɔh, kí ηmɔnh inɔgbɛn.» »

Unil ya Bijε li bu binib tibuur

³¹ «*Unil ya Bijε li baa ní, kí li tɔke nin Uwien ya tondb kε. U ya yo nε u li ηmɔbe ukpíεke kí gbien', kí kɛle u'berbiεk bo tɛn ubɛrciɛn. ³² Bi li taan unɛndun ya nib kε u'nun bó, nε wɔ́ ní bore bε tɛn upekpaal boreh ipe nin iwɔ́b ma bo, ³³ kí taa ipe kí jon n'nɔjie bó, kí taa iwɔ́b kí jon u'nɔgen bó. ³⁴ Nɛn saan nε ubɛrciɛn li tɔke bà te u'nɔjie bó nnɔ kí ye: «Ninbi bà n'Baa tien' nε u'mɔnm nnɔ, dɛn mɛn kí lá ji libɛl là u là bonde' lè kí ble' nε haali unɛndun ya cincinm nnɔ. ³⁵ Kímε mikònm là cuo' nni, nε ni de' nni tijier n jin'. Uñuñun là cuo' nni, nε ni de' nni miñunm n ñun'. N là yé ucaan, nε ni teke' nni. ³⁶ N là te liñil, nε ni de' nni tiwɛngolkaar n gole'. N là bun, nε ni baa' kí lá fuonde' nni. N là te lipekl ni, nε ni baa' n'saan.» ³⁷ Nε binimɔnb nnɔ li niire nni kí ye: «Yonbdaan, u lε yo ba nε ti là laa' ηε mikònm ηmɔbe ηε, ti de' ηε a jin'-i? Kí laa' ηε uñuñun ηmɔbe ηε, ti de' ηε a ñun'-i? ³⁸ Kí laa' ηε a yé ucaan, ti teke' ηε? Kí laa' ηε a te liñil, ti de' ηε tiwɛngolkaar a gole'? ³⁹ Kí laa' ηε a bun bii a te lipekl ni, ti baa' kí lá fuonde' ηε?» ⁴⁰ Nε ubɛrciɛn li jiin bε kí ye: «N tɔkeh nε imɔn nε, ni là tien' nnɔ kí de' n'yaab ibaan nnɔ ma nnɔ, ni tien' kí de' min nε.»

⁴¹ «Nε kí tɔke bà te n'nɔgen bó nnɔ kí ye: «Ninbi bà Uwien wíε' nε miñuɔm nnɔ, jende mɛn n'saan, kí tí kɔ Uwien sère' umu wà wa ní kpiin, kí ble' usɛnpol nin u'tondb nnɔ ni. ⁴² Kímε mikònm là cuo' nni, nε na de' nni jier n jin'. Uñuñun là cuo' nni, nε na de' nni ñunm n ñun'. ⁴³ N là yé ucaan, nε na teke' nni. N là te liñil, nε na de' nni wɛngolkaar n gole'. N là bun bii n là te lipekl ni, nε na baa' kí lá fuonde' nni.» ⁴⁴ Nε bi'mɔ li niire nni kí ye: «Yonbdaan, u lε yo ba nε ti là laa' ηε, mikònm ηmɔbe ηε bii uñuñun ηmɔbe ηε bii a yé ucaan bii a te liñil bii a bun bii a te lipekl ni, nε ta tore' ηε?» ⁴⁵ Nε n li jiin bi'mɔ kí ye: «N tɔkeh nε imɔn nε, na là tore' n'yaab ibaan nnɔ ma nnɔ, na tore' min nε.» ⁴⁶ Bi li lε utudɛre wà ηa ηmɔbe gbɛnm. Ama binimɔnb nnɔ bɛn li lε limiel là ηa ηmɔbe gbɛnm nε.»

26

Bi kpaan' iyε bε n ku Yesu

(Mark 14:1-2; Luk 22:1-2; San 11:45-53)

¹ Uyo wà *Yesu len' ni'kε ki tī gben' nnò nε ki tōke' u'panpaankaab ki ye: ² «Ni ben ki ye iwien ile gèbre' la, tinbi Sufmbε li jele ti'Pak ya nacenku. U ya yo nε bi li taa Unil ya Bijε kí ηukn binib, bε n' tī kpe wò udòpònpòn bo.»

³ Tò, bitòtuòrcienb nin Sufmbε ya cienb taan' bitòtuòrcienb ya cien Kayif den u luo bo ⁴ ki kpaan' iyε ki ye bi li bòle nε kí cuo Yesu, kí ku wò. ⁵ Nε ki tōkeh tób ki teh: «Ti la cuo wò mèn kunacenku nnò ya yo. Ti cuo' wò u ya yo la, udu ya nib li kpre.»

Upii uba wule' Yesu ya yul bo lεfina

(Mark 14:3-9; San 12:1-8)

⁶ *Yesu là te Betani ya du ni, Simòn, ujend den. ⁷ U jinh uyo wà nnò nε upii uba kòn' ní ki tuke lεfina uba u'daaku faa cεen alabaat* ya dingl ni, bi yih lεfina nnò naar. Upii nnò taa' lεfina nnò kε ki wuwule' *Yesu ya yul bo. ⁸ U'panpaankaab laa' nnò ma nnò nε bi'benku ni ben', nε bi ye: «Bε tien' u n̄ende' lεfina wuò nò? ⁹ Ti bi li fre kí kuòre wò kí lε ilike yī n' li yεbe kí taa kí de bijiinb-a!»

¹⁰ *Yesu bende' bi lienh nà bo, nε ki tōke' bε ki ye: «Bε tien' ni ηaabeh upii wuò ya yεnm nò nnò? U tien' nni nà mòn nε. ¹¹ Bijiinb li li te ni'saan uyo kε nε; ama min ηa n' li te ni'saan uyo kε. ¹² U taa' lεfina wuò ki wule' n'gbenent bo ma nnò, u bonde' n'subm nε. ¹³ N tōkeh nε imòn nε, bi li kpaande tigbεmònmont tuu uηendun ni nà saan kε nnò, bi li len u tien' nà nò bó, ηò binib n' li tien u'bó.»

Sudas yie wò n kuòre Yesu

(Mark 14:10-11; Luk 22:3-6)

¹⁴ *Yesu ya panpaankaab piik nin bile ya uba, bi yih wà Sudas Iskariyot nnò jon' *bitòtuòrcienb saan, ¹⁵ ki tī niire' bε ki ye: «N taa' *Yesu ki ηukn' nε la, ni li de nni ba?» Nε bi kaan' ilike ya kur pita ki de' wò. ¹⁶ Nεn daali nε u cin' ki nuunh u li n̄ε isen yà kí taa *Yesu kí ηukn bε.

Yesu nin u'panpaankaab jele' Pak ya nacenku

(Mark 14:12-21; Luk 22:7-14, 21-23; San 13:21-30)

¹⁷ Kpònò wà ηa ηmòbe n̄oke ya nacenku ya cincindaali, nε *Yesu ya panpaankaab nεkn' wò ki niire' wò ki ye: «A yie tī tien ηε Pak ya nacenku ya jier lε saan-i?» ¹⁸ Nε u jiin' bε ki ye: «Ní jo udu bó udaan uba saan, kí tī tōke wò ki ye: <Ti' Cεnbaa ye u'yo baa'-a, wòn nin u'panpaankaab li baa kí lá ji Pak ya nacenku ya jier a ya den nε.> » ¹⁹ Nε u'panpaankaab tien' u tōke' bε ma bo, nε ki tien' kunacenku nnò ya jier.

²⁰ Ní juòre' nε *Yesu nin u'panpaankaab piik nin bile nnò kèle' ki jinh. ²¹ Bi jinh uyo wà nnò, nε u tōke' bε ki ye: «N tōkeh nε imòn nε, ni'ni uba li kuòre nni.» ²² Bi'yεnm saa' ki gbien', nε bi'kε niireh wò jεjε ki teh: «Yonbdaan, n teh min ηa ní-a?» ²³ Nε u ye: «Min nin wà taan' ki paan' lisenl ni nò nε li kuòre nni. ²⁴ Unil ya Bijε li kpo tén n̄ kεle' u'bo *Uwien ya gbònkú ni ki ye ma bo nnò nε. Ama unil wà li kuòre wò nnò, n̄ bre udaan bo. Ba bi maa' wò mònòn la, n̄ bi li tu.» ²⁵ Nε Sudas wà li kuòre wò nnò mò niire' wò ki ye: «Cεnbaa, n teh min ηa ní-a?» Nε *Yesu ye: «A ye nnò.»

* 26:7 Alabaat yé litenl liba ya bol nε li'daaku faa cεen.

Yonbdaan ya jier

(Mark 14:22-26; Luk 22:14-20; 1 Korɛnt 11:23-25)

²⁶ Bi te ki jinh tijjer ma nnɔ, nɛ *Yesu yuure' kpɔnɔ, ki faare' Uwien, ki kɔkuɔ', ki taa' ki de' bɛ, ki ye: «Teke mɛn kɪ ɲmɔn, nà sɔ yé n'gbɛnɛnt.» ²⁷ Nɛ ki taa' midaam nɔ, ki faare' Uwien, ki taa' ki de' bɛ, ki ye: «Ni'kɛ rɪ ɲu mɛn, ²⁸ nà sɔ yé n'sèm. Mɛn nɛ wɔngɛh ki teh Uwien cuo' nin binib kujɔtiekɛ. Mɪ li puube binib bà yɛbɛ ya kpɛlɛ bo ɲɔ Uwien rɪ fère bɛ bi'biere. ²⁹ N tɔkeh nɛ nɛ, ma ji li faa kɪ ɲu daam†, haali kɪ tɪ baa lidaali là min nin ninbi li liebe kɪ taan kɪ ɲu mè midɛfɛnm n'Baa ya bɛl ni.»

³⁰ Bi gɛn' Uwien ya yuon ki gben', nɛ ki ɲɛn' ki don' Olifi ya siin ya juɔl bo.

Yesu tɔke' Pier ki ye u li niɛ kɪ ye wa bɛn wɔ

(Mark 14:27-31; Luk 22:31-34; San 13:36-38)

³¹ Tɔ, *Yesu tɔke' u'panpaankaab ki ye: «Kuɲɔnku kuu nɔ, nà li tu nni nnɔ li cère ni'kɛ rɪ sɛn kɪ dàan nni, kimɛ nɪ ke'le' *Uwien ya gbɔnku ni ki ye: «N li ku upekpaal, nɛ upepeke kɛ rɪ yere.» ³² Ama uyo wà n li mɛkre bitɛnkpiib ni nnɔ, n li liere nɛ kɪ jo Galile.» ³³ Nɛ Pier tɔke' wɔ ki ye: «Nà li tu ɲɛ nnɔ li cère bi'kɛ rɪ sɛn kɪ dàan ɲɛ mɔnɔn la, min ɲa rɪ sɛn kɪ dàan ɲɛ fiebu.» ³⁴ Nɛ *Yesu ye: «N tɔkeh ɲɛ imɔn nɛ, kuɲɔnku kuu, a li niɛ bolm mita kɪ ye ɲa bɛn nni nɛ kɪ yaan ukuojɛ rɪ muɔ.» ³⁵ Nɛ Pier ye: «Haali bi li ku min nin sin kɛ mɔnɔn la, ma rɪ niɛ kɪ ye ma bɛn ɲɛ.» Nɛ u'panpaankaab kɛ mɔ len' nnɔ.

Yesu kàare' niba saan bi yih nè Getsemani

(Mark 14:32-42; Luk 22:39-46)

³⁶ Tɔ, *Yesu nin u'panpaankaab tɪ baa' niba saan, bi yih nè Getsemani. Nɛ u tɔke' bɛ ki ye: «juore mɛn niɛ saan, rɪ jɛnde kɪ tɪ kàare.» ³⁷ Nɛ ki taa' Pier nin Sebede ya bijieɔb bile ki bure'. Bujɛwaanbu cin' ki kɔh wɔ nɛ u'yɛnm saah, ³⁸ nɛ u tɔke' bɛ ki ye: «N'yɛnm saa' ki tɪ kɛnde' tɛn mikuum nɛ benh nin nni. Ni'mɔ rɪ juore niɛ saan, ki la gɔh.»

³⁹ U jɛnde' waamu, nɛ ki pùon', ki kàareh ki teh: «O, n'Baa, nɪ tuo' la, á cère ijɛnd yie rɪ jɛnde nni. Ama la cère nè rɪ li yé min yie ma bo, cère nè rɪ li yé sin yie ma bo.»

⁴⁰ U liebe' ní u'panpaankaab bita nnɔ saan, ki laa' bi dɔ ki gɔh nɛ, nɛ u tɔke' Pier ki ye: «O! Na rɪ fre kɪ la gùon kukurku kuba mɔnɔn-ii? ⁴¹ La gɔh mɛn, kɪ li kàareh ɲɔ ki la lu biikm ni. Ni'yɛnm yie, ama mituɔm nɛ pɔre' nɛ.»

⁴² Nɛ ki tɪ jɛnde' waamu, ki kàare' nle bo ki ye: «O, n'Baa, na rɪ tuo á jɛnde n'saan ijɛnd yie nɔ la, cère a'yiem rɪ tien.» ⁴³ U tɪ liebe' ní u'panpaankaab bita nnɔ saan, ki laa' bi tɪ gɔh nɛ, kimɛ migùonm nɛ ɲɔnde' bɛ.

⁴⁴ Nɛ u dàan' bɛ, ki tɪ jɛnde' waamu, nɛ ki kàare' nta bo nin i ya ɲɔbonbaab. ⁴⁵ U tɪ liebe' ní u'panpaankaab nnɔ saan, nɛ ki tɔke' bɛ ki ye: «Ni bie ki fuoreh nɛ ki gɔh-a! Uyo nekɪn' ní ɲɔ! Bi li taa Unil ya Bijɛ kɪ ɲukɪn bibierɛnb. ⁴⁶ Fii mɛn tɪ jo. Liike mɛn, wà kuɔre' nni nnɔ nekɪn' ní ɲɔ.»

Yesu ya cuom

(Mark 14:43-50; Luk 22:47-53; San 18:3-12)

⁴⁷ U laan bie ki lienh nɛ Sudas u'panpaankaab piik nin bile nnɔ ya uba baa' ní nin linigociɛnl bi tuke mujusiemu nin ilɛnbɛn. Bitɔtuɔrciɛnb nin

† 26:29 Midaam nnɔ yé isibii ya daam mà bi yih mè fɛn nnɔ nɛ.

Sufmbɛ ya ciɛnb nɛ sɔn' bɛ nɪ. ⁴⁸ Sudas wà kuɔrɛ' *Yesu nnɔ tɔkɛ' linigol nnɔ ki ye: «Ni lá laa' n jon' ki tɪ lɔkn' wà la, wɔn nɪnɔ, nɪ cuo wɔ.»

⁴⁹ U pɔk ki cuon' ki nɛkn' Yesu, nɛ ki ye: «Cɛnbaa, n fuondeh ɲɛ,» nɛ ki lɔkn' wɔ. ⁵⁰ Nɛ *Yesu tɔkɛ' wɔ ki ye: «N'jɔ, tien a baa' á tien ná.»

Nɛn saan nɛ binib nnɔ nɛkn' ki lá cuo' Yesu. ⁵¹ Bà tɛ Yesu saan nnɔ ya uba nɛrɛ' u'jusiek ki gɛ' ki paare' bitɔtuɔrciɛnb ya ciɛn ya tonsɔnl uba ya tubl. ⁵² Nɛ *Yesu tɔkɛ' wɔ ki ye: «jiin a'jusiek nnɔ kí cùɔn kí tuɔku ni, kimɛ wà kɛ kuuleh nin kijusiek la, kijusiek nɛ li ku u'mɔ. ⁵³ Nɲa bɛn ki ye n miɛ' n'Baa Uwien la, u li sɔn nɪ u'tondɔb icɛk icɛk piik nin ile n'saan fɛnfɛnnɔ-ɔɔ?† ⁵⁴ N tien' nnɔ la, ná keɛ' *Uwien ya gbɔnku ni nnɔ li tien mila kí tien-i?»

⁵⁵ Nɛn saan nɛ u tɔkɛ' linigol nnɔ ki ye: «Ni tuke mujusiemu nin ilɛnbɛn nɪ lá cuo nni tɛn n yé udukond nɛ-a! N lá kaah idaan kɛ *Uwien ya duku ya luo bo ki wɔknɛ binib, nɛ na cuo' nni u ya yo. ⁵⁶ Nɛn kɛ tien' ɲɔ *Uwien ya nɔbɔnsɔknɛ lá keɛ' ná *Uwien ya gbɔnku ni nnɔ nɛ nɪ tien nɛ.»

Nɛn saan nɛ u'panpaankaab kɛ sɛn' ki dàan' wɔ.

Sufmbɛ ya buur ya cɛkl yaab bun' Yesu tibuur

(Mark 14:53-65; Luk 22:54-55, 63-71; San 18:13-14, 19-24)

⁵⁷ Binib bà cuo' *Yesu nnɔ taa' wɔ ki jon' bitɔtuɔrciɛnb ya ciɛn Kayif den, *Yiko ya wɔnwɔknɛ nin Sufmbɛ ya ciɛnb taan' ná saan nnɔ. ⁵⁸ Pɛr pɛ *Yesu bo, ki tɛ fɔnfɔkm, ki tɪ baa' bitɔtuɔrciɛnb ya ciɛn den nɛ ki kɔn' ki tɪ kɛɛ' biguguurb saan, wɔ nɪ liike nɪ li gben ma bo. ⁵⁹ Bitɔtuɔrciɛnb nin tibuur ya cɛkl yaab kɛ nuunh bi li dule kutonnɛnku kùà bo kí biin Yesu ɲɔ kí ku wɔ nɛ. ⁶⁰ Nin binib baa' ki lá nɛn' u'bo kutonnɛnku ki yɛbɛ ma kɛ nnɔ, ba laa' u'biil. Mifɔfɔrm nɛ biɲɔɲmaadɛnb bile baa' ⁶¹ ki lá len' ki ye: «Ujɛ wuɔ len' ki ye: «N li fre kí bere Uwien ya duku, kí liebe kí mɛ kù iwien ita.» »

⁶² Nɛ bitɔtuɔrciɛnb ya ciɛn fii' ki sere', ki tɔkɛ' *Yesu ki ye: «Nɲa nɪ len kí jiin-ii? Nɲa ɲmɔbɛ tuba á len kí jiin binib bà biindeh ɲɛ nɔ-ɔɔ?» ⁶³ *Yesu ɲmin, nɛ bitɔtuɔrciɛnb ya ciɛn tɔkɛ' wɔ ki ye: «Uwien wà fuobe ya yel bo, a yé Uwien ya Nigɛndkɛ Kristo, ki yé Uwien ya Bijɛ nɛ la, tɔkɛ tɛ.» ⁶⁴ Nɛ *Yesu ye: «Sin nɛ ye nnɔ. Ama n tɔkɛh nɛ nɛ, kí nɛ fɛnfɛnnɔ kí taa kí li joh, ni li lɛ Unil ya Bijɛ kɛ Uwien, mituɔm kɛ ya daan ya jie bó, ki li lɛ wɔ titɛwɔlgbɔnt ni paaki bó, u we nɪ.»

⁶⁵ U len' nnɔ ma nnɔ, nɛ bitɔtuɔrciɛnb ya ciɛn kɛrɛ' wɔn bugbɛn ya liɛrl, § nɛ ki ye: «U suke' Uwien nɛ. Ta ji nuunh mɔnkunl. Ni cii' u suke' Uwien ma bo. ⁶⁶ Ni maaleh mila?» Nɛ bi ye: «U kɛrɛ mikuun nɛ.»

⁶⁷ Nɛn saan nɛ bi cɛrɛh u'nun bó tiɲinsɛnt, ki kureh wɔ, nɛ bitɔb mɔ kpɔbreh wɔ itɛnpɛ, ⁶⁸ ki tɔkɛh wɔ ki teh: «A yé Uwien ya Nigɛndkɛ Kristo la, bukɛrɛ wà nɪ' ɲɛ.»

Pɛr niɛ' ki ye wa bɛn Yesu

(Mark 14:66-72; Luk 22:56-62; San 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ Tɔ, Pɛr kɛ uluo bo, nɛ upiitonsɔnl uba baa' ki lá tɔkɛ' wɔ ki ye: «A'mɔ là tɛ nin Galile ya *Yesu wuɔ nɛ.» ⁷⁰ Nɛ Pɛr niɛ' bi'kɛ ya nun bó ki ye: «Ma bɛn a ye á ye bà.» ⁷¹ U joh bunafɔjɛbu bó, nɛ upiitonsɔntɔ laa' wɔ, ki tɔkɛ' binib bà tɛ ni'saan nnɔ ki ye: «Ujɛ wuɔ mɔ là tɛ nin Nasarɛt ya *Yesu nɛ.»

⁷² Nɛ u tɪ niɛ' ki pole' ki ye: «Ma bɛn ujɛ bugbɛn.»

† **26:53** Erom ya sojacɛkl liba ya sojamɛbɛ là li baa tɛn itur iluob. § **26:65** Sufmbɛ bo kí kɛrɛ liliɛrl ya tingi si: unil ya benku ni bɛn' biɪ u tɛ uyɛnsaa nɪ nɛ.

73 Ní pukn' waamu, ne binib bà te ní'saan nnò baa' kí lá tòke' wò kí ye: «Ní yé imònd ne, a'mò yé *Yesu yaab ya uba ne; a'lenm ne wòngheh a yé ná bó yò.» 74 Ne Pier cin' kí nieh kí poleh kí teh «Ma ben uje wuò nò. N nen' la, Uwien la daan nni.» Ne ukuoje pòk kí muò' i ya tãan bo. 75 Nen saan ne Pier tiere' *Yesu bi tòke' wò ma kí ye: «A lí nie bolm mita kí ye ña ben nni ne kí yaan ukuoje í muò nnò.» Ne kí ñen' saali, kí tí muò' kí gbiende' cèen.

27

Bi tuke Yesu kí jon' Pilat saan tibuur
(Mark 15:1; Luk 23:1-2; San 18:28-32)

1 Ní faa' kutenñesònsònkú, ne bitòtuòrcienb nin Sufmbè ya cienb ké kèlè' kí bonde' kí liike' bí lí tien ma kí ku Yesu. 2 Bi lòlè' wò, ne kí taa' wò kí tí ñukn' gobina Pilat.

Sudas kpo' ma bo
(Itùon 1:18-19)

3 Tò, Sudas wà kuòre' *Yesu nnò laa' bí bun' *Yesu tibuur kí ye u kpè mikuum ma nnò, u'yenm ñaabe' kí gbien', ne u jiin' ilike ya kur pita nnò, wò í tí de bitòtuòrcienb nin Sufmbè ya cienb, 4 ne kí tòke' bè kí ye: «N bíi' ne. N kuore' unil wà ña ñmòbe biil ne.» Ne bí ye: «Na yé tí ya gbèr, a'yaar nínò.» 5 Ne u taa' ilike ya kur nnò kí wié' Uwien ya duku ní, kí siere', ne kí jon' kí tí jòn' u'ba.

6 Tò, bitòtuòrcienb gèngènde' ilike ya kur nnò, ne kí ye: «Ní yé misèm ya like ne. Tí'yiko ña í tuo tí taa' yí kí kpíen Uwien ya duku ya líklèkl ní.» 7 Bi gbiere' kí liike' bí lí tien yí ma, ne kí taa' yí kí de' umaar ya kpàabu, bè í lí subeh bicenb. 8 Nen bo ne bí yih ní'saan «Misèm ya kpàabu» haali nin fènfènnò.

9 Ní tien' *Uwien ya ñòbonsòknl Seremi là len' ma kí ye: «Bí taa' ilike ya kur pita ne; Israyel yaab là kpaan' udaan ya daaku ubien wà nnò, 10 ne kí de' umaar ya kpàabu. Yonbdaan là tòke' nni kí ye nnò ne.»

Pilat bun' Yesu tibuur
(Mark 15:2-5; Luk 23:3-5; San 18:33-38)

11 *Yesu se gobina Pilat ya nun bó, ne u niire' wò kí ye: «Sin, a yé Sufmbè ya bèr ne-èè?» Ne Yesu jiin' wò kí ye: «Sin ne ye nnò.» 12 Bitòtuòrcienb nin Sufmbè ya cienb biindeh Yesu, ama wa len' tuba. 13 Ne Pilat tòke' wò kí ye: «Ña ciìh bí biindeh ñe mibiinm mà ké ya bol-ii?» 14 Ama *Yesu ña jiin' wò ñòbonl liba mònòn. Nen ne cuo' wò miyòkm cèen.

Bi bun' Yesu tibuur kí ye u kpè mikuum
(Mark 15:6-15; Luk 23:13-25; San 18:39-19:16)

15 Sufmbè ya Pak ya nacenku ké nacenku ya yo la, Pilat tí ní ñen lipèkl ya nil wà linigol yé wò ne kí wié. 16 U ya yo kí laa' unil uba te lipèkl ní u'yel kpére', bí yih wò *Yesu Barabas. 17 Linigol taan' ma nnò, ne Pilat niire' lè kí ye: «Ní yé í ñen ñme lipèkl ní? *Yesu Barabas bíi *Yesu wà bí yih wò *Kristo nnò?» 18 Pilat niire' nnò, kimè u ben kí ye bitòtuòrcienb nin Sufmbè ya cienb ñmòbe kinenk ne *Yesu bo. Nen ne cère' bí taa' wò kí lá ñukn' wò.

19 Uyo wà Pilat ké kí buh *Yesu tibuur nnò, ne u'po sòn' kí tòke' wò kí ye: «La taa a'gbèr kí kuòn uje wà ña ñmòbe biil nò ya gbèr ní. Kimè uje bugben bo, n dekn' tídekn' kuñònkú kuu tú wiébe nni cèen.»

20 Ama bitòtuòrcienb nin Sufmbè ya cienb sure' linigol nnò kí ye lè í tòke Pilat wò í wié bè Barabas, kí ku Yesu. 21 Ne Pilat tí niire' bè kí ye: «Bijeb

bile biε ni, ni yie n̄ wiε u la?» Nε bi ye: «Wiε Barabas.» ²² Nε Pilat niire' bε ki ye: «Nnɔ la, *Yesu wà bi yih wɔ *Kristo nnɔ, n li tien wɔ mila?» Nε bi'kε ye: «Bε n̄ kpε wɔ udɔpɔnpɔn bo.» ²³ Nε u tí niire' bε ki ye: «U tén ki bií' li lε biil nε?» Nε bi tũreh ki wuureh ki gbiekeh ki teh: «Bε n̄ kpε wɔ udɔpɔnpɔn bo.»

²⁴ Pilat laa' wa n̄ fre kí tien niba, bi kpireh ki joh nε, nε u taa' miñunm, ki nire' bi'nun bó, nε ki ye: «Ma te uje wuɔ ya kuum ni. Ní yé ni ya gber nε.» ²⁵ Nε bi'kε ye: «Cère u'kuum n̄ li yé tinbi nin ti'bumu ya gber.» ²⁶ Pilat wiε' bε Barabas, ki cère' u'sojambe n̄i' *Yesu inalebe, nε u taa' wɔ ki de' bε bε n̄ tí kpε wɔ udɔpɔnpɔn bo.

Sojambε leh Yesu

(Mark 15:16-20; San 19:2-3)

²⁷ Tɔ, Pilat ya sojambε nnɔ taa' *Yesu ki kɔn' Pilat den uluo bo, nε ki taan' bi'cεkl ya sojambε kε, ki guɔn' ki linde' wɔ, ²⁸ ki gore' wɔ, nε ki taa' kuliermónmónku kuba ki goln' wɔ, ²⁹ ki taa' ikonkon ki lɔnlɔn' uyukpεkpε ki kpele' u'yul, ki taa' lilɛnbenl ki ñukn' u'nɔjie ni, nε ki gbaandeh u'nun bó, ki leh wɔ ki teh: «Sufmbε ya bεrɔ, ti fuondeh ηε-a!» ³⁰ Nε ki cεreh u'bo tiñinsɛnt, ki taah lilɛnbenl nnɔ ki kpaakeh u'yul bo. ³¹ Bi lε' wɔ ki tí gben', nε ki gore' kuliermónmónku nnɔ, ki taa' u'wengolkaar ki jiin' ki goln' wɔ, nε ki taa' wɔ ki bure' bε n̄ tí kpε udɔpɔnpɔn bo.

Bi kpε' Yesu udɔpɔnpɔn bo

(Mark 15:21-32; Luk 23:26-43; San 19:17-27)

³² Bi tí ñeh udu ni ma nnɔ, nε ki cende' uje uba bi yih wɔ Simɔn, u yé Sirenn ya du ya nil nε. Bi cuo' uje bugben ki wɔbn' wɔ, wɔ n̄ tuke *Yesu ya dɔpɔnpɔn. ³³ Bi tí baa' niba saan, bi yih n̄ Golgota, ni'tingi si: «Kuyukpɔbku ya Bùol.» ³⁴ Nε ki taa' midaam mà cuuke' nà to kerkeri ki de' Yesu, ki ye wɔ n̄ ñu. U lèn', nε ki yie' ka ñun'.

³⁵ Sojambε nnɔ kpε' wɔ udɔpɔnpɔn bo. Nε ki taa' u'wengolkaar ki fũare' imún ki gbiire' tũ, ³⁶ nε ki kε ni'saan ki gu wɔ. ³⁷ Bi là kele' nà cère' bi kpε' wɔ nnɔ ki tɛbn' u'dɔpɔnpɔn bo u'yul bó. Bi là kele' ki ye: «Sufmbε ya bεr *Yesu sɔ nɔ.» ³⁸ Bi kpε' idukond ile mɔ u'saan idɔpɔnpɔn bo, bi kpε' uba u'nɔjie bó, ki kpε' u'tɔ u'nɔgen bó.

³⁹ Binib bà gèbreh ni'saan nnɔ sukreh wɔ ki gònbeh iyul ki tɔkeh wɔ ⁴⁰ ki teh: «Sin wà ye a li bere Uwien ya duku kí liebe kí mε kù iwien ita nnɔ, ηmien a'ba-a! A yé Uwien ya Bijε la, jiire ní udɔpɔnpɔn wuu bo-a!»

⁴¹ Nε bitɔtuarcienb nin Yiko ya wɔnwɔknb nin Sufmbε ya cienb mɔ leh wɔ ki teh: ⁴² «U ηmien' binitɔb nε, ka n̄ fre kí ηmien u'ba-a! U yé Israyel yaab ya bεr la, wɔ n̄ jiire ní udɔpɔnpɔn wuu bo fεnfenna, ñɔ tí teke wɔ kí ji. ⁴³ U du Uwien bo nε, ki tɔke' ki ye u yé Uwien ya Bijε. Uwien yie wɔ la, wɔ n̄ ηmien wɔ fεnfenna.»

⁴⁴ Nε idukond yà bi kpε' yè u'saan idɔpɔnpɔn bo nnɔ mɔ sukreh wɔ nnɔ.

Yesu ya kuum udɔpɔnpɔn bo

(Mark 15:33-41; Luk 23:44-49; San 19:28-30)

⁴⁵ Tɔ, kuwensiiku ya yo nε n̄ ci' ki biike' utingben kε bo ki tí baa' kutaajuɔku tikur tuta ya yo. ⁴⁶ Ní tuoh tikur tuta ya yo nε *Yesu wuure' ufaa bo ki ye: «Eli, Eli, lama sabaktani?» Ni'tingi si: «N'Wien, n'Wien, bε tien' a wiε' nni?»

⁴⁷ Binib bà se ni'saan nnɔ ya biba ña cii' u wuure' ki ye bà mɔnmɔnm nε ki ye: «U lii yih Eli nε.» ⁴⁸ Nε bi'ni uba sɛn' i ya tãan bo ki jon' ki tí yuure'

ticitɔnt, ki lá sèkn' midɛŋminmiikm miba ni, ki taa' ki tuun' lilɛnbɛnl bo, ki tɛnde' ki kòle' u'ńɔbu ki ye wɔ ń muɔre. ⁴⁹ Nɛ bà sɛn nnɔ ye: «Dàan, tí liike *Eli li baa kí lá ŋmɛn wɔ bii wa ń baa.»

⁵⁰ Nɛn saan nɛ *Yesu tí wuure' ufaa bo, nɛ ki kpo'. ⁵¹ U ya yo nɛ kukpɛlɛkpekpiɛku kùà bore' Uwien ya duku ni bolm mile nnɔ kɛre' ku'siik ni paaki ki tí ci' tingi. Kitink jɛnge', iten yeyɛkre', ⁵² ikul bibiire', nɛ Uwien cère' binib bà là pɛ u'sɛn bo ki kpo' nnɔ mɛkre' ki yebe. ⁵³ Bi ńɛn' ikul ni, nɛ *Yesu mɛkre' uyo wà bitɛnkpiib ni nnɔ, bi kɔn' Uwien ya du Yerusalem ni, ki cère' binib laa' bɛ ki yebe.

⁵⁴ Sojambɛ kobk ya ciɛn nin sojambɛ bà te *Yesu saan ki gu wɔ nnɔ laa' kitink jɛnge' ma, ki laa' tibont tà kɛ tien' nnɔ, nɛ ní cuo' bɛ bujɛwaanbu ki gbien', nɛ bi ye: «Imɔn, uje wuɔ mɔnbe ki yé Uwien ya Bijɛ nɛ.» ⁵⁵ Bipiib biba mɔ là te ni'saan ki yebe, ki se fɔnfɔkm ki likeh. Bi là ńɛn' haali Galile nɛ ki pɛ u'bo ki toreh wɔ. ⁵⁶ Bi'ni biba si: Mari Madelenn nin Saak nin *Yosɛf ya naa Mari nin Sebede ya bijieɓ ya naa.

Yesu ya subm

(*Mark 15:42-47; Luk 23:50-56; San 19:38-42*)

⁵⁷ Ní juɔre', nɛ ufàadaan uba baa' ní ki yé Arimate ya nil, bi yih wɔ *Yosɛf. U mɔ là yé *Yesu ya panpaanke nɛ. ⁵⁸ U jon' Pilat saan ki tí tɔke' wɔ ki ye u tuo' la, wɔ ń cèbe wɔ *Yesu ya gbɛnɛnt. Nɛ Pilat de' usɛn ki ye bɛ ń cèbe wɔ tù. ⁵⁹ Nɛ *Yosɛf taa' *Yesu ya gbɛnɛnt, ki taa' kukpɛlɛfɛnku ki tentɛn' tù, ⁶⁰ ki taa' tù ki tí ble' ufɛle uba ni, ki binde' kutɛngbɛngbɛnku kuba, ki biin' bufɛnańɔbu nɛ ki bure'. U là cère' bi cube' ufɛle nnɔ kujɔtɛnku kuba ya kele ni nɛ ki de' wɔn bugbɛn. Ba laan là sube' nil len.* ⁶¹ Mari Madelenn nin Maritɔ nnɔ mɔ là te ni'saan, ki kɛ likul nnɔ ya nun bó.

Sojambɛ gu Yesu ya kul

⁶² Lidaali là bi bondeh *Saba ya daali nnɔ gɛbre', ní faa' nɛ bitɔtuɔrciɛnb nin *Farisienmbɛ taan' ki jon' Pilat saan, ⁶³ ki tɔke' wɔ ki ye: «Cɛnbaa, ti tiere' ki ye utonnɛndaan nnɔ là fuobe ma nnɔ, u là ye u kpo' la, wienta daali u li mɛkre bitɛnkpiib ni. ⁶⁴ Nɛn bo, cère sojambɛ ń li gu u'kul, ki tí baa' wienta daali, ŋɔ u'panpaankaab la baa kí lá suu kí ńɛn u'gbɛnɛnt, kí tɔke binib kí ye u mɛkre' bitɛnkpiib ni nɛ. Bi tien' nnɔ la, ku ya tonnenfɔrkaaku li cɛn kukpieku.» ⁶⁵ Nɛ Pilat ye: «Sojambɛ sɔ. Li joh mɛn ki tí cère bɛ ń li gu u'kul ni yie ma bo.» ⁶⁶ Nɛ bi bure' ki tí pɔle' ki dieke' litenl là bi likul nnɔ, ki cère' sojambɛ nnɔ gu.

28

Yesu mɛkre' bitɛnkpiib ni

(*Mark 16:1-10; Luk 24:1-12; San 20:1-10*)

¹ *Saba ya daali gɛbre', kutaaku kùà li faa nnɔ, nɛ Mari Madelenn nin Maritɔ wɔre' ki fii' ki jon' bɛ ń tí gɔnde likul nnɔ. ² I ya tɔan bo nɛ kitink jɛnge' ki gbien', nɛ Yonbdaan ya tond uba ńɛn' paaki bó ní, ki lá biire' litenl nnɔ ki binde' lè, ki kèle' lí'bo. ³ U windeh tɛn utemɛknde, nɛ u'wɛngolkaar pɛn tein. ⁴ Sojambɛ bà gu likul nnɔ laa' wɔ ma nnɔ, bujɛwaanbu cuo' bɛ cɛɛn. Bi'gbɛnɛnt ŋɔh, nɛ bi fifike'.

⁵ Nɛ utond nnɔ tɔke' bipiib nnɔ ki ye: «Ninbi, la fɛnge mɛn. N bɛn ni nuunh *Yesu wà bi là kpɛ' wɔ udɔpɔnɔn bo nnɔ nɛ. ⁶ Wa ji te niɛ saan.

* 27:60 Sufmɛ là subeh bitɛnkpiib nnɔ nɛ.

U mɛkre' tɛn u là len' ma bo nɛ. Dɛn mɛn, kí liike u là dɔ nà saan. ⁷ Jo mɛn tonm kí tĩ tɔke u'panpaankaab kí ye u mɛkre', kí liere' bɛ kí bure' Galile bó ŋɔ. Bi li tĩ lɛ wɔ nɛn bó nɛ. N ŋmɔbe tun nɛ rí tɔke nɛ.»

⁸ Nɛ bipiib nnɔ pɔk kí siere' likul nnɔ saan; bujɛwaanbu ŋmɔbe bɛ, ama bi'yɛnm mɛn sɔnge cɛɛn nɛ bi tiinh kí joh bɛ rí tĩ tɔke *Yesu ya panpaankaab Uwien ya tond nnɔ tɔke' bɛ nà nnɔ.

⁹ Bi joh ma nnɔ nɛ *Yesu cende' bɛ usɛn ni, kí fuonde' bɛ. Nɛ bi gbaan' u'nintuɔli, kí cuo' u'taan kí puke' wɔ. ¹⁰ Nɛ u tɔke' bɛ kí ye: «La fɛnge mɛn. Li joh mɛn kí tĩ tɔke n'panpaankaab kí ye bɛ rí li joh Galile. Bi li tĩ lɛ nni nɛn bó nɛ.»

Bi pɛn' Sojambɛ ilike bɛ rí tɔke kí ye Yesu ŋa mɛkre'

¹¹ Uyo wá bipiib nnɔ joh nnɔ, nɛ sojambɛ bà gu *Yesu ya kul nnɔ ya biba jon' Yerusalem, kí tĩ tɔke' bitɔtuɔrciɛnb bi laa' nà kɛ. ¹² Nɛ bitɔtuɔrciɛnb nin Sufmbɛ ya ciɛnb taan' kí kɛle' kí gbierɛ', nɛ kí ñɛn' ilike í yɛbe kí de' sojambɛ nnɔ, ¹³ kí tɔke' bɛ kí ye: «Li joh mɛn kí li tɔkeh binib kí teh ni dɔ kuñɔnku kí gɔh, nɛ u'panpaankaab baa' kí lá sun' kí ñɛn' wɔ likul nnɔ ni. ¹⁴ Pilat cii' la, tinbi nɛ li duɔn u'yɛnm kí ñɛn nɛ len.»

¹⁵ Sojambɛ nnɔ teke' ilike nnɔ, nɛ kí jon' kí tĩ tien' bi tɔke' bɛ kí ye ma bo. Nɛn bo nɛ bi kpaandeh tigbɛr nnɔ Sufmbɛ ni haali nin dinnɔ.

Yesu sɔn' u'panpaankaab uɛɛndun ni ni'kɛ saan

(Mark 16:14-18; Luk 24:36-49; San 20:19-23; Itɔlon 1:6-8)

¹⁶ Tɔ, *Yesu ya panpaankaab piik nin uba nnɔ jon' Galile ni, lijuɔl là *Yesu là yien' bɛ li'bo nnɔ bo. ¹⁷ Bi laa' wɔ ma nnɔ, nɛ kí gbaan' u'nintuɔli kí puke' wɔ. Ama bi'ni biba jieh. ¹⁸ Nɛ *Yesu nɛkn' bɛ kí tɔke' bɛ kí ye: «Uwien de' nni mituɔm kɛ paaki nin tingi. ¹⁹ Nɛn bo, li joh mɛn inibol kɛ saan, kí tĩ tien bɛ n'panpaankaab, kí sɛi bɛ Uwien ya ñunm, Baa nin Bijɛ nin *Mifuoñaanm ya yel bo, ²⁰ kí wɔkn bɛ bɛ rí li boh n tɔke' nɛ nà kɛ nnɔ. Ní li bɛn kí ye n te ni'saan uyo kɛ kí tĩ baa uɛɛndun ya gbenm.»

Tigbɛmɔnmɔnt tã Mark kɛle' tũ nnɔ Nã wɔngh kugbɔnku kuu te ma bo

Mark ɲa yé Yesu ya tondb piik nin bile nnɔ ya uba. Ama u ci' Yesu ya gbɛr Píer nin Pɔl saan nɛ, kime u tien' bi'saan ki wuɔke'. U kɛle' kugbɔnku kuu ki de' binib bã nnɔ ya biba ɲa yé Sufmbɛ. Wa kɛle' ku'ni bi maa' Yesu ma bo, ka kɛle' Yesu len' tigbɛr tã nnɔ mɔ nĩ fɔke, ama u tũrɛ' ki kɛle' Yesu sɔnsɔn' itũon yã nin u tien' miyɔkm ya bont tã kɛ, ki wuɔn' Yesu buu' biwienb nin wɔn nin Sufmbɛ ya ciɛnb finfinde' ma bo nɛ.

Mark cin' u'gbɔnku ma nnɔ, u wuɔn' ki ye Yesu yé Uwien ya Bijɛ nɛ (1:1), ki tĩ tonde' nin wɔn Yesu, Uwien ya Bijɛ ya kuum udɔpɔnpɔn bo ya gbɛr (15:39).

Bi li fre kí gbiire Mark ya gbɔnku ibɔk ile. Libɔkkpɛiekl cinh liyul 1:1 kí tĩ baa iyul 8:26 nɛ libɔkɛliel cinh iyul 8:27 kí tĩ baa 16:20. Kugbɔnku kuu ya bɔkkpɛiekl ni (1:1–8:26), Yesu buu' biwienb, ki ɲɔrɛ' isenpol binib saan, ki wɔkn' binib Uwien ya gbɛr. Ama wa yíe binib ní bɛnde u yé udaan wã nɛ ka toh binib mɔ ní tãke u yé udaan wã. Kugbɔnku kuu ya bɔkɛliel ni (8:27–16:20), Mark yíe wɔ ní wuɔn binib kí ye Yesu yé Uwien ya Bijɛ nɛ. U yé Uwien ya Bijɛ ma nnɔ, nɛ cɛrɛ' u teh miyɔkm ya bont.

Imɔn, Yesu yé Uwien ya Bijɛ nɛ, ama u tuo' ki tien' u'ba unisaal ki tuo' Uwien ya ɲɔbu bó, ki jin' ijend kí tĩ kpo' udɔpɔnpɔn bo.

San wã siih binib Uwien ya ɲunm ya gbɛr

(Matie 3:1-12; Luk 3:1-18; San 1:19-28)

¹ *Uwien ya Bijɛ *Yesu Kristo ya gbɛmɔnmɔnt ya cinm. ² Tũ cin' tɛn *Uwien ya ɲɔbonsɔknl Esayi lá kɛle' ma u'gbɔnku ni ki ye:

«Liike, n li sɔn n'tond wɔ ní liere ɲɛ,

kí lá tũrɛ a'sɛn.

³ Udaan uba te kupenpelku ni ki wuureh ki teh:

«Tũrɛ mɛn Yonbdaan ya sɛn,

kí cubn u'sengbɛnmu kí de wɔ.» »

⁴ Nnɔ nɛ San wã siih binib Uwien ya ɲunm baa' ki te kupenpelku ni, ki kpaandeh ki teh: «Lɛbre mɛn ni'tetem, ní sii nɛ Uwien ya ɲunm ɲɔ Uwien ní fɛrɛ nɛ ni'biere.» ⁵ Nɛ Sude ya tinfɛnm yaab kɛ nin Yerusalem yaab kɛ báareh u'saan kí kpiireh bi'biere, nɛ u siih bɛ Uwien ya ɲunm Sudɛn ya kpenl ni.

⁶ San lá guo liliɛrl lá nnɔ bi taa' ɲɔkma ya kobr nɛ kí lòn' lɛ. U lá gbín kugbɔnku ya ningbɛnl nɛ u'ciɛk ni. U lá jinh inacu nin tisiir nɛ. ⁷ U lá takeh linigol nnɔ kí teh: «Uba li paan n'puoli bó ní kí ɲmɔbe mituɔm kí cɛn' nni. Ma kpe ní búɔn kí lore u'tacɛningbɛn. ⁸ Min taa' miɲunm nɛ kí sii' nɛ Uwien ya ɲunm. Wɔn nɛ lá li cɛrɛ *Mifuoɲaanm ní jiire ní ni'bo.»

San sii' Yesu Uwien ya ɲunm

(Matie 3:13–4:11; Luk 3:21-22; 4:1-13)

⁹ Tɔ, i ya dɛn nɛ *Yesu ɲɛn' Nasarɛt, udu wã te Galile ya tinfɛnm ni nnɔ kí baa' San saan. Nɛ San sii' wɔ Uwien ya ɲunm Sudɛn ya kpenl ni. ¹⁰ *Yesu ɲɛh miɲunm ni uyo wã nnɔ nɛ kí laa' kutaaku kɛrɛ', kí laa' *Mifuoɲaanm

jiinh ní ki naan unenjel, ki lá kèle' u'bo. ¹¹ Nε unieke uba ñen' paaki bó ní ki ye: «Sin, a yé n'bijε nε, n yíε ηε nε n'yεnm songe a'bo.»

Satan biike' Yesu

¹² I ya taan bo, nε *Mifuoñaanm taa' *Yesu ki jon' kupenpelku ni. ¹³ U là tien' len iwien pinan nε, nε *Satan bikreh wə. U te nin kumuəku ni ya went nε, nε Uwien ya tondb toreh wə.

Yesu cin' u'tuonl Galile ni

¹⁴ Tə, ní tete nε bi lá cuo' San ki pekñ'. Ni ya puoli bó nε *Yesu jon' Galile ki tí kpaandeh Uwien ya gbəmənəm, ¹⁵ ki teh: «Uyo baa'-a! Uwien ya bəl nεkn' ní ηə. Lèbre mən ni'tetem, kí teke tigbəmənəm kí ji.»

Yesu yin' bijenbeɓ binan be n paan u'bo

(Matie 4:18-22; Luk 4:14-15; 5:1-11)

¹⁶ *Yesu cuonh ki kpàakeh Galile ya ñunciem, nε ki laa' Simən nin u'ninje Andre te ki wiēnh bubebu. Bi là yé bijenbeɓ nε. ¹⁷ Nε u take' be ki ye: «Paan mən n'bo ní, ηə n' cère ní li taakeh binib ki diēnh nni.» ¹⁸ Bi daan' bi'bàan i ya taan bo, nε ki paan' u'bo.

¹⁹ Ujende' waamu ki pukñ', nε ki tí laa' Sebede ya bijieɓ Saak nin u'ninje San te bi'ñerbu ni, ki tūəreh bi'bàan. ²⁰ *Yesu yin' be i ya taan bo nε bi daan' bi'baa Sebede nin u'tonsənb buñerbu nnə ni, ki paan' u'bo.

Yesu ηəre' useɓpol uje uba saan

(Luk 4:31-37)

²¹ Yesu nin u'panpaankaab tí baa' Kapərnawum ya du ni. *Saba ya daali nε *Yesu kən' bi'taanl ya duku ni, ki wəknh binib Uwien ya gber. ²² Ní cuo' binib bà cengeh u'bó nnə miyəkñm cεen, kimε wa wəknh be ten *Yiko ya wənwəknb wəknh ma bo, u wəknh be ten unil wə du u wəknh nà bo nε.

²³ Uje uba mə là te *Sufmbε ya taanl ya duku nnə ni useɓpol ηaake wə, nε u wuure' ²⁴ ki ye: «Nasaret ya Yesu, tinbi nin sin tu lε nε? A baa' á lá boln te nε-εε? N bən a yé udaan wə. A yé Uwien ya Niñaan nε.» ²⁵ Nε *Yesu tien' u'bo ki ye: «ŋmile, kí siere uje wuə saan.» ²⁶ Nε useɓpol nnə ñəñəngε' uje nnə nin ufaa, ki wuure' ki gbien', nε ki siere' u'saan. ²⁷ Nε ní cuo' bi'ke miyəkñm cεen. Nən saan nε bi niireh təb ki teh: «Ní yé be sə? U wəknh miwəknfēnm nε ki du mi'bo-a, ki wəbndeh isεɓpol mənən i tuonh u'ñəbu bó-a!» ²⁸ Nən bo nε *Yesu ya yel kpere' Galile ya tinfenm ni ni'ke saan.

Yesu buu' binib bà bun iwien ke ya bol

(Matie 8:14-17; Luk 4:38-41)

²⁹ *Yesu nin bà pε u'bo nnə ñen' litaanl ya duku nnə ni, nε ki jon' Simən nin Andre den. Saak nin San mə pīere' be. ³⁰ Tə, Simən ya cəbnaa də ki bun, u'gbenent ton. Nε bi pək ki təkε' *Yesu ki ye u bun, ³¹ nε u baa' u'saan ki cuo' u'nuə ki fin' wə. U'gbenent songe' nε u cənde' be.

³² Ní daali ya tajuəku uwien lu' ma nnə, nε bi tukeh bà bun iwien ke ya bol nin isεɓpol ηaake bà nnə kε ya bol ki bàareh *Yesu saan. ³³ Udu nnə ya nib kε là taan' Simən nin Andre den nε bunəñəbu saan. ³⁴ Nε *Yesu buu' binib bà bun iwien ke ya bol bi yebe, ki ηəre' isεɓpol binib saan i yebe ka cəreh i lienh, kimε i bən wə.

Yesu təkε' binib Uwien ya gber Galile ya tinfenm ni

(Luk 4:42-44)

³⁵ Utɛnɛɛfaaa nɛ *Yesu fii' nɛ biike ki ñɛn' ki jon' nib ɲa te nà saan ki tɛ kàareh. ³⁶ Nɛ Simɔn nin u'tɔntɔknlieb mɔ fii' ki ñɛn', ki nuunh wɔ, ³⁷ bi tɛ laa' wɔ ma nnɔ, nɛ ki tɔke' wɔ ki ye: «Binib kɛ nuunh ɲɛ nɛ.» ³⁸ Nɛ u tɔke' bɛ ki ye: «Tɛ jo mɛn nitɔnn bó, itengbaan yà te kɔnkɔnm nnɔ ni ɲɔ rɛ tɛ tɔke Uwien ya gɛr ni'mɔ bó. Kimɛ nɛn bo nɛ n baa'.» ³⁹ Nɛ ki taa' bɛ ki jon' Galile ya tɛnfɛnm kɛ ni, ki tɛ kɔh Sufmbɛ ya táan ya dur ni, ki kpaandeh Uwien ya gɛr, ki ɲuɔh isɛnpol binib saan.

Yesu cère' ujend uba lùore'

(Matie 8:1-4; Luk 5:12-16)

⁴⁰ Ujend uba baa' *Yesu saan, nɛ ki gbaan' u'nintuɔli, ki gbáan' wɔ ki ye: «A yíe la, a li fre kí cère rɛ lùore.» ⁴¹ Yesu muɔ' wɔ micɛɛkm cɛn, nɛ ki tendɛ' u'nuɔ, ki mɛ' wɔ, ki tɔke' wɔ ki ye: «N yíe, lùore.» ⁴² I ya táan bo nɛ lijendl nnɔ pɔk ki gben' nɛ u lùore'. ⁴³ Nɛn saan nɛ *Yesu tɔke' wɔ ki ye wɔ rɛ li joh, nɛ ki kɛkɛpɛ' u'bo, ⁴⁴ ki ye: «Liike a'yul bo ki la tɔke nil, ama jo tɛ tɛ lɛ utɔtuɔrkɛ, kí tien milùorm ya tuɔrl tɛn Moyis lá ye bɛ rɛ li teh ma bo. Nɛn nɛ li wuɔn kí ye a lùore'.» ⁴⁵ Ama ujɛ nnɔ bure' ma nnɔ, u tɛ kpaandeh tigɛr nnɔ ni'kɛ saan nɛ. U tien' nnɔ ma nnɔ, nɛ *Yesu ɲa ji li fre kí kɔ du uba ni, ka bɔle'. U lá juonh idugbaan nɛ nib ɲa te nà saan. Nɛ binib ñɛh ni'kɛ bó ki bàareh u'saan.

2

Ujɛ uba ya táan nin u'nuɔ faan' Yesu cère' u faake'

(Matie 9:1-8; Luk 5:17-26)

¹ Iwenkàankɛ gɛbre', nɛ *Yesu liebe' ki jon' Kapɛrnawum ya du bó. Binib cii' u te u cáan' iden yà nnɔ ni, ² nɛ linigol taan' ni'saan ki yɛbe haali fɛnm ɲa ji tɛ te nañɔbu ni mɔnɔn. Nɛ u tɔkeh bɛ Uwien ya gɛr. ³ Tɔ, binib biba tuke' ujɛ uba u'táan nin u'nuɔ kɛ faan' ki baa' Yesu saan. Binib binan nɛ lá tuke' wɔ. ⁴ Linigol nnɔ bo ba rɛ fre kí taa wɔ kí nɛnde *Yesu ma nnɔ, nɛ ki don' u te kudulekaaku kùà ni nnɔ ya paaki, ki cube' libònl u se nà saan nnɔ, nɛ ki taa' ujɛ nnɔ ki kuɔn' ki yekn' nin linagenl nnɔ ki ble' *Yesu ya nun bó. ⁵ *Yesu laa' bi teke' wɔ ki jin' ma nnɔ, nɛ u tɔke' ujɛ nnɔ ki ye: «N'buke, n fère' ɲɛ a'biere ɲɔ.»

⁶ *Yiko ya wɔnwɔknb biba kɛ ni'saan ki maaleh bi'fɛl ni ki teh: ⁷ «Bɛ tien' ujɛ wuɔ lienh nɔ nnɔ? U sukreh Uwien nɛ. Uwien baba ɲa rɛ la, ɲmɛ li fre kí fère binib bi'biere?» ⁸ *Yesu pɔk ki bɛnde' u'yɛnm ni bi maaleh ma bo nɛ ki niire' bɛ ki ye: «Bɛ tien' ni maaleh nɔ nnɔ ni'yɛnm ni? ⁹ Ni lɛ ba faa? N tɔke ujɛ wuɔ kí ye n fère' wɔ u'biere nɛ faa bii wɔ rɛ fii kí yuure u'nagenl kí li cuonh nɛ faa? ¹⁰ Nɛn bo, n li wuɔn nɛ kí ye Unil ya Bijɛ ɲmɔbe mituɔm unɛndun wuu ni wɔ rɛ fère binib bi'biere.» Nɛ ki tɔke' ujɛ wà ya nuɔ nin u'táan faan' nnɔ ki ye: ¹¹ «N lienh sin nɛ, fii kí yuure a'nagenl, kí li kunh.»

¹² I ya táan bo nɛ u fii' kí yuure' u'nagenl kí ñɛn' saali bi'kɛ ya nun bó. Nɛ cuo' bi'kɛ miyɔkm cɛn nɛ bi pɛkeh Uwien ki teh: «Tɛ fii' ma, ta laan laa' niɛ ya bonn ya tunbu.»

Yesu yin' Lefi wɔ rɛ paan u'bo

(Matie 9:9-13; Luk 5:27-32)

¹³ *Yesu liebe' ki jon' Galile ya ñunciɛnm ya gbaal, nɛ binib ligol bàareh u'saan, u tɔkeh bɛ Uwien ya gɛr. ¹⁴ U joh ma nnɔ nɛ ki laa' ulɛnpotekl uba kɛ lɛnpotekbuɔl, bi yih wɔ Lefi u yé Alfe ya bijɛ. Nɛ *Yesu tɔke' wɔ ki ye: «Paan n'bo nɛ.» Nɛ u fii' kí paan' u'bo.

¹⁵ Ni ya puoli bó nɛ *Yesu te Lefi den ki jinh tijier. Bilɛnpotekb ligol nin bibiɛrdɛnb mɔ lá kɛ wɔn nin u'panpaankaab saan ki jinh tijier, kime bi lá paakeh u'bo ki yebe. ¹⁶ *Yiko ya wɔnwɔknb biba, bà yé *Farisienmbɛ nnɔ laa' *Yesu nin bilɛnpotekb nin bibiɛrdɛnb tɛ ki jinh tijier ma nnɔ nɛ bi niire' u'panpaankaab ki ye: «Bɛ tien' u tɛ ki jinh nin bilɛnpotekb nin bibiɛrdɛnb-i?»

¹⁷ *Yesu cii' bi len' ma bo, nɛ ki tɔke' bɛ ki ye: «Binib bà ηmɔbe laanfɛ ηa nuunh dɔktɛ, bà bun nɛ nuunh dɔktɛ. Ma baa' rí yin nimɔnb, n baa' rí yin bibiɛrdɛnb nɛ.»

Uñɔlɔle ya gɛr

(Matie 9:14-17; Luk 5:33-39)

¹⁸ Uyo uba nɛ San ya panpaankaab nin *Farisienmbɛ là lùo buñɔbu, nɛ binib biba baa' ki lá niire' *Yesu ki ye: «Bɛ tien' San ya panpaankaab nin *Farisienmbɛ yaab lùoh buñɔbu a'yaab bɛn ηa lùoh?» ¹⁹ Nɛ u jiin' bɛ ki ye: «Binib bà bi yin' bɛ upiikuɔn li fre kí lɔle buñɔbu uyo wá piice laan te bi'saan-ii? Piice laan te bi'saan la, ba rí fre kí lɔle ñɔbu. ²⁰ Ama uyo uba we ni bɛ rí ñɛn piice nnɔ bi'saan ufaa. U ya yo nɛ bi li lɔle buñɔbu.» ²¹ Nɛ kí tí ye: «Uba ηa rí taa kpɛlɛfɛnku ya jenl kí lekn liliɛrkpaal. U tien' nnɔ la, kukpɛlɛfɛnku ya jenl nnɔ li kɛre liliɛrkpaal nnɔ nɛ libɔnl nnɔ rí yɛbre kí pukn. ²² Uba mɔ ηa rí taa midaam mà ηa laan muɔ' ki ben' kí piɛke iyɔkpaan ni. U tien' nnɔ la, midaam nnɔ li kpiɛn iyɔl nnɔ, kí wule kí ñɛnde nɛ iyɔl nnɔ mɔ rí saa. Bi piɛkeh midaam mà ηa laan muɔ' ki ben' iyɔfɛn ni nɛ.»

Saba ya daali ya gɛr

(Matie 12:1-8; Luk 6:1-5)

²³ *Saba uba ya daali nɛ *Yesu nin u'panpaankaab gɛbreh ikpàan iba ni. Bi cuonh ki joh ma nnɔ nɛ u'panpaankaab coh ijifen' * ki cienh. ²⁴ Nɛ *Farisienmbɛ niire' *Yesu ki ye: «Bɛ tien' a'panpaankaab teh yiko kùɔn' nà *Saba ya daali?» ²⁵ Nɛ u tɔke' bɛ ki ye: «Na laan kaan' *Dafid là tien' ma bo nɛ-ɛɛ? Wɔn nin u'nib ηa là ηmɔbe jier ma mikɔnm cuo' bɛ nnɔ ²⁶ u kɔn' Uwien ya ninbonl ni, uyo wá Abiyatar là yé bitɔtuɔrcienb ya cien nnɔ, ki taa' kpɔnɔ wá bi taa' ki de' Uwien nnɔ ki ηmɔn', nɛ ki de' wɔn nin bà tɔke nnɔ bi'mɔ ηmɔn'. Ama bitɔtuɔrkaab baba nɛ là ηmɔbe usɛn bɛ rí ηmɔn kpɔnɔ nnɔ.» ²⁷ Nɛ kí tɔke' bɛ ki ye: «Unisaal bo nɛ Uwien sien' *Saba ya daali, na yé *Saba ya daali bo nɛ Uwien ñɛn' unisaal. ²⁸ Nɛn bo, Unil ya Bijɛ nɛ ηmɔbe usɛn wɔ rí wuɔn bi li tien nà haali *Saba ya daali mɔnɔn.»

3

Ujɛ uba ya nuɔ uba faan', Yesu cère' u faake' Saba ya daali

(Matie 12:9-14; Luk 6:6-11)

¹ *Saba uba ya daali nɛ *Yesu tí liebe' ki kɔn' *Sufmbɛ ya taanl ya duku ni. Ujɛ uba mɔ te len u'nuɔ uba faan'. ² Nɛ bi sekndeh ki likeh u li cère ujɛ nnɔ rí faake *Saba ya daali bii wa rí cère wɔ rí faake, kime bi là nuunh bi li dule nà bo kí biin wɔ nɛ. ³ Nɛ *Yesu tɔke' ujɛ wá ya nuɔ faan' nnɔ kí ye: «fii kí sere siik ni.» ⁴ Nɛ kí niire' bɛ ki ye: «*Saba ya daali la, unil ηmɔbe usɛn wɔ rí tien nà mɔn bii nà bre nɛ? U ηmɔbe usɛn wɔ rí ηmien unil bii wɔ rí ku wɔ nɛ?» Ba jiin' wɔ. ⁵ Nɛ u liike' bɛ kí gɔbre' kí bòn' nin ubenpiebe, u'yɛnm saa' bi'yufaa bo, nɛ u tɔke' ujɛ wá ya nuɔ faan' nnɔ kí ye: «Tɛnde a'nuɔ.» U tɛnde' u'nuɔ nɛ u jire' u'ciɛm. ⁶ Nɛn saan nɛ *Farisienmbɛ ñɛn', kí taanl

* 2:23 Liike Matie 12:1.

ki kèle' i ya taan bo nin Herod yaab be ri gbiere ki liike bi li tien ma ki ku Yesu.

Linigol taan' Yesu saan

⁷ Ne *Yesu nin u'panpaankaab siere' ni'saan ki bure' miñunciem bó, ne linigocienl paan' u'bo. Linigol nno ñen' ni Galile ya tinfenm ni nin Sude ya tinfenm ni ⁸ nin Yerusalem ni nin Idume ya tinfenm ni nin mitinfenm mà te Sude ya kpenpuol nno ni nin Tir nin Sidon ya tinfenm ni ne. Bi là yebe ceen ne. Bi cii' *Yesu teh miyokm ya bont ma nno ne cère' bi baa' u'saan. ⁹ Ne u tóke' u'panpaankaab ki ye be ri taa buñerbu ki pùkn miñunm bo wó ri kó ño linigol nno la pebe wó. ¹⁰ Kimé u là cère' binib faake ki yebe ma nno ne biwiemb ke kpiéleh be ri nènde ki me wó. ¹¹ Isenpol ya ñaake binib nno laa' wó la, i cèreh bi gbaandeh u'nintuoli ne ki wuureh ki teh: «A yé Uwien ya Bijé ne.» ¹² Ama *Yesu tengeh isenpol nno bo ne ki teh i la cère binib ri bende u yé udaan wá.

Yesu gènde' u'tondb piik nin bile

(Matie 10:1-4; Luk 6:12-16)

¹³ Ni ya puoli bó ne *Yesu don' lijuol bo, ki yin' u yé binib bà nno. Bi baa' u'saan, ¹⁴ ne u gènde' binib piik nin bile be ri li tuu ki te u'saan, ne ki yin' be u'tondb. U gènde' be wó ri li sònh be bi ti tókeh binib tigbemanmònt ne, ¹⁵ ki li ñmòbe mituom ki ñuoh isenpol binib saan. ¹⁶ U gènde' binib piik nin bile bà nno ya yel so: Simón, u baan' wó Pier ¹⁷ nin Sebede ya bijieb Saak nin u'ninje San, u baan' be Bowanerges, ni'tingi si: «itétien ya nib» ¹⁸ nin Andre nin Filip nin Batelemi nin Matie nin Toma nin Alfe ya bijé Saak nin Tade nin Simón wá ya nun món u'du ya gber bo ¹⁹ nin Sudas Iskariyot wá lá li kuere wó nno.

Biba ye Yesu ñmòbe Belsebul ya tuom ne

(Matie 12:22-32; Luk 11:14-23; 12:10)

²⁰ *Yesu kun' ne linigol ti taan' u'saan haali wón nin u'panpaankaab ña ti ñmòbe fenn be ri ji jier mánón. ²¹ U'den yaab cii' ni te nno ne bi baa' be ri taa wó. Kimé bi maaleh ki teh u waare' ne.

²² Tó, Yiko ya wónwóknb bà ñen' Yerusalem bó ni nno lienh ki teh Belsebul ne ñaake wó. Wón isenpol ya cien ne dienh wó mituom u ñuoh isenpol binib saan. ²³ Ne u yin' be ki pón' be mikpenjenm ki ye: «*Satan li tien mila ki ñore wón *Satan? ²⁴ Libel liba ya nib bore' tób ki kónh bi'ñmiel ni la, libel nno li juore fenn ne. ²⁵ Iden iba mọ ya nib bore' tób ki kónh bi'ñmiel ni la, iden nno li juore fenn ne. ²⁶ Nen bo ne *Satan liebe' ki kónh nin u'ba la, u li gben ki juore fenn ne.

²⁷ «Uba ña ri fre ki kó ufe'faa den ki fie u'bont ka ñmòbe tuom mà u li kpie ki lóle wó ki yaan. U lóle wó la, u ya yo ne u li fre ki kó u'den ki fie u'bont ke. ²⁸ N tókeh ne imón ne, Uwien li fère binib bi'biere ke, ki fère be bi suke' wó isuk i yebe ki kpe ma ke. ²⁹ Ama, unil suke' *Mifuoñaanm men la, Uwien ña ri fère wó, u'biere li juore u'bo ne haali uyo wá ña ñmòbe gbenm.» ³⁰ Bi tóke' wó ki ye usenpol ne ñaake wó ma nno, ne cère' u len' nno.

Yesu ya naa nin u'ninjieb

(Matie 12:46-50; Luk 8:19-21)

³¹ Tó, *Yesu ya naa nin u'ninjieb baa' ni ki lá te saali, ne ki sòn' be ri ti yin wó. ³² Linigol ke ki guón' wó, ne bi tóke' wó ki ye: «A'naa nin a'ninjieb [nin a'ninsieb]* te saali ki nuunh ñe.» ³³ Ne u tóke' be ki ye: «ñme ne yé n'naa?

* 3:32 Bi kpie' ki kèle' tigbont tà nno ya tuba ni nin a'ninsieb ña te tu'ni.

Bi le yé n'ninjieb-i?» ³⁴ Ki liike' ki bòn' binib bà ke ki guon' wə nnə ne ki ye: «Liike men, n'naa nin n'ninjieb sə. ³⁵ Unil wə ke teh Uwien yé nà la, wən ne yé n'ninjé, ki yé n'ninse, ki yé n'naa.»

4

Wà plè' tibonbuor ya bim ya kpenjenm

(Matie 13:1-9; Luk 8:4-8)

¹ *Yesu tí liebe' ki jon' Galile ya ñunciem ya gbaal ki tí wəknh binib Uwien ya gber. Linigocienl tí taan' u'saan ne u kən' ki kèle' buñerbu ni miñunm bo. Linigocienl ke te miñunm ya gbaal. ² Ne u wəknh be tibont tú yébe mikpenjenm ni, ki təkhe be ki teh: ³ «Li cengeh men, ukpaal uba ne jon' wə rí tí plè tibonbuor ya bim. ⁴ U plèh ma nnə, miba lu' usengbe, ne inuon baa' ki lá jin' mè. ⁵ Mitəm lu' kutentiekú bo, tenbim ña yébe nà saan. Tenbim ña yébe ma nnə, ne mi pen' tonm. ⁶ Uwien ñen' ki tonge', ne ki se' mè. Ma ñmabe ñaan mənəmənəm ma nnə, ne mi waan', ki kpo'. ⁷ Mitəm mə lu' kujegorku ni. Ne kujegorku kpére' ki wəbn' mè ne ma lùon'. ⁸ Mitəm mə lu' kitinmənəmənək bo, ki pen', ki kpére', ki lùon'. Miba lùon' pitata, mitəm piluoluob, mitəm mə kokobk.» ⁹ Ne ki tí ye: «Wà ñmabe litubl la, wə rí cii.»

Be tien' Yesu pəh binib mikpenjenm-i?

(Matie 13:10-17; Luk 8:9-10)

¹⁰ *Yesu nin u'tondb piik nin bile nin binib bà tuu ki paakeh u'bo nnə tí te bi'baba ma nnə, ne bi niire' wə mikpenjenm nnə ya tingi. ¹¹ Ne u jiin' be ki ye: «Uwien ne cère' ninbi bende' u'bel ni ya gbəbəlkaar. Binib bà ña te u'bel ni nnə wən, ní yé ben bo mikpenjenm baba ne, ¹² ño
 <be rí li likeh ka lenh,
 kí li cengeh ka ciih ni'tingi,
 nnə ña rí la, bi cii' ni'tingi,
 ki lèbre' bi'tetem la,
 Uwien li fère be bi'biere ne.» »

Wà plè' tibonbuor ya bim ya kpenjenm ya tingi

(Matie 13:18-23; Luk 8:11-15)

¹³ *Yesu niire' be ki ye: «Na cii' mikpenjenm mié ya tingi la, ni li tien mila kí cii mà ke sien' nnə ya tingi? ¹⁴ Mikpenjenm nnə ya tingi sə: ukpaal nnə te ten unil wə təkhe binib Uwien ya gber ne. ¹⁵ Mibim mà lu' usengbe nnə yé binib bà ciih Uwien ya gber, *Satan bàareh i ya taan bo ki lá ñendeh tú bi'fèl ni ne. ¹⁶ Mibim mà lu' kutentiekú bo nnə mə yé binib bà ciih Uwien ya gber, ki teknh tú tontonm nin uyensonge, ¹⁷ ama ka cèreh tú kpaakeh ñaan bi'fèl ni ne, ne ta wuəkreh bi'ni mə. Liwəbl bii ijend tu' be tu'bo la, bi pək kí wié Uwien ya sen ne. ¹⁸ Mibim mà lu' kujegorku ni nnə mə yé binib bà ciih Uwien ya gber, ¹⁹ ne unendun wuu ya gber nin lifaal ya yenmaale ya lereh binib nnə nin tibont ke ya yenmaale kəh bi'fèl ni, ki wəbndeh tú, kí cèreh ta rí fre kí son tuonl. ²⁰ Mibim mà lu' kitinmənəmənək bo nnə mə yé binib bà ciih tigber nnə, kí teknh tú, kí te ten mibim mà lùonh ne. Miba lùonh pitata, mitəm piluoluob, mitəm mə kokobk.»

Lifrl ya kpenjenm

(Luk 8:16-18)

²¹ Ne *Yesu tí təkhe' be ki ye: «Unil se' lifrl la, u li taa kusenku kí cubn li booo? Bii u li taa lè kí sien igado ya tingi-ii? Wa rí taa lè kí tuon likpenkpenl

bo ka-aa? ²² Kimε niba ηa te ki buo ηo ba lá li ε nè, niba mo ηa rí juore kí li buo ηo ka lá li ñε upaan bo. ²³ Wà ηmabe litubl la, wò rí cii.»

²⁴ U tí tóke' be ki ye: «Liike men ni'yul bo nin ni ciih tigber tà nò. Ni taah nà ki bikreh tibont ki dienb binitab nno Uwien mo li taa nen ne kí biike kí de ne. U li biike kí gèbre nno mənən kí de ne. ²⁵ Kimε wà ηmabe la, bi li de wò kí pukn ne. Wà ηa ηmabe la, bi li tonde kí fie u ηmabe nà waamu nno mənən ne.»

Kitink cèreh tibonbuor pèh ma bo ya kpenjenm

²⁶ Yesu tí len' ki ye: «Uwien ya bel naan tibonbuor ya bim mà uje uba bule' mè u'kpàabu ni ne. ²⁷ U gòh-òò, u likeh ñonku nin wien ni-ii, mibim nno pèh ne kí kpïenh, wa ben mĩ teh ma bo. ²⁸ Kitink ne cèreh mĩ pèh, kí cinh kí kpïenh, kí tí pobe kí maa, kí tien ijifen, kí fore nin mibim. ²⁹ Nĩ lá ben' kí kpaan' micem la, ne wò rí taa puoko kí jo kí tí ce.»

Mibim mà ñilke ya kpenjenm

(Matie 13:31-32, 34; Luk 13:18-19)

³⁰ *Yesu tí len' ki ye: «Ti li taa ba kí nenge Uwien ya bel-i? Ti li taa mile kpenjenm ba kí nenge lè? ³¹ Li naan mibim mà bi yih mè mutaar nno ne. Men ne yé mibim mà ñilke tikpinsir ke ya bim ni kitink bo. ³² Ama bi bule' mè la, mĩ li pε kí kpère kí gèbre kpinsiiku ke kpinsiiku, kí tien isigben ya gbenge. Inuon li fre kí tere isigben nno ya sange ni kí li kò mənən.»

³³ *Yesu taah mikpenjenm ma so ya bol mĩ yebe kí tókeh binib Uwien ya gber, bi li fre kí cii ma bo. ³⁴ Wa tókeh be tuba ka pòn' be kpenjenm. Ama wən nin u'panpaankaab lá te bi' baba la, ne u tókeh be mikpenjenm nno ke ya tingi.

Yesu cère' kutafaaku ηmile'

(Matie 8:23-27; Luk 8:22-25)

³⁵ Nĩ daali ya taajuoku, uwien benh wù rí kò ma nno, ne Yesu tóke' u'panpaankaab ki ye: «Cère men tí puore kí jo miñuncienm ya gbaatòl bó.» ³⁶ U cèbe' linigol nno, ne u'panpaankaab kən' u'saan buñerbu ni kí tuke' wò kí bure'. Inertò mò là pε bi'bo. ³⁷ Bi joh ma nno ne kutafaabiiku kuba fii', kí cèreh inungbegbel fih kí yildeh buñerbu nno bo, ne miñunm kuonh bu'ni haali bù tí benh bù rí gbe. ³⁸ Nin nen ke ηo *Yesu wən dò buñerbu ni ne puoli bó kí gòh kí kuu liyukukul. Ne bi baa' kí lá finde' wò kí tóke' wò kí ye: «Cenbaa, ti benh tí luo, ne ηa tange-ee?» ³⁹ Nen saan ne u finde', kí tien' kutafaaku nno bo, ne kí tóke' miñunm nno kí ye: «Duon suoo.» Ne kutafaaku go, ni'ke ηmile' cim. ⁴⁰ Ne u niire' be kí ye: «Be tien' ni sen' bujewanbu nò nno? Na laan bie kí ηmabe tekjim ne-εε?» ⁴¹ Bujewanbu cuo' be kí gbien' ne bi niireh tób kí teh: «U cinbe kí yé be ya nitunbu so, kutafaaku nin miñunm ke tí boh wò?»

5

Usenpol ηaake uje uba Yesu ηore' wò

(Matie 8:28-34; Luk 8:26-39)

¹ *Yesu nin u'panpaankaab tí baa' miñuncienm ya gbaatòl, Gerasa yaab ya tinfenm ni. ² U ñeh buñerbu ni uyo wà nno ne uje uba pòk kí ñen' ikul bó ní kí cendeh wò. Usenpol ne là ηaake wò. ³ U là kò bi subeh binib tijòlulnt tà ni nno ne. Bi lòle' wò tikudòkr mənən la, u cïenh tù ne. Nen bo ne uba ηa ji là li fre kí cuo wò. ⁴ Bi là taah mugbiemu nin tikudòkr ne kí lùoh wò, ne u cïenh tikudòkr nno kí kòh mugbiemu nno. Uba ηa là li fre wò. ⁵ U là

tuu ki te ikul nnɔ ni nin igbɛngbɛn bo nɛ n̄ɔnku nin wien ni ki wuureh, ki taah itɛn ki bungreh u'ba.

⁶ U te fɔnfɔkm, ki laa' Yesu, nɛ ki sɛn' ki lá gbaan' u'nintuɔli, ⁷ ki wuure' ufaa bo ki ye: «Yesu, Uwien wà ɲa ɲmɔbe Nacentɔ ya Bijɛ, min nin sin tu lɛ nɛ? N gbáanh ɲɛ nɛ, Uwien bo, la jɛnde nni.» ⁸ Yesu tɔke' usɛnpol nnɔ ki ye wɔ rí siere uɲɛ nnɔ saan ma nnɔ nɛ cɛrɛ' u len' nnɔ. ⁹ Nɛn saan nɛ *Yesu niire' wɔ ki ye: «Bi yih ɲɛ ba?» Nɛ u ye: «Ti yɛbe ma nnɔ, bi yih nni Ligol nɛ,» ¹⁰ ki tũrɛh ki gbáanh wɔ ki teh u la ɲɔrɛ bɛ kí n̄ɛn mitinfɛnm nnɔ ni.

¹¹ Tɔ, fangamɛ biba mɔ lá te ni'saan ligbɛngbɛnl bo ki yɛbe ka dindin, bi kpaah bɛ. ¹² Nɛ isɛnpol nnɔ gbáan' *Yesu ki ye wɔ rí cɛbɛ yɛ, yɛ rí jo kí tí kɔ fangamɛ biɛ nɔ. ¹³ U tuo', nɛ i siere' uɲɛ nnɔ saan, ki tí kɔn' fangamɛ nnɔ. Nɛ fangamɛ nnɔ kɛ sɛn' ki tinde' ligbɛngbɛnl, ki tí lu' miñunm ni ki luo'. Fangamɛ nnɔ lá li baa tɛn itur ile.

¹⁴ Bà kpaah fangamɛ nnɔ sɛn' ki jon' udu ni nin idugbaan ki tí tɔke' binib tigbɛr nnɔ. Bi cii' tũ ma nnɔ, nɛ ki baa' bɛ rí lá liike ná tien'. ¹⁵ Bi baa' *Yesu saan ki laa' uɲɛ wà isɛnpol yà yɛbe lá ɲaake wɔ nnɔ ya yɛnm jire' u kɛ ki guo, nɛ bujɛwaanbu cuo' bɛ. ¹⁶ Nɛ binib bà lá te ni'saan ki laa' *Yesu cɛrɛ' uɲɛ nnɔ faake' ma bo nin ná tien' fangamɛ nnɔ tɔke' bɛ ni'kɛ. ¹⁷ Nɛ bi gbáan' *Yesu ki ye wɔ rí n̄ɛ bi'tinfɛnm ni.

¹⁸ Nɛ u liɛbɛ' ki kɔn' buñɛrɛbu. U liɛbeh wɔ rí tí kɔ buñɛrɛbu ma nnɔ nɛ uɲɛ wà isɛnpol lá ɲaake wɔ nnɔ gbáanh wɔ ki teh wɔ rí cɛrɛ wɔ rí paan u'bo. ¹⁹ Nɛ u yíɛ', ki tɔke' wɔ ki ye: «Liɛbe kí kun kí tí tɔke a'dɛn yaab Yonbdaan muo' ɲɛ micɛɛkm ki tien' ná kɛ kí de' ɲɛ nnɔ.» ²⁰ Nɛ u bure' ki gɛbreh mitinfɛnm mà bi yih mɛ Idu Piik nnɔ ni, ki tɔkeh binib *Yesu tien' ná kɛ ki de' wɔ. Nɛ n̄i cuo' bi'kɛ miyɔkm cɛɛn.

*Yesu cɛrɛ' upii uba faake', ki mɛkre' kibupiik kiba mɔ
(Matie 9:18-26; Luk 8:40-56)*

²¹ *Yesu liɛbɛ' ki puore' miñunciɛnm ya gbaatɔl nin buñɛrɛbu nɛ linigociɛnl taan' u'saan miñunm nnɔ ya gbaal. ²² Nɛn saan nɛ *Sufmɛ ya taan' ya duku ya cɛn uba baa', bi yih wɔ Yayirus. U laa' *Yesu ma nnɔ, nɛ ki gbaan' u'nintuɔli, ²³ ki gbáan' wɔ cɛɛn ki ye: «N'biɛ bɛnh wɔ rí kpo nɛ. N gbáanh ɲɛ nɛ, dɛn kí taa a'nuɔ kí paan u'bo wɔ rí faake kí li fuobe.» ²⁴ Nɛ *Yesu paan' u'bo ki bure', linigociɛnl pɛ u'bo ki pɛbeh wɔ ikele kɛ.

²⁵ Tɔ, upii uba mɔ lá te ni'saan, ki laa' tifer ibin piik nin ile ta gben'. ²⁶ U lá jon' dɔktiɛmbɛ ligol saan, ki laa' ijɛnd kɛ ya bol bi'nuɔ ni, ki n̄ɛnde' u'like kɛ ki tí gben' na tungreh, ama u'wíɛn nnɔ kpireh ki joh nɛ. ²⁷⁻²⁸ U cii' bi lienh *Yesu bó, nɛ u maale' u'yɛnm ni ki ye: «N mɛ' u'wɛngolkaar mɔnɔn la, n li faake nɛ.» Nɛ ki pɛ *Yesu bo linigol nnɔ ni, ki tí mɛ' u'wɛngolkaar. ²⁹ U'fɛr nnɔ pɔk ki gben' i ya táan bo, nɛ u bɛnde' u'gbɛn ni ki ye u'wíɛn nnɔ gben'-a! ³⁰ U ya yo nɛ *Yesu mɔ pɔk ki bɛnde' ki ye mituɔm miba n̄ɛn' u'ni, nɛ ki jɛbɛ' linigol nnɔ ni ki niire' ki ye: «ɲmɛ mɛ' n'wɛngolkaar-i?» ³¹ Nɛ u'panpaankaab tɔke' wɔ ki ye: «A laa' linigol liɛ pɛbeh ɲɛ ikele kɛ ma bo nɛ a niireh ki teh ɲmɛ mɛ' ɲɛ-ɛɛ?» ³² Nɛ u jɛbeh ki likeh ni'kɛ saan wɔ rí lɛ udaan wà mɛ' wɔ. ³³ Upii nnɔ bɛn nibonn ná tien' wɔ ma nnɔ, nɛ bujɛwaanbu cuo' wɔ u'gbɛnɛnt ɲɔh. Nɛ u baa' ki lá gbaan' *Yesu ya nintuɔli, ki tɔke' wɔ tigbɛmɔnt kɛ. ³⁴ Nɛ *Yesu tɔke' wɔ ki ye: «N'biɛ, a'tekjim nɛ ɲmien' ɲɛ. Li joh nin uyenduɔn. A'wíɛn nnɔ gben' n̄inɔ.»

³⁵ *Yesu laan te ki lienh, nɛ binib biba n̄ɛn' Yayirus donbó ki lá tuobe' bɛ usɛn ni nɛ ki tɔke' Yayirus ki ye: «A'biɛ kpo'-a! La ji rí li ɲmɔbe Cɛnbaa

yenjaabe.» ³⁶ *Yesu cii' bi len' ma bo. Nin nen ke u take' wɔ ki ye: «La fenge, teke nni kɪ ji baba.» ³⁷ Ne ka cère' binib ke paan' u'bo, u cère' Pier nin Saak nin Saak ya ninje San baba ne paan' u'bo. ³⁸ Bi ti baa' Yayirus den ne ki cii' kuwaaku bó. Binib te ni'saan ki yebe, ki muɔh ki kpɛndeh cɛen. ³⁹ *Yesu kɔn' iden nnɔ ni ne ki niire' be ki ye: «Be tien' ni muɔh ki n̄mɔbe kuwaaku nɔ nnɔ? Kibuk nnɔ n̄a kpo', kɪ gɔh ne.»

⁴⁰ U len' nnɔ ma nnɔ, ne bi leh wɔ. Nen saan ne u n̄ɔre' bi'ke ki n̄en' saali, ne ki taa' kibuk nnɔ ya naa nin ki'baa nin u'panpaankaab bita nnɔ ki kɔn' kɪ te kuduku kùà ni nnɔ, ⁴¹ ne ki cuo' ki'nuɔ, ki take' kè bi'lenm ni ki ye: «Talita kumi,» ni'tingi si: «Kibupiike, n tɔkeh ne ne fii!»

⁴² Ne kɪ fii' ki sere' i ya tãan bo, ki cuonh. Bi laa' nnɔ ma nnɔ, ne n̄i cuo' bi'ke miyɔkm ki tɪ kende'. Kɪ là yé ibin piik nin ile ya bupiik ne. ⁴³ Ne *Yesu kpɛkpe' bi'bo, ki ye bi la take n̄il, ne ki ye be n̄ de kè tijier kè n̄ ji.

6

Nasarɛt ya nib n̄a teke' Yesu ki jin'

(Matie 13:53-58; Luk 4:16-30)

¹ *Yesu siere' ni'saan ki lièbe' u'du ni ne u'panpaankaab paan' u'bo. ² *Saba ya daali ne u kɔn' bi'taanl ya duku ni, ki wɔknh binib Uwien ya gber. N̄i cuo' linigol là cenge u'bó nnɔ miyɔkm cɛen, ne bi niireh tɔb ki teh: «U laa' nen ke le saan-i? U laa' la miɛ ya yenfuom-i? U teh miyɔkm ya bont tà nɔ, u teh mila ki teh tù? ³ Kanpinta n̄a n̄i-ii? Mari ya bije n̄a n̄i-ii? Saak nin Yose nin Sud nin Simɔn ya ninje n̄a n̄i-ii? U'ninsieb n̄a te niɛ saan-ii?» Nnɔ ne bi'yɛnm n̄a n̄maake' u'bo ne ba teke' u'gber. ⁴ Ne u take' be ki ye: «*Uwien ya n̄ɔbonsɔknl ke n̄ɔbonsɔknl ya du ni yaab nin u'densɛn yaab nin u'dencɛnl yaab baba ne n̄a boh wɔ.» ⁵ U taa' u'nuɔ ki paan' biwienb biba bo ne bi faake' baba n̄a n̄i la, wa ji fre ki tien' yɔkm ya bontɔnn ni'saan. ⁶ Ba teke' wɔ ki jin' ma nnɔ ne n̄i cuo' wɔ miyɔkm cɛen.

Yesu sɔn' u'panpaankaab piik nin bile

(Matie 10:5-15; Luk 9:1-6)

U siere' ni'saan ne ki cuonh itengbaan ni ki wɔknh binib tigbɛmɔnmɔnt. ⁷ U yin' u'panpaankaab piik nin bile ne ki sɔn' be bilele, ki de' be mituɔm be n̄i li n̄uɔh isɛnpol binib saan. ⁸ Ne ki take' be ki ye: «Ni joh la, ni la tuke jier, ki la tuke kɔl, ki la cùɔn like, ki la tuke niba nin nitɔnn, n̄i li tuke ugbien baba, ⁹ kɪ cɛke itacaan, ki la tuke liɛr ile mɔ. ¹⁰ Ni ti baa' nà ke saan bi teke' ne iden yà ni la, ni la lèbre den kɪ ti baa' lidaali là ni li siere ni'saan. ¹¹ Nà saan ya nib n̄a teke' ne ki yie' ni'gber la, n̄i siere nè kɪ kpakpaare ni'taan ya tengunku* kɪ wiɛ nè. Nen ne li yé ni'saan ya nib bo kudɛku.»

¹² Ne u'panpaankaab bure' ki tɪ kpaandeh tigbɛmɔnmɔnt ki teh: «Lèbre mɛn ni'tetem.» ¹³ Ne ki n̄uɔh isɛnpol i yebe binib saan ki taah mikpɔm ki faanh biwienb bi yebe, ne bi faakreh.

San wà siih binib Uwien ya n̄unm ya kuum

(Matie 14:1-12; Luk 9:7-9)

¹⁴ Tɔ, *Yesu ya yel kpɛnh ni'ke saan haali ubɛr Herod mɔnɔn tɪ cii', kime bi lienh *Yesu bo ki teh San wà là siih binib Uwien ya n̄unm nnɔ ne mekre' bitɛnkpiib ni. Nen ne cère' u n̄mɔbe mituɔm ki teh miyɔkm ya bont. ¹⁵ Bitɔb lienh ki teh u yé Eli ne. Bitɔb mɔ teh u yé *Uwien ya n̄ɔbonsɔknl ten

* **6:11** Sufmbe bo kɪ kpakpaare itaan ya tengunku ya tingi si: nà ke ji tu unil la, n̄i yé u'yaar ne, na ji yé uba yaar.

biñabonsəkntəb bā là te uyo bo nnə nɛ. ¹⁶ Herod cii' *Yesu ya gbɛr ma nnə nɛ ki ye: «N là cère' bi tükre' San wà ya yul nnə wən nɛ məkre' bitɛnkpiib ni.»

¹⁷ Nà cère' Herod len' nnə si: wən nin u'yul nɛ là cère' u'sojambɛ cuo' San ki lòlɛ' wə tikudəkr ki pɛkn', u'po Herodiyad bo. Kimɛ Herodiyad là yé Herod ya ninjɛ Filip ya po nɛ, nɛ u taa' wə ki kuən'. ¹⁸ Tɔ, San təkɛ' Herod ki ye wa ηməbe sɛn wə rí taa u'ninjɛ ya po. ¹⁹ Nɛn bo nɛ Herodiyad là nɛn San ki yíe wə rí ku wə, ka rí fre, ²⁰ kimɛ Herod là boh San nɛ, ki bɛn ki ye u yé unimən nɛ, ki yé Uwien ya nil, nɛ ka sɛ u'bo. Herod là cengeh San ya gbɛr la, wa ji tí bɛn u maaleh ki teh bā, ama u nín yíe wə rí li tuu ki cengeh u'bó nɛ.

²¹ Ama lidaali liba Herodiyad laa' u li dule nà bo. Herod maa' uwien wà nnə gəbre' ki baa', nɛ u tien' tijier tù yɛbe, ki yin' binikpɛkpiɛkb nin u'sojaciɛnb nin Galile ya tinfɛnm ya ciɛnb bɛ rí baa kí lá ji. ²² Bi te ki jinh ma nnə nɛ Herodiyad ya bisɛ baa' ki lá ηən' kiciɛk bi'kɛ ya nun bó. Uɛr Herod nin bā kɛ jinh u'saan tijier nnə ya yɛnm sɔngɛ' u'bo. Nɛ u təkɛ' uɛfaan nnə ki ye: «Miɛ nni a yíe nà, rí de ηɛ.» ²³ Nɛ ki pole' ki ye: «A miɛ' nni nà kɛ la, n li de ηɛ nɛ nɛ; haali nì yé n'bel ya gbiirm bolm mile mənən la, n li tuo.»

²⁴ Nɛ uɛfaan nnə ñɛn' ki tí niire' u'naa ki ye: «N'naa, n li təkɛ' wə kí ye wə rí de nni ba?» Nɛ u təkɛ' u'bisɛ ki ye: «Təkɛ' kí ye a yíe San wà siih binib Uwien ya ñunm nnə ya yul nɛ.»

²⁵ Nɛ u pək ki liebe' ki kən' i ya tàan bo uɛr Herod saan, ki təkɛ' wə ki ye: «N yíe itàan yíe bo á tükre San wà siih binib Uwien ya ñunm nnə ya yul nɛ kí kpíen kikɛnsɛnk ni kí de nni.» ²⁶ U len' nnə ma nnə, nɛ nì saa' uɛr Herod ya yɛnm ki gbien'. Ama u pole' bicɛnb ya nun bó ma nnə nɛn nɛ cère' wa yíe'. ²⁷ Nɛn saan nɛ u sən' soja uba i ya tàan bo wə rí jo kí tí gɛ kí tükre San ya yul ní. Nɛ soja nnə jon' lipɛkl ni ki tí cuo' San ki tükre' liyul, ²⁸ ki kpíen' kikɛnsɛnk ni, ki lá de' uɛfaan nnə. Nɛ u'mə taa' ki tí de' u'naa. ²⁹ San ya panpaankaab cii' nì te nnə, nɛ ki baa' ki lá yuure' u'gbɛnɛnt, ki tí sube'.

Yesu jin' linigociɛnl liba

(Matie 14:13-21; Luk 9:10-17; San 6:1-14)

³⁰ Tɔ, *Yesu ya tondb liebe' ki taan' u'saan, nɛ ki təkɛ' wə bi tien' nà kɛ nin bi wəkn' binib nà kɛ. ³¹ Binib mə te ni'saan ki yɛbe, biba joh, bitəb liebeh. Nɛn bo nɛ wən nin u'panpaankaab ηa laa' fɛnm mənən bɛ rí ji jier. Nɛ u təkɛ' bɛ ki ye: «Cère mɛn tí bure nib ηa te nà saan kí tí rí li te ti'ba kí fuore waamu.» ³² Nɛn saan nɛ bi kən' buñɛrbu ki bure' bi'baba nib ηa te nà bó.

³³ Ama binib laa' bi cubn' nà bó, bā yɛbe bɛnde' bɛ nɛ ki ñɛn' idu kɛ ni, ki sɛn' ki kpíe' ki baa' ni'saan nin bɛ. ³⁴ *Yesu baa' ki ñɛn' buñɛrbu ni uyo wà nnə nɛ ki laa' linigociɛnl liba. Nɛ ki muɔ' bɛ micɛɛkɛm cɛɛn, kimɛ bi te tɛn ipe yà ηa ηməbe wà kpaah yɛ nɛ. Nɛn bo nɛ u cin' ki təkɛh bɛ tigbɛr tù yɛbe. ³⁵ Uwien bɛnh wù rí kə ma nnə nɛ u'panpaankaab baa' ki lá təkɛ' wə ki ye: «Tí te ñiɛn ηa te nà saan nɛ, nɛ uwien mə bɛnh wù rí kə ma nə, ³⁶ cère binib biɛ nə rí jo mudufiirmu nin itengbaan yà kəkuə niɛ saan nə ni kí tí de niba kí ji.» ³⁷ Nɛ u təkɛ' bɛ ki ye: «Ninbi bugbɛn de bɛ mɛn bɛ rí ji.» Nɛ bi niire' wə ki ye: «A yíe tí ñɛn iwɛntun kobiile ya tuonl ya paaku nɛ kí de kpənə kí lá de bɛ, bɛ rí ηmən-ii?» ³⁸ Nɛ u niire' bɛ ki ye: «Ni ηməbe

kpɔnɔ ɔŋɛ? Jo mɛn kɪ liike.» Nɛ bi bure' ki tɪ liike', ki liɛbe' nɪ ki lɔ tɔke' wɔ ki ye: «Ti ŋmɔbe kpɔnɔ ɔŋun nin ijɛn ile nɛ.»

³⁹ Nɛ u tɔke' u'panpaakaab ki ye bɛ rɪ cɛrɛ binib nnɔ kɛ rɪ kɛlɛ timɔsɔngt bo icɛk icɛk. ⁴⁰ Nɛ bi kɛkɛlɛ' icɛk icɛk binib piŋunŋun nin binib kokobk. ⁴¹ Nɛn saan nɛ u yuure' kpɔnɔ ɔŋun nin ijɛn ile nnɔ, ki yaare' ki liike' paaki, nɛ ki faare' Uwien, ki kɔkuɔ', ki taa' ki de' u'panpaankaab bɛ rɪ gbiire binib nnɔ kɛ. Bi gbiire' ijɛn ile nnɔ mɔ ki tɪ taa' ki de' bi'kɛ. ⁴² Bi'kɛ ŋmɔn' ki gbo', ⁴³ nɛ bi tantaan' kpɔnɔjɛnjɛnt nin tijɛnjɛnjɛnt tɔ sɛn' nnɔ, ki gbien' ikpɛncub piik nin ile. ⁴⁴ Binib bɔ jin' tijier nnɔ bijɛb lɔ te itur inun nɛ.

*Yesu cuonh miŋunm bo
(Matie 14:22-33; San 6:15-21)*

⁴⁵ I ya tɔan bo nɛ *Yesu wɔbn' u'panpaankaab ki ye bɛ rɪ liɛbe kɪ kɔ buŋɛrbu nnɔ kɪ liere wɔ usɛn kɪ puore miŋuncienm ya gbaatɔl kɪ jo Betsayida ya du ni ŋɔ wɔn bugbɛn rɪ cɛbe linigol nnɔ lɛ rɪ kun. ⁴⁶ U cɛbe' linigol nnɔ ma nnɔ nɛ ki don' lijuɔl bo wɔ rɪ tɪ kɔare.

⁴⁷ U'panpaankaab joh ma nnɔ nɪ tɪ biire' ki laa' buŋɛrbu nnɔ te miŋunm ya siik ni nɛ; nɛ *Yesu te liwɛl bo u'baba. ⁴⁸ U laa' kutafaaku tobreh bɛ, nɪ faa bi'bo ki gbien' ba ji li fre kɪ kɛrɛ. Ukuojɛmuɔyo nɛ u cuonh miŋunm bo ki joh bi'saan ki tɪ nekɪn' bɛ ki bɛnh wɔ rɪ gɛbre. ⁴⁹⁻⁵⁰ Bi laa' unil cuonh miŋunm bo ma nnɔ bi maaleh ki teh nɪ yɛ uƒɛnfɛnd nɛ. Bujɛwaanbu cuo' bɛ ki gbien' nɛ bi wuure'.

Nɛ u tɔke' bɛ i ya tɔan bo ki ye: «Cuo mɛn ni'ba, Min *Yesu nɛ, la sɛn mɛn jɛwaanbu.» ⁵¹ Nɛ ki kɔn' bi'saan buŋɛrbu ni. U kɔn' buŋɛrbu ni nɛ kutafaaku nnɔ go. Nɛ nɪ bɛkɛ' bɛ cɛɛn. ⁵² Bi'yɛnm lɔ libe' ma nnɔ nɛ cɛrɛ' ba bɛnde' u taa' kpɔnɔ ki tien' miyɔkm ya bonn nɔ nnɔ ya tingi.

*Yesu cɛrɛ' biwiɛnb faake' Genesaret ya tinƒɛnm ni
(Matie 14:34-36)*

⁵³ Yesu nin u'panpaankaab tɪ baa' miŋuncienm ya gbaatɔl, Genesaret ya tinƒɛnm ni, ki ŋɛn' buŋɛrbu ni, nɛ ki lɔlɛ' bɔ. ⁵⁴ Bi ŋɛn' buŋɛrbu ni uyo nnɔ nɛ binib bɛnde' *Yesu i ya tɔan bo. ⁵⁵ Nɛ ki tiinh ki joh mitinƒɛnm nnɔ ni ni'kɛ saan, ki tukeh biwiɛnb inagɛn bo. Bi cii' u te nɔ saan la, nɛ bi taah bɛ ki joh u'saan. ⁵⁶ U jon' iducɛncien ni bii itengbaan ni la, bi taah biwiɛnb nɛ ki lɔ siendeh binib taakeh nɔ saan, ki gbáanh wɔ ki teh wɔ rɪ cɛrɛ biwiɛnb rɪ mɛ u'liɛrku ya ŋɔgbɛn baba. Bɔ kɛ mɛ' u'liɛrku ya ŋɔgbɛn nnɔ kɛ faake' nɛ.

7

*Yesu nin Sufmbɛ ya yaajɛbok ya gber
(Matie 15:1-9)*

¹ *Farisienmbɛ nin *Yiko ya wɔnwɔknb biba ŋɛn' Yerusalem bɔ, ki baa' ki lɔ taan' *Yesu saan. ² Bi laa' *Yesu ya panpaankaab biba jinh inɔbɔnjɔkn, ni'tingi si: ba nire' ki paan' iyaajɛbok ye ma bo. ³ Tɔ, *Farisienmbɛ nin Suftɔb kɛ pɛ bi'yaajɛbok bo nɛ. Ba nire' ki paan' bi'yaajɛbok ye ma bo la, ba rɪ ji jier. ⁴ Nɛ bi ŋɛn' kidaak ki baa' ka sɔkre' bi'ba ki paan' bi'yaajɛbok ye ma bo la, ba rɪ ji jier. Bi liɛbe' ki ŋmɔbe iyaajɛboktɔ mɔ i yɛbe: tɛn tiŋunŋuwɛnt nin icɔɔn nin tikur ya sɛn ya cɛndm.

⁵ Nɛ *Farisienmbɛ nin *Yiko ya wɔnwɔknb nnɔ niire' *Yesu ki ye: «Bɛ tien' a'panpaankaab ŋa pɛ ti'yaajɛbok ye ma bo?» ⁶ Nɛ u jiin' bɛ ki ye:

«Ninbi inuon ilele ya nibe, Uwien ya ñabonsoknl Esayi là len' ni'gber ma nno, u là ñmabe imon ne. U là len' ki ye Uwien ye:

«Binib bie pekeh nni buñabu ni ne,
bi'yenn ña neke n'saan.

⁷ Bi pukeh nni fenn ne,
ki wakhn binib iyaajebok baba.»

⁸ Ne *Yesu ti take' be ki ye: «Ni wienh *Uwien ya wabl, ne ki boh iyaajebok.»

» ⁹ Ne ki ti take' be ki ye: « «Ninbi ya buol, ki wie *Uwien ya wabl, ki paan ni'yaajebok bo ña faa-a!» ¹⁰ Kimε Moyis là len' ki ye: «Li boh a'naa nin a'baa», ki ti len' ki ye: «Unil take' u'naa bii u'baa liñabonbil la, be ri ku wo.»

¹¹ Ama ninbi wakhn binib ki cereh bi lienh ki teh bi bi li de bi'naambe nin bi'baambe na nno, ji ye «karban ne» ba ji li fre ki de be ne. Karban ya tingi si: ni ye Uwien yaann ne. ¹² Nen bo, ninbi ne cereh ba toreh bi'naambe nin bi'baambe. ¹³ Nno ne ni taah ni'yaajebok ki lebeh Uwien ya gber, ki takeh ye ni'tab ki nebreh, ki teh tibontor ten tuu no tu yebe.»

Tibont ta kuandeh unil tijoknt
(Matie 15:10-20)

¹⁴ Yesu ti yin' linigol nno, ne ki take' be ki ye: «Ni'ke ri li cengeh n'bo ño ki cii n li take ne tigber ta no ya tingi. ¹⁵ Tibont ta koh unil ya ñabu ni ña ri fre ki kuon wo joknt. Ta ñeh u'fel ni nno, tun ne kuandeh wo tijoknt. ¹⁶ [Wa ñmabe litubl la, wo ri cii.]»*

¹⁷ U siere' ki daan' linigol nno ki ti kon' iden iba ni. U ya yo ne u'panpaankaab niire' wo mikpenjenm nno ya tingi. ¹⁸ Ne u take' be ki ye: «Ni'mo ña laan bie ki ben tibont ya tingi ne-εε? Na ben ki ye tibont ta koh unil ya ñabu ni ña ri fre ki kuon wo joknt-ii? ¹⁹ Kimε ta koh u'fel ni, tu koh u'puoku ni ne, ne u joh kunincenku ki ñendeh tu.» *Yesu len' nno ma nno, u wuon' ki ye jier tuba ña kuò ne.

²⁰ U ti ye: «Tibont ta ñeh unil ya fel ni nno, tun ne kuandeh wo tijoknt. ²¹ Kimε tibonbiert ñeh unil ya fel ni ne. Tun si: iyenmaalbiere nin lisonsandl nin bunasubu nin linikul ²² nin linañmaal nin ununfōke nin mibiern nin milerkjim nin fenfenm nin mituom nin isuk nin tigbengt nin mijartetem. ²³ Tibonbiert tuu ke ñeh unil ya fel ni ne, ki kuandeh wo tijoknt.»

Upii uba teke' Yesu ki jin', ka ye Suf
(Matie 15:21-28)

²⁴ *Yesu siere' ni'saan, ne ki jon' Tir ya tinfenn ni. U kon' iden iba ni, ka ye uba ri bende ki ye u te ni'saan ama wa fre' ki bale' u'ba. ²⁵ To, upii uba là te mitinfenn nno ni usenpol ñaake u'bise. U cii' *Yesu bo, ne ki baa' i ya taan bo ki lá gbaan' u'nintuoli. ²⁶ Upii nno ña ye Suf, bi maa' wo Siri ya tinfenn ya kele wà bi wu Fenisi nno ni ne. U gbáan' *Yesu ki ye wo ri ñore usenpol wà ñaake u'bise nno. ²⁷ Ne *Yesu take' wo ki ye: «Cere mubumu ri ji ki gbo ki yaan, kimε na mon be ri taa mubumu ya jier ki wie isengbele.» ²⁸ Ne upii nno ye: «Yonbdaan, ni ye imon ne, ama isengbele jinh mubumu ya jiejoyol ya luh tingi ni nno ne.» ²⁹ Ne *Yesu take' wo ki ye: «A'ñabonmonmonl lie bo, li jo, usenpol nno daan' a'buk ño.»

³⁰ U liebe' ki kun', ki ti baa' ki laa' usenpol nno monbe ki daan' u'buk ño, ki do kuduku ni.

* **7:16** Bi kpie' ki kele' tigbont ta nno ya tuba ni migbiirm 16 ña te tu'ni.

Yesu cère' ugbaanlenteb uba faake'

³¹ *Yesu tí siere' Tir ya tinfenm ni, ki ñen' Sidon ya du ni, ki jon' Galile ya ñunciem ya kele wà te mitinfenm mà bi yih mè Idu Piik nnò bó. ³² Tò, binib biba tuke' ugbaanlenteb uba ki baa' u'saan, ki gbáan' wò ki ye wò ní taa u'nuò kí paan u'bo. ³³ Nè *Yesu taa' wò ki ñen' linigol nnò ni, ki jon' ugbe, ki taa' u'nòbii ki tuun' ugbaan nnò ya tub ni, ki sii' tíñinsent kí mè u'lenl, ³⁴ ki yaare' ki liike' paaki, ki fuore' ki jiin', nè ki ye «Efata,» ní'tingi si: «Ñere.»

³⁵ Nè u'tub ñere' i ya tãan bo, u'lenl mò tẽbre', nè u cin' ki lienh mòmòm. ³⁶ Nè *Yesu kpekpe' bi'bo ki ye bi la tãke uba. Nin u kpekpe' bi'bo ma ke nnò, bi tũreh ki kpaandeh tù nè. ³⁷ Ni cuo' binib miyòkm kí tí kende' nè bi lienh ki teh: «U teh ná ke nnò mán nè, haali ki tí cèreh igbaan mòmòm ciih, ki cèreh bilenteb mò lienh.»

8

Yesu tí jin' linigocienl liba

(Matie 15:32-39)

¹ I ya den nè, linigocienl liba tí taan' *Yesu saan. Ba ñmòbe niba be ní ji, nè u yin' u'panpaankaab kí tãke' be kí ye: ² «Linigol liè nò ñmòbe nni micècèkm cèen nè. Bi te n'saan ma wienta sò. Ba ji ñmòbe niba be ní ji. ³ Biba ñen' ní fònfòkm nè. N cèbe' be bi kunh ka jin' niba la, bi li tí dore usen ni.» ⁴ Nè u'panpaankaab jiin' wò kí ye: «Ti te ñien ña te ná saan nè. Ñmè li fre kí le tijier niè saan kí de binib biè ke be ní ji kí gbo?» ⁵ Nè u niire' be kí ye: «Ni ñmòbe kpònò uñe?» Nè bi ye: «Ulole.» ⁶ Nè u tãke' linigol nnò kí ye lè ní kèle tingi ni, nè kí yuure' kpònò ulole nnò, kí faare' Uwien, kí kòku' kí taa' kí de' u'panpaankaab, be ní gbiire linigol nnò. Nè bi taa' kí gbiire' be. ⁷ Bi ñmòbe mujenwawaamu muba mò. Nè u yuure' mu'mò, kí faare' Uwien, nè kí ye be ní taa mu'mò kí gbiire linigol nnò. ⁸ Bi'ke ñmòn' kí gbo', nè bi tanaan' tijenjent tà sien' nnò, kí gbien' ikenden ilole. ⁹ Binib nnò là li baa ten itur inan. Nèn saan nè u cèbe' be, ¹⁰ nè wòn nin u'panpaankaab kòn' buñerbu i ya tãan bo kí bure' Dalmanuta ya tinfenm bó.

Bi yie Yesu ní tien miyòkm ya bonn

(Matie 16:1-4)

¹¹ *Farisienmbè baa' kí lá cin' kí nieh nin *Yesu miniem. Bi yie be ní biike wò nè kí tãke' wò kí ye wò ní tien miyòkm ya bonn ná li wuòn kí ye u'tuam ñen' Uwien saan nè. ¹² *Yesu fuore' kí jiin', nè kí tãke' be kí ye: «Be tien' fènfennò ya nib biè nuunh be ní le miyòkm ya bonn-i? N tãkeh nè imàn nè, ba ní le yòkm ya bonn niba.» ¹³ Nè kí siere' bi'saan kí lièbe' kí kòn' buñerbu kí joh wò ní tí puore miñunciem.

Yesu lienh Farisienmbè nin Herod ya kpònò ya ñòke bó

(Matie 16:5-12)

¹⁴ Tò, Yesu ya panpaankaab là sunde' ka tuke' kpònò. Kpònò uba kpein nè là te bi'saan buñerbu ni. ¹⁵ *Yesu kpekpe' bi'bo kí ye: «Li bèn mèn *Farisienmbè nin Herod ya kpònò ya ñòke bó.» ¹⁶ Nè bi tãkeh tób kí teh: «Ta tuke' kpònò ma nnò nè cère u len' nnò.»

¹⁷ *Yesu bende' bi tãkeh tób kí teh bà, nè kí niire' be kí ye: «Be tien' ní tãkeh tób kí teh na tuke' kpònò? Na laan biè kí freh kí sekndeh tibont ne-èè? Bii na ciih tu'tingi nè? Ni'yenm biè kí liibe nè-èè?» ¹⁸ Ni ñmòbe inun, be tien' na lenh-i? Ni ñmòbe itub, be tien' na ciih-i? Na tien, ¹⁹ n là taa' kpònò

uḡun ki kəkua', ki gbiire' binib itur inun ma nno, ni là tantaan' nà sien' nno ki gbien' ikpencub ubien wà nε-εε?» Nε bi ye: «Piik nin ile.» ²⁰ Nε u liebe' ki niire' be ki ye: «Na tien n là taa' kpəno ulole ki kəkua', ki gbiire' binib itur inan ma nno, ni là tantaan' tijenjent tà sien' nno ki gbien' ikendən ubien wà nε-εε?» Nε bi ye: «Ilole.» ²¹ Nε u ye: «Na laan biε ki ciih tibont ya tingi nε-εε?»

Yesu likre' ujuon uba Betsayida ya du ni

²² Yesu nin u'panpaankaab ti baa' Betsayida ya du ni, nε bi tuke' ujuon uba ki baa' *Yesu saan, ki gbáan' wə ki ye wə í taa u'nuə kí me wə. ²³ *Yesu cuo' u'nuə, nε ki dère' wə ki ñen' udu ni, ki sii' tiñinsent, ki sėkn ujuon nno ya nun, ki taa' u'nuə ki paan' u'bo, ki niire' wə ki ye: «A lenh nibonn-ii?» ²⁴ U likre', nε ki ye: «N lenh binib ama bi naan isiin nε ki cuonh.» ²⁵ Nε *Yesu liebe' ki taa' u'nuə ki pi' u'nun bó, u faake' nε ki tūəre' ki ηεbe' inunbii ki caan' ki ji lenh tibont kε mənəmnm. ²⁶ Nε *Yesu tōke' wə ki ye wə í li kun ki la liebe udu nno ni*.

Pier len' ki ye Yesu yé Uwien ya Nigendke Kristo
(Matie 16:13-20; Luk 9:18-21)

²⁷ *Yesu nin u'panpaankaab siere' ni'saan ki bure' iduwawaale yà te ka fōke nin Sesare Filip ya tinfənm nno bó. Bi joh ma nno nε u niire' be ki ye: «Binib lienh ki teh n yé ηmε nε?» ²⁸ Nε bi jiiin' wə ki ye: «Biba lienh ki teh a yé San wà siih binib Uwien ya ñunm nε. Bitəb lienh ki teh a yé Eli nε. Bitəb mə lienh ki teh a yé *Uwien ya ñəbonsəknb ya uba nε.» ²⁹ Nε u niire' be ki ye: «Ninbi nín teh n yé ηmε nε?» Nε Pier jiiin' wə ki ye: «A yé Uwien ya Nigendke Kristo nε.» ³⁰ Nεn saan nε *Yesu kpekpe' bi'bo ki ye bi la tōke nil u yé udaan wà.

Yesu len' u'kuum nin u'mekrm bó
(Matie 16:21-28; Luk 9:22-27)

³¹ Ni ya puoli bó nε Yesu cin' ki tōkeh u'panpaankaab ki teh: «Nì kpe Unil ya Bijε í ji ijend kí gbien nε. *Sufmbe ya cienb nin bitətuərcienb nin *Yiko ya wənwəknb li wiε u'gber, kí ku wə, nε wienta daali wə í mεkre bitenkpiib ni.» ³² U tōke' be tigber nno tū wien nε. Nεn saan nε Pier taa' wə ki jende', ki tí kən' nin wə ki ye u la lienh ki teh nno. ³³ Ama *Yesu jibe' ki liike' u'panpaanketəb nε ki tien' Pier bo ki ye: «Paare n'puoli, Satan. Kime a'yenmaale ηa ñen' Uwien saan, í yé binib yi nε.» ³⁴ Nε ki yin' linigol nin u'panpaankaab ki tōke' be ki ye: «Unil yíe wə í paan n'bo la, u la tange u'ba, wə í li yuunh u'dəpənpən ki bukeh ki paakeh n'bo. ³⁵ Kime wə ke yíe wə í fie u'miel la, wə nε li kpo kí juore fənm. Ama wə ke li tuo kí kpo min nin tigbəmənəmənt tuu bo nno, wə nε li lε limiel. ³⁶ Unil laa' uḡendun wuu ni ya bont kε ηə ki tí luo' limiel la, u laa' be ya kpele nε? ³⁷ Unil li taa bā kí pè kí teke u'miel-i? ³⁸ Unil ye min nin n'gber ηməbe wə ife fənfənmə ya nib bā ηa cuube Uwien saan, ki yé bibierdēnb nno saan la, udaan mə lá li ηməbe nni ife nε uyo wə Unil ya Bijε lá li baa ní nin Uwien ya tondb, wə í li ηməbe u'Baa Uwien ya kpieke nno.»

9

¹ U tí tōke' be ki ye: «N tōkeh nε imən nε, ninbi bā se niε saan nə ya biba li lε Uwien ya bel we ní nin mituəm nε kí yaan kí kpo.»

* **8:26** Bi kpie' ki kele' tigbont tà nno ya tuba ni ní kele' ki ye: «La tí tōke nil tigber nno udu ni nε.»

Yesu ya gbenent lèbre'

(Matie 17:1-13; Luk 9:28-36)

² Iwien iluob gèbre', nɛ *Yesu taa' Pìer nin Saak nin San ki jènde' ki tí don' lijɔfɔkrl liba bo bi'baba. U'gbenent lèbre' bi'nun bó, ³ nɛ u'wengolkaar pende' kponkpon, ki windeh tein. Uba ɲa te uɲendun wuu ni kí fre kí tien kukpɛlciɛku kù rí li pien nno. ⁴ Nɛ bi laa' Eli nin Moyis puo' u'saan bi tɔkeh tigber. ⁵ Nɛn saan nɛ Pìer tɔke' *Yesu ki ye: «Cɛnbaa, ti te niɛ saan ma nɔ, nì mɔn nɛ. Cère tí pɔ ininbon ita, sin liba, Moyis liba, Eli mɔ liba.» ⁶ Pìer ɲa bɛn u li len kí ye bà, kime bujɛwaanbu cuo' wɔn nin bipanpaanketɔb nno ki gbien'-a.

⁷ Kutɛwɔlgbɔnku kuba baa' ki pibn' bi'bo, nɛ bi cii' unieke uba bó kutɛwɔlgbɔnku nno ni u ye: «N'Bije sɔ nɔ, n yíe wɔ, li cengeh mɛn u'bó.» ⁸ I ya tɔan bo nɛ bi jiebe' ki liike', ka ji laa' nitɔ, bi laa' *Yesu baba nɛ se bi'saan.

⁹ Bi jiih lijuɔl nno ya tingi ma nno, nɛ *Yesu kpɛkpɛ' bi'bo ki ye bi la tɔke uba bi laa' ná nɔ kí tí baa uyo wà Unil ya Bijɛ li mɛkre bitenkpiib ni nno. ¹⁰ Nɛ bi tuo' u ye ma nno, ama ki ji niireh tɔb ki teh u ye wɔ rí ye ba nɛ ki ye «kí mɛkre bitenkpiib ni?» ¹¹ Nɛ ki niire' wɔ ki ye: «Bɛ bo nɛ Yiko ya wɔnwɔknb lienh ki teh Eli li baa nɛ kí yaan Kristo rí baa ní?» ¹² Nɛ u jiiin' bɛ ki ye: «Eli li mɔnbe kí kpíe kí baa kí lá tɔre tibont kɛ nɛ kí yaan. Ama nì nín tien' mila kí liebe' kí kele' *Uwien ya gbɔnku ni ki ye binib li jènde Unil ya Bijɛ kí gbien, kí yuɔn wɔ? ¹³ N tɔkeh nɛ nɛ, Eli baa' ní ɲɔ. Nɛ bi tien' wɔ bi yíe ma bo. Bi tien' wɔ tɛn nì kele' ma u'bo *Uwien ya gbɔnku ni nno nɛ.»

Yesu ɲɔre' usɛnpol kibuk kiba saan

(Matie 17:14-21; Luk 9:37-43)

¹⁴ Tɔ, *Yesu nin u'panpaankaab bita nno tí baa' u'panpaanketɔb saan, nɛ ki laa' linigocienl se ki guɔn' bɛ. *Yiko ya wɔnwɔknb biba mɔ te, ki nieh nin bɛ miniem. ¹⁵ Linigol nno laa' *Yesu i ya tɔan bo ma nno, nɛ nì cuo' bi'ke miyɔkm cɛn. Nɛ bi sɛn' ki jon' ki tí fuonde' wɔ. ¹⁶ Nɛ u niire' u'panpaankaab ki ye: «Ninbi nin bɛn nieh bɛ bo?»

¹⁷ Nɛ linigol nno ni, uje uba tɔke' wɔ ki ye: «Cɛnbaa, n tuke' n'buk nɛ ki baa' a'saan. Usɛnpol uba nɛ ɲaake kɛ, ki tien' kɛ ulentɛb. ¹⁸ U cuo' kɛ ná saan la, u gbɔbreh kɛ nɛ, nɛ kuɲinsɛnɲujuku puubeh ki'ɲɔbu bó, kí ɲmɔnh iɲin, kí'gbenent mɔ tereh. N gbáan' a'panpaankaab bɛ rí ɲɔre usɛnpol nno, nɛ ba fre'.» ¹⁹ Nɛ *Yesu tɔke' bɛ ki ye: «Ninbi fɛnfɛnno ya nibɛ, na teke' Uwien ki jin'. N li wuɔke ni'saan kí tí kpaan mila nɛ? N li ɲmɔbe sukle ni'bo kí tí kpaan mila nɛ?» Nɛ ki ye: «Taa mɛn kibuk nno ní.»

²⁰ Nɛ bi taa' kɛ ki baa' u'saan. Usɛnpol nno laa' *Yesu ma nno nɛ ki cère' kí'gbenent ɲɔh pepebu, kí lu' ki bindeh, kuɲinsɛnɲujuku puubeh ki'ɲɔbu bó. ²¹ Nɛ *Yesu niire' kí'baa ki ye: «Nì cin' kɛ ma nì wuɔke'-aa?» Nɛ kí'baa ye: «Nì cin' kɛ haali kí'buwaam ni nɛ. ²² U sɔbe ki gbɔbreh kɛ umu nin miɲunm ni nɛ, ki nuunh wɔ rí ku kɛ. A li fre la, á muɔ te micɛɛkm kí tore tɛ.» ²³ Nɛ *Yesu ye: «Bɛ tien' a ye n li fre la? Wà teke' ki jin' ɲa rí gbɛle niba.» ²⁴ Nɛ kibuk nno ya baa wuure' i ya tɔan bo ki ye: «N teke' ɲɛ ki jin', tore nni, kime n'tekjim nɛ pɔre' nni.»

²⁵ *Yesu laa' linigol nno tiinh ki taakeh ní, nɛ u tien' usɛnpol nno bo ki ye: «Usɛnpol wà teh binib igbaanlentɛb nno n tɔkeh ɲɛ nɛ, dàan kibuk kɛ, kí la jí rí ɲɛkn kɛ lidaali liba.» ²⁶ Usɛnpol nno wuure', nɛ ki cère' kibuk nno

ya gbɛnɛnt ɲɔh pepebu, nɛ ki daan' kɛ. Kɪ dɔ ki naan utɛnkpii, nɛ binib bɑ yɛbe ye kɪ kpo'-a! ²⁷ Ama *Yesu cuo' kɪ'nuɔ ki fin' kɛ. Nɛ kɪ fii' kɪ sere'.

²⁸ *Yesu kun' ma nnɔ nɛ u'panpaankaab niire' wɔ bi'baba bo ki ye: «Bɛ tien' tinbi ɲa fre' kɪ ɲɔre' usɛnpol nnɔ?» ²⁹ Nɛ u jii'n' bɛ ki ye: «Yiɛ ya sɛnpol ya bol wɔn, ikaare baba ɲa ɲɪ la, bonn ɲa te kɪ fre kɪ ɲɔre yɛ.»

Yesu ti len' u'kuum nin u'mɛkrm bɔ
(Matie 17:22-23; Luk 9:43-45)

³⁰ Yesu nin u'panpaankaab siere' ni'saan, nɛ ki cuon' ki cɑare' Galile ya tinfɛnm. *Yesu ɲa yɛ uba ɲ li ben u te nɑ saan, ³¹ kime u yɛ wɔ ɲ wɔkn u'panpaankaab nɛ. U tɔke' bɛ ki ye: «Bi li taa Unil ya Bijɛ kɪ ɲukn binib, bɛ ɲ ku wɔ. Ama wienta daali u li mɛkre bitɛnkpiib ni.» ³² U'panpaankaab ɲa cii' u'lenm nnɔ ya tingi nɛ ka kaabe' bɛ ɲ niire wɔ mɔ.

Ŋmɛ yɛ unikpɛkpiɛk-i?
(Matie 18:1-5; Luk 9:46-48)

³³ Yesu nin u'panpaankaab ti baa' Kapɛrnawum ya du ni, nɛ ki kɔn' kuduku kuba ni. Bi te kuduku nnɔ ni ma nnɔ, nɛ u niire' bɛ ki ye: «Ni bi niɛh bɛ bo usɛn ni?» ³⁴ Nɛ bi se ki ɲmin, kime bi bi niɛh ticiɛnt bo nɛ usɛn ni. ³⁵ Nɛn saan nɛ u kɛle' kɪ yin' u'panpaankaab piik nin bile nnɔ kɛ, nɛ ki tɔke' bɛ ki ye: «Unil yɛ wɔ ɲ li yɛ usɛnlier la, wɔ ɲ tien u'ba bi'kɛ ya gbaarkɛ, kɪ li yɛ bi'kɛ ya tonsɔn.» ³⁶ Nɛ ki taa' kibuk kiba ki sien' bi'siik ni, kɪ yuure' kɛ kɪ bibe', kɪ tɔke' bɛ ki ye: ³⁷ «Wɑ kɛ teke' kibuk tɛn kiɛ n'yel bo la, u teke' min nɛ. Wɑ kɛ teke' nni la, na yɛ u teke' min nɛ, u teke' wɑ sɔn' nni ni nnɔ nɛ.»

Wɑ ɲa nɛn tɛ la, u se ti'ciɛk bɔ nɛ
(Luk 9:49-50)

³⁸ Nɛn saan nɛ San tɔke' wɔ ki ye: «Cɛnbaa, ti laa' unil uba u ɲuɔh isɛnpol binib saan a'yel bo. Wa pɛ ti'bo ma nnɔ nɛ ti pien' wɔ.» ³⁹ Nɛ *Yesu ye: «La ji ɲ pien wɔ mɛn, kime nil ɲa ɲ fre kɪ tien miyɔkm ya bonn n'yel bo ɲɔ kɪ pɔk kɪ len n'bo nɑ bre i ya tɑan bo. ⁴⁰ Wɑ ɲa nɛn tɛ la, u se ti'ciɛk bɔ nɛ. ⁴¹ N tɔkeh nɛ imɔn nɛ, wɑ kɛ de' nɛ kiɲunyibuok ki ye ni yɛ Kristo yaab ma nnɔ nɛ la, wa ɲ luo u'suul fiebu.»

La cɛre ubaan uba ɲ ture Uwien ya sɛn
(Matie 18:6-9; Luk 17:1-2)

⁴² «Ama ibaan yɑ teke' nni ki jin' nɔ, unil cɛre' i'ni uba ture' Uwien ya sɛn la, bi bi taa' linɛciɛn, kɪ jon' u'tule ni, kɪ ture' wɔ ki wiɛ' miɲuncienm ni la, ɲ bi li tu udaan bo. ⁴³ A'nuɔ nɛ cɛreh a biih la, cere wu. A ɲmɔbe unuɔ uba ɲɔ ki laa' limiɛl lɑ ɲa ɲmɔbe gbenm la, ɲ tu nin ɑ li ɲmɔbe inuɔ ile, ɲɔ kɪ kɔ umucɛncien wɑ ɲa ɲ kpiin ni. ⁴⁴ [Ni'saan, «Mu ɲa ɲ kpiin. Ininbieb yɑ ɲmɔnh tigbɛnɛnt mɔ ɲa ɲ kpo.»]* ⁴⁵ A'taal nɛ cɛreh a biih la, cere lɛ. A ɲmɔbe litaal liba ɲɔ ki laa' limiɛl lɑ ɲa ɲmɔbe gbenm la, ɲ tu nin ɑ li ɲmɔbe itɑan ile, ɲɔ kɪ kɔ umu wɑ ɲa ɲ kpiin ni. [⁴⁶ Ni'saan, «Mu ɲa ɲ kpiin. Ininbieb yɑ ɲmɔnh tigbɛnɛnt mɔ ɲa ɲ kpo.»]† ⁴⁷ A'nunbu nɛ cɛreh a biih la, likre bu. A ɲmɔbe bununbu buba ki kɔn' Uwien ya bɛl ni la, ɲ tu nin ɑ li ɲmɔbe inun ile, ɲɔ kɪ kɔ umu wɑ ɲa ɲ kpiin ni. ⁴⁸ Ni'saan, «Mu ɲa ɲ kpiin. Ininbieb yɑ ɲmɔnh tigbɛnɛnt mɔ ɲa ɲ kpo.»

* 9:44 Bi kpiɛ' kɪ kele' tigbɔnt tɑ nnɔ ya tuba ni migbiirm 44 ɲa te tu'ni. † 9:46 Liike 9:44.

49 «Umu ne li cère unil ke rí nmaake ten miyaam. 50 Miyaam yé nibonn ná mən ne. Ama mĩ saa' ka ji nme la, niba na te kí ji rí fre kí nmaake mē. Ní li nme ten miyaam, kí li nme nin táb.»

10

Uwien taan' ná la, nil la bore nē
(Matie 19:1-12; Luk 16:18)

1 *Yesu siere' ni'saan, ne ki jon' Sude ya tinfenm mà te Suden ya kpenpuol bó nnò ni. Inigol tí taan' u'saan, ne u tí wəkn' be ten u tí rí teh ma bo.

2 *Farisenmbε biba nek'n wə ki yíe be rí biike wə, ne ki niire' wə ki ye: «Uje nɔmbe usen wə rí wíe u'po-oo?» 3 Ne u niire' be ki ye: «Moyis lá ye ní li teh mila?» 4 Ne bi ye: «Moyis lá ye uje yíe wə rí wíe u'po la, wə rí kele kugbɔnku kí de wə kí wuɔn kí ye u wíe' wə.» 5 Ne *Yesu ye: «Ni'yufaa bo ne cère' Moyis lá kele' ki ye ní li teh nnò. 6 Ama micincinm, uyo wə Uwien lá nɛn' unɛndun wuu nnò, <u lá nɛn' uje nin upii nɛ. 7 Nɛn nɛ cère' uje kuɔn' upii la, u li dàan u'naa nin u'baa, 8 nɛ bɛn bile nnò rí taan kí tien unibaab.> Nnò nɛ ba ji te nib bile, bi ji yé unibaab nɛ. 9 Tɔ, Uwien taan' ná la, nil la bore nē.»

10 Bi tí baa' iden nɛ u'panpaankaab mɔ liebe' ki niire' wə tigber nnò bo. 11 Ne u jiin' be ki ye: «Uje wə wíe' u'po, ki tí kuɔn' upiitɔ la, uje nnò yé ujenanmaa nɛ u'po ukpiek nnò bo. 12 Upii wə fii' u'ce saan, ki tí kun' ujetɔ la, upii nnò yé upiinanmaa nɛ.»

Yesu nin mubumu
(Matie 19:13-15; Luk 18:15-17)

13 Tɔ, binib tukeh mubumu, ki bàareh *Yesu saan nɔ wə rí mɛ mù, nɛ u'panpaankaab kɔnh nin be. 14 U laa' bi kɔnh nin be ma nnò, na nmaake' wə, nɛ u tɔke' be ki ye: «Cère mɛn mubumu mù rí li bàareh n'saan. La piendeh mù mɛn, kimɛ binib bà te ten mubumu nɛ si Uwien ya bel. 15 N tɔkeh nɛ imɔn nɛ, wə ke na teke' Uwien ya bel ya gber kibuk yaam la, wa rí kɔ li'ni.» 16 Nɛn saan nɛ u yuunh mubumu nnò, ki taah u'nɔ ki paakeh mu'bo, ki teh mù Uwien ya mɔnm.

Ufàadaan uba ya gber
(Matie 19:16-30; Luk 18:18-30)

17 *Yesu siereh uyo wə nnò, nɛ uje uba sɛn' ki baa' kí lá gbaan' u'nintuoli, kí niire' wə kí ye: «Cɛnbaa wə mɔn, n li tien mila kí le limiel lá na nɔmbe gbenm-i?» 18 Ne *Yesu niire' wə kí ye: «Be tien' a yih nni wə mɔn-i? Uwien baba na ní la, uba na mɔn. 19 A bɛn iwɔb yá ye: «La ku nil, kí la teh nanmaal, kí la suh, kí la nɛndeh nib bo, kí la jinh nib, kí li boh a'naa nin a'baa nnò.» 20 Ne uje nnò ye: «Cɛnbaa, n boh ni'ke haali n'buwaam ni nɛ.» 21 *Yesu liike' wə, u'yɛnm sɔnge' u'bo, nɛ u tɔke' wə kí ye: «Nibonn niba nɛ pɔre' nɛ. Jo kí tí kuare a nɔmbe tibont tà ke nnò, kí taa ilike nnò kí de bicɛɛkɛnɛb, kí li nɔmbe lifaal paaki bó, nɔ kí baa kí lá paan n'bo.» 22 *Yesu len' nnò ma nnò, nɛ uje nnò saa' u'nun bó, kí siere' kí bure' nin uyɛnsaa, kimɛ u nɔmbe lifaal kí gbien'.

23 *Yesu jiebe' kí liike' u'panpaankaab, nɛ kí tɔke' be kí ye: «Ní faa kí gbien' nin binib bà nɔmbe lifaal nnò rí kɔ Uwien ya bel ni.» 24 U len' nnò ma nnò, nɛ miyɔkm cuo' u'panpaankaab cɛn, nɛ u tí tɔke' be kí ye: «N'bumu, Uwien ya bel ni ya kɔm faa cɛn nɛ. 25 Ní faa nin ufàandaan rí kɔ Uwien ya bel ní kí cɛn' nɔkma rí càare mikpɛlpienbonm ni.» 26 Ní tùɔre' kí beke' be

ceen, ne bi tókeh tób ki teh: «O, ní te nnó la, ημε li fre kí ημερε?» ²⁷ *Yesu caan' bi'bo inun, ne kí tóke' be ki ye: «Binib ne ηα ρ fre, Uwien wón ηα ρ gbele niba, u li fre kí tien ni'ke.»

²⁸ Ne Pier tóke' wó ki ye: «Tinbi wón la, ti daan' tibont ke ne ki paan' a'bo-a!» ²⁹ Ne *Yesu ye: «N tókeh ne imón ne, unil wá ke daan' u'den bii u'ninjiebb bii u'ninsiebb bii u'naa bii u'baa bii u'bumu bii u'kpáan min nin tigremonmont bo la, ³⁰ u li le iden nin ninjiebb nin ninsiebb nin naambe nin mubumu nin ikpáan, ni'ke bolm kobk fenfennó, ama u li le ijend mó. Ne uyo wá we ní nnó, u lá li le limiel lá ηα ηmóbe gbenm. ³¹ Bisenlierb lá li paan puoli ki yebe. Puoli bó yaab mó lá li liere usen ki yebe.»

Yesu ti len' u'kuum nin u'mekrm bó nta bo
(Matie 20:17-19; Luk 18:31-34)

³² *Yesu nin u'panpaankaab doh Yerusalem bó, ne u le usen. Bi joh ma nnó u'panpaankaab ya yennm saa' ne bujewanbu cuo' bá mó pe u'bo nnó. Nen saan ne u tí yin' u'panpaankaab piik nin bile nnó u'ba saan ne kí cin' kí tókeh be ná li tí tu wó ni'bó. ³³ U tóke' be ki ye: «Li cengeh men, ti doh Yerusalem bó ne. Ti tí baa' la, bi li taa Unil ya Bijε kí ηukn bitótuarcienb nin *Yiko ya wónwóknb, be ρ bu wó tibuur, kí ye u kpe mikuum, kí taa wó kí ηukn bá ηα yé Sufmbe. ³⁴ Bi li le wó, kí cere u'bo tiñinsent, kí ní wó inalébe, kí yaan kí ku wó, ne wienta daali wó ρ mekre bitenkpiib ni.»

Saak nin San ya misbu
(Matie 20:20-28)

³⁵ Tó, Sebede ya bijiebb Saak nin San nekn' Yesu, ne kí tóke' wó ki ye: «Cenbaa, ti yé á tuo kí tien ti li miε ηe ná ne.» ³⁶ Ne u niire' be ki ye: «Ni yé ρ tien ba ne kí de ne?» ³⁷ Ne bi ye: «A lá jin' a'bel la, á cere ti'ni uba ρ li ke a'nójie bó, utó mó ρ li ke a'nógen bó.» ³⁸ Ne u ye: «Na ben ni mieh nibonn ná. Ni li fre kí ji n li ji ijend yá nnó-ó?» Bii ni li fre kí kó n li kó micεεkm mà ni nnó ni-ii? * ³⁹ Ne bi ye: «Ti li fre.» Ne u ye: «Imón, ni li ji n li ji ijend yá nnó, ki li kó n li kó micεεkm mà ni nnó ni. ⁴⁰ Ama binib bá li kéle n'nójie nin n'nógen bó nnó wón, na yé min ne li gènde be. Uwien ne li de mifenm nnó u bonde' mē ki ble' binib bá nnó.»

⁴¹ U'panpaankaab piik bá sien' nnó cii' Saak nin San tóke' wó ki ye bá, ne bi'benku ni cin' ki beh bi'bo. ⁴² Nen saan ne u yin' be u'ba saan kí tóke' be ki ye: «Ni ben ní te ma unjendun wuu ni. Bá yé idu ya berb wóbndeh i'nib ne, ne bá ηmóbe ticient nnó wongeh be bi'tuóm kpe ma bo. ⁴³ Na ρ li te nnó ninbi ni. Ni'ni wá yé wó ρ li yé ucien la, wó ρ tien u'ba ni'tonsónl. ⁴⁴ Ni'ni wá yé wó ρ li yé usenlier la, wó ρ tien u'ba ni'ke ya yonb. ⁴⁵ Kime Unil ya Bijε ηa baa' unjendun wuu ni be ρ són kí de wó. U baa' wón ne ρ són kí de binib, kí kpo ηó kí de binib bá yebe kí wiε.»

Yesu likre' Bartime
(Matie 20:29-34; Luk 18:35-43)

⁴⁶ *Yesu nin u'panpaankaab tí baa' Seriko ya du ni. Bi ñeh u'ni uyo wá nnó ne linigocienl paan' bi'bo. Ujuón uba ke sengbaal kí mieh, bi yih wó Bartime, u yé Time ya bijε. ⁴⁷ U cii' bi ye Nasaret ya *Yesu ne gèbreh, ne u cin' kí wuureh kí teh: «Yesu, *Dafid ya yaabile, muó nni micεεkm.»

* **10:38** Yesu taa' tinennent tule ne kí wuón' ijend nnó yebe kí kpe ma bo. Tun si: kí ñu kijendyiek ni bii kí lúo ijend ni.

48 Linigol nnɔ tɛngɛh u'bo ki teh wɔ n̄ ɲmile, ama u tùɔreh ki wuureh nɛ ki teh: «*Dafid ya yaabile, muɔ nni micɛɛkm.» 49 Nɛ *Yesu sere' ki ye: «Yin wɔ mɛn ní.» Nɛ bi yin' wɔ ki tɔkɛ' wɔ ki ye: «Cuo a'ba! Fii kí sere, u yih ɲɛ.»

50 Nɛ u wiɛ' u'liɛrgbenku, ki fii' wukbu, ki baa' *Yesu saan. 51 *Yesu niire' wɔ ki ye: «A yíe n̄ tien ba kí de ɲɛ?» Nɛ u ye: «Cɛnbaa, n yíe n̄ likre nɛ.» 52 Nɛ *Yesu ye: «Li joh, a'tekjim nɛ ɲmien' ɲɛ.» U likre' i ya tãan bo, nɛ ki paan' *Yesu bo.

11

Binib kpiɛkreh Yesu u ti kɔn' Yerusalem ni

(Matie 21:1-11; Luk 19:28-40; San 12:12-19)

1 *Yesu nin u'panpaankaab t̄i nɛke Yerusalem ki tuo' Bɛtifaaje nin Betani ya du. I te Olifi ya siin ya juɔl bó nɛ. Bi t̄i tuo' n̄i'saan ma nnɔ, nɛ u sɔn' u'panpaankaab ni bile 2 ki tɔkɛ' bɛ ki ye: «Li joh mɛn udu wà te inun bó nɔ ni. Ní t̄i kɔn' u'ni la, ni li pɔk kí lɛ ɲuunfanfaan uba lùo. Uba ɲa laan jèke' wɔ. Ní lore wɔ kí taa ní. 3 Unil niire' nɛ ki ye bɛ tien' ni loreh wɔ la, ní ye: «Yonbdaan nɛ ciɛke wɔ. U li jiin wɔ ní fɛnfɛnnɔ wuɔ.» »

4 Bi bure', nɛ ki t̄i laa' ɲuunfanfaan nnɔ lùo iden iba saali bunañɔbu saan ki nɛke usɛn. Nɛ bi cin' ki loreh wɔ. 5 Binib bà se n̄i'saan nnɔ ya biba niire' bɛ ki ye: «Ni teh ba sɔ? Bɛ tien' ni loreh ɲuunfanfaan wuɔ nɔ?» 6 Nɛ bi jiin' bɛ *Yesu bi ye bɛ n̄i ye ma nnɔ. Nɛ binib nnɔ cèbe' bɛ bi bure', 7 ki tuke' ɲuunfanfaan nnɔ ki baa' *Yesu saan, nɛ ki taa' bi'liɛr ki paan' u'bo, *Yesu jèke'. 8 Nɛn saan nɛ biba taah bi'liɛr ki pèreh usɛn ni ki yebe. Bitɔb kɔh kumuɔku ni, ki bɛreh tifer ki mɔ lá pèreh. 9 Bà le usɛn nnɔ nin bà pɛ puoli nnɔ kɛ wuureh ki teh: «Osana*, Uwien ya mɔnm n̄i li te wà we ní Yonbdaan ya yel bo nnɔ bo. 10 Uwien ya mɔnm n̄i li te ti'yaaje *Dafid ya bɛl là we ní nnɔ bo. Osana, Uwien wà te paaki bó.»

11 Tɔ, *Yesu t̄i baa' Yerusalem, ki kɔn' Uwien ya duku† ya luo bo, ki liike' tibont kɛ. Uwien benh wù n̄i kɔ ma nnɔ, nɛ wɔn nin u'panpaankaab piik nin bile nnɔ ñɛn' ki bure' Betani ya du bó.

Yesu wiɛ' bukenkenbu buba miɲùum

(Matie 21:18-19)

12 Kutaaku faa', nɛ *Yesu nin u'panpaankaab ñɛn' Betani ya du ni ki bure'. Bi joh ma nnɔ nɛ mikònm t̄i cuo' wɔ. 13 U laa' bukenkenbu buba t̄i se fɔnfɔkm ki ɲmɔbe tifer. Nɛ u jon' wɔ n̄i t̄i liike u li lɛ niba bu'bo bii wa n̄i lɛ. U t̄i baa' bu'nintuɔli, ki laa' tifer baba nɛ bu'bo. Kime na là yé kenken ya lònluònyo. 14 Nɛ u tɔkɛ' busubu nnɔ ki ye: «Uba ɲa ji li lɛ bil liba a'bo fiebu.» Nɛ u'panpaankaab cii' u len' ki ye bà.

Yesu ɲɔrɛ' binib Uwien ya duku ya luo bo

(Matie 21:12-17; Luk 19:45-48; San 2:13-22)

15 Yesu nin u'panpaankaab t̄i baa' Yerusalem. Nɛ *Yesu kɔn' Uwien ya duku ya luo bo, ki cin' ki ɲuɔh binib bà kuɔreh tiwɛnt nin bà daanh tiwɛnt nnɔ ki ñɛndeh; ki tureh bilikkpendb ya teb nin bà kuɔreh inɛnjel nnɔ ya biɛmu ki gbɔbreh. 16 Wa cèreh nib tukeh went ki gèbreh Uwien ya duku ya luo bo.

17 Nɛn saan nɛ u tɔkɛ' bɛ ki ye:

«Nì kele' *Uwien ya gbɔnku ni ki ye:

«Bi li yin n'duku inibol kɛ ya kaare ya duku nɛ»,

* 11:9 Liike Matie 21:9. † 11:11 Liike Matie 12:5.

ama ninbi taa' kù ki tien' binasub ya tantaanbùol nɛ.»

¹⁸ Bitətuərɕienb nin *Yiko ya wənwəknb cii' *Yesu tien' ma bo. Nɛ bi nuunh bi li tien ma kí ku wə, ama ki ji fenge wə. Kimɛ u'wəknm sɔŋe linigol nnə ya yɛnm cɛɛn nɛ. ¹⁹ Ní juərə' ma nnə, nɛ *Yesu nin u'panpaankaab tí siere' udu nnə ni.

Yesu wiɛ' bukenkenbu bùa miñuum nnə kuore'

(Matie 21:20-22)

²⁰ Kutɛɛsənsənku, nɛ bi cuonh ki gɛbreh bukenkenbu nnə saan, ki laa' bù kuore' paaki ki tí ci' tingi. ²¹ Nɛ Pier tiere' ná wun tien', nɛ ki təkɛ *Yesu ki ye: «Cɛnbaa, liike, a wun wiɛ' bukenkenbu bùa miñuum nnə, kuore'-a!» ²² Nɛ *Yesu təkɛ' bɛ ki ye: «Teke mɛn Uwien kí ji. ²³ N təkɛh nɛ imə̀n nɛ, unil wà kɛ li təkɛ lijuəl liɛ kí ye lè ní fii kí tí lu miñuncienm ni, ki teke' ki jin' ki ye ní li tien tɛn u len' ma bo, ka maaleh milele la, ní li tien nnə nɛ. ²⁴ Nɛn bo nɛ n təkɛh nɛ ki teh ni miɛ' Uwien nibonn ná kɛ ni'kaare ni la, ní li du kí ye ni laa' nɛ ɲə, nɛ ni li mənbe kí lɛ nɛ nɛ. ²⁵ Uyo wà ni te ki kàareh, kí lá tiere ki ye uba ɲmɔbe nɛ tigbɛr tà kɛ la, ní fère udaan ɲə ni'Baa wà te paaki bó nnə mɔ ní fère nɛ ni'biil. [²⁶ Ama na fère' ni'təb la, ni'Baa wà te paaki bó mɔ ɲa ní fère nɛ.]»[†]

Bi niire' Yesu wà de' wə usɛn wə ní tien u teh ná nɔ?

(Matie 21:23-27; Luk 20:1-8)

²⁷ Yesu nin u'panpaankaab tí liebe' ki baa' Yerusalem ni. *Yesu kən' ki cuonh Uwien ya duku ya luo bo, nɛ bitətuərɕienb nin *Yiko ya wənwəknb nin *Sufmbɛ ya cienb baa' u'saan, ²⁸ ki niire' wə ki ye: «A ɲmɔbe usɛn á tien a teh ná nɔ-ɔɔ? ɲmɛ nɛ de' ɲɛ usɛn á tien nɛ?» ²⁹ Nɛ u ye: «N'mə li niire nɛ iniire iba kpein nɛ. Ni fre' ki jiin' nni la, n'mə li təkɛ nɛ n ɲmɔbe usɛn wà ki teh n teh ná nɔ. ³⁰ San là siih binib Uwien ya ɲunm ma nnə, ɲmɛ nɛ là de' wə usɛn-i? Uwien bii binib nɛ? Təkɛ nni mɛn.»

³¹ Nɛn saan nɛ bi təkɛh təb ki teh: «Ti ye Uwien nɛ de' wə usɛn la, u li niire tɛ kí ye: «Bɛ tien' ta là teke' wə ki jin'-i?» ³² Ta ní fre kí ye binib mɔ sɔ.» Bi fenge linigol nnə mɔ, kimɛ bi'kɛ tuo' ki ye San là cinbe ki yé *Uwien ya ɲəbɔnsəknl nɛ. ³³ Nɛ bi təkɛ' *Yesu ki ye: «Ta bɛn.» Nɛ u'mə ye: «N'mə ɲa bɛn, ka ní təkɛ nɛ wà de' nni usɛn ní tien n teh ná nɔ mɔ.»

12

Bikpàab bà bre ya kpɛɲɛnm

(Matie 21:33-46; Luk 20:9-19)

¹ Ni ya puoli bó nɛ *Yesu pən' bɛ mikpɛɲɛnm ki ye: «Ujɛ uba nɛ là ɲmɔbe bukpàabu, ki caan' bukpàabu nnə ni tisir tà bi taah tu'biil ki ɲɛh fɛn nnə, nɛ ki bɛke' ki linde' bù, ki gbɪn' kubùoku kùà bi li ɲmɛngɛh isibii nnə bu'ni, ki caan' kininbɛntaak bu'ni, ki taa' bù ki guun' bikpàab biba, nɛ ki bure' usɛn. ² Uyo wà isibii nnə tí ben' nnə, nɛ u sən' utonsənl uba bikpàab nnə saan, wə ní tí teke wən ukpɛdaan ya bó ní. ³ Utonsənl nnə tí baa' nɛ bi cuo' wə ki ɲi', ki ɲərə' wə, u liebe' inuəkuon. ⁴ Ukpɛdaan nnə tí sən' utonsəntə bi'saan. Nɛ bi tí ɲiɲi' ki cube' u'yul, ki susuke' wə. ⁵ U tí liebe' ki sən' utonsəntə bi'saan. Wən tí baa' ma, bi ku' wə nɛ. U liebe' ki sənsən' bitonsənb bi'saan bi yɛbe, bi tí ɲiɲi' biba, ki kuku' bitəb. ⁶ U'bijɛ baba nɛ ji sien' u'saan, u yíe u'bijɛ nnə cɛɛn. Nɛ u fərə' ki sən' wə bi'saan, ki maaleh ki teh u yé u'bijɛ ma nnə, bi li tí bo wə nɛ. ⁷ Ama bikpàab nnə laa' u'bijɛ

[†] 11:26 Bi kpɛ' ki kele' tigbənt tà nnə ya tuba migbiirm 26 ɲa te tu'ni.

nnə we ní ma nnə, nɛ bi təkɛ' tɔb ki ye: «Wɔn nɛ yé u'faajil, cère mɛn tí ku wə ɲə lifaal nnə ní juore tí'yaal.»⁸ Nɛ bi cuo' wə ki ku', ki ɲɛn' ki tí wiɛ' kɛgbaal.

⁹ «Tɔ, ukpɛdaan nnə li tien mila? U li baa kí lá ku bikpáab nnə nɛ, kí taa bukpaabu nnə kí guun bikpɛtɔb. ¹⁰ Na kaan' *Uwien ya gbɔnku ni ní kele' ná saan ki ye:

«Litɛn lá bidumɛb wiɛ' lè nnə,
lɛn nɛ lá tien' litɛnkpiɛkl lá cɔ kuduku nnə nɛ-ɛɛ?»

¹¹ Yonbdaan nɛ tien' nnə,
nɛ ní ɲmɔbɛ kuɲuɔrku tí'nun bó.»

¹² *Sufimbɛ ya cienb bɛndɛ' ki ye *Yesu pɔn' bɛn nɛ mikpɛnjɛnm. Nɛn bo nɛ bi'nun mɔn bɛ ní cuo wə, ama bi fɛngɛ' linigol nnə nɛ ki siere' ki dàan' wə.

Sesa ya lɛnpolike

(Matie 22:15-22; Luk 20:20-26)

¹³ Bi sɔn' *Farisiɛnmɛ biba nin ubɛr Herod yaab ya biba *Yesu saan bɛ ní tí dɛlɛ wə, wə ní lɛn kí lɔlɛ u'ba. ¹⁴ Bi tí baa' nɛ ki təkɛ' wə ki ye: «Cɛnbaa, ti bɛn ki ye a təkɛh tigbɛmɔnt nɛ, ka fɛngɛ uba, ka boh uba ki cɛn' u'tɔ. A wɔngɛh tɛ Uwien ya sɛn mɔnmɔnm nɛ. Tɔ, ti ɲmɔbɛ usɛn tí li pɛh lɛnpɔ ki diɛnh ubɛrciɛn Sesa bii ta ɲmɔbɛ? * Tí li pɛh bii tí la pɛh?»

¹⁵ *Yesu bɛn ki ye bi yé iɲuɔn ilele ya nib nɛ, nɛ ki təkɛ' bɛ ki ye: «Bɛ tien' ní bíkreh nni? Taa mɛn milikbim miba ní ní liike.» ¹⁶ Bi taa' ní; nɛ u niire' bɛ ki ye: «ɲmɛ ya nɛnnɛnku nin u'yel tɛ mí'bo?» Nɛ bi ye: «Uɛrciɛn Sesa.»

¹⁷ Nɛ u təkɛ' bɛ ki ye: «Taa mɛn ná yé Sesa yaann kí de Sesa, kí taa ná mɔ yé Uwien yaann, kí de Uwien.» U lɛn' nnə ma nnə nɛ ní cuo' bɛ miyɔkm cɛɛn.

Bitenkpiib ya mɛkrm ya gɛr

(Matie 22:23-33; Luk 20:27-40)

¹⁸ Ní ya puoli nɛ Saduseyɛnmɛ biba baa' *Yesu saan. Bɛn nɛ liɛnh ki tɛh bitenkpiib ɲa ní mɛkrɛ nnə. ¹⁹ Bi təkɛ' wə ki ye: «Cɛnbaa, Moyis lá kele' yiko kí de' tɛ ki ye: «Unil ya ninjɛ kpo' kí cère' u'pɔ, ka ɲmɔbɛ buk la, wə ní kere ukpɔpii nnə, kí maa mubumu kí de u'ninjɛ wə kpo' nnə.» ²⁰ Tɔ, ninjɛb bilolɛ biba nɛ lá tɛ, nɛ ukpiɛk lá kuɔn' upii, kí kpo', ka maa' buk.

²¹ Wà tɔ u'bo nnə kere' ukpɔpii nnə kí mɔ kpo' ka maa' buk. Wà mɔ tɔ wɔn bo nnə mɔ kere' wə kí mɔ kpo' ka maa' buk. ²² Bijɛb bilolɛ nnə kɛ tien' nnə kí kpo' ka maa' buk. Upii nnə mɔ tí fɔrɛ' kí kpo'. ²³ Tɔ, bitenkpiib lá mɛkrɛ' uyo wà la, ɲmɛ li si upii nnə? Kímɛ bí'kɛ bilolɛ kuɔn' wə kí tí bòn' nɛ.»

²⁴ Nɛ *Yesu jiin' bɛ ki ye: «Na bɛn ná kele' *Uwien ya gbɔnku ni ya tingi, ka bɛn Uwien ya tuɔm kɛɛ ma bo. Nɛn nɛ cèreh ni túrɛh. ²⁵ Bitenkpiib lá mɛkrɛ' la, jɛb ɲa ní kuɔn piib, piib mɔ ɲa ní kun cɛr. Bi li tɛ tɛn Uwien ya tɔndb nɛ paaki bó. ²⁶ Bitenkpiib ya mɛkrm mɛn la, na kaan' Moyis ya gbɔnku ni ná saan Uwien lá lɛn' nin Moyis kufɛtuku kuba saan kù teknh umu ka wih nnə nɛ-ɛɛ? U lá təkɛ' Moyis ki ye: «Min nɛ yé *Abraham nin *Isaak nin Sakɔb ya Wien.» ²⁷ Uwien ɲa yé tɛnkpiib ya Wien, u yé bà fuobe ya Wien nɛ. Ninbi liɛnh ki tɛh bitenkpiib ɲa ní mɛkrɛ ma nnə ní túrɛ' kpɛlkɛl nɛ.»

Li lɛ wɔblyɛ wɔbkpiɛkl-i?

(Matie 22:34-40; Luk 10:25-28)

* 12:14 Liike Matie 22:17.

28 *Yiko ya wɔnwɔknl uba là te ni'saan ki cii' bi nieh nin tɔb ma, nɛ ki laa' *Yesu jiiin' bɛ mɔnmɔnm ma bo. U nɛkn' *Yesu ki niire' wɔ ki ye: «Iwɔb kɛ nni li lɛ yɛ likpiekl-i?» 29 Nɛ *Yesu jiiin' wɔ ki ye: «Liwɔbkpiekl si: «Ninbi Israyɛl yaabɛ, li cengeh mɛn: Yonbdaan Uwien baba nɛ yɛ Yonbdaan. 30 Li yɛ a'Yonbdaan Uwien nin a'fɛl kɛ nin a'tetem kɛ nin a'yɛnmaale kɛ nin a'tuɔm kɛ.» 31 Liwɔbl là tɔ si: «Li yɛ a'tɔ ten a yɛ a'ba ma bo.» Wɔbl liba ŋa te ki gɛ̀bre' liɛ ya wɔbl.»

32 Nɛ u tɔke' *Yesu ki ye: «Cɛnbaa, a tɔke' tigbɛmɔnt nɛ. A tɔke' ki ye Yonbdaan Uwien yɛ Uwenbaabe nɛ, uba ŋa te ki pukn' u'bɔ ma nnɔ, tɔ te nɛ. 33 Unil yɛ Uwien nin u'fɛl kɛ nin u'yɛnmaale kɛ nin u'tuɔm kɛ, ki yɛ u'tɔ ten u yɛ u'ba ma bo la, nɛn nɛ mɔn ki cɛn' wɔ rɪ li taah tiwɛnt ki teh ituɔrɛ ki windeh ki dienh Uwien nin mipum kɛ ya bol.» 34 *Yesu laa' u len' nin mibɛnm, nɛ u tɔke' wɔ ki ye: «ŋa fɔke nin Uwien ya bɛl.» Nɛn gɛ̀bre' ma nnɔ, uba ŋa ji kaabe' ki niire' *Yesu niire ki pukn'.

Uwien ya Nigɛndkɛ Kristo nin Dafid ya gber

(Matie 22:41-46; Luk 20:41-44)

35 *Yesu là te Uwien ya duku ya luo bo, ki wɔknh binib Uwien ya gber ma nnɔ, nɛ ki niire' bɛ ki ye: «Nì tien' mila *Yiko ya wɔnwɔknb lienh ki teh Uwien ya Nigɛndkɛ Kristo yɛ *Dafid ya yaabil-i? 36 Mifuoŋanm là cɛrɛ' *Dafid bugbɛn len' ki ye:

«Yonbdaan Uwien tɔke' n'Yonbdaan ki ye:

Kɛ̀le n'ŋɔjie bó,

kí tɪ baa uyo wà

n li cɛ̀rɛ á tɛ a'nennɛndb bo litaal.»

37 *Dafid mɔnɔn là yin' Uwien ya Nigɛndkɛ Kristo u'Yonbdaan la, u ji tien' mila ki liebe' ki yɛ u'yaabil-i?» Linigocienl cengeh *Yesu ya gber, nɛ nì ŋmɛ lɛ cɛɛn.

Li bɛn mɛn Yiko ya wɔnwɔknb bó

(Matie 23:1-36; Luk 20:45-47)

38 Yesu wɔknh bɛ Uwien ya gber, nɛ ki tɔkeh bɛ ki teh: «Li bɛn mɛn *Yiko ya wɔnwɔknb bó. Bi yɛ bɛ rɪ li guoh tiliɛrgbengt nɛ ki gaakeh, ki yɛ binib rɪ li gbaandeh ki fuondeh bɛ mudaamu ni, 39 ki yɛ rɪ li kaah binikpɛkpiɛkb ya kánkàan itáan ya dur ni nin tinacent ni. 40 Bɛn nɛ jinh ki pendeh bikpopiib, ki kàareh nì wuɔkreh, ki bɔndeh binib ya nun bó. Nɛn bo nɛ Uwien li tuɔrɛ kí dɛrɛ bi'tub cɛɛn.»

Ukpopiicɛɛkdaan uba ya pum

(Luk 21:1-4)

41 Tɔ, *Yesu kɛ ki nɛke Uwien ya pum ya likkpiɛnbùol, nɛ ki likeh linigol nnɔ kpiɛndeh len ilike ma bo. Bifáadɛnb bà yɛbe bàareh ki kpiɛndeh ilike len i yɛbe. 42 Ukpopiicɛɛkdaan uba mɔ baa' ki lá kpiɛn' milikbim mile ma baa' gbɔnku kuba mɔnɔn. 43 Nɛ *Yesu yin' u'panpaankaab ki tɔke' bɛ ki ye: «N tɔkeh nɛ imɔn nɛ, ukpopiicɛɛkdaan wuɔ kpiɛn' ilike ki cɛn' bà kɛ kpiɛn' nnɔ. 44 Kime bi'kɛ de' ka pɔkre' bi'like ya pɔkl. Ama wɔn yɛ ucɛɛkdaan nɛ, ki tonde' u ŋmɔbe nà kɛ nnɔ ki lá kpiɛn'.»

13

Bi lá li bere Uwien ya duku

(Matie 24:1-2; Luk 21:5-6)

1 *Yesu siere' Uwien ya duku ya luo bo ki ŋɛn', nɛ u'panpaankaab ni uba tɔke' wɔ ki ye: «Cɛnbaa, liike itɛn yɛ gbenge ki kpɛ ma bo-a! Liike bi

taa' yè ki mèn' tidur tù ñmàbe kuñuòrku ma bo-a!» ² Nè u tòke' wò ki ye: «A laa' tiducient tuu nò-ò? Bi lá li bere tu'kè nè, tèn liba mənən ña lá li juore kí li pè tól bo.»

Ijend ya yo lá li te ma bo

(Matie 24:3-14; Luk 21:7-19)

³ Yesu jon' ki tí kèlè' Olifi ya siin ya juól bo, Uwien ya duku ya nuun bó, nè Pier nin Saak nin San nin Andre baa' u'saan bi'baba, ki lá niire' wò ki ye: ⁴ «Tòke tɛ, tibont nno kɛ lá li tien uyo wà? Ku ɛ ðiɛku ba li wuon kí ye uyo nno baa'.» ⁵ Nè u cin' ki tókeh bɛ ki teh: «Li bɛn mɛn, ki la cère uba ní tuln nɛ. ⁶ Kimɛ binib lá li baa ki yebe kí li ñmàbe n'yel ki teh bi yé min nɛ, kí tuln binib bà yebe. ⁷ Ni lá cii binib tɔh lituól kɔnkɔnm ni bii fɔnfɔkm la, ni la cère ni'fèl ní li tiinh. Kimɛ tu ya bont kɛ li tien nɛ kí yaan, na laan yé gbengbenyo. ⁸ Kimɛ linibol liba li jèke linibotól. Libel liba ya nib mɔ li jèke libetól yaab. Kitink li jènge bùol, bùol. Mikònm mɔ li lu. Ní li te tɛn imerwien ya cincinm nɛ.

⁹ «Ninbi bɛn wɔn, li bɛn mɛn. Bi lá li cuo nɛ kí jon tibuur, kí ñí nɛ itáan ya dur ni. Min bo, bi lá li tuke nɛ kí jo tibuur idu ya cɛnb nin bibɛrb saan. Nno nɛ ni li yé n'mànkunb bi'saan. ¹⁰ Bi li kpaande tigbɛmɔnmɔnt tuu inibol kɛ saan nɛ kí yaan. ¹¹ Bi cuo' nɛ ki jon' tibuur la, ni la pɔk kí li yòke ni li len kí ye bà. Uyo nno lá baa' la, *Mifuoñaanm nɛ li tɔke nɛ ni li len kí ye bà. Na yé ninbi nɛ li len, *Mifuoñaanm nɛ li len. ¹² U ya yo nɛ unil li kuore u'ninjɛ, bɛ ní ku wò. Baa mɔ li kuore u'buk, bɛ ní ku kè. Mubumu mɔ li fii kí sere mu'naambɛ nin mu'baambɛ bo, kí cère bɛ ní ku bɛ. ¹³ Min bo nɛ binib kɛ li nɛn nɛ. Ama wà kɛ li mìnɛ kí li ñmàñmàbe kí tí fɔre nno, wɔn nɛ li ñmɛre.»

Nibonn ná ñmàbe ijuòke ya gber

(Matie 24:15-28; Luk 21:20-24)

¹⁴ «Ni li ɛ ijuòke ya bonn ná saah tibont tà kɛ mɔn nno se na bi li sere ná saan. (Wà kɛ kàanh la, wò ní li ciih ni'tingi.) Uyo nno lá baa' la, bà li te Sude ya tinfenm ni nno, bɛ ní sen kí jo ijuón bó. ¹⁵ Wà te kudulekaaku ya paaki la, u la jiiere kí kò iden ni, kí taa niba. ¹⁶ Wà mɔ te ikpàan bó la, u la lièbe kí kun, wò ní tí taa u'liergbenku. ¹⁷ U ya yo bipiib bà punbe nin bà ñmàbe mubumu mùa ñaanh, li ñmàbe micɛɛkm nɛ. ¹⁸ Li kàareh mɛn, Uwien la cère nè ní tien kusenañuòku. ¹⁹ I ya dɛn binib li ji ijend kí gbien. Haali uñɛndun ya cincinm kí lá baa fɛnfennɔ, nib ña laan jin' i ya jend ya bol, ka ji li li ji yé fiebu. ²⁰ Yonbdaan ña bi kùore' ijend nno ya wien bo la, uba mənən ña bi li ñmɛre. U gènde' binib bà nno bo nɛ cère' u kùore' iwien nno bo.

²¹ «U ya yo unil tòke' nɛ ki ye: «Liike mɛn, Uwien ya Nigendkɛ Kristo te niɛ saan» bii «u te niɛ bó» la, ni la tuo. ²² Kimɛ bitonnenmànkunb li baa. Biba li ye bi yé Uwien ya Nigendkɛ Kristo nɛ. Bitòb li ye bi yé *Uwien ya ñòbonsòknb nɛ. Bi li tien micincilm ya bont nin miyòkm ya bont, kí tuln binib. Bi li nuunh ní tuo' la, bɛ ní tuln Uwien gènde' binib bà nno mənən nɛ. ²³ Ninbi li bɛn mɛn. N kpiɛ' ki tòke' nɛ tigber nno kɛ ñò.»

Unil ya Bijɛ ya baam ya gber

(Matie 24:29-31; Luk 21:25-28)

²⁴ «Ama, ijend nno ya yo gèbre' la, uwien li biike, uñmaal ña ji li wien,

²⁵ In̄maabii li cecere kí lu,
tibont tà n̄m̄obe mituám paaki bó li jènge.

²⁶ U ya yo n̄e bi li l̄e Unil ya Bij̄e te tit̄ew̄algb̄ont ni, ki we ní, ki n̄m̄obe ufaa nin ukpīeke ki gbien'. ²⁷ U ya yo n̄e u li s̄on Uwien ya tondb̄ b̄e ní jo l̄enpuoli nin nintuáli nin ugen nin ujie bó, kí cin utingbaan uba kí tí baa ut̄o, kí taan Uwien ḡende' binib bà n̄n̄o k̄e.»

Bukenkenbu ya kpenjenm
(Matie 24:32-35; Luk 21:29-33)

²⁸ «Buk̄enkenbu ya tetem yé mik̄penjenm n̄e ni'bo. Ni lá laa' bù t̄oh isigben, ki bundeh la, ni ben ki ye ní n̄eke uñalend n̄e*. ²⁹ Nn̄o n̄e, ni lá laa' tibont tuu teh la, ní li ben kí ye Unil ya Bij̄e nek̄n' ni'nañuon saan n̄o†. ³⁰ N t̄okeh n̄e im̄on n̄e, tibont n̄n̄o k̄e li tien kí l̄e f̄enfenn̄o ya nib bīe n̄a laan kpo' ki gben'. ³¹ Kutaaku nin kitink li gben. Ama n'gb̄er tun n̄a n̄m̄obe tù ní gben.»

Uba n̄a b̄en lidaali là Unil ya Bij̄e li baa ní
(Matie 24:36-44)

³² «Ama uba n̄a b̄en tibont n̄n̄o li tien lidaali là bii uyo wà. Paaki bó, Uwien ya tondb̄ n̄a b̄en. U'Bij̄e m̄on̄on n̄a b̄en, Uwien Baa baba n̄e b̄en. ³³ Li b̄en m̄en ki la ḡoh, kim̄e na b̄en uyo n̄n̄o. ³⁴ Ní naan uje wà joh us̄en ki t̄ake' u'tons̄onb̄ ki ye b̄e ní li likeh u'den m̄onm̄onm̄, ki wuon' wà k̄e u li s̄on lituonl là, kí t̄ake' u'nañ̄guurl ki ye u la ḡoh, ki yaan ki bure' n̄e. ³⁵ N̄en bo, la ḡoh m̄en, kim̄e na b̄en uyo wà ududaan li baa ní. U li baa ní kutajūoku-uu, kuȳoku-uu, ukuoj̄emūyo-oo, kut̄en̄jaaku-uu, na b̄en. ³⁶ Li b̄en m̄en, n̄o u la lá lure kí baa kí l̄e ni d̄o kí ḡoh. ³⁷ N t̄okeh n̄e nà n̄o n t̄okeh binib k̄e n̄e, la ḡoh m̄en.»

14

Bi kpaan' iȳe b̄e ní ku Yesu
(Matie 26:1-5; Luk 22:1-2; San 11:45-53)

¹ Ní sien' iwien ile b̄e ní jele *Suf̄m̄b̄e ya Pak ya nacenku. U ya yo n̄e bi n̄m̄onh k̄p̄on̄ wà n̄a n̄m̄obe n̄ake. *Bit̄ot̄ūrcienb̄ nin *Yiko ya w̄onw̄aknb̄ nuunh bi li tien ma kí b̄ole kí cuo *Yesu kí ku w̄o, ² n̄e kí t̄okeh t̄ob̄ ki teh: «Tí la cuo w̄o m̄en kunacenku n̄n̄o ya yo. Tí cuo' w̄o u ya yo la, udu ya nib li kpre.»

Upii uba wule' Yesu ya yul bo l̄efina
(Matie 26:6-13; San 12:1-8)

³ T̄o, *Yesu là te Betani ya du ni, Sim̄on ujend den ki jinh tijier. U jinh uyo wà n̄n̄o n̄e upii uba k̄on' ní ki tuke l̄efina uba u'daaku faa c̄een alabaat* ya dingl ni, bi yih l̄efina n̄n̄o naar. Upii n̄n̄o k̄p̄obre' lidingl n̄n̄o ya tule, ki taa' l̄efina n̄n̄o k̄e ki wuwule' *Yesu ya yul bo. ⁴ Binib bà te ní'saan n̄n̄o ya biba ya benku ni ben', n̄e bi niireh t̄ob̄ ki teh: «B̄e tien' u n̄ende' l̄efina wūo n̄o? ⁵ Bi bi li fre kí kuore w̄o kí l̄e n̄e ní ḡebre iwentun kobiita ya paaku kí taa kí gbiire bijiinb-a!» N̄e kí k̄onh nin upii n̄n̄o. ⁶ N̄e *Yesu ye: «C̄ere w̄o m̄en w̄o ní fuore. B̄e tien' ni n̄aabeh u'ȳenm n̄o n̄n̄o? U tien' nà m̄on n̄e kí de' nni-a! ⁷ Bijiinb li li te ní'saan uyo k̄e n̄e. Ni yíe ní tore b̄e uyo wà la, ni li fre kí tore b̄e; ama min n̄a ní li te ní'saan uyo k̄e. ⁸ U tien' u li fre kí tien nà n̄e. U taa' l̄efina n̄n̄o kí wule' n'bo kí kpīe' kí bonde' n'gb̄en̄ent n̄o b̄e ní sube

* 13:28 Liike Matie 24:32. † 13:29 Liike Matie 24:33. * 14:3 Liike Matie 26:7.

nni nε. ⁹ N tɔkeh nε imɔn nε, bi li kpaande tighɛmɔnmɔnt tuu unɛndun ni nà saan kε nnɔ, bi li len u tien' nà nɔ bó, nɔ binib rí li tien u'bo.»

Sudas yíe wɔ rí kuɔre Yesu

(Matie 26:14-16; Luk 22:3-6)

¹⁰ *Yesu ya panpaankaab piik nin bile ya uba, bi yih wà Sudas Iskariyot nnɔ jon' ki tí laa' bitɔtuɔrcienb ki ye u li taa *Yesu kí ηukn bε. ¹¹ Bi cii' nnɔ ma nnɔ bi'yεnm sɔnge' cεen, nε bi pùon' ki ye bi li de wɔ ilike. Nε u bure' ki tí nuunh u li ñε isen yà kí taa *Yesu kí ηukn bε.

Yesu nin u'panpaankaab jele' Sufmbε ya Pak ya nacenku

(Matie 26:17-25; Luk 22:7-14, 21-23; San 13:21-30)

¹² Kpɔnɔ wà ηa ηmɔbe ñɔke ya nacenku ya cincindaali, lidaali là bi kòreh *Sufmbε ya Pak ya pefanfaan nnɔ nε *Yesu ya panpaankaab niire' wɔ ki ye: «A yíe tí tien ηε kunacenku nnɔ ya jier lε saan-i?» ¹³ Nε u tɔke' u'panpaankaab ni bile ki ye: «Ní jo udu bó. Ní tí kɔn' u'ni la, ni li lε uje uba u tuke liñuncuɔl ki cendeh nε. Ní paan u'bo, ¹⁴ kí tí kɔ u li kɔ iden yà ni nnɔ ni kí tɔke udendaan kí ye: <Ti' Cεnbaa ye wɔn nin u'panpaankaab li ji kunacenku nnɔ ya jier ku lε duku ni?» ¹⁵ U li wuɔn nε lidutɔtuɔl ya paaki ya ducienku kuba bi bonde' kù ηɔ, tibont kε te ku'ni. Ní tien tε kunacenku nnɔ ya jier kun ni.» ¹⁶ Bi bure' ki tí baa' udu nnɔ ni, nε ki laa' *Yesu tɔke' bε ki ye bi li lε nà kε nnɔ, nε ki tien' kunacenku nnɔ ya jier.

¹⁷ Ní juɔre' nε *Yesu nin u'panpaankaab piik nin bile nnɔ baa' ki kɔn' kuduku nnɔ ni. ¹⁸ Bi kε ki jinh uyo wà nnɔ nε u tɔke' bε ki ye: «N tɔkeh nε imɔn nε, ninbi bà te ki jinh n'saan nɔ ni ya uba nε li kuɔre nni.»

¹⁹ Bi'yεnm saa' ki gbien', nε bi niireh wɔ jεje ki teh: «N teh min ηa ñí-a?» ²⁰ Nε u ye: «Ninbi piik nin bile biε ni ya uba nε li kuɔre nni. Min nin udaan nε taan' ki paan' lisenl ni nɔ. ²¹ Unil ya Bijε li kpo ten ní kele' u'bo *Uwien ya gbɔnku ni ki ye ma bo nnɔ nε. Ama unil wà li kuɔre wɔ nnɔ ní bre udaan bo. Ba bi maa' wɔ mɔnɔn la, ní bi li tu u'bo.»

Yonbdaan ya jier

(Matie 26:26-30; Luk 22:14-20; 1 Korɛnt yaab 11:23-25)

²² Bi te ki jinh tijier ma nnɔ, nε *Yesu yuure' kpɔnɔ, ki faare' Uwien, ki kɔkuɔ', ki taa' ki de' bε, ki ye: «Teke mɛn. Nà sɔ yé n'gbenɛnt.» ²³ Nε ki taa' midaam mɔ, ki faare' Uwien, ki taa' ki de' bε, bi'ke ñun'. ²⁴ Nε u tɔke' bε ki ye: «Nà sɔ yé n'sɛm. Mɛn nε wɔngɛh ki teh Uwien cuo' nin binib kujɔtiekú. Mí li puube binib bà yebe ya kpele bo.» ²⁵ Nε ki ye: «N tɔkeh nε imɔn nε, ma ji li ñu sibii ya daam haali kí tí baa lidaali là n li liebe kí ñu mè midεfɛnm Uwien ya bel ni.»

Yesu tɔke' Pier ki ye u li niε kí ye wa bεn wɔ

(Matie 26:31-35; Luk 22:31-34; San 13:36-38)

²⁶ Bi gɛn' Uwien ya yuon ki gben' nε ki ñen' ki don' Olifi ya siin ya juɔl bo. ²⁷ Nɛn saan nε *Yesu tɔke' bε ki ye: «Ní'kε li sɛn kí dàan nni, kimε ní kele' *Uwien ya gbɔnku ni ki ye: <N li ku upekpaal nε ipe kε rí yεre.> ²⁸ Ama uyo wà n li mεkre bitɛnkpiib ni nnɔ, n li liere nε kí jo Galile.» ²⁹ Nε Pier tɔke' wɔ ki ye: «Bi'kε li sɛn kí dàan ηε mɔnɔn la, min ηa rí sɛn.» ³⁰ Nε *Yesu ye: «N tɔkeh ηε imɔn nε, kuñɔnku kuu a li niε bolm mita kí ye ηa bɛn nni nε kí yaan ukuoje rí muɔ kí lere.» ³¹ Nε Pier ñiikeh ki lienh ki teh: «Haali bi li ku min nin sin kε mɔnɔn la, ma rí niε kí ye ma bɛn ηε.» Nε bitɔb bà sɛn nnɔ kε len' nnɔ.

Yesu kàare' ni'ba saan bi yih nè Getsemani

(Matie 26:36-46; Luk 22:39-46)

³² Tò, *Yesu nin u'panpaankaab tì baa' niba saan, bi yih nè Getsemani. Nε u tòke' bε ki ye: «Juore mεn niε saan, rí jo kí tì kàare.» ³³ Nε ki taa' Píer nin Saak nin San ki bure'. Bujεwaanbu cin' ki kòh wò nε u'yεnm saah. ³⁴ Nε u tòke' bε ki ye: «N'yεnm saa' ki tì kende' ten mikuum nε benh nin nni. Ni'mò rí juore niε saan, ki la gòh.»

³⁵ U jende' ki jon' inun bó waamu, nε ki pùon' ki kàareh ki teh ní li tuo la, Uwien la cère' ijend yiε ya yo rí baa ní, ³⁶ ki lienh ki teh: «O, n'Baa, a li fre kí tien nibonn kε. Cère ijend yiε rí jende nni. Ama la cère nè rí li yé min yíe nà, cère' nè rí li yé sin yíe nà.»

³⁷ U liebe' ní u'panpaankaab bita nnò saan, ki laa' bi dò ki gòh nε, nε u tòke' Píer ki ye: «Simòn, a gòh nε-εε? Nja rí fre kí la gùon kukurku kuba mònòn-ii? ³⁸ La gòh mεn, kí li kàareh ηò ki la lu biikm ni. Ni'yεnm yíe, ama mituòm nε pòre' nε.»

³⁹ Nε ki tì jende' waamu, ki kàare' nin i ya ñòbonbaab. ⁴⁰ U tì liebe' ní u'panpaankaab bita nnò saan, ki laa' bi tì gòh nε, kime migùonm nε ñònde' bε, ba ben bi li jiin kí ye bà.

⁴¹ U tì jon' ki kàare' ki liebe' ní nta bo, ki tòke' bε ki ye: «Ni biε ki fuoreh nε ki dò ki gòh-a! Nì dèkre'-a! Uyo baa'-a! Bi li taa Unil ya Bijε kí ηukn bibiērdēnb. ⁴² Fii mεn tì jo. Liike mεn, wà kuore' nni nnò nekn' ní ηò.»

Yesu ya cuom

(Matie 26:47-56; Luk 22:47-53; San 18:3-12)

⁴³ U laan biε ki lienh nε Sudas u'panpaankaab piik nin bile nnò ya uba nin linigol pòk ki può' u'bo ki tuke mujusiemu nin ilenben. Bitòtuòrcienb nin *Yiko ya wònwòknb nin *Sufmbε ya cienb nε sòn' bε ní. ⁴⁴ Sudas wà kuore' *Yesu nnò tòke' linigol nnò ki ye: «Ni lá laa' n jon' ki tì lòkn' wà la, wòn nínò. Ní cuo wò, kí tùore kí li ηuuke wò ki joh.»

⁴⁵ Tò, Sudas tì baa' nε ki pòk ki nekn' *Yesu nε ki ye: «Cεnbaa,» nε ki lòkn' wò. ⁴⁶ Nε bi cuo' Yesu. ⁴⁷ Bà te ni'saan nnò ya uba nère' kijusiek ki ge' ki paare' bitòtuòrcienb ya cien ya tonsònl uba ya tubl. ⁴⁸ Nε *Yesu tòke' bà baa' bε rí lá cuo wò nnò ki ye: «Ni tuke mujusiemu nin ilenben ní lá cuo nni ten n yé udukond nε-a! ⁴⁹ Idaan kε n là te ni'saan Uwien ya duku ya luo bo nε ki wòknh binib, nε na cuo' nni u ya yo. Tò, ni cuo' nni fεnfεnnò, ηò nà kεle' *Uwien ya gbònku ni nnò nè rí tien nε.»

⁵⁰ Nen saan nε u'panpaankaab kε sεn' ki dàan' wò. ⁵¹ Unacenfaan uba mò là pε u'bo ki fifike' bukpelbu. Bi ye bε rí cuo unacenfaan nnò ki tì dèkre nin u'kpelbu, ⁵² nε u dàan' bù ki sεn' liñil ki bure'.

Sufmbε ya buur ya cεkl yaab bun' Yesu tibuur

(Matie 26:57-68; Luk 22:54-55, 63-71; San 18:13-14, 19-24)

⁵³ Bi taa' *Yesu ki jon' bitòtuòrcienb ya cien den. Bitòtuòrcienb kε nin *Sufmbε ya cienb nin *Yiko ya wònwòknb mò taan' ni'saan. ⁵⁴ Píer pε *Yesu bo, ki te fònfòkm ki tì baa' bitòtuòrcienb ya cien den, ki kòn' ki kèle' biguguurb saan ki lokreh umu. ⁵⁵ Bitòtuòrcienb nin tibuur ya cεkl yaab kε nuunh bi li dule nà bo kí biin *Yesu ηò kí ku wò. Bi tien' ma kε ba laa' u'biil. ⁵⁶ Binib ligol nen' u'bo kutonnenku kε ya bol ama bi'gber nnò ηa cende'. ⁵⁷ Bi'ni biba fii' ki sere' ki nen' u'bo ki ye: ⁵⁸ «Ti cii' u len' ki ye u li bere Uwien ya duku kù a binib mεn' kù nnò, kí mε kutòku iwien ita, nib ηa rí mε kun.» ⁵⁹ U ya sεn ni mònòn bi'gber ηa cende'.

60 Bitətuərɕienb ya ɕien fii' ki sere' binib nno ke ya siik ni, ne ki niire' *Yesu ki ye: «Ŋa ń len kí jiiin-ii? Ŋa ŋmobe tuba á len kí jiiin binib bá biindeh ŋe nɔ-ɔɔ?» 61 Ne *Yesu ŋmin ka gere'. Bitətuərɕienb ya ɕien tí niire' wɔ ki ye: «A yé Uwien ya Nigendke Kristo ne-εε? A yé tí pèkeh wá nno ya Bijε ne-εε?» 62 Ne *Yesu ye: «N yé wɔn ne. Ni li le Unil ya Bijε ke Uwien, mituəm ke ya daan ya jie bó, ki li le u te titewɔlgbont ni paaki bó, ki we ní.»

63 U len' nno ma nno, ne bitətuərɕienb ya ɕien kere' wɔn bugben ya lierlɩ́, ne ki ye: «Ta ji nuunh mɔnkunl. 64 Ni cii' u suke' Uwien ma bo. Ni maaleh mila?» Ne bi'ke ye u bii' ki kpe mikum.

65 Bi'ni biba cin' ki cereh u'bo tiŋinsent ki taa' kukpelɕieku ki pibn' u'nun bó, ki kureh wɔ, ki tɔkeh wɔ ki teh: «Bukre' wá kure' ŋe.» Ne biguguurb nno taa' wɔ nin itenpe.

Pier nie' ki ye wa ben Yesu

(Matie 26:69-75; Luk 22:56-62; San 18:15-18, 25-27)

66 Pier te uluo bo uyo wá nno, ne bitətuərɕienb ya ɕien ya piitonsɔnl uba baa' 67 ki laa' Pier lokreh umu, ne u tɔre' ki liike' wɔ ki ye: «A' mɔ lá te nin Nasaret ya *Yesu wuɔ ne.» 68 Ne Pier nie' ki ye: «Ma ben, ka cii' a'lenm nno ya tingi.» Ne ki siere' ki kɔn' kunakuuku ni. [U ya yo ne ukuoje muɔ'.]‡

69 Upiitonsɔnl nno tí laa' wɔ ne ki tí tɔke' binib bá te ni'saan nno ki ye: «Uje wuɔ mɔ yé *Yesu yaab ya uba ne.» 70 Ne Pier tí nie' nle bo.

Ni tí pukn' waamu ne binib bá te u'saan nno mɔ tɔke' wɔ ki ye: «Ni yé imɔn ne, a yé *Yesu yaab ya uba ne, kime a' mɔ yé Galile ya nil ne.» 71 Ne Pier cin' ki nieh ki poleh ki teh: «Ma ben ni lienh unil wá ya gber nɔ, n nen' la, Uwien la daan nni» 72 Ne ukuoje pɔk ki muɔ' i ya tɔan bo ki lere'. Nen saan ne Pier tiere' *Yesu bi tɔke' wɔ ma ki ye: «A li nie bolm mita kí ye ŋa ben nni ne kí yaan ukuoje ń muɔ' kí lere» nno, ne ki muɔ' cɛen.

15

Bi tuke Yesu ki jon' Pilat saan tibuur

(Matie 27:1-2, 11-14; Luk 23:1-5; San 18:28-38)

1 Ni faa' kutenŋesɔnsɔnku, ne bitətuərɕienb nin *Sufmbe ya ɕienb nin *Yiko ya wɔnwɔknb nin tibuur ya cekl yaab ke kɛle' ki bonde' bi li tien ma bo. Bi lɔle' *Yesu, ne ki taa' wɔ ki tí ŋukn' Pilat. 2 Pilat niire' wɔ ki ye: «Sin, a yé *Sufmbe ya ber ne-εε?» Ne u jiiin' wɔ ki ye: «Sin ne ye nno.»

3 Tɔ, Bitətuərɕienb nno biin' wɔ isen ya yebe ni. 4 Ne Pilat tí niire' wɔ ki ye: «Ŋa ń len kí jiiin-ii? Cenge bi biindeh ŋe mibiinm má ke ya bol-a!» 5 Ama *Yesu ŋa ji jiiin' nɔbonl, ne ni cuo' Pilat miyɔkm.

Bi bun' Yesu tibuur ki ye u kpe mikum

(Matie 27:15-26; Luk 23:13-25; San 18:39-19:16)

6 *Sufmbe ya Pak ya nacenku ke nacenku ya yo la, Pilat li ŋen lipɛkl ya nil wá linigol yie wɔ ne kí wie. 7 U ya yo ki laa' uje uba te lipɛkl ni bi yih wɔ Barabas. Wɔn nin binib bá lá pe u'bo nno lá kpiin' kukpiinku ne ki ku' unil uba. Nen bo ne bi lá pekɩ́ be. 8 Linigol nno baa' Pilat saan ki tɔke' wɔ ki ye wɔ ń tien u tí ń teh ma kunacenku nno ya yo. 9 Ne u niire' be ki ye: «Ni yie ń wie ne *Sufmbe ya ber ne-εε?» 10 U niire' nno, kime u ben ki ye

† 14:63 Liike Matie 26: 65. ‡ 14:68 Bi kpie' ki kɛle' tigbont tá nno ya tuba ni u ya yo ne ukuoje muɔ' ŋa te tu'ni.

bitətuərcienb ηməbe kinenk ne *Yesu bo, nen ne cère' bi taa' wə ki ηukn' wə.

¹¹ Ama bitətuərcienb ben sureh linigol nnə ne ki teh be n təkə Pilat wə n wiε be Barabas. ¹² Ne Pilat tı niire' be ki ye: «Nnə la, uje wə ni yih wə *Sufmbe ya ber nnə n li tien wə mila?» ¹³ Ne bi wuure' ki ye: «Kpe wə udəpənpən bo!» ¹⁴ Ne Pilat tı niire' be ki ye: «U tən ki bii' li le biil ne?» Ne bi tūreh ki wuureh ki gbiekeh ki teh: «Kpe wə udəpənpən bo!»

¹⁵ Pilat yie wə n sange bi'yenn ne ki wiε' Barabas. U cère' u'sojambe nı' *Yesu inalebe, ne u taa' wə ki de' be be n tı kpe wə udəpənpən bo.

Sojambε leh Yesu

(*Matie 27:27-31; San 19:2-3*)

¹⁶ Sojambε nnə taa' wə ki kən' Pilat den uluo bo, ne ki yin' bi'cεkl ya sojambε ke ki taan', ¹⁷ ki taa' kuliermónmónku* kuba ki goln' wə, ne ki taa' ikonkon ki lónlón' uyukpεkpie ki kpele' u'yul, ¹⁸ ne ki teh ten bi pèkeh wə ne ki teh: «*Sufmbe ya berə, ti fuondeh ηε-a!» ¹⁹ Ki taah lilenbenl ki kpaakeh u'yul bo, ki cereh u'bo tiñinsent ne ki gbaandeh u'nun bó ki gòndeh. ²⁰ Bi lè' wə ki tı gben', ne ki gore' kuliermónmónku nnə, ki taa' u'wengolkaar ki jiin' ki goln' wə, ne ki taa' wə ki ñen' ki bure' be n tı kpe wə udəpənpən bo.

Bi kpe' Yesu udəpənpən bo

(*Matie 27:32-44; Luk 23:26-43; San 19:17-27*)

²¹ Bi joh ma nnə ne ki tı cende' uje uba bi yih wə Simən, u yé Sirenn ya du ya nil ne, ki ñen' ikpään bó ní. U yé Aleksand nin Lufus ya baa ne. Bi cuo' uje bugben ki wəbn' wə, wə n tuke *Yesu ya dəpənpən. ²² Bi taa' *Yesu ki tı baa' niba saan, bi yih nē Golgota, ni'tingi si: «Kuyukpəbku ya Bùol.» ²³ Ne ki taa' midaam mā cuuke' uñəke wə bi yih wə miir nnə ki de' wə ki ye wə n nū. Ne u yie' ka ñun'. ²⁴ Sojambε nnə kpe' wə udəpənpən bo. Ne ki taa' u'wengolkaar be n tı gbiire ne ki fūəre' imúən ki liike' wə ke li ji nà bó. ²⁵ Nı là te kutenjaaku tikur tiwe ne, ne bi kpe' wə udəpənpən bo. ²⁶ Bi là kele' nà cère' bi kpe' wə nnə ki tebn' u'dəpənpən bo u'yul bó. Bi là kele' ki ye: «*Sufmbe ya ber.» ²⁷ Bi kpe' idukond ile mā idəpənpən bo Yesu saan. Bi kpe' uba u'nəjie bó, ki kpe' utə u'nəgen bó. [²⁸ Ne nà kele' *Uwien ya gbənkū ni nnə tien'. Nı kele' ki ye: «Bi kaan' wə ki kpəbn' idukond bó ne.»]†

²⁹ Binib bà gèbreh ni'saan nnə sukreh wə ki gònbeh iyul ki təkəh wə ki teh: «Sin wə là ye a li bere Uwien ya duku kı liebe kı me kú iwien ita nnə ³⁰ ηmien a'ba, kı jiire nı udəpənpən wuu bo-a!»

³¹ Bitətuərcienb nin *Yiko ya wənwəknb mə leh wə ki teh: «U ηmien' binitəb ne, ka nı fre kı ηmien u'ba-a! ³² Uwien ya Nigendke Kristo, Israyel yaab ya berə, jiire nı udəpənpən wuu bo fənfennə, tı le ηə kı teke ηε kı ji-a!» Ne bi kpe' idukond yə u'saan idəpənpən bo nnə mə sukreh wə nnə.

Yesu ya kuum udəpənpən bo

(*Matie 27:45-56; Luk 23:44-49; San 19:28-30*)

³³ Tə, kuwensiiku ya yo ne nı ci' ki bliike' utingben ke bo ki tı baa' kutaajuəku tikur tuta ya yo. ³⁴ Tikur tuta ya yo ne *Yesu wuure' ufaa bo ki ye: «Elowi, Elowi, lama sabaktani?» Ni'tingi si: «N'Wien, n'Wien, be tien' a wiε' nni?»

* **15:17** U ya yo, biberb là guoh tiliermónt à ya daaku faa ne. † **15:28** Bi kpie' ki kele' tigbont tə nnə ya tuba ni migbiirm 28 ηa te tu'ni.

³⁵ Binib bà se ni'saan nnò ya biba ña cii' u wuure' ki ye ba mənəmən nɛ ki ye: «Li cengeh mən u yih Eli nɛ.» ³⁶ Bi'ni uba sən' ki jon' ki tī yuure' ticitənt ki lá sɛkn' midɛŋmɪmɪmɪkm miba ni, ki taa' ki tuun' lilɛnbɛnl bo, ki tɛnde' ki kòle' u'ñobu ki ye wə́ rí muəre, nɛ ki ye: «Dàan mən, tī liike Eli li baa kí lá jiin wə́ bii wa rí baa.»

³⁷ Nɛn saan nɛ *Yesu wuure' ufaa bo, nɛ ki kpo'. ³⁸ U ya yo nɛ kukpɛlcɛkɛkpiɛku kùà bore' Uwien ya duku ni bolm mile nnò kɛre' ku'siik ni paaki ki tī ci' tingi. ³⁹ Sojambe kobk ya ciɛn wə́ se *Yesu ya nun bó nnò laa' u kpo' ma bo nɛ ki ye: «Imən, uje wuə́ mənbe ki yé Uwien ya Bijɛ nɛ.»

⁴⁰ Bipiib biba mə́ là te ni'saan, ki se fənfəkm ki likeh. Bi'ni uba si Mari Madelenn, utə́ si Saakbuk nin Yose ya naa Mari, utə́ mə́ si Salome. ⁴¹ *Yesu là te Galile ma nnò, nɛ bipiib nnò là pɛ u'bo, ki sənɪ ituon ki toreh wə́. Bipiib bà là pɛ u'bo ki tī baa' Yerusalem nnò mə́ là te ni'saan ki yebe.

Yesu ya subm

(*Matie 27:57-61; Luk 23:50-56; San 19:38-42*)

⁴²⁻⁴³ Ní juəre' ma nnò nɛ uje uba baa' ní bi yih wə́ Yosef u yé Arimate ya nil, ki yé tibuur ya cɛkl yaab ya uba binib boh wə́ cɛɛn. U'mə́ là gu Uwien ya bɛl li baa ní uyo wə́ nnò nɛ. Ní là yé kutaaku kùà li faa *Saba ya daali, uyo wə́ bi bondeh *Saba ya daali nnò nɛ. Yosef jon' Pilat saan nin lifɛl ki tī təkɛ' wə́ ki ye u tuo' la, wə́ rí cɛbe wə́ *Yesu ya gbɛnɛnt. ⁴⁴ Pilat cii' bi ye *Yesu kpo' ñə́ ma nnò nɛ ní cuo' wə́ miyəkɪm. Nɛn saan nɛ u yin' sojambe kobk ya ciɛn ki niire' wə́ ki ye: «*Yesu kpo' ma ní wuəke'-aa?» ⁴⁵ Nɛ u təkɛ' wə́ u kpo' uyo wə́. Pilat cii' u kpo' uyo wə́ ma nnò, nɛ ki de' Yosef usɛn wə́ rí tī taa u'gbɛnɛnt. ⁴⁶ Nɛ Yosef jon' ki tī de' kukpɛlcɛkɛku kuba, nɛ ki jiin' *Yesu ya gbɛnɛnt udəpənpən bo, ki taa' kù ki tɛntɛn' tū, ki taa' ki tī ble' ufele uba ni. Bi là cube' ufele nnò kujətɛnku kuba ya kele ni nɛ, nɛ ki binde' kutɛngbɛngbɛnku kuba, ki biin' bufɛnañobu†. ⁴⁷ Nɛ Mari Madelenn nin Yose ya naa Mari laa' bi ble' *Yesu nà saan.

16

Yesu mɛkre' bitenkpiib ni

(*Matie 28:1-8; Luk 24:1-12; San 20:1-10*)

¹ *Saba ya daali gɛbre' ma nnò, nɛ Mari Madelenn nin Saak ya naa Mari nin Salome jon' ki tī de' mikpəɪm mə́ ya nu ŋmɛ bɛ rí tī faan *Yesu ya gbɛnɛnt. ² Saba ya daali gɛbre', kutaaku kùà li faa nnò, nɛ bipiib nnò wəre' ki fii' ní biike ki bure' likul nnò bó ki tī baa' ki laa' uwien te ki puəreh. ³ Bi joh ma nnò nɛ ki niireh təb ki teh: «ŋmɛ li tī biire tɛ kutɛnku nnò?» ⁴ Bi tī tuo ni'saan sə́, ki liike' ki laa' kutɛnku nnò ña ji bi. Kù là yé kutɛncɛncɛnku nɛ. ⁵ Bi tī baa' ki kəɪn' likul nnò ni nɛ ki laa' unacɛnfaan uba kɛ unəjie bó ki guo kulɛrpenpienku. Nɛ bujɛwaanbu cuo' bɛ cɛɛn.

⁶ Nɛn saan nɛ unacɛnfaan nnò təkɛ' bɛ ki ye: «La cɛre mən nè rí cuo nɛ jɛwaanbu. Ni nuunh Nasarɛt ya *Yesu wə́ bi là kpɛ' wə́ udəpənpən bo nnò nɛ. U mɛkre'-a! Wa ji te niɛ saan. Liike mən, bi là taa' wə́ ki ble' nà saan sə́. ⁷ Li joh mən, kí tī təkɛ Pier nin u'panpaankətəb kí ye u liere' bɛ ki bure' Galile bó ñə́. Bi li tī lɛ wə́ nɛn bó nɛ tɛn u là təkɛ' bɛ ma bo.»

⁸ Ní beke' bipiib nnò cɛɛn nɛ bi ñɛn' likul nnò ni ki tiinh bi'gbɛnɛnt kɛ ñəh. Bujɛwaanbu cuo' bɛ ma nnò nɛ ba təkɛ' nil.

† 15:46 Liike Matie 27:60.

Yesu mekre' ki cèrè' bi laa' wə
(*Matie 28:9-10; San 20:11-18; Luk 24:13-35*)

[⁹ *Saba ya daali gèbre', kutaaku kùà li faa nnə ya tɛŋaaku, *Yesu mekre' ma nnə nɛ ki kpiɛ' ki taa' u'ba ki wuɔn' Mari Madelenn. Wɔn nɛ yé upii wà isɛnpol ilole là ŋaake wə, *Yesu ŋɔrɛ' yɛ nnə. ¹⁰ U jon' *Yesu yaab saan ki laa' bi te uyɛnsaa ni, ki kɛ ki muɔh. Nɛ u təkɛ' bɛ ki ye u laa' Yesu. ¹¹ Bi cii' u ye u laa' *Yesu u fuobe, nɛ ba teke' ki jin'.

¹² Ni ya puoli bó nɛ bi'ni bile là cuonh ki joh udugbaan bó. Bi joh ma nnə nɛ *Yesu cèrè' bi laa' wə. Wa te ten u là te ma uyo wà Mari Madelenn laa' wə nnə. ¹³ Bi liɛbe' bi'təb saan ki tɪ təkɛ' bɛ ki ye bi laa' Yesu, nɛ ba tɪ teke' ki jin'.

Yesu cèrè' u'panpaankaab piik nin uba laa' wə
(*Matie 28:16-20; Luk 24:36-49; San 20:19-23; Itùon 1:6-8*)

¹⁴ *Yesu fɔrɛ' ki cèrè' u'panpaankaab piik nin uba laa' wə uyo wà bi te ki jinh tijier. U kɔn' nin bɛ ki ye bɛ tien' ba teke' binib bà laa' wə u mekre' nnə len' nà nnə ki jin-i? Nɛ ki ye bi'yul nɛ faa. ¹⁵ Nɛ ki tɪ təkɛ' bɛ ki ye: «Li joh mɛn uɛndun ni ni'kɛ saan kí li kpaandeh tigbɛmɔnmɔnt binib kɛ saan. ¹⁶ Wà kɛ li teke kí ji kí cèrɛ bɛ rí sli wə Uwien ya ŋunm nɛ li ŋmɛrɛ. Wà kɛ ŋa teke' ki jin' la, Uwien li dɛrɛ u'tub. ¹⁷ Binib bà kɛ li teke kí ji nnə li tien miyɔkm ya bont. N'yel bo, bi li ŋɔrɛ isɛnpol, ki li len milencɛnm, ¹⁸ ki li cuo iwɛ ya rí tien bɛ niba. Bi ŋun' uŋəkrɛndkɛ la, wa rí tien bɛ niba. Bi li taa bi'nuə kí paan biwiɛnb bo nɛ bɛ rí faake.»

Uwien taa' Yesu ki don' paaki bó
(*Luk 24:50-53; Itùon 1:9-11*)

¹⁹ Yonbdaan *Yesu təkɛ' bɛ tigbɛr ki tɪ gben' nɛ Uwien cèrɛ' u don' paaki bó, ki tɪ kɛlɛ' u'jie bó. ²⁰ Nɛn saan nɛ u'panpaankaab joh ni'kɛ saan ki təkɛh binib tigbɛmɔnmɔnt. Nɛ Yonbdaan toreh bɛ ki cèrɛh bi teh miyɔkm ya bont. Nɛn nɛ wəngɛh ki teh bi lienh tigbɛr tà nnə te nɛ.]*

* **16:20** Bi kpiɛ' ki kele' tigbont tà nnə ya tuba ni migbiirm 9 ki tɪ baa 20 ŋa te tu'ni.

Tigbɛmɔnmɔnt tà Luk kɛle' tù nnɔ Nà wɔngh kugbɔnku kuu te ma bo

Bi yih wà kɛle' kugbɔnku kuu nnɔ Luk nɛ. Wa yé Yesu ya tondb piik nin bile nnɔ ya uba. Ama u tùrɛ' ki nuun' bà là pɛ Yesu bo saan nɛ ki bɛnde' u'gbɛr cin' ma bo nin tù tì fɔrɛ' ma bo. U là tɔke nin Pɔl u'sɛn ya jom ni ma nnɔ nɛ cɛrɛ' u bɛnde' tù ki pukn'.

U kɛle' kugbɔnku kuu ki de' binib bà nnɔ ɲa yé Sufmbɛ. Bi teke' Yesu ki jin' nɛ. Nɛn nɛ cɛrɛ' u tɔkeh bɛ inɔbonfafa ya tingi nin Sufmbɛ ya yaajɛtentienn mà ba bɛn mɛ nnɔ.

Luk kɛle' kugbɔnku kua nɔ pɛ Matie nin Mark jaar bo nɛ, ama u kɛle' tigbɛr tuba ta te Matie nin Mark nin San ya gbɔnt ni. Tun si: Yesu jon' ki fuonde' Mart nin Mari (10:38-42) nin Samari ya jɛnimɔn ya gbɛr (10:29-37) nin uje wà ya buk bole' u liɛbe' ki laa' kɛ nnɔ ya gbɛr (15:11-32).

Luk bo, Yesu Kristo nɛ yé Yonbdaan nɛ, ki yé Uwien sɔn' wà wɔ ní lá ɲmɛn binib. Imɔn, Uwien mɛkre' wɔn Yesu nɛ, ki de' wɔ mituɔm tibont kɛ bo. Luk ya gbɔnku ya gbɛr tì tonde' Yerusalem ni nɛ (iyul 24) nin Yesu ya kuum udɔpɔnpɔn bo nin u'mɛkrm bitɛnkpiib ni.

Nà cɛrɛ' Luk kɛle' kugbɔnku kuu nɔ

¹ Ni bɛn ki ye binib bà yebe ñikn' ki kɛle' tigbɔnt ni tibont tà là tien' ti'ni nnɔ. ² Bi kɛle' tù tɛn binib bà là te tu'cincinyo ki laa' tù tien' ma bo, ki yé binib bà kpaandeh Uwien ya gbɛr nnɔ là wɔkn' tɛ ma bo nɛ. ³ Nɛ n'mɔ tùrɛ' ki nuun' ki bɛnde' tù cin' ma bo, nɛ ki maale' ki ye ní mɔn n'mɔ ní paan tu'bo mɔnmɔnm kí kɛle' tù tentien ma bo, kí de sin ucien Teofil, ⁴ ɲɔ a'mɔ ní bende kí ye bi wɔkn' ɲɛ tigbɛr tà nnɔ mɔnbe ki te nɛ.

Uwien ya tond uba len' ki ye bi li maa San

⁵ Uyo wà Herod là yé Sude ya bɛr nnɔ, ki laa' utɔtɔurkɛ uba te, ki yé Abiya ya cɛkl yaab ya uba, bi yih wɔ Sakari; ki yih u'po Elisabet, u yé Arɔn ya yaabil. ⁶ Bi'kɛ bile là yé binib bà cuube nɛ Uwien ya nun bó, ki boh Yonbdaan ya wɔb, ki teh u yíe nà kɛ mɔnmɔnm. ⁷ Ama ba là ɲmɔbe buk, kimɛ Elisabet là yé uɲɔl nɛ, nɛ bi'kɛ bile là pore'-a.

⁸ Ní kpaan' Sakari ní sɔn lituonl Uwien ya nun bó, kimɛ u'cɛkl li sɔn itùon Uwien ya nun bó uyo wà nnɔ baa'. ⁹ Nɛ bitɔtɔurkaab ya tentienn bo, bi fùrɛ' imúɔn, ní lu' Sakari bo, nɛ bi gɛnde' wɔ, wɔ ní kɔ Yonbdaan ya dubenku ni, kí tì sɛ liɲubl. ¹⁰ Uyo wà u te ki sienh liɲubl nnɔ, Uwien ya nib ligol te saali nɛ ki káareh. ¹¹ Nɛn saan nɛ Yonbdaan ya tond uba baa' u'saan, ki se bi sienh liɲubl liponpuol là bo nnɔ ya jie bó. ¹² Sakari laa' wɔ ma nnɔ, ní beke' wɔ, nɛ bujɛwaanbu cuo' wɔ. ¹³ Nɛ utond nnɔ tɔke' wɔ ki ye: «Sakari, la cɛrɛ' nɛ ní cuo ɲɛ jɛwaanbu. Uwien cii' a'kaare bó. A'po Elisabet li maa kibujɛbuk, nɛ á yin kɛ San. ¹⁴ Kí li cɛrɛ' a'yɛnm ní sɔnge kí gbien, nɛ binib bà yebe mɔ li pokn' kí'maam bo. ¹⁵ Kí li yé unikpɛkpiɛk nɛ Yonbdaan ya nun bó. Ka ní ɲu sibii ya daam, ka ní ɲu defɛfaam kɛ defɛfaam. *Mifuoñaanm li te kí'bo kí gbien' haali kí'naa ya benku ni nɛ. ¹⁶ Kí li cɛrɛ' Israyel yaab bà yebe ní liɛbe kí paan Yonbdaan Uwien bo. ¹⁷ Kí li ɲmɔbe *Uwien ya Fuoñaanm nin mituɔm tɛn *Uwien ya ñɔbonsɔknl Eli

ne. Kí li liere Yonbdaan usen, kí cère bibaambe ní liebe kí taan nin bi'bumu buñobu, kí cère binib bà ña tuo' Uwien ya ñobu bó ní li ñmabe iyennaale ten binimònb, kí cère binib ní li yé binib bà bonde' be ní teke Yonbdaan.»

¹⁸ Ne Sakari tóke' utond nnò ki ye: «Be li cère ní bende kí ye a len' nà nò, nì te? Kimé min pore'-a ne n'po mò pore'.» ¹⁹ Ne utond nnò jii'n' wò ki ye: «N yé Uwien ya tond Gabriel ne, ki te Uwien ya nun bó ki sòn'h u'tùon. U sòn' nni ní ní lá tóke ñe tigbémònmònt tuu ne. ²⁰ Tò, a'lenl li tēbe, ña ji li freh ki lienh kí tí baa uyo wà nibonn nnò ní tien, kimé ña teke' ki jin' ki ye n tóke' ñe tigber tà nò ya yo lá baa' la, tù li tien.»

²¹ U ya yo ki laa' linigol nnò gu Sakari li ñe ní Uwien ya duku ni uyo wà ne. U wuòke' ka ñen' ní ma nnò ne ní beke' be cēen. ²² U lá ñen' ní ka ji freh ki lienh, ne bi bende' ki ye u laa' niba ne tidēknt yaam Uwien ya duku ni. Ne u wòngēh be migbaam, ka freh ki lienh.

²³ Sakari ya tùon ya wien tí gben' ne u liebe' u'den. ²⁴ Nì tete ne u'po Elisabet lá punbe', ki bóle' u'ba ki tí baa' inmaale injun, ²⁵ ne ki maale' u'yenn ni ki ye: «A laa'-aa! Uyo wà Yonbdaan yíe ne ki muò' nni, ki ñen' nni ife ni binib ya nun bó.»

Uwien ya tond tóke' Mari ki ye u li maa Yesu

²⁶ Elisabet ya tenpunbe ya ñmaalluob ni, ne Uwien sòn' u'tond Gabriel Galile ya tinfenm ya du uba ni, bi yih wù Nasaret. ²⁷ U lá sòn' wò uje faan uba saan ne wa ben je, bi yih wò Mari. Bi lá pun' wò uje uba ne u yé *Dafid ya yaabil, bi yih wò Yosef. ²⁸ Utond nnò baa' ki kòn' Mari den, ne ki ye: «N fuondeh ñe Mari. Yonbdaan tien' ñe tinimònt ki gbien', ne ki te nin ñe.» ²⁹ Mari cii' inñobon nnò ma nnò ne ní beke' wò cēen, u maaleh wò ní bende ifuonde nnò ya tingi si bà. ³⁰ Ne utond nnò tóke' wò ki ye: «Mari, la cère nè ní cuo ñe jēwaanbu, kimé Uwien tien' ñe tinimònt ne. ³¹ Liike-a! A li punbe, kí maa kibujebuk kí yin kè Yesu. ³² Kí li yé unikpekpiēk ne, bi li yih kè Uwien wà ña ñmabe Nacentò ya Bijē ne. Yonbdaan Uwien li de wò u'yaaje *Dafid ya bēl. ³³ U li yé uber ne Sakòb ya yaabii bo uyo ke. Ne u'bēl nnò ña ní li ñmabe gbenm.» ³⁴ Nen saan ne Mari tóke' utond nnò ki ye: «Nì li tien mila kí tuo, kimé ma ben jē-a?» ³⁵ Ne utond nnò jii'n' wò ki ye: «*Mifuoñaanm li jii're ní a'bo, ne Uwien wà ña ñmabe Nacentò ya tuòm ní lèkn a'bo ten usonge. Nen ne cère' a li maa kibuk kà nnò, li yé uñaan, bi li yih kè Uwien ya Bijē ne. ³⁶ Liike, a'puole Elisabet punbe' ma u'ñmaalluob sò. Wòn wà bi lá yih wò uñol nnò punbe' u'por ni ne. ³⁷ Kimé Uwien ña gbele' niba.» ³⁸ Nen saan ne Mari jii'n' utond nnò ki ye: «N yé Yonbdaan ya piitonsònl ne. Nè ní tien ten a len' ma nò.» U ya yo ne utond nnò siere' ki dāan' wò.

Mari jon' ki tí fuonde' Elisabet

³⁹ I ya den ne Mari pòk ki bure' ijuòn bó, Sude ya tinfenm ya du uba ni. ⁴⁰ U tí baa' ki kòn' Sakari den, ne ki fuonde' Elisabet. ⁴¹ Elisabet cii' ifuonde nnò ma nnò, ne u'buk nukbe' u'benku ni. *Mifuoñaanm jii're' ní u'bo ki gbien', ⁴² ne u len' ufaa bo ki ye: «Uwien tien' ñe u'mònm ki cēn' bipiib ke, ki tien' mimònm kibuk kà te a'benku ni nnò mò bo. ⁴³ N'mò ya ba ne n'Yonbdaan ya naa baa' n'saan-i? ⁴⁴ Kimé uyo wà a'fuonde lu' n'tubl ni nnò, ne n'buk nukbe' n'benku ni nin uyensonge. ⁴⁵ Sin wà teke' ki jin' ki ye Yonbdaan tóke' ñe nà nnò li tien nnò, Uwien ya mònm te a'bo.»

Mari g'en' iyuon ki donde' Yonbdaan

⁴⁶ Ne Mari ye:

«N ñengeh Yonbdaan,

⁴⁷ ki ñmabe uyensonge ki gbien',

Uwien, n'Ñmienl bo.

⁴⁸ U tiere' min u'tonsɔnpiijiin bó,

fɛnfɛnnɔ kɪ taa kɪ li joh,

binib ke li len kɪ ye Uwien ya mɔnm te n'bo.

⁴⁹ Kimɛ mituɔm ke ya daan tien' nni

tibont tà ñmabe ukpɛke,

u'yel si: Uñaan nɛ.

⁵⁰ U li tuu ki teh binib bà boh wɔ tinimɔnt nɛ,

haali uyo wà ña ñmabe gbenm.

⁵¹ U wuɔn' binib u'tuɔm,

ki ñɔre' binib bà maaleh ki teh

bi yé binikpɛkɛkb nnɔ.

⁵² U ñen' biberɛɛnɛn bi'bel ni,

ki kpɛke' bijiinb.

⁵³ U de' binib bà mikɔnm ñmabe be tibont na ñmabe fuul,

ki ñɔre' bifaaɛnɛn bi bure' inɔpien.

⁵⁴ U tiere' u'nimɔnt bó,

ki tore' u'tonsɔnb Israyel yaab,

⁵⁵ tɛn u là ye u li tuu ki teh ma

ki dienɛ ti'yaaje *Abraham nin u'yaabii nnɔ.»

⁵⁶ Mari tien' Elisabet saan nɪ baa' tɛn inɛmaale ita,

nɛ ki liebe' ki kun'.

San wà siih binib Uwien ya ñunm ya mɔam

⁵⁷ Elisabet ya mamaayo baa', nɛ u maa' kibujɛbuk. ⁵⁸ U'den yaab nin u'kɔnkɔnlieb cii' Yonbdaan muɔ' wɔ micɛɛckm ki gbien', nɛ wɔn nin bɛn ke pokn'.

⁵⁹ Kibuk nnɔ ya wienniin daali, nɛ bi baa' be ɪ jɛ kɪ'punl, ki yɛ be ɪ yin kɛ Sakari tɛn ki'baa. ⁶⁰ Nɛ ki'naa yɛ', ki ye bi li yin ke San nɛ. ⁶¹ Nɛ bi tɔke' wɔ kɪ ye ba yih a'den ya nil uba li ya yel-a. ⁶² Nɛ bi niire' ki'baa migbaam kɪ ye u yɛ wɔ ɪ yin u'buk li ɛ yel ba?

⁶³ Nɛ u wuɔn' be kɪ ye be ɪ de wɔ kudɔbipɛnɛnku kuba wɔ ɪ kele ku'bo. Bi de' wɔ, nɛ u kele' kɪ ye: «kɪ'yel si San» nɛ. Nɛ nɪ cuo' bi'ke miyɔkm. ⁶⁴ I ya tɔan bo nɛ Sakari ya lenl tɛbre', nɛ u cin' kɪ lienɛ, kɪ pɛkeh Uwien. ⁶⁵ Nɛn saan nɛ bujɛwaanbu cuo' binib bà ke kɔ ka fɔke nin ni'saan nnɔ. Sude ya tinɛnm ya du yà ke te ijuɔn bó nnɔ ya nib lienɛ tigbɛr nnɔ. ⁶⁶ Tù de' binib bà ke cii' tù nnɔ iyɛnmaale. Nɛ bi maaleh bi'yɛnm ni kɪ teh: «Kibuk kɛ lá li yé be ya nitunbu sɔ?» Kimɛ Yonbdaan ya tuɔm te ki'bo.

Sakari ya yuon

⁶⁷ Nɛn saan nɛ *Mifuoñaanm jiiire' nɪ kibuk nnɔ ya baa Sakari bo kɪ tɪ gben', kɪ cɛre' u sɔkndeh Uwien ya ñɔbon kɪ teh:

⁶⁸ «Tɪ pɛke mɛn Yonbdaan, tinbi Israyel yaab ya Wien,

kimɛ u baa' u'nib saan, kɪ teke' be kɪ wɛ',

⁶⁹ kɪ cɛre' wà li ñmien tɛ,

ñen' u'tonsɔnl *Dafid den,

kɪ ñmabe mituɔm.

⁷⁰ U là cɛre' u'ñɔbonsɔknɛ len' nɛn nɛ uyo bo.

⁷¹ Bi là len' kɪ ye:

«Uwien ye u li fie tɛ bà se ti'bo saan,

kí ñen te bà ke nen te ya nuò ni.

⁷² U là muò' ti'yaajeb micεεεkm,
ki tiere' u'jotieku bó.»

⁷³ U là pùon' nà sò ti'yaaje Abraham:

⁷⁴ «u là ye u li ñen te ti'ñennendb ya nuò ni,

ηò tí li pukeh wò ki la fenge,

⁷⁵ kí li pε u'bo mōnmōnm,

kí li cuube u'nun bó,

ti'fuobm ke ni.»

⁷⁶ «Sin, n'buke, bi li yin ηε

Uwien wà ηa ηmabe Nacentò ya ñòbonsòknl.

Kimε a li liere Yonbdaan,

kí tùare u'sen kí de wò,

⁷⁷ kí cère u'nib ní bende kí ye u li fère be bi'biere, be ní ηmere.»

⁷⁸ Kimε ti'Wien ηmabe tinimànt ki gbien'.

U'nimànt nnò bo ne u li cère kuwenwenku ní ñε paaki bó kí wende ti'bo
ten uwien puòreh ma bo.

⁷⁹ Kuwenwenku nnò li wende binib bà te licinñunl ni, mikuum ya
jinjinku yiin bi'bo nnò.

Kù li wuòn te usen wà li de te uyenduòn.»

⁸⁰ Kibuk nnò kpienh, ne ki lenh miyenm*. Kí te kupenpelku ni ne kí tí
baa' uyo wà kí ñen' kí tuonl upaan bo Israyel yaab ya nun bó.

2

Yesu ya màm ya gber

(Matie 1:18-25)

¹ Tò, i ya den ne Erom ya bercien Ogust caan' ki ye be ní kàan binib bà
ke te u ya tinfenm bo nnò. ² Bi là kaan' kukènkpièku bu'gben ma nnò ki
laa' Kirinus ne yé Siri ya tinfenm ya gobina. ³ Wà ke là li jo kí tí kàan
kukènkpu nnò u'yaajedu ni ne. ⁴ Nen bo ne Yosef ñen' Galile ya tinfenm ya
du wà bi yih wù Nasaret nnò ni, ki jon' bi maa' *Dafid udu wà ni u te Sude
ya tinfenm ni, bi yih wù Betelem nnò ni, kimε Yosef bugben yé *Dafid ya
yaabil ne. ⁵ U là tòke nin Mari utenpunb ki jon' ni' bó kukènkpu nnò ne. Bi
là pun' Yosef u ya jefaan ne, ama wa laan là kuòn' wò. ⁶ Bi te Betelem ni
u yo wà nnò, ne Mari ya mamaayo baa', ⁷ u maa' u'jefenmel kí yé kijek ki
taa' tikpelcer ki pòbn' kè, ki taa' kè ki kpien' tiwent jinh nà ni, kimε fenm
ηa là te cenduku ni.

Uwien ya tond uba tòke' biwenkpaab Yesu ya màm bó

⁸ Tò, biwenkpaab biba là te mitinfenm nnò ni, ki kòh ikpàan bó, ki gòh ki
gu bi'went kuñonku. ⁹ Yonbdaan ya tond uba può' bi'saan, ne Yonbdaan
ya wenwenku wende' ki yile' bi'bo, ne bujewanbu cuo' be ceen. ¹⁰ Nen
saan ne utond nnò tòke' be ki ye: «La fenge men, kimε n tuke tigbemōnmōnt
ne ní lá tòke ne. Tigber nnò li songe binib ke ya yenm kí gbien. ¹¹ Dinnò
wuò nò, bi maa' ni'Nmienl *Kristo Yonbdaan, *Dafid ya du ni. ¹² Nà sò li yé
kudieku: ni li le kicenfendk kiba puòbe tikpelcer ni ki kpe tiwent jinh nà
ni.» ¹³ Ne Yonbdaan ya tondb ligol baa' utondbaab nnò saan i ya tãan bo bi
pèkeh Uwien ki teh: ¹⁴ «Uwien si ukpieke paaki bó. Uyenduòn ní li te kitink
bo binib bà Uwien yíe be nnò bo» ¹⁵ Yonbdaan ya tondb nnò siere' ki liebe'

* **1:80** Bi li fre ki lebre ki lenh miyenm kí ye ki pε Uwien ya sen bo nin kí'yenmaale ke mò.

ki don' paaki bó u yo wà nnò, nɛ biwɛnkpaab nnò ji tɔkeh tɔb ki teh: «Tí jo mɛn Bɛtelɛm, kí tí liike nibonn ná tien' ní'bó ɲò Yonbdaan cère' tí bɛnde nnò.»¹⁶ Nɛ bi pɔk ki bure' ki tí baa' ki laa' Mari nin Yosef nin kicɛnfɛndk nnò, ki kpe tiwɛnt jinh ná ni.¹⁷ Bi laa' kɛ ma nnò, nɛ ki len' Yonbdaan ya tond bi tɔke' bɛ ná kɛ kicɛnfɛndk nnò bo nnò.¹⁸ Nɛ ní bɛke' binib bà kɛ cii' biwɛnkpaab len' tigbɛr tà nnò.¹⁹ Mari wɔn cengeh tigbɛr nnò kɛ, nɛ ki tùɔreh ki taah tù ki blinh u'fɛl bo.²⁰ Nɛn saan nɛ biwɛnkpaab nnò siere' ki liɛbeh, ki pɛkeh Uwien, ki kpiekreh wɔ, bi cii' ná nin bi laa' ná bo. Kime ní'kɛ tien' tɛn Yonbdaan ya tond bi len' ma bo nɛ.²¹ Wienniin daali bi jie' kibuk nnò ya punl nɛ ki yin' kɛ Yesu. Kime Yonbdaan ya tond là ye bɛ ní yin kɛ li ya yel nɛ ki yaan bi punbe' kɛ.

Bi taa' Yesu ki kɔn' Uwien ya duku ya luo bo ki wuɔn' Uwien

²² Uyo wà ní kpaan' bɛ ní tien tijɔknt ya ɲɛnm ya tuɔrl tɛn Moyis ya yiko ye ma bo nnò, nɛ Mari nin Yosef taa' kibuk nnò ki jon' Yerusalem, bɛ ní tí wuɔn Yonbdaan.²³ Kime ní kɛle' Yonbdaan ya yiko ya gbɔnku ni ki ye: «Kibujebukpiek kɛ li yé Yonbdaan yaak nɛ.»²⁴ Mari nin Yosef li tien lituɔrl nnò Yonbdaan ya yiko ye ma bo nɛ. U ye bɛ ní li taah kumuɔku ni ya nɛnjel ile bii iden ya nɛnjefanfaan ile nɛ ki teh lituɔrl nnò.

²⁵ Tɔ, uje uba là te Yerusalem ni, bi yih wɔ Simeyɔn, u yé unil wà cuube nɛ, ki pɛ *Uwien bo mɔnmɔnm, ki gu lidaali là Uwien li ɲɛn Israyɛl yaab bi'jɛnd ni. *Mifuoñaanm là te u'bo,²⁶ ki tɔke' wɔ ki ye wa ní kpo, ka laa' Yonbdaan ya Nigɛndkɛ Kristo.²⁷ *Mifuoñaanm cère' u kɔn' Uwien ya duku* ya luo bo. U te len uyo wà nnò, nɛ kicɛnfɛndk *Yesu ya naa nin ki'baa tuke kɛ ki kɔn' ní, bɛ ní lá tien kɛ lituɔrl Yonbdaan ya yiko ye ma bo,²⁸ nɛ Simeyɔn teke' kɛ ki ɲuuke, ki pɛkeh Uwien ki teh:

²⁹ «Tɔɔ, Yonbdaan, fɛnfɛnnò a tien' a là tɔke' nni ná nnò.

A li fre kí cère min a'tonsɔnl ní kpo nin uyɛnduɔn.

³⁰ Kime a cère' n'nun laa' Uɲmiɛnl.

³¹ A là bonde' wɔ uɲɛndun ya nib kɛ ya nun bó nɛ.

³² U yé kuwenwenku kùà li cère bà ɲa yé Israyɛl yaab ní bɛnde ɲɛ nɛ.

Wɔn bo nɛ binib li kpiekɛ a'nib Israyɛl yaab.»

³³ Kibuk nnò ya naa nin ki'baa cii' Simeyɔn len' ki'bo tigbɛr tà nnò, nɛ ní bɛke' bɛ.³⁴ U tien' bɛ Uwien ya mɔnm, ki tɔke' ki'naa Mari ki ye: «A li bɛn ki ye kibuk kɛ bo, tinbi Israyɛl yaab ni bà yebe li lu, bà yebe mɔ li fii. Kí yé kudɛku kùà li cère binib ɲa ní len ki cii' tɔb bó nɛ.³⁵ Kí li cère iyɛnmaale ya buɔ binib bà yebe ya fɛl ní ní ɲɛ upaan bo. Sin Mari mɔnɔn, ní li wire ɲɛ tɛn bi cɔke' ɲɛ kijuk nɛ.»

³⁶ Upii uba mɔ là te, ki yé *Uwien ya ɲɔbonsɔknl, bi yih wɔ Ann. U yé Fanuyɛl ya bisɛ, ki yé Aser ya bol ya nil, ki pore' cɛɛn. U là tien' u'cɛ saan ibin ilole, nɛ u kpo' ki cère' wɔ,³⁷ u juore' ki yé ukpopii ki tí baa' ibin piniin nin inan, ka jɛndeh Uwien ya duku, ki pukeh wɔ ɲɔnku nin wien ni, ki lùoh buñɔbu, ki káareh.³⁸ Tɔ, u ya yo nɛ u'mɔ baa' ní, ki cin' ki faareh Uwien kibuk nnò bo, nɛ ki tɔke' ki'gbɛr Yerusalem ya nib bà kɛ là gu uyo wà Uwien li teke bɛ kí wiɛ nnò.

Yosef nin Mari liɛbe' ki kun' Nasaret

³⁹ *Yesu ya baambe tien' Yonbdaan ya yiko ye ma nnò kɛ, nɛ ki liɛbe' ki kun' Nasaret, bi'du ni Galile ya tinfɛnm ni.⁴⁰ Kibuk nnò kpɛnh, ki faakreh, ki lɛnh miyɛnfuom, nɛ Uwien ya mɔnm te ki'bo.

*

2:27 Liike Matie 12:5; Mark 11:11.

Yesu tɔke nin u'baambe ki jon' Yerusalem

⁴¹ Binl ke binl *Yesu ya baambe doh Yerusalem bó ne ki tí jeleh Pak ya nacenku. ⁴² *Yesu tí laa' ibin piik nin ile uyo wá nnɔ, ne bi tuke' wɔ ki don' Yerusalem bó ten bi tí ní tuu ki joh ma kunacenku nnɔ. ⁴³ Kunacenku nnɔ ya wien tí gben' ma nnɔ ne bi liebe' ki kunh bi'donbó. Ama kibuk *Yesu wɔn lá juore' Yerusalem ni ne, ba ben ki ye u juore'. ⁴⁴ *Yesu ya baambe cuon' liwentunɲmenl ki maaleh ki teh u lii te bisen jotɔb ni ne. Bi lá tiere' ki liike' ka laa' wɔ, ne ki cin' ki nuunh wɔ bi'yaab nin bi'benbenkaab ke ni. ⁴⁵ Ba laa' wɔ, ne ki pekre' ki nuunh wɔ ki liebeh Yerusalem. ⁴⁶ Wienta daali ne bi laa' wɔ Uwien ya duku ya luo bo, u ke *Yiko ya wɔnwɔknb ya siik ni, ki cengeh bi'wɔknm, ki niireh be iniire. ⁴⁷ Ní jin' binib bá ke cengeh u'bó nnɔ, kime u ɲmɔbe mibenm, ne ki jiindeh be mɔnmɔnm. ⁴⁸ Uyo wá u'baambe tí laa' wɔ nnɔ, ní beke' be cɛen, ne u'naa ye: «Kibuke! Be ne a tien' te nɔ nnɔ? Liike min nin a'baa ya yɛnm saa' ma cɛen uyo wá ti nuunh ɲe nnɔ-a!» ⁴⁹ Ne *Yesu jiiin' be ki ye: «Be bo ne ni nuunh nni? Na ben ki ye ní li te n'Baa den ne-εε?†» ⁵⁰ Ama ba cii' u tɔke' be liñɔbonl lá nnɔ ya tingi.

⁵¹ Nen saan ne *Yesu paan' bi'bo ki liebe' Nasaret, kime u lá boh be ne. U'naa taah tigber nnɔ ke ki blinh u'fɛl bo. ⁵² *Yesu kpienh ki yebreh, u'yɛnfuom pukndeh, ne Uwien nin binib ke ya yɛnm sɔnge u'bo.

3

San wá siih binib Uwien ya ñunm ya gber

(Matie 3:1-12; Mark 1:1-8; San 1:19-28)

¹ Erom yaab ya bercien Tiber Sesa ya bel ya piikn binlɲun bo, ki laa' Pɔns Pilat ne yé Sude ya tinfenm ya gobina. Herod mɔ yé Galile ya tinfenm ya gobina, u'ninje Filip mɔ yé Iture nin Trakonit ya gobina, ne Lisaniyas mɔ yé Abilenn yo. ² U yo wá Anni nin Kayif yé bitɔtuɔrcienb ya cienb nnɔ ne Uwien len' nin Sakari ya bije San kupenpelku ni. ³ U cin' ki cuonh mitinfenm má nuɔn Suden ya kpenl nnɔ ni, ki kpaandeh ki teh: «Lèbre men ni'tetem, ní sii ne Uwien ya ñunm ɲɔ Uwien ní fère ne ni'biere.» ⁴ U tien' nnɔ ɲɔ ná kele' *Uwien ya ñɔbonsɔknl Esayi ya gbɔnku ni nnɔ nè ní tien ne. Ní kele' ki ye:

«Udaan uba te kupenpelku ni ki wuureh ki teh:

†Tùɔre men Yonbdaan ya sen,

kí cubn u'sengbenmu kí de wɔ.

⁵ Bi li taa titent kí gbien tijɔbɔr ke,

kí bere kí jenge ijuɔn nin igbengben ke,

kí naare isen yá ke pɔle',

kí kpelke isen yá ke ɲa kpelke.

⁶ Unisaal ke li le Uwien ɲmiendeh ma binib.» »

⁷ Nen saan ne San tɔkeh linigol lá bàareh u'saan, ki nuunh wɔ ní sii be Uwien ya ñunm nnɔ ki teh: «Iwaaleb ninbi, ɲme ne wuɔn' ne ni li tien ma kí ñe Uwien ya benpiebe wá we ní nnɔ ní? ⁸ Li sɔnh men ituɔn yá wɔngɛh ki teh ni lèbre' ni'tetem, ki la li maaleh ni'yɛnm ni ki teh: †Ti'yaaje si *Abraham ma nnɔ, ní dèkre' ne», kime n tɔkeh ne ne, Uwien li fre kí cère iten yié nɔ ní kpende *Abraham ya yaabii. ⁹ Uwien bonde' liyel ɲɔ wɔ ní kpikre isiin. Isiin yá ke ɲa lùonh biimɔnmɔn la, u li ge yí kí wié umu ni ne.»

† 2:49 Bi li fre kí lèbre ní li te n'Baa den kí ye ní li sɔnh n'Baa ya tuonl ne mɔ.

10 Nε inigol nnɔ niireh wɔ ki teh: «Ti nɪn li tien mila?» 11 Nε u jiindeh bε ki teh: «Wà ηmɔbe ilier ile la, wɔ rɪ taa liba kɪ pu wà ηa ηmɔbe. Wà mɔ ηmɔbe tijier la, wɔ rɪ pu wà ηa ηmɔbe.»

12 Bilɛnpotekb mɔ baa' u'saan wɔ rɪ sɪi bε Uwien ya nɪnm, nε ki niire' wɔ ki ye: «Cɛnbaa, ti'mɔ li tien mila?» 13 Nε u jiin' bε ki ye: «La wɔbndeh mɛn nib bε rɪ li paanh nɪ gɛ̀breh bi sien' nε ubiɛn wà.»

14 Nε sojambε mɔ niire' wɔ ki ye: «Nε tinbi le? Ti'mɔ li tien mila?» Nε u jiin' bi'mɔ ki ye: «La fienh mɛn nib ya bonn, ki la biin wà ηa ηmɔbe biil. Cère mɛn ni'yɛnm rɪ li sɔnge ni'paaku bo.»

15 Binib là gu Uwien ya Nigendkε Kristo ya baam, nε ki maaleh bi'yɛnm ni ki teh: «San la lii yé wɔn nε-a?» 16 Nε San tɔke' bi'kε ki ye: «Min taah miɲunm nε ki siih nε Uwien ya nɪnm. Ama uba we ní, ki cɛn' nni. Ma kpε rɪ lore u'tacɛningbɛn. Wɔn nε lá li cère *Mifuoɲaanm nin umu rɪ jire ní ni'bo. 17 U taa' kiyonyiek ηɔ wɔ rɪ tɪ lende u'ji. U li taa mijibim kɪ cùɔn ubɔnbuɔn ni, kɪ taa tifent kɪ wiε umu wà ηa rɪ kpiin ni.»

18 Tɔ, San liɛbe' ki taa' iɲɔbontɔ i yεbe ki saake' binib ya gbɛnɛnt, ki tɔke' bε tigbɛmɔnmɔnt.

19 U ya yo nε gobina Herod là taa' u'ninje ya po Herodiyad, ki kuɔn', ki liɛbe' ki sɔn' itùonbiertɔ mɔ i yεbe. Nɛn kε bo nε San tɔke' wɔ ki ye u bii'. 20 Nɛn bo nε Herod cuo' San ki tɪ pekɪn', ki liɛbe' ki bii' ki pukɪn'.

San sii' Yesu Uwien ya nɪnm

(Matie 3:13-17; Mark 1:9-11)

21 San là siih binib kε Uwien ya nɪnm ma nnɔ, nε ki sii' *Yesu mɔ. *Yesu kàareh uyo wà nnɔ, nε kutaaku yàare', 22 *Mifuoɲaanm jiinh ní ki naan unɛnjel ki lá kèle' u'bo, nε unieke uba nɛn' paaki bó ní ki ye: «Sin, a yé n'bijε* nε, n yíe ηε nε n'yɛnm sɔnge a'bo.»

Yesu ya yaajεb ya yel

(Matie 1:1-17)

23 Uyo wà *Yesu baa tɛn ibin pita nnɔ, nε ki cin' u'tuonl. Binib là maaleh ki teh u yé Yosεf ya bijε nε. Yosεf là yé Heli ya bijε nε, 24 Heli mɔ yé Matat ya bijε, Matat mɔ yé Lefi ya bijε, Lefi mɔ yé Mɛlki ya bijε, Mɛlki mɔ yé Yanayi ya bijε, Yanayi mɔ yé Yosεf ya bijε, 25 Yosεf mɔ yé Matatias ya bijε, Matatias mɔ yé Amos ya bijε, Amos mɔ yé Nahum ya bijε, Nahum mɔ yé Esili ya bijε, Esili mɔ yé Nagayi ya bijε, 26 Nagayi mɔ yé Mart ya bijε, Mart mɔ yé Matatias ya bijε, Matatias mɔ yé Semeyinn ya bijε, Semeyinn mɔ yé Yosεk ya bijε, Yosεk mɔ yé Yoda ya bijε, 27 Yoda mɔ yé Yowanan ya bijε, Yowanan mɔ yé Lesa ya bijε, Lesa mɔ yé Sorobabel ya bijε, Sorobabel mɔ yé Salatiel ya bijε, Salatiel mɔ yé Neri ya bijε, 28 Neri mɔ yé Mɛlki ya bijε, Mɛlki mɔ yé Adi ya bijε, Adi mɔ yé Kosam ya bijε, Kosam mɔ yé Elmadam ya bijε, Elmadam mɔ yé Eri ya bijε, 29 Eri mɔ yé *Yesu† ya bijε, *Yesu mɔ yé Elieser ya bijε, Elieser mɔ yé Yorim ya bijε, Yorim mɔ yé Matat ya bijε, Matat mɔ yé Lefi ya bijε, 30 Lefi mɔ yé Simeyɔn ya bijε, Simeyɔn mɔ yé Suda ya bijε, Suda mɔ yé Yosεf ya bijε, Yosεf mɔ yé Yonam ya bijε, Yonam mɔ yé Eliyakim ya bijε, 31 Eliyakim mɔ yé Meleya ya bijε, Meleya mɔ yé Mena ya bijε, Mena mɔ yé Matata ya bijε, Matata mɔ yé Natan ya bijε, Natan mɔ yé *Dafid ya bijε, 32 *Dafid mɔ yé Yεse ya bijε, Yεse mɔ yé Yobed ya bijε, Yobed

* 3:22 Bi kpie' ki kele' tigbɔnt tà nnɔ ya tuba ni bi ye: A yé n'bijε nε. Dinnɔ n tien' ηε n'bijε. † 3:29 Migbiirm mie ni bi ye *Yesu la, ba niire' Yonbdaan Yesu. U'mɔ te uba nε.

mə yé Bos ya bije, Bos mə yé Sala ya bije, Sala mə yé Nasən ya bije,³³ Nasən mə yé Aminadab ya bije, Aminadab mə yé Adimin ya bije, Adimin mə yé Arini ya bije, Arini mə yé Esiləm ya bije, Esiləm mə yé Fares ya bije, Fares mə yé Suda ya bije,³⁴ Suda mə yé Sakəb ya bije, Sakəb mə yé *Isaak ya bije, *Isaak mə yé *Abraham ya bije, *Abraham mə yé Tara ya bije, Tara mə yé Nakor ya bije,³⁵ Nakor mə yé Seruk ya bije, Seruk mə yé Eragawu ya bije, Eragawu mə yé Falek ya bije, Falek mə yé Eber ya bije, Eber mə yé Sala ya bije,³⁶ Sala mə yé Kayinam ya bije, Kayinam mə yé Afaksad ya bije, Afaksad mə yé Sem ya bije, Sem mə yé Nowe ya bije, Nowe mə yé Lamək ya bije,³⁷ Lamək mə yé Matusala ya bije, Matusala mə yé Enək ya bije, Enək mə yé Yarəd ya bije, Yarəd mə yé Malelel ya bije, Malelel mə yé Kayinam ya bije,³⁸ Kayinam mə yé Enəs ya bije, Enəs mə yé Set ya bije, Set mə yé Adam ya bije, Adam mə yé Uwien ya bije.

4

Satan biike' Yesu

(*Matie 4:1-11; Mark 1:12-13*)

¹ *Mifuoñaanm jiire' ní *Yesu bo ki gbe u'ni. U siere' Suden ya kpenl saan, ne ni tuke' wə ki jon' kupenpelku ni, ² ne usenpol bikreh wə len ki ti baa' iwien pinan. Iwien pinan nnə wa jin' niba. I gəbre' ma nnə ne mikənm cuo' wə.

³ Nen saan ne usenpol təkə' wə ki ye: «A yé Uwien ya Bijə la, cère litenl lié ní kpənde kpəna.» ⁴ *Yesu jiin' wə ki ye: «Ni kele' *Uwien ya gbənkū ni ki ye: «Nil ŋa ní li fuobe jier baba bo.» »

⁵ Ne usenpol taa' wə ki don' nà saan dokre', ki wuən' wə uŋəndun ya bəl kə i ya taa' bo, ⁶ ne ki təkə' wə ki ye: «N li de ŋe libəl lié ya ciənt nin li'faal kə, kimé bi là taa' ni'kə ki de' min ne. N li fre kí taa' nè kí de n yíe wà. ⁷ Nen bo, a gbaan' n' nintuəli ki puke' nni la, sin ne li si ni'kə.» ⁸ Ne *Yesu jiin' wə ki ye: «Ni kele' *Uwien ya gbənkū ni ki ye:

«A li gbaan' kí kpíekə a'Yonbdaan Uwien ne kí li pukeh wən baba.» »

⁹ Ne *usenpol taa' wə ki jon' Yerusaləm, ki ti duon' wə *Uwien ya duku ya paaki lekleki, ne ki təkə' wə ki ye: «A yé *Uwien ya Bijə la, maabe kí lá ci tingi ni, ¹⁰ kimé ni kele' *Uwien ya gbənkū ni ki ye: «Sin bo, Uwien li wəbn u'tondb be ní guure ŋe.» ¹¹ Ki tí ye: «Bi li guəre ŋe ŋə a'taal la me tenl.» »

¹² Ne *Yesu jiin' wə ki ye: «Ni tí kele' mə ki ye: «Ŋa ní biike a'Yonbdaan Uwien.» »

¹³ Usenpol biike' *Yesu mibiikm kə ya bol ki ti gbele', ne ki laan siere' ki daan' wə.

Yesu cin' u'tuonl Galile ni

(*Matie 4:12-17; Mark 1:14-15*)

¹⁴⁻¹⁵ *Yesu liébe' ní Galile ya tinfenm ni nin *Mifuoñaanm ya tuəm, ki wəknh *Sufmbe' ya taa' ya dur ni; ne binib kə kpíekreh wə. U ya yo ne u'yel kpienh mitinfenm nnə ni ni'kə saan.

Nasarət ya nib ŋa teke' Yesu ki jin'

(*Matie 13:53-58; Mark 6:1-6*)

¹⁶ *Yesu baa' Nasarət ya du ni, bi wube' wə nà saan, ne ki kən' *Sufmbe' ya taanl ya duku ni *Saba ya daali ten u ti ní teh ma uyo kə. U fi' ki sere' wə ní kaa' *Uwien ya gbənkū, ¹⁷ ne bi taa' *Uwien ya ŋəbonsəknl Esayi ya gbənkū ki de' wə. U pəre' kugbənkū nnə, ne ki kaa' nà saan ní kele' kí ye:

18 «Yonbdaan ya Fuoñaanm te n'bo, kime u gènde' nni ní tãke bijiinb tigbɛmɔnmɔnt nɛ, ki sɔn' nni ní ní lá tãke iyonbe kí ye í li teke í'yul, kí tãke ijùɔn kí ye í li likre, kí tãke bi jèndeh bà nnɔ kí ye bi li ñɛ bi'jend ni,

19 kí tãke binib libinl là Yonbdaan li tien bɛ tinimɔnt.»

20 *Yesu konkonde' kugbɔnku nnɔ, ki jiiñ' ki de' litaanl ya duku ya tonsɔnl, nɛ ki kɛle'. Binib bà kɛ te kuduku nnɔ ni caan' u'bo inun, 21 nɛ u cin' ki tãkeh bɛ ki teh: «Tigber tà ni cii' tù nɔ, dinnɔ nɛ tù tien'.» 22 Nɛ bi'kɛ kun' u'bo imɔn. U len' inɔbonmɔnmɔn yà nnɔ beke' bɛ cɛɛn, nɛ bi niireh tɔb ki teh: «Wa yé Yosef ya bije-ɛɛ?»

23 Nɛ u tãke' bɛ ki ye: «N ben ki ye ni li pɔ nni mikpɛnjenm miɛ nɔ ki ye: <Dɔktie, buu a'ba.> Ni tí li tãke nni kí ye <ni cii' n tien' nà kɛ Kapɛrnawum ya du ni nnɔ, ní tien nɛ n' du ni mɔ.> » 24 Nɛ ki tí ye: «N tãkeh nɛ imɔn nɛ, <*Uwien ya ñɔbonsɔknl kɛ ñɔbonsɔknl ya tiɛma du ni yaab nɛ ña teknh u'gber.> » 25 N tãkeh nɛ imɔn nɛ, Eli ya yo utaa là sere' ibin ita nin inmaale iluob nɛ, nɛ mikɔnciɛnm lu' unɛndun kɛ ni. U ya yo ki laa' bikpɔpiib po nɛ Israyel ya du ni. 26 Nin nen kɛ ñɔ Uwien ña là sɔn' Eli bi'ni uba mɔnɔn saan. Ama u là sɔn' wɔ Sarepta ya du wà te Sidon ya tinfɛnm ni mɔnɔn ya kpɔpii uba saan nɛ. 27 *Uwien ya ñɔbonsɔknl Elise ya yo ki laa' ijend po nɛ Israyel ya du ni, ama Elise ña là cèrè' bi'ni uba mɔnɔn lùore', u là cèrè' Naaman wà yé Siri ya tinfɛnm ya nil nnɔ baba nɛ lùore'.

28 Binib bà kɛ te litaanl ya duku ni nnɔ cii' u len' nà nnɔ nɛ bi'benku ni ben' u'bo ki gbien', 29 nɛ bi fii', ki cuo' wɔ ki ñɛn' udu ni, ki taa' wɔ ki tí baa' bi'du nnɔ te ligbɛngbɛnl là bo nnɔ ya tintinm saan, bɛ ní ture wɔ kí wiɛ lí'tingi. 30 Ama u ñɛn' bi'siik ni, ki bure'.

Yesu ñɔrè' usɛnpol uje uba saan

31 U tí baa' Galile ya tinfɛnm ya du uba ni bi yih wù Kapɛrnawum, ki cin' ki wɔknh binib Uwien ya gber *Saba ya daali. 32 U wɔknhm nnɔ cuo' binib nnɔ kɛ miyɔkm cɛɛn, kime u du u'wɔknhm nnɔ bo nɛ. 33 Tɔ, uje uba là te Sufmbɛ ya taanl ya duku nnɔ ni usɛnpol ñaake wɔ. U laa' Yesu, nɛ ki wuure' ufaa bo ki ye: 34 «Ho! Nasaret ya Yesu, tinbi nin sin tu lɛ nɛ? A baa' á lá boln tɛ nɛ-ɛɛ? N ben a yé udaan wà, a yé Uwien ya Niñaan nɛ.» 35 Nɛ *Yesu tien' u'bo ki ye: «Ñmile, kí siere ki dàan uje wuɔ nɔ». Nɛ usɛnpol nnɔ gbɔbe' uje nnɔ binib kɛ ya siik ni, ki dàan' wɔ ka tien' wɔ niba. 36 Nɛ ní cuo' bi'kɛ miyɔkm cɛɛn. Nen saan nɛ bi niireh tɔb ki teh: «Bɛ ya gber sɔ nɔ? U ñmɔbe ufaa nin mituɔm nɛ ki wɔbndeh isɛnpol, í dàandeh binib-a!» 37 Nɛ *Yesu ya yel kpienh mitinfɛnm nnɔ kɛ ni.

Yesu buu' binib bà bun iwien kɛ ya bol

(Matie 8:14-17; Mark 1:29-34)

38 *Yesu ñɛn' litaanl ya duku nnɔ ni, ki jon' Simɔn den, ki laa' Simɔn ya cɔbnaa bun, u'gbɛnɛnt ton cɛɛn. Bi gbáan' *Yesu ki ye wɔ ní cèrè wɔ ní faake. 39 Nɛ u gòn' u'bo, ki tien' iwien nnɔ bo nɛ u faake' ki pɔk ki fii' ki cènde' bɛ.

40 Uwien benh wù ní lu uyo wà nnɔ, nɛ bà kɛ yaab bun iwien kɛ ya bol tukeh bɛ ki bàareh *Yesu saan. U taah u'nuɔ ki paakeh bi'bo, nɛ bi faakreh. 41 U cèreh isɛnpol mɔ dàandeh linigol, ki wuureh ki teh: «A yé Uwien ya Bijɛ nɛ.» Ama *Yesu tɛngɛh í'bo nɛ ka cèreh í lienh kime í ben ki ye u yé Uwien ya Nigɛndkɛ Kristo nɛ.

⁴² Nĩ faa', nɛ *Yesu siere' ki jon' nib ŋa te nà saan. Nɛ linigol cin' ki nuunh wɔ. Bi tĩ laa' wɔ, nɛ ka ji yíe wɔ ní siere kí dāan bɛ. ⁴³ Nɛ u tɔke' bɛ ki ye: «Nĩ kpɛ ní taa Uwien ya bɛl ya gbɛmɔnmɔnt tuu nɔ kí tɔke idutɔ mɔ yaab nɛ, kímɛ nɛn bo nɛ Uwien sɔn nni ní.» ⁴⁴ Nnɔ nɛ u tɔkeh binib Uwien ya gbɛr *Sufmbɛ ya tãan ya dur tà te Sude ya tinfɛnm ni nnɔ ni.

5

Yesu yin' u'panpaankɛkpiɛkb

(Matie 4:18-22; Mark 1:16-20; San 1:35-51)

¹ Lidaali liba *Yesu là se Genesaret ya ñunciɛnm ya gbaal, nɛ linigol pɛbeh wɔ ki nuunh bɛ ní cenge Uwien ya gbɛr. ² U laa' iñɛrde ile miñunm nnɔ ya gbaal. Bijenbɛb ñɛn' i'ni ki te ki sɔkreh bi'bàan. ³ Nɛ *Yesu kɔn' iñɛrde nnɔ ya buba, bù yé Simɔn yaabu, nɛ ki gbáan' wɔ ki ye wɔ ní sule kí kɔ miñunm ni waamu. U sule' ki kɔn', nɛ *Yesu kɛle' buñɛrbu nnɔ ni, ki cin' ki wɔknh inigol Uwien ya gbɛr.

⁴ U wɔknh' ki tĩ gben', nɛ ki tɔke' Simɔn ki ye: «Jo miñunm ñɔ nà saan, ní tĩ wiɛ ni'bàan kí cuo ijɛn.» ⁵ Nɛ Simɔn jii'n' wɔ ki ye: «Cɛnbaa, ti jènde' kuñɔnɛmenku nɛ ka cuo' bonn. Ama sin len' ma nɔ, n li wiɛ.»

⁶ Bi wiɛ', ki cuo' ijɛn i yebe ka dindin, haali ibàan tĩ benh yé ní kɛre. ⁷ Nɛ bi kɛnbe' ki yin' bi'jɛnbɛtɔb bà te buñɛrtɔbu ni nnɔ, bɛ ní baa kí tore bɛ. Bi baa', nɛ bi ñɛn' ijɛn nnɔ ki gbien' iñɛrde ile nnɔ kɛ, haali i tĩ benh yí ní lin. ⁸ Simɔn Pier laa' nnɔ ma nnɔ, nɛ ki gbaan' *Yesu ya nun bó, ki tɔke' wɔ ki ye: «Yonbdaan, jende n'saan, kímɛ n yé ubiɛrdaan nɛ.» ⁹ Bi cuo' ijɛn i yebe ma nnɔ, nɛ ní cuo' Simɔn nin bà kɛ te u'saan nnɔ miyɔkm cɛɛn. ¹⁰ Miyɔkm cuo' Sebede ya bijjɛb Saak nin San bà yé Simɔn ya tonsɔntɔb nnɔ mɔ. Nɛn saan nɛ *Yesu tɔke' Simɔn ki ye: «La fɛnge, fɛnfɛnnɔ kí taa kí li joh, a ji li taakeh binib nɛ ki dienh nni.» ¹¹ Bi dɛre' bi'ñɛrde nnɔ ki ñɛn' ugbe, ki dāan' ní'kɛ, nɛ ki paan' u'bo.

Yesu cɛre' ujend uba lùore'

(Matie 8:1-4; Mark 1:40-45)

¹² Lidaali liba nɛ *Yesu te mitinfɛnm nnɔ ya du uba ni, ujɛ uba mɔ te len lijendl gbe u'gbɛnɛnt kɛ bo. U laa' Yesu, nɛ ki baa' ki lá pùon' u'nun bó, ki gbáan' wɔ ki ye: «Yonbdaan, a yíe la, a li fre kí cɛre ní lùore.» ¹³ Nɛ *Yesu tɛnde' u'nuɔ ki mɛ' wɔ, nɛ ki ye: «N yíe, lùore.» Nɛ lijendl nnɔ pɔk ki gben' i ya tãan bo. ¹⁴ Nɛ *Yesu kpɛkpɛ' u'bo ki ye u la tɔke nil nà tien', nɛ ki tɔke wɔ ki ye: «Li jo kí tĩ lɛ utɔtuɔrkɛ, kí tien milùorm ya tuarl ten Moyis là ye bɛ ní li teh ma bo. Nɛn nɛ li wuɔn kí ye a lùore'!»

¹⁵ *Yesu ya yel tùɔreh ki kpienh, nɛ inigol taakeh u'saan bɛ ní cenge u'gbɛr ki yebe, ki nuunh wɔ ní buu bi'ni bà yé biwiɛnb. ¹⁶ Ama u sɔbe ki siereh bi'saan nɛ, ki joh nib ŋa te nà saan, ki tĩ kàareh.

Ujɛ uba ya tãan nin u'nuɔ faan' Yesu cɛre' u faake'

(Matie 9:1-8; Mark 2:1-12)

¹⁷ Lidaali liba nɛ *Yesu te ki wɔknh Uwien ya gbɛr. *Farisiɛnmbe nin *Yiko ya wɔnwɔknb bà ñɛn' Galile nin Sude ya tinfɛnm ya du kɛ ni nin Yerusalem bó ní nnɔ mɔ te nì'saan. Yonbdaan Uwien ya tuɔm cɛreh u buuh biwiɛnb. ¹⁸ Nɛ bijɛb biba tuke' ujɛ uba linagenl bo ki baa' ní. Ujɛ nnɔ ya tãan nin u'nuɔ nɛ là faan'. Bi nuunh bɛ ní taa wɔ kí kuɔn kuduku ni kí tĩ ble *Yesu ya nun bó nɛ. ¹⁹ Linigol nnɔ bo ba laa' fɛnm bɛ ní kuɔn wɔ Yesu saan ma nnɔ, nɛ ki don' u te kudulɛkaaku kùa ni nnɔ ya paaki, ki cube'

libònl, nε ki taa' wɔ ki kuɔn' ki yekn' nin linagenl nnɔ, ki ble' siik ni *Yesu ya nun bó. ²⁰ *Yesu laa' bi teke' wɔ ki jin' ma nnɔ, nε ki tɔke' uje wá ya tãan nin u'nuɔ faan' nnɔ ki ye: «N fère' ηε a'biere ηɔ.»

²¹ Nεn saan nε *Yiko ya wɔnwɔknb nin *Farisienmbε cin' ki maaleh ki teh: «U yé ηmε nε ki sukreh Uwien nɔ? Uwien baba ηa ní la, ηmε li fre kí fère binib bi'biere?» ²² *Yesu bende' bi'yennaale, nε ki niire' bε ki ye: «*«Bε tien' ni maaleh nɔ nnɔ ni'yenm ni?»* ²³ Ni lε ba nε faa? N tɔke wɔ kí ye n fère' wɔ u'biere nε faa bii wɔ ní fii kí li cuonh nε faa? ²⁴ Nεn bo, n li wuɔn nε kí ye Unil ya Bijε ηmɔbe mituɔm uηɛndun wuu ni wɔ ní fère binib bi'biere. Nε ki tɔke' uje wá ya tãan nin u'nuɔ faan' nnɔ ki ye: «N lienh sin nε, fii, kí yuure a'nagenl, kí li kunh.»

²⁵ I ya tãan bo nε u pɔk ki fii' bi'nun bó, ki yuure' linagenl là u bi dɔ li'bo nnɔ, ki pèkeh Uwien ki kunh. ²⁶ Ní cuo' bi'ke miyɔkm cεen, nε bi pèkeh Uwien. Bujεwaanbu cuo' bε, nε bi lienh ki teh: «Ti laa' miyɔkm ya bonn dinnɔ.»

Yesu yin' Lefi wɔ ní paan u'bo

(Matie 9:9-13; Mark 2:13-17)

²⁷ Ni ya puoli bó nε *Yesu siere' ni'saan ki joh, ki laa' ulenpotekl uba bi yih wɔ Lefi, u kε lenpotekbùol. *Yesu tɔke' wɔ ki ye: «Paan n'bo ní.» ²⁸ Nε u dàan' ni'kε, ki fii' ki paan' u'bo.

²⁹ Lefi tien' tijier u'den tù yebe ki teke' *Yesu kucènku. Bilenpotekb ligol nin binitɔb mɔ là te tijier nnɔ ya jim. ³⁰ Nà ηmaake' *Farisienmbε nin bi'yaab bà yé *Yiko ya wɔnwɔknb nnɔ, nε bi niire' *Yesu ya panpaankaab ki ye: «Bε tien' ni jinh, ki ñuh nin bilenpotekb nin bibierdenb-i?» ³¹ Nε *Yesu tɔke' bε ki ye: «Binib bà ηmɔbe laanfie ηa nuunh dɔktie, bà bun nε nuunh dɔktie. ³² Ma baa' ní yin nimɔnb, n baa' ní yin bibierdenb nε bε ní lèbre bi'tetem.»

Uñólòle ya gbεr

(Matie 9:14-17; Mark 2:18-22)

³³ *Farisienmbε nnɔ tɔke' *Yesu ki ye: «San ya panpaankaab nin tinbi *Farisienmbε yaab sɔbe ki lùoh buñɔbu nε, ki kàareh, nε a'yaab ben jinh ki ñuh-a!» ³⁴ Nε u jiin' bε ki ye: «Ni li fre kí cère binib bà bi yin' bε upiikuɔn nnɔ ní lòle buñɔbu uyo wá piice laan te bi'saan-ii? ³⁵ Ama uyo uba we ní bε ní ñen piice bi'saan. U ya yo nε bi li lòle buñɔbu.» ³⁶ Nε u tí pɔn' bε mikpenjem ki ye: «Uba ηa ní jie kí lekre liliɛfɛnl ya kpelciεku kí lekn likpaal. U tien' nnɔ la, u li saa lifɛnl nnɔ, nε lifɛnl ya kpelciεku nnɔ ηa ní tuo kí cuo nin likpaal nnɔ. ³⁷ Uba mɔ ηa ní taa midaam mà ηa laan muɔ' ki ben' kí pieke iyɔkpaan ni. U tien' nnɔ la, midaam nnɔ li kpien iyɔl nnɔ, kí wule kí ñende nε iyɔl mɔ ní saa. ³⁸ Ama bi piekeh midaam mà ηa laan muɔ' ki ben' iyɔfɛn ni nε. ³⁹ Wá kε ñun' midaam mà muɔ' ki ben' la, wa ji yie mà ηa laan muɔ' ki ben', u li ye: «Mà muɔ' ki ben' nnɔ nε ηmε.»

6

Saba ya daali ya gbεr

(Matie 12:1-8; Mark 2:23-28)

¹ *Saba uba ya daali, *Yesu nin u'panpaankaab gbèbreh ikpàan iba ni, nε u'panpaankaab coh ijifen' ki cienh ki nukeh ki ηmɔnh. ² Nε *Farisienmbε biba niire' bε ki ye: «Bε tien' ni teh yiko kùɔn' nà *Saba ya daali?» ³ Nε

* 6:1 Liike Matie 12:1.

*Yesu jiiin' bε ki ye: «Na kaan' *Dafid là tien' ma bo nε-εε? Mikònm là cuo' wòn nin u'nib ma nnò, ⁴ u kòn' Uwien ya ninbonl ni, ki taa' kpònò wà bi taa' ki de' Uwien nnò ki ηmòn', ki taa' ki de' u'nib, bi'mò ηmòn'. Ama bitətuərkaab baba nε là ηmòbe usen bε rí ηmòn kpònò nnò.» ⁵ Nε ki tòke' bε ki ye: «Unil ya Bijε nε ηmòbe usen wò rí wuòn bi li tien nà Saba ya daali.»

Ujε uba ya nuò faan', Yesu cèrè' u faake' Saba ya daali

(Matie 12:9-14; Mark 3:16)

⁶ *Saba ya dətəl liba, *Yesu tí kòn' litaanl ya duku ni, ki wòknh binib Uwien ya gbεr. Ujε uba mò te len, u'nòjie faan'. ⁷ *Yiko ya wònwòknb nin *Farišienmbε sekndeh bε rí liike u li cèrè unil rí faake *Saba ya daali bii wà rí cèrè, kime bi nuunh bε rí lε bi li dule nà bo kí biin wò nε. ⁸ *Yesu ben bi'yenmaale ma nnò nε ki tòke' ujε wà ya nuò faan' nnò ki ye: «Fii kí sere siik ni.» U fii' ki sere', ⁹ nε *Yesu niire' bε ki ye: «*Saba ya daali la, unil ηmòbe usen wò rí tien nà mòn bii nà bre nε? U ηmòbe usen wò rí ηmien unil bii wò rí ku wò nε?» ¹⁰ U liike' bi'ke ki gòbre' ki bòn', nε ki tòke' ujε wà ya nuò faan' nnò ki ye: «Tende a'nuò.» U tende' u'nuò, nε u jire' u'ciem. ¹¹ Bi'benku ni ben' cεen, nε bi gbierεh bε rí liike bi li tien *Yesu ma.

Yesu gènde' u'tondb piik nin bile

(Matie 10:1-4; Mark 3:13-19)

¹² Lidaali liba nε *Yesu don' lijuəl bo wò rí tí kàare, ki gòn' ki kàareh ¹³ nì tí faa', nε u yin' u'panpaankaab ki gènde' bi'ni piik nin bile, ki yin' bε u'tondb. ¹⁴ U'tondb nnò ya yel so: Simòn, wà u yin' wò Pιer nnò nin u'ninje Andre nin Saak nin San nin Filip nin Batelemi ¹⁵ nin Matie nin Toma nin Alfe ya bijε Saak nin Simòn wà ya nun mòn u'du ya gbεr bo, ¹⁶ nin Saak ya bijε Sudas nin Sudas Iskariyot wà lá li kuore Yesu.

Yesu kpaandeh Uwien ya gbεr, ki buuh biwiεnb

(Matie 4:23-25)

¹⁷ Yesu nin u'tondb jiiinh lijuəl nnò bo, ki lá sere' li'niel, u'panpaankaab yebe nà saan nnò. Linigocienl liba mò là te ni'saan. Lì ñen' ní Sude ya tinfenm kε ni nin Yerusalem ni nin Tir ni nin Sidòn ya du ni nε. Idu nnò te miñunciem ya gbaal nε. ¹⁸ Bi baa' bε rí cenge u'gbεr nε, kí nuunh wò rí buu bi'ni bà yé biwiεnb. Nε u buu' bε, ki ηjore' isenpol mò ì ηmòbe binib bà ki jèndeh nnò saan. ¹⁹ Linigol nnò kε nuunh bε rí mε wò, kime mituəm miba nε ñeh u'ni ki cèreh bi'ke faakreh.

Uwien ya mòm te ni'bo

(Matie 5:1-12)

²⁰ Nεn saan nε Yesu caan' u'panpaankaab bo inun, ki ye:

«Ninbi bijiinbε, Uwien ya mòm te ni'bo,

kime Uwien ya bel yé ni'yaal nε.

²¹ Ninbi bà mikònm ηmòbe nε fεnfennò nò,

Uwien ya mòm te ni'bo,

kime ni lá li ji kí gbo.

Ninbi bà muoh fεnfennò nò, Uwien ya mòm te ni'bo,

kime ni lá li lè.

²² «Binib nεn nε,

ka yíe bε rí li lenh nε,

ki sukreh nε,

ki saah ni'yel Unil ya Bijε bo la, Uwien ya mòm te ni'bo.

²³ Bi teh nε nnò la, cèrè mεn ni'yenm rí li songe ní li poknh,

kimε ni li lε lisuul là yebe paaki bó.
Bi'yaajeb mǎ là teh nnǎ nε Uwien ya ñǎbonsǎknb.»

Ni bre binib bo

²⁴ «Ama ninbi bifàadenbe, ni bre ni'bo,
kimε ni jin' ni'ηmaa ηǎ.

²⁵ Ninbi bà jinh ki gbieh fenfennǎ nǎ,
ni bre ni'bo,

kimε mikǎnm lá li cuo nε.

Ninbi bà leh fenfennǎ nǎ,

ni bre ni'bo,

kimε ni'yεnm lá li saa ten ni kε mikuum nε ki muah.

²⁶ Binib kε pεkeh nε la, ni bre ni'bo.

Bi'yaajeb mǎ là teh nnǎ nε bitonnenñǎbonsǎknb.»

Li yie men ni'nennendb

(Matie 5:38-48; 7:12a)

²⁷ «N tǎkeh ninbi bà cengeh nni nǎ nε, li yie men ni'nennendb, kí li teh bà nen nε mǎnmǎnm. ²⁸ Li tǎkeh men binib bà wiεnh nε minjuum ki teh Uwien rí tien be u'mǎnm, kí li kǎareh ki dienh bà sukreh nε. ²⁹ Unil kpǎbe' a'kpriεnku kuba la, pekre kutǎku mǎ kí de wǎ. Unil fie' a'liεrgbenku la, cεbe wǎ a'liεrwawaal mǎ. ³⁰ Wǎ kε mie' ηε nibonn la, pu wǎ. Wǎ mǎ taa' a'bonn la, la niire wǎ ni'bó. ³¹ Ni yie binib rí li teh nε ná nnǎ, ni'mǎ rí li teh be nen.

³² «Ni yie bà yie nε baba la, ni li lε ku lε penpeku? Bibiεrdenb mǎnǎn yie bà yie be nε. ³³ Ni teh mǎnmǎnm bà teh nε mǎnmǎnm baba nε la, ni li lε ku lε penpeku? Bibiεrdenb mǎnǎn teh nnǎ nε. ³⁴ Ni kpendeh bà ni daan ki ye bi li jiin nε baba la, ni li lε ku lε penpeku? Bibiεrdenb mǎnǎn kpendeh bi'tǎb nε, ki daan ki teh bi li jiin be bi kpende' ná nnǎ. ³⁵ Ama ninbi li yie men ni'nennendb, kí li teh be ná mǎn, kí li kpendeh binib tibont, ki la daan ki ye bi li jiin nε tù. Ni teh nnǎ la, ni li lε lisuul là yebe, nε ki li yé Uwien Wǎ ηa ηmǎbe Nacεntǎ ya bumu. Wǎn mǎnǎn teh bibiεrdenb nin binib bà ηa faareh wǎ tinimǎnt nε. ³⁶ Li teh men tinimǎnt ten ni'Baa Uwien teh ma bo.»

La li biindeh men tǎb

(Matie 7:1-5)

³⁷ «La biindeh men nib ηǎ Uwien mǎ la biin nε. La ye men uba kpe utudεre ηǎ Uwien mǎ la ye ni'mǎ kpe utudεre. Li fεreh men binib bi'biere ηǎ Uwien mǎ rí fεre nε ni'yi. ³⁸ Li punh men binib ηǎ Uwien mǎ rí li punh nε. U li gbien ni'yiek kε rí gbe wǎ rí yeyeke, kí ñiñi kí gbien nε rí wule, nε kí de nε, kimε ni taah ná ki bǐkreh tibont ki dienh binitǎb nnǎ Uwien mǎ li taa nen nε kí biike kí de nε.»

³⁹ *Yesu tí pǎn' be mikpenjenm ki ye: «Ujuǎn li fre kí dǐe u'juǎntǎ-ǎǎ? Bi'ke bile ηa rí lu kubuoku ni-ii? ⁴⁰ Wǎ bεngeh ηa cεn' wǎ wǎknh wǎ. Ama wǎ kε bεnge' ki tí gben' la, u li te ten u'cεnbaa nε.

⁴¹ «Be tien' a lenh kumuǎku kúa te a'tǎ ya nunbu ni, ka ji lenh jaantelke wǎ puǎn a'yaabu ni? ⁴² A li tien mila kí tǎke a'tǎ kí ye: «Cère rí ñen kumuǎku kúa te a'nunbu ni nǎ», ηǎ ka lenh jaantelke wǎ puǎn a'yaabu ni nnǎ. Sin iñuǎn ilele ya nilǎ, kpiε kí ñen jaantelke wǎ puǎn a'nunbu ni nnǎ, kí li lenh mǎnmǎnm, kí yaan kí fre kí ñen kumuǎku a'tǎ yaabu ni.»

Busubu nin bu'bii ya gber

(Matie 7:16-20; 12:33-35)

43 *Yesu tí tǎke' bɛ ki ye: «Busumǎnmǎnbu ŋa ní fre kí lùon ibii yá ŋa mǎn. Busubu búa ŋa mǎn mǎ ŋa ní fre kí lùon ibii yá mǎn. 44 Busubu ya bii nɛ cɛreh bi bɛndeh bù yé busubu búa ya bol. Ba pòh kɛnkɛn konkonbu bo, ka pòh cɛɛɛ mǎ bɛnɛnk bo. 45 Unimǎn ya yɛnmaalmǎnmǎn yá te u'fɛl bo nɛ cɛreh u teh ná mǎn, nɛ ubiɛrdaan ya yɛnmaalbiɛre cɛreh u teh ná bre, kime unil kɛ len' ki kun' ná bó la, ní n'ɛn' iyɛnmaale yá te u'fɛl bo nɛ.»

Binib bile mɛn' bi'dur ma bo
(Matie 7:24-27)

46 «Bɛ bo nɛ ni yih nni: «Yonbdaan, Yonbdaan,» ka teh n tǎkeh nɛ ní li teh ma bo. 47 Wá kɛ baa' n'saan, ki ciih n'gbɛr, ki teh tú ye ma la, n li wuǎn nɛ u naan udaan wá. 48 U naan uje wá yé wǎ ní mɛ kuduku ŋǎ ki gbɛn' ní n'wǎkɛ', ki pu' litɛnpuul kutɛntiɛku bo nɛ. Miwuǎm kǎn' ki puube' ki yile' kuduku nnǎ bo, nɛ ka fre' ki jɛngɛ' kù, kime udaan nnǎ mɛn' kù mǎnmǎnm nɛ. 49 Ama unil wá ciih n'gbɛr, ka teh tú ye ma la, u naan uje wá mɛn' kuduku utintɛle bo nɛ. Miwuǎm kǎn', ki puube' ki yile' ku'bo, nɛ kù pǎk ki lu' kpɛkpɛl.»

7

Yesu buu' sojaciɛn uba ya tonsǎnl
(Matie 8:5-13)

1 *Yesu tǎke' binib nnǎ tigbɛr ki gben', nɛ ki bure' Kapɛrnawum ya du bó. 2 Sojambɛ kobk ya ciɛn uba là te ki ŋmǎbe utonsǎnl uba ki yé wǎ cɛɛn. Utonsǎnl nnǎ lá bun ki benh wǎ ní kpo. 3 Sojaciɛn nnǎ cii' bi lienh Yesu bó, nɛ u sǎn' Sufmbɛ ya ciɛnb u'saan, bɛ ní tí gbáan wǎ wǎ ní baa kí lá ŋmɛn u'tonsǎnl nnǎ. 4 Biciɛnb nnǎ baa' *Yesu saan, nɛ ki túrɛh ki gbáanh wǎ ki teh: «Sojaciɛn nnǎ kpɛ á tore wǎ nɛ, 5 kime u yé ti'du ya nib, nɛ wǎn nɛ mɛn' ti'taanl ya duku.»

6 Nɛn saan nɛ Yesu paan' bi'bo ki bure', ki tí nɛke sojaciɛn nnǎ den, nɛ u sǎn' u'jǎtieb bi tuobe' wǎ usɛn bó, ki tǎke' wǎ ki ye: «Yonbdaan, sojaciɛn nnǎ ye a la ji ní jɛnde a'ba, kime wa kpɛ á baa kí kǎ u'dɛn. 7 Nɛn bo nɛ u maale' ki ye wa kpɛ wǎ ní bugbɛn ní tuobe nɛ usɛn bó mǎnmǎn. A lí len' ki ye faake la, u'tonsǎnl nnǎ li faake nɛ. 8 Kime wǎn mǎnmǎn ŋmǎbe binib bà yé nin wǎ biciɛnb, nɛ ki mǎ yé sojambɛ biba ya ciɛn. U tǎke' uba ki ye: «Li joh» la, u joh nɛ, u tǎke' utǎ ki ye: «Dɛn» la, u bàareh nɛ. U tí tǎke' u'tonsǎnl ki ye: «Tien niɛ» la, u teh nɛn nɛ.»

9 *Yesu cii' u'nǎbon nnǎ ma nnǎ, ní cuo' wǎ miyǎkm, nɛ u jɛbe' ki liike' linigol là pɛ u'bo nnǎ ki ye: «N tǎkeh nɛ nɛ, ma laan laa' miɛ ya tekjim ya tunbu Israyɛl yaab mǎnmǎn ni.» 10 Binib bà tuobe' *Yesu usɛn bó nnǎ liebe' sojaciɛn nnǎ den, ki laa' u'tonsǎnl nnǎ faake'-a.

Yesu mɛkre' ukpooii uba ya bijɛ

11 Lidaali liba nɛ *Yesu joh udu uba bó, bi yih wù Nayinn, ki tǎke nin u'panpaankaab nin binib ligol. 12 U tí tuo wǎ ní kǎ udu nnǎ ni, nɛ ki laa' ukpooii uba ya bubaabk kpo' bi tuke ki joh kukaaku bó, nɛ udu nnǎ ya nib pɛ ka dindin. 13 Yonbdaan laa' ukpooii nnǎ ma nnǎ, nɛ ki muǎ' wǎ micɛɛkm, ki tǎke' wǎ ki ye: «Ji la muǎh», nɛ 14 ki cuon' ki nɛkn' ikɛliɛn, ki tɛnde u'núǎ ki mɛ' yɛ. Binib bà tuke utɛnkpii nnǎ sere', nɛ u ye: «Unaciɛn, n lienh sin nɛ, fi.» 15 U fi' ki kɛle', ki cin' ki lienh, nɛ *Yesu taa' wǎ ki de' u'naa. 16 Nɛn saan nɛ bujɛwaanbu cuo' bi'kɛ, nɛ bi pɛkeh Uwien ki

teh: «Uwien ya ñabonsəkncien uba ne ñen' ti'ni. Uwien ne baa' wə́ rí ñmien u'ñib.»

¹⁷ Ne bi təkheh *Yesu tien' na nno Sude ya tinfenm ke ni nin itengbaan ya ke neke Sude nno ni.

San wa siih binib Uwien ya ñunm sən' u'panpaankaab Yesu saan (Matie 11:2-19)

¹⁸ San wa siih binib Uwien ya ñunm nno ya panpaankaab jon' ki ti təkheh wə́ tigber nno ke. Ne u yin' bi'ni bile, ¹⁹ ki sən' be Yonbdaan saan, be rí ti niire wə́ kí ye wə́n ne yé wə́ li baa' ní nno bii bi li guure utə́ ne?

²⁰ San ya panpaankaab nno baa' *Yesu saan ne ki təkheh wə́ ki ye: «
«San wa siih binib Uwien ya ñunm nno ne sən' te a'saan tí lá niire ñe»
kí ye: «Sin ne yé wə́ li baa' ní nno bii ti li guure utə́ ne?» » ²¹ U ya yo ki laa' *Yesu cəreh biwienb ba yebe faakreh, ki cəreh iwə́b cuonh, ki ñuəh isenpol binib saan, ki likreh ijə́n l yebe; ²² ne ki təkheh San ya panpaankaab nno ki ye: «Liebe men kí ti təkheh San ni laa' na nin ni cii' na: ijə́n likreh, iwə́b cuonh, ijend luoreh, igbaan ciih, bitenkpiib mekreh, ne bijiinb ciih tigbemə́nmə́nt. ²³ Wə́ ña ture' Uwien ya sen min bo la, Uwien ya mə́nm te u'bo.»

²⁴ San ya panpaankaab liebe' uyo wə́ nno, ne Yesu cin' ki təkheh linigol San ya gber ki teh: «Ni lá jon' kupenpelku ni ní ti liike ba? Ni lá jon' ní ti liike limuə́n lá mitafaam jengeh lè ne-εε? ²⁵ Ni nín lá jon' ní ti liike ba? Ni lá jon' ní ti liike unil wə́ guo tikpelcə́mə́nmə́nt ne-εε? Binib ba guoh tikpelcə́mə́nmə́nt, ki te liwiel ni nno kə́h biberb den ne. ²⁶ Tə́, ni nín lá jon' ní ti liike ni le bonn ne? Ni lá jon' ní ti liike Uwien ya ñabonsəknl ne-εε? N təkheh ne imə́n ne, u cen' Uwien ya ñabonsəknl mənə́n. ²⁷ Kimε wə́n San bo ne ní kele' *Uwien ya gbə́nku ni ki ye:

«Liike, n li sən n'tond wə́ rí liere ñe,

kí lá ture a'sen.»

²⁸ «N təkheh ne ne, ba laan maa' nil uba, u cen' San. Ama unil wə́ yé uwaal Uwien ya bel ni cen' wə́.

²⁹ «Udu ya nib ke, haali nin bilə́npotekb ke cii' San ya gber, ki bende' ki ye Uwien yé ugbemə́ndaan, ne ki cəre' u sii' be Uwien ya ñunm. ³⁰ Ama Farisienmbε nin ba ben yiko mənə́nmə́n ña tuo' u sii' be Uwien ya ñunm. Nen ne wuə́n' ki ye bi yie' Uwien yie na.»

³¹ Yesu tí len' ki ye: «N nín li taa ba kí nenge fenfenno ya nib-i? Bi naan ba? ³² Bi naan ten mubumu ne ke kidaak ni ki jeleh, ki təkheh mu'tə́mu ki teh:

«Ti piebe' ne liwol, ne na ñə́n' ciek.

Ti gen' ikuyuon, ne na muə́'.)

³³ Kimε San wa siih binib Uwien ya ñunm baa' ki kə́wə́ tijier tubambε, ka ñuh daam, ne ni ye usenpol ne ñaake wə́. ³⁴ Unil ya Bijε baa', ki jinh ki ñuh, ne ni ye: «Liike men uje wuə́ yé ufə́nfuə́b ne ki yé udeyibl, ki jereh nin bilə́npotekb nin bibierdə́nb.» ³⁵ Ama binib ba ke tuo' Uwien ya yenfuom ne ben mí mən ki kpe ma bo.»

Upii uba kpieke' Yesu

³⁶ Lidaali liba ne Farisien uba yin' *Yesu wə́ rí baa kí lá ji u'den, ne u jon' Farisien nno den, ki ti ke ki jinh. ³⁷ Upiisə́nsə́nd uba mə́ lá te udu nno ni. U cii' *Yesu te Farisien nno den ki jinh, ne ki tuke ní lə́fina uba alabaat†

* 7:19 Liike Matie 11:3. † 7:37 Liike Matie 26:7.

ya dingl ni, ³⁸ ki baa' ki lá sere' *Yesu ya puoli bó u'taan saan, ki muoh, u'nunsiir luh *Yesu ya taan bo, ki sékndeh yè, ne u taah u'yur ki ηmireh yè, ki bibeh yè, ki taah lefina nno ki faanh yè. ³⁹ Farisien nno laa' nno ma nno, ne ki maale' u'yenm ni ki ye: «Uje wuo bi yé *Uwien ya ñobonsaknl la, u bi li bende upii wà miekeh wò nò yé udaan wà. U bi li bende kí ye u yé usònsònd ne.»

⁴⁰ Ne *Yesu tóke' Farisien nno ki ye: «Simón, n ηmòbe tigber tuba ní tóke ηe.» Ne u ye: «Len n'cénbaa» ⁴¹ Ne *Yesu ye: «Uje uba ne kpende' binib bile ilike. U kpende' uba milikbim itur kobiinjun, ki kpende' utò milikbim itur pijun. ⁴² Bi'ke' bile ηa ní fre kí pè wò ma nno, ne u cèbe' be bi'fèn. Bijeb bile nno ni, u le li yíe ulikdaan nno ki cén' utò.» ⁴³ Ne Simón jiiin' wò ki ye: «N maale' ki ye wà ya fènl yebe nno ne li yíe wò ki cén'.» Ne *Yesu tóke' wò ki ye: «A tóke' bù te.» ⁴⁴ Ne ki pekre' upii nno bó, ki tóke' Simón ki ye: «A laa' upii wuo-òò? N kón' ní a'den ma ηa de' ñunm be ní sòkre n'taan, ama upii wuo wòn, u taa' u'nunsiir ne ki sékn' yè, ki taa' u'yur ki ηmireh' yè. ⁴⁵ ηa lókn' nni ama n tí kón' ní ma wòn ηa dàan n'taan ya bibm haali nin fènfènnò. ⁴⁶ Sin ηa taa' kpòm mənən ki fàan' n'yul, ama wòn taa' lefina ne ki fàan' n'taan. ⁴⁷ Nen bo, n tókeh ηe ne, n fère' wò u'biere í yebe ma nno, ne cère' u yíe nni ki gbien', kimε unil wà n fère' wò ibiere waamu la, udaan mò yíe nni waamu ne.» ⁴⁸ Nen saan ne u tóke' upii nno mò ki ye: «N fère' ηe a'biere.» ⁴⁹ Ne wòn nin binib bà jinh nno maaleh bi'yenm ni ki teh: «Uje wuo yé ηme ne, ki tí fèreh binib bi'biere?» ⁵⁰ Ne *Yesu tóke' upii nno ki ye: «A'tekjim ne ηmien' ηe. Li joh nin uyenduon.»

8

Yesu ya tondb nin bipiib biba pìereh wò

¹ Ni ya puoli bó ne *Yesu joh iducenciën nin iduwawaale ni, ki kpaandeh Uwien ya bel ya gbemənmənt, ne u'tondb piik nin bile nno pe u'bo. ² Bipiib bà u là cère' bi faake' nin u là ηòre' bà saan isenpol nno mò pe u'bo. Ben si: Mari wà bi yih wò Madelənn nno, *Yesu là ηòre' isenpol ilole wòn saan ne ³ nin Herod ya tonsənb ya cien Kusa ya po Sann nin Susann nin bipiitəb ligol, ne bi'ke' taah bi'bont ki toreh wòn nin u'tondb.

Wà plè' tibonbuor ya bim ya kpenjenm (Matie 13:1-9; Mark 4:1-9)

⁴ Tò, binib ñen' ní idu ke ni, ki baa' *Yesu saan, ki taan' ki tien' linigocienl, ne u pòn' be mikpenjenm ki ye: ⁵ «Ukpaal uba ne là jon' wò ní tí plè tibonbuor ya bim. U plèh ma nno, miba lu' usengbe, ne binib tete' mi'bo, ne inuon baa' ki lá jin' mè. ⁶ Mitəm lu' kutentiəku bo, ki pen'. Ní'saan ηa sange ma nno, ne mipiəm nno kuore'. ⁷ Mitəm mò lu' kujegorku ni, ki pen'. Ne mipiəm nno nin kujegorku ke kpienh, ne kujegorku wəbn', ki ku' mè. ⁸ Mitəm mò lu' kitinmənmənk bo, ki pen' ki kpère', ne ki lùon' kokobk.» *Yesu len' ki pukn' ki ye: «Wà ηmòbe litubl la, wò ní cii.»

Bé tien' Yesu pəh binib mikpenjenm-i? (Matie 13:10-17; Mark 4:10-12)

⁹ *Yesu ya panpaankaab niire' wò mikpenjenm nno ya tingi. ¹⁰ Ne u jiiin' be ki ye: «Uwien ne cère' ninbi bende' u'bel ya gbəbəlkaar. Ama bitəb ben wòn, ní yé mikpenjenm ne bi'bo ηò ðe ní li likeh ka lenh, kí li cengeh ka ciih ni'tingi.» »

Wà plè' tibonbuor ya bim ya kpenjenm ya tingi

(Matie 13:18-23; Mark 4:13-20)

¹¹ «Mikpenjenm nnɔ ya tingi sɔ: tibonbuor nnɔ yé Uwien ya gber nɛ. ¹² Mibim mà lu' usengbɛ nnɔ yé binib bà ciuh Uwien ya gber, usenpol bàareh ki lá ñendeh tù bi'fèl ni nɔ bi la teke Uwien kí jí kí ñmere nɛ. ¹³ Mibim mà lu' kutentiɛku bo nnɔ mɔ yé binib bà ciuh Uwien ya gber, ki teknh tù nin uyensɔnge, ama ka cèreh tù kpaakeh ñaan bi'fèl ni nɛ. Bi teke' Uwien ki jin' nĩ wuɔke' waamu, mibiikm tu' bɛ la, bi pɔk kí wɛ Uwien ya sɛn nɛ. ¹⁴ Mibim mà lu' kujɛgorku ni nnɔ mɔ yé binib bà ciuh Uwien ya gber nɛ ki cèreh unɛndun ya gber nin lifaal ya yɛnmaale nin unɛndun ya ñmaa wɔbndeh tigber nnɔ ki cèreh ta fareh mɔnmɔnm bi'fèl ni nɛ. ¹⁵ Mibim mà lu' kitinmɔnmɔnk bo nnɔ mɔ yé binib bà ya fɛl bo mɔn, bi ñmɔbe tigbɛmɔnt, ki cengeh tigber nnɔ, ki taah tù ki blinh bi'fèl bo, ki ñikndeh ki cèreh tù sɔnh itùon nɛ.»

Yesu sureh binib bɛ n li cengeh u'gber

(Mark 4:21-25)

¹⁶ *Yesu tí ye: «Uba ña n̄ sɛ frl kí taa lisɛn kí cubn li'bo bii kí taa lè kí sien gado ya tingi. Ama u li taa lè kí tuɔn likpenkpɛnl bo nɛ nɔ bà kɛ kɔh ní iden ni n̄ li lenh. ¹⁷ Kimɛ bonn ña te ki buɔ nɔ ba lá li lɛ nɛ, gber mɔ ña te ki buɔ nɔ ka lá li ñe upaan bo. ¹⁸ Nɛn bo, liike mɛn ni'yul bo nin ni cengeh n'gber ma bo, kimɛ wà ñmɔbe la, bi li de wɔ kí pukn, wà ña ñmɔbe la, bi li tonde kí fie u maaleh ki teh u ñmɔbe nà waamu nnɔ mɔnɔn nɛ.»

Yesu ya naa nin u'ninjieb

(Matie 12:46-50; Mark 3:31-35)

¹⁹ *Yesu ya naa nin u'ninjieb baa' ki nuunh wɔ. Linigol te ma nnɔ nɛ ba fre' ki kɔn' ki laa' wɔ. ²⁰ Nɛ bi tɔke' wɔ ki ye: «A'naa nin a'ninjieb te saali ki yíe bɛ n̄ lɛ ñɛ.» ²¹ Nɛ u tɔke' bɛ ki ye: «N'naa nin n'ninjieb si binib bà kɛ ciuh Uwien ya gber ki teh tù ye ma bo nɛ.»

Yesu cère' kutafaaku ñmile'

(Matie 8:18, 23-27; Mark 4:35-41)

²² Lidaali liba nɛ *Yesu nin u'panpaankaab kɔn' buñerbu, nɛ u tɔke' bɛ ki ye: «Cère mɛn tí puore kí jo miñunciɛnm ya gbaatɔl bó.» Nɛ bi bure'. ²³ Bi te miñunm bo ki joh ma nnɔ nɛ *Yesu duɔn' ki gɔh. Kutafaabiiku kuba pɔk ki fii' miñunm bo, ki cèreh miñunm fih ki kɔh buñerbu nnɔ ni ki gbiekeh. Nĩ là yé kinunbɔnk nɛ bi'bo. ²⁴ Nɛ bi baa' ki lá finde' *Yesu ki tɔke' wɔ ki ye: «Cɛnbaa, Cɛnbaa, ti benh tí luo nɛ.» *Yesu finde', ki tien' kutafaaku nin inungbegbel nnɔ bo. Kutafaaku go, inungbegbel nnɔ lu' nɛ ni'kɛ ñmile'. ²⁵ Nɛ u niire' u'panpaankaab ki ye: «N̄ lɛ ni'tekjim-i?» *Yesu tien' nà nnɔ cuo' bɛ miyɔkm, ki cuo' bɛ bujɛwaanbu, nɛ bi niireh tɔb ki teh: «U cinbe ki yé bɛ ya nitunbu sɔ nɔ? U tengeh kutafaaku nin miñunm mɔnɔn bo, nɛ ni'kɛ boh wɔ.»

Yesu ñɔre' isɛnpol ujɛ uba saan

(Matie 8:28-34; Mark 5:1-20)

²⁶ Bi tí baa' Gerasa yaab ya tinfenm ni. Mitinfenm nnɔ kuo Galile ya ñunciɛnm nɛ. ²⁷ *Yesu ñeh buñerbu ni uyo wà nnɔ, nɛ mitinfenm nnɔ ya jɛ uba cende' wɔ. Isɛnpol nɛ là ñaake wɔ. U cuonh upuntenge nĩ wuɔke', ka jí te den, ki kɔ bi subeh bitenkpiib tijɔlulnt tà ni nnɔ ni. ²⁸ Ujɛ nnɔ laa' *Yesu ma nnɔ nɛ ki gbaan u'nintuɔli, nɛ isɛnpol nnɔ cère' u wuure' ufaa bo ki ye: «Yesu, Uwien wà ña ñmɔbe Nacento ya Bijɛ, min nin sin tu lɛ nɛ?»

N gbáanh ñe ne, la jènde nni.»²⁹ Yesu tãke' usenpol nnõ kí ye wõ rí siere kí daan uje nnõ ma nnõ ne cère' u len' nnõ. Usenpol nnõ cuo' uje bugben ní wuãke'. Bi lá kuãndeh wõ mugbiemu, ki lùoh wõ tikudãkr, u la jo niba saan ne, ama u cienh tikudãkr nnõ ne ki kãh mugbiemu nnõ. Usenpol nnõ tukeh wõ ki joh nib ña te ná saan ne.³⁰ *Yesu niire' wõ ki ye: «Bi yih ñe ba?» Ne u ye: «Bi yih nni Ligol ne.» Isenpol ñaake wõ ki yebe ma nnõ ne cère' u ye nnõ.³¹ Ne isenpol nnõ gbáan' *Yesu ki ye u la wõbn yè, yè rí jo kubùoku* kua ñõ ka ñmãbe bien nnõ ni.

³² Tõ, fangambe biba mõ lá te ligbengbenl bo ki yebe ka dindin, bi kpaah be. Isenpol nnõ gbáan' *Yesu ki ye wõ rí cèbe yè, yè rí jo kí tí kõ fangambe nnõ. U tuo',³³ ne í daan' uje nnõ, ki jon' ki tí kãn' fangambe nnõ. Ne fangambe nnõ ke sen' ki tinde' ligbengbenl nnõ, ki tí lu' miñunm ni ki luo'.

³⁴ Bã kpaah fangambe nnõ laa' ná tien', ne ki sen' ki jon' udu ni nin idugbaan, ki tí tãke' binib tigber nnõ.³⁵ Ne bi ñen' ki joh be rí tí liike ná tien'. Bi tí baa', ki laa' uje wã isenpol daan' wõ nnõ ya yenm jire' u ke *Yesu saan, ki guo, ne bujewaambu cuo' be.³⁶ Binib bã lá te ní'saan ki laa' tibont nnõ ke tentien' ma bo nnõ tãke' be *Yesu cère' uje nnõ faake' ma bo.³⁷ Ne bujewaambu cuo' Gerasa ya tinfenm yaab ke cœen. Nen ne cère' bi tãke' *Yesu ki ye wõ rí jende bi'saan. *Yesu liebe' ki kãn' buñerbu, wõ rí bure,³⁸ ne uje wã isenpol daan' wõ nnõ gbáanh wõ ki teh wõ rí cère wõ rí paan u'bo, ne *Yesu ña tuo', ki tãke' wõ ki ye:³⁹ «Liebe kí kun kí tí take binib Uwien tien' ná ke ki de' ñe.» Ne u bure', ki cuonh udu ni ní'ke saan, ki tãkeh binib *Yesu tien' ná ke ki de' wõ.

*Yesu cère' upii uba faake', ki mekre' kibupiik kiba mõ
(Matie 9:18-26; Mark 5:21-43)*

⁴⁰ *Yesu liebe' ki baa' miñunciem ya gbaatõl, ne linigol teke' wõ, kime bi'ke lá gu wõ ne.⁴¹ Ne *Sufmbë ya taanl ya duku ya cien uba, bi yih wõ Yayirus, baa' ki lá gbaan' *Yesu ya nintuõli, ki gbáan' wõ ki ye wõ rí den u'den,⁴² kime u'bubaabk ne bun, ki benh kè rí kpo; kí ñmãbe ibin piik nin ile ne. Ne *Yesu paan' u'bo ki bure'.

U joh ma nnõ ne linigol pë u'bo ki pëbeh wõ, wa ji tí freh ki fuoreh.⁴³ Upii uba mõ te ní'saan, ki laa' tifer ibin piik nin ile ta gben'. U jon' dãktiembë saan, ki ñende' u'like kí tí gben'. Uba ña fre' ki buu' wõ.⁴⁴ U baa' *Yesu ya puoli bó, ki lá me' u'wengolkaar ya ñãgben, ne u'fer nnõ pãk ki gben' i ya taan bo.⁴⁵ Ne *Yesu niire' ki ye: «Ñme me' nni?» Bi'ke nie' ki ye ba me' wõ ma nnõ ne Pier tãke' wõ ki ye: «Cenbaa, linigol lá guõn' ñe nõ ne pëbeh ñe.»⁴⁶ Ne *Yesu ye: «Unil uba me' nni, kime n laa' mituõm miba ñen' nni.»⁴⁷ Upii nnõ laa' wa rí fre kí bõle, bujewaambu cuo' wõ, u'gbenent ñõh, ne u baa' kí lá gbaan' *Yesu ya nintuõli, ki tãke' wõ binib ke ya nun bó, ná cère' u me' wõ nin u faake' i ya taan bo ma bo.⁴⁸ Ne *Yesu tãke' wõ ki ye: «N'bisë, a'tekjim ne ñmien' ñe. Li joh nin uyenduõn.»⁴⁹ *Yesu laan te ki lienh ne unil uba ñen' Yayirus donbó kí lá tuobe' be usen ni, kí tãke' Yayirus ki ye: «A'bisë kpo'-a! La ji rí li ñmãbe Cenbaa yenñaabe.»⁵⁰ *Yesu cii' bi len' ma bo, nin nen ke ñõ u tãke' Yayirus ki ye: «La fenge, teke nni kí ji baba, u li ñmëre.»

⁵¹ *Yesu tí baa' Yayirus den, ne ka cère' binib ke paan' u'bo kí kãn'. U cère' Pier nin San nin Saak nin kibupiik nnõ ya naa nin kí'baa baba ne

* **8:31** Sufmbë lá maaleh kí teh kubùoku kuba ne te bi pekndeh len isenpol kí gu lidaali lá Uwien li bu yè tibuur.

paan' u'bo ki kɔn'. ⁵² Binib bà kɛ te ni'saan nnɔ muɔh ki'kuum bo nɛ ki kpiɛndeh. Nɛ *Yesu tɔkɛ' bɛ ki ye: «La ji muɔh mɛn, ka kpo', kɔ gɔh nɛ.»

⁵³ Nɛ bi lɛh Yesu, kimɛ bi bɛn ki ye kibuk nnɔ kpo'-a! ⁵⁴ *Yesu cuo' ki'nuɔ, ki tɔkɛ' kɛ ki ye: «N'bukɛ, fii.» ⁵⁵ Nɛ ki'naank liɛbe' ní i ya tãan bo, kɔ fii' nɛ *Yesu ye bɛ ní de kɛ tijier kɛ ní ji. ⁵⁶ Ní cuo' ki'naa nin ki'baa miyɔkm, nɛ *Yesu kpɛkpɛ' bi'bo ki ye bi la tɔkɛ nil ná tien' nɔ.

9

Yesu sɔn' u'tondb piik nin bile

(Matie 10:5-15; Mark 6:7-13)

¹ *Yesu taan' u'tondb piik nin bile, ki de' bɛ mituɔm nin usɛn bɛ ní li ɲuɔh isɛnpol kɛ ya bol binib saan, kɔ li buuh iwien. ² U sɔn' bɛ, bɛ ní li tɔkeh binib Uwien ya bɛl ya gbɛr, kɔ li buuh biwienb, ³ nɛ ki tɔkɛ' bɛ ki ye: «Ní joh la, ní la tuke bonn. Ní la tuke gbien, ki la tuke kɔl, ki la tuke jier, ki la tuke like, ki la tuke liɛr ile mɔ. ⁴ Ní tí baa' iden yá kɛ bi teke' nɛ la, ní li te nɛn saan kɔ tí baa lidaali là ní li siere udu nnɔ ní. ⁵ Udu wá ya nib ɲa teke' nɛ la, ní kpakpaare ní'taan ya tɛngunku* kɔ wiɛ nè, kɔ siere. Nɛn nɛ li yé ní'saan ya nib bo kudɛku.» ⁶ Tɔ, bi bure', nɛ ki joh idu ní, ki tɔkeh binib tɔgbɛmɔnmɔnt, ki cɛrɛh biwienb faakrɛh ní'kɛ saan.

Herod nuunh wɔ ní bɛnde Yesu yé udaan wá

(Matie 14:1-12; Mark 6:14-29)

⁷ Gobina Herod cii' bi lienh *Yesu teh tibont tà kɛ nnɔ bó, nɛ ka bɛn u li maale kɔ ye bà. Kimɛ biba lienh ki teh: «San wá là siih binib Uwien ya ɲunm nnɔ nɛ mɛkre',» ⁸ bitɔb lienh ki teh: «Eli nɛ liɛbe' ní», bitɔb mɔ lienh ki teh: «Uwien ya ɲɔbonsɔknb bà là te uyo bo nnɔ ya uba nɛ mɛkre' ki liɛbe' ní.» ⁹ Nɛ Herod ye: «Min bugbɛn nɛ là cɛrɛ' bi tükre' San ya yul-a! N cii' bi lienh wá mɔ bó nɔ, u'mɔ yé ɲmɛ nɛ?» Nɛ ki nuunh wɔ ní lɛ Yesu.

Yesu jin' linigociɛn liba

(Matie 14:13-21; Mark 6:30-44; San 6:1-14)

¹⁰ *Yesu ya tondb liɛbe' ní, ki lá tɔkɛ' wɔ bi tien' ná kɛ, nɛ u taa' bɛ ki jɛnde' bi tí te bi'baba Betsayida ya du bó ya kɛle. ¹¹ Inigol nnɔ cii' u bure' ma nnɔ nɛ ki paan' u'bo. *Yesu teke' bɛ, ki tɔkeh bɛ Uwien ya bɛl ya gbɛr, nɛ ki buuh bi'ni bà yé biwienb.

¹² Uwien benh wú ní lu, nɛ u'tondb piik nin bile nnɔ nɛkn' wɔ ki tɔkɛ' wɔ ki ye: «Tí te ɲien ɲa te ná saan nɛ, cɛrɛ linigol liɛ ní jo idu bó, kɔ tí nuun tijier nin gɔgɔbùol.» ¹³ Nɛ *Yesu ye: «Ninbi bugbɛn, de bɛ mɛn bɛ ní ji.» Nɛ bi ye: «Tí ɲmɔbe kpɔnɔ uɲun nin ijen ile baba nɛ, tí'bugbɛn nɛ ɲa nín jon' ki tí de' tijier ki lá de' biɛ ya nib kɛ ɲa ní la.» ¹⁴ Bijɛb là li baa tɛn itur iɲun. Nɛ *Yesu tɔkɛ' u'panpaankaab ki ye: «Cɛrɛ mɛn linigol nnɔ ní kɛle tingi ní, icɛk icɛk binib piɲunɲun.»

¹⁵ Nɛ bi cɛrɛ' bi'kɛ kɛle' nnɔ. ¹⁶ Nɛ *Yesu yuure' kpɔnɔ uɲun nin ijen ile nnɔ, ki yaare' ki liike' paaki, ki faare' Uwien tu'bo, ki kɔkuɔ', ki taa' ki de' u'panpaankaab bɛ ní gbiiɛre linigol nnɔ. ¹⁷ Bi'kɛ ɲmɔn' ki gbo', nɛ bi tanaan' tijenjɛnt tà sɛn' nnɔ, ki gbien' ikpɛncub piik nin ile.

Pier ye Yesu yé Uwien ya Nigɛndkɛ Kristo nɛ

(Matie 16:13-19; Mark 8:27-29)

* **9:5** Sufimɛ bo kɔ kpakpaare itãan ya tɛngunku ya tingi si: ná kɛ ji tu unil la, na yé uba yaar, ní ji yé u'yaar nɛ.

18 Lidaali liba ne *Yesu jende' ki ti kaareh, ne u'panpaankaab te u'saan. U niire' be ki ye: «Inigol lienh ki teh n ye nme ne?» 19 Ne bi jiiin' wo ki ye: «Biba lienh ki teh a ye San wa siih binib Uwien ya nunm nno ne, bitob lienh ki teh a ye Eli ne, bitob mo lienh ki teh Uwien ya nabonsanknb ba la te uyo bo nno ya uba ne mekre' ki liebe' ni.» 20 Ne u niire' be ki ye: «Ninbi nin teh n ye nme ne?» Ne Pier jiiin' wo ki ye: «A ye Uwien ya Nigendke Kristo ne.» 21 Ne *Yesu tuore' ki kpekpe' bi'bo ki ye bi la take tu nil.

*Yesu len' u'kuum nin u'mekrm bo
(Matie 16:24-28; Mark 8:30-9:1)*

22 Yesu take' be ki ye: «Ni kpe Unil ya Bijé ri ji ijend ki gbien ne. *Sufmbe ya cienb nin bitatuarcienb nin *Yiko ya wonwanknb li wie u'gber, ki ku wo, ne wienta daali wo ri mekre bitenkpiib ni.»

23 Ne ki take' bi'ke ki ye: «Unil yie wo ri paan n'bo la, u la tange u'ba. Wo ri li yuunh u'dorpnor daan ke daan ki bukeh ki paakeh n'bo. 24 Kime wa ke yie wo ri fie u'miel la, won ne li kpo ki juore fenm. Ama wa ke li tuo ki kpo min bo nno, won ne li nme. 25 Unil laa' unendun wuu ni ya bont ke ho ki ti luo' limiel la, u laa' be ya kpele? 26 Unil ye min nin n'gber nmabe wo ife la, uyo wa Unil ya Bijé la li baa ni ki li nmabe won nin u'Baa nin u'tondb ya kpieke nno, udaan mo li nmabe wo ife ne. 27 N takeh ne imon ne, ninbi ba se nie saan no ya biba li le Uwien ya bel ne ki yaan ki kpo.»

*Yesu ya gbenent lebre'
(Matie 17:1-8; Mark 9:2-8)*

28 *Yesu len' ki gben' ma nno, iwien iniin gèbre', ne u taa' Pier nin San nin Saak, ki don' lijuol liba bo wo ri ti kaare. 29 U ti te ki kaareh ma nno ne u'nun bo lebre', u'wengolkaar pende' kponkpon, ki donbeh inun bo. 30 Ne bi laa' bije bile u'saan bi takeh tigber. Moyis nin Eli ne. 31 Bi'mo windeh tein. Bi takeh wo u li kpo Yerusalem ni ma bo ya gber ne. 32 U ya yo ki laa' migunm nnde' Pier nin u ya tob, ne bi do ki goh. Bi finde', ne ki laa' *Yesu windeh ki donbeh inun bo, ki laa' bijeb bile nno mo se u'saan. 33 Uyo wa, bijeb nno ye be ri siere *Yesu saan nno, ne Pier take' wo ki ye: «Cenbaa, ti te nie saan ma no ni mon ne. Cere ti po ininbon† ita, sin liba, Moyis liba, Eli mo liba.» Pier len' nno, kime wa ben u li len ki ye ba ne.

34 U lienh nno u'nobu na laan lu', ne kutewalgbanku kuba baa' ki la pibn' bi'bo. Ku pibndeh bi'bo uyo wa nno ne bujewaambu cuo' Pier nin u'tob nno. 35 U ya yo ne bi cii' unieke uba bo kutewalgbanku nno ni u ye: «N'Bije so no, n gende' won ne. Li cengeh men u'bo.» 36 Unieke nno ti nmile' uyo wa nno, bi laa' *Yesu baba ne ji se. Ne bi bole' tigber nno bi'ba ya buol, ka tuo' ki take' nil bi laa' na nno u ya yo.

*Yesu nore' usenpol kibuk kiba saan
(Matie 17:14-18; Mark 9:14-27)*

37 Kutaaku faa', ne bi jiiire' ni lijuol nno bo. Ne linigocienl tuobe' *Yesu usen bo. 38 Linigol nno ni uje uba wuure' ki ye: «Cenbaa, n gbáanh ne ne, mo n'bijé, kime u ye n'bubaabk ne. 39 Usenpol uba ne sobe ki coh kè, ki cereh ki ciikh ki wuureh, ki gbenent tereh, kuñinsenjujuku ñeh ki'nobu bo. Usenpol nno bungreh kè ki gbiekeh, ne ka wienh kè tonm. 40 N gbáan' a'panpaankaab be ri nore usenpol nno ki'saan, ne ba fre'.»

41 Ne *Yesu ye: «Ninbi fenennno ya nibe, na teke' Uwien ki jin', ki ye binib ba bre. N li wuoke ni'saan ki ti kpaan mila ne? N li nmabe sukile ni'bo ki

† 9:33 Liike Matie 17:4.

tí kpaan mila ne? Ne ki tóke' uje nno ki ye: «Taa a'bijε ní.»⁴² Kibuk nno we ní uyo wà nno ne usenpol nno tí gbòbe' kè tingi ni, ki cèrè' ki tereh. Ne *Yesu tien' usenpol nno bo, ki buu' kibuk nno, ki taa' kè ki de' ki'baa.⁴³ Ní cuo' linigol nno kε miyokm ne bi lienh ki teh: «Uwien ηmòbe mituom.»

Yesu tí len' u'kuum nin u'mεkrm bó
(Matie 17:22-23; Mark 9:30-32)

*Yesu teh nà nno bεke' linigol nno kε, ne u tóke' u'panpaankaab ki ye:
⁴⁴ «Tùore kí cenge mεn n ye ní tóke ne nà nò. Nà ní taande bi li taa Unil ya Bijε kí ηukn binib.»⁴⁵ Ne ba cii' ní'tingi. Uwien ne bóle' nè ηò bi la bende. Ne ba kaabe' bε ní niire *Yesu ní'tingi mò.

Nmε yé unikpεkpiεk-i?

(Matie 18:1-5; Mark 9:33-37)

⁴⁶ *Yesu ya panpaankaab cin' ki nieh nin tób bε ní bende wà yé bi'ke ya cien ne.⁴⁷ *Yesu ben bi'yenmaale, ne ki taa' kibuk kiba ki sien' u'ba saan,⁴⁸ kí tóke' bε ki ye: «Wà kε teke' kibuk ten kie n'yel bo la, u teke' min ne. Wà kε teke' nni la, u teke' wà sòn' nni ní nno ne. Imòn, wà yé uwaal ní'ni la, wòn ne yé ní'ke ya cien.»

Wà ηa nen ne la, u se ní'ciεk bó ne

(Mark 9:38-40)

⁴⁹ Nen saan ne San tóke' wò ki ye: «Cεnbaa, ti laa' unil uba u ηuòh isenpol binib saan a'yel bo. Wa pε a'bo ten tinbi ma nno ne ti pien' wò.»⁵⁰ Ne *Yesu tóke' wò ki ye: «La ji ní pien wò mεn, kime wà ηa nen ne la, u se ní'ciεk bó ne.»

Samari yaab biba ηa teke' Yesu

⁵¹ Uyo wà *Yesu li liebe kí dùo paaki bó nno nek'n ní. Ne u caan' ki ye u li jo Yerusalem ne, pεrm ηa te len,⁵² ne ki sòn' u'tondb bε ní liere usen. Bi bure' kí tí baa' Samari ya du uba ni, bε ní bonde kí li gu wò.⁵³ Ama udu nno ya nib ηa teke' wò, kime u joh Yerusalem bó ne.⁵⁴ U'panpaankaab Saak nin San laa' nno ma nno ne ki tóke' wò ki ye: «Yonbdaan, a yíε tí cèrε umu ní jiire ní kí lá wi bε-εε?»⁵⁵ Ne *Yesu jiebe' ki liike' Saak nin San, ki kòn' nin bε.⁵⁶ Ne wòn nin u'panpaankaab siere' ní'saan, ki bure' udutò bó.

Binib bà yie bε ní paan Yesu bo ya gber

(Matie 8:19-22)

⁵⁷ Bi joh ma nno ne uje uba tóke' *Yesu ki ye: «A joh nà bó kε la, n li pε a'bo ne.»⁵⁸ Ne *Yesu tóke' wò ki ye: «Iηek ηmòbe ifele, inuòn mò ηmòbe titer, ama Unil ya Bijε wòn ηa ηmòbe u li kpòkn nà saan yul.»⁵⁹ U tí tóke' utò mò ki ye: «Paan n'bo ní.» Ne u ye: «Yonbdaan, cèbe nni ní jo kí tí sube n'baa ηò kí liebe ní kí paan a'bo.»⁶⁰ Ne *Yesu tóke' wò ki ye: «Cèrε bitenkpiib ní li subeh bi'tób. Sin wòn li joh kí tí li tókeh binib Uwien ya bεl ya gber.»

⁶¹ Ne utò mò tí tóke' *Yesu ki ye: «Yonbdaan, n li paan a'bo, ama cèrε ní kun kí tí cèbe n'den yaab ηò.»⁶² Ne *Yesu tóke' u'mò ki ye: «Wà kε ηa teke' Uwien ya tuonl tinòjεr tule la, wa kpe wò ní sòn Uwien ya bεl ni ya tuonl.»

10

Yesu sòn' u'panpaankaab pilole nin bile

¹ Ni ya puoli bó ne Yonbdaan *Yesu liebe' kí gènde' binib pilole nin bile*, kí sòn' bε, bilele bε ní liere kí jo wòn bugben li jo idu yà kε ni nno.² Ne ki

* **10:1** Bi kpíε' kí kεle' tigbont tà nno ya tuba ni bi ye binib pilole ne.

tòke' bε ki ye: «Tijier ben' ki yebe, ama bà li taan tù ña yebe. Nen bo gbáan men ukpɛdaan wɔ́ ní sɔ́n bitonsɔ́n bε ní tí taan u'jier. ³Li joh men. N sɔ́nh nε ma nɔ́, ni li te ten mupebumu nε te ikèr ya siik ni. ⁴Ni la tuke likbu, ki la tuke kɔ́l, ki la taa tacaan, ki la fuonde nil sen ni. ⁵Ni kɔ́n' iden yà la, ní kpíε kí fuonde iden nnɔ́ ya nib kí ye: «Li te men uyenduɔ́n ni.» ⁶Unil te ní'saan ki nuunh uyenduɔ́n la, u li ε ni'yenduɔ́n nnɔ́. Nnɔ́ ña ní la, ni'yenduɔ́n nnɔ́ li juore ni'yu nε. ⁷Ní li te i ya den, ki la lèbre dentɔ́, kí li jinh kí ñuh bi dienh nε nà, kime utonsɔ́n kε kpe bε ní li pèh wɔ́ nε. ⁸Ni kɔ́n' udu wà ni, bi teke' nε la, ní li jinh bi li de nε nà, ⁹kí li buuh biwienb bà te ní'saan, kí li tókeh bε ki teh Uwien ya bεl nek'n' bε ñɔ́. ¹⁰Ama ni kɔ́n' udu wà ni, ba teke' nε la, jo men binib taakeh nà saan kí tí tóke bε kí ye: ¹¹«Ni'du wuu ya tengunku kùà mɔ́nɔ́n tebn' tí'taan bo nɔ́, ti pipre' kun nε kí wíε ní'bo. Ama ní nín li ben kí ye Uwien ya bεl nek'n' nε ñɔ́.» ¹²*Yesu tí tóke' bε ki ye: «N tókeh nε nε, lidaali là Uwien li bu binib tibuur nnɔ́, binib nnɔ́ ya tudere li cɛn Sodɔ́m† yaab yu.» »

Idu yà ña tuo' ki teke' Yesu ki jin'

(Matie 11:20-24)

¹³*Yesu tí len' ki ye: «Korasim yaabe, ní bre ní'bo. Betsayida yaabe, ní bre ní'mɔ́ bo. Kime ni laa' miyɔ́km ya bont tà ní'bùol nɔ́, Tir nin Sidɔ́n yaab mɔ́ bi là laa' tù la, bi bi tien' ten bi kε mikuum nε, kí pùnpùkn mifentem ñɔ́ kí wuɔ́n kí ye bi lèbre' bi'tetem ní wuòke'. ¹⁴Lidaali là Uwien li bu binib tibuur nnɔ́, ni ya tudere li cɛn Tir nin Sidɔ́n yaab yu. ¹⁵Ninbi Kapernawum yaabe, ni maaleh ki teh Uwien li duon nε paaki nε-εε? U li jiiin nε kutenkpiiku ni nε.»

¹⁶*Yesu tóke' u'panpaankaab ki ye: «Wà cengeh ní'gber la, u cengeh n'yaar nε. Wà nen nε la, u nen min nε. Wà nen nni la, u nen wà sɔ́n' nni ní nε.»

Yesu ya panpaankaab pilole nin bile nnɔ́ liebe' ní

¹⁷*Yesu ya panpaankaab pilole nin bile nnɔ́ liebe' ní nin uyensonge, ki tóke' wɔ́ ki ye: «Yonbdaan, isenpol mɔ́nɔ́n tuonh tí'ñɔ́bu bó nε a'yel bo.»

¹⁸Nε u tóke' bε ki ye: «N laa' *Satan cere' kutaaku bo ten utemeknde ki lá lu'. ¹⁹Liike men, n de' nε mituɔ́m ní li taanh iwε nin inen bo, kí li ñmɔ́be mituɔ́m ki cɛn' unennend ya tuɔ́m kε. Bonn ña ní tien nε. ²⁰La li poknh men isenpol tuo' ní'ñɔ́bu bó ma nnɔ́ bo, ama li poknh men Uwien kele' ní'yel paaki bó ma nnɔ́ bo.»

Yesu ye wɔ́n bo ña ní la, uba ña ní fre kí bende Uwien

(Matie 11:25-27; 13:16-17)

²¹U ya yo nε *Mifuoñaanm cère' *Yesu ya yɛnm songe cɛen nε u len' ki ye: «Baa, sin kutaaku nin kitink ya Yonbdaan, a bóle' tibont tà biyɛnfodɛnb nin bibɛnbenb nnɔ́, a taa' tù ki wuɔ́n' biwaab nε. Nen bo nε n pèkeh ñε. Imɔ́n, Baa, a yíε nε ki tien' nnɔ́.»

²²*Yesu tí len' ki ye: «N'Baa nε taa' tibont kε ki ñukn' nni. N'Baa ña ní la, uba ña ben min u'Bijε yé udaan wà. Min u'Bijε ña ní la, uba mɔ́ ña ben n'Baa yé udaan wà. Binib bà n yíε' ki taa' n'Baa ki wuɔ́n' bε nnɔ́ mɔ́ ben u yé udaan wà.»

²³Nε ki jiebe' ki liike' u'panpaankaab, ki tóke' ben baba ki ye: «Ni'nunbu laa' nà nɔ́, Uwien ya mɔ́nm te ní'bo. ²⁴N tókeh nε nε, *Uwien ya

† 10:12 Sodɔ́m yé uyo bo ya du uba nε. U'nib là teh ibiere cɛen nε.

ñòbonsòknb nin biberb ligol là yíe bε rí lε ni lenh nà nò, nε ka laa' nè. Bi là yíe bε rí cii ni ciih nà nò, nε ka cii' nè.»

Samari ya jenimàh uba ya gber

²⁵ Nεn saan nε bà bεn *yiko mǎnmǎnm nno ya uba fii' ki sere' ki nuunh wǎ rí biike *Yesu nε ki niire' wǎ ki ye: «Uwǎnwǎknlǎ, n li tien mila kí lε limiel là ηa ηmǎobe gbenm-i?» ²⁶ Nε *Yesu niire' wǎ ki ye: «Bε kele' *Yiko ya gbǎnku ni? A kǎanh bε len-i?» ²⁷ Nε u jiiin' wǎ ki ye: «Li yíe a'Yonbdaan Uwien nin a'fèl kε nin a'tetem kε nin a'tuǎm kε nin a'yenmaale kε, kí li yíe a'tǎ mǎ tεn a yíe a'ba ma bo.» ²⁸ Nε *Yesu tǎke' wǎ ki ye: «A jiiin' mǎnmǎnm. Li teh nno kí lε limiel là ηa ηmǎobe gbenm.»

²⁹ Ama u yíe wǎ rí wuǎn kí ye u cuube ma nno, nε ki tí niire' *Yesu ki ye: «Ŋmε nε nin yé n'tǎ?» ³⁰ Nε *Yesu tǎke' wǎ ki ye: «Ujε uba nε là ñεn' Yerusalem ki joh Seriko bó, ki tí lu' idukond ya nuǎ ni. Idukond nno fie' u'went kε, ki ñi' wǎ u tí benh wǎ rí kpo, nε í siere' ki dǎan' wǎ. ³¹ Nibonn yaam, utǎtuǎrke uba mǎ kpe u ya sεn ki lá lεke' u'bo, nε ki lǎke' ki gèbre'. ³² Ní te pupuki, nε Lefi ya bol ya nil uba mǎ kpe u ya sεn ki mǎ lá lεke' u'bo, nε ki mǎ lǎke' ki gèbre'. ³³ Ama Samari ya nil uba mǎ là joh usen ki tí baa' nǐ'saan ki laa' wǎ, nε ki muǎ' wǎ micεcεkm cεen. ³⁴ U cuon' ki nek'n' wǎ, ki taa' midaam mà bi yih mε fen nno ki sǎsǎkre' u'gbíen, ki taa' mikpǎm ki tentien' yè, ki taa' tikpǎlcεr ki lòlòle' yè, ki taa' wǎ ki jek'n' wǎn bugben ya ηuun bo, ki taa' wǎ ki jon' ticendur tuba saan, ki tí liike' wǎ. ³⁵ Kutaaku faa' nε u ñεn' ilike ki de' ticendur nno ya daan, ki tǎke' wǎ ki ye: «Liike nni wǎ. A ñεn' ilike ki pukn' yii bó la, n lá liebe' ní la, min bugben nε li pè ηε.» »

³⁶ Nε *Yesu niire' wǎ bεn *yiko nno ki ye: «A ya buǎl bijeb bita nno ni, ηmε nε yíe wǎ lu' idukond ya nuǎ ni nno?» ³⁷ Nε u jiiin' wǎ ki ye: «Wǎ muǎ' wǎ micεcεkm nno.» Nε *Yesu ye: «Li joh ki mǎ rí tí rí li teh nno.»

Yesu jon' ki tí fuonde' Mart nin Mari

³⁸ *Yesu nin u'panpaankaab te usen ni ki joh ma nno nε ki tí baa' udu uba ni, nε upii uba teke' wǎ u'den, bi yih wǎ Mart. ³⁹ U ηmǎobe ninε uba, bi yih wǎ Mari. Mari nno baa' ki lá kèle' Yonbdaan *Yesu saan, ki cengeh u'gber. ⁴⁰ Ama Mart wǎn ya nun mǎn tijer ya tienm bo nε. Nεn bo nε u kpiere' ní ki lá tǎke' *Yesu ki ye: «Yonbdaan, n'ñinse cèbe' min baba nε ituǎn nε nà teh ηε niba? Tǎke wǎ wǎ rí tore nni-a!» ⁴¹ Nε Yonbdaan tǎke' wǎ ki ye: «Mart, Mart, a cère' a'nun mǎn tibont tà yebe bo nε, nεn nε cère' a jieh. ⁴² Ama nibonn niba kpein nε yé nibonmǎnn. Mari wǎn gènde' nεn nε. Uba ηa rí fie nè u'saan.»

11

*Yesu wǎkn' u'panpaankaab bi li kǎareh ma bo
(Matie 6:9-13; 7:7-11)*

¹ Lidaali liba nε *Yesu te niba saan ki kǎareh. U kǎare' ki tí gben', nε u'panpaankaab ya uba tǎke' wǎ ki ye: «Yonbdaan, San wǎ siih binib Uwien ya ñunm wǎkn' u'panpaankaab bi li kǎareh ma bo nε, a'mǎ rí wǎkn tε ti li kǎareh ma bo.» ² Nε *Yesu tǎke' bε ki ye: «Ní kǎareh la, ní li teh:

«Tí'Baa,
cère binib kε rí li boh a'yel,
cère' a'bel rí baa ní,

³ Li dienh tε daanl kε daanl ya wentunl ya jier.

⁴ Fère te tí'biere, kimε tí'mǎ fèreh bà kε biih tε nno nε.

La cère tí lu mibiikm ni.»

⁵*Yesu tí tóke' bε ki ye: «Tεntεn, ni'ni uba rí li ηmábe jə, nε u'jə nnə rí baa u'den kuyəku ya siik kí len kí ye: «N'jə, kpende nni kpənə uta, ⁶ kime n'jə uba nε řen' usen ki baa' n'den, nε ma ηmábe jier rí de wə.» ⁷ Nε u'jə nnə rí jiin kuduku ni ki ye: «La ηmábe nni yεnηaabe, min nin n'bumu kε duə'n' ki piin'-a, ma rí fre kí fii kí de ηε.» ⁸ N tókeh nε nε, wa rí fii kí de wə kujətiεku bo mənən la, u li fii kí de wə u yíe nà kε, u gbien' wə uyεnηaabe ma nnə bo. ⁹ Nεn bo nε n tókeh nε, li miεh mεn, bi li pu nε; li nuunh mεn, ni li lε; li řih mεn kunagεnku, bi li piire. ¹⁰ Kimε wà kε miεh la, bi punh wə nε. Wà kε nuunh la, u lenh nε. Wà kε mə řih kunagεnku la, bi piireh nε. ¹¹ Ni'ni uba ya buk miε' wə ujen la, u li de kε uwε-εε? ¹² Bii kí miε' wə lijənl la, u li de kε unεn-ii? ¹³ Ninbi bibiεrdεnb, ni bεn ki dienh ni'bumu nà mən la, bε li tien ni'Baa wà te paaki bó ηa rí cère *Mifuořaanm rí jiire ní binib bā miεh wə mē nnə bo!»

*Biba ye Yesu ηmábe Belsebul ya tuəm nε
(Matie 12:22-30; Mark 3:20-27)*

¹⁴ Ujε uba nε là te usεnpol cère' u'lεnl tebe. *Yesu ηəre' usεnpol nnə u'saan, nε u ji freh ki lienh. Ní beke' linigol cεεn. ¹⁵ Ama bi'ni biba lienh ki teh u taah isεnpol ya cien Belsebul ya tuəm nε ki ηuəh isεnpol binib saan.

¹⁶ Bitəb mə yíe bε rí biike wə, nε ki tóke' wə ki ye wə rí tien miyəkkm ya bonnà nà li wuə'n kí ye u'tuəm řen' Uwien saan nε. ¹⁷ Ama u bεn bi'yεnmaale ma nnə nε ki tóke' bε ki ye: «Libel là kε ya nib bore' təb ki kənh bi'ηmiel ni la, libel nnə li juore fεnm nε, nε li'rib ya dur rí lulu tu'tər bo. ¹⁸ Ni lienh ki teh n taah isεnpol ya cien Belsebul ya tuəm nε ki ηuəh isεnpol binib saan bii ba? *Satan ya nib təh lituəl bi'ηmiel ni la, u'bel li tien mila ka rí juore fεnm-i? ¹⁹ Ni ye min taah isεnpol ya cien Belsebul ya tuəm nε ki ηuəh isεnpol binib saan la, ni'yaab taa' ηmε ya tuəm ki ηuəh isεnpol binib saan? Ni'yaab teh ma bo nε li wuə'n kí ye na ηmábe mən. ²⁰ Ama min taa' Uwien ya tuəm nε ki ηuəh isεnpol binib saan. Nεn nε wuə'n' ki ye *Uwien ya bεl baa' ní ni'saan.

²¹ «Ufεfaa bεle' u'jεkənwεnt, ki kε ki gu u'den la, niba ηa rí tien u'faal. ²² Ama wà mə faa kí cεn' wə'n pi' wə ki faake' nin wə la, u li fie u'jεkənwεnt tà u du tu'bo nnə kε, kí fie u'faal mə kí gbigbiire binib.

²³ «Wà kε ηa se n'ciεk bó la, u nεn nni nε. Wà kε ηa taakeh ki toreh nni la, u kpiendeh nε.»

*Isεnpol liebe' unil saan la, ni bre u'bo ma bo
(Matie 12:43-45)*

²⁴ «Usεnpol siere' ki dāan unil la, u cuonh ki lindeh kupenpelku ni nε, ki nuunh u li kēle nà saan kí fuore. U tī luə' la, nε wə rí ye u li liebe kí tī ηεkn u là siere' ki dāan wà nnə nε. ²⁵ U li liebe ní kí lε bi tūre' ki ηēnēre' u'kənkəwə'n nnə, ki tien' tibonmənəmənt len. ²⁶ Nεn saan nε u li jo kí tī taa ní isεnpol ilole yà bre kí cεn' wə'n, i'ke rí lá ηεkn unil nnə kí li te, kí cère wə rí juore fεnm kí cεn u là te mikpiεkm ma bo.»

Uwien ya mənəm li te binib bā bo

²⁷ *Yesu laan biε ki lienh, nε upii uba len' ufaa bo linigol nnə ni ki ye: «Upii wà maa' ηε ki ηaan' ηε nnə Ūwien ya mənəm te u'bo.» ²⁸ Nε *Yesu ye:

* **11:11** Bi kpie' ki kele' tigbənt tà nnə ya tuba ni ní kele' ki ye: Ni'ni uba ya buk miε' wə kpənə la, u li de kε litenl-ii?

«Binib bà cengeh Uwien ya gbɛr, ki boh tù nnɔ, Uwien ya mɔnm te bɛn bo nɛ.»

Bi yie Yesu ri tien miyɔkm ya bonn

(Matie 12:38-42)

²⁹ Binib taakeh *Yesu saan ki yɛbreh, nɛ u len' ki ye: «Fɛnfɛnnɔ ya nib biɛ yɛ bibierɔnb nɛ, ki nuunh bɛ ri lɛ miyɔkm ya bonn. *Uwien ya ñɔbonsɔknl Sonas ya yɔkm ya bonn baba ŋa ri la, ba ji li lɛ yɔkm ya bontɔnn niba. ³⁰ Uwien là tien' Sonas nà nnɔ là yɛ kudieku nɛ Ninif yaab bo. Nnɔ nɛ, u li tien Unil ya Bijɛ nà nnɔ mɔ li yɛ kudieku fɛnfɛnnɔ ya nib bo. ³¹ Uwien li bu binib tibuur lidaali là nnɔ, Seba ya piiber li fii kí biin fɛnfɛnnɔ ya nib, kime u là ñɛn' ní fɔnfɔkm nɛ wɔ ri lá cenge Salomɔn ya yɛnfɔgbɛr. Ama unil uba te niɛ saan nɔ ki cɛn' Salomɔn. ³² Uwien li bu binib tibuur lidaali là nnɔ, Ninif ya nib mɔ li fii kí biin fɛnfɛnnɔ ya nib, kime Sonas là tɔke' bɛ Uwien ya gbɛr, nɛ bi lèbre' bi'tetem. Ama unil te niɛ saan nɔ ki cɛn' Sonas.»

Inun yé tigbɛnɛnt ya frl nɛ

(Matie 5:15; 6:22-23)

³³ «Uba ŋa ri sɛ frl kí taa lè kí bɔle bii kí taa kusenku kí cubn li'bo, ama u li taa lè kí tuɔn likpɛnkɛnl bo nɛ ŋɔ bà kɛ kɔh ní iden ni ri li lenh. ³⁴ A'nunbu yɛ a'gbɛnɛnt ya frl nɛ. A'nun mɔn la, a'gbɛnɛnt kɛ te kuwenwenku ni nɛ. A'nun ŋa mɔn la, a'gbɛnɛnt kɛ te licinñunl ni nɛ. ³⁵ Nɛn bo, fiin kí liike kuwenwenku kua te a'bo nnɔ la li yɛ licinñunl-a! ³⁶ Kuwenwenku wendeh ŋɛ, ka sɛn' niba saan la, a'gbɛnɛnt kɛ te ku'ni nɛ. Ní te tɛn lifrl là wien cɛɛn nɛ wendeh ŋɛ.»

Yesu biin' Farisienmbɛ nin Yiko ya wɔnwɔknɔ

(Matie 23:1-36; Mark 12:38-40)

³⁷ *Yesu len' ki ghen', nɛ Farisien uba yin' wɔ wɔ ri baa kí lá ji u'den, nɛ u jon' Farisien nnɔ den ki tí kɛ ki jinh. ³⁸ Farisien nnɔ laa' *Yesu jinh ka nire' ki paan' iyaajɛbok ye ma bo, nɛ ní cuo' wɔ miyɔkm. ³⁹ Nɛ Yonbdaan tɔke' wɔ ki ye: «*Farisienmbɛ, liike mɛn ni naan ma, ni ñikndeh ki cɛndeh isɛn nin tiyer ya puoli nɛ, ama inasuyɛnmaale nin mibiɛrm nɛ gbe ni'fɛl ni. ⁴⁰ Ijɔr ninbi, na bɛn ki ye Uwien wà ñɛn' tibont tà ni lenh tù nnɔ, wɔn nɛ tien' unisaal ya fɛl mɔ-ɔɔ? ⁴¹ Nɛn bo, taa mɛn ni ŋmɔbe tibont tà, kí pu bijiinb ŋɔ ni'bont kɛ la li ŋmɔbe jɔknt.

⁴² «Ninbi *Farisienmbɛ, ní bre ni'bo, kime ni gbiinh ni'ninjo nin ni'gònt nin ni'kpɛnfɛtɔr bolm piik nɛ, ki taah miba ki dienh Uwien, ama ka tɔnge ní li cuube, ka yie Wien mɔ. Ni bi li teh nɛn nɛ, ki la sunde tibontɔr tà sɛn' nnɔ mɔ bó.

⁴³ «Ninbi *Farisienmbɛ, ní bre ni'bo, kime ni yie ní li kaah binikpɛkpiɛkb ya kànkàan nɛ itáan ya dur ni, ki yie binib ri li gbaandeh ki fuondɛh nɛ mudaamu ni. ⁴⁴ Ní bre ni'bo, kime ni naan ikul yà bere' nib ŋa ji lenh yè, ki cuonh ki taanh i'bo ka bɛn nɛ.»

⁴⁵ Nɛ bà bɛn *yiko mɔnmɔnm nnɔ ya uba tɔke' wɔ ki ye: «Uwɔnwɔknɔ, a lienh nnɔ ma nɔ, a sukreh ti'mɔ nɛ-a!» ⁴⁶ Nɛ *Yesu ye: «Ninbi bà bɛn *yiko mɔnmɔnm nnɔ, ní bre ni'mɔ bo, kime ni cɛreh binib tukeh itukkɛkpiɛk nɛ ka toh ni'bugbɛn ri taa ni'nɔbil mɔnɔn kí mɛ yè. ⁴⁷ Ní bre ni'bo, kime ni meh *Uwien ya ñɔbonsɔknɔ bà là te uyo bo nnɔ ya kul nɛ, ki sunde'-a ki ye ni ya yaajɛb nɛ là ku' bɛ. ⁴⁸ Ni teh nà nɛ wɔngɛh ki teh ni tuo' ni'yaajɛb là tien' nà nnɔ nɛ, kime bi là ku' *Uwien ya ñɔbonsɔknɔ, nɛ ninbi ji meh bi'kul. ⁴⁹ Nɛn bo nɛ Uwien len' nin miyɛnfuom ki ye: «N li

son n'ñobonsəknb nin bitondb bi'saan. Bi li ku bi'ni biba kí jènde bitəb.›
 50 Nən nε li cère Uwien rí dère fənfənnə ya nib ya tub haali uɲəndun ya cincinyo bi là ku' *Uwien ya ñobonsəknb bà kε nnə bo kí lá tu fənfənnə,
 51 kí cin Abel, kí tí baa' Sakari, wà bi là ku' wə Uwien ya duku ya luo bo nnə. N təkɛh nε imən nε, Uwien li dère fənfənnə ya nib ya tub binib nnə kε ya kuum bo.

52 «Ninbi bà bən *yiko mənəmən nən, nǐ bre ni'bo, kimε na dienh nib sən bε rí bende Uwien. Ninbi ɲa pε Uwien ya sən bo, nε kí piendeh binib bà yíe bε rí paan u'bo nnə mə.»

53 *Yesu ñən' uyo wà nnə, nε *Yiko ya wənwəknb nin *Farisiənmbε taa' u'bo ubenpiebe nε kí niireh wə iniire tigbɛr kε ya bol bo, 54 kí nuunh bε rí dɛle kí cuo wə u'lenm ni.

12

Li bən mən inuən ilele ya nib bó

(Matie 10:26-27)

1 U ya yo nε binib itur itur taan' *Yesu saan, haali kí tí pɛbeh táb. Nε *Yesu cin' kí təkɛh u'panpaankaab kí teh: «Li bən mən *Farisiənmbε ya kpənə ya ñəke bó, bi yé inuən ilele ya nib nε. 2 Niba ɲa te kí buə ɲə ka lá li ñε upaan bo. Tigbɛr tuba mə ɲa te kí juore' kí li buə ɲə ba lá li bende tú. 3 Ni len' nà kε licinñunl ni la, bi li cii nɛ kuwenwenku ni nε. Ni bunbe' nà litubl ni kudubenku bó nnə, bi li kpaande nɛ kuduku ya paaki nε.»

Li fenge mən Uwien baba

(Matie 10:28-31)

4 «Ninbi bà yé n'jotieb nnə, n təkɛh ninbi nε: la fenge mən bà kuuleh tigbɛnɛnt, ka ji li fre kí tien niba kí pukn. 5 N li wuən nε udaan wà nǐ kpε ní li fenge wə. Li fenge mən Uwien. Wən nε li fre kí cère ní kpo nε kí ɲməbe mituəm wə rí taa nε kí wiε umu wà ɲa rí kpiin ni. N təkɛh nε nε, li fenge mən wən.

6 «Bi li fre kí kuəre inuən inun inε nε? Nin nən kε ɲə Uwien ɲa rí sunde i'ni uba mənən bó. 7 Nən bo, la fenge mən, kimε ni cən' inuən ligol. Uwien bən haali ni'yur mənən ya ñəbu.»

Li lienh binib ya nun bó kí teh a yé Yesu yo

(Matie 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

8 «N təkɛh nε nε, wà kε lienh binib ya nun bó kí teh u yé n'yo la, Unil ya Bijε mə li len Uwien ya tondb ya nun bó kí ye udaan mə yé u'yo nε. 9 Ama wà kε lienh binib ya nun bó kí teh wa yé n'yo la, n'mə li len Uwien ya tondb ya nun bó kí ye udaan mə ɲa yé n'yo. 10 Unil len' Unil ya Bijε bo fənfənm la, Uwien li fère wə. Ama unil suke' *Mifuoñaanm mən la, Uwien ɲa rí fère wə.

11 «Bi taa' nε kí jon' itáan ya dur ni bii tibuur ya cienb saan bii udu ya cienb saan bε rí bu nε tibuur uyo wà la, la niin mən ni li len ma bo bii ni li len bà kí ñε len. 12 Kimε *Mifuoñaanm nε li cère ní bende ni li len kí ye bà u ya yo.»

Ufàadɛɲɔr uba ya kpɛɲɛnm

13 Linigol nnə ni uje uba təkɛ' *Yesu kí ye: «Cənbaa, təkɛ n'ninje kí ye wə rí gbiire ti'baa ya faal kí de nni n ya bó.» 14 Nε *Yesu təkɛ' wə kí ye: «Uje, ɲmə de' nni usen rí tūore ni'gbɛr bii rí gbiire nε ni'faal-i?» 15 Nε kí təkɛ' linigol nnə kí ye: «Li bən mən kí la cère ni'nun rí li fəke lifaal bo, kimε unil ɲməbe lifaacienl mənən la, na yé len nε li cère wa rí kpo.»

16 Nε ki pɔn' bε mikpenjenm ki ye: «Ufaadaan uba nε là te u'kpàan lùon' cεεn. 17 Nε u maaleh u'fɛl ni ki teh: «N li tien mila? Kimε ma ji ηmɔbe rí li cùɔn nà saan n'jier.» 18 Nε ki ye: «N li tien ma sɔ: n li we n'bɔnbuɔn kε nε, kí mε icenciεn, kí cùɔn n'jier nin n'bont kε, 19 nε kí ye n ηmɔbe lifaal li yεbe ki li baa nni ibin ibin. Nεn bo, n li fuoreh nε, kí li jinh, kí ñuh, kí poknh.» 20 Nεn saan nε Uwien tɔke' wɔ ki ye: «Ujɔr sin, a li kpo kuɔnku kuu kε. A taan' lifaal là kε nɔ, ηmε ji li si lè?» 21 Unil wà kε nuunh lifaal ki dòkndeh, ka ηmɔbe nà yé lifaal Uwien ya nun bó nnɔ yaam mɔ te nnɔ nε.»

La cère mɛn ni'nun rí li mɔn tijer nin tiwɛngolkaar bo

22 *Yesu tɔke' u'panpaankaab ki ye: «Nεn bo nε n tɔkeh nε ki teh ni la cère nè rí li wiεbe nε ni li tien ma kí li fuobe bo, ní li maaleh kí teh: «Ti li ji ba?» Kí la cère nè rí li wiεbe nε ni'gbenɛnt bo, ní li maaleh kí teh: «Ti li gole ba?» 23 Kimε limiεl cɛn' tijer, nε tigbenɛnt mɔ cɛn' tiwɛngolkaar. 24 Maale mɛn kí liike ikankaan te ma bo. Ya koh, ka ceh, ka ηmɔbe bɔnbuɔn, ka ηmɔbe jieblibùol. Ama Uwien nε jindeh yè. Na nín cɛn' inuɔn-ii? 25 Ni'ni ηmε nε u'nɛinm ni, u li fre kí fàkn u'miεl waamu kí pukn-i? 26 Na nín li fre kí tien nibonwawaann ma nɔ, bε tien' ni niinh tibontɔr bo? 27 Maale mɛn kí liike tisir puh ma bo. Ta loh kunkum, ka loh kpɛlɛer mɔ. Ama n tɔkeh nε nε, uber Salomɔn nin u'fàaciεnl kε wa là gole' kpɛlɛer tù mɔn ki baa' mipuum nnɔ ya miba mɔnɔn. 28 Uwien cèreh timɔsir tà te kubaaku ni dinnɔ ki li wun teke umu puh mipúmɔnmɔnm la, bε li cère wa rí tien ninbi binib mimɔnm kí cɛn timuɔr-i? Ni'tekjim nε pɔre' nε. 29 Ninbi la cère mɛn ni'nun rí li mɔn ni li ji bà nin ni li ñu bà bo, kí la cère iyennaale rí li jèndeh nε. 30 Kimε unɛndun yaab bà ηa pε Uwien ya sɛn bo ya nun nε mɔn tu ya bont kε bo. Ama ninbi bɛn wɔn, ni'Baa Uwien bɛn ki ye ni cieke tù. 31 Nεn bo, cère mɛn ni'nun rí li mɔn *Uwien ya bel bo, u li taa tibont nnɔ kí pukn nε. 32 Kicεkwawaak ya nibe, la fenge mɛn, kime ni'Baa Uwien yíe ní li te u'bel ni nε.»

Lifaal là ηa ηmɔbe gbenm

(Matie 6:19-21)

33 «Kuɔre mɛn ni ηmɔbe nà, kí taa ilike nnɔ kí pu bijiinb, ηɔ kí li ηmɔbe muliksɔrmu mùa ηa rí saa, kí li ηmɔbe Uwien saan lifaal là ηa ηmɔbe gbenm. Nasu ηa rí nεkn nɛn saan, kuotuul mɔ ηa te ni'saan kí mɔ lè. 34 Kimε ni'faal te nà saan la, ni'fɛl mɔ dɔ nɛn saan nε.»

Bonde mɛn kí li gu Yonbdaan

35 «Li bondeh mɛn ni'ba, kí la cère ni'fr rí kpiin. 36 Li te mɛn tɛn bitonsɔnb bà gu uyo wà bi'cɛnbaa ñɛn' upiikuɔn bó kí lá ñi' kunagenku la, bε rí pɔk kí piire nnɔ. 37 Uwien ya mɔnm te bitonsɔnb bà bi'cɛnbaa li baa kí lε bà gɔh nnɔ bo. N tɔkeh nε imɔn nε, u li taa u'tonsɔnkpɛlɛer kí gole kí cère bɛn nε rí kɛle, wɔn rí taa tijer kí gbiire bε. 38 U baa' kuyɔku ya siik bii ukuoյemuoյo mɔnɔn kí laa' bi bonde' la, Uwien ya mɔnm te bi'bo. 39 Ni bɛn ki ye ududaan bi bɛn uyo wà unasu li baa la, wa bi li cère nasu rí kɔ u'den. 40 Ni'mɔ rí bonde kí li gu, kime uyo wà na maaleh kí teh Unil ya Bijε li baa ní nnɔ, u ya yo nε u li baa.»

Utonsɔnl wà mɔn nin wà bre ya gbɛr

(Matie 24:45-51)

41 Nεn saan nε Pier niire' *Yesu ki ye: «Yonbdaan, a pɔn' tinbi nε mikpenjenm miε bii a pɔn' mè binib kε nε?» 42 Nε u jiiin' wɔ ki ye: «U lε

tonsɔnl ba nɛ ɲmɔbe mibɛnm u'cɛnbaa du u'bo? Wɔn si: wà ya cɛnbaa li de wɔ ticiɛnt wɔ rí li likeh u'tonsɔntɔb, kí li loh be tijier uyo wà ní kɛ nɛ. ⁴³ Utonsɔnl nnɔ ya cɛnbaa baa' ki laa' u sɔnh lituonl nnɔ li'donbó la, Uwien ya mɔnm li te utonsɔnl bugbɛn bo. ⁴⁴ N tɔkeh nɛ imɔn nɛ, u'cɛnbaa li de wɔ ticiɛnt wɔ rí li likeh u'bont kɛ. ⁴⁵ Ama n'ba la, utonsɔnl nnɔ li maale u'yɛnm ni kí ye u'cɛnbaa li wuɔke, nɛ kí cin kí li ɲih u'tonsɔntɔb, bijɛb nin bipiib kɛ, kí li jinh, ki ɲuh ki yibeh. ⁴⁶ Utonsɔnl nnɔ ya cɛnbaa li baa ní lidaali là nin uyo wà wa maaleh ki teh u li baa, nɛ kí bien u'gbɛn cɛɛn, kí cɛre wɔ rí lɛ bà ɲa tuo' Uwien ya ɲɔbu bó li lɛ utudɛre wà nnɔ.

⁴⁷ «Utonsɔnl wà bɛn u'cɛnbaa yíe ma, ka bonde' bonn, ka tien' u'cɛnbaa yíe ma la, bi li bien u ya gbɛn nɛ kí gbien. ⁴⁸ Ama utonsɔnl wà ɲa bɛn u'cɛnbaa yíe ma, ki sɔnh lituonl là kɛ be rí ɲí wɔ mɔnɔn la, bi li ɲí wɔ waamu nɛ. Nɛn bo nɛ bi de' wà ní yɛbe la, bi niireh wɔn nɛ bi de' wɔ ná nnɔ bó kí gbiekeh. Bi guun' wà tibont tù yɛbe la, bi niireh wɔn nɛ tu'bó kí gbiekeh.»

Na yé ɲɔkpaan, ɲí yé umaapàare nɛ
(Matie 10:34-36)

⁴⁹ «N tuke umu nɛ ki lá wiɛ' kitink bo, nɛ n bi yíe wù rí pɔk kí teke nɛ. ⁵⁰ N li jɛnde kí tí kɛnde. Ma jɛnde' kí tí gben' la, n'yɛnm ɲa rí duɔn. ⁵¹ Ni maaleh kí teh n tuke uɲɔkpaan nɛ ki baa' uɲɛndun wuu ni-ii? Na te nnɔ, n tɔkeh nɛ nɛ, n tuke umaapàare nɛ ki baa'. ⁵² Kime fɛnfɛnnɔ kí taa kí li joh, binib binun te iden iba la, bi li pàare tɔb. Bita li nɛn bile, bile nnɔ mɔ li nɛn bita.

⁵³ Bibaa li nɛn u'bije,
u'bije mɔ li nɛn wɔ;
binaa li nɛn u'bise,
u'bise mɔ li nɛn wɔ;
upii li nɛn u'yaabise,
u'yaabise mɔ li nɛn wɔ.»

Binib ɲa ciuh Uwien teh tibont tà fɛnfɛnnɔ nɔ ya tingi
(Matie 16:2-3)

⁵⁴ *Yesu tɔke' linigol nnɔ kí ye: «Ni laa' titewɔlgbont te nintuɔli bó la, ni pɔk tɔkeh ki teh: «utaa li nii nɛ», nɛ wɔ rí nii. ⁵⁵ Mitafaam ɲɛn' unɔgɛn bó ní la, ni tɔkeh ki teh kutɔntɔnku li cùun, nɛ kù rí cùun. ⁵⁶ Ninbi ɲuɔn ilele ya nibɛ, ni freh ki sekndeh ki bɛndeh kutaaku nin kitink ya bont teteh ma bo, bɛ tien' na fre' ki sekn' ki bɛnde' Uwien teh tibont tà fɛnfɛnnɔ nɔ ya tingi?»

A bii' unil la, cuo u'dunl tonm
(Matie 5:25-26)

⁵⁷ «Bɛ tien' ninbi bugbɛn ɲa freh ki maaleh ki bɛndeh ná mɔn-i? ⁵⁸ Sin nin unil ɲmɔbe mimaam, nɛ u tuke mè kí jo tibuur la, cɛre ní gben mè uyo wà ní laan te usɛn ni. Nnɔ ɲa ɲí la, u li taa ɲɛ kí tí ɲukn tibuur ya ciɛn, u' mɔ rí taa ɲɛ kí tí ɲukn lipekl ya ciɛn wɔ rí pɛkn ɲɛ. ⁵⁹ N tɔkeh ɲɛ nɛ, ɲa tí pɛn' kí gben' tibuur ya like la, ɲa rí ɲɛ len.»

13

Lèbre mɛn ni'tetem

¹ U ya yo nɛ binib biba baa' ki lá tɔke' *Yesu ki ye Galile yaab biba là te ki teh lituarl ki dienh Uwien, nɛ Pilat ku' bɛ. ² Nɛ *Yesu jii'n' bɛ ki ye: «Ni maaleh ki teh Galile ya nib nnɔ là yé bibierdɛnb ki cɛn' Galile ya nitɔb nɛ

cère' bi jènde' bε nnɔ-ɔɔ? ³ Na te nnɔ. N tɔkeh nε nε, na lèbre' ni'tetem la, ni'kε mɔ li kpo nnɔ nε.» ⁴ *Yesu tí len' ki ye: «Likpɛnkpɛnfɔkrl là lu' ki ku' bijeb piik nin biniin Silowe ni ma nnɔ, ni maaleh ki teh bi là teh ibiere ki cɛn' Yerusalem ya nitɔb kε nε-εε? ⁵ Na te nnɔ. N tɔkeh nε nε, na lèbre' ni'tetem la, ni'kε mɔ li kpo nnɔ nε.»

Busubu bùa ña lùonh ya kpɛnjenm

⁶ Nε ki pɔn' bε mikpɛnjenm ki ye: «Bukɛnkenbu buba nε là se uje uba ya kpàabu ni. Ní tete nε u lá baa' wɔ ní liike bù lùon' bii bua lùon'-i? Nε ki laa' bua lùon'. ⁷ Nε u tɔke' u'tonsɔnl wà gu bukpaabu nnɔ ki ye: «Ibin ita sɔ n baa' ma kε ní pùò ikenken busubu buu bo la, ma lenh bonn. Gε bù, la cère bù ní ji ní li se ki teknh kitink ya sensenm fɛnm.» ⁸ Nε utonsɔnl nnɔ tɔke' wɔ ki ye: «Cɛnbaa, dàan bù libinl liε nɔ, ní gbii bu'ñiél, kí nuun tiwɛnt ya bint kí tien bù. ⁹ N'ba la, libinl là we ní nɔ, bù li lùon. Bua lùon' la, á ji ní gε bù.» »

Yesu cère' upii uba faake' Saba ya daali

¹⁰ *Saba uba ya daali nε *Yesu te Sufmbe ya taanl ya duku kuba ni, ki wɔknh binib Uwien ya gber. ¹¹ Ki laa' upii uba mɔ te len, usɛnpol ñaake wɔ, ki tien' wɔ uwien ibin piik nin iniin, u bɔ ka freh ki yaareh. ¹² *Yesu laa' wɔ, ki yin' wɔ, nε ki tɔke' wɔ ki ye: «Upii, a laa' a'ba.» ¹³ ki taa' u'nuɔ ki paan' u'bo, nε u yaare' i ya taan bo, ki cin' ki pèkeh Uwien.

¹⁴ *Yesu cère' upii nnɔ faake' *Saba ya daali ma nnɔ nε litaanl ya duku nnɔ ya cien ya benku ni ben' nε u tɔke' linigol nnɔ ki ye: «Ni ñmabe iwien iluob nε ní li sɔnh itùon. Ni li bàareh i ya wien nε u buuh nε, na yé *Saba ya daali nε ni li bàareh u buuh nε.»

¹⁵ Nε Yonbdaan *Yesu tɔke' wɔ ki ye: «Ninbi iñuɔn ilele ya nibe, ni'ni ñmε ña ñɛndeh u'ne bii u'ñuun *Saba ya daali ki tí ñundeh? ¹⁶ Upii wuɔ yé *Abraham ya yaabil nε, nε *Satan cère' u bun ibin piik nin iniin ka ní fre kí yaare. Ma bi li cère wɔ ní faake *Saba ya daali bii?» ¹⁷ *Yesu len' nnɔ ma nnɔ nε ife cuo' binib bà kε nieh nin wɔ miniem nnɔ. Ama linigol nnɔ kε ya yɛnm sɔnge' u tien' miyɔkm ya bont tà kε nnɔ bo.

Mibim mà ñilke ya kpɛnjenm

(Matie 13:31-32; Mark 4:30-32)

¹⁸ Nɛn saan nε *Yesu ye: «Uwien ya bel naan ba? N li taa ba kí nenge lɛ? ¹⁹ Lí naan mibim mà bi yih mɛ mutaar uje uba taa' ki bule' u'kpàabu ni nε. Mí pɛn' ki kpére' ki tɔn' isigben, nε inuɔn tereh i'bo ki kɔh.»

Kpɔnɔ ya ñɔke ya kpɛnjenm

(Matie 13:33)

²⁰ *Yesu tí ye: «N tí li taa ba kí nenge Uwien ya bel-i? ²¹ Lí naan kpɔnɔ ya ñɔke wà upii uba bun' kpɔnɔyom mà dindin, ki taa' wù ki tien' len, kpɔnɔ nnɔ kε nuule' nε.»

Ni li ñε bunañɔbu bùa kí kɔ

(Matie 7:13-14, 21-23)

²² *Yesu joh Yerusalem, nε ki ñeh iducɛncien nin iduwawaale ni ki wɔknh binib Uwien ya gber. ²³ Nε udaan uba niire' wɔ ki ye: «Yonbdaan, bà li ñmɛre ña yebe nε-εε?» Nε *Yesu tɔke' bε ki ye: ²⁴ «Cère mɛn ni'nun n li mɔn ní ñε bunañɔbu bùa wiεbe kí kɔ. N tɔkeh nε nε, kime binib bà yebe li nuunh bε ní ñε bù kí kɔ ka ní fre. ²⁵ Uyo uba ududaan lá li fii kí piin bunañɔbu, nε ni juore' kí li se saali ki ñih kunagenku ki teh: «Yonbdaan, piire tε bunañɔbu.» U li tɔke nε kí ye: «Ma ben ni yé nà bó yaab.» ²⁶ Nɛn

saan ne ni li lienh ki teh: <Tinbi nin sin ne la taakeh ki jinh ki nuh. A la te ti' du ya senje ni ne ki woknh binib Uwien ya gber.> ²⁷ Ne wo ri take ne ki ye: <N takeh ne ne, jende men n'saan, ma ben ni ye na bo yaab. Ninbi, ni'ke teh na bre ne.> ²⁸ Nen ne cere' bi li juon ne saali, ni li muoh ki nmoh inogben uyo wa ni li le *Abraham nin *Isaak nin Sakob nin *Uwien ya nobonsoknb ke te Uwien ya bel ni no. ²⁹ Binib li ne lenpuoli bo ni nin nintuoli bo ni nin ikete ke ni ki la kete ki ji tijier Uwien ya bel ni. ³⁰ No ne ba paan' puoli ya biba la li liere usen. Ba mo liere' usen ya biba la li paan puoli.»

*Yesu kpɛndeh Yerusalem bo
(Matie 23:37-39)*

³¹ U ya yo ne *Farisienmbe biba nekn' *Yesu ki take' wo ki ye: «Siere libuol lie ki li joh, kime Herod yie wo ri ku ne ne.» ³² Ne *Yesu take' be ki ye: «Li joh men ki ti take u ya tiibe ki ye: <Dinno n nuoh isenpol binib saan, ki cereh biwienb faakreh, ki ti li wun tien no wenli mo, ne n'tuonl ri gben wienta daali.> ³³ Ama n li cuon dinno nin wenli nin daalibo ne ki baa Yerusalem, kime na kpe *Uwien ya nobonsoknl ri kpo niba saan, ki kende' Yerusalem ni.»

³⁴ Ne ki ye: «Yerusalem, Yerusalem, a kuuleh *Uwien ya nobonsoknb, ki yekreh u sonh binib ba a'saan no iten ki kuuleh be. Uyo ke n la yie ri taan a'nib n'ba saan ten ukuoñ taakeh u'bumu u'fiabe ni ma bo, ne ba tuo'. ³⁵ Liike en Uwien seln' ne ni'konkuon ma. N takeh ne ne, na ji li le nni, ki ti baa uyo wa ni li len ki ye: <Uwien ya monm ri li te wa we ni Yonbdaan ya yel bo no bo.> »

14

Yesu cere' uwien uba faake' Saba ya daali

¹ *Saba uba ya daali ne *Yesu jon' *Farisienmbe ya cien uba den wo ri ti ji tijier, ne binib ba te ni'saan no sieke wo. ² Uje uba mo te ni'saan ki se *Yesu ya nun bo u'gbenent concuon', ³ ne *Yesu niire' ba ben *yiko monmonm no nin *Farisienmbe ki ye: «Unil nmobe usen wo ri buu biwienb *Saba ya daali bii wa nmobe?» ⁴ Bi nmin, ne *Yesu me' uje no ki cere' u faake', ne u ceba' wo u bure'. ⁵ Ne u niire' be ki ye: «Ni'ni nme ya buk bii u'ne lu' liñunbunl ni *Saba ya daali la, wa ri nen wo i ya taan bo?» ⁶ Ne ba fre' ki jiiin' wo u'niire no.

Yesu takeh binib ukankaan ya gber

⁷ *Yesu laa' bi yin' binib ba tijier ya jim no gendeh binikpekpekb ya kankaan ki kaah, ne u pon' be mikpenjenm ki ye: ⁸ «Unil yin' ne upiikuon ya jier ya jim la, la jo ki ti kete binikpekpekb ya kankaan. Nba la, u yin' uba mo u cen' ne u mo ri la baa ni, ⁹ ne wa yin' ni'ke bile no ri baa ki la take ne ki ye: <Cere uje wuo ri kete a ke na saan no.> Ne a fi ki ti kete puoli bo nin ife. ¹⁰ Nen bo, unil yin' ne tijier ya jim la, jo ki ti kete puoli bo, no wa yin' ne no la baa' la, wo ri take ne ki ye: <N'jo, den inun bo ni.> Nen saan ne ni li ye a'bo ukpeke sin nin ba ke jinh tijier no ya nun bo. ¹¹ Kime wa ke kpekreh u'ba la, Uwien li yuon wo. Wa ke jindeh u'ba tingi la, Uwien li kpeke wo.»

¹² Ne *Yesu take' wa yin' wo tijier ya jim no ki ye: «A ye a yin binib tijier ya jim la, la yin a'jotieb, ki la yin a'ninjieb, ki la yin a kpi nin ba, ki la yin a'konkuonlieb ba ye bifaadenb, kime bi mo li fre ki yin ne a ji ki jiiin. ¹³ Ama a ye a yin binib tijier ya jim la, yin bijiinb nin itejenb nin iwob nin

ijùòn. ¹⁴ Uwien ya mǎnm li te a'bo, kime ben ña ñmǎbe niba be ní jiiñ ñe. Uwien ne li su ñe uyo wá u li cère binimǎnb ní mekre bitenkpiib ni nnǎ.»

Tipiikuǎñjier ya kpenjɛnm

(Matie 22:1-10)

¹⁵ Wǎn nin binib bà jinh tijier nnǎ ya uba cii' u len' ma bo ne ki tǎke' wǎ ki ye: «Bà li ji tijier Uwien ya bel ni nnǎ, Uwien ya mǎnm te bi'bo.» ¹⁶ Ne *Yesu tǎke' wǎ ki ye: «Uje uba ne là tien' tijier tú yebe, ki yin' binib ligol be ní baa kí lá ji. ¹⁷ Tijier nnǎ ya jijiyo baa' ne u sǎn' u' tonsǎnl u nǎn' kí tǎke' be kí ye be ní den bi bonde' ní'ke kí gben'-a. ¹⁸ Ne bi'ke' yíe', a li ye bi kpaan' iyé ne. Ukpiék ye: «Tien' nni kafala, ma ní fre kí baa, kime n de' bukpaabu ne kí yíe ní jo kí tí liike bú.» ¹⁹ Utǎ ye: «Tien' nni kafala, ma ní fre kí baa, kime n de' inaje piik ne kí yíe ní jo kí tí wǎkn yè.» ²⁰ Utǎ mǎ ye: «N laan kuǎn' upii sǎ, nen bo ne ma ní fre kí baa.» ²¹ Ne utonsǎnl nnǎ liébe' u' cǎnbaa saan, kí tí tǎke' wǎ bi'ke len' ma bo. Nen saan ne u' cǎnbaa nnǎ ya benku ni ben', ne u tǎke' u' tonsǎnl nnǎ kí ye: «Jo tontonm isenje nin musǎnbumu ní, kí tí taa ní bijiiñb nin itejenb nin ijùòn nin iwǎb, be ní baa kí lá ji.» ²² Ne utonsǎnl nnǎ liébe' ní kí lá tǎke' u' cǎnbaa kí ye: «Cǎnbaa, n tien' a ye ma nnǎ, ama mifɛnm biɛ kí sǎen'.» ²³ Ne u' cǎnbaa tǎke' wǎ kí ye: «Nnǎ la, jo isen ni nin ikpaan ni, kí tí cǎkn binib be ní baa ñǎ n' den ní gbe. ²⁴ N tǎkeh ne ne, binib bà n là kpiɛ' kí yin' be nnǎ uba mǎnǎn ña ní lèn n' jier.» »

Dǎan mɛn tibont ke kí paan Yesu bo

(Matie 10:37-38)

²⁵ *Yesu joh ma nnǎ ne binib pe u'bo kí yebe. U jiebe' kí liike' be, ne kí tǎke' be kí ye: ²⁶ «Unil baa' wǎ ní paan n'bo, ka yíe nni kí cǎn' u'naa nin u'baa nin u'po nin u'bumu nin u'ninjieb nin u'ninsieɓ nin u'miel mǎnǎn la, wa kpe wǎ ní li yé n'panpaanke. ²⁷ Unil wǎ ke ña yuunh u'dǎpǎnpǎn kí bukeh kí paakeh n'bo la, wa ní fre kí li yé n'panpaanke. ²⁸ Ní'ni ñme ne yíe wǎ ní me kuduku la, wa ní kpiɛ kí kèle kí bú kí liike u'like li baa bii ya ní baa? ²⁹ Wǎ tien' nnǎ ñǎ kí pu' kuduku nnǎ ka fre' kí mɛn' kí faa' kù la, binib bà ke li le kuduku nnǎ li le wǎ ne, ³⁰ kí len kí ye: «Liike mɛn udaan wuǎ cin' kí meh kuduku ne ka fre' kí faa' kù.» ³¹ U le ber ba ne ñmǎbe sojambɛ itur piik kí yíe wǎ ní jo kí tí jèke' ubertǎ wǎ ñmǎbe sojambɛ itur pile, ñǎ ka ní kpiɛ kí kèle kí maale kí liike, u li fre kí taa u'sojambɛ itur piik nnǎ kí tuobe ubertǎ wǎ ñmǎbe sojambɛ itur pile nnǎ bii wa ní fre? ³² U laa' wa ní fre la, wǎn nnǎ laan te fǎkm ma nnǎ, u li sǎn ucendɛnduol ne wǎ ní cende wǎ usɛn ní kí tǎke wǎ kí ye wǎ ní cère be ní gben tigber nnǎ. ³³ Nnǎ ne ní'ni wǎ ke ña dǎan' u ñmǎbe nǎ ke la, wa ní fre kí li yé n'panpaanke.»

Miyaam ya kpenjɛnm

(Matie 5:13; Mark 9:50)

³⁴ «Miyaam yé nibonn nǎ mǎn ne. Ama mí saa' ka ji ñme la, niba ña te kí ji ní fre kí ñmaake mè. ³⁵ Mí li juore fɛnm ne, ma ji li ñmǎbe tuonl. Bi li taa mè kí wule ne. Wǎ ñmǎbe litubl la, wǎ ní cii.»

15

Upe wǎ bole' ya kpenjɛnm

(Matie 18:12-14)

¹ Bilɛnpotekb nin bibierɛntǎb ke nekndeh *Yesu saan be ní cenge u'gber. ² Ne *Farisɛnmbɛ nin Yiko ya wǎnwǎknb bunbeh u'bo kí teh: «Uje wuǎ teknh bibierɛnb ne kí taakeh kí jinh nin be.»

³ Nɛn saan nɛ *Yesu pɔn' bɛ mikpɛnjɛnm ki ye: ⁴ «Ni'ni nɛmɛ nɛmɔbɛ ipɛ kobk nɔ uba bole' la, wa rɪ cɛrɛ ipɛ piwɛ nin iwɛ yà sɛn' nnɔ kumuɔku ni, kɪ jo kɪ tɪ nuun wà bole' nnɔ haali kɪ tɪ lɛ wɔ? ⁵ U tɪ laa' wɔ la, u'yɛnm li sɔngɛ nɛ wɔ rɪ yuure wɔ kɪ buke. ⁶ U tɪ baa' idɛn la, u li yin u'jɔtieb nin u'kɔnkuɔnlieb, kɪ tɔkɛ bɛ kɪ ye: «Cɛrɛ mɛn tɪ li poknh, kimɛ n laa' n'pɛ wà là bole' nnɔ.» ⁷ Nnɔ nɛ n tɔkɛh nɛ, ubiɛrdaan uba mɔnɔn lɛbrɛ' u'tetɛm la, Uwien ya yɛnm li sɔngɛ u'bo kɪ cɛn binib piwɛ nin biwɛ bà cuubɛ ka nɛmɔbɛ bɛ rɪ lɛbrɛ bi'tetɛm nnɔ bo.»

Bulikbu bùa bole' ya kpɛnjɛnm

⁸ «U lɛ pii ba nɛmɔbɛ milikbim piik nɔ miba bole' la, wa rɪ sɛ lifrl, kɪ nɛrɛ kuduku, kɪ tùɔrɛ kɪ nuun kɪ tɪ lɛ mɛ? ⁹ U tɪ laa' mɛ la, u li yin u'jɔtieb nin u'kɔnkuɔnlieb kɪ tɔkɛ bɛ kɪ ye: «Cɛrɛ mɛn tɪ li poknh, kimɛ n laa' n'likbu bùa là bole' nnɔ.» ¹⁰ Nnɔ nɛ n tɔkɛh nɛ, ubiɛrdaan uba mɔnɔn lɛbrɛ' u'tetɛm la, Uwien ya tondb li pokn u'bo.»

Kibuk kà gaare' ya kpɛnjɛnm

¹¹ *Yesu tɪ ye: «Ujɛ uba nɛ là te ki nɛmɔbɛ bijiɛb bile. ¹² Nɛ uwaal tɔkɛ' u'baa ki ye: «N'Baa, gbiirɛ a'faal kɪ taa n lá li ji nà bó kɪ de nni.» Nɛ u'baa gbiirɛ' u'faal kɪ de' bi'kɛ bi ya bó. ¹³ Na wuɔkɛ', nɛ uwaal nnɔ taan' u'faal kɛ, kɪ bure' fɔnfɔkm udu uba bó, kɪ tɪ te ni'bó kɪ tɛh fɛnfɛnm, kɪ nɛndɛ' u'faal kɛ. ¹⁴ U tɪ nɛndɛ' ni'kɛ kɪ gben', nɛ mikɔncienm miba lu' udu nnɔ ni. U ya yo nɛ tijiint kɔn' wɔ. ¹⁵ Nɛn saan nɛ u jon' udu nnɔ ya jɛ uba saan wɔ rɪ taa wɔ lituonl, nɛ ujɛ nnɔ jon' wɔ u'kpàábó u tɪ gu fangambɛ. ¹⁶ U yɛ wɔ rɪ ji fangambɛ nnɔ ya jier mɔnɔn, ama uba nɔ diɛnh wɔ tù. ¹⁷ Nɛ u maalɛ' u'yɛnm ni ki ye: «N'baa ya tonsɔnb kɛ jinh kɪ gbiɛh nɛ, nɛ mikɔnm bɛnh mɛ rɪ ku min niɛ saan. ¹⁸ N li fii kɪ liɛbɛ n'baa bó, kɪ tɪ tɔkɛ wɔ kɪ ye: «N'Baa, n bii' Uwien, kɪ bii' a'mɔ. ¹⁹ Ma ji kpɛ á yin nni a'bijɛ. Li tɛh nni tɛn n yɛ a'tonsɔnb ya uba nɛ.» ²⁰ Nɛ kɪ fii' kɪ liɛbɛh u'baa bó.

«U tɪ tuo idɛn, kɪ laan biɛ ki te fɔkm, nɛ u'baa laa' wɔ, nɪ cuo' wɔ micɛcɛkm, nɛ u sɛn' kɪ tuobɛ' wɔ usɛn bó, kɪ lɔkn' wɔ. ²¹ Nɛ u'bijɛ tɔkɛ' wɔ kɪ ye: «N'baa, n bii' Uwien, kɪ bii' a'mɔ. Ma ji kpɛ á yin nni a'bijɛ.» ²² Ama u'baa tɔkɛ' u'tonsɔnb kɪ ye: «Taa mɛn liliɛrmɔnmɔnl ní tonm kɪ lá goln wɔ, kɪ piln wɔ miflɪm, kɪ cɛkn wɔ itacaan, ²³ kɪ taa ní unafanfaan wà gbɛngɛ, kɪ lá kòrɛ, tɪ jɛlɛ kunacɛnku. ²⁴ Kimɛ n là maalɛh kɪ tɛh n'bijɛ wuɔ nɔ kpo' nɛ, jaan u fuobɛ. U là bole' nɛ, nɛ n piirɛ' wɔ.» Nɛ bi cin' kɪ jɛlɛh kunacɛnku.

²⁵ «U ya yo kɪ laa' u'bijɛ ucɛn te ukpàábó nɛ. U nɛn' ukpàábó ní kɪ lá tuo idɛn, nɛ kɪ cii' inacɛnjɛlgangaan nin kujaanku bó. ²⁶ Nɛ u yin' bitonsɔnb ya uba, kɪ niirɛ' wɔ nà tien'. ²⁷ Nɛ u tɔkɛ' wɔ kɪ ye: «A'waakɛ nɛ liɛbɛ' ní. U liɛbɛ' ní nin laanfɛ ma nnɔ, nɛ a'baa cɛrɛ' bi kòrɛ' unafanfaan wà gbɛngɛ.» ²⁸ U cii' nnɔ ma nnɔ nɛ u'benku ni bɛn', u jɛ' ka kɔn', nɛ u'baa nɛn' kɪ gbáan' wɔ. ²⁹ Nɛ u tɔkɛ' u'baa kɪ ye: «Liikɛ, n sɔnh nɛ itùon ibin ibin nɛ, ka yɛ' a'ñɔbu bó fiebu, ama nɔ de' nni wɔbuk mɔnɔn, min nin n'jɔtieb rɪ jɛlɛ kunacɛnku. ³⁰ Ama a'bijɛ wuɔ, wɔn là paan' ijenkpend bo nɛ, kɪ tɪ nɛndɛ' a'faal kɪ lá liɛbɛ' ní, nɛ a kòrɛ' wɔ unafanfaan wà gbɛngɛ-a!» ³¹ Nɛ u'baa jiin' wɔ kɪ ye: «N'bukɛ, sin te n'saan uyo kɛ nɛ. Sin nɛ si n nɛmɔbɛ tibont tà kɛ. ³² A'waakɛ wɔn, n là maalɛh kɪ tɛh u kpo' nɛ, jaan u fuobɛ. U là bole' nɛ, nɛ n piirɛ' wɔ. Nɛn bo nɛ nɪ kpɛ tɪ jɛlɛ kunacɛnku kɪ pokn.» »

16

Utonsɔnl wà ɲmɔbe miyɛnfuom

¹ *Yesu tɔke' u'panpaankaab ki ye: «Ufàadaan uba nɛ là te ki ɲmɔbe utons�nl uba u likeh u'bont kɛ. Bi linde' u'puoli bó ki lá tɔke' u'cɛnbaa ki ye u'ɲɛndeh u'faal nɛ. ² Nɛ u'cɛnbaa yin' wɔ ki lá niire' wɔ ki ye: «N ciih bi lienh a'bo bɛ ya gbɛr sɔ? Wuɔn nni a tentien' n'bont ma bo, kimɛ ɲa ji li yé n'tonsɔnl.» ³ Nɛ utonsɔnl nnɔ maale' u'yɛnm ni ki ye: «N'cɛnbaa li ɲɛn nni lituonl ni ma, n li tien mila? Ma ɲmɔbe tuɔm ní ko kpàar-a! Ki ye n li miɛh mɔ la, nɲ ɲmɔbe nni ifɛ nɛ. ⁴ Tɔ, n bɛn n li tien ma ɲɔ n'cɛnbaa ɲɛn' nni lituonl ni la, biba ní teke nni bi'den.» ⁵ Nɛ ki yih bà ɲmɔbe u'cɛnbaa ya fɛnl nnɔ uba uba, nɛ ki niire' ukpiɛk ki ye: «A ɲmɔbe n'cɛnbaa ya fɛnl iɲɛ?» ⁶ Nɛ u ye: «Mikpɔm tikucinwawaart* kobk.» Nɛ u tɔke' wɔ ki ye: «Taa a'fɛnl ya gbɔnku ní kí kɛle tonm, kí kele tikucinwawaart piɲun.» ⁷ Nɛ ki niire' utɔ ki ye: «Sin, a'mɔ ɲmɔbe u'fɛnl iɲɛ?» Nɛ u ye: «Ji tibɔtɔcɛncient† kobk.» Nɛ u tɔke' u'mɔ ki ye: «Taa a'fɛnl ya gbɔnku kí kele tibɔtɔcɛncient piniin.» ⁸ Utonsɔnl wà ɲa ɲmɔbe gbɛmɔnt nnɔ ya cɛnbaa cii' nnɔ ma nnɔ, nɛ ki pɛke' wɔ ki ye u ɲmɔbe miyɛnfuom nɛ ki tien' nnɔ. Kimɛ uɲɛndun wuu ya nib ɲmɔbe miyɛnfuom bi'tɔb bo ki cɛn' bà yé Uwien yaab.

⁹ «N tɔkeh nɛ nɛ, ní li taah uɲɛndun wuu ni ya faal là lɛreh binib, ki coh binib kujɔtieku, ɲɔ lí lá gben' la, Uwien ní teke nɛ u'den yà tuu ki te ni. ¹⁰ Wà yé unimɔn nibonwawaann ni la, u li yé unimɔn nɛ niboncɛncienn mɔ ni. Wà ɲa yé nimɔn bonwawaann ni la, wa ní li yé nimɔn boncɛncienn mɔ ni. ¹¹ Na yé nimɔnb uɲɛndun wuu ya faal ni la, ɲmɛ ji li de nɛ lifaamɔnl-i? ¹² Na likeh utɔ ya bont mɔnmɔnm la, ɲmɛ ji li de nɛ ni'yaar-i?

¹³ «Utonsɔnl uba ɲa ní fre kí li pɛ cɛnbaambɛ bile bo. U li nɛn uba nɛ, kí li yíe utɔ. U li se uba ya ciɛk bó nɛ, kí li likeh utɔ fɛnm. Na ní fre kí li pɛ Uwien bo ki liɛbe' ki pɛ ilike mɔ bo.»

Yesu len' tigbɛtɔr tù yɛbe

(*Matie 11:12-13; 5:31-32; Mark 10:11-12*)

¹⁴ *Fariɛnmbɛ cii' *Yesu len' tigbɛr tà kɛ nnɔ nɛ ki lɛh wɔ, kimɛ bi yíe ilike ki gbien'. ¹⁵ Nɛ u tɔke' bɛ ki ye: «Ninbi, ni yé binib bà yih ni'ba binimɔnb nɛ binib ya nun bó, ama Uwien ben ni'fɛl ni te ma bo, kimɛ binib likeh nà tɛn nɲ yé nibonmɔnn la, nɲ yé fɛnm nɛ Uwien ya nun bó.

¹⁶ «Uwien de' Moyis *yiko wà nnɔ, binib là pɛ wɔn nin *Uwien ya ɲɔbonsɔknɔ ya gbɛr bo nɛ ki tí baa' San ya yo. Kí ɲɛ u ya yo nɛ bi tɔke' binib Uwien ya bɛl ya gbɛmɔnmɔnt, nɛ unil kɛ mɔh ki nuunh wɔ ní kɔ lí'ni nin ufaa. ¹⁷ Nin nɛn kɛ ɲɔ ní faa nin Yiko ya gbɛyɔyɔl liba mɔnɔn ní juore fɛnm ki cɛn' kutaaku nin kitink ya gbenm.

¹⁸ «Ujɛ wà kɛ wiɛ' u'po ki tí kuɔn' upiitɔ la, u tien' linaɲmaal nɛ. Upii ya cɛ wiɛ' wɔ, ujɛtɔ kuɔn' wɔ la, ujɛ nnɔ mɔ tien' linaɲmaal nɛ.»

Ufàadaan uba nin Lasaar ya gbɛr

¹⁹ «Ufàadaan uba nɛ là te, ki guoh tiwɛnmɔnmɔnt tà ɲmɔbe kudaaku, ki teh tinacent idaan kɛ, ki jinh nà ɲmɛ, ki poknh. ²⁰ Uɛcɛkdaan uba mɔ là dɔ ufàadaan nnɔ ya naɲɔjɛbu saan inɛl yèyɛke' wɔ ni'kɛ saan, bi yih wɔ Lasaar. ²¹ U yíe wɔ ní ji ijieyɔyɔl yà ɲɛh ufàadaan nnɔ ya tebl bo ki luh nnɔ mɔnɔn ka ní lɛ. Isɛngbɛle nɛ bàareh ki lá liɛreh u'nel nnɔ. ²² Ní tete nɛ

* **16:6** Bi yih tikucinwawaart nnɔ nɛ bat. Kuba li fre kí teke ten litr pita nin uluob. † **16:7** Bi yih tibɔtɔcɛncient nnɔ nɛ Kɔr. Kuba li fre kí teke ten litr kobiita nin piluob.

ucεεkdaan nnɔ lá kpo'. Nε Uwien ya tondb baa' ki lá yuure' wɔ ki don' paaki bó *Abraham saan. Ufáadaan nnɔ mɔ lá kpo', nε bi sube' wɔ. ²³ U te kutenkpiiku ni ki jèndeh, nε ki lá yaare' ki laa' *Abraham fɔnfɔkm, ki laa' Lasaar mɔ te u'saan. ²⁴ Nε u wuure' ki ye: «N'baa *Abraham, muɔ nni micεεkm, kí sɔn Lasaar wɔ ní tɪ taa u'nɔbijom, kí tuun miñunm ni kí lá sèkn n'lɛnl, kimε n jèndeh umu wuu ni ki gbiekeh nε.» ²⁵ Nε *Abraham tɔke' wɔ ki ye: «N'bukε, tiere kí ye a là fuobe ma nnɔ, a là te liwiel ni nε, nε Lasaar te ijend ni. Fɛnfennɔ Lasaar ji te uyensɔnge ni nε niε saan, nε sin te ijend ni. ²⁶ Nitɔnn mɔ si: kubùoku kùà ñɔ ka ñmɔbe biɛn nε te tinbi nin ninbi ya siik ni, ñɔ unil yíe wɔ ní ñε ti'saan kí jo ni'ból la, u la fre, uba mɔ ña ní fre kí ñε ni'saan kí baa ti'buol.» ²⁷ Nε ufáadaan nnɔ tɔke' *Abraham ki ye: «Wee, n'baa, nɪ te nnɔ la, n gbáanh ñε nε, sɔn Lasaar wɔ ní jo n'baa den ²⁸ kimε n'ninjieb binjun sɛn' ni'ból. Wɔ ní tɪ gbiere bε, ñɔ bi la baa niε saan, ki mɔ ní lá li jèndeh.» ²⁹ Nε *Abraham tɔke' wɔ ki ye: «Bi ñmɔbe Uwien de' Moyis *yiko wá nnɔ nin *Uwien ya ñɔbonsɔknb ya gbɛr. Bε ní li pε *yiko nnɔ bo, kí li cengeh tigber nnɔ teh bà.» ³⁰ Nε u ye: «N'baa *Abraham, na te nnɔ, ba ní cii, ama unil ñɛn' kutenkpiiku ni ki jon' bi'saan la, bi li lèbre bi'tetem.» ³¹ Nε *Abraham tɔke' wɔ ki ye: «Ba paan' Uwien de' Moyis *yiko wá nnɔ bo, ka cenge' *Uwien ya ñɔbonsɔknb ya gbɛr la, unil mεkre' bitenkpiib ni mɔnɔn la, ba ní tuo kí lèbre bi'tetem.» »

17

La cère uba ní tùre Uwien ya sɛn
(Matie 18:6-7, 21-22; Mark 9:42)

¹ *Yesu tɔke' u'panpaankaab ki ye: «Nà li cère binib ní tùre Uwien ya sɛn ña li li lúo, ama wá li cère utɔ ní tùre nnɔ, nɪ bre u'bo. ² Bi bi taa' linèciɛnl kí jɔn' u'tule ni, kí ture' wɔ kí wie' miñunciɛnm ni la, nɪ bi li tu u'bo, nin wɔ ní cère ibaan yiε ya uba ní tùre Uwien ya sɛn. ³ Nɛn bo, li bɛn mɛn.

A'tɔ bii' ñε la, wuɔn wɔ u'biil. U tuo' ki ye u bii' la, á fère wɔ. ⁴ U bii' ñε uwien uba bolm milole, kí baa' a'saan bolm milole kí tɔke' ki ye u bii' ñε la, á fère wɔ.»

Mitekjim ya gbɛr
(Matie 17:19-20)

⁵ Nε u'tondb tɔke' wɔ ki ye: «Yonbdaan, cère ti'tekjim ní yɛbre kí pukn.» ⁶ Nε u tɔke' bε ki ye: «Ni bi ñmɔbe mitekjim mɪ waa ten kusiiku kùà bi yih kù mutaar nnɔ ya bim mɔnɔn la, ni bi li tɔke busubu buu kí ye bù ní ñεbe bu'ba kí tɪ caan miñunciɛnm ni, nε bù ní tuo ni'ñɔbu bó.»

Utonsɔnl bi li sɔnh ma bo u'cɛnbaa ya bùol

⁷ «Ní'ni ñmε ñmɔbe utons�nl u koh wɔ bukpaabu bii u kpaah wɔ tiwɛnt, kí ñɛn' ni'ból ní la, u li tɔke wɔ kí ye: «Dɛn tonm kí lá ji?» ⁸ Na te nnɔ. U li tɔke wɔ kí ye: «Lèbre a'kpɛlɛr, kí tien tijier, kí taa kí lá sien nni ní ji kí ñu kí tɪ gben kí yaan a'mɔ ní ji kí ñu.» ⁹ Utonsɔnl tien' u'cɛnbaa ye wɔ ní tien ná la, u li de wɔ faala-aa? ¹⁰ Ní'mɔ yaam te nnɔ nε. Ni tien' Uwien ye ní tien ná kε la, ní tɔke kí ye: «Ti yé bitonsɔnb bà ña nuunh bε ní pèke tε nε, ti tien' ti bi li tien ná nε.» »

Yesu cère' ijend piik lùore'

¹¹ *Yesu joh Yerusalem ma nnɔ, nε kí ñɛn' Samari nin Galile ya tinbiɛn. ¹² U tɪ kɔh udu uba ni uyo wá nnɔ, nε ijend piik tobreh wɔ usɛn bó, kí te fɔnfɔkm, ¹³ kí lienh ufaa bo kí teh: «Cɛnbaa Yesu, muɔ te micεεkm.»

14 *Yesu laa' yè nɛ ki tɔkɛ' yè ki ye: «Li joh mɛn bitɔtuɔrkaab saan bɛ rí tĩ fiin nɛ.»

I joh ma nnɔ nɛ ki lùore'. ¹⁵ Bi'ni uba laa' u lùore' ma nnɔ, nɛ ki liɛbe' ní ki lá pèkeh Uwien ufaa bo, ¹⁶ nɛ ki gbaan' *Yesu ya nintuɔli, ki faare' wɔ. Ujɛ bugbɛn yé Samari ya nil nɛ. ¹⁷ Nɛn saan nɛ *Yesu ye: «Ijend piik nnɔ kɛ ɲa lùore' bi? Biwɛ nnɔ nín te lɛ saan-i? ¹⁸ Ucaan wuɔ baba ɲa ní la, bi'ni uba mɔnɔn ɲa maale' wɔ rí liɛbe ní kɪ kpiɛke Uwien-a!» ¹⁹ Nɛ ki tɔkɛ' wɔ ki ye: «Fii, kɪ li joh, a'tekjim nɛ ɲmɛn' ɲɛ.»

Uwien ya bɛl li baa ní
(Matie 24:23-28, 37-41)

²⁰ *Farisienmbɛ niire' *Yesu ki ye: «Uwien ya bɛl li baa ní u lɛ yo ba?» Nɛ u tɔkɛ' bɛ ki ye: «Uwien ya bɛl ya baam ɲa yé bonn ná binib lɛnh nɛ. ²¹ Ba rí ye: «Liike mɛn li te niɛ saan bii li te niɛ bó.» Kimɛ Uwien ya bɛl te ni'ni nɛ.»

²² Nɛ ki tɔkɛ' u'panpaankaab ki ye: «Uyo uba we ní, ni'nun li mɔn ní tien Unil ya Bijɛ saan liwentunl liba mɔnɔn, ka rí lɛ wɔ. ²³ Bi li tɔkɛ nɛ kɪ ye: «Liike mɛn, u te niɛ bó,» bii «U te niɛ saan.» La jo mɛn, ki la jekbeh. ²⁴ Kimɛ utɛmɛknde ñɛh kutaaku ya kɛle uba, ki muɔreh kɪ tĩ bàareh ukeltɔ ma bo nnɔ, Unil ya Bijɛ yaam mɔ li te nnɔ nɛ lidaali là u li baa ní nnɔ. ²⁵ Ama ní kpɛ wɔ rí ji ijend kɪ gbien nɛ. Fɛnfɛnnɔ ya nib li wiɛ u'gɛr nɛ kɪ yaan tibont nnɔ kɛ rí tien. ²⁶ Ní là te ma bo Nowe ya yo nnɔ, Unil ya Bijɛ ya babaayo mɔ lá li te nnɔ nɛ. ²⁷ Binib là jinh nɛ ki ñuh, bijɛb kuɔndeh bipiib, bipiib mɔ kunh ticɛr, kɪ tĩ baa' lidaali là Nowe kɔn' buñɛrcienbu, nɛ miwuɔm kɔn' kɪ jin' bi'kɛ. ²⁸ Bii ní li te tɛn ní là te ma bo Lɔt ya yo nɛ. Binib là jinh nɛ kɪ ñuh, kɪ teh ukpenkpende, kɪ koh tikpàar, kɪ mɛh tidur. ²⁹ Ama lidaali là Lɔt ñɛn' Sodɔm ya du ni nnɔ, nɛ umu nin mitenñɔkjiɛm ñɛn' paaki bó ní utaa yaam kɪ lá ku' bi'kɛ. ³⁰ Lidaali là Unil ya Bijɛ lá li puɔ ni' bó ní nnɔ, ní li te nnɔ nɛ.

³¹ «U ya yo wà te kudulekaaku ya paaki, u'wɛnt te kuduku ni la, u la jiiire kɪ kɔ kɪ taa tù. Wà mɔ te ikpàan bó la, u la liɛbe kɪ kun. ³² Tieɛ mɛn Lɔt ya po bó. ³³ Wà nuunh wɔ rí fie u'miel la, wɔn nɛ li kpo kɪ juore fɛnm. Wà li tuo kɪ kpo min bo nnɔ, wɔn nɛ li lɛ limiel. ³⁴ N tɔkeh nɛ nɛ, ni'daali ya ñɔnku, binib bile li dɔ gado uba bo, bɛ rí taa uba kɪ dàan utɔ. ³⁵ Bipiib bile li te kɪ nàanh unɛgɔn uba bo, bɛ rí taa uba kɪ dàan utɔ. ³⁶ [Bijɛb bile li te bukpaabu ni, bɛ rí taa uba kɪ dàan utɔ.]»*

³⁷ Nɛ u'panpaankaab niire' wɔ ki ye: «Yonbdaan, ní li tien lɛ saan-i?» Nɛ u tɔkɛ' bɛ ki ye: «Liwenkpil te ná saan la, inɛnyobl taakeh nɛn nɛ.»

18

Ukpooii uba nin tibuur ya nil uba ya gɛr

¹ Nɛ *Yesu pɔn' bɛ mikpenjɛnm, wɔ rí wuɔn bɛ kɪ ye ní mɔn bɛ rí li kàareh uyo kɛ nɛ, kɪ la cɛrɛ bi'gbɛnɛnt rí ɲɛnde. ² U tɔkɛ' kɪ ye: «Tibuur ya nil uba nɛ là te udu uba ni, ka fɛnge Wien, ka boh nib. ³ Ukpooii uba mɔ là te udu nnɔ ni, kɪ bàareh u'saan, kɪ tɔkeh wɔ ki teh: «Liike min nin n'ɛnnɛnd ya gɛr tuu kɪ kun nni imɔn.» ⁴ U tuu kɪ yíenh ní tĩ wuɔke', nɛ u maale' u'yɛnm ni kɪ ye: «Nin ma fɛnge Wien, ka boh nib ma kɛ nnɔ, ⁵ n li kun wɔ imɔn nɛ, kime u gbien' nni uyɛnɲaabe nɛ. Ma kun' wɔ mɔn la, u li tuu kɪ bàareh nɛ n'yɛnm rí tĩ ñɛ n'ba ni.» »

* 17:36 Bi kpiɛ' kɪ kɛle' tigbɔnt tà nnɔ ya tuba ni migbiirm 36 ɲa te tu'ni.

6 *Yesu tí tǎke' u'panpaankaab ki ye: «Ni cii' tibuur ya nil wà ña buh buur tu'donbó nnó len' ma bo-a! 7 Uwien ne ña ji li kun u'nigendkaab bà muòh ki yih wó ñonku nin wien ni nnó imòñ-ii? U li taande-ee? 8 N tǎkeh ne ne, u li kun be imòñ na ní taande. Ama Unil ya Bijé lá li baa ní uyo wà nnó, u li bié kí lé binib ñmòbe mitekjim kitink kíe bo-oo?»

Farisiën uba nin ulenpotekl uba ya gber

9 *Yesu tí pǎn' mikpenjenm wó ní wuón binib bà maaleh ki teh bi cuube ki yindeh binitòb nnó. 10 U ye: «Bijeb bile ne don' Uwien ya duku bó, be ní tí kàare. Uba yé Farisiën, ne utó yé ulenpotekl. 11 Farisiën nnó se ne ki kàareh u'yenm ni ki teh: «Uwien, n faareh ñe nin ma te ten binitòb te ma nnó bo. Ma suh, ka teh ná bre, ka teh nanmaal, ka te ten ulenpotekl wuó nó. 12 N lùoh buñabu bolm mile ne iwien ilole ni. N lenh ná kè nnó, n gbiinh nè bolm piik ne, ki taah miba ki dienh ñe.» 13 Ama ulenpotekl nnó, wón se fónfokm ne, ka kaabe wó ní yaare kí liike paaki bó mǎnǎn, ki gbiknh liyul ki teh: «O, Uwien muó min ubierdaan micεεεkm.» 14 N tǎkeh ne ne, Uwien bù' ulenpotekl nnó ne ugbemòndaan, u kun', ná yé Farisiën nnó, kime wà kè kpiekreh u'ba la, Uwien li yuón wó ne. Wà kè jiiindeh u'ba tingi la, Uwien li kpieke wó ne.»

Yesu nin mucenfendmu

(Matie 19:13-15; Mark 10:13-16)

15 Binib tukeh mucenfendmu ki bàareh *Yesu saan ñó wó ní taa u'nuó kí mε mù. U'panpaankaab laa' nnó ma nnó, ne ki kǎnh nin be. 16 Ama *Yesu cère' bi taa' mù ki baa' u'saan, ne u ye: «Cère mēn mubuwawaamu mù ní li bàareh n'saan. La piendeh mù mēn, kime binib bà te ten mubumu ne si Uwien ya bēl. 17 N tǎkeh ne imòñ ne, wà kè ña teke' Uwien ya bēl ya gber kibuk yaam la, wa ní kǎ lí'ni.»

Ufàadaan uba ya gber

(Matie 19:16-30; Mark 10:17-31)

18 *Sufmbε ya ciën uba niire' *Yesu ki ye: «Cenbaa wà mǎn, n li tien mila kí lé limiel là ña ñmòbe gbenm-i?» 19 Ne *Yesu ye: «Be tien' a yih nni wà mǎn-i? Uwien baba ña ní la, uba ña mǎn. 20 A bēn iwób yà ye: «La teh nanmaal, ki la ku nil, ki la suh, ki la nēndeh nib bo, kí li boh a'naa nin a'baa nnó.» 21 Ne ucien nnó tǎke' wó ki ye: «N boh ní'kè haali n'buwaam ni ne.» 22 *Yesu cii' nnó ma nnó ne ki tǎke' wó ki ye: «Nibonn niba bié ki pǎre' ñe. Kuore a ñmòbe tibont tà kè, kí taa ilike nnó kí de bijiinb, kí li ñmòbe lifaal paaki bó, ñó kí baa kí lá paan n'bo.» 23 Ama u cii' nnó ma nnó ne u'yenm saa' ki gbien', kime u'faal yebe.

24 *Yesu laa' u'yenm saa' ma nnó ne u ye: «Nì faa ki gbien' nin binib bà ñmòbe lifaal ní kǎ Uwien ya bēl ni. 25 Nì faa nin ufàadaan ní kǎ Uwien ya bēl ni ki cēn' nin ñǎkma ní càare mikpēlpiebonm ni.» 26 Ne binib bà cengeh u'bó nnó ye: «O, nì te nnó la, ñmε li fre kí ñmεre?» 27 Ne *Yesu ye: «Binib ne ña ní fre, Uwien wón ña gbele' niba.»

28 Ne Pier tǎke' wó ki ye: «Tinbi wón la, ti dàan' ti'faal ne ki paan' a'bo-a!» 29 Ne *Yesu tǎke' be ki ye: «N tǎkeh ne imòñ ne, unil wà kè dàan' u'den bii u'po bii u'ñinjēb bii u'naa bii u'baa bii u'bumu, Uwien ya bēl bo la, 30 u li lé haali kí tí gēbre tibont tà kè u dàan' tù nnó fēnfennó wuó nó. Ne uyo wà we ní nnó, u li lé limiel là ña ñmòbe gbenm mǎ.»

Yesu len' u'kuum nin u'mεkrm bó nta bo

(Matie 20:17-19; Mark 10:32-34)

³¹ *Yesu nin u'panpaankaab piik nin bile nnə cuonh ki joh, nε u təkε' bε ki ye: «Li cengeh mεn, ti doh Yerusalem bό sə, *Uwien ya n̄əbonsəknb là kεle' nà kε Unil ya Bijε bo nnə li tien nε. ³² Kime bi li taa wə kί n̄ukn bā n̄a yé Sufmbε, bε n̄ lè wə, kί j̄ende wə, kί cere u'bo tiñinsεnt, ³³ kί n̄i wə inalebe, kί yaan kί ku wə, nε wienta daali wə n̄i mεkre bitenkpiib ni.» ³⁴ U'panpaankaab nnə n̄a cii' ni'tingi, kime iñəbon nnə ya tingi buə nε, nε ba bende' i ye yé n̄i ye bā.

Yesu likre' ujuən uba

(Matie 20:29-34; Mark 10:46-52)

³⁵ *Yesu ti nεkn' Seriko ya du ni. Ujuən uba là te udu nnə ni, ki kaah sengbaal ki mieh binib tibont. ³⁶ U cii' linigol gèbreh ma nnə nε u niire' ki ye: «Bε teh nə?» ³⁷ Nε bi təkε' wə ki ye: «Nasaret ya *Yesu nε gèbreh.» ³⁸ Nε u yin' ufaa bo ki ye: «Yesu, *Dafid ya yaabile, muə nni micεεckm.» ³⁹ Binib bā le *Yesu usen nnə tengeh u'bo ki teh wə n̄i n̄mile, ama u tūəreh ki wuureh nε ki teh: «*Dafid ya yaabile, muə nni micεεckm.» ⁴⁰ Nε *Yesu sere' ki ye bε n̄i taa wə n̄i. U nεkn' *ma nnə nε Yesu niire' wə ki ye: ⁴¹ «A yie n̄i tien bā kί de n̄ε?» Nε u ye: «Yonbdaan, n yie n̄i likre nε.» ⁴² Nε *Yesu ye: «Likre, a'tekjim nε n̄miεn' n̄ε.» ⁴³ U likre' i ya t̄aan bo, nε ki paan' u'bo, ki p̄εkeh Uwien. Binib nnə kε laa' nnə ma nnə nε ki mə p̄εkeh Uwien.

19

Ulenpotekl uba teke' Yesu u'den

¹ *Yesu k̄an' Seriko ya du ni, ki joh wə n̄i c̄aare. ² Ujε uba là te len, bi yih wə Sase, u yé bilenpotekb ya ciεn nε, ki yé uf̄aadaan mə, ³ ki nuunh wə n̄i lε *Yesu kί bende wə. Ama linigol te ma nnə, wa fre' ki laa' wə, kime u yé kinijenjenk nε. ⁴ Nε u sen' ki liere' usen ki t̄i don' busubu buba, *Yesu li gèbre nà saan, n̄ə u là gèbreh la, wə n̄i lε wə. ⁵ *Yesu t̄i baa' ni'saan, ki yaare' ki liike', nε ki təkε' wə ki ye: «Sase, jiire n̄i tonm, kime dinnə wuə nə n̄i kpε n̄i gə a'den nε.»

⁶ U jiire' n̄i tonm, nε ki teke' *Yesu nin uyensənge. ⁷ Linigol nnə laa' nnə ma nnə nε bi'kε bunbeh ki teh: «U jon' ki t̄i c̄aan' ubierdaan nε.»

⁸ Nε Sase fii', ki sere', ki təkε' Yonbdaan ki ye: «Yonbdaan a bεn-ii! N li gbiire n'faal mile kί taa miba kί de bijiinb. N là jin' unil ya bonn la, n li jiin n̄ε bolm minan nε kί de udaan.» ⁹ Nε *Yesu təkε' wə ki ye: «Dinnə Un̄miεnl baa' iden yii, kime a'mə yé *Abraham ya yaabil nε. ¹⁰ Unil ya Bijε baa' wə n̄i là nuun bā bole' nε, kί n̄miεn bε.»

Bitonsənb bita ya kpenjenm

(Matie 25:14-30)

¹¹ Binib bā cengeh *Yesu ya gber nnə maaleh ki teh u neke Yerusalem ma nnə, bi li pək kί lε Uwien ya bεl i ya t̄aan bo nε, nε u t̄i p̄on' bε mikpenjenm, ¹² ki ye: «Unikpεkp̄iek uba là yie wə n̄i jo udu uba bό n̄i f̄əke, bε n̄i t̄i jin' wə libel wə n̄i liebe n̄i. ¹³ Nεn saan nε u yin' u'tonsənb piik, ki de' unil kε milikbim, nε ki təkε' bε ki ye: «Taa mεn kί li teh ukpenkpende, kί t̄i baa uyo wā n li liebe n̄i.» ¹⁴ U'du ni ya nib là nεn wə, nε ki s̄on' binib ki ye bε n̄i upaan u'bo kί t̄i təkε ubercien kί ye: «Ta yie uje wuə n̄i li ye ti'ber.» ¹⁵ Ama u jin' libel nnə, ki liebe' ki kun' n̄i, nε ki yin' u'tonsənb bā u là de' bε ilike nnə n̄ə wə n̄i liike wā kε tien' ukpenkpende, ki laa' kpεle wā. ¹⁶ Ukp̄iek baa', kί lā təkε' wə ki ye: «Cεnbaa, a là de' nni milikbim m̄a nnə, n taa' m̄ε ki tien' ukpenkpende, ki laa' piik ki pukn'.» ¹⁷ Nε u təkε' wə ki ye: «N̄i mon. A yé

utons�̀nɔ̀nɔ̀n nɛ. A tien' unimɔ̀n nibonwawaann ni ma nɔ, n li c̀ere a li likeh idu piik.› 18 Nɛ nle mɔ baa', ki lɔ tɔke' wɔ ki ye: «Cɛnbaa, a lɔ de' nni milikbim mɔ nɔ, n taa' mɛ ki tien' ukpenkpende, ki laa' minun ki pukn'.› 19 Nɛ u tɔke' u'mɔ ki ye: «Li yɛ idu inun ya ciɛn.› 20 Nɛ utɔ mɔ baa', ki lɔ tɔke' wɔ ki ye: «Cɛnbaa, liike, a'likbim nɔ sɔ. N lɔ pɔbn' mɛ kukpɛlciɛku ni nɛ ki bɔle'. 21 Kimɛ n fenge ɲɛ nɛ. A'gber faa nɛ, a yuunh ɲa ble' nɔ, nɛ ki ceh ɲa bule' nɔ.› 22 Nɛ u tɔke' wɔ ki ye: «Utonsɔ̀nbierɔ sin, a len' ki lɔle' a'ba nɛ. N li nɛ nɛn bo nɛ ki bu ɲɛ tibuur. A ye a ben n'bɔ, n'gber faa nɛ, n yuunh ma ble' nɔ, nɛ ki ceh ma bule' nɔ. 23 Bɛ tien' ɲa nɛn taa' n'like ki tɛ ble' banki n lɔ baa' nɛ la, n lɛ n'like nin kpele ki pukn-i?› 24 Nɛ ki tɔke' bɔ te ni'saan nɔ ki ye: «Fie mɛn u'saan milikbim nɔ, ki taa ki pukn wɔ ɲmɔbe milikbim piik nɔ.› 25 Nɛ bi tɔke' wɔ ki ye: «Cɛnbaa, u ɲmɔbe milikbim piik-a!› 26 Nɛ u ye: «N tɔkeh nɛ nɛ, wɔ kɛ ɲmɔbe la, bi li de wɔn nɛ ki pukn. Wɔ ɲa ɲmɔbe la, bi li tonde ki fie u ɲmɔbe nɔ waamu nɔ mɔnɔn nɛ. 27 N'ennɛndb ben wɔn, ba lɔ yɛ nɛ li yɛ bi'ber. Nɛn bo, taa mɛn bɛ nɛ, ki lɔ kɔkɔre bɛ n'nun bɔ.› »

*Binib kpiɛkreh Yesu u tɛ kɔn' Yerusalem ni
(Matie 21:1-11; Mark 11:1-11; San 12:12-19)*

28 *Yesu pɔn' bɛ mikpenjɛnm nɔ ki tɛ gben', nɛ ki liere' bɛ usɛn bi doh Yerusalem bɔ. 29 U tɛ nɛkn' Bɛtifaaje nin Betani ya du. I te lijuɔl liba saan nɛ, bi yih lɛ Olifi ya siin ya juɔl. Nɛn saan nɛ u sɔn' u'panpaankaab bile 30 ki ye: «Li joh mɛn udu wɔ te inun bɔ nɔ ni. Ni tɛ kɔn' u'ni la, ni li lɛ unjuunfanfaan uba luɔ. Uba ɲa laan jɛke' wɔ. Ni lore wɔ ki taa nɛ. 31 Unil niire' nɛ ki ye bɛ tien' ni loreh wɔ la, nɛ tɔke wɔ ki ye: «Yonbdaan nɛ ciɛke wɔ.› »

32 *Yesu sɔn' bɔ nɔ, bure' ki tɛ laa' tibont nɔ kɛ te ten u bi tɔke' bɛ ma bo. 33 Bi loreh unjuunfanfaan nɔ uyo wɔ nɔ, nɛ u'dɛnb niire' bɛ ki ye: «Bɛ tien' ni loreh wɔ?› 34 Nɛ bi jiin' bɛ ki ye: «Yonbdaan nɛ ciɛke wɔ.› 35 Nɛ ki tuke wɔ ki baa' *Yesu saan, nɛ ki taa' bi'liergbengt ki paan' unjuunfanfaan nɔ bo, ki c̀ere' *Yesu jɛke'. 36 U joh ma nɔ nɛ binib taah bi'liergbengt ki pɛreh usɛn ni. 37 U tɛ nɛkn' Yerusalem ki baa' Olifi ya siin ya juɔl ya tintindbɔl, nɛ u'panpaankaab kɛ ligol cin' ki poknh, ki lienh ufaa bo ki pɛkeh Uwien bi lɔ laa' *Yesu tien' miyɔkm ya bont tɔ kɛ nɔ bo,

38 ki wuureh ki teh:
«Uwien ya mɔnm nɛ li te
uber wɔ we nɛ Yonbdaan ya yel bo nɔ bo.
Uyɛnduɔn nɛ li te paaki bɔ,
pɛke mɛn Uwien paaki bɔ.»

39 *Farisienmbɛ bɔ te linigol nɔ ni ya biba tɔke' *Yesu ki ye: «Cɛnbaa, tɔke a'panpaankaab biɛ bɛ nɛ ɲmile.» 40 Nɛ *Yesu tɔke' bɛ ki ye: «N tɔkeh nɛ nɛ, bi ɲmile' mɔnɔn la, itɛn li wuure ki pɛke nni nɛ.»

Yesu muɔh Yerusalem bo

41 *Yesu nɛkn' Yerusalem ya du, ki laa' wɔ ma nɔ nɛ ki muɔh u'bo, 42 ki teh: «Yerusalem, a bi ben uyɛnduɔn ya sɛn dinnɔ la, nɛ bi li mɔn a'bo. Ama fɛnfɛnnɔ ɲa ji li lɛ wɔ, kimɛ u buɔ nɛ. 43 Uyo uba we nɛ a'ennɛndb lɔ li nɛ ni'kɛ bɔ nɛ ki lɔ jebe ɲɛ, 44 ki ku a'nib kɛ, ki bere a'dur kɛ, ka nɛ c̀ere ten liba nɛ juore ki li pɛ tɔl bo, kimɛ ɲa bɛnde' uyo wɔ Uwien baa' wɔ nɛ tore ɲɛ.»

*Yesu ɲɔre' ikpenkpend Uwien ya duku ya luɔ bo
(Matie 21:12-17; Mark 11:15-19; San 2:13-22)*

45 *Yesu kɔn' Uwien ya duku ya luo bo, nɛ ki cin' ki ŋuɔh bà kuɔreh tibont u'bo nnɔ ki ñɛndeh.

46 Nɛ ki tɔkeh bɛ ki teh:

«Nì kele' *Uwien ya gbɔnku ni ki ye:

«N' duku li yé ikaare ya duku nɛ,

ama ninbi taa' kù ki tien' binasub ya tantaanbùol nɛ.» »

47 Idaan kɛ *Yesu te Uwien ya duku ya luo bo nɛ, ki wɔknh binib Uwien ya gbɛr. Nɛ bitɔtuɔrciɛnb nin *Yiko ya wɔnwɔknb nin *Sufmbɛ ya ciɛnb nuunh bɛ ní ku wɔ, 48 ka laa' bi li ñɛ isɛn yà, kime binib kɛ ya nun mɔn bɛ ní cenge u'gbɛr nɛ.

20

Bi niire' Yesu wà de' wɔ usɛn wɔ ní tien u teh nà nɔ

(Matie 21:23-27; Mark 11:27-33)

1 Lidaali liba nɛ *Yesu te Uwien ya duku ya luo bo, ki wɔknh binib Uwien ya gbɛr, ki tɔkeh bɛ tigbɛmɔnmɔnt, nɛ bitɔtuɔrciɛnb nin *Yiko ya wɔnwɔknb nin *Sufmbɛ ya ciɛnb baa', 2 ki lá niire' wɔ ki ye: «Tɔke tɛ, a ŋmɔbe usɛn a tien' a teh nà nɔ-ɔɔ? Nɛ nɛ de' ŋɛ u ya sɛn-i?» 3 Nɛ u jiiin' bɛ ki ye: «N' mɔ li niire nɛ iniire iba nɛ. Tɔke nni mɛn. 4 San là siih binib Uwien ya ñunm ma nnɔ, ŋmɛ là de' wɔ usɛn-i? Uwien bii binib nɛ?»

5 Nɛn saan nɛ bi tɔkeh tɔb ki teh: «Ti ye Uwien nɛ de' wɔ usɛn la, u li niire tɛ kɛ ye: «Bɛ tien' ta là teke' wɔ ki jin'-i?» 6 Ti tí ye binib nɛ de' wɔ usɛn la, linigol liɛ li yèkɛ tɛ itɛn kɛ ku tɛ, kime bi'kɛ tuo' ki ye San là yé *Uwien ya ñɔbonsɔknl nɛ.» 7 Nɛ bi jiiin' *Yesu ki ye ba bɛn wà là de' San usɛn. 8 Nɛ u' mɔ ye: «N' mɔ ŋa bɛn, ka ní tɔke nɛ wà de' nni usɛn ní tien n teh nà nɔ mɔ.»

Bikpáab bà bre ya kpenjɛnm

(Matie 21:33-46; Mark 12:1-12)

9 Ni ya puoli bó nɛ u pɔn' binib mikpenjɛnm ki ye: «Ujɛ uba nɛ là ŋmɔbe bukpáabu, ki caan' bukpáabu nnɔ ni tisir tà bi taah tu' bii ki ŋeh fɛn nnɔ, ki taa' bù ki guun' bikpáab biba, nɛ ki bure' usɛn, ki tí wuɔkɛ' ni' bó. 10 Uyo wà isibii nnɔ tí ben' nnɔ, nɛ u sɔn' utonsɔnl uba bikpáab nnɔ saan bɛ ní tí de wɔ u ya bó ní. Ama bikpáab nnɔ tí ñi' wɔ, ki ŋɔrɛ' wɔ u bure' inɔpien. 11 Nɛ u tí sɔn' utonsɔntɔ, bi tí ñi' u' mɔ, ki suke' wɔ, ki ŋɔrɛ' u' mɔ u bure' inɔpien. 12 Nɛ u tí liebe' ki sɔn' nta, bi tí ñi' u' mɔ ki bunbunge' wɔ, nɛ ki ŋɔrɛ' wɔ. 13 Nɛ ukpɛdaan nnɔ ye: «N li tien mila? N li sɔn n' bijɛ wà n yíɛ wɔ nɛ. Nba la, bi li tí bo wɔn.» 14 Ama bikpáab nnɔ laa' u' bijɛ nnɔ we ní ma nnɔ, nɛ bi tɔke' tɔb ki ye: «Wɔn nɛ yé u' faajil, cère mɛn tí ku wɔ ŋɔ lifaal nnɔ ní juore tí yaal.» 15 Nɛ bi ñɛn' wɔ ukpɛgbɛ, ki tí ku' wɔ.

«Nɛn bo ukpɛdaan nnɔ li tien bɛ mila? 16 U li baa kí lá ku bikpáab nnɔ, nɛ kí taa bukpáabu nnɔ kí guun bikpɛtɔb.»

Linigol nnɔ cii' u len' nnɔ ma nnɔ, nɛ bi ye: «Uwien la cère nɛ ní tien.»

17 *Yesu caan' bi'bo inun nɛ ki ye: «Na te nnɔ la, nà kele' *Uwien ya gbɔnku ni ki ye:

«Litɛnl là bidumɛb wie' lè nnɔ,

lɛn nɛ lá tien' litɛnkpɛkl là co kuduku» nnɔ ya tingi si ba?»

18 Wà kɛ lu' litɛnl nnɔ bo la, u li kɔkuɔ nɛ. Litɛnl nnɔ lu' wà mɔ bo la, li li mɛmɛrɛ wɔ nɛ. 19 *Yiko ya wɔnwɔknb nin bitɔtuɔrciɛnb bɛnde' ki ye *Yesu pɔn' bɛn nɛ mikpenjɛnm nnɔ. Nɛn bo nɛ bi nun mɔn bɛ ní cuo wɔ i ya tãan bo, nɛ ki fenge' linigol nnɔ.

Sesa ya lenpolike

(Matie 22:15-22; Mark 12:13-17)

²⁰ U ya yo ne bi cin' ki pingeh Yesu, ne ki son' biffinfinb biba u'saan, be ri li teh ten bi ye binimənb ne ki yie be ri cenge u'gber, no ki dule u'lenm bo ki cuo wo, ki nukn udu nno ya gobina. Wən ne nməbe mituəm udu nno bo. ²¹ Ne bi baa' ki lá niire' wo ki ye: «Cənbaa, ti ben ki ye a lienh ná nin a wəknh binib ná ke nno cuube ne, ki ben ki ye na boh uba ki cən' utə, ki wəknh mənəmnm binib li tien ma ki li pe Uwien ya sen bo. ²² Təke te, ti nməbe usen ti li pəh lenpo ki dienh ubercien Sesa bii ta nməbe?»

²³ Ama *Yesu ben bi'cekn ne ki təke' be ki ye: ²⁴ «Wuən nni mən milikbim miba.» Bi wuən' wo, ne u niire' be ki ye: «Nmə si kunənnenku nin liyel lá te mi'bo no?» Ne bi ye: «Ubercien Sesa.» ²⁵ Ne u təke' be ki ye: «Taa mən ná ye Sesa yaann ki de Sesa, ki taa ná mə ye Uwien yaann ki de Uwien.» ²⁶ Ba fre' ki laa' bi li dule ná bo ki cuo *Yesu u'lenm ni binib ya nun bó. U'lenm ni, u jii'n' bi'niire ma bo nno cuo' be miyək, ne ba ji ye niba.

Bitenkpiib ya məkrm ya gber

(Matie 22:23-33; Mark 12:18-27)

²⁷ Saduseyənmbə biba mə nek'n' Yesu. Ben ne lienh ki teh bitenkpiib na ri məkre nno. Bi niire' wo ²⁸ ki ye: «Cənbaa, Moyis lá kele' yiko ki de' te ki ye: «Unil ya ninje kpo' ki cère' u'po, ka nməbe buk la, wo ri kere ukpooii nno, ki maa mubum ki de u'ninje wə kpo' nno.» ²⁹ Tə, ninjieb bilole biba ne lá te, ne ukpiek lá kuən' upii, ki kpo', ka maa' buk. ³⁰ Ne ulie kere' ukpooii nno, ki mə kpo', ka maa' buk. ³¹ Nta mə tien' nno, ki mə kpo', ka maa' buk. Bi teteh nno ne jeb bilole nno ke ti kuən' upii nno ki bən', ki kpo', ka maa' buk. ³² Upii nno mə ti fore' ki kpo'. ³³ Tə, bitenkpiib lá məkre' uyo wə la, nmə li si upii nno? Kimə bi'ke bilole kuən' wo ki ti bən' ne.»

³⁴ Ne *Yesu təke' be ki ye: «Unjendun wuu ni ne bijeb kuəndeh bipiib, bipiib kunh ticər. ³⁵ Ama binib bə Uwien ye bi kpe be ri məkre bitenkpiib ni, ki li ye unjendun wə we ri yaab nno; wun ni jeb na ri kuən' piib, bipiib mə na ri kun cər. ³⁶ Ba ji li kpo, kimə bi li te ten Uwien ya tondb ne. Bi li məkre ma nno, bi li ye Uwien ya bumu ne. ³⁷ Moyis mənən lá wuən' te ni wien ki ye bə kpo' li məkre. U laa' ná saan kufetuku kuba kú teknh umu ka wih nno, u yin' Yonbdaan ki ye *Abraham nin *Isaak nin Sakəb ya Wien ne. ³⁸ Uwien na ye tenkpiib ya Wien, u ye bə fuobe ya Wien ne, kimə wəb bo bi'ke fuobe ne.»

³⁹ Ne *Yiko ya wənwəknb biba təke' *Yesu ki ye: «Cənbaa, a len' mənəmnm.» ⁴⁰ Ne uba na ji kaabe' wo ri niire wo niire niba bo.

Uwien ya Nigəndke Kristo nin Dafid ya gber

(Matie 22:41-46; Mark 12:35-37)

⁴¹ Ne *Yesu niire' be ki ye: «Ni tien' mila, binib lienh ki teh Uwien ya Nigəndke Kristo ye *Dafid ya yaabil-i? ⁴² Kimə *Dafid bugben lá len' Uwien ya yuon ya gbənk ni ki ye:

«Yonbdaan Uwien təke' n'Yonbdaan ki ye:

Kəle n'nəjie bó,

⁴³ ki ti baa uyo wə n li cère á te a'nənnəndb bo litaal.»

⁴⁴ *Dafid yih *Uwien ya Nigəndke Kristo u'Yonbdaan la, u ji tien' mila ki liebe' ki ye u'yaabil mə?»

Li ben mən Yiko ya wənwəknb bó

(Matie 23:1-36; Mark 12:38-40)

⁴⁵ Linigol nnɔ cengeh *Yesu ya gber, nɛ u tɔke' u'panpaankaab ki ye: ⁴⁶ «Li bɛn mɛn *Yiko ya wɔnwɔknb bɔ. Bi yie bɛ rɪ li guoh tiliɛrgbengt nɛ ki gaakeh, ki yie binib rɪ li gbaandeh ki fuondeh bɛ mudaamu ni, ki yie bɛ rɪ li kaah binikpekpiɛkb ya kankaan itaan ya dur nin tinacent ni. ⁴⁷ Bɛn nɛ jinh ki pendeh bikpopiib, ki kaareh ni wuɔkreh ɲɔ binib rɪ ye bi yie binimɔnb. Uwien li dɛre bi'tub kɪ gbien kɪ cɛn binitɔb.»

21

Ukpopiiceekdaan uba ya pum
(Mark 12:41-44)

¹ *Yesu liike', ki laa' bifaaɛnb baareh ki kpɛndeh ilike Uwien ya pum ya likkpienbɔul, ² ki laa' ukpopiiceekdaan uba mɔ baa' ki lɔ kpɛn' milikbim mile. ³ Nɛ u ye: «N tɔkeh nɛ imɔn nɛ, ukpopiiceekdaan wuɔ kpɛn' ilike ki cɛn' bi'ke. ⁴ Kime bi'ke de' ka pɔkre' bi'like ya pɔkl. Ama wɔn yɛ ucɛekdaan nɛ, nɛ ki tonde' u ɲmɔbe nɔ ke nnɔ ki baa', ki lɔ kpɛn'.»

Bi lɔ li bere Uwien ya duku
(Matie 24:1-2; Mark 13:1-2)

⁵ Binib lienh Uwien ya duku ya gber ki teh bi taa' iten yɔ ki mɛn' kɔ nnɔ nin binib pun' Uwien tibont tɔ, bi taa' ki tien' ku'ni nnɔ mɔn cɛn. Nɛ *Yesu tɔke' bɛ ki ye: ⁶ «Ni likeh nɔ nɔ, uyo uba we nɪ, tenl ɲa rɪ juore kɪ li pɛ tɔl bo, bi li bere ni'ke nɛ.»

Ijend ya yo lɔ li te ma bo
(Matie 24:3-14; Mark 13:3-13)

⁷ Nɛ bi niire' wɔ ki ye: «Cɛnbaa, ni li tien nnɔ u lɛ yo ba? Ku lɛ dɛku ba li wuɔn tɛ kɪ ye uyo baa'?» ⁸ Nɛ u jiin' bɛ ki ye: «Li bɛn mɛn, ki la cɛre uba rɪ tuln nɛ. Kime binib lɔ li baa ki yebe, kɪ li ɲmɔbe n'yel ki teh bi yie min nɛ, kɪ tɔke kɪ ye uyo nnɔ baa' ɲɔ. Ni la paan bi'bo. ⁹ Ni lɔ cii' binib tɔh lituɔl kɔnkɔnm, ki cii' binib yienh bi'berb ya ɲuɔn bɔ la, ni la cɛre nɛ rɪ cuo nɛ jɛwaanbu, kime tu ya bont ke li tien nɛ kɪ yaan. Ama na yɛ uɲɛndun li pɔk kɪ gben i ya tɔan bo nɛ.»

¹⁰ Nɛn saan nɛ u tɪ tɔke' bɛ ki ye: «Linibol liba li jɛke linibotɔl. Libel liba ya nib mɔ li jɛke libetɔl yaab. ¹¹ Kitink li jɛnge kɪ gbien, nɛ mikɔnm nin iwiɛnbieɛre mɔ rɪ lu bɔul, bɔul. Micincilncienm li tien kutaaku bo.

¹² «Ama kɪ yaan nɛn ke rɪ tien nnɔ, bi li cuo nɛ, kɪ jɛnde nɛ, kɪ cɛre bɛ rɪ bu nɛ tibuur *Sufmɛ ya tɔan ya dur ni, kɪ taa nɛ kɪ jon lipekɪ. Min bo nɛ bi lɔ li tuke nɛ kɪ jon tibuur biɛrb nin idu ya cɛnɛn saan. ¹³ Nnɔ nɛ ni li yɛ n'mɔnkunb bi'saan. ¹⁴ Taa mɛn kɪ ble ni'yul ni kɪ ye na rɪ li nuunh ni li tɪ len ma kɪ ɲmɛre. ¹⁵ Kime min nɛ li tɔke nɛ, ni li tɪ len ma bo nin miyɛnfuom, ɲɔ ni'nɛnnɛndb ya uba la fre kɪ niɛ nin nɛ, ki la fre kɪ len kɪ jiin nɛ. ¹⁶ Haali ni'baambe nin ni'naambe nin ni'ninjieb nin ni'yaab nin ni'jotieb mɔnɔn li kuɔre nɛ. Nɛ bi li ku ni'ni biba. ¹⁷ Min bo nɛ binib ke li nɛn nɛ. ¹⁸ Ama ni'ni uba mɔnɔn ya yul ɲa rɪ gɔare. ¹⁹ Ni mɛnde' ijend ke ni la, ni li lɛ limiel lɔ ɲa ɲmɔbe gbenm.»

Bi lɔ li bere Yerusalem ya du
(Matie 24:15-21; Mark 13:14-19)

²⁰ «Ni lɔ laa' sojambɛ jebe' Yerusalem ya du uyo wɔ la, li bɛn mɛn kɪ ye bi li bere wɔ, na rɪ taande. ²¹ Uyo nnɔ lɔ baa' la, bɔ te Sude ya tinɛnm ni nnɔ, bɛ rɪ sɛn kɪ jo ijuɔn bɔ. Bɔ mɔ te Yerusalem ni la, bɛ rɪ sɛn kɪ nɛ u'ni. Bɔ mɔ te idugbaan bɔ la, bi la ji rɪ kɔ udu ya benku ni. ²² Kime u ya yo nɛ Uwien

li dɛrɛ Yerusalem ya nib ya tub, ɲɔ nà kɛ keɛle' *Uwien ya gbɔnku ni nnɔ rí tien. ²³ U ya yo, bipiib bà punbe' nin bà ɲmɔbe mubumu mùa ɲaanh, li ɲmɔbe micɛɛkm nɛ, kime Uwien ya benku ni ben' udu nnɔ ya nib bo ma nnɔ, bi li jènde kí gbien. ²⁴ Bi li ku biba nin kijusiek, kí cuo bitɔb kí jon inibol kɛ ya du bó, nɛ bà ɲa yé *Sufmbɛ nnɔ li ɲuuke Yerusalem bugbɛn kí tì baa uyo wà Uwien sien' nnɔ.»

Unil ya Bijɛ ya baam ya gɛɛr

(*Matie 24:29-31; Mark 13:24-27*)

²⁵ «Micincilm ya bont li tien uwien nin uɲmaal nin iɲmaabii bo. Inungbegbel li fii miɲunciɛnm bo, kí li ɲmɔbe kuwaaku kí gbien, kí ɲaabe binib ya yɛnm ba ji li ben bi li tien ma. ²⁶ Tibont tà ɲmɔbe paaki bó mituɔm li jènge, binib li maaleh nà li tu uɲɛndun wuu nɔ bo nɛ bi'fɛl rí sɛn kí tì kɛnde. ²⁷ U ya yo nɛ bi li lɛ Unil ya Bijɛ te kutɛwɔlgɔnku ni, ki we ní, ki ɲmɔbe ufaa nin ukpieke kí gbien'. ²⁸ Ni lá laa' tu ya bont kɛ cin' kí teh la, ní cuo ni'ba, kí cɛrɛ ni'yul rí li cɛ, kime ni'ɲmɛɲmɛryo nek'n' ní ɲɔ.»

Bukenkɛnbu ya kpɛɲɛnm

²⁹ Yesu tí pɔn' bɛ mikpɛɲɛnm kí ye: «Sɛkn mɛn bukenkɛnbu nin isitɔ kɛ. ³⁰ Ni lá laa' ì bundeh la, ninbi nin ni'yul ben kí ye ní neke uɲalɛnd nɛ. ³¹ Ni'mɔ yaam te nnɔ nɛ. Ni lá laa' tibont nnɔ teh la, ní li ben kí ye Uwien ya bɛl nek'n' ní ɲɔ.

³² «N tɔkeh nɛ imàn nɛ, tibont nnɔ kɛ li tien, kí lɛ fɛnfɛnnɔ ya nib biɛ ɲa laan kpo' kí gben'. ³³ Kutaaku nin kitink li gben, ama n'gbɛr tun ɲa ɲmɔbe tù rí gben.»

La gɔh mɛn ɲɔ Unil ya bijɛ ya baam la pílɲ nɛ

³⁴ «Liike mɛn ni'yul bo, kí la cɛrɛ tidɛyibr nin ujincien nin uɲɛndun ya bont ya nuunm rí yɛbre ni'fɛl ni ɲɔ Unil ya Bijɛ ya babaadaali la pílɲ nɛ, ³⁵ tɛn bubɛbu pílɲndeh ijɛn ma bo, kime Unil ya Bijɛ ya baam li ci binib bà kɛ te utingben bo nɛ. ³⁶ La gɔh mɛn, kí li kàareh uyo kɛ, ɲɔ kí lɛ mituɔm kí ñɛ ijɛnd yà kɛ we ní nnɔ ni, kí fre kí sere Unil ya Bijɛ ya nun bó.»

³⁷ Uwien ni la, *Yesu te Uwien ya duku ya luo bo nɛ kí wɔknh binib Uwien ya gbɛr, nɛ ní biire' la, u joh kí tì gɔh Olifi ya siin ya juɔl bo. ³⁸ Nɛ udu ya nib kɛ bàareh u'saan Uwien ya duku ya luo bo kutɛɲɛsɔnsɔnku kí cengeh u'gbɛr.

22

Bi kpaan' iyɛ bɛ rí ku Yesu

(*Matie 26:1-5, 14-16; Mark 14:1-2, 10-11; San 11:45-53*)

¹ Kpɔnɔ wà ɲa ɲmɔbe ñake ya nacenku kùa bi yih kù *Sufmbɛ ya Pak nnɔ nek'n' ní. ² Nɛ bitɔtuɔrcienb nin *Yiko ya wɔnwɔknb nuunh bi li tien ma kí ku Yesu, nɛ kí ji fɛnge udu ya nib.

Sudas yie wɔ rí kuɛrɛ Yesu

(*Mark 14:10-11; Matie 26:14-16*)

³ Nɛn saan nɛ *Satan kɔn' Sudas Iskariyɔt ya fɛl ni. U yé *Yesu ya panpaakaab piik nin bile nnɔ ya uba nɛ. ⁴ U jon' bitɔtuɔrcienb nin Uwien ya duku ya guguurb ya cienb saan, wɔ rí tì tɔke bɛ u li tien ma kí taa *Yesu kí ɲukn bɛ. ⁵ Bi'yɛnm songɛ' cɛɛn, nɛ bi kpaan' buɲɔbu kí ye bi li de wɔ ilike. ⁶ U tuo', nɛ kí nuunh u li ñɛ isɛn yà kí taa *Yesu kí ɲukn bɛ kí la cɛrɛ linigol nnɔ rí bɛnde.

Yesu nin u'panpaankaab jele' Sufmbε ya Pak

(Matie 26:17-29; Mark 14:12-26)

⁷ Lidaali là bi jeleh kpɔnɔ wà ɲa ɲmɔbe nɔke ya nacenku nnɔ baa'. Nɛn daali nε bi kɔreh *Sufmbε ya Pak ya pefanfaan. ⁸ Nε *Yesu sɔn' Pier nin San ki tɔke' bε ki ye: «Jo mɛn kí tí tien tε Pak ya jier tí jí.» ⁹ Nε bi niire' wɔ ki ye: «A yíe tí tien ku'jier ε saan-i?» ¹⁰ Nε u ye: «Cenge mɛn, ni tí kɔn' udu ni la, ni li ε uje uba tuke liñuncuɔl ki cendeh nε. Ní paan u'bo, kí tí kɔ u li kɔ iden yà ni nnɔ ni, ¹¹ kí tɔke udendaan ki ye: <Ti' Cɛnbaa ye wɔn nin u'panpaankaab li jí Pak ya nacenku ya jier ku ε duku ni?» ¹² U li wuɔn nε lidutɔtuɔl ya paaki ya ducienku kuba, bi bonde' kù ɲɔ. Ní tien kunacenku nnɔ ya jier kun ni.» ¹³ Bi bure', ki tí baa' ki laa' *Yesu bi tɔke' bε ki ye bi li ε nà nnɔ kε, nε ki tien' kunacenku nnɔ ya jier.

Yonbdaan ya jier

(Matie 26:26-30; Mark 14:22-26; 1 Korɛnt 11:23-25)

¹⁴ Tijier nnɔ ya jijiyo baa', nε *Yesu nin u'tondb kɛle' ki jinh. ¹⁵ Nε u tɔke' bε ki ye: «N'nun là mɔn min nin ninbi ní taan kí jí kunacenku ya jier nε kí yaan ní jɛnde. ¹⁶ N tɔkeh nε nε, kimε ma jí li jí ku'jier kí tí baa uyo wà ku'tingi li tũre kí wende Uwien ya bεl ni.»

¹⁷ Nε ki taa' midaam, ki faare' Uwien ki ye: «Teke mɛn midaam miε kí gbiire. ¹⁸ N tɔkeh nε nε, ma jí li faa kí ɲu sibii ya daam, kí tí baa uyo wà Uwien ya bεl li baa ní.»

¹⁹ Nε ki taa' kpɔnɔ, ki faare' Uwien, ki kɔkuɔ', ki taa' ki de' bε, nε ki ye: «Nà sɔ yé n'gbɛnɛnt, n taa' ki de' nε. Li teh mɛn nnɔ kí li tien n'bo.» ²⁰ Bi jin' kí tí gben', nε u taa' midaam mɔ, ki faare' Uwien, nε ki ye: Midaam miε yé n'sɛm nε, ki wɔngɛh ki teh Uwien cuo' nin binib kujɔtiefɛnku. Ninbi bo nε mí li puube.

²¹ «Liike mɛn, wà li kuɔre nni nnɔ kε niε saan ki jinh nin nni. ²² Unil ya Bijε li kpo Uwien sien' wɔ ma bo nε. Ama unil wà li kuɔre wɔ nnɔ, ní bre udaan bo. ²³ Nε u'panpaankaab cin' ki niireh tɔb ki teh: <Ti'ni ɲmε li tien ni ya bonn-i?» »

Yesu ya panpaankaab findeh ticiɛnt bo

(Matie 18:1; 20:25-28; Mark 9:34; 10:42-45)

²⁴ Uyo uba nε *Yesu ya panpaankaab findeh nin tɔb wà li yé ucien bi'ni. ²⁵ Nε u tɔke' bε ki ye: «Idu ya bεrb wɔbndeh i'nib nε, nε bà ɲmɔbe ticiɛnt bi'bo cɛreh bi yih bε binimɔnb. ²⁶ Ninbi yaam ɲa te nnɔ. Wà yé ucien ni'ni la, wɔ ní tien u'ba uwaal. Wà yé usɛnlier la, wɔ ní tien u'ba utonsɔnl. ²⁷ Wà teh tijier nin wà jinh, ɲmε cɛn' utɔ? Na yé wà jinh-ii? Nin nɛn kε ɲɔ min te ni'ni ten utonsɔnl nε.

²⁸ «Ninbi nε ɲikn' ka siere' ki daan' nni uyo wà kε ní faa n'bo. ²⁹ Nɛn bo, n'Baa cɛre' u'bɛl yé n'yaal ma nnɔ, n'mɔ li cɛre lè ní li yé ni'yaal, ³⁰ ɲɔ ní li jinh kí ɲuh nin nni n'bɛl ni, kí kɛle mubɛrbiɛmu bo, kí bu Israyɛl yaab ya baamul piik nin ile nnɔ tibuur.»

Yesu tɔke' Pier ki ye u li niε kí ye wa bɛn wɔ

(Matie 26:31-35; Mark 14:27-31; San 13:36-38)

³¹ *Yesu tɔke' Simɔn ki ye: «Simɔn, Simɔn, liike *Satan miε' usɛn wɔ ní yoyoke nε tɛn bi yoknɛh kufenku ma bo kí ɲɛndeh mibim nε. ³² Ama n kàare' ki de' sin ɲɔ a'tekjim la pɔre ɲε. Uyo wà a liɛbe' ní ki paan' n'bo la, á saake a'ninjieb ya gbɛnɛnt.» ³³ Nε Pier tɔke' wɔ ki ye: «Yonbdaan, n li tuo bε ní pekɛn min nin sin, bii kí kpo nin ɲε mɔnɔn-a!» ³⁴ Nε *Yesu ye: «Pier,

n təkheŋ ɲe nɛ, dinnə mənən, a li niɛ bolm mita kɪ ye ɲa bɛn nni nɛ kɪ yaan ukuoje ɲ muɔ.»

Bonde mɛn ni'ba, ni yɛ lituɔl nɛ ni'bo

³⁵ Nɛ ki niire' bɛ ki ye: «N là sən' nɛ ma, ki ye ni la tuke like, ki la tuke kɔl, ki la taa tacaan nnɔ, ni là luɔ' niba-aa?» Nɛ bi ye: «Ta là luɔ' niba.» ³⁶ Nɛ u ye: «Fɛnfɛnnɔ wà ɲmɔbe bulikbu la, wɔ ɲ li tuke. Wà mɔ ɲmɔbe likɔl la, wɔ ɲ li tuke. Wà ɲa ɲmɔbe jusiek la, wɔ ɲ kuɔre u'lierku kɪ dɛ. ³⁷ N təkheŋ nɛ nɛ, kimɛ nà kɛle' n'bo *Uwien ya gbɔnku ni nnɔ li tien nɛ.

Ni kɛle' ki ye:

«Bi kaan' wɔ ki kpɔbn' idukond bó nɛ),

«bi li mənbe kɪ tien nni nnɔ nɛ fɛnfɛnnɔ.» »

³⁸ Nɛ bi ye: «Yonbdaan, liike-a mujusiemu mule sɔ.» Nɛ u təkhe' bɛ ki ye: «Nì li dɛkre.»

Yesu kàare' Olifi ya siin ya juɔl bo

(Matie 26:36-46; Mark 14:32-42)

³⁹ *Yesu ɲɛn' ni'saan ki jon' Olifi ya siin ya juɔl bo tɛn u tɪ ɲ joh uyo kɛ ma bo, nɛ u'panpaankaab mɔ paan' u'bo. ⁴⁰ U tɪ baa' ni'saan, nɛ ki təkhe' bɛ ki ye: «Li kàareh mɛn ɲɔ ki la lu biikm ni.» ⁴¹ Nɛ ki dàan' bɛ, ki jende' waamu, ki gbaan' ki kàareh ⁴² ki teh: «N'Baa, a yie la, cère ijend yie ɲ jende nni. Ama la cère n ya yiem ɲ tien, cère a'yaam ɲ tien.» [⁴³ Nɛn saan nɛ Uwien ya tond uba ɲɛn' paaki bó ní, ki baa' u'saan ki saake' u'gbɛnɛt. ⁴⁴ *Yesu ya yɛnm saa' ki tɪ kɛnde', nɛ u tùɔre' ki kàare' nin inunmón; nɛ kutòntónku ɲɛh wɔ ki naan misɛm ki tuoreh tingi ni.]*

⁴⁵ U kàare' ki gben' nɛ ki fii' ki liebe' u'panpaankaab bita nnɔ saan, ki laa' bi'yɛnm saa' ki gbien', bi dɔ ki gɔh, ⁴⁶ nɛ u ye: «O! Ni tuo', ni dɔ ki gɔh-ɔɔ? Fii mɛn, kɪ li kàareh ɲɔ ki la lu biikm ni.»

Yesu ya cuom

(Matie 26:47-56; Mark 14:43-50; San 18:3-11)

⁴⁷ *Yesu laan biɛ ki lienh nɛ linigol liba puɔ' bi'bo, bi yih wà Sudas, u yɛ *Yesu ya panpaankaab piik nin bile ya uba nnɔ le bɛ usɛn. U nɛkn' *Yesu nɛ kɪ lɔkn' wɔ. ⁴⁸ Nɛ *Yesu təkhe' wɔ ki ye: «Sudas! A li lɔkn Unil ya Bijɛ nɛ kɪ kuɔre wɔ-ɔɔ!» ⁴⁹ *Bà te nin Yesu nnɔ laa' nà benh nè ɲ tien, nɛ ki niire' wɔ ki ye: «Yonbdaan, tɪ taa mujusiemu kɪ gɛgɛ bɛ-ɛɛ?» ⁵⁰ Nɛ bi'ni uba taa' kijusiek ki gɛ' ki paare' bitɔtuɔrcienb ya cien ya tonsɔnl uba ya nɔjietubl. ⁵¹ Nɛ *Yesu ye: «Dàan mɛn, nì li dɛkre», nɛ kɪ mɛ' utonsɔnl nnɔ ya tubl nnɔ kɪ cère' u faake'. ⁵² Nɛ kɪ təkhe' bitɔtuɔrcienb nin Uwien ya duku ya guguurb ya cienb nin *Sufmbɛ ya cienb bà baa' bɛ ɲ lá cuo wɔ nnɔ ki ye: «Ni tuke mujusiemu nin ilɛnben ní lá cuo nni tɛn n yɛ udukond nɛ-a! ⁵³ N là te nin nɛ Uwien ya duku ya luɔ bo idaan kɛ, nɛ na cuo' nni. Ama fɛnfɛnnɔ ninbi nin ubierɔ ya tuɔm ya yo nɛ baa'.»

Pier niɛ' ki ye wa bɛn Yesu

(Matie 26:57-58, 69-75; Mark 14:53-54, 66-72; San 18:12-18, 25-27)

⁵⁴ Nɛn saan nɛ bi cuo' *Yesu ki taa' wɔ ki jon' bitɔtuɔrcienb ya cien den. Nɛ Pier pɛ bi'bo ki te fɔnfɔkm. ⁵⁵ Bi sère' umu uluo ya siik, nɛ kɪ kɛle' ki jebe' wù. Pier mɔ baa' kɪ kɛle' bi'ni. ⁵⁶ Upiitonsɔnl uba laa' wɔ u kɛ umu saan, nɛ u caan' u'bo inun ki ye: «Uje wuɔ nɔ mɔ bi te nin *Yesu nɛ.» ⁵⁷ Nɛ u niɛ' ki ye: «Upii, ma bɛn wɔ.» ⁵⁸ Nì pukn' waamu, nɛ unitɔ mɔ laa' wɔ, kɪ

* 22:44 Bi kpie' kɪ kɛle' tigbont tà nnɔ ya tuba ni migbiirm 43 nin 44 ɲa te tu'ni.

tòke' wò ki ye: «A'mò yé bi ya uba nɛ.» Nɛ Pɛr ye: «Kayi! Ma yé bi'yò.» ⁵⁹ Ní tien tɛn kukurku kuba, nɛ unitò mò len' ki ye: «Ní yé imòn nɛ, uje wuò mò bi te nin *Yesu nɛ, kime u yé Galile yò nɛ.» ⁶⁰ Nɛ Pɛr jii' wò ki ye: «Uje, ma bɛn a ye a ye bà.» U laan biɛ ki lienh nɛ ukuoje pòk ki muò'. ⁶¹ U ya yo nɛ Yonbdaan jìɛbe' ki caan' Pɛr bo inun. Nɛ Pɛr tiere' Yonbdaan bi tòke' wò ma ki ye: «Dinnò, a li niɛ bolm mita kí ye ɲa bɛn nni nɛ kí yaan ukuoje ní muò nnò.» ⁶² Nɛ u fii' ki ñɛn' saali, ki tí muò' ki gbiɛnde' cɛɛn.

Biguguurb sukreh Yesu ki yieke ki ñih wò
(Matie 26:67-68; Mark 14:65)

⁶³ Nɛn saan nɛ binib bà gu *Yesu nnò leh wò, ki yieke ki ñih wò, ⁶⁴ kí taa' kùpɛlciɛku ki pibn' u'nun bó, ki tòkeh wò ki teh: «Bukre' wà ñi' ɲɛ.» ⁶⁵ Nɛ ki liɛbe' ki sukreh wò isuk mò í yɛbe.

Sufmbɛ ya buur ya cɛkl yaab bun' Yesu tibuur

⁶⁶ Ní faa' kutɛɲɛsɔnsɔnku, nɛ *Sufmbɛ ya ciɛnb nin bitòtuɔrciɛnb nin *Yiko ya wɔnwòknb taan', ki cèrɛ' bi taa' *Yesu ki baa' bi'buur ya cɛkl yaab saan. ⁶⁷ Nɛ bi niire' wò ki ye: «A yé Uwien ya Nigɛndkɛ Kristo nɛ la, tòke tɛ.» Nɛ u jii' bɛ ki ye: «N tòke' nɛ mɔnɔn la, na lí li teke kí jí. ⁶⁸ N tí niire' nɛ iniire mò la, na ní jii' nni. ⁶⁹ Ama kí ñɛ fɛnfɛnnò kí taa' kí lí joh, Unil ya Bijɛ lí kèlɛ Uwien, mituòm kɛ ya daan ya jìɛ bó.» ⁷⁰ Nɛ bi'kɛ ye: «Nɛn mɛn la, a yé Uwien ya Bijɛ nɛ-a!» Nɛ *Yesu jii' bɛ ki ye: «Ninbi mɔnɔn len' bù tɛ, n yé wɔn nɛ.» ⁷¹ Nɛn saan nɛ bi ye: «Ta jí nuunh mɔnkunl, tinbi mɔnɔn cii' u'ñòbu ni.»

23

Bi tuke Yesu ki jon' Pilat saan tibuur

(Matie 27:1-2, 11-14; Mark 15:1-5; San 18:28-38)

¹ Nɛ bi'kɛ fii', kí taa' *Yesu ki jon' Pilat saan, ² kí cin' ki biindeh wò ki teh: «Tí laa' uje wuò sureh tí'du ya nib nɛ bɛ ní kpɛ, kí tòkeh bɛ ki teh, bi la jí ní lí pèh ubɛrciɛn Sesa lenpo, kí teh u yé Uwien ya Nigɛndkɛ Kristo, ubɛr nɛ.» ³ Nɛ Pilat niire' wò ki ye: «Sin, a yé *Sufmbɛ ya bɛr nɛ-ɛɛ?» Nɛ u jii' wò ki ye: «Sin nɛ ye nnò.» ⁴ Nɛ Pilat tòke' bitòtuɔrciɛnb nin linigol nnò ki ye: «Ma laa' uje wuò ya biil.» ⁵ Nɛ bi'niikɛh kí teh: «U wòknh Sude ya tinfɛnm kɛ ní nɛ, kí cèrɛh binib kpɛh. U cin' Galile ya tinfɛnm ní nɛ, kí ɲmɔɲmòbe kí lá baa' niɛ saan.»

Herod bun' Yesu tibuur

⁶ Pilat cii' nnò ma nnò, nɛ kí niire' ki ye: «Uje bugbɛn yé Galile yò nɛ-ɛɛ?» ⁷ Pilat cii' *Yesu ñɛn' Galile ma nnò, nɛ u ye bɛ ní taa' wò kí jó Herod saan, kime Herod nɛ likeh Galile ya nib, kí tɛ Yɛrusalɛm ní í ya dɛn. ⁸ Herod laa' *Yesu ma nnò, nɛ u'yɛnm sɔnge cɛɛn, kime u là cii' u'wò, nɛ kí nuunh wò ní lɛ wò ní tí wuòkɛ', kí daan wò ní tien miyòkm ya bonn ɲò wò ní lɛ. ⁹ U niire' *Yesu iniire í yɛbe, ama *Yesu ɲa jii' wò ñòbonl. ¹⁰ Bitòtuɔrciɛnb nin *Yiko ya wɔnwòknb mò tɛ ní'saan kí biindeh wò ufaa bo. ¹¹ Herod nin u'sòjambɛ liikɛ' wò fɛnm, kí lè' wò, nɛ Herod taa' kuliɛrku kuba, kù mɔn cɛɛn kí gòln' wò, kí cèrɛ' bi taa' wò kí jii' Pilat saan. ¹² Herod nin Pilat ɲa là ɲmɛ. Nɛn daali nɛ bi ɲmaakɛ'.

Bi bun' Yesu tibuur ki ye u kpɛ mikuum

(Matie 27:15-26; Mark 15:6-15; San 18:39-19:16)

¹³ Nɛn saan nɛ Pilat yin' bitòtuɔrciɛnb nin *Sufmbɛ ya ciɛnb nin udu ya nib, ¹⁴ kí tòke' bɛ ki ye: «Ní taa' uje wuò kí baa' n'saan kí ye u gaandeh

binib nε. Nεn bo nε n bun' wə tibuur ni'ke ya nun bó, ki niire' wə iniire ni biindeh wə isen yà ni nnə, ka laa' u bii' bà. ¹⁵ Herod mə ɲa laa' u bii' bà. Nεn bo nε u jiin' wə ní ti'saan. Tə, wa tien' nà kpε kuum. ¹⁶ Nεn bo, n li cère bε ní ɲi wə nε, kí taa wə kí wiε.» ¹⁷ [Binl ke binl, kunacenu nnə ya yo la, Pilat ɲendeh lipεkl ya nil uba nε ki wiεnh.]* ¹⁸ Nε bi'ke taan' ki wuure' ki ye: «Ku uje wuə nə, kí wiε tε Barabas.» ¹⁹ Bi là cuo' Barabas ki pekɲ', kime u là cère' binib kpi' udu ni, nε ki ku' unil mə.

²⁰ Pilat yíe wə ní wiε *Yesu ma nnə, nεn nε cère' u liebe' ki len' nin binib nnə. ²¹ Ama bε ní wuureh nε ki teh: «Kpε wə udəpənpən bo! Kpε wə udəpənpən bo!» ²² Nε u tí niire' bε nta bo ki ye: «U tén ki bii' li lε biil bε nε? Mìn ɲa laa' u tien' nà ní kpε kuum. N li cère bε ní ɲi wə nε, kí taa wə kí wiε.» ²³ Ama bi ɲiikeh ki wuureh ufaa bo nε ki teh bε ní kpε wə udəpənpən bo. Bi wuure' ki tí faake' ²⁴ nin Pilat, nε u gbele' ki tuo' bi ye ma. ²⁵ U pekre' Barabas wà là cère' binib kpi' udu ni, ki ku unil mə nnə ki wiε'. Bi là ye wə ní wiε' wən nε. Ama *Yesu wən, u taa' wə ki de' bε bε ní tí tien wə bi yíe ma nε.

Bi kpε' Yesu udəpənpən bo

(Matie 27:32-44; Mark 15:21-32; San 19:17-27)

²⁶ Bi taa' *Yesu ki bure'. Bi joh ma nnə nε ki tí cende' uje uba bi yih wə Simən, u yé Sirenn ya du ya nil nε, ki ɲen' ikpàan bó ní. Bi cuo' uje bugben ki wəbn' ki bukɲ' wə udəpənpən nε u pε *Yesu ya puoli bó. ²⁷ Linigocienl pε *Yesu bo. Bi'ni biba yé bipiib nε, ki muəh ki kpíendeh u'bo. ²⁸ *Yesu jiebe' ki liike' bε, nε ki ye: «Yerusalem ya piibe, la muəh mēn min bo, li muəh mēn ninbi nin ni'bumu bo. ²⁹ Kime uyo uba we ní bi li len kí ye: «Bipiib bà yé inɲ, ka maa', ka ɲaan' nnə yaam tu.» ³⁰ U ya yo nε binib li təkε ijuən kí ye: «Bere mēn kí ɲεkn ti'bo», kí təkε igbengben mə kí ye: «Lεkn mēn ti'bo.» ³¹ Kime bi teh udəŋge nə la, bi ji li tien mila udəkuon-i?»

³² Bi là tuke' idukond ile mə, bε ní tí taan kí ku yen nin Yesu. ³³ Bi tí baa' niba saan, bi yih nε «Kuyukpəbku ya Bùol.» Nεn saan nε bi kpε' *Yesu udəpənpən bo, nε ki kpε' idukond ile nnə mə. Bi kpε' uba u'nojie bó, ki kpε' utə u'noɣen bó. ³⁴ [Nε *Yesu ye: «N'Baa, fère bε bi'biere, kime ba ben bi teh nà.»]† Sojambε taa' u'wengolkaar ki fùore' imúən ki gbiire' tū. ³⁵ Nε udu ya nib se ki likeh. *Sufmbε ya ciēnb ben lεh *Yesu nε ki teh: «U ɲmien' bitəb nε. U yé Uwien ya Nigendkε Kristo la, wə ní ɲmien u'ba mə.» ³⁶ Sojambε nnə mə sukreh wə, ki nekɲ' wə ki taa' midεɲmiɲmiikm ki tendε' wə, ³⁷ nε ki ye: «A yé *Sufmbε ya bεr la, ɲmien a'ba-a!» ³⁸ Bi là kele' ki tebn' u'yul ya paaki bó, ki ye: «*Sufmbε ya bεr sə nə.»

³⁹ Idukond ya bi kpε' yé idəpənpən bo nnə ya uba mə sukreh wə ki teh: «ɲa yé Uwien ya Nigendkε Kristo bi? ɲmien a'ba ɲə kí ɲmien ti'mə!» ⁴⁰ Nε udukondtə nnə tien' u'bo ki ye: «Tinbi nin wən taan' ki laa' utudere uba, nε ɲa fεnge Wien-a! ⁴¹ Tinbi yaam kpε' utudere wuu nε, kime bi tien' tε ti'tuon kpε ma bo nε. Ama wən ɲa tien' biere iba.» ⁴² Nε ki ye: «Yesu, a lá jin' a'bel uyo wà la, á li tien n'bó.» ⁴³ Nε *Yesu jiin' wə ki ye: «N təkεh ɲε imən nε, dinnə mənən a li te nin nni Uwien den nε.»

Yesu ya kuum udəpənpən bo

(Matie 27:45-56; Mark 15:33-41; San 19:28-30)

* **23:17** Bi kpie' ki kele' tigbant tà nnə ya tuba ni migbiirm 17 ɲa te tu'ni. † **23:34** Bi kpie' ki kele' tigbant tà nnə ya tuba ni, «N'Baa, fère bε bi'biere, kime ba ben bi teh nà» ɲa te tu'ni.

44 Ni là tuo kuwensiiku ya yo ne, nĩ ci' ki bñike' utingben ke bo ki tĩ baa' kutaajuaku tikur tuta ya yo. 45 Wien ña ji ñeh ne kukpelcekpekieku kua bore' Uwien ya duku ni bolm mile nnɔ kere' ku'siik ni. 46 U ya yo ne *Yesu wuure' ufaa bo ki ye: «N'Baa, n taa' n'miel ki ñukn' ñe.» U len' nnɔ ki tĩ gben', ne ki kpo'. 47 Sojambɛ kobk ya cien laa' nnɔ ma nnɔ, ne ki pèke' Uwien ki ye: «Ujɛ wuɔ mɔnbe ki yé ugbɛmɔndaan ne.»

48 Binib bà ke baa' ligol be ní lá liike nnɔ, laa' tibont tà ke tien', ne ki liebe' ki kunh nin uyensaa. 49 Binib bà ke ben wɔ nin bipiib bà ñen' Galile ya tinfɛnm bó ní, ki pɛ u'bo nnɔ, se fɔnfɔkm ki likeh.

Yesu ya subm

(Matie 27:57-61; Mark 15:42-47; San 19:38-42)

50-51 Ujɛ uba là te, bi yih wɔ Yosef, u ñen' *Sufmbɛ ya du uba ni, ne bi yih wù Arimate. U là yé *Sufmbɛ ya buur ya cekl yaab ya uba ne, ki cuube, ki yé unimɔn, ki gu Uwien ya bɛl li baa ní uyo wà. Wa là tuo' u'tɔb ye be ní tien ma, ne ka kuɔn' u'ba bi'tuon ni. 52 U jon' Pilat saan ki tĩ tɔke' wɔ ki ye wɔ ní cèbe wɔ *Yesu ya gbɛnɛnt ñɔ wɔ ní jiin tù udɔpɔnpɔn bo kĩ tĩ sube. 53 Pilat tuo', ne Yosef jiin' *Yesu ya gbɛnɛnt udɔpɔnpɔn bo, ki taa' kukpelciɛku ki tentɛn' tù, ki taa' ki tĩ ble' ufele ni. Bi là cube' ufele nnɔ kujɔtenku kuba ya kele ni ne, ka laan sube' nil len†. 54 Ni là yé lidaali là bi bondeh Saba ne, ne Saba bugben benh wɔ ní cin.

55 Bipiib bà là ñen' Galile ya tinfɛnm bó ní ki pɛ *Yesu bo nnɔ, paan' Yosef bo, ki tĩ laa' ufele nnɔ, ki laa' bi taa' *Yesu ya gbɛnɛnt ki ble' len ma bo. 56 Bipiib nnɔ liebe' ki kun', ki tĩ bonde' lɛfina nin mikpɔm. Ne ki juore' ki fuore' *Saba ya daali liwɔbl ye ma bo.

24

Yesu mekre' bitenkpiib ni

(Matie 28:1-10; Mark 16:1-8; San 20:1-10)

1 *Saba ya daali gɛbre', kutaaku kua li faa nnɔ, ne bipiib nnɔ wɔre' ki fii', ki taa' bi là bonde' mikpɔm mà mi'nu ñme nnɔ ki jon' likul bó. 2 Bi tĩ baa', ki laa' kutɛnku kua bi là taa' ki biin' likul nnɔ ña ji bi. 3 Ne bi kɔn' ka laa' Yonbdaan *Yesu ya gbɛnɛnt. 4 Nĩ beke' be cɛɛn ne ba ji ben bi li ye bà. I ya tãan bo ne bi laa' bijɛb bile baa' ki lá sere' bi'saan, ki guo tikpelcer tù windeh ki dɔnbeh inun bó. 5 Bujɛwaanbu cuo' bipiib nnɔ, ne ba ji kaabe' ki liike' bijɛb nnɔ, ne bi niire' be ki ye: «Be tien' ni nuunh unifuob bitenkpiib ni? 6 Wa ji te nie saan. U mekre'-a. Tiere men u là tɔke' ne ki ye bà uyo wà u laan là te Galile ni nnɔ. 7 U là ye ñĩ kpɛ be ní taa Unil ya Bijɛ kí ñukn bibiɛrdɛnb, be ní kpɛ wɔ udɔpɔnpɔn bo, ñɔ wienta daali wɔ ní mekre bitenkpiib ni ne.» »

8 Nen saan ne bipiib nnɔ tiere' *Yesu la len' ki ye bà. 9 Bi siere' likul nnɔ saan ki liebe' ki kun', ki taa' tigber nnɔ ke ki tɔke' *Yesu ya tondb piik nin uba nnɔ nin binitɔb bà ke mɔ là pɛ u'bo nnɔ. 10 Bipiib nnɔ ya yel si: Mari Madelenn nin Sann nin Mari Saak ya naa. Ben nin bipiitɔb ne taa' tigber nnɔ ki tɔke' *Yesu ya tondb. 11 Bi tɔke' be ma nnɔ ne bi maaleh ki teh ní yé mijɔrlenm ne, ne ka teke' tigber nnɔ ki jin'. 12 Nen saan ne Pier fii' ki sen' ki jon' likul nnɔ saan, ki gbien' ki liike', ki laa' kukpelciɛku nnɔ baba ne dɔ len. Nibonn ná tien' nnɔ cuo' wɔ miyɔkm cɛɛn, ne u liebe' ki kun'.

† 23:53 Liike Matie 27:60.

*Yesu cèrè' u'panpaankaab bile laa' wə Emayus ya sen ni
(Mark 16:12-13)*

¹³ Nən daali nɛ *Yesu ya panpaankaab ya bile joh udu uba bó bi yih wù Emayus. Kí nɛ Yerusalem kí tí baa udu nnə ní te tɛn kənsini piik nin uba nɛ. ¹⁴ Bi joh ma nnə nɛ ki lienh tibont tà kɛ tien' nnə bó. ¹⁵ Bi lienh ki nieh nin táb uyo wà nnə, nɛ *Yesu nɛndɛ' bɛ, bi təkɛ ki joh. ¹⁶ Ní libe' bi'yɛnm nɛ ba bɛndɛ' wə. ¹⁷ U niire' bɛ ki ye: «Ní cuonh ki lienh bɛ ya gɛɛr nɛ?» Bi'yɛnm saa' nɛ bi sere'. ¹⁸ Bi'ni bi yih wà Kleyopas nnə jiin' wə ki ye: «N maale' ki ye sin baba nɛ te Yerusalem ni, ka bɛn nà tien' len idɛn yiɛ nɔ.» ¹⁹ Nɛ u ye: «Bɛ ya bonn tien'-i?» Nɛ bi təkɛ' wə ki ye: «Tí lienh nà tu' Nasaret ya *Yesu nnə ya gɛɛr nɛ. U là yé *Uwien ya nɔbonsəknl nɛ, ki n̄mɔbɛ mituəm u'lenm nin u'tuon kɛ ni, binib nin Uwien ya nun bó. ²⁰ Ama tí'yaab bà yé bitətuərɛɛnb nin tí'du ya ciɛnb taa' wə ki tí n̄jukn' Erom ya ciɛnb, bi bun' wə ki ye u kɛ mikuum, nɛ ki kɛ' wə udəpənpən bo. ²¹ Tinbi là daan ki ye wən nɛ lí teke tinbi Israyel yaab kí wiɛ. Nin tí'dɛndɛnl kɛ n̄jə tibont nnə kɛ tien' ma dinnə wienta sɔ. ²² Ama tí'cɛkl ya piib biba təkɛ' tɛ tigɛɛr tuba tū jin' tɛ. Bi wəre' ki fii' ki jon' likul bó, ²³ ka tí laa' *Yesu ya gbɛnɛnt, nɛ ki liebe' ní ki lá təkɛ' tɛ ki ye Uwien ya tondb biba baa' bi'saan kí təkɛ' bɛ ki ye u fuobe. ²⁴ Nɛ tí'yaab biba mɔ jon' likul nnə bó, ki tí laa' ní te tɛn bipiib nnə len' ma nɛ. Ama wən wən, ba laa' wə.»

²⁵ Nɛ *Yesu təkɛ' bɛ ki ye: «O, bijɛbɛ, miɛnɛm nɛ pəre' nɛ. Na teke' *Uwien ya nɔbonsəknb là len' nà kɛ nnə tonm. ²⁶ Ní kɛ Uwien ya Nigɛndkɛ Kristo ní jɛndɛ nɛ kí yaan Uwien ní kɛpikɛ wə.» ²⁷ Nɛ ki cin' ki təkɛh bɛ nà kɛ keɛle' u'bo Uwien ya gbənt ni nnə. U cin' ki təkɛh bɛ Moyis là keɛle' nà u'bo nɛ ki tí baa' *Uwien ya nɔbonsəknb kɛ mɔ là keɛle' nà.

²⁸ Bi tí nɛkn' bi joh udu wà ni nnə, nɛ *Yesu tien' tɛn u ye wə ní gɛɛbre nɛ. ²⁹ Nɛ bi cɛkn' wə ki ye wə ní juore bi'saan, uwien benh wù ní lu nɛ, ní lí biire na ní wuəkɛ. Nɛ u juore' bi'saan. ³⁰ Bi kɛle' bɛ ní jí uyo wà nnə, nɛ u yuure' kɛnə, ki faare' Uwien, ki kəkúə' ki de' bɛ. ³¹ Nən saan nɛ bi'yɛnm cibɛ', bi bɛndɛ' wə, nɛ u pək ki fele'. ³² Nɛ bi təkɛ' táb ki ye: «U bi lienh ki tūəreh ki təkɛh tɛ *Uwien ya gbənkɛ ya gɛɛr ya tingi usɛn ni ma nnə, nà bi siɛnh tí'fɛl ni tɛn umu-uu?»

³³ Nɛ bi fii' ki liebe' Yerusalem i ya tãan bo ki tí laa' *Yesu ya tondb piik nin uba nnə nin binitáb taan' ki te. ³⁴ Bi təkɛ' bipanpaankaab bile nnə ki ye: «Yonbdaan mənɛ ki mɛkre'. U cèrè' Simən laa' wə.» ³⁵ Nɛ bipanpaankaab bile nnə mɔ təkɛ' bɛ nà tien' usɛn ni, ki təkɛ' bɛ ki ye bi bɛndɛ' wə uyo wà u kəkúə' kɛnə nnə nɛ.

*Yesu cèrè' u'panpaankaab piik nin uba laa' wə
(Matie 28:16-20; Mark 16:14-18; San 20:19-23; Ituon 1:6-8)*

³⁶ Bi lienh bi'nɔbu n̄a lu', nɛ *Yesu baa' ki lá sere' bi'siik ni, ki təkɛ' bɛ ki ye: «Lí te mɛn uyenduon ni.» ³⁷ Ní fɛndɛ' bɛ ki gbien', bujɛwaanbu cuo' bɛ, kimɛ bi maaleh ki teh ní yé ufɛnfɛnd nɛ. ³⁸ Nɛ u niire' bɛ ki ye: «Bɛ tien' ní cuo' nɛ bujɛwaanbu, ní maaleh milele? ³⁹ Liike mɛn n'nuə nin n'taan, min lí nɛ. Mɛ nni mɛn kí liike, ní lí lɛ n̄ n̄mɔbɛ tigbɛnɛnt nin ikpəb. Fɛnfɛnd n̄a n̄mɔbɛ gbɛnɛnt ki niireh nin kpəbl.» ⁴⁰ U lienh nnə uyo wà nnə, nɛ ki wəngɛh bɛ u'nuə nin u'taan. ⁴¹ Nən saan nɛ bi'yɛnm sɔngɛ', ama ba laan teke' kí jin' ki gben', ki biɛ ki te miyəkɛm ni. Nɛ u niire' bɛ ki ye: «Ní n̄mɔbɛ niba libuol líɛ ní jí-ii?» ⁴² Bi de' wə lijɛnjenpulkaal liba. ⁴³ Nɛ u teke', ki n̄mən' bi'nun bó.

⁴⁴ Nε ki tɔke' bε ki ye: «N laan là te nin nε uyo wà nnɔ, n là tɔke' nε ki ye: nĩ kpε Moyis là kele' nà nin *Uwien ya ñɔbonsɔknb là kele' nà nin nà ke kele' Uwien ya yuon ya gbɔnku ni n'bo nnɔ, ke rí tien nε.»

⁴⁵ Nεn saan nε u cɔbre' bi'yεnm bε rí fre kí cii nà kele' *Uwien ya gbɔnku ni nnɔ ya tingi. ⁴⁶ Nε ki tí tɔke' bε ki ye: «Nĩ kele' ki ye nĩ kpε Uwien ya Nigendke Kristo rí jɛnde, kí kpo kí mεkre bitenkpiib ni wienta daali. ⁴⁷ Bi li tɔke uɲɛndun ya nib ke n'gbεr, kí ye bε rí lɛbre bi'tetem ηɔ Uwien rí fère bε bi'biere. Bi li cin Yerusalem ni nε kí li tɔkeh tù. ⁴⁸ Ninbi nε yé n'mɔnkunb tibont nnɔ ke bo. ⁴⁹ Min nin n'yul nε li cère ní lε n'Baa là pùon' ki ye u li de nε nà nnɔ. Ní li te Yerusalem ni, kí tí baa lidaali là ni li lε mituəm mà li ñε paaki bó ní nnɔ.»

Yesu don' paaki bó ma bo

(Mark 16:19-20; Itùon 1:9-11)

⁵⁰ *Yesu taa' bε ki jon' Betani ya du bó ya kele, ki tí yuon' u'nuɔ ki tien' bε Uwien ya mɔnm. ⁵¹ U teh bε Uwien ya mɔnm uyo wà nnɔ, nε ki dàan' bε, Uwien cère' u don' paaki bó. ⁵² Bi gbaan' ki kpiεke' wɔ, nε ki liεbe' Yerusalem nin uyensɔngciεn. ⁵³ Bi là tuu ki te Uwien ya duku ya luo bo nε ki pèkeh Uwien.

Tigbɛmɔnmɔnt tà San kɛle' tù nnɔ Nà wɔngɛh kugbɔnku kuu te ma bo

Yesu ya tond San nɛ kɛle' kugbɔnku kuu nnɔ. U yíe binib ní bɛnde Yesu yé udaan wà nɛ. Yesu yé Uwien ya Nigɛndkɛ Kristo nɛ. Wɔn nɛ liɛbe' ki yé Uwien ya Bijɛ.

San kɛle' tigbɛmɔnmɔnt ma bo nnɔ bore' nin Matie nin Mark nin Luk kɛle' tù ma bo. U yíe binib ní tùɔre kí cii Yesu tien' tibont tà nin u len' tà nnɔ ya tingi nɛ. San ya gbɔnku ya cincinm (1:1-18) u tɔkeh binib ki teh Yesu bugbɛn nɛ yé Uwien ya nɔbonl. U là te nin Uwien nɛ haali ucincinyo nɛ ki baa' ki lá kɔn' nin binib (1:1-18).

San ya gbɔnku gbiire' ibɔk ile nɛ. Libɔkkpɛɛkl ni (1:18–12:50), San lienh Yesu tien' miyɔkm ya bont tà nnɔ bó nɛ. U tien' tù ki tí dukn' bolm milole nɛ. Tu ya bont nɛ wɔngɛh ki teh Yesu yé Uwien ya Bijɛ. Sufmbɛ ya ciɛnb tuu ki findɛh nin wɔ ki teh u taah u'ba ki kpáandɛh Uwien nɛ, ki kɛndɛh Saba ya daali ya yiko bo. Yesu tɔke' binib ki ye wɔn nɛ yé tijier tà diɛnh limiɛl, ki yé kuwenwenku kùà wɛndɛh uɛndun.

Libɔkliɛl ni (13:1–21:25), San liɛbe' ki ye Yesu nɛ yé usɛn wà unisaal li kpɛn wù kí baa Baa Uwien saan, ki liɛbe' ki ye Yesu siere' uɛndun wuu ní ki liɛbe' u'Baa bó (iyul 13–17). Li ya bɔkl ni San lienh bi cuo' Yesu ma bo, ki bun' wɔ tibuur ki ye u kpɛ mikuum, ki kpɛ' wɔ udɔpɔnɔn ma bo nɛ. U mɛkre' bitɛnkpɛib ni, ki cɛre' u'panpaankaab laa' wɔ u fuobe (iyul 18–21).

Yesu Kristo nɛ yé Uwien ya nɔbonl

¹ Uwien ɲa laan là nɛn' uɛndun ma nnɔ ki laa' Li nɔbonl te nɛ. Lí là te nin Uwien nɛ, ki yé Uwien. ² Lí là te nin Uwien nɛ micincinm. ³ Uwien là nɛn' tibont kɛ nin len nɛ. Uwien ɲa nɛn' bonn niba ɲɔ la te ní nɛnm ní. ⁴ Lɛn nɛ yé limiɛl ya daan. Limiɛl nnɔ nɛ diɛnh binib kuwenwenku. ⁵ Kuwenwenku nnɔ wɛndɛh licinɲunl ni, nɛ licinɲunl ɲa fre' ki kpiin' kù.*

⁶ Uwien sɔn' unil uba ní, bi yih wɔ San. ⁷ U baa' wɔ ní kun kuwenwenku nnɔ bo imɔn nɛ, ɲɔ wɔn bo binib kɛ ní teke kù kí ji. ⁸ Wɔn ɲa yé kuwenwenku nnɔ, ama u baa' wɔ ní kun ku'bo imɔn nɛ. ⁹ Kù yé kuwenwenmɔnku kùà baa' uɛndun ni kù ní wɛnde binib kɛ nɛ.

¹⁰ Uwien nɛn' uɛndun nin Li nɔbonl nnɔ nɛ. Lí baa' uɛndun ni ama uɛndun ya nib ɲa bɛnde' lɛ. ¹¹ Lí baa' li'yaab saan, nɛ li'yaab ɲa teke' lɛ. ¹² Ama binib bà kɛ teke' lɛ nnɔ, bi teke' lɛ ki jin' nɛ, nɛ lí de' bɛ usɛn bɛ ní li yé Uwien ya bumu. ¹³ Bi yé Uwien ya bumu ma nnɔ, na yé u maa' bɛ tɛn unisaal maa' mubumu ma bo nɛ, Uwien nɛ yíe ki cɛre' bi yé u'bumu.

¹⁴ Li nɔbonl nnɔ tien' li'ba unisaal, ki baa' ki lá kɔn' tí'ni, ki teh tinimɔnt cɛɛn, ki tɔkeh tigbɛmɔnt baba. Ti laa' u'kpɛɛke. Ukpɛɛke wà u'Baa Uwien de' wɔ wù, kímɛ u yé u'bubaabk nɛ. ¹⁵ San kun' u'bo imɔn ki kpáandɛ' ki ye: «N là lienh wɔn bo nɛ ki teh wà li paan n'bo ní nnɔ cɛn' nni, kímɛ u là te ki laa' ba laan maa' nni.»

* 1:5 Bi lí fre kí lɛbre licinɲunl ɲa fre' ki kpiin' kù kí ye licinɲunl ɲa teke' kù mɔ.

16 U'nimònt ni ne u de' ti'ke bupaabu, ki li liebe kí de te bù kí pukn. 17 Imòn, Moyis ne là de' te *yiko. Tinimònt nin tigbemònt tun wòn, *Yesu Kristo ne baa' nin tù. 18 Uba ña kpele ki laa' Wien. Ama u'Bijebaab wà yé Uwien ki te nin Uwien nnò ne cère' ti bende' wò.

*San wà siih binib Uwien ya ñunm ya gber
(Matie 3:1-12; Mark 1:1-8; Luk 3:1-18)*

19 Sufmbe ya ciɛnb bà te Yerusalem ni nnò sòn' bitatuorkaab nin Lefi yaab† San saan, ne bi tí niire' wò ki ye: «A yé ñme ne?» 20 Ne San kun' imòn ki ye: «Min ña yé Uwien ya Nigendke Kristo.» 21 Ne bi liebe' ki niire' wò ki ye: «A nín yé ñme? A yé Eli ne-ee?» Ne u ye: «Ma yé Eli.» Bi tí niire' wò ki ye: «A yé *Uwien ya ñabonsaknl wà li baa ní nnò ne-ee?» Ne u ye: «Hnhn.» 22 Ne bi tí niire' wò ki ye: «A nín yé ñme ne? A bugben take te a yé udaan wà, ñò tí bende ti li tí jiin bà sòn' te ní nnò kí ye bà.»

23 Nen saan ne San jiin' be ki ye: «N yé wà wuureh kupenpelku ni ki teh:

↳Tùre men kí cubn Yonbdaan ya sen,» nnò ne.

*Uwien ya ñabonsaknl Esayi là len' nnò ne.»

24 Bi sòn' binib bà San saan nnò ya biba là yé *Farisienmbe ne. 25 Bi liebe' ki niire' wò ki ye: «Ña yé Uwien ya Nigendke Kristo, ka yé Eli, ka yé *Uwien ya ñabonsaknl wà li baa ní nnò mò la, be nín tien' a siih binib Uwien ya ñunm-i?» 26 Ne u take' be ki ye: «Min taah miñunm ne ki siih binib Uwien ya ñunm. Ama uba te ni'siik ni, na ben wò. 27 U pe n'puoli bó ní ne, ama ma kpe ní lore u'taceningben mòn.»

28 Ni'ke là tien' Betani ya dù ní ne, Suden ya kpenpuol bó. San là siih binib Uwien ya ñunm nen saan ne.

Yesu ne yé Uwien ya Pebuk

29 Kutaaku faa', San laa' *Yesu we ní u'saan, ne u ye: «Liike men, Uwien ya *Pebuk kà ñendeh unɛndun ya nib ya biere nnò sò. 30 N là take' wòn ya gber ne ki ye uje uba pe n'puoli bó ní ki cèn' nni nnò, kime u là te ki laa' ba laan maa' nni. 31 Min mòn ña là ben udaan wà ne, ama n baa' ki siih binib Uwien ya ñunm ñò Israyel yaab ne ní bende wò.»

32 Ne San take' binib ki ye: «N laa' *Mifuoñaanm ñen' paaki bó ki jiin ní, ki naan unɛnjel, ki lá te u'bo. 33 Min mòn ña là ben udaan wà ne, ama Uwien wà sòn' nni ní li siih binib u'ñunm nnò, ne take' nni ki ye n li ðe *Mifuoñaanm jiiire' ní ki lá te uje uba bo. Wòn ne li cère *Mifuoñaanm ní jiiire ní binib bo. 34 N laa', ne ki kun' imòn ki ye wòn ne yé Uwien ya Bijé.»

Bà kpié' ki tien' Yesu ya panpaankaab

35 Kutaaku faa', ne San tí te ni'saan nin u'panpaankaab bile. 36 U laa' *Yesu gèbreh, ne u caan' u'bo inun, ki ye: «Liike men, Uwien ya Pebuk sò.»

37 San ya panpaankaab bile nnò cii' u len' nà, ne ki paan' *Yesu bo. 38 *Yesu jibe', ki laa' bi pe u'bo, ne u niire' be ki ye: «Ni yí ba?» Ne bi ye: «Rabi, a te ðe saan-i?» Rabi ya tingi si: Uwònwòknl bii Cenbaa ne. 39 Ne u ye: «Den men, ni li ðe.» Ni là te kutaajuaku tikur tunan ya yo ne. Bi paan' u'bo ki tí laa' u te nà saan, ne ki juore' u'saan ki tonde' ni'daali ya wentunl.

40 Bijeb bile bà là cii' San ya lenm ñò ki paan' *Yesu bo nnò, bi yih uba Andre, u yé Simòn Pier ya ninje. 41 U kpié' ki jon' ki tí laa' u'ninje Simòn ne ki take' wò ki ye: «Ti laa' Mesi.» Mesi ya tingi si: Uwien ya Nigendke Kristo

† 1:19 Lefi yaab yé binib bà là toreh bitatuorkaab Uwien ya duku ni ne.

nε. ⁴² Nε ki taa' wɔ ki baa' *Yesu saan. *Yesu caan' Simɔn bo inun, ki tɔke' wɔ ki ye: «Bi yih ηε Simɔn nε, San ya bijε. Bi ji li yih ηε Sefas nε.» Sefas ya tingi si: Litenpenl nε.

⁴³ Kutaaku tí faa' nε *Yesu yíe wɔ rí jo Galile ya tinfenm bó. U laa' Filip nε ki tɔke' wɔ ki ye: «Paan n'bo ní.» ⁴⁴ Filip nnɔ yé Betsayida ya du yɔ nε. Andre nin Pier mɔ yé nen bó yaab nε. ⁴⁵ Filip jon' ki tí laa' Natanayel nε ki tɔke' wɔ ki ye: «Tí laa' unil wá Moyis lá kele' u'gber Yiko ya gbɔnku ni nnɔ. *Uwien ya ñɔbonsɔknb mɔ lá len' u'gber. Wɔn si: Nasaret ya Yesu, Yosef ya bijε.» ⁴⁶ Nε Natanayel niire' wɔ ki ye: «Nibonmɔnmɔnn li fre kí ñε ní Nasaret ya du ni-ii?» Nε Filip tɔke' wɔ ki ye: «Den kí tí liike.»

⁴⁷ *Yesu laa' Natanayel we ní u'saan, nε u ye: «Liike men, Israyel ya bol ya nil tenten sɔ, u yé ugbemɔndaan nε.» ⁴⁸ Nε Natanayel niire' wɔ ki ye: «A ben nni lε saan-i?» Nε *Yesu ye: «A bi te bukenkenbu ni ma nnɔ n kpíe' ki laa' ηε nε ki yaan Filip yin' ηε.» ⁴⁹ Nε Natanayel ye: «Cenbaa, a mɔnbe ki yé Uwien ya Bijε nε. A yé Israyel ya bercien nε.» ⁵⁰ Nε *Yesu ye: «N tɔke' ηε ki ye n laa' ηε bukenkenbu ni ma nnɔ nε a teke' nni ki jin'. A li lε miyɔkm ya bont tà yébe ki cen' niε nɔ.» ⁵¹ Nε ki ye: «N tɔkeh nε imɔn nε, ni li lε kutaaku ye, kí lε Uwien ya tondb doh kutaaku ki jinh ní *Unil ya Bijε ya yul ya paaki.»

2

Bi tien' upiikuɔn uba Kana ya du ni

¹ Wienta daali nε bi tien' upiikuɔn uba Kana ya du ni, Galile ya tinfenm ni. *Yesu ya naa mɔ lá te ní'saan. ² Bi lá yin' *Yesu nin u'panpaankaab mɔ upiikuɔn nnɔ. ³ Midaam lá pɔre', nε *Yesu ya naa tɔke' wɔ ki ye: «Ba ji ηmɔbe daam.» ⁴ Nε *Yesu jinh' wɔ ki ye: «Upii, min nin sin tu lε nε? N'yo ηa laan baa'-a!» ⁵ Nε u'naa tɔke' bitonsɔnb ki ye: «U ye ma la, ní tien nnɔ.»

⁶ Tɔ, icincencien iluob iba lá se ní'saan. Cin kε cin lá li fre kí teke ten icuɔn iniin bii icuɔn piik nin ile. *Sufmbe lá kuonh i ya cin ni nε miñunm ki taah ki sɔkreh bi'ba, ki paakeh iyaajebok ye ma bo. ⁷ *Yesu tɔke' bitonsɔnb nnɔ ki ye: «Gbien men icin yii nɔ miñunm.» Nε bi gbien' i'kε miεn. ⁸ Nε u ye: «Kon men kí tí de wá likeh kunacenku ya tɔon.» Nε bi kon' kí tí de' wɔ, ⁹ kí laa' miñunm nnɔ kpɛnde' midaam ηɔ. Nε u wube' kí liike', ka ben mǐ ñen' ná saan. Ama bitonsɔnb bá kon' kí tí de' wɔ nnɔ, ben ben. Nε u yin' piice, ¹⁰ kí tɔke' wɔ ki ye: «Wá kε ye wɔ rí de midaam la, u kpíereh kí dienh má ηme nε. Binib ñun' kí tí gbo' la, nε u ji dienh má ηa ηme kí gbien'. Sin sien' ma ηme kí tí kɛnde' nε kí yuɔn' kí de'-a!»

¹¹ Nen nε yé miyɔkm ya bonn ná *Yesu cin' kí tien' nè. U lá tien' miyɔkm ya bonn bugben Kana ni nε, Galile ya tinfenm ni, kí cèrè' binib laa' u ηmɔbe ukpíeke ma bo. Nε u'panpaankaab teke' wɔ kí jin'.

¹² Ni ya puoli bó nε wɔn nin u'naa nin u'ninjieb nin u'panpaankaab jüre' Kapernawum ya du bó, kí tí tien' ní'bó iwenkáanke.

Yesu ñɔre' ikpenkpend Uwien ya duku ya luo bo (Matie 21:12-13; Mark 11:15-17; Luk 19:45-46)

¹³ Ní lá sien' waamu nε *Sufmbe ya Pak rí jele, nε *Yesu don' Yerusalem bó, ¹⁴ kí tí kɔn' Uwien ya duku* ya luo bo, kí laa' binib te u'bo. Biba kuɔreh inε nin ipe nin inenjel, bitɔb kpendeh ilike. ¹⁵ Nε u taa' inmi kí tien' unalébe yaam, kí ñɔre' biwenkuɔrb nnɔ nin bi'pe nin bi'ne nnɔ kε kí ñen'

* 2:14 Liike Matie 12:5; Mark 11:11; Luk 2:27.

saali, ki kpenkpien' bilikkpendb nnɔ ya like, ki tuture' bi'teb ki gbògbòbe'.
 16 Nε ki tɔke' binenjekuɔrb nnɔ ki ye: «Nεn men ni'ke niε saan! Ni la taa n'Baa ya duku kɔ tien kukpenkpendduku.» 17 Nε u'panpaankaab tiere' ki ye ni kele' *Uwien ya gbɔnku ni ki ye: «Uwien, n'nun mɔn a'duku ya gber bo cεen, nε ni sienh n'fɛl ni ten umu.»

18 Nε *Sufmbε ya ciεnb niire' wɔ ki ye: «A li tien mi lε yɔkm ya bonn kɔ wuɔn tε kɔ ye a ηmɔbe usen á tien a teh nà nɔ?» 19 Nε u ye: «We men Uwien ya duku kuu, ηɔ rɔ taa iwien ita kɔ liεbe kɔ mε kù.» 20 Nε bi ye: «Bi taa' ibin pinan nin iluob nε ki men' Uwien ya duku kuu nɔ, nε sin ye a li taa iwien ita kɔ liεbe kɔ mε kù-uu?» 21 Ama *Yesu lienh Uwien ya duku kua bó nnɔ, u niireh u'gbenent nε. 22 Uyo wà u mεkre' bitenkpiib ni nnɔ, nε u'panpaankaab tiere' ki ye u là len' nnɔ. Nε ki teke' nà kele' *Uwien ya gbɔnku ni nnɔ nin *Yesu ya lenm ki jin'.

Yesu ben nà te unil ya fɛl ni

23 *Yesu là te Yerusalem ni nε Pak ya nacenku nnɔ ya yo, ki tien' miyɔkm ya bont, binib laa', nε bà yebe teke' wɔ ki jin'. 24 Ama wɔn ηa du bi'bo, kime u ben binib kε ya yenmaale. 25 Wa nuunh uba rɔ tɔke wɔ unil ya gber. Kime wɔn bugben ben nà te unil ya fɛl ni.

3

Yesu nin Nikodem ya gber

1 Ujε uba là te bi yih wɔ Nikodem, u yé *Farisienmbε ya cekl ya nil nε, ki yé Sufmbε ya ciεnb ya uba. 2 U baa' *Yesu saan kuñonku ki tɔke' wɔ ki ye: «Cεnbaa, ti ben ki ye Uwien nε sɔn' ηε ní á lá wɔkn tε, kime Uwien ηa te nin nil la, wa rɔ fre kɔ tien yɔkm ya bont ten a teh ma bo nɔ.» 3 Nε *Yesu tɔke' wɔ ki ye: «N tɔkeh ηε imɔn nε, ba maa' unil wà ki lere' la*, udaan ηa rɔ fre kɔ lε Uwien ya bεl.» 4 Nε Nikodem ye: «Unil tien' ucien la, bi li tien mila kɔ maa wɔ kɔ lere? U li fre kɔ liεbe kɔ kɔ u'naa ya benku ni ηɔ be rɔ maa wɔ kɔ lere-ee?» 5 Nε *Yesu ye: «N tɔkeh ηε imɔn nε, ba maa' nil wà miñunm nin *Mifuoñaanm nila, udaan ηa rɔ fre kɔ Uwien ya bεl ni. 6 Unisaal maa' nà la, ni yé unisaal nε. *Mifuoñaanm maa' nà la, ni yé *Mifuoñaanm yaann nε. 7 La cère n tɔke' ηε ma ki ye ni kpe be rɔ maa nε kɔ lere nnɔ rɔ cuo ηε miyɔkm. 8 Mitafaam† joh mɔ yíe nà bó nε, nε a ciuh mi'waaku bó, ka ben mɔ ñen' nà, ki niireh nin mɔ joh nà. Unil wà kε *Mifuoñaanm maa' wɔ la, u'mɔ yaam te nnɔ nε.»

9 Nε Nikodem niire' wɔ ki ye: «Ni li tien mila kɔ tien-i?» 10 Nε *Yesu jiiin' wɔ ki ye: «A yé unil wà wɔknh Israyel yaab Uwien ya gber, nε ka ben n len' nà nɔ ya tingi-ii?» 11 N tɔkeh ηε imɔn nε, ti lienh ti ben nà nε, ki kundeh imɔn ti'nun laa' nà bo, nε na teknh ti'mɔnkun ki jinh. 12 N tɔkeh nε unjendun wuu ni ya gber, nε na teknh tù ki jinh. N tɔke' nε paaki bó yaar la, ni li tien mila kɔ teke tù ki ji? 13 Unil ya Bijε wà ñen' paaki bó ki jiiire' ní ηa ñi la, uba ηa don' paaki bó.

14 «Bi li fin Unil ya Bijε paaki bó ten Moyis là fin' ma uwe udɔ bo ki caan' kupenpelku ni nnɔ nε, 15 ηɔ unil wà kε teke' wɔ ki jin' la, wɔ rɔ lε limiel là ηa ηmɔbe gbenm.» 16 Imɔn, Uwien yíe unjendun ya nib ki gbien', nε ki taa' u'Bubaabk ki de' ηɔ wà kε teke' wɔ ki jin' la, u la kpo kɔ juore fεnm, ama wɔ rɔ lε *limiel là ηa ηmɔbe gbenm. 17 Kime Uwien ηa sɔn' ní u'Bijε unjendun

* 3:3 Grεkmbε ya lenm ya ñɔbonl là teh kɔ maa kɔ lere nnɔ li fre kɔ ye kɔ maa paaki bó mɔ. † 3:8 Grεkmbε ya lenm ya ñɔbonl là teh Mifuoñaanm nnɔ li fre kɔ ye mitafaam mɔ.

ni wɔ́ rí lá biin uɲɛndun ya nib, u sɔ́n' wɔ́ ní wɔ́ rí lá ɲmien bɛ nɛ. ¹⁸ Wà kɛ teke' wɔ́ ki jin' la, Uwien ɲa rí biin wɔ́. Ama wà kɛ ɲa teke' wɔ́ ki jin' la, Uwien biin' wɔ́ ɲɔ́, kimɛ wa teke' wɔ́n Uwien ya Bubaabk ki jin'. ¹⁹ Uwien ɲiikeh ná bo sɔ́ ki biindeh binib: kuwenwenku baa' uɲɛndun ni, nɛ binib yíe licinɲunl ki cɛn' kuwenwenku, kimɛ bi'tùon bre nɛ. ²⁰ Wà kɛ teh ná bre nɛn kuwenwenku nɛ, ka yíe wɔ́ rí nɛkn kù, kimɛ u jie u'tùonbiere nno li ɲɛ upaan bo nɛ. ²¹ Wà kɛ teh ná mɔ́n joh kuwenwenku ni nɛ, nɛ binib rí lɛ u'tùon kí bɛnde kí ye u teh Uwien yíe ná nɛ.

San len' Yesu ya gber ma bo

²² Ni ya puoli bó nɛ *Yesu nin u'panpaankaab jon' Sude ya tinfɛnm ni, ki tí te ni' bó, nɛ u siih binib Uwien ya ɲunm. ²³ San mɔ́ lá siih binib Uwien ya ɲunm, ɛnɔ́n ya du ni nɛ, kimɛ miɲunm lá yɛbe ni'saan. Udu nno kpieke Salim ya du nɛ. Binib lá bàareh u'saan, nɛ u siih bɛ Uwien ya ɲunm. ²⁴ U ya yo ki laa' ba laan lá cuo' San ki tí pɛkn'.

²⁵ San ya panpaankaab findeh nin Suf uba bi sɔ́kreh bi'ba ki paakeh iyaaɲɛbok ye ma bo nno bo nɛ. ²⁶ San ya panpaankaab baa' ki lá tɔ́ke' wɔ́ ki ye: «Cɛnbaa, unil wà lá te a'saan Sudɛn ya kpenpuol bó, a tɔ́ke' binib u'gber nno, u'mɔ́ ji siih binib Uwien ya ɲunm nɛ, nɛ binib kɛ ji joh wɔ́n saan.» ²⁷ Nɛ San tɔ́ke' bɛ ki ye: «Nil ɲa rí fre kí li ɲmɔ́be niba ɲɔ́ Wien ɲa de' wɔ́ nɛ. ²⁸ Ninbi bugbɛn yé n'mɔ́nkunb ki ye n lá len' ki ye min ɲa yé Uwien ya Nigɛndkɛ *Kristo, ama Uwien sɔ́n' nni rí liere wɔ́n nɛ usɛn. ²⁹ Ujɛ kuɔ́ndeh upii la, wɔ́n si upii. Piice ya jɔ́ wɔ́n te ugbɛ nɛ ki cengeh u'jɔ́ bó. U tí cii' u'jɔ́ ya niɛke bó uyo wà la, nɛ u'yɛnm rí songe cɛɛn. N'mɔ́ ɲmɔ́be u ya yɛnsɔ́nge nɛ ki tí gben'. ³⁰ Ní kpɛ wɔ́n *Kristo ya yel rí li tùɔ́reh ki kpienh, nɛ n'yaal rí li sondeh.»

Unil wà ɲɛn' paaki bó ní ya gber

³¹ Wɔ́n wà ɲɛn' paaki bó ní nno nɛ cɛn' ná kɛ te. Unil wà ɲɛn' uɲɛndun ni yé uɲɛndun ya nil nɛ, ki lienh uɲɛndun ya lenm. Unil wà ɲɛn' paaki bó ní nɛ cɛn' ná kɛ te. ³² U kundeh imɔ́n u laa' ná nin u cii' ná bo nɛ. Ama uba mɔ́nɔ́n ɲa teke' u'mɔ́nkun nno. ³³ Wà kɛ teke' u'mɔ́nkun nno la, u tuo' ki ye Uwien yé ugbɛmɔ́ndaan nɛ. ³⁴ Unil wà Uwien sɔ́n' wɔ́ ní nno lienh wɔ́n Uwien ya gber nɛ, kimɛ Uwien taa' *u'Fuoɲaanm ki de' wɔ́ ki tí gben' nɛ. ³⁵ Uwien Baa yíe u'Bije, nɛ ki taa' ná kɛ te ki ɲukn' wɔ́. ³⁶ Wà teke' Uwien ya Bije ki jin' la, u ɲmɔ́be limiel lá ɲa ɲmɔ́be gbenm nɛ. Ama wà ɲa tuo' ki teke' Uwien ya Bije ki jin' la, wa rí lɛ limiel nno. Uwien ya mutuol li tuu ki te u'bo nɛ.

4

Yesu nin Samari ya pii uba ya gber

¹ *Yesu cii' binib tɔ́ke' *Farisiɛnmbɛ ki ye u teh binib u'panpaankaab ki siih bɛ Uwien ya ɲunm ki cɛn' San. ² Imɔ́n, *Yesu bugbɛn ɲa lá siih nib Uwien ya ɲunm. U'panpaankaab nɛ lá siih bɛ. ³ *Yesu cii' bi lienh nno ma nno nɛ u siere' Sude ya tinfɛnm ni, ki liebeh Galile ya tinfɛnm bó. ⁴ U joh Galile la, u li ɲɛ *Samari ya tinfɛnm ni nɛ.

⁵ U tí baa' Samari ya du uba ni, bi yih wù Sikar. Sakɔ́b lá de' u'bije Yosef bukpaabu bùa nno ɲa fɔ́ke nin ni'saan. ⁶ Sakɔ́b ya ɲunbunl te nɛn saan nɛ. *Yesu cuon' ki jii', nɛ ki kɛle' liɲunbunl nno ya ɲɔ́gbel bo. Ní lá tuo kuwensiiku ya yo nɛ.

7 Samari ya pii uba baa' wə́ ń lun miñunm, ne *Yesu tək'e' wə́ ki ye: «Pu nni miñunm ń ñu.» 8 U ya yo ki laa' u'panpaankaab jon' udu ya benku ni be ń tĩ de tijier.

9 Ne upii nnə ye: «Kí ye be bo? Sin Suf mə́ lá mieh min Samari ya pii miñunm-ii?» U len' nnə, kime Sufmbə́ ɲa là nekndeh Samari yaab.

10 Ne *Yesu ye: «A bi ben Uwien ya paabu, ki tí bi ben wà mieh ɲe miñunm nə́ la, sin ne bi li mie wə́, ne u bi li de ɲe mifuobm ya ñunm.*»

11 Ne upii nnə ye: «Cenbaa, ɲa ɲmə́be bonlunkaann, liñunbunl nnə mə́ ñə́, a li le mifuobm ya ñunm nnə le saan-i? 12 Ti'yaaje Sakə́b ne là de' te liñunbunl lie nə́. Wə́n nin u'bijiéb nin u'went ke là ñun' li'ñunm. Sin ne cen' wə́n-ii?» 13 Ne *Yesu tək'e' wə́ ki ye: «Wà ke ñuh mie ya ñunm la, uñuñun li liebeh ki coh wə́ ne. 14 Ama wà ke li ñu n li de wə́ miñunm mà nnə, ñuñun ɲa ji li cuo wə́ fiebu. N li de wə́ miñunm mà nnə li te ten liñunbunl ne u'ni, kí li dienh wə́ limiel là ɲa ɲmə́be gbenm.» 15 Ne upii nnə ye: «Cenbaa, de nni mi ya ñunm, ñuñun ji la cuo nni ɲə́ n ji la bàareh nie saan ki luh.»

16 Ne *Yesu ye: «Jo kí tí yin a'ce kí liebe ní.» 17 Ne u ye: «Ma ɲmə́be ce.» Ne *Yesu jiiñ' wə́ ki ye: «A ye ɲa ɲmə́be ce ma nə́, nĩ yé imə́n ne. 18 Kime a kun' ticə́r kí tí dukn' jə́b biñun ne. A ji te uje wà saan fenfenno nə́ ɲa yé a'ce. A len' ma nə́, a tək'e' tigbemə́nt ne.» 19 Ne upii nnə ye: «Cenbaa, n bende' ki ye a yé *Uwien ya ñə́bonsə́knl ne. 20 Tinbi Samari yaab ya yaajéb puke' Uwien lijuəl lie bo ne, ne ninbi *Sufmbə́ ye bi li pukeh Uwien nà saan si: Yerusalem ni ne.»

21 Ne *Yesu tək'e' wə́ ki ye: «Upii, teke kí ji kí ye, uyo we ní, nib ɲa ji lá li pukeh Baa Uwien lijuəl lie bo, ka ji li pukeh wə́ Yerusalem mə́ ni. 22 Ninbi Samari yaab pukeh Uwien, ne ka ben wə́. Tinbi *Sufmbə́ wə́n, ti ben wə́, ne ki pukeh wə́. Kime wà li ɲmien binib ke ñen' *Sufmbə́ ni ne. 23 Uyo we ní, ne nĩ yé fenfenno ne, bipupukmə́nb li pukeh Baa Uwien bi'fəl ni ne imə́nmə́n. Kime Uwien nuunh bi ya nib ya bol ne be ń li pukeh wə́. 24 Uwien ɲa ɲmə́be gbənənt, ba lenh wə́. Binib bà ke pukeh wə́ nnə li pukeh wə́ bi'fəl ni' ne imə́nmə́n.» 25 Ne upii nnə ye: «N ben ki ye Uwien ya Nigendke, wà bi yih wə́ *Kristo nnə, li baa ní. U lá baa' la, u li tək'e te tibont ke ya tingi.» 26 Ne *Yesu ye: «Min wà lienh ɲe nə́, n yé wə́n ne.»

27 U ya yo ne u'panpaankaab liebe' ní. Bi laa' wə́n nin upii tək'eh tigber ma nnə ne nĩ cuo' be miyək'm, ama uba ɲa kaabe' ki niire' wə́ ki ye: «A yie ba u'saan-i?» Bii «A tək'eh wə́ be ya gber-i?»

28 Nen saan ne upii nnə taa' u'cuəl ki sien', ki jon' udu ya benku ni, ki tí tək'e' binib ki ye: 29 «Den men kí tí liike uje wà tək'e' nni n tien' nà ke nə́-a! Wa lii yé Uwien ya Nigendke Kristo-oo?» 30 Ne bi ñen' udu ni ki joh *Yesu bó.

31 Upii nnə liebe' udu bó uyo wà nnə, ne *Yesu ya panpaankaab gbáanh wə́ ki teh: «Cenbaa, ji tijier.» 32 Ne u tək'e' be ki ye: «N ɲmə́be tijier tuba ń ji na ben tũ.»

33 Ne u'panpaankaab niireh tə́b ki teh: «Uba ne nín tuke' tijier ki lá de' wə́ bii?» 34 Ne u tək'e' be ki ye: «N'jier si ń tien wà sən' nni ní yie nà ne, kí sən u'tuonl kí tí gben. 35 Ninbi pə́h mikpenjenm ki teh: «Nĩ sien' iñmaale inan ne nè ń kpaan tikpejier ya taanm.» Ama min tək'eh ne ne: yaare men kí liike, tikpejier ben' kí kpaan' mitaanm ɲə́. 36 Wà taakeh tikpejier teknh

* 4:10 Grəkmbə́ ye lenm ya ñə́bonl là te mifuobm ya ñunm nnə li fre kí ye miñunbungkaam mə́.

† 4:24 Grəkmbə́ ye lenm ya ñə́bonl là teh bi'fəl ni nnə li fre kí ye Mifuoñaanm ya tuəm bo mə́.

u'paaku nε, ki taakeh ni'ke limiel là ηa ηmabe ghenm bo. Nen nε li cère wà buuh nin wà taakeh ke ní li ηmabe uyensonge. ³⁷ Mikpenjenm mà teh: «Uba buuh, nε utò taakeh» nnò yé imòn nε. ³⁸ Kimε n sòn' nε ní tí taan tikpejier tà na jènde' tu'bo nε. Biba nε jènde' ki sòn', nε ninbi jondeh bi'tontonku bo.»

³⁹ Upii nnò tòke' Samari ya tinfenm yaab ki ye *Yesu tòke' wò u tien' nà ke ma nnò nε bi teke' *Yesu ki jin' ki yebe, ⁴⁰ ki baa' u'saan, ki gbáan' wò ki ye wò ní juore bi'saan, nε u tien' nin be iwien ile. ⁴¹ Binib teke' wò ki jin' wòn bugben ya lenm bo ki yebe ki cen' bà teke' wò ki jin' upii nnò ya lenm bo nnò. ⁴² Nε bi tòke' upii nnò ki ye: «Na ji yé a ya lenm baba bo nε tí teke' wò ki jin'. Tinbi bugben cii' u len' ma bo, ki bende' ki ye u mənbe ki yé unjendun ya Nmienl nε.»

Yesu cère' utonsancien uba ya buk faake'

⁴³ Iwien ile nnò gèbre', nε *Yesu ñen' ni'saan ki jon' Galile ya tinfenm ni. ⁴⁴ Wòn bugben nε là len' ki ye *Uwien ya ñabonsoknl ke ñabonsoknl ya tiema du ni yaab nε ηa boh wò. ⁴⁵ Ama u tí baa' Galile ya tinfenm ni ma nnò, bi teke' wò kucenku mənəmnm nε, kimε bi'mò là jon' Yerusalem be ní tí jele kunacenku ma nnò, bi là laa' u tien' nà ke kunacenku nnò ya yo.

⁴⁶ U liebe' ki baa' Kana ya du ni, Galile ya tinfenm ni, u là cère' miñunm kpènde' midaam nà saan nnò. Gobina ya tonsancien uba te Kapernawum ya du ni u'bijε bun. ⁴⁷ Utonsancien nnò cii' *Yesu ñen' Sude ya tinfenm bó ki baa' Galile ya tinfenm ni, nε u baa' ki gbáan' *Yesu ki ye wò ní jo u'den, kí cère u'bijε ní faake, kimε u benh wò ní kpo nε. ⁴⁸ Nε *Yesu tòke' wò ki ye: «Na laa' yòkm ya díeku nin yòkm ya bonn la, na lí li teke nni kí ji-a!» ⁴⁹ Nε utonsancien nnò tòke' wò ki ye: «Yonbdaan, jo n'den tonm! A taande' la, a lí tí baa kí lε n'buk nnò kpo'-a.» ⁵⁰ Nε *Yesu ye: «Li kunh, a'bijε faake'-a.»

Ujε nnò teke' *Yesu tòke' wò nà nnò ki jin', nε ki liebe' ki kùnh. ⁵¹ U kùnh ma nnò nε u'tonsənb tuobe' wò usen ni ki tòke' wò ki ye: «A'bijε faake'-a.»

⁵² Nε u niire' be ki ye: «U lε yo ba nε u'gbenent tunge'?» Nε bi tòke' wò ki ye: «Wenli kutaajuaku kukurku kuba ya yo nε u'gbenent wun songe'.»

⁵³ Nε ujε nnò bende' ki ye u ya yo nε *Yesu wun tòke' wò ki ye u'bijε faake' ηò. Nen saan nε wòn nin u'den yaab ke teke' *Yesu ki jin'.

⁵⁴ Nen nε tien' miyòkm ya bonlienn nà *Yesu tien' nε uyo wà u ñen' Sude ya tinfenm ni, ki liebe' ní Galile ya tinfenm ni nnò.

5

Ujε uba ya tään nin u'nuo faan' Yesu cère' u faake'

¹ Ni ya puoli bó nε Sufmbe ya nacenku kuba te Yerusalem ni, nε *Yesu don' ni'bó. ² Bi là lùke' kujebieku kuba Yerusalem ni, kù te bi yih nà saan ipe ya nañəbu nnò. *Sufmbe ya lenm ni, bi yih kujebieku nnò Betsata nε. Tininbont tunun là se ki guən' kù. ³ Biwiənb dədə tininbont nnò ni ki yebe. Biba yé ijùə, bitəb yé idien, bitəb mə ya nuə nin bi'taan ke faan'. [Bi'ke là də ki gu uyo wà miñunm li jenge nε. ⁴ Kimε uyo uba la, Uwien ya tond uba tí ní jiire ní nε kí lá kə kujebieku nnò ni, kí kùkùre miñunm. Uyo wà u baa' ki lá kùreh uwien wà kpie' ki kən' la, u bun iwien yà ke la, u lí faake nε.]* ⁵ Ujε uba mə là te ni'saan ki bun ibin pita nin iniin. ⁶ *Yesu laa' u də, nε u bende' ki ye u bunge' ní wuəke'-a. Nε u niire' wò ki ye: «A yé á faake-ee?» ⁷ Nε uwien nnò jiin' wò ki ye: «Yonbdaan, miñunm lá jengeh la,

* 5:4 Bi kpie' ki kele' tigbont tà nnò ya tuba ni migbiirm 5:3b-4 ηa te tu'ni.

ma ηmabe nil wà li taa nni kí kuon mi'ni. N benh ní kò la, ne uba ní kpiε nin nni kí kò.» ⁸ Nε *Yesu tòke' wò ki ye: «Fii, kí yuure a'nagenl, kí li cuonh.» ⁹ Nε u faake' i ya taa bo, ki yuure' u'nagenl, ki cuonh.

Ni'daali là yé *Saba ya daali nε. ¹⁰ Nεn bo nε *Sufmbe ya cienb tòke' uje wà faake' nno ki ye: «Dinnò yé *Saba ya daali nε, ηa ηmabe sen a yuure' a'nagenl kí tuke.» ¹¹ Nε u tòke' bε ki ye: «Uje wà cère' n faake' nno, wòn nε ye ní yuure n'nagenl kí li cuonh.» ¹² Nε bi niire' wò ki ye: «U le daan nε ye á yuure a'nagenl kí li cuonh-i?»

¹³ Nε uje wà faake' nno ηa bende' unil wà nε, kime linigol là te ni'saan ma nno wa bende' *Yesu taa' nà bó.

¹⁴ Uyo uba nε *Yesu lá laa' wò Uwien ya duku ya luo bo, nε ki tòke' wò ki ye: «Liike, fenfennò a faake'-a! A la ji ní tien biere ηò ijend yà cen' yie nò la tu ηε.» ¹⁵ Nε uje nno jon' ki tí tòke' *Sufmbe ya cienb ki ye *Yesu nε cère' u faake'. ¹⁶ Nεn bo nε Sufmbe ya cienb cin' ki kòn h nin Yesu, kime u cère' unil faake' *Saba ya daali. ¹⁷ Ama *Yesu tòke' bε ki ye: «N'Baa sòn itùon nε haali nin fenfennò, nε n'mò sòn h.» ¹⁸ *Yesu len' nno ma nno nε Sufmbe ya cienb tùreh ki nuunh bε ní ku wò. Na yé u saa' *Saba ya daali ya kuòl baba nε bi nuunh bε ní ku wò, kime u yin' Uwien wòn bugben ya Baa ma nno u taa' u'ba ki kpaan' Uwien nε.

Uwien de' u'Bije mituom

¹⁹ Nεn saan nε *Yesu liebe' ki tòke' bε ki ye: «N tòkeh nε imòn nε, Uwien ya Bije ηa ní fre kí tien niba u'ba bo. U laa' u'Baa teh nà nno, u'mò teh nen nε. U'Baa teh nà nno, u'mò teh nen nε, ²⁰ kime Baa yie u'Bije, nε ki wuòn' wò u teh nà ke. U li wuòn wò itùon yà cen' yie nò, ηò nè ní tùre kí cuo nε miyòkm. ²¹ Uwien Baa mèkreh bitenkpiib, ki cèreh bi fuobe ma nno, nno nε u'Bije mò li cère u yie bà nno ní li fuobe. ²² Uwien Baa ηa buh nil uba buur, u cèbe' u'Bije nε tibuur ke, ²³ ηò binib ke ní kpieke u'Bije ten bi kpiekreh u'Baa ma bo. Unil wà ke ηa kpieke' Uwien ya Bije la, wa kpieke' u'Baa wà sòn' wò ní nno mò nε.

²⁴ «N tòkeh nε imòn nε, unil wà ke cii' n'gber, ki teke' wà sòn' nni ní ki jin' la, u laa' limiel là ηa ηmabe gbenm nε. Uwien ηa ní biin udaan. U ñen' mikuom ni nε, ki kòn' mifuobm ni. ²⁵ N tòkeh nε imòn nε, uyo we ní, nε nì yé fenfennò nε, bitenkpiib li cii Uwien ya Bije ya nieke bó. Bà li cii nno li le limiel. ²⁶ Baa yé limiel ya daan ma nno nε kí cère' u'Bije mò yé limiel ya daan, ²⁷ ki de' wò ufaa wò ní bu binib tibuur, kime u yé Unil ya Bije nε. ²⁸ La cère men nie ke ní cuo nε miyòkm. Uyo we ní, binib bà ke te ikul ni nno li cii u'nieke bó, ²⁹ kí ñe ní. Bà sòn' lituonmòmòmòl nno li mèkre kí le limiel, nε bà sòn' itùonbiere nno mò li mèkre ηò Uwien ní bu bε tibuur.»

Nà wongeh ki teh Yesu mənbe ki ñen' ní u'Baa Uwien saan

³⁰ «Ma ní fre kí tien niba n'ba bo. N buh binib tibuur n'Baa ye ma bo nε. N'buur cuube nε, kime ma nuunh n yie nà, n nuunh wà sòn' nni ní nno yie nà nε. ³¹ N kundeh n'ba bo imòn la, na ní tuo n'mònkun nno. ³² Uba nε kundeh n'bo imòn, nε n ben ki ye u lienh n'bo nà nno, yé imòn nε. ³³ Ninbi bugben là sòn' ni'tondb San saan, nε u tí len' n'bo tigbemànt. ³⁴ Na yé n nuunh unil ya mònkun nε cère' n tiere' nε San ya gber. N lienh nno ηò ní ηmere nε. ³⁵ San là te ten lifrl là bi se' lè li wendeh nε. Ninbi bugben là tuo' ki pokn' u'wenwenku ni uyo uba. ³⁶ Ama niba kundeh n'bo imòn, ki cen' San ya mònkun. Nen si: n'Baa de' nni itùon yà nno n sòn h nε, nε n li sòn yè kí tí gben nε. Itùon bugben nε wongeh ki teh n'Baa nε sòn' nni ní.

³⁷ N'Baa wà sòn' nni ní nnò, wòn bugben kundeh n'bo imòn ne. Ama na cii' u'nieke bó, ka laa' wò mò. ³⁸ U'gber ña te ni'fèl ni, kime na teke' u sòn' wà ní nnò ki jin'. ³⁹ Ni tùreh ki fiinh *Uwien ya gbànku, ki maaleh ki teh, ni li le kun ni ne limiel là ña ñmòbe gbenm. Kugbànku nnò ne kundeh n'bo imòn. ⁴⁰ Ne na yíe ní baa n'saan kí le limiel nnò.

⁴¹ «Na yé n nuunh ukpíeke binib saan ne. ⁴² Ama n ben ne, ninbi ña ñmòbe Wien ya yíem ni'fèl ni. ⁴³ Min baa' n'Baa ya yel bo ne, ne na teke' nni. Ama unil baa' wòn bugben ya yel bo la, ni teknh wò ne. ⁴⁴ Ni yíe ní li kpíekreh tób ne, ka nuunh kpíeke wà ñeh ní Uwien baba saan nnò. Nen bo, ni li tien mila kí teke nni kí ji? ⁴⁵ Ni la maaleh ki teh min ne li biin ne n'Baa saan. Ni du Moyis wà bo nnò, wòn ne li biin ne. ⁴⁶ Ni bi teke' Moyis ki jin' la, ni bi li teke n'mò kí ji ne, kime Moyis là kele' n ya gber ne. ⁴⁷ Na teke' Moyis kele' nà nnò ki jin' ma nnò, ni li tien mila kí teke n'gber kí ji?»

6

Yesu jin' linigocienl liba

(Matie 14:13-21; Mark 6:30-44; Luk 9:10-17)

¹ Ni ya puoli bó ne *Yesu puore' Galile ya ñunciennm mà bi liebe' ki yih mè Tiberiyad ya ñunciennm nnò. ² Binib laa' u teh miyòkm ya bont, ki cèreh biwienb faakreh ma nnò ne bi pè u'bo ki yebe. ³ Ne *Yesu nin u'panpaankaab don' lijuəl ki tì kèle'. ⁴ Nì là sien' waamu ne *Sufmbè ya Pak ní jele. ⁵ *Yesu yaare' ki laa' binib we ní u'saan ligol, ne u niire' Filip ki ye: «Ti li de tijier le saan ñò binib biè ní ji?» ⁶ Wòn bugben là ben u li tien ma bo, ne ki niire' Filip ñò wò ní cii u li len kí ye bà. ⁷ Ne Filip jii' wò ki ye: «Ti taa' iwien kobiile ya tuonl ya paaku mònòn ki de' tijier la, ta ní baa unil ke ní le finfiimu kí ji.»

⁸ Ne u'panpaankaab ya uba, bi yih wà Andre u yé Simòn Pier ya ninje nnò tòke' *Yesu ki ye: ⁹ «Kibujebuk kiba te niè saan ki ñmòbe kpònò unun nin mujenwawaamu mule ama binib biè yebe ki kpè ma nò, nì li tien be ba?»

¹⁰ Ne *Yesu tòke' be ki ye: «Cère men binib nnò ke ní kèle.» Timòsngt là yebe ni'saan, ne bi kèle' tu'bo. Bijeb là li baa ten itur inun. ¹¹ *Yesu yuure' kpònò nnò, ki faare' Uwien, ki gbiire' binib nnò, ne ki tien' nnò mujenwawaamu nnò mò. U là de' bi'ke bi yíe ma bo ne. ¹² Bi'ke ñmòn' ki gbo', ne u tòke' u'panpaankaab ki ye be ní tanaan tijenjent tà sien' nnò ñò niba la ñende. ¹³ Bi tanaan' binib nnò ñmòn' kpònò unun nnò ki gbo' tijenjent tà sien' nnò, ki gbien' ikpencub piik nin ile.

¹⁴ Binib nnò laa' *Yesu tien' miyòkm ya bonn nnò ma nnò ne ki ye: «Uje wuò mònbe ki yé *Uwien ya ñàbonsòknl wà li baa unendun wuu ni nnò ne.» ¹⁵ *Yesu bende' ki ye bi nuunh be ní cuo wò kí tien bi'ber, ne ki siere' bi'saan, ki liebe' ki don' lijuəl u'baba.

Yesu cuonh miñunm bo

(Matie 14:22-33; Mark 6:45-52)

¹⁶ Kutaajuòku juòre' ma nnò ne u'panpaankaab bure' miñunciennm bó, ¹⁷ ki tì kòn' buñerbu, ki joh miñunciennm ya kpenpuol, Kapernawum ya du bó. Nì biire' ki laa' *Yesu ña laan baa' bi'saan. ¹⁸ Kutafaaku fii' ki joh ki gbiekeh, ne inungbegbel fih. ¹⁹ Bi kùre' buñerbu ki baa' kònsini unun bii uluob, ne ki laa' *Yesu cuonh miñunm bo ki nekndeh buñerbu nnò, ne bujewaambu cuo' be. ²⁰ Ne u tòke' be ki ye: «Min ne. La sen men jewaanbu.»

21 U len' nnɔ ma nnɔ bi'yenm sɔnge nɛ bi taa' wɔ buɲerbu nnɔ ni. Nɛ i ya taa'n bo bi pɔk ki baa' ugbɛ, bi li ɲɛ nà saan buɲerbu ni.

Linigol nuunh Yesu

22 Kutaaku faa', nɛ linigol là juore' miɲunciɛnm ya gbaatɔl nnɔ tiere' ki ye buɲerbu buba nɛ wun te ni'saan, ki bende' ki ye bù wun fii' uyo wà nnɔ, *Yesu ɲa kɔn' bù, u'panpaankaab baba nɛ wun kɔn' bù ki bure'. 23 Ama iɲertɔ ɲɛn' Tiberiyad ya du bó ní ki baa' nà saan Yonbdaan wun taa' kpɔnɔ ki faare' Uwien, ki de' binib bi ɲmɔn' nnɔ. 24 Linigol nnɔ laa' *Yesu nin u'panpaankaab ɲa ji te ni'saan ma nnɔ nɛ bi kɔn' iɲerde nnɔ, ki joh miɲunciɛnm ya kpenpuol, Kapɛrnawum ya du bó, bɛ rí tì nuun wɔ.

Yesu nɛ yé limiɛl ya jier

25 Bi tì laa' wɔ miɲunciɛnm ya kpenpuol, nɛ ki niire' wɔ ki ye: «Cɛnbaa, a baa' niɛ saan u lɛ yo ba?» 26 Nɛ u tɔkɛ' bɛ ki ye: «N tɔkɛh nɛ imɔn nɛ, ni jin' tijier ki gbo' ma nnɔ, nɛn bo nɛ ni nuunh nni, na yé ni bende' miyɔkm ya bont nnɔ ya tingi nɛ ki nuunh nni. 27 La sɔnh mɛn ki nuunh tijier tà saah. Ama li sɔnh mɛn ki nuunh tijier tà dienh nɛ limiɛl là ɲa ɲmɔbe gbenm. Unil ya Bijɛ nɛ li de nɛ tijier bugbɛn, kimɛ Baa Uwien bugbɛn wuɔn' ki ye u de' wɔn nɛ u'tuɔm.»

28 Nɛ bi niire' wɔ ki ye: «Ti li tien mila kí sɔn Uwien yíe ituon yà?» 29 Nɛ *Yesu ye: «Uwien yíe lituonl là si: ní teke min wà u sɔn' nni ní nnɔ nɛ kí ji.» 30 Nɛ bi ye: «A li tien mi lɛ yɔkm ya bonn tí lɛ ɲɔ kí teke ɲɛ kí ji? A li sɔn ba? 31 Tí'yaajɛb là jin' tijier tà bi yih tù *mann nnɔ kupenpelku ni. Ní kɛle' *Uwien ya gbɔnku ni ki ye: «U de' bɛ tijier tà ɲɛn' paaki bó ní bɛ rí ji.» 32 Nɛ *Yesu ye: «N tɔkɛh nɛ imɔn nɛ, na yé Moyis nɛ là de' nɛ tijier tà ɲɛn' paaki bó ní nnɔ. Ama n'Baa nɛ dienh nɛ tijiemɔnt tà ɲɛh paaki bó ní. 33 Kimɛ tijier tà Uwien dienh nɛ tù nnɔ, tun nɛ ɲɛh paaki bó ní ki dienh uɲɛndun ya nib limiɛl.» 34 Nɛ bi ye: «Yonbdaan, li dienh tɛ tu ya jier uyo kɛ.» 35 Nɛ u ye: «Min nɛ yé limiɛl ya jier. Wà kɛ baa' n'saan la, kɔnm ɲa ji li cuo wɔ. Wà kɛ teke' nni ki jin' la, ɲuɲun ɲa ji li cuo wɔ. 36 N kpɛ' ki tɔkɛ' nɛ ɲɔ: ni laa' nni, ama na nín teke' nni ki jin'. 37 Binib bà kɛ n'Baa taah bɛ ki dienh nni li baa n'saan. Wà kɛ baa' n'saan la, ma rí wíɛ wɔ. 38 Kimɛ n ɲɛn' paaki bó ní rí lá tien wà sɔn' nni ní yíe nà nɛ, ma baa' rí tien n'bugbɛn yíe nà. 39 Wà sɔn' nni ní yíe nà si: u de' nni binib bà kɛ nnɔ, n la cère bi'ni uba rí bole, ama rí mɛkre bi'kɛ uwenfɔrke ya daali*。」 40 Kimɛ n'Baa yíe nà si: «Binib bà kɛ laa' min u'Bijɛ ki teke' nni ki jin' nnɔ rí lɛ limiɛl là ɲa ɲmɔbe gbenm nɛ. Nɛ n li mɛkre bɛ uwenfɔrke ya daali.»

41 U ya yo nɛ Sufmbɛ ya ciɛnb bunbeh u'bo, kimɛ u len' ki ye: «Min nɛ yé tijier tà ɲɛn' paaki bó ní.» 42 Nɛ ki tɔkɛh tɔb ki teh: «Ujɛ wuɔ Yosef ya bijɛ *Yesu ɲa ɲí-i? Ti bɛn u'naa nin u'baa-a! Bɛ tien' u len' ki ye u ɲɛn' paaki bó ní?»

43 Nɛ *Yesu liɛbe' ki tɔkɛ' bɛ ki ye: «La bunbeh mɛn tɔb saan. 44 N'Baa wà sɔn' nni ní nnɔ ɲa dère' nil, ki baa' n'saan la, nil ɲa rí fre kí baa n'saan. Unil wà kɛ baa' n'saan la, n li mɛkre udaan uwenfɔrke ya daali. 45 Uwien ya ɲɔbonsɔknɔb là kɛle' ki ye: «Uwien li wɔkn bi'kɛ miwɔknm.» Unil wà kɛ cii' n'Baa len' nà miwɔknm nnɔ ni, ki teke' nɛ la, udaan li baa n'saan. 46 Uba ɲa laa' Baa Uwien, wà ɲɛn' ní u'saan nnɔ baba nɛ laa' wɔ. 47 N tɔkɛh nɛ imɔn nɛ, unil wà teke' nni ki jin' la, u ɲmɔbe limiɛl là ɲa ɲmɔbe gbenm nɛ. 48 Min nɛ yé limiɛl ya jier. 49 Ni'yaajɛb là jin' tijier tà bi yih tù *mann

* 6:39 Uwenfɔrke ya daali yé lidaali là Uwien li bu binib kɛ tibuur nnɔ nɛ.

nnɔ kupenpelku ni. Nin nen ke ɲɔ bi kpo'. ⁵⁰ Ama tijier tà ñen' paaki bó ní nnɔ, unil jin' tun la, wa ní kpo. ⁵¹ Min ne yé tijier tà ñen' paaki bó ní ki dienh binib limiel. Unil jin' tu ya jier la, u li fuobe ne uyo ke. N'gbenent ne yé tijier tà n li de tu unɛndun ya nib ɲɔ be ní le limiel.» ⁵² Nen bo ne *Sufmbɛ findeh bi'ɲmiel ni ki teh: «Uje wuɔ li tien mila kí de' te u'gbenent tí ɲmɔn-i?»

⁵³ Ne *Yesu ye: «N takeh ne imɔn ne, na ɲmɔnh Unil ya Bijɛ ya gbenent, ka ñuh u'sèm la, miel ɲa te ni'ni. ⁵⁴ Unil wà ɲmɔnh n'gbenent ki ñuh n'sèm la, limiel là ɲa ɲmɔbe gbenm te u'ni, ne n li mekre wɔ uwenfɔrke ya daali. ⁵⁵ Kimɛ n'gbenent yé tijiemɔnt ne, ne n'sèm yé midemɔnm. ⁵⁶ Unil wà ɲmɔnh n'gbenent ki ñuh n'sèm la, u te nin nni, ne n'mɔ te nin wɔ. ⁵⁷ N'Baa yé limiel ya daan ne ki sɔn' nni ní, wɔn bo ne n fuobe. Nnɔ ne unil ɲmɔnh n'gbenent la, min bo ne u'mɔ li fuobe. ⁵⁸ Tijier tà ñen' paaki bó ní te nnɔ ne. Ta te ten ni'yaajeb là jin' tà nnɔ. Ben kpo'-a. Ama unil jin' tu ya jier la, u li fuobe ne uyo ke.» ⁵⁹ *Yesu là wɔknh *Sufmbɛ ya taanl ya duku kua te Kapernawum ni nnɔ ne ki len' nen ke.

Yesu ya panpaankaab biba siere' u'saan

⁶⁰ U'panpaankaab cii' nnɔ ma nnɔ ne bi'ni bà yebe ye: «Tigber tuu faa ne. ɲme li fre kí cenge tù?»

⁶¹ U bende' u'yɛnm ni ki ye bi bunbeh tigber nnɔ bo, ne ki niire' be ki ye: «Nì saa' ni'yɛnm ne-εε? ⁶² Ni nín ji bi laa' Unil ya Bijɛ liebe' ki doh paaki bó u là te nà saan ne le? ⁶³ *Mifuoñaanm ne dienh limiel. Unisaal baba ɲa ní fre kí tien bonn. Tigber tà n take' ne nɔ ñen' *Mifuoñaanm saan ne ki dienh limiel. ⁶⁴ Ama ni'ni biba ɲa teke' ki jin'.» Kimɛ *Yesu là ben haali micincinm bà ɲa teke' wɔ ki jin', ki ben wà lá li kuɔre wɔ mɔ. ⁶⁵ Ne u ti ye: «Nen bo ne n take' ne ki ye n'Baa ɲa cèbe' wà la, wa ní fre kí baa n'saan.»

⁶⁶ Kí ñe u ya yo ne u'panpaankaab ni bà yebe siere' u'saan ka ji takeh nin wɔ. ⁶⁷ Ne u niire' piik nin bile nnɔ ki ye: «Ni'mɔ yíe ní siere bi?» ⁶⁸ Ne Simɔn Pier jìin' wɔ ki ye: «Yonbdaan, ti siere' la, ti li jo ɲme saan-i? Sin ne ɲmɔbe limiel là ɲa ɲmɔbe gbenm ya gber. ⁶⁹ Ti teke' ki jin', ki ben ki ye sin ne yé Uwien ya Niñaan.»

⁷⁰ Ne u take' be ki ye: «Min ne ɲa gènde' ne piik nin bile-ee? Ama ni'ni uba yé usenpol ne.» ⁷¹ *Yesu len' nnɔ ma nnɔ, u niireh Simɔn Iskariyɔt ya bijɛ Sudas ne. Nin Sudas mɔ yé u'panpaankaab piik nin bile nnɔ ya uba ma ke nnɔ, wɔn ne lá li kuɔre wɔ.

7

Yesu ya ninjieb ɲa teke' wɔ ki jin'

¹ Ni ya puoli bó ne *Yesu cuonh Galile ya tinfenm ni, ka yíe wɔ ní jo Sude ya tinfenm ni, kime Sufmbɛ ya ciɛnb bà te ni'bó nnɔ nuunh be ní ku wɔ ne. ² Tɔ, ní là sien' waamu ne *Sufmbɛ ní jele kunacunku kua bi yih kù Ininbon ya nacunku nnɔ. ³ Ne u'ninjieb take' wɔ ki ye: «Siere niɛ saan, kí li joh Sude ya tinfenm bó ɲɔ a'panpaankaab mɔ ní tí le a teh miyɔkm ya bont tà. ⁴ Unil yíe u'yel ní fii la, wa buɔh u sɔnh nà. A teh miyɔkm ya bont tà nnɔ, cère binib ke ní le a teh nà.» ⁵ Kimɛ ben u'ninjieb mɔnɔn ɲa là teke' wɔ ki jin'.

⁶ Ne *Yesu take' be ki ye: «N'yo ɲa laan baa'. Ninbi wɔn uyo ke mɔn ni'bo ne. ⁷ Unɛndun ya nib ɲa ní fre kí li nen ninbi. Bi nen min ne, kime n lienh ki teh bi'tuon bre ne. ⁸ Ninbi li joh men kunacunku nnɔ. Min ɲa ní jo, kime n'yo ɲa laan baa'.» ⁹ U là take' be nnɔ ne ki juore' Galile ya tinfenm ni.

Yesu jon' Ininbon ya nacenku ya jelm

¹⁰ *Yesu ya ninjieɓ bure' kunacenku nno ma nno ne u'mo lɔkre' ki paan'.
¹¹ *Sufmɛ ya cienb nuunh wɔ kunacenku nno ni, ne ki niireh ki teh: «U te le so?»

¹² Ne linigol nno bunbeh ki tɔkeh tɔb u'gber. Biba teh u yé unimɔn, ne bitɔb teh wa yé nimɔn, u tulndeh binib ne. ¹³ Ama uba ɗa len' u'gber paan bo, kime bi fenge *Sufmɛ ya cienb ne.

¹⁴ Bi jele' kunacenku ki ti gbiire' siik ni uyo wɔ nno, ne *Yesu jon' Uwien ya duku bó, ki ti wɔknh binib Uwien ya gber. ¹⁵ Ni cuo' *Sufmɛ miyɔkm, ne bi len' ki ye: «Uje wuɔ ɗa benge' gbɔnku-a! U tien' mila ki ben kugbɔnku mie ya benm-i?» ¹⁶ Ne u tɔke' be ki ye: «N wɔknh binib na nɔ, na yé min bugben ya wɔknm. Ni yé wɔ sɔn' nni ní nno ya wɔknm ne. ¹⁷ Unil yie wɔ ri tien Uwien yie na la, u li bende n wɔknh binib na nɔ, ni yé Uwien ya wɔknm ne bii n lienh min bugben ya yel bo ne. ¹⁸ Unil wɔ lienh wɔn bugben ya yel bo la, u nuunh u'tiema kpieke ne. Unil wɔ nuunh wɔn' wɔ ya kpieke la, wɔn ne yé ugbemɔndaan, ka ɗmɔbe tonnenku. ¹⁹ Moyis ne ɗa lá de' ne *yiko-oo? Nin nen ke ni'ni uba ɗa pe yiko nno bo. Be tien' ni nuunh ní ku nni?»

²⁰ Ne linigol nno tɔke' wɔ ki ye: «Usenpol ne ɗaake ɗe! Nme nuunh wɔ ri ku ɗe?» ²¹ Ne u ye: «N tien' miyɔkm ya bonn niba kpein ne *Saba ya daali, ne ni cuo' ni'ke miyɔkm. ²² Moyis lá ye ní li jeh ipun. Upunje ɗa ñen' Moyis saan, u ñen' ni'yaajekpiek saan ne. Nen bo ne *Saba ya daali mɔnɔn, kibuk ká kpaan' ní jie ki'pun la, ni jeh kè ne. ²³ Ni jeh ipun *Saba ya daali ɗɔ ni la saa Moyis ya yiko ne. Ne min cère' uwien ya gbenent ke faake' *Saba ya daali, ne ni'benku ni ben' n'bo-oo? ²⁴ La likeh men nib ya nun bó ki buh be buur. Cère men ni'buur ri li cuube.»

Binib nuunh be ri bende Yesu yé udaan wɔ

²⁵ Yerusalem yaab biba lienh ki teh: «Uje wɔ bi nuunh be ri ku wɔ nno ɗa so-so? ²⁶ Wɔn ne lienh binib ya nun bó ba teh wɔ niba nɔ! Bii ti'cienb mɔnbe ki bende' ki ye u yé Uwien ya Nigendke Kristo ne? ²⁷ *Kristo lá baa' la, uba ɗa ri bende u ñen' ná saan. Ama uje wuɔ wɔn ti'ke ben u ñen' ná saan.»

²⁸ *Yesu te Uwien ya duku ya luo bo, ki wɔknh binib, ne ki len' ufaa bo ki ye: «Ni mɔnbe ki ben nni ki ben n ñen' ná saan-a! Nin nen ke ɗɔ ma baa' n'ba ya baam. Wɔ sɔn' nni ní nno yé ugbemɔndaan ne. Ama ninbi ɗa ben wɔ. ²⁹ Min wɔn, n ben wɔ, kime n ñen' wɔn saan ne, ne wɔn ne sɔn' nni ní.»

³⁰ Nen saan ne bi nuunh be ri cuo wɔ. Ama uba ɗa tien' wɔ niba, kime u'yo ɗa laan lá baa'. ³¹ Linigol nno ni binib bá yebe ne teke' wɔ ki jin', ne ki len' ki ye: «Uwien ya Nigendke Kristo lá baa' la, u li tien miyɔkm ya bont kí cɛn uje wuɔ tien' ma bo nɔ-so?»

Farisienmɛ nin bitɔtuarcienb nuunh be ri cuo Yesu

³² *Farisienmɛ cii' linigol nno bunbeh *Yesu bo ná ke nno, ne ben nin bitɔtuarcienb sɔn' biguguurb be ri ti cuo wɔ ní. ³³ Ne *Yesu tɔke' linigol nno ki ye: «Ma ji li wuɔke ni'saan, n li liebe wɔ sɔn' nni ní nno bó. ³⁴ Ni lá li nuun nni ka ri le nni, kime na ri fre kí jo n ti li te ná saan nno.»

³⁵ Ne *Sufmɛ niireh tɔb ki teh: «U li jo le saan ne ta ri le wɔ? U li jo Gɛkmbɛ ya tinfenm má *Sufmɛ yere' ki te mi'ni nno ne kí ti ri li wɔknh Gɛkmbɛ-ɛɛ? ³⁶ U len' ki ye ti li nuun wɔ, ka ri le wɔ, ka ri fre kí jo u ti li te ná saan nno. U'lenm mie nɔ ya tingi si ba?»

Miɗunm má dienh limiel ya gber

³⁷ Kunacenuk nno ya tontonddaali là yé uwengbenge nε. Nen daali nε *Yesu sere' ki len' ufaa bo ki ye: «Uñuñun ηmabe wà la, wà ñ den n'saan kí ñu. ³⁸ Unil wà teke' nni ki jin' la, miñunm mà dienhu limiel li puube u'fèl ni ten likpenl nε. Ni kele' nno nε *Uwien ya gbõnku ni.» ³⁹ U len' nno ma nno, u niireh *Mifuoñaanm mà Uwien lá li de mè binib bà teke' wà ki jin' nno nε. U ya yo ki laa' *Mifuoñaanm ηa laan là jüre' ní, kimε Uwien ηa laan là kpíeke' Yesu.

Yesu bo, binib ηa len' ki cii' táb bó

⁴⁰ Linigol nno cii' *Yesu len' ná nno nε biba len' ki ye: «Ujε wuó mánbe ki yé *Uwien ya ñòbonsòknl wà li baa ní nno nε.» ⁴¹ Bitáb ye: «U yé Uwien ya Nigendkε Kristo nε.» Nε bitáb mō ye: «Kristo li fre kí li yé Galile ya nil-ii? ⁴² Na kele' Uwien ya gbõnku ni ki ye u li yé ti'yaajε *Dafid ya yaabil, kí li yé *Dafid ya du Betelem ya nil nε-εε?» ⁴³ Nno nε Yesu bo, linigol nno ηa len' ki cii' táb bó, nε ki gbiire' icek ile. ⁴⁴ Bi'ni biba là nuunh be ñ cuo wà ufaa bo nε, ama uba ηa tien' wà niba.

⁴⁵ Biguguurb bà bitòtuòrcienb nin *Farisienmbe sòn' be be ñ tí cuo *Yesu nno liebe' bi'saan, nε bi niire' be ki ye: «Be tien' na cuo' wà ní?» ⁴⁶ Nε bi ye: «Nil uba ηa laan len' ten u ya jε.» ⁴⁷ Nε *Farisienmbe nno ye: «Ninbi mō cère' u tuln' nε nε-εε? ⁴⁸ Bicienb nin tinbi *Farisienmbe ni, unil te ki teke' wà ki jin'-ii? ⁴⁹ Linigol là teke' wà ki jin' nno ηa ben *yiko ya gber nε. Bi yé binib bà Uwien wie' be miñuun nε.»

⁵⁰ Nikodem, *Farisienmbe ya uba, wà là jon' *Yesu saan uyo uba nno niire' be ki ye: ⁵¹ «Ti'yiko bo, ti li fre kí biin unil, ka kpíe' ki bun' wà tibuur kí bende' u tien' ná-aa?» ⁵² Nε bi ye: «Sin, a'mō yé Galile yò nε-εε? Tùre kí fiin *Uwien ya gbõnku kí liike, a li ε Galile ya nil uba mōnōn ηa laan ñen' *Wien ya ñòbonsòknl?»

Upiinaηmaa uba ya gber

⁵³ [Nε bi'ke kùn'.

8

¹ *Yesu don' lijuól liba bo, bi yih lè Olifi ya siin ya juól. ² Ní faa' kutenñesònsònku, nε u liebe' Uwien ya duku bó. Binib taan' u'saan kí yebe, nε u kele' kí wòknh be Uwien ya gber. ³ Nen saan nε *Yiko ya wónwòknb nin *Farisienmbe tuke' ní upii uba bi pìln' wón nin ujε, kí lá sien' linigol nno ya nun bó, ⁴ nε kí tóke' *Yesu kí ye: «Cenbaa, upii wuó nō, bi pìln' wón nin jε nε. ⁵ Moyis ya yiko ni, ní yé liwòbl nε be ñ li yèkreh iten kí kuuleh ni ya piibol. Tò, sin ye ba?» ⁶ Bi là len' nno ηò be ñ dele *Yesu kudieku nε, kí ε bi li dule ná bo kí biin wò. Nε *Yesu gòn' kí ηmabe u'nòbil kí dengeh tingi ni.

⁷ Bi ñaake kí niireh wò ma nno nε u yaare' kí tóke' be ki ye: «Ni'ni wà ηa laan tien' biere la, wón ñ kpíe kí wie wò litenl,» ⁸ kí liebe' kí gòn' kí ηmabe u'nòbil kí dengeh tingi ni. ⁹ Bi cii' u len' nno ma nno nε bi'ke siereh uba uba, kí cin' bicienb kí tí fòre' biwaab, kí tí dàan' *Yesu nin upii nno, u se *Yesu ya nun bó. ¹⁰ Nε *Yesu yaare' kí niire' wò ki ye: «Upii, bi te ε saan-i? Uba ηa biin' ηε-a?» ¹¹ Nε u ye: «Yonbdaan, uba ηa biin' nni.» Nε *Yesu ye: «N'mō ηa ñ biin ηε. Li joh, kí la jì ñ li teh biere.»*

Yesu nε yé uñendun ya wenwenku

* **8:11** Bi kpíe' kí kele' tigbont tà nno ya tuba ni migbiirm 7:53 kí tí baa 8:11 ηa te tu'ni.

12 *Yesu tí tǎke' linigol ki ye: «Min nε yé uηendun ya wenwenku. Unil wǎ kε pε n'bo la, wa rí li cuonh cinñunl ni, ama u li lε kuwenwenku kùà dienh limiél.

13 «U len' nnǎ ma nnǎ nε *Farisienmbε tǎke' wǎ ki ye: «A kundeh a'ba bo nε imǎn. A'mǎnkun nnǎ ηa yé mǎn.» »

14 Nε u tǎke' bε ki ye: «N kundeh n'ba bo imǎn mǎnǎn la, n'mǎnkun nnǎ yé imǎn nε, kimε n bεn n ñen' nǎ saan, ki bεn n joh nǎ saan mǎ. Ninbi nε ηa bεn n ñen' nǎ saan, ka bεn n joh nǎ saan mǎ. 15 Ni buh tibuur unisaal buh ma bo nε. Min ηa buh uba buur. 16 N li buh binib tibuur mǎnǎn la, n'buur cuube nε, kimε na yé min baba nε buh binib tibuur, min nin n'Baa wǎ sǎn' nni ní nnǎ nε buh binib tibuur. 17 Ni'yiko ni, ní kele' ki ye bimǎnkunb bile len' tigbεbaabt la, bi'mǎnkun nnǎ yé imǎn nε. 18 N yé n'bugbεn ya mǎnkunl nε. Nε n'Baa wǎ sǎn' nni ní nnǎ mǎ yé n'mǎnkunl.» 19 Nε bi niire' wǎ ki ye: «A'baa te la?» Nε u jiin' bε ki ye: «Na bεn nni, ka bεn n'Baa mǎ. Ni bi bεn nni la, ni bi li bεnde n'Baa mǎ.»

20 U lienh nnǎ, ki laa' u te Uwien ya duku ya luo bo nε, bi dienh Uwien mipum nǎ saan nnǎ, ki wǎknh binib. Uba ηa cuo' wǎ, kimε u'yo ηa laan baa'.

Yesu len' ki ye u ñen' ní paaki bó nε

21 *Yesu tí tǎke' bε ki ye: «N bureh nε. Ni li nuun nni, ka rí lε nni, kí tí kpo nin ni'biere. N joh nǎ saan nnǎ, na rí fre kí jo ni'saan.»

22 Nε Sufmbε niireh tǎb ki teh: «U ye wǎ rí ku u'ba nε bii? Kimε u len' ki ye u jo nǎ saan nnǎ, ta rí fre kí jo ni'saan.»

23 Nε u tǎke' bε ki ye: «Ninbi yé kitink bo yaab nε. Ama min ñen' ní paaki bó nε. Ni yé uηendun wuu yaab nε, nε min ηa yé uηendun wuu yǎ. 24 Nεn bo nε n tǎke' nε ki ye ni li kpo nin ni'biere. Kimε na teke' ki jin' ki ye n yé n yé wǎ ma nnǎ ni li kpo nin ni'biere nε.»

25 Nε bi niire' wǎ ki ye: «A yé ηme?» Nε u ye: «N tǎke' nε micincinm ki ye n yé wǎ nnǎ, n yé wǎn nε. 26 N ηmǎbe tigber tǎ yebe rí len ni'bo kí biin nε. Ama wǎ sǎn' nni ní nnǎ yé ugbemǎndaan nε. N cii' tigber tǎ u'saan nnǎ n tǎkeh tun nε uηendun yaab.»

27 *Yesu len' nnǎ ma nnǎ, ba bεnde' ki ye u lienh u'Baa ya gbεr nε. 28 Nεn saan nε u tǎke' bε ki ye: «Ni li fin Unil ya Bijε uyo wǎ paaki bó nnǎ nε kí bεnde kí ye «n yé n yé wǎ» nε. Ni li bεnde kí ye ma sǎnh niba n'ba bo. N tǎkeh n'Baa wǎkn' nni nǎ nε. 29 Wǎ sǎn' nni ní nnǎ te nin nni nε. Wa dàan nni n'baba, kimε n teh nǎ songe u'yεnm nε uyo kε.» 30 *Yesu lienh nnǎ ma nnǎ nε binib teke' wǎ ki jin' ki yebe.

Ibiere coh binib tiyonbt yaam

31 Nε *Yesu tǎke' *Sufmbε bà teke' wǎ ki jin' nnǎ ki ye: «Ni pε n'gbεr bo ka dàan' tǎ la, ni mǎnbe ki yé n'panpaankaab nε, 32 ki li bεnde tigbεmǎnt. Nε tigbεmǎnt nnǎ li ñen nε tiyonbt ni.» 33 Nε bi ye: «Ti yé *Abraham ya yaabii nε. Uba ηa lí cuo' tε yonbt. Bε tien' a ye ti li ñε tiyonbt ni?» 34 Nε u ye: «N tǎkeh nε imǎn nε, wǎ kε teh ibiere la, u yé ibiere ya yonb nε. 35 Uyonb ηa rí li tuu ki yé u'yonbdaan den yǎ. Ama unil maa' u'bijε la, u li tuu ki yé u'den yǎ uyo kε nε. 36 Nεn bo nε Uwien ya Bijε ñen' nε tiyonbt ni la, ni li mǎnbe kí ñε tu'ni nε. 37 N bεn ki ye ni yé *Abraham ya yaabii nε. Ama ni nuunh ní ku nni nε, kimε na tuo' n'gbεr. 38 Min tǎkeh nε n laa' nǎ n'Baa saan nε. Nε ninbi teh ni cii' nǎ ni'baa saan.» 39 Nε bi ye: «Ti'baa si *Abraham nε.» Nε u ye: «Ni bi yé *Abraham ya bumu la, ni bi li sǎnh u là sǎn' ma bo nε. 40 N tǎke' nε n cii' tigbεmǎnt tǎ Uwien saan nnǎ, nε ni nuunh ní ku nni.

*Abraham ɲa là tien' nnɔ. ⁴¹ Ninbi teh ten ni'baa nɛ.» Nɛ bi ye: «Tinbi ɲa yé gbaandbumu. Ti ɲmɔbe Baa uba nɛ. Wɔn si Uwien.» ⁴² Nɛ u ye: «Ni'baa bi si Uwien la, ni bi li yé nni nɛ, kime n ɲen' ní Uwien saan nɛ. Ma baa' n'ba ya baam, wɔn nɛ sɔn' nni ní. ⁴³ Bɛ tien' na ciɪh n lienɪ ki teh bɔ? Kime na lí yé ní cenge n'gber nɛ. ⁴⁴ Ni'baa si usenpol nɛ, nɛ ni nuunh ní li teh u yé ná. U yé unikh nɛ haali uɲendun ya cinm, ka tɔkeh gbɛmɔnt, kime gbɛmɔnt ɲa te u'ni. U'lenm si kutonnɛnku nɛ, kime u yé utonnɛndaan nɛ, ki yé kutonnɛnku ya baa. ⁴⁵ Ama min tɔkeh tigbɛmɔnt nɛ. Nɛn nɛ cère' na teknh n'gber ki jinh. ⁴⁶ Ni'ni, ɲmɛ li fre kí wuɔn kí ye n fii' ma, n tien' ibiere? N tɔkeh tigbɛmɔnt nɛ. Bɛ tien' na teknh n'gber ki jinh-i? ⁴⁷ Unil wà kɛ yé Uwien yɔ la, wɔn nɛ ciɪh Uwien ya gber. Ninbi ɲa ciɪh, kime na yé u'yaab.»

Unil wà kɛ boh Yesu ya gber ɲa ní kpo fiebu

⁴⁸ *Sufmbɛ tɔke' wɔ ki ye: «Ta bi len'-ii? A yé Samari ya nil nɛ. Usenpol nɛ ɲaake ɲɛ.» ⁴⁹ Nɛ u tɔke' bɛ ki ye: «Senpol ɲa ɲaake nni. N boh n'Baa nɛ, nɛ ninbi ɲa boh nni. ⁵⁰ Min ɲa nuunh ní kpiɛke n'ba; uba nɛ kpiɛkreh nni. Wɔn nɛ si wɔ ní liike tu ya gber. ⁵¹ N tɔkeh nɛ imɔn nɛ, unil boh n'gber la, wa ní kpo fiebu.»

⁵² Nɛ *Sufmbɛ tɔke' wɔ ki ye: «Fɛnfennɔ wuɔ ti bɛnde' ki ye usenpol nɛ ɲaake ɲɛ. Ti'yaaje *Abraham nin *Uwien ya ɲɔbonsɔknɔ là kpo', nɛ sin len' ki ye unil boh a'gber la, wa ní kpo fiebu-a! ⁵³ A cɛn' ti'yaaje *Abraham nɛ-ɛɛ? Wɔn nin *Uwien ya ɲɔbonsɔknɔ kɛ kpo'. Sin yé ɲmɛ nɛ?» ⁵⁴ Nɛ u tɔke' bɛ ki ye: «N bi kpiɛkreh n'ba nɛ la, n'kpiɛke nnɔ bi yé fɛnm nɛ. N'Baa nɛ kpiɛkreh nni, wɔn wà ni ye u yé ni'Wien nnɔ. ⁵⁵ Na bɛn wɔ, ama min bɛn wɔ. N bi ye ma bɛn wɔ la, n bi li tien utonnɛndaan ten ninbi nɛ. Ama min bɛn wɔ, nɛ ki boh u'gber. ⁵⁶ Ni'yaaje *Abraham là maale' ki ye u li lɛ n'yo, nɛ ki pokn'. U laa' n'yo nnɔ, nɛn bo nɛ u là ɲmɔbe uyensonge.» ⁵⁷ Nɛ *Sufmbɛ ye: «ɲa baa' ibin piɲun, nɛ ki ye a laa' *Abraham?» ⁵⁸ Nɛ u ye: «N tɔke' nɛ imɔn nɛ, ba laan là maa' *Abraham ma nnɔ ki laa' n te nɛ.»

⁵⁹ Nɛn saan nɛ bi gɛnde' iten bɛ ní yéke kí ku wɔ, nɛ u lɔkre' ki ɲen' Uwien ya duku ya luo bo.

9

Yesu likre' uje uba bi maa' wɔ ujuɔn

¹ *Yesu cuonh ki joh nɛ ki tí laa' uje uba, bi maa' wɔ ujuɔn. ² Nɛ u'panpaankaab niire' wɔ ki ye: «Cɛnbaa, uje wuɔ nɛ tien' ibiere bii u'naa nin u'baa nɛ tien' ɲɔ bi maa' wɔ ujuɔn-i?» ³ Nɛ *Yesu jiin' bɛ ki ye: «Na yé uje bugbɛn ya biere bo, ka yé u'naa bii u'baa ya biere mɔ bo. Ní te nnɔ ɲɔ unil kɛ ní lɛ Uwien li sɔn lituonl là kí de wɔ nɛ. ⁴ Ní laan wien ma nɔ, ní kpe tí sɔn wà sɔn' nni ní nnɔ ya tuonl nɛ. Ní li biire, nɛ nil ɲa ní fre kí sɔn. ⁵ N laan te uɲendun ni ma nɔ, n yé uɲendun ya wenwenku nɛ.»

⁶ U len' nnɔ ki tí ghen', nɛ ki sii' tíɲinsɛnt tingi ni, ki taa' u'nɔbil ki bunbun' titɛnt, ki fáan' ujuɔn nnɔ ya nun, ⁷ ki tɔke' wɔ ki ye: «Jo kí tí fɛnde kujɛbieku kùa bi yih kù Silowe nnɔ ni.» Silowe ya tingi si: Bi sɔn' wà. Ujuɔn nnɔ jon' ki tí fɛnde' ki liebeh ní ma nnɔ, u ji like nɛ.

⁸ Nɛ ukɔnkuɔnlieb nin binib bà bɛn ki ye u yé wà tí ní mieh nnɔ niireh tɔb ki teh: «Na yé uje wuɔ nɛ là tí ní kɛ ki mieh nnɔ-ɔɔ?» ⁹ Biba ye wɔn nɛ. Bitɔb ye bi naan nɛ, wɔn ɲa ní. Nɛ wɔn bugbɛn ye: «Min nɛ.» ¹⁰ Nɛ bi niire' wɔ ki ye: «A'nun likre' mila bo?» ¹¹ Nɛ u tɔke' bɛ ki ye: «Uje wà bi yih wɔ

*Yesu nnɔ, wɔn nɛ bun' titɛnt ki fɛan' n'nun, nɛ ki tɔkɛ' nni ki ye ɔ li joh Silowe ya jɛbieku ni kɔ tɔ fɛnde. N jon' ki tɔ fɛnde', nɛ ki likre'.» ¹² Nɛ bi niire' wɔ ki ye: «U te lɛ saan-i?» Nɛ u ye: «Ma bɛn.»

Farisɛnmbɛ niire' ujuɔn wɔ likre' nnɔ iniire

¹³ Nɛ bi taa' wɔ ki jon' *Farisɛnmbɛ saan. ¹⁴ Tɔ, lidaali lɔ *Yesu bun' titɛnt ki likre' ujuɔn nnɔ lɔ yɛ *Saba ya daali nɛ. ¹⁵ Nɛ *Farisɛnmbɛ mɔ niire' uje wɔ lɔ yɛ ujuɔn nnɔ nɔ tien ma bo ɔ u likre'. Nɛ u tɔkɛ' bɛ ki ye: «U bun' titɛnt nɛ ki fɛan' n'nun, nɛ n fɛnde', ki likre'.»

¹⁶ Nɛ *Farisɛnmbɛ ya biba ye: «Uje bugbɛn ɔa nɛn' nɔ Wien saan, kime wa boh *Saba ya daali.» Nɛ bitɔb ye: «Unil yɛ ubiɛrdaan la, wa ɔ fre kɔ tien yɔkm ya bont tɛn u teh ma nɔ.» Bi len' ka cii' tɔb bɔ nɛ ki gbiiire' icɛk ile. ¹⁷ Nɛ bi liɛbɛ' ki niire' uje wɔ lɔ yɛ ujuɔn nnɔ ki ye: «Sin wɔ u likre' ɔ nɔ, a maaleh ki teh u yɛ ɔmɛ nɛ?» Nɛ u ye: «U yɛ *Uwien ya nɔbonsɔknl uba nɛ.»

¹⁸ *Sufmbɛ ya ciɛnb ɔa teke' ki jin' ki ye u lɔ yɛ ujuɔn, nɛ ki likre'. Nɛ ki yin' u'naa nin u'baa nɔ ¹⁹ ki lɔ niire' bɛ ki ye: «Ni'bijɛ sɔ nɔ-ɔɔ? Ni maa' wɔ ujuɔn nɛ-ɛɛ? Ni tien' mila u ji likeh fɛnfɛnnɔ wuɔ nɔ?» ²⁰ Nɛ u'naa nin u'baa ye: «Ti bɛn ki ye ti'bijɛ nɛ. Ti lɔ maa' wɔ ujuɔn nɛ. ²¹ Ama ta bɛn nɔ tien' ma u likre' fɛnfɛnnɔ wuɔ nɔ, ka bɛn udaan wɔ likre' wɔ mɔ. Wa ji yɛ buk, niire' wɔ mɛn. U li tɔkɛ nɛ u'gbɛr.» ²² U'naa nin u'baa lɔ fɛnge *Sufmbɛ ya ciɛnb ma nnɔ nɛ cɛrɛ' bi len' nnɔ, kime *Sufmbɛ ya ciɛnb lɔ kpaan' buɔbu ki ye wɔ len' ki ye *Yesu yɛ Uwien ya Nigɛndkɛ Kristo la, bi li ɔrɛ wɔ bi'taanl ya duku ni nɛ. ²³ Nɛn bo nɛ u'naa nin u'baa len' ki ye: «Wa ji yɛ buk, niire' wɔ mɛn.»

²⁴ *Farisɛnmbɛ tɔ yin' uje wɔ lɔ yɛ ujuɔn nnɔ, ki lɔ tɔkɛ' wɔ ki ye: «Tɔkɛ tigbɛmɔnt Uwien ya nun bɔ. Tinbi bɛn ki ye uje bugbɛn yɛ ubiɛrdaan nɛ.» ²⁵ Nɛ u ye: «U yɛ ubiɛrdaan la, ma bɛn. N bɛn nɔ nnɔ nɛn si: N lɔ yɛ ujuɔn nɛ, fɛnfɛnnɔ wuɔ n likre'.» ²⁶ Nɛ bi niire' wɔ ki ye: «U tien' mila ki likre' ɔ?» ²⁷ Nɛ u jiin' bɛ ki ye: «N kpiɛ' ki tɔkɛ' nɛ, nɛ na tuo' nɔ cii. Bɛ bo nɛ ni nuunh ɔ tɔ nɔ liɛbɛ kɔ tɔkɛ nɛ? Ni'mɔ la lii nuunh nɔ tien u'panpaankaab nɛ-a?» ²⁸ U len' nnɔ ma nnɔ nɛ bi suke' wɔ, ki tɔkɛ' wɔ ki ye: «Sin nɛ yɛ u'panpaankɛ. Tinbi yɛ Moyis ya panpaankaab nɛ. ²⁹ Tinbi bɛn ki ye Uwien lɔ tɔkɛ' Moyis nɛ tigbɛr, ama uje wuɔ wɔn, ta bɛn u nɛn' nɔ saan.» ³⁰ Nɛ u ye: «Liike mɛn miyɔkm ya bonn-a! U likre' nni, nɛ na bɛn u nɛn' nɔ saan-a! ³¹ Ti bɛn ki ye Uwien ɔa cɛngɛh biɛrdaan ya kaare. Unil boh Uwien ki teh Uwien ya yiem la, Uwien cɛngɛh u ya kaare nɛ. ³² Uɔɛndun ya cincinyo kɔ lɔ baa dinnɔ, ta laan cii' nil likre' wɔ bi maa' wɔ ujuɔn. ³³ Uje bugbɛn ɔa bi nɛn' nɔ Wien saan la, wa bi li fre kɔ tien niba.» ³⁴ Nɛ bi tɔkɛ' wɔ ki ye: «Bi maa' sin a yɛ ubiɛrdaan, nɛ a yɛ a wɔkn tinbi-ii?» Nɛ ki ɔrɛ' wɔ ki nɛn' litaanl ya duku ni.

Bɔ cinbe ki yɛ ijɔn

³⁵ *Yesu cii' bi ɔrɛ' wɔ ki nɛn' litaanl ya duku ni. Nɛ u jon' ki tɔ laa' wɔ, ki niire' wɔ ki ye: «Sin, a teke' Unil ya Bijɛ ki jin'-ii?» ³⁶ Nɛ u jiin' wɔ ki ye: «Cɛnbaa, ɔmɛ nɛ yɛ Unil ya Bijɛ? Tɔkɛ nni ɔrɛ nɔ teke' wɔ kɔ ji.» ³⁷ Nɛ *Yesu ye: «A laa' wɔ; wɔn nɛ tɔkeh ɔe tigbɛr nɔ.» ³⁸ Nɛ u ye: «Yonbdaan, n teke' ɔe ki jin',» nɛ ki gbaan' u'nintuɔli ki puke' wɔ.

³⁹ Nɛ *Yesu ye: «N baa' uɔɛndun wuu ni, ɔ bu tibuur nɛ, kɔ cɛrɛ binib bɔ ɔa lenh ɔ likre, ɔa bɔ like ɔ juɔn.» ⁴⁰ Farisɛnmbɛ bɔ te u'saan nnɔ cii' u len' ma bo, nɛ ki niire' wɔ ki ye: «Ti'mɔ yɛ ijɔn nɛ-ɛɛ?» ⁴¹ Nɛ u tɔkɛ' bɛ

ki ye: «Ni bi yé ijùòn la, na bi li ñmàbe biere. Ama ni lienh ki teh ni yé binunyaanb ñe, ñen bo ñe ni juore' ki te ni'biere ni.»

10

Yesu ñe yé upekpaamòn

¹ «N tókeh ñe imòn ñe, unil wà maabe' ki kòn' upepeke ni, ka ñen' nañòbu ki kòn' la, u yé unasu ñe, ki yé udukond. ² Ama unil wà ñeh bunañòbu ki kòh nnò, wòn ñe yé upekpaal. ³ Unil wà gu bunañòbu nnò li piire wò bù ñe. Ipe ben u'nieke. U yih wòn bugben ya pe ya yel, ñe ki ñendeh yè. ⁴ U tí ñen' u'pe ke la, u le usen ñe í pe u'bo, kimé í ben u'nieke. ⁵ Ya ní paan caan bo. I li sen wò ñe mònòn, kimé ya ben cénb ya nieke.»*

⁶ *Yesu pòn' be mikpenjenm mié nò, ama ba cii' mi'tingi.

⁷ Ñe u tí tóke' be ki ye: «N tókeh ñe imòn ñe, min ñe yé upepeke ya nañòbu. ⁸ Binib bà ke kpié' ki baa' nin nni nnò yé binasub ñe, ki yé idukond, ama ipe ña cenge' bi'bó. ⁹ Min ñe yé bunañòbu. Unil ñen' min ki kòn' la, u li ñmère, kí li kòh ki ñeh, ki li le u li ji bà. ¹⁰ Unasu baa' la, u nuunh wò ní suu ipe kí kòkòre kí sasaa ñe. Min baa' ní lá de yè limiel ñe, ñò niba la pòre i'fuobm ni.

¹¹ «Min ñe yé upekpaamòn. Upekpaamòn li tuo kí kpo u'pe bo. ¹² Unil wà ña cinbe ki yé pekpaal ki kpaah ipe ilike bo, ñò ka yé pedaan mò nnò, laa' ukèr we ní la, u li sen kí cère yè ñe. Ukèr li cuo iba, ñe ya sien' ní yeyere. ¹³ Wà kpaah ipe ilike bo nnò ña tóngè yè. Ñen ñe cère u li sen kí daan yè. ¹⁴ Min yé upekpaamòn ñe, ki ben n'pe, ñe n'pe mò ben nni, ¹⁵ ten n'Baa ben nni ma, n'mò ben wò nnò. Ñe min li tuo kí kpo n'pe bo. ¹⁶ N ñmàbe ipetò ya ña yé upepeke wuu ya pe. N li li kpaah i'mò ñe, ñe í li cengeh n'nieke bó. I'ke li taan kí tien upepeke uba ñe, kí li ñmàbe upekpaal uba. ¹⁷ N'Baa yíe nni, kimé n li tuo kí kpo, ñò kí liebe kí mekre. ¹⁸ Uba ña ní fre kí ku nni. Min ñe tuo' be ní ku nni. N ñmàbe mituòm ní kpo, ki ñmàbe mituòm ní mekre mò. N'Baa ñe cèbe nni ní tien nnò.»

¹⁹ *Yesu len' nnò ñe Sufmbé ya gber ña tí cende'. ²⁰ Bi'ni bà yebe tóke' ki ye: «Usenpol uba ñe ñaake wò. U waare' ñe. Be tien' ni cengeh u'bó?» ²¹ Ñe bitòb ye: «U'lenm ña yé unil wà usenpol ñaake wò ya lenm. Unil wà usenpol ñaake wò li fre kí likre ijùòn-ii?»

Sufmbé ña teke' Yesu ki jin'

²² Sufmbé là jeleh kunacenu Yerusalem ni ki tien bi là tien' lituorl ki mônge' Uwien ya duku uyo wà nnò ñe. Ní là yé tiwòrcient ya yo ñe.† ²³ *Yesu là cuonh ki joh ki liebeh Salomòn ya ninbonku ni Uwien ya duku ya luo bo. ²⁴ *Sufmbé ya cienb guòn' wò, ñe ki niire' wò ki ye: «A li cère tí li jie nè ní tí wòake-a? A yé Uwien ya Nigèndke Kristo la, tóke te imòn.»

²⁵ Ñe u tóke' be ki ye: «N là tóke' ñe, ñe na teke' nni ki jin'. N sònñ itùòn ya n'Baa ya yel bo nnò ñe wòngèh n yé udaan wà. ²⁶ Ninbi ña yé n'pe. Ñen bo ñe na teke' nni ki jin'. ²⁷ N'pe cengeh n'nieke bó. N ben yè, ñe í pe n'bo. ²⁸ N dienh n'pe limiel là ña ñmàbe gbenm. Ya ní kpo kí juore fenn, uba mò ña

* **10:5** *Yesu ya yo nnò upedaan nin u'yul ñe là sòbe ki yé upekpaal. Bi là taakeh bi'pe ki gòndeh upepeke uba ni ñe, ñe uguuurl gu yè. Ní faa' la, ñe wà ke ní baa upepeke nnò saan kí yin u'pe, yé ní ñe kí paan u'bo. † **10:22** Ba ña yé Sufmbé là kòn' Uwien ya duku ni kí kuon' kù tijònt, ñe bi tien' lituorl ki liebe' kí mônge' kù. Sufmbé ji la jeleh kunacenu ki tien ñen bó ñe.

ń fre kí fie yè n'saan. ²⁹ N'Baa ne de' nni yè; u'tuom cen' mituom ke.† Uba ń fre kí fie bonn wɔn n'Baa ya nuɔ ni. ³⁰ Min nin n'Baa te miba ne.»

³¹ Ne *Sufmbɛ ya ciɛnb tí yuure' iten be ń yèke kí ku wɔ. ³² Ne u tɔke' be kí ye: «N sɔn' ní'nun bó itùonmɔnmɔn í yèbe n'Baa ya yel bo. Li le tuonl bo ne ni nuunh ní yèke nni iten kí ku nni?» ³³ Ne *Sufmbɛ ya ciɛnb ye: «Na yé tuonmɔnmɔnl bo ne ti nuunh tí yèke ńe iten kí ku ńe. A suke' Uwien ne. Sin yé unil, ne ki taah a'ba ki teh Uwien.» ³⁴ Ne u ye: «Nì kele' ní'yiko ya gbɔnku ni ki ye ni yé iwien ne. ³⁵ Ti ben ki ye uba ń fre kí ńmire ná kele' *Uwien ya gbɔnku ni. Tɔ, Uwien là tɔke' binib bà u'gber nnɔ, u ye bi yé iwien ne. ³⁶ Ne min wà Uwien gènde' nni ki sɔn' nni ní unɛndun wuu ni nnɔ, n len' ki ye n yé u'Bije, ne ni ye n suke' wɔ-ɔɔ? ³⁷ Ma sɔnh n'Baa ya tòn la, la teke nni mɛn kí ji. ³⁸ Ama n sɔnh yé la, na li li teke nni kí ji mɔnɔn la, teke mɛn n sɔnh itùon yà nnɔ kí ji, ńɔ kí bende mɔnmɔnm kí ye n'Baa te nin nni, ne n'mɔ te nin wɔ.»

³⁹ Nen saan ne bi tí nuunh be ń cuo wɔ, ne u ńmere' bi'nuɔ ni.

⁴⁰ U liebe' ki jon' Sudɛn ya kpenpuol bó, ki tí te San là cin' ki siih binib Uwien ya ńunm ná saan nnɔ. ⁴¹ Ne binib baa' u'saan ki yèbe, ki len' ki ye: «San ńa là tien' yɔkm ya bonn niba, ama u là len' uje wuɔ ya gber tà nnɔ yé imɔn ne.» ⁴² Ne binib teke' Yesu ki jin' ní'saan ki yèbe.

11

Lasaar ya kuum

¹⁻² Uje uba ne là te ki bun, bi yih wɔ Lasaar. U yé Mari nin Mart ya ninje ne. Wɔn nin ben ke là kɔh udu uba ni ne, bi yih wɔ Betani. Mari nnɔ yé upii wà là taa' lɛfina ki wule' Yonbdaan ya tãan bo, ki taa' u'yur ki ńmimire' yé nnɔ ne. ³ Uje nnɔ ya ninsieb nnɔ sɔn' bi tí tɔke' *Yesu ki ye: «Yonbdaan, unil wà a yíe wɔ nnɔ bun ne.»

⁴ Yesu cii' ma nnɔ ne ki ye: «Iwien bugben ńa yé kuum. Ama í li cère binib ń kpieke Uwien ńɔ kí kpieke wɔn Uwien ya Bije mɔ.»

⁵ Yesu là yíe Mart nin u'ninsɛ nin Lasaar ya gber. ⁶ U cii' Lasaar bun ma nnɔ ne u juore' ki tien' u te ná saan nnɔ iwien ile. ⁷ Iwien ile nnɔ gèbre' ne u tɔke' u'panpaankaab ki ye: «Cère mɛn tí liebe Sude ya tinɛnm bó.»

⁸ Ne u'panpaankaab ye: «Cɛnbaa, na yé idɛn yíe ne Sufmbɛ là nuunh be ń yèke iten kí ku ńe ní'bó ne a tí liebeh ní'bó-oo?» ⁹ Ne u jii'n' be kí ye: «Uwien uba ńa te tikur piik nin tule-ee? Unil cuonh uwien ni la, wa ń gbiere, kime unɛndun wuu ya wenwenku ne cèreh u lenh. ¹⁰ Ama unil cuonh kuɔnku la, u li gbiere ne, kime na wien.» ¹¹ Yesu len' nnɔ kí tí gben', ne ki tí ye: «Tí'jo Lasaar gùɔn'-a, ama n li jo kí tí finde wɔ.» ¹² Ne u'panpaankaab ye: «Yonbdaan, u gùɔn' la, u li faake-a!»

¹³ Yesu là yíe wɔ ń tɔke kí ye Lasaar kpo' ne. Ama u'panpaankaab ben maaleh kí teh u lienh migɔmɔnm ya gber ne. ¹⁴ Nen saan ne *Yesu jí tɔke' be ní wien kí ye: «Lasaar kpo'-a! ¹⁵ U kpo', ma te ní'saan ma nnɔ, ninbi bo ne ní tien' nni uyɛnsɔnge, kime nen ne li cère ní tùɔre kí teke nni kí ji. Tí jo mɛn u'bó.» ¹⁶ Ne u'panpaankaab ya uba, bi yih wà Toma kí liebe' kí yih wɔ lilebl nnɔ tɔke' bitɔb kí ye: «Cère mɛn tí'mɔ ń jo kí tí kpo nin wɔ.»

Yesu ne yé mimekrm, kí ye limiel

† **10:29** Bi kpie' kí kele' tigbont tà nnɔ ya tuba ni ní kele' kí ye: «N'Baa de' nni ná nnɔ yèbe kí cen' nibonn ke» ne.

17 *Yesu ti baa' Betani ya du ni uyo wà nnò, ki laa' Lasaar tien' likul ni iwien inan nínò.* 18 Betani ña fòke nin Yerusalem. Ní li te ten kònsini uta ne. 19 Nèn ne cèrè' Sufmbè là baa' Mart nin Mari saan, be ní lá suon be bi'ninje ya kuum bo ki yebe.

20 Mart cii' *Yesu we ní, ne u tobreh wò usen bó. Ama Mari wòn juore' ki kè iden ne. 21 Mart ti tòke' *Yesu ki ye: «Yonbdaan, a bi te niè saan la, n'ninje ña bi kpo'. 22 Ama n ben ki ye fɛnfɛnnò wuò mɔ̀nɔ̀n, a mié' Uwien nibonn ná kè la, u li de ñe nè ne.» 23 Ne *Yesu tòke' wò ki ye: «A'ninje li mèkre.» 24 Ne Mart ye: «N ben ki ye u lá li mèkre uwenfòkè ya daali, lidaali là binib li mèkre nnò ne.» 25 Ne Yesu ye: «Min ne yé mimekrm ki yé limiél. Unil teke' nni ki jin' la, u kpo' mɔ̀nɔ̀n la, u li fuobe ne. 26 Wà kè fuobe ki teke' nni ki jin' la, wa ní kpo' fiebu. A teke' n len' ná nò ki jin-ii?» 27 Ne Mart ye: «Hnn, Yonbdaan, n teke' ki jin' ki ye a yé Uwien ya Bijè ne, ki yé Uwien ya Nigèndkè Kristo wà li baa ní uɔ̀ndun ni nnò.»

28 Mart len' nnò, ne ki bure' ki ti yin' u'ninse Mari, ki bunbe' ki tòke' wò ki ye: «Cɛnbaa baa' ní, ki yih ñe.»

29 Mari cii' nnò ma nnò ne ki pòk ki fii', ki jon' u'saan. 30 *Yesu ña laan kɔ̀n' udu ni, u laan te usen ní, Mart tuobe' wò ná saan nnò ne. 31 *Sufmbè bà te iden Mari saan, ki suondeh wò nnò laa' u pòk ki fii' ki ñen' saali ma nnò ne bi'mò paan' u'bo. Bi là maaleh ki teh u joh likul bó ne wò ní ti muò.

32 Mari ti baa' *Yesu te ná saan uyo wà ki laa' wò nnò, ne ki gbaan' u'nintuòli, ki tòke' wò ki ye: «Yonbdaan, a bi te niè saan la, n'ninje ña bi kpo'.» 33 Yesu laa' u muòh, ki laa' *Sufmbè bà pè u'bo nnò mò muòh ma nnò, ne u'yenm saa' ki gbien', 34 ne u niire' be ki ye: «Ni sube' wò le saan-i?» Ne bi ye: «Yonbdaan, den kí ti liike-a!»

35 Ne saan ne Yesu muò'. 36 Ne *Sufmbè ye: «Liike men u là yé wò ní ti kpè ma.» 37 Ne bi'ni biba ye: «Wòn wà là likre' ujuòn-ii? Wa bi li fre kí cèrè Lasaar la kpo-oo?»

38 Nèn saan ne *Yesu ya yenm tí saa' ki gbien', ne u bure' likul bó. Ní là yé kujòlulnku ne, ne litenl bi ku'ñòbu. 39 Yesu ye: «Biire men litenl nnò.» Uje wà kpo' nnò ya ninse Mart tòke' wò ki ye: «Yonbdaan, u lii nuuke'-a! Kimè u tien' len iwien inan sò.» 40 Ne *Yesu ye: «Ma tòke' ñe ki ye a teke' nni ki jin' la, a li le Uwien ñmòbe ukpièke ma bo-oo?» 41 Nèn saan ne bi biire' litenl nnò, ne u yaare' ki liike' paaki ki ye: «N'Baa, n faareh ñe nin a cenge' n' bó ma nò. 42 N ben ki ye uyo kè a cengeh n' bó ne. Ama linigol liè bo ne cèrè' n len' nnò, ñò be ní teke' kí ji kí ye sin ne sòn' nni ní.» 43 U len' nnò, ne ki tien' ufaa bo ki ye: «Lasaar, ñe ní!» 44 Ne uje wà bi yé utenkprii nnò ñen' likul ni ní, tikpèlcer biè ki tenten' u'nuò nin u'taan, kutòku piibe u'nun bó. Ne Yesu tòke' be ki ye: «Ñenñen men tikpèlcer nnò, kí cèrè wò ní li joh.»

Bi kpaan' iye be ní ku Yesu

(Matie 26:1-5; Mark 14:1-2; Luk 22:1-2)

45 Sufmbè bà là baa' Mari saan ki laa' Yesu tien' nibonn ná nnò, bi'ni bà yebe teke' wò ki jin'. 46 Ama bi'ni biba mò jon' *Farisienmbè saan ki ti tòke' be *Yesu tien' ná nnò. 47 Nèn saan ne bitòtuarcienb nin *Farisienmbè nnò yin' bi'buur ya cèkl yaab ki taan', ne ki tòke' be ki ye: «Ti li tien mila? Kimè uje bugben teh miyòkm ya bont cèen ne. 48 Ti cèrè' u tuu ki teh nnò la, binib kè li teke' wò kí ji, ne Erom yaab li baa kí lá bere ti'Wien ya duku, kí gben ti'bol ya nib kè.»

* 11:17 Liike Matie 27:60.

49 Bi yih bi'ni uba Kayif, wɔn nɛ lɑ yɛ bitɔtuɔrciɛnb ya ciɛn libinl nɔɔ, nɛ u tɔkɛ' bitɔb ki ye: «Na bɛn niba, 50 ka bɛn ki ye nɪ mɔn unibaab rɪ kpo ti'du ya nib bo ɲɔ ti'bol kɛ la gben-ii?» 51 U len' ma nɔɔ, na yɛ wɔn bugbɛn ya yɛnm ni nɛ u len' nɔɔ. U lɑ yɛ bitɔtuɔrciɛnb ya ciɛn libinl nɔɔ ma nɔɔ, nɛ cɛrɛ' u len' tɛn uɲɔbonsɔknl ki ye *Yesu li kpo bi'bol ya nib kɛ bo. 52 Na yɛ bi'bol ya nib baba bo nɛ u li kpo. U li kpo kɪ taan Uwien ya bumu mɔa yɛrɛ' ni'kɛ saan nɔɔ kɪ tien bɛ unibaab nɛ.

53 Kɪ nɛ nɛn daali nɛ bi sien' ki ye bi li ku Yesu nɛ. 54 Nɛn bo nɛ *Yesu ɲa ji cɛrɛh *Sufmbɛ lenh wɔ. U siere' ni'saan ki bure' udu uba bɔ, bi yih wɔ Efrayim, wa fɔkɛ nin kupenpelku, nɛ wɔn nin u'panpaankaab tɪ te ni'bɔ.

55 Nɪ lɑ sien' waamu nɛ bɛ rɪ jele *Sufmbɛ ya Pak ya nacenku. Nɛ binib nɛn' idugbaan ni ki baa' Yerusalem ki yɛbe, bɛ rɪ lɑ nɛn bi'yul bo tijɔknt kɪ bonde kunacenku nɔɔ. 56 Bi te Uwien ya duku ya luo bo ki nuunh Yesu ma nɔɔ nɛ ki niirɛh tɔb ki teh: «Nɪ maaleh mila? U li baa kunacenku kuu bii wa rɪ baa?» 57 Bitɔtuɔrciɛnb nin *Farisiɛnmbɛ lɑ len' ki ye unil bɛn u te nɑ saan la, wɔ rɪ wuɔn bɛ, bɛ rɪ jo kɪ tɪ cuo wɔ.

12

Mari faan' Yesu ya tɔan lɛfina

(Matie 26:6-13; Mark 14:3-9)

1 Nɪ lɑ sien' iwien iluob nɛ Sufmbɛ rɪ jele bi'Pak ya nacenku, nɛ *Yesu jon' Betani ya du ni. Lasaar wɑ u lɑ mɛkre' wɔ nɔɔ, kɔh nɛn ni nɛ. 2 Bi tien' *Yesu tijier ni'saan. Mart nɛ lɑ gbiinh bɛ tijier nɔɔ nɛ Lasaar mɔ yɛ bɑ jinh tijier *Yesu saan nɔɔ ya uba. 3 Mari taa' lɛfina uba u te litrjenku, u'daaku faa cɛɛn, bi yih lɛfina nɔɔ naar, ki lɑ fanfaan' *Yesu ya tɑan, ki taa' u'yur ki ɲmiɲmire' yɛ. Lɛfina nɔɔ ya nu teke' kuduku kɛ. 4 Nɛ *Yesu ya panpaankaab ya uba, bi yih wɑ Sudas Iskariyɔt, wɔn wɑ lɑ li kuɔrɛ Yesu nɔɔ ye: 5 «Bɛ tien' ba rɪ taa lɛfina nɔɔ kɪ kuɔrɛ kɪ lɛ iwɛntun kobiita ya paaku kɪ taa kɪ de bijiinb-i?» 6 Na yɛ Sudas tɔngɛh bijiinb nɛ. Kimɛ u lɑ yɛ unasu nɛ. Wɔn nɛ ɲuuke kiliksɔrk ma nɔɔ, u suh bi taah ilike yɑ ki kpiɛndɛh len nɔɔ nɛ. Nɛn nɛ cɛrɛ' u len' nɔɔ. 7 Nɛ *Yesu tɔkɛ' Sudas ki ye: «Cɛrɛ wɔ wɔ rɪ fuore. U taa' lɛfina wuɔ wɔ rɪ bonde n'subm nɛ. 8 Bijiinb li li te ni'saan uyo kɛ nɛ; ama min ɲa rɪ li te ni'saan uyo kɛ.»

9 Sufmbɛ ligol cii' *Yesu te Betani ya du ni, nɛ ki baa' u'saan. Na yɛ Yesu baba bo nɛ bi baa'. Bi nuunh bɛ rɪ lɛ Lasaar wɑ *Yesu lɑ mɛkre' wɔ bitɛnkpiib ni nɔɔ mɔ nɛ. 10 Nɛn saan nɛ bitɔtuɔrciɛnb sien' ki ye bi li ku Lasaar mɔ, 11 kimɛ wɔn bo nɛ *Sufmbɛ teke' *Yesu ki jin' ki yɛbe, ka ji pɛ bɛn bitɔtuɔrciɛnb bo.

Bi kpiɛkrɛh Yesu u tɪ kɔn' Yerusalem ni

(Matie 21:1-11; Mark 11:1-11; Luk 19:28-40)

12 Kutaaku faa', nɛ linigociɛnl lɑ baa' Yerusalem ni lɛ rɪ jele kunacenku nɔɔ cii' *Yesu we nɪ, 13 nɛ bi bɛrɛ' mubiɛbisiimu ya fɛr ki tobreh wɔ usɛn bɔ, ki wuureh ki teh:

«Osana!

Uwien ya mɔnm rɪ li te wɑ we nɪ

Yonbdaan ya yel bo nɔɔ bo.

Uwien ya mɔnm rɪ li te Israyɛl yaab ya bɛr bo.»

14 *Yesu laa' uɲuunfanfaan ki jɛkɛ' tɛn nɪ kele' ma *Uwien ya gbɔnku ni ki ye:

15 «*Siyon* yaabe, la cère men nè ní cuo ne jëwaanbu.

Liike men, ni'bercien we ní,
ki jeke unjuunfaan.»

16 *Yesu ya panpaankaab ña laan là cii' ni'tingi u ya yo. Uwien kpieke' wə uyo wà nnə, ne bi tiere' ki ye nĩ kele' u'bo nnə ne *Uwien ya gbənkū ni, ki bende' ki ye linigol nnə tien' wə bi bi li tien wə ma bo ne.

17 Linigol là là te *Yesu saan lidaali là u là mekre' Lasaar ki yin' wə ki ye wə ní ñe ní likul ni nnə, ben ne là tōke' binib tiber nnə. 18 Nen bo ne binib ligol tuobe' wə usen bó, kime bi là cii' u tien' miyokm ya bonn nnə ma bo. 19 Nen saan ne *Farisienmbē tōkeh tōb ki teh: «Ni laa'-aa? Ninbi ña ji li fre kí tien niba. Unjendun ya nib ke ji pe wən bo ne.»

Grekmbe biba nuunh be ní le Yesu

20 Grekmbe† biba mə là baa' Yerusalem kunacenu nnə ya yo be ní lá puke Uwien. 21 Bi nekn' Filip. U yé Betsayida ya du wà te Galile ya tinfenm ni nnə yə ne, ne ki tōke' wə ki ye: «Ucien, ti yie tí le *Yesu ne.» 22 Ne Filip jon' ki tí tōke' Andre. Ne bi'ke bile jon' ki tí tōke' Yesu. 23 Ne *Yesu tōke' be ki ye: «Uyo wà Uwien li kpieke Unil ya Bijē nnə baa' ní ñə. 24 N tōkeh ne imòn ne, bi bule' mijibim ma kpo' la, mĩ li juore mi'baba ne. Ama mĩ kpo' la, mĩ li pòre kí yebre ne. 25 Wà ke yie wə ní fie u'miel la, wən ne li kpo' kí juore fenm. Ama wà ke ña tōngēh u'miel unjendun wuu ni la, wən ne li le limiel là ña ñmobe gbenm. 26 Unil yie wə ní sən n'tuon la, udaan ní li pe n'bo. N te nà saan la, n'tonsənl mə li te nen saan ne. Unil sən h n'tuon la, n'Baa li kpieke wə.»

Yesu lienh u'kuum bo

27 «Fenfennə, n'yenm saa' ki gbien'-a! N li len kí ye ba? N ye: «N'Baa, ñe nni ijend yà we ní nə ni-ii?» Ama n baa' nen bo ne ki lá tu' uyo wuu nə. 28 N'Baa, wuon a'kpieke.»

Nen saan ne unieke uba ñen' paaki bó ní ki ye: «N wuon' n'kpieke ñə, ki li liebe kí wuon wù mə ne.»

29 Linigol là se ni'saan ki cii' unieke nnə bó nnə, ya biba ye utaa ne dun', ne bitəb ye Uwien ya tond uba ne len' wə.

30 Ne u ye: «Na yé min bo ne cère' udaan wà len' nə len', ninbi bo ne u len'. 31 Fenfennə wuə ne Uwien li bu unjendun wuu ya nib tibuur. Fenfennə ne Uwien li ñəre wà yé unjendun wuu ya cien nnə. 32 Min wən, uyo wà bi li fin nni paaki bó nnə‡, ne n li dère binib ke kí nekn n'ba.» 33 U len' nnə ñə wə ní wuon u li kpo' mikuum mà ya bol ne.

34 Ne linigol nnə tōke' wə ki ye: «Ti cii' *Uwien ya gbənkū ye Uwien ya Nigendke *Kristo li fuobe uyo ke ne. A tien' mila ki len' ki ye bi li fin Unil ya Bijē udəpənpən bo paaki bó? Nme yé Unil ya Bijē bugben-i?» 35 Ne u tōke' be ki ye: «Kuwenwenku ña ji li wuəke' ni'ni. Li cuonh men uyo wà kuwenwenku laan te, ñə licinñunl la piln ne. Unil wà ke cuonh licinñunl ni la, wa ben u joh nà bó. 36 Kuwenwenku laan te ma nə, teke men kù kí ji, ñə kí li yé kuwenwenku yaab.»

*Yesu len' nnə, ne ki ñen' ni'saan ki jende' ki tí bəle'.

Sufmbe ña teke' Yesu ki jin'

* 12:15 Bi liebe' ki yih Yerusalem ne Siyon. † 12:20 Migbiirm mie ni bi ye Grekmbe la, bi niireh bə ña yé Sufmbe ne. ‡ 12:32 Bi li fin nni paaki bó nnə ya tingi te bolm mile bo ne. Miba si: kí fin udəpənpən bo. Mitom si: kí duo paaki u'Baa saan.

³⁷ Nin u là tien' miyɔkm ya bont tù yɛbe bi'nun ni ma kɛ nnɔ, ba teke' wɔ ki jin'. ³⁸ Ba teke' wɔ ki jin' ɲɔ *Uwien ya ɲɔbonsɔknl Esayi là len' nà nnɔ nɛ́ rí tien nɛ. U là ye:

«Yonbdaan, ɲmɛ tuo' ki teke' ti len' nà nnɔ ki jin'-i? Njme bɛnde' a ɲmɔbe mituɔm ma bo?»

³⁹ Esayi tí là len' nà bo cère' ba lí li fre kí teke kí ji. U là ye:

⁴⁰ «Uwien juɔn bi'nun,
ki libe' bi'yɛnm,
ɲɔ bi la lenh,
ki la cii' ní'tingi bi'yɛnm ni,
ki la lèbre bi'tetem,
ɲɔ wɔ rí buu bɛ.»

⁴¹ Esayi là len' nnɔ, kime u là laa' *Yesu ya kpiɛke ma nnɔ nɛ cère' u len' u'gbɛr.

⁴² Nin nɛn kɛ, *Sufmbɛ ya ciɛnb bà yɛbe mɔnɔn là teke' *Yesu ki jin'; ama *Farisienmbɛ bo nɛ ba len' upaan bo ki ye bi teke' wɔ ki jin'. Bi là fɛnge' bi li ɲɔre bɛ litaanl ya duku ni nɛ. ⁴³ Kime bi yíe binib ya kpiɛkm ki cɛn' Uwien yaam.

Yesu tɔke' binib tigbɛr tà nnɔ nɛ lá li biin bɛ

⁴⁴ *Yesu len' ufaa bo ki ye: «Wà kɛ teke' nni ki jin' la, na yé u teke' min baba nɛ ki jin', u teke' wà sɔn' nni ní nnɔ mɔ ki jin' nɛ. ⁴⁵ Wà kɛ laa' nni la, u laa' wà sɔn' nni ní nnɔ mɔ nɛ. ⁴⁶ Min yé kuwenwenku nɛ ki baa' uɲɛndun ni, ɲɔ unil wà kɛ teke' nni ki jin' la, u la juore cinɲunl ni. ⁴⁷ Unil cii' n'gbɛr, ka bon' tù la, na yé min nɛ li biin wɔ, kime ma baa' rí lá biin uɲɛndun ya nib, n baa' rí lá ɲmien bɛ nɛ. ⁴⁸ Wà kɛ wiɛ' nni, ka teke' n'gbɛr la, u laa' nibonn nà li biin wɔ. Uwenfɔrke ya daali la, n'gbɛr nnɔ nɛ li biin wɔ, ⁴⁹ kime ma tɔkeh n'bugbɛn ya gbɛr. N'Baa wà sɔn' nni ní nnɔ, wɔn nɛ tɔke' nni n li len ma bo nin n li wɔkn ma bo. ⁵⁰ N bɛn ki ye u'gbɛr dienb binib limiɛl là ɲa ɲmɔbe gbenm nɛ. Nnɔ nɛ n tɔkeh tà kɛ nɔ n tɔkeh tù n'Baa tɔke' nni tù ma bo nɛ.»

13

Yesu sɔkre' u'panpaankaab ya tàan

¹ Ní là sien' waamu nɛ *Sufmbɛ ya Pak ya nacenku rí jele. *Yesu bɛn ki ye u'yo baa' wɔ rí ɲɛ uɲɛndun wuu ni, kí liebe u'Baa bó. U là yíe u'nib bà te uɲɛndun ni nnɔ. U là yíe bɛ ki tí gben' nɛ.

² *Yesu nin u'panpaankaab là jinh kutaajuɔku ya jier uyo wà nnɔ ki laa' usɛnpol de' Simɔn Iskariyɔt ya bijɛ Sudas iyɛnmaale ɲɔ wɔ rí kuɔre Yesu. ³ Yesu bɛn ki ye u'Baa de' wɔ mituɔm tibont kɛ bo, ki bɛn mɔ ki ye u'ɲɛn' ní Uwien saan nɛ, ki tí liebeh Uwien saan. ⁴ Wɔn nin u'panpaankaab kɛ ki jinh, nɛ u'fii' ki sere', ki gore' u'paaki bó ya liɛrl ki ble', ki taa' kukpɛlciɛku ki gbin' u'ciɛk ni, ⁵ nɛ ki taa' miɲunm ki kuore' kusɛnku ni, ki cin' ki sɔkreh u'panpaankaab ya tàan*, ki taah u'gbin kukpɛlciɛku kua nnɔ ki ɲmireh yè. ⁶ U tí baa' Simɔn Piɛr saan, nɛ u tɔke' wɔ ki ye: «Yonbdaan, sin rí lá sɔkre min ya tàan-ii?» ⁷ Nɛ *Yesu ye: «Fɛnfɛnnɔ ɲa rí cii n teh nà nɔ ya tingi, ama a lá lí cii nè uyo uba nɛ.» ⁸ Nɛ Piɛr ye: «ɲa lí li sɔkre n'tàan fiebu.» Nɛ *Yesu ye: «Ma sɔkre' a'tàan la, ɲa rí lɛ gbiin n'saan.» ⁹ Nɛ Simɔn Piɛr ye: «Yonbdaan, nnɔ la, la sɔkre n'tàan baba. Sɔkre n'nuɔ nin n'yul mɔ.» ¹⁰ Nɛ *Yesu ye:

* **13:5** Itàan ya sɔkrm là yé liyonbtuonl nɛ.

«Unil sii' la, wa rí li nuunh wə́ rí pək kí sii kí lere, u li səkre u'taan baba ne, kimε u'gbenent ke wien ne. Ni'mə́ wien ne, ama na nín yé ni'ke ne wien.»
 11 Kimε *Yesu ben udaan wà li kuəre wə́, nen ne cère' u len' ki ye: «Na yé ni'ke ne wien.»

12 Tə́, u səkre' bi'taan ki tí gben', ki gole' u'lierl nno, ne ki liebe' ki tí kèle', ki niire' be ki ye: «Ni cii' n tien' ne nà nə́ ya tingi-ii? 13 Ni yih nni ni'Cenbaa nin ni'Yonbdaan ma nə́, ni ηmə́be imə́n ne, kimε n yé wə́n ne. 14 Min ni'Yonbdaan nin ni'Cenbaa səkre' ni'taan ma nə́, ni'mə́ rí li səkreh ni'tə́b ya taan nno. 15 Kimε min wuə́n' ne ni li teh ma ne, ni'mə́ rí li teh ni'tə́b ten n tien' ne ma nə́. 16 N təkheh ne imə́n ne, utonsə́nl ηa cen' u'cenbaa, utond mə́ ηa cen' wə́ sən' wə́. 17 Ni bende' n len' nà nə́ ya tingi ma nə́, ni teh nno la, Uwien ya mənəm li te ni'bo ne.

18 «Ma lienh ni'ke bo, min n ben n gènde' binib bà; ama nà kele' *Uwien ya gbə́nku ni nno li tien ne. Ní kele' ki ye: «Min nin unil wà taakeh ki jinh n'jier ne fi' ki sere' n'bo.» 19 N təkhe' ne nibonn nà ηa laan tien' ya gber fenfennə́, ηə́ nì lá tien' la, ní bende kí ye «n yé n yé wə́» ne†. 20 N təkheh ne imə́n ne, unil teke' n sən' unil wà la, u teke' min ne. Unil teke' nni la, u teke' wə́ sən' nni ní nno ne.»

Yesu təkhe' u'panpaankaab ki ye bi'ni uba li kuəre wə́

(Matie 26:20-25; Mark 14:17-21; Luk 22:21-23)

21 *Yesu len' nno ki tí gben', u'γenm saa' ki gbien', ne u təkhe' be ki ye: «N təkheh ne imə́n ne, ni'ni uba li kuəre nni.» 22 Ne u'panpaankaab jiebeh ki likeh tə́b, ka ben u niireh wə́. 23 Bi jinh ma nno, u'panpaankaab ni u yie wə́ ki gbien' nno ne ke ki buə́ke wə́. 24 Ne Simə́n Pier kenbe' wə́ ki ye wə́ rí niire *Yesu kí ye u niireh ηmə́ ne? 25 Ne u'panpaanke nno gbien' *Yesu bo, ki niire' wə́ ki ye: «Yonbdaan, ηmə́ ne?» 26 Ne *Yesu təkhe' wə́ ki ye: «N wóre' kpə́nə́ ki se' ki de' wə́ la‡, wə́n nínə́.» Ne ki wóre' kpə́nə́ ki se', ki de' Simə́n Iskariyət ya bije Sudas. 27 Sudas teke' kpə́nə́ nno uyo wə́ nno, ne *Satan kə́n' u'fèl ni. Ne *Yesu təkhe' wə́ ki ye: «Tien a ye á tien nà nno tonm!»

28 Binib bà ke ki jinh tijier nno ni uba mənə́n ηa bende' nà cère' *Yesu təkhe' wə́ ki ye nno. 29 Sudas ne ηuuke kiliksə́rk ma nno, biba maale' ki ye *Yesu təkhe' wə́ ki ye wə́ rí jo kí tí de be kunacenku ya bont ne, bii wə́ rí jo kí tí de bijiinb ne niba. 30 Sudas teke' kpə́nə́ nno ma nno ne ki pək kí ñen' i ya taan bo. Ni lá yé kuñə́nku ne.

Yesu gbiereh u'panpaankaab be rí li yie tə́b

31 Sudas ñen' uyo wə́ nno ne *Yesu təkhe' be ki ye: «Fenfennə́ Uwien kpiə́ke' Unil ya Bijε. Wə́n bo ne bi li kpiə́ke Uwien mə́. 32 Wə́n bo ne bi kpiə́ke' Uwien la, Uwien bugben mə́ li kpiə́ke wə́. U li kpiə́ke wə́ fenfennə́ ne. 33 N'bumu, ma ji li wuə́ke ni'saan. Ni li nuun nni, ama n lá təkhe' *Sufmbe ya cienb nà nno, n ji li təkhe ni'mə́ nè fenfennə́, kí ye: «Na rí fre kí jo n joh nà saan.» 34 N de' ne liwə́bfènl ne: «li yie mən tə́b.» N yie ne ma nno, ni'mə́ rí li yie tə́b nno. 35 Ni yie tə́b la, nen ne li cère binib ke rí bende kí ye ni yé n'panpaankaab.»

Yesu təkhe' ki ye Pier li nie kí ye wa ben wə́

(Matie 26:31-35; Mark 14:27-31; Luk 22:31-34)

36 Ne Simə́n Pier niire' wə́ ki ye: «Yonbdaan, a joh le bó?» Ne *Yesu jiin' wə́ ki ye: «N joh nà bó nno ηa rí fre kí paan n'bo fenfennə́. A lá li paan

† 13:19 Liike 8:28. ‡ 13:26 Ki wóre' kpə́nə́ ki se' ki de' unil yé kujotieku ya diə́ku ne Sufmbe bo.

n'bo uyo uba ne.» ³⁷ Nε Pιer niire' wɔ ki ye: «Yonbdaan, bε bo nε ma rι fre kι paan a'bo fεnfennɔ? N li tuo kι kpo a'bo-a!» ³⁸ Nε *Yesu tɔke' wɔ ki ye: «A li mɔnbe kι tuo kι kpo n'bo-oo? N tɔkeh ηε imɔn nε, a li niε bolm mita kι ye ηa bεn nni nε kι yaan ukuoje rι muɔ.»

14

Yesu nε yε usen wà joh Uwien saan

¹ *Yesu tɔke' u'panpaankaab kι ye: «La cère mεn ni'yεnm rι saa. Teke mεn Uwien kι ji, kι teke n'mɔ kι ji. ² Mifεnm yεbe n'Baa den. Ma bi yεbe la, n bi li tɔke nε kι ye n joh rι tι bonde mifεnm kι ble nε-εε? ³ N jon' kι tι bonde' mifεnm kι ble' nε la, n li liεbe nι, kι lα taa nε, ηɔ ni'mɔ rι tι rι li te min te nà saan. ⁴ N joh nà bó nnɔ, ni bεn ni bó ya sεn.» ⁵ Nε Toma tɔke' wɔ ki ye: «Yonbdaan, ta bεn a joh nà bó, ti li tien mila kι bende ni'bó ya sεn-i?» ⁶ Nε *Yesu tɔke' wɔ ki ye: «Min nε yε usen wà wɔngɛh binib tigbεmɔnt, kι dienh bε limiελ. Uba ηa rι fre kι jo n'Baa saan ka ñεn' min saan. ⁷ Ni bi bεn nni la, ni bi li bende n'Baa mɔ nε. Fεnfennɔ ni bεn wɔ, kι laa' wɔ mɔ.»

⁸ Nε Filip tɔke' wɔ ki ye: «Yonbdaan, wuɔn tε a'Baa nε nι li dεkre tε.» ⁹ Nε *Yesu tɔke' wɔ ki ye: «Filip, n te ni'saan nι wuɔke' kι kpaan' nɔ, nε ηa bεn nni-ii! Unil wà laa' nni la, u laa' n'Baa nε. Bε tien' a tɔke' kι ye rι wuɔn nε n'Baa? ¹⁰ Nηa teke' kι jin' kι ye n tε nin n'Baa nε, nε n'Baa mɔ tε nin nni-ii? N tɔkeh nε tigber tà nɔ ηa yε n'bugbεn yaar. N'Baa wà tε nin nni nnɔ nε sɔnh u'tùon.

¹¹ «Teke mεn kι ji kι ye n tε nin n'Baa nε, nε n'Baa mɔ tε nin nni. Na teke' n'gber kι jin' la, teke nni mεn kι ji miyɔkm ya bont nnɔ bo. ¹² N tɔkeh nε imɔn nε, unil wà kε teke' nni kι jin' la, u li sɔn itùon yà n sɔn' yè nɔ. U li sɔn itùon yà yεbe nin n sɔn' yà nɔ mɔnɔn, kime n joh n'Baa bó nε. ¹³ Ni mie' nà kε n'yel bo la, n li tien nε, ηɔ bε rι kpiεke n'Baa min u'bije bo. ¹⁴ Ni mie' nni * nà kε n'yel bo la, n li tien nε.»

Uwien li sɔn Utotorl uba ni

¹⁵ Ni yíe nni la, ni li boh n'wɔb nε, ¹⁶ nε n li gbáan n'Baa wɔ rι de nε Utotortɔ wɔ rι li te ni'saan uyo kε. ¹⁷ U yé *Mifuoñaanm nε, kι yé tigbεmɔnt ya daan. Uηendun ya nib ηa rι fre kι teke mε, kime ba lεnh mε, ka bεn mε mɔ. Ama Ninbi wɔn, ni bεn mε; mι te ni'saan, kι li te ni'ni mɔ.

¹⁸ Ma rι cère nε nι li te tεn mutenkpiibumu. N li liεbe nι ni'saan. ¹⁹ Nι síen' waamu, uηendun ya nib ηa ji li lε nni, ama ninbi li lε nni, kime n fuobe, nε ni'mɔ li fuobe. ²⁰ Nι'daali baa' la, ni li bende kι ye min nin n'Baa taan' kι yé unibaab nε, nε ninbi nin min mɔ taan' kι yé unibaab.

²¹ «Unil wà yíe nni si: wà bεn n'wɔb kι boh yé nε. N'Baa li yíe unil wà yíe nni, nε n'mɔ li yíe udaan, kι cère udaan rι bende nni.»

²² Nε Sudastɔ, wà ηa yé Sudas Iskariyɔt nnɔ niire' wɔ ki ye: «Yonbdaan, bε bo nε a li cère tinbi rι bende ηε, ka rι cère uηendun ya nib rι bende ηε?» ²³ Nε *Yesu jiin' wɔ ki ye: «Wà yíe nni la, u li boh n'gber nε, n'Baa li yíe wɔ, nε ti li baa u'saan, kι li kɔh u'saan. ²⁴ Wà ηa yíe nni la, wa rι li boh n'gber. Nι cengeh tigber tà nɔ ηa yé n'yaar, tù yé n'Baa wà sɔn' nni nι nnɔ yaar nε.

²⁵ «N laan biε kι te ni'saan ma nnɔ nε kι tɔke' nε tigber tuu nɔ. ²⁶ Ama *Mifuoñaanm mà yé Utotorl nnɔ, n'Baa li sɔn mε nι n'yel bo. Mεn nε li wɔkn nε ni'kε, kι tiere nε n tɔke' nε tigber tà nnɔ.

* **14:14** Bi kpiε' kι kele' tigbɔnt tà nnɔ ya tuba ni nni ηa te tu'ni.

²⁷ «Li te men uyenduon ni. N dienh ne n ηmabe uyenduon wà nnò ne; ma dienh ne wù ten uyendun ya nib dienh ma bo. La cère men ni'yennm rí saa, ki la sen jεwaanbu. ²⁸ Ni cii' n tōke' ne ki ye n li jo kí liebe ní ni'saan. Ni yie nni la, n joh n'Baa saan ma nnò ni bi li ηmabe uyensonge ne, kime n'Baa cen' nni. ²⁹ N tōkeh ne nibonn ná ηa laan tien' ya gber fenfennò, ηò ní lá tien' la, ní teke kí ji ne. ³⁰ Ma ji li tōke ne tigger nè rí wuoke, kime uyendun wuu ya cien we ní, wa rí fre kí tien nni niba. ³¹ Ama ní kpe uyendun ya nib rí bende kí ye n yie n'Baa, ne ki teh u tōke' nni ma bo. «Fii men tí jo.»

15

Yesu ne yé busumònbu

¹ «Min ne yé busumònbu* ne n'Baa yé ukpaal wà tùreh busubu nnò. ² Isigben yà ke te n'bo ka lùonh nnò, u li gε yí kí wiε ne. Ama isigben yà ke lùonh nnò, u li kpekperε kí tùre yí, ne yí rí tùre kí lùon. ³ N tōke' ne tigger tà nò tùre' ni'tetem ηò. ⁴ Li te men nin nni, ten n te nin ne ma. Usigben te u'ba, ka tuuke busubu bo la, wà rí fre kí lùon. Nnò ne ni'mò ηa te nin nni la, na rí fre kí tien bonn.

⁵ «Min ne yé busubu, ne ninbi yé isigben. Unil wà ke te nin nni, n'mò te nin udaan la, u li te ten usigben wà lùonh ki gbiekeh ne. Na te nin nni la, na rí fre kí tien bonn. ⁶ Unil wà ηa te nin nni la, bi li jende wò kí tí wiε ne wò rí kuore ten usigben wà ηa tuuke subu bo. Isigben yà kuore' la, bi gèndeh yí ki kpiendeh umu ni ne í wih. ⁷ Ni te nin nni, ki ηmabe n'gber ni'fèl ni, ki miε' Uwien ni yie ná la, u li de ne nè ne. ⁸ Ni yé n'panpaakaab, ki te ten isigben yà lùonh ki gbiekeh la, nen ne kpiekreh n'Baa. ⁹ N'Baa yie nni ma nnò ne n'mò yie ne. Li te men n'yiem ni. ¹⁰ N boh n'Baa ya wòb, ne ki te u'yiem ni. Ni'mò boh n ya wòb la, ni'mò li te n'yiem ni ne.

¹¹ «N tōke' ne nen ke ηò ní li ηmabe uyensonge wà n ηmabe wù nnò ne; ηò ni'yennm rí li songe kí tí ghen. ¹² N yie ní li teh ná si: li yie men tób ten n yie ne ma bo. ¹³ Nil ηa ηmabe yiem ki cen' wà li tuo kí kpo u'jotieb bo. ¹⁴ Ni teh n tōke' ne ná la, ni yé n'jotieb ne. ¹⁵ Ma ji li yih ne n'tonsònb; n li yih ne n'jotieb ne, kime utonsònl ηa ben u'cenbaa ya gber ke; ama min tōke' ne tigger tà ke n cii' tù n'Baa saan nnò. ¹⁶ Na yé ninbi ne gènde' nni, min ne gènde' ne, ki de' ne lituonl kí ye ní li joh, kí li te ten isigben yà lùonh isibii yà li tuu ki te. Nen bo, ni miε' n'Baa nibonn ná ke n'yel bo la, u li de ne nè ne. ¹⁷ N yie ni li teh ná si: ní li yie tób ne.»

Uyendun ya nib li nen Yesu nin u'yaab

¹⁸ «Uyendun ya nib nen ne la, ní li ben kí ye bi kpie' ki nende' min ne. ¹⁹ Ni bi yé uyendun yaab la, uyendun yaab bi li yie ne ne, kime uyendun ya nib yie bi'yaab ne. Ama ninbi ηa yé uyendun yaab. N ñen' ne uyendun ya nib ni ma nnò ne cère' bi nen ne. ²⁰ Li tien men n là tōke' ne ná ki ye: «Utonsònl ηa cen' u'cenbaa nnò.» Bi jènde' min la, bi li jènde ni'mò ne. Bi tuo' n'gber la, bi li tuo ni'mò yaar ne. ²¹ Min bo ne bi li tien ne nen ke, kime ba ben wà sòn' nni ní. ²² Ma bi baa' ki lá tōke' be n'gber la, uba ηa bi li biin be kí ye bi tien' ibiere, ama fenfennò, ba ji li fre kí dule niba bo kí ye ba tien' biere. ²³ Unil nen nni la, u nen n'Baa mò ne. ²⁴ Ma bi sòn' yòkm ya tùon yà nisaal ηa laan sòn' yè bi laa' la, uba ηa bi li biin be kí ye bi tien' biere. Ama fenfennò bi laa' yè ne ki nen min nin n'Baa ke. ²⁵ Ama nen ke

* **15:1** Busubu nnò yé tisir tà bi taah tu'bii ki ηeh fen nnò ne.

tien' ηο ηè í cère nà kele' bi'yiko ya gbɔnku † ni nno ηè í tien ne. Ní kele' ki ye: «Bi nen nni ne ka ηmabe bi nen nni bà bo.»

²⁶ «Tɔ, n'Baa li cère í sɔn Utotorl ní. U yé *Mifuoñaanm ne, ki yé tigbɛmànt ya daan, ki ñen' ní n'Baa saan. Mí lá baa' uyo wà la, mí li kun n'bo imàn. ²⁷ Ní'mɔ li kun n'bo imàn, kime ni te n'saan haali n'tuonl ya cincinyo ne.»

16

¹ «N tɔke' ne nen ke ηο ní lá tien' la, ni la wíe ni'tekjim ne. ² Bi li ηɔre ne itáan ya dur ní. Uyo uba mɔnɔn we ní, unil ku' ne la, u li maaleh ki teh u tien' lituɔrl ne ki de' Uwien. ³ Ba bende' n'Baa yé udaan wà, ka bende' n'mɔ yé udaan wà, nen ne li cère be í tien' ne nno. ⁴ N tɔke' ne bi lá li tien' ne ma bo, ηο u ya yo lá baa' la, ní li tien kí ye n là tɔke' ne ηè ηο.»

Mifuoñaanm ya tuonl

«Ma là tɔke' ne tù n'tuonl ya cincinyo, kime min nin ninbi ne là te. ⁵ Ama fɛnfɛnnɔ, n liebeh wà sɔn' nni ní nno saan ne, ne ni'ni uba ηa niire' nni n joh nà bo-a?» ⁶ Kime n len' ki ye n li bure kí cère ne ma nno ne ni'yɛnm saa' ki gbien'. ⁷ Ama n tɔkeh ne imàn ne, n jon' ne la, ní li mɔn ni'bo, kime ma jon' la, Utotorl nno ηa í baa ní. N jon' la, n li sɔn wɔ ní ni'saan. ⁸ U lá baa' la, u li cère unɛndun ya nib í bende kí ye bi yé bibierɛnb, kí cère be í bende kí ye Uwien cuube, kí bende kí ye Uwien li bu be tibuur. ⁹ U li cère be í bende kí ye bi yé bibierɛnb, kime ba teke' nni ki jin'. ¹⁰ U li cère be í bende kí ye Uwien cuube, kime n li jo n'Baa saan, ne na ji li le nni. ¹¹ U li cère be í bende kí ye bi li bu be tibuur, kime Uwien bun' unɛndun wuu ya cien tibuur ηο.

¹² «N bie ki ηmabe tigber tù yebe í tɔke ne, ama tù li kpieke nin ne fɛnfɛnnɔ. ¹³ Uyo wà *Mifuoñaanm lá li baa nno; men mà yé tigbɛmànt ya daan nno; mí li pekre ne tigbɛmànt ya sen ke ni. Ma í tɔke mí'bugben ya gber, ama mí cii' tà nno, tun ne mí li tɔke ne. Mí li tɔke ne nà lá li tien' ya gber mɔ. ¹⁴ Mí li kpieke nni, kime mí li taa n ya gber ne kí tɔke ne. ¹⁵ N'Baa ya bont ke yé n'yaar ne, nen ne cère' n ye mí li taa n ya gber ne kí tɔke ne.»

Ni'yensaa li kpɛnde uyensonge

¹⁶ «Ní sien' waamu, na ji li le nni, ní pukn' waamu la, ni li le nni.»

¹⁷ Ne u'panpaankaab biba niireh tɔb ki teh: «U len' nà nɔ ya tingi si ba? U ye ní sien' waamu, ta ji li le wɔ, ní pukn' waamu la, ti li le wɔ, ki ye u joh u'Baa bó! ¹⁸ Ne ki tí ye «U yih ba waamu?» Ta ben u ye wɔ í ye bà?»

¹⁹ *Yesu bende' bi yé be í niire wɔ iniire, ne u tɔke' be ki ye: «Ní niireh tɔb n len' ma ki ye: «ní sien' waamu, na ji li le nni, ní pukn' waamu la, ni li le nni nno ya tingi ne-a?» ²⁰ N tɔkeh ne imàn ne, ninbi li muɔ kí kpiɛnde, ne unɛndun ya nib li pokn. Ninbi ya yɛnm li saa, ama ni'yensaa nno lá li kpɛnde uyensonge. ²¹ Upii benh nin timɛr la, u te uyensaa ni ne u'mɛrwiɛn bo. Ama u tí maa' ki gben' la, uyensonge li cère wa ji li tiere imɛrwiɛn nno bó, kime unifaan kɔn' unɛndun ni. ²² Ní te nno ne ni'mɔ bo; fɛnfɛnnɔ, ni te uyensaa ni ne. Ama n lá li liebe kí le ne, ne ní li te uyensonge ni. Uba ηa í fre kí ñen ni'yensonge nno ní'fɛl ni.

²³ «Nɛn daali na ji li niire nni bonn niba bó. N tɔkeh ne imàn ne, ni mie' n'Baa nibonn n'yel bo la, u li de ne ηè ne. ²⁴ Na laan mie' bonn n'yel bo haali nin fɛnfɛnnɔ. Míe men, ní li le ηο kí le uyensonge kí tí gben.»

† 15:25 Bi ye bi'yiko ya gbɔnku la, bi niireh Uwien ya Jotiekpaaku ya gbɔnku ne. Liike 10:34.

Yesu faake' nin uɲɛndun

²⁵ «N tɔke' nɛ ni'kɛ mikpɛnɛnm ni nɛ. Uyo uba we ní ma ji li pɔ kpɛnɛnm kí tɔke nɛ gɛɛr. Ama n li tɔke nɛ n'Baa ya gɛɛr nɛ rí li wien nɛ. ²⁶ Ní'daali ni li miɛ n'Baa tibont n'yel bo. Ma tɔkeh nɛ ki teh min nɛ li miɛ n'Baa kí de nɛ, ²⁷ kime n'Baa bugɛn nɛ yíe nɛ, ni yíe nni, ki teke' ki jin' ki ye n ñɛn' ní wɔn saan ma nnɔ bo. ²⁸ Tɔ, n ñɛn' n'Baa saan nɛ ki baa' uɲɛndun ni, n tí li ñɛ uɲɛndun ni kí liɛbe n'Baa bó.»

²⁹ Nɛ u'panpaankaab tɔke' wɔ ki ye: «A laa'-aa! Fɛnfɛnnɔ a ji lienh ní wien nɛ, ɲa ji pɔh kpɛnɛnm. ³⁰ Fɛnfɛnnɔ tí bɛnde' ki ye a bɛn tibont kɛ, ɲa nuunh nil rí niire ɲɛ niire kí yaan á bɛnde u ye wɔ rí niire kí ye bà; nɛn nɛ cɛrɛ' tí teke' ki jin' ki ye a ñɛn' ní Uwien saan nɛ.» ³¹ Nɛ *Yesu niire' bɛ ki ye: «Ní teke' ki jin' fɛnfɛnnɔ wuɔ nɔ-ɔɔ? ³² Tɔ, uyo uba we ní, kí li baa'-a, ní'kɛ li yɛrɛ wà kɛ rí taa u ya bó kí cɛrɛ nni n'baba; ama ma te n'baba, kime n'Baa te nin nni. ³³ N tɔke' nɛ tigɛɛr tuu nɔ ɲɔ ni tɛ nin nni ma nnɔ, ní li te uyɛnduɔn ni nɛ. Uɲɛndun wuu ni, ni te ijɛnd ni nɛ, ama li co mɛn ní'ba, kime n faake' nin uɲɛndun ki gɛn' u'tuɔm ɲɔ.»

17

Yesu kàareh Uwien

¹ Tɔ, *Yesu len' nnɔ ki gɛn', nɛ ki yaare' ki liike' paaki bó, ki ye: «N'Baa, uyo baa', wuɔn a'Bije ya kpiɛke, ɲɔ a'Bije mɔ rí wuɔn a'kpiɛke. ² A de' wɔ mituɔm unisaal kɛ bo ɲɔ wɔ rí taa limiɛl là ɲa ɲmɔbe gɛnɛm kí de a de' wɔ binib bà nnɔ kɛ nɛ. ³ Limiɛl là ɲa ɲmɔbe gɛnɛm si bɛn rí bɛnde kí ye sin baba nɛ yé Uwien imɔn, kí bɛnde *Yesu Kristo wà a sɔn' wɔ ní nnɔ mɔ. ⁴ Min wuɔn' a'kpiɛke kitink bo, ki sɔn' a de' nni lituonl là rí sɔn nnɔ ki gɛn'. ⁵ N'Baa, fɛnfɛnnɔ, kpiɛke nni a'saan. De nni ukpiɛke wà n là ɲmɔbe wù a'saan kí laa' uɲɛndun ɲa laan te nnɔ.

⁶ «N cɛrɛ' binib bà a gɛnde' bɛ uɲɛndun ya nib ni, kí de' nni nnɔ bɛnde' a yé udaan wà. Bi là yé a'yaab nɛ, nɛ a taa' bɛ kí de' nni, nɛ bi boh a'gɛɛr. ⁷ Fɛnfɛnnɔ, bi bɛnde' kí ye a de' nni nibonn nà kɛ nnɔ ñɛn' a'saan nɛ, ⁸ kime n tɔke' bɛ a tɔke' nni tigɛɛr tà nnɔ, nɛ bi teke' tú, kí mɔnɛ kí bɛnde' kí ye n ñɛn' ní a'saan nɛ, kí teke' kí jin' kí ye sin nɛ sɔn' nni ní.

⁹ «N kàareh ɲɛ kí dienh bɛn nɛ. Ma kàareh ɲɛ kí dienh uɲɛndun ya nib. Ama n kàareh ɲɛ kí dienh binib bà a de' nni bɛ nnɔ nɛ, kime bi yé a'yaab nɛ. ¹⁰ Nà kɛ yé n'yaann yé a'yaann nɛ, nɛ nà kɛ mɔ yé a'yaann yé n'yaann nɛ. Bɛn nɛ cɛrɛh binib lɛnh n'kpiɛke. ¹¹ Ma ji li te uɲɛndun ni, bɛn nɛ li te uɲɛndun ni; min we ní a'saan nɛ. N'Baa uñaan, a de' nni a'yel là nnɔ, cɛrɛ liyel bugɛn ya tuɔm rí li gu bɛ, bɛ rí li yé unibaab tɛn min nin sin yé unibaab ma bo. ¹² N là te bi'saan uyo wà nnɔ, n là gu bɛ nin a'yel là a de' nni nnɔ ya tuɔm nɛ. N guure' bɛ, nɛ ní kpaan' wà rí kpo kí juore fɛnm nnɔ baba ɲa ní la, bi'ni uba ɲa kpo' kí juore' fɛnm. U kpo' kí juore' fɛnm ɲɔ nà kɛle' a'gbanku ni nnɔ nɛ rí tien nɛ. ¹³ Fɛnfɛnnɔ, n we ní a'saan nɛ. N laan te uɲɛndun ni ma nnɔ nɛ kí lienh nnɔ, ɲɔ bɛ rí li ɲmɔbe uyɛnsɔnge wà n ɲmɔbe wù nnɔ kí tí gɛn. ¹⁴ N tɔke' bɛ a'gɛɛr, nɛ ɲɛndun ya nib nɛnde' bɛ, kime ba yé ɲɛndun yaab, tɛn n'mɔ ɲa yé ɲɛndun yɔ ma. ¹⁵ Ma kàareh ɲɛ kí keh á ñɛn bɛ uɲɛndun ni, ama n kàareh ɲɛ kí teh a la cɛrɛ usɛnpol ubiɛrɔ nɛ rí tien bɛ niba. ¹⁶ Ba yé ɲɛndun yaab tɛn n'mɔ ɲa yé ɲɛndun yɔ ma. ¹⁷ Cɛrɛ bɛn li cinɛ kí yé a'yaab tigɛmɔnt bo. A'gɛɛr nɛ yé tigɛmɔnt nnɔ. ¹⁸ A sɔn' nni ní uɲɛndun ni ma nnɔ, nɛ n'mɔ sɔn' bɛn uɲɛndun ni.

19 Ben bo ne n taa' n'ba ki de' ηε, ηο bi'mo' n' li cinbe ki ye a'yaab tigmənt bo.

20 «Ma kàareh ηε ki dienh ben baba, n kàareh ηε ki dienh binib bà bi li take be n'gber be n' teke nni k' ji nno' mo' ne. 21 N kàareh ηε ηο bi'ke' n' taan k' li ye unibaab ne. Ten sin n'Baa a te nin nni ma n'mo' te nin ηε nno', cère bi'mo' n' li te nin te, ηο uηendun ya nib n' teke k' ji k' ye sin ne sən' nni n'. 22 A de' nni ukpieke wà nno', n'mo' de' be wù, ηο be n' taan k' li ye unibaab ten min nin sin ye unibaab ma, 23 kime' n te nin be, ne a'mo' te nin nni. Nno' ne bi taan' ki ye unibaab ki t' gben', ηο uηendun ya nib n' bende k' ye sin ne sən' nni n', k' bende k' ye a yie be ten a yie nni ma bo. 24 N'Baa, a de' nni binib bà nno', n yie n' te nà saan la, bi'mo' n' li te nin nni ne, k' lε a de' nni ukpieke wà nno', kime' a yie nni ki laa' ηa laan n'en' uηendun. 25 N'Baa ugbeməndaan, uηendun ya nib ηa ben ηε, ama min ben ηε. Ne bie nō mo' ben ki ye sin ne sən' nni n'. 26 N cère' bi bende' a ye udaan wà, ki li liebe k' cère be n' bende ηε, ηο a yie nni miyiem ma nno' n' li te bi'ni, ηο n'mo' n' li te nin be.»

18

Yesu ya cuom

(Matie 26:47-56; Mark 14:43-50; Luk 22:47-53)

1 *Yesu len' nno' ki t' gben', ne wən nin u'panpaankaab bure' ki t' puore' kubunbunku kua bi yih kù Sedrən nno'. Isiin ya kpàabu buba te ni'saan, ne wən nin u'panpaankaab kən' bu'ni. 2 Sudas, wà kuore' *Yesu nno', mo' ben ni'saan, kime' *Yesu nin u'panpaankaab là sobe ki taakeh nε ne. 3 Ne Sudas taa' Erom ya sojacekl liba nin Uwien ya duku ya guguurb bà bitətuərcienb nin *Farisienmbe sən' be nno', bi joh ni'saan ki tuke ifr nin imənafin nin tijeκənwent. 4 *Yesu ben nà ke' li tu wə ma nno', ne ki tuobe' be usen bó, ki niire' be ki ye: «Ni nuunh ηme?» 5 Ne bi ye: «Ti nuunh Nasaret ya *Yesu ne.» Ne u ye: «Min sə.» Sudas wà kuore' wə nno' mo' te bi'ni. 6 U len' ki ye wən sə ma nno', ne bi sulnh puoli bó ki luh. 7 *Yesu t' niire' be ki ye: «Ni nuunh ηme?» Ne bi ye: «Ti nuunh Nasaret ya *Yesu ne.» 8 Ne u ye: «N təke' ne ki ye min sə nə. Ni nuunh min ne la, cère men bie be n' li joh.» 9 U len' nno' ηο u là len' tigber tà nno' tū n' tien ne. U là len' ki ye: «N'Baa a de' nni binib bà nno', ma cère' uba mənən bole'.»

10 Tə, Simən Pier ηməbe kijusiek, ne ki nère' ki ge' ki paare' bitətuərcienb ya cien ya tonsənl uba ya nəjietubl. Bi yih utonsənl nno' Malkus ne. 11 Ne *Yesu təke' Pier ki ye: «Jiin a'jusiek k' cūən k' tuəku ni. N'Baa sien' ki ye n' ji ijend ya nno' n la ji yè-εε?»

Bi tuke' Yesu ki jon' Anni saan

12 Sojacekl nno' nin li' cien nin Sufmbe ya guguurb nno' cuo' *Yesu ki lôle' u'nuə, 13 ne ki kpie' ki tuke' wə ki jon' Anni saan. Anni ye Kayif ya cuəje ne. Kayif ne là ye bitətuərcienb ya cien libinl nno'. 14 Wən Kayif ne là təke' *Sufmbe ya cienb ki ye n' mən unibaab n' kpo bi'du ya nib bo nno'.

Pier niε' ki ye wa ben Yesu

(Matie 26:69-70; Mark 14:66-68; Luk 22:55-57)

15 Bi tuke' *Yesu ki joh ma nno', ne Simən Pier nin *Yesu ya panpaanketə uba pe u'bo. Bitətuərcienb ya cien ben *Yesu ya panpaanketə bugben. Nen bo ne u paan' *Yesu bo ki kən' bitətuərcienb ya cien nno' den uluo bo. 16 Ama Pier wən juore' ki se saali ne bunañəbu saan. Ne upanpaanketə wà bitətuərcienb ya cien ben wə nno' jon' ki t' laa' upiitonsənl wə gu bunañəbu

nnɔ, nɛ ki cɛrɛ' Pɛr kɔn'. ¹⁷ Nɛ upii nnɔ niire' Pɛr ki ye: «Sin, a'mɔ ɲa lii yɛ uʒɛ wuɔ ya panpaankaab ya uba-aa?» Nɛ u jiiin' wɔ ki ye: «Ma yɛ u'panpaanke.»

¹⁸ Tiwɔr lɔ te, nɛ bitɔtuɔrciɛnb ya ciɛn ya tonsɔnb nin biguguurb sɛrɛ' umu, ki lokreh. Nɛ Pɛr mɔ te bi'saan ki lokreh.

Bitɔtuɔrciɛnb ya ciɛn niire' Yesu iniire

(Matie 26:59-66; Mark 14:55-64; Luk 22:66-71)

¹⁹ Bitɔtuɔrciɛnb ya ciɛn niire' *Yesu iniire u'panpaankaab bo nin u wɔknh miwɔknm ma nnɔ bo. ²⁰ Nɛ *Yesu jiiin' wɔ ki ye: «N len' binib kɛ ya nun bɔ nɛ, ki wɔkn' uyo kɛ ni'taan ya dur ni nin Uwien ya duku ya luo bo, *Sufmbɛ kɛ taakeh nà saan. Ma len' gber tuba bɔlm ni. ²¹ Bɛ tien' a niireh min-i? Niire binib bà cenge' n'gber n tɔke' bɛ ki ye bà. Bɛn bɛn n tɔke' bɛ ki ye bà mɔnmɔnm.»

²² *Yesu len' nnɔ ma nnɔ, ki laa' biguguurb ya uba se ki nɛke wɔ, nɛ ki kpɔbɛ' wɔ utɛnpɛ, ki niire' wɔ ki ye: «A jiiindeh bitɔtuɔrciɛnb ya ciɛn nɛ nɔ nnɔ-ɔɔ?» ²³ Nɛ *Yesu jiiin' wɔ ki ye: «N len' nɛ bre nɛ la, wuɔn nà cɛrɛ' nɛ bre; nɛ n tɛ len' nɛ mɔn nɛ la, bɛ tien' a ñih nni?»

²⁴ Nɛn saan nɛ Anni cɛrɛ' bi taa' *Yesu ki jon' bitɔtuɔrciɛnb ya ciɛn Kayif saan u'nuɔ juore' ki lùo.

Pɛr tí niɛ' ki ye wa bɛn Yesu

(Matie 26:71-75; Mark 14:69-72; Luk 22:58-62)

²⁵ Simɔn Pɛr se ki lokreh umu, nɛ bi niire' wɔ ki ye: «Sin, a'mɔ ɲa lii yɛ u'panpaankaab ya uba-aa?» Nɛ u niɛ' ki ye: «Ma yɛ u'panpaanke.» ²⁶ Nɛ bitɔtuɔrciɛnb ya ciɛn ya tonsɔnb ya uba, wà Pɛr bi gɛ' ki paare' u'tubl nnɔ ya den yɔ uba tɔke' Pɛr ki ye: «Ma bi laa' ɲɛ u'saan bukpaabu nnɔ ni-ii?» ²⁷ Nɛ Pɛr tí niɛ' ki ye wa bɛn Yesu. Nɛ ukuoʒɛ pɔk ki muɔ' i ya taan bo.

Bi taa' Yesu ki jon' Pilat saan

(Matie 27:1-2, 11-14; Mark 15:1-5; Luk 23:1-5)

²⁸ Nɛn saan nɛ bi taa' *Yesu ki ñɛn' Kayif den, ki jon' udu nnɔ ya gobina den, bi yih wɔ Pilat. Nɛ lɔ yɛ kutɛnɲɛsɔnsɔnku nɛ. *Sufmbɛ ya ciɛnb ɲa lɔ yɛ bɛ n kuɔn bi'ba jɔknt ɲɔ kɛ fre kɛ jɛle bi'Pak ya nacenku nɛ. Nɛn nɛ cɛrɛ' ba tuo' ki kɔn' Pilat den*. ²⁹ Nɛn bo nɛ Pilat ñɛn' saali bi'saan, ki niire' bɛ ki ye: «Uʒɛ wuɔ tien' ba ni biindeh wɔ?» ³⁰ Nɛ bi jiiin' wɔ ki ye: «Wa bi yɛ nibiɛrɔ la, ta bi cuo' wɔ ki ɲukn' ɲɛ.» ³¹ Nɛ Pilat ye: «Ninbi bugbɛn, taa wɔ mɛn kɛ tɛ bu wɔ ni'yiko ye ma bo.» Nɛ bi ye: «Tinbi Sufmbɛ ɲa ɲmɔbɛ sɛn tɛ ku nil.»

³² Bi len' nà nɔ nɛ wuɔn' ki ye *Yesu lɔ len' nà ki tɔke' binib, u li kpo mikuum mɔ ya bol nnɔ nɛ nɛ tien. ³³ Pilat tí liɛbɛ' ki kɔn' tibuur ya duku ni, ki yin' *Yesu ki lɔ niire' wɔ ki ye: «Sin, a yɛ *Sufmbɛ ya bɛr nɛ-ɛɛ?» ³⁴ Nɛ *Yesu jiiin' wɔ ki ye: «A len' nà nɔ, a maale' a'ba nɛ bii bi tɔke' ɲɛ nɛ ki ye n yɛ *Sufmbɛ ya bɛr-i?» ³⁵ Nɛ Pilat tɔke' wɔ ki ye: «Min ɲa yɛ Suf-a! A'bol ya nib nin bitɔtuɔrciɛnb nɛ taa' ɲɛ ki ɲukn' nni. A tien' bɛ nɛ?» ³⁶ Nɛ *Yesu ye: «N'bel ɲa yɛ uɲɛndun wuu ni ya bɛl. N'bel bi yɛ uɲɛndun wuu ni ya bɛl la, n'rib bi li kɔn' tijer ɲɔ *Sufmbɛ ya ciɛnb la fre kɛ cuo nni. Ama fɛnfɛnnɔ, n'bel ɲa nɛn te niɛ saan.» ³⁷ Nɛ Pilat tɔke' wɔ ki ye: «Nɛn mɛn la, a yɛ ubɛr nɛ-a!» Nɛ *Yesu jiiin' wɔ ki ye: «Sin nɛ ye n yɛ ubɛr. N baa' uɲɛndun wuu ni nɛ lɔ tɔke binib tigbɛmɔnt nɛ. Nɛn bo nɛ bi maa' nni. Unil wà kɛ pɛ

* **18:28** Sufmbɛ kɔn' bà ɲa yɛ Sufmbɛ den la, bi saa' bi'yiko nɛ, ki kuɔn' bi'ba tijɔknt kɛ tɛ kpaan uyo uba.

tigbermònt bo ne cengeh n'ból.» ³⁸ Nε Pilat niire' wɔ ki ye: «Tigbermònt si ba?»

Bi bun' Yesu tibuur ki ye u kpε mikuum

(Matie 27:15-31; Mark 15:6-20; Luk 23:13-25)

Pilat len' nnɔ ma nnɔ ne ki tí ñen' *Sufmbε bó, ki tí tɔke' be ki ye: «Min ña laa' u'biil. ³⁹ Ama binl ke binl ni' Pak ya nacenku ya yo la, n tuu ki ñendeh lipεkl ya nil uba ne ki wienh. Nen bo, ni yie ní taa *Sufmbε ya ber nnɔ ne kí wiε-εε?» ⁴⁰ Nε bi wuure' ki ye: «La wiε wɔn, wiε Barabas.» Barabas nnɔ là yé unil wá yie' Erom yaab ya ñɔbu bó ne.

19

¹ Nεn saan ne Pilat cère' bi taa' *Yesu ki ñi' wɔ inalεbe. ² Sojambε taa' ikonkon ki lónlòn' uyukpεkpε ki kpεle' u'yul, ki taa' kuliermónmónku kuba ki goln' wɔ, ³ nε ki nekndeh wɔ ki tɔkeh wɔ ki teh: «Sufmbε ya berɔ, ti fuondeh ηε-a!» Nε ki kpɔbreh wɔ itenpε.

⁴ Nε Pilat tí ñen' saali, ki tɔke' *Sufmbε ki ye: «N li taa wɔ kí ñen ní saali ni'saan ηɔ ní bende kí ye ma laa' u'biil.» ⁵ Nεn saan ne *Yesu ñen' ní saali ki kpε ikonkon ya yukpεkpε, ki guo kuliermónmónku nnɔ. Nε Pilat tɔke' be ki ye: «Uje bugben sɔ.»

⁶ Ama bitɔuarcienb nin biguguurb laa' wɔ ma nnɔ ne ki wuureh ki teh: «Kpε wɔ udɔpɔnpɔn bo! Kpε wɔ udɔpɔnpɔn bo!» Nε Pilat tɔke' be ki ye: «Ni'bugben ní taa wɔ kí tí kpε wɔ udɔpɔnpɔn bo, kime min ña laa' u' bii' ná ní kpε kuum.» ⁷ Nε bi tɔke' wɔ ki ye: «Tinbi ηmɔbe yiko uba ne, ne yiko nnɔ bo, u kpε mikuum ne, kime u taa' u'ba ki tien' Uwien ya Bijε ne.»

⁸ Pilat cii' bi ye *Yesu taa' u'ba ki tien' Uwien ya Bijε ma nnɔ, ne bujewanbu tũre' ki cuo' wɔ cεen. ⁹ Nε u tí liεbe' ki kɔn' tibuur ya duku nnɔ ni ki tí niire' *Yesu ki ye: «Sin, a yé le bó yɔ ne?» Ama *Yesu ña jiiñ' wɔ. ¹⁰ Nε Pilat tɔke' wɔ ki ye: «Ña gereh min ne-εε? Ña ben ki ye n ηmɔbe mituɔm ní wiε ηε bii' ní kpε ηε udɔpɔnpɔn bo-oo?» ¹¹ Nε *Yesu tɔke' wɔ ki ye: «Uwien de' ηε mituɔm má nnɔ baba ña ní la, ña ηmɔbe tuɔm miba n'bo. Nen bo ne unil wá taa' nni ki ñukn' ηε nnɔ ya biil cen' a'yaal.»

¹² Nεn saan ne Pilat nuunh u li tien ma kí wiε Yesu, ama *Sufmbε wuureh ne ki teh: «A wiε' wɔ la, ña ji yé ubercien Sesa* ya jɔ, kime unil wá ke yih u'ba uber la, u yé Sesa ya nennend ne.»

¹³ Pilat cii' bi len' nnɔ ma nnɔ, ne ki tí ñen' *Yesu saali, ne ki kèle' tibuur ya biεk bo, bi yih libùol là «Iten ya benbenl nnɔ.» *Sufmbε ya lenm ni, bi yih ni'saan ki teh «Gabata» ne. ¹⁴ Ni là yé lidaali là *Sufmbε bondeh bi'Pak ya nacenku nnɔ ne, ki tuo liwenyul ya yo, ne Pilat tɔke' be ki ye: «Ni'ber sɔ.» ¹⁵ Nε bi wuure' ki ye: «U kpε mikuum ne! U kpε mikuum ne! Kpε wɔ udɔpɔnpɔn bo!» Nε Pilat niire' be ki ye: «N kpε ni'ber udɔpɔnpɔn bo-oo?» Nε bitɔuarcienb jiiñ' wɔ ki ye: «Ta ηmɔbe bertɔ ki kende' ubercien Sesa bo.» ¹⁶ Nεn saan ne Pilat taa' *Yesu ki ñukn' be be ní tí kpε wɔ udɔpɔnpɔn bo. Nε bi taa' wɔ ki bure'.

Bi kpε' Yesu udɔpɔnpɔn bo

(Matie 27:32-44; Mark 15:21-32; Luk 23:26-43)

¹⁷ *Yesu bugben tuke u' dɔpɔnpɔn ki ñen' udu ni, ki joh niba saan, bi yih nε «Kuyukpɔbku ya Bùol.» *Sufmbε ya lenm ni, bi yih ni'saan «Golgota» ne. ¹⁸ Bi kpε' wɔ udɔpɔnpɔn bo nen saan ne, ne ki kpε' bijεb bile mɔ; uba ukele

* **19:12** Sesa ne là yé Erom yaab likeh mitinfenm má nnɔ ke ya bercien.

uba, utɔ mɔ ukeltɔ, nɛ *Yesu fo siik ni. ¹⁹ Pilat kele' mikelm miba ki ye: «Nasaret ya *Yesu wà yé *Sufmbɛ ya bɛr nnɔ sɔ», nɛ ki cère bi taa' ki tebɛn' u'dɔpɔnpɔn bo. ²⁰ Nɛ kele' *Sufmbɛ ya lenm ni nin Erom yaab ya lenm ni nin Grɛkmbɛ ya lenm ni nɛ. Bi kpɛ' *Yesu udɔpɔnpɔn bo nà saan nnɔ nɛ fàkɛ nin udu ni, nɛn nɛ cère' *Sufmbɛ bà yɛbɛ kaan' mikelm nnɔ. ²¹ Nɛ *Sufmbɛ ya tɔtuɔrcienb tɔkɛ' Pilat ki ye: «ŋa bi li kele kɛ ye *Sufmbɛ ya bɛr, a bi li kele kɛ ye: wɔn nɛ ye u yé *Sufmbɛ ya bɛr nɛ.» ²² Nɛ Pilat tɔkɛ' bɛ ki ye: «N kele' nà nɔ n kele' nɛ.»

²³ Sojambɛ kpɛ' *Yesu udɔpɔnpɔn bo ki gben', nɛ ki gbiire' u'wɛngolkaar igbiin inan, wà kɛ ugbiin uba ki tɛ sien' u'lierfɔfɔrku. Kulierfɔfɔrku nnɔ nɛ nɛ mɔbɛ nɛnɛ kɛ nɛ paaki kɛ tɛ ci tingi, kime bi là lòn' kù nɛ. ²⁴ Nɛn saan nɛ bi tɔkɛ' tɔb ki ye: «Tɛ la kɛrɛ kù mɛn, cère mɛn tɛ fùɔrɛ imúɔn, kɛ liike wà li ji kù.» Nɛn kɛ tien' nɛ nà kele' *Uwien ya gbɔnku ni nnɔ nɛ nɛ tien nɛ. Nɛ kele' ki ye:

«Bi gbiire' n'wɛngolkaar,
nɛ ki fùɔrɛ' imúɔn,
bɛ nɛ liike wà li ji n'lierku.»

Tɔ, sojambɛ nnɔ tien' nɛn nɛ.

²⁵ *Yesu ya naa nin u'naa ya ninɛ nin Klopas ya po Mari nin Mari Madelenn se u'dɔpɔnpɔn saan. ²⁶ *Yesu laa' u'naa nin u'panpaankɛ wà u yíe wɔ ki gbien' nnɔ se ki bukɛ, nɛ u tɔkɛ' u'naa ki ye: «Upii, a'bijɛ sɔ,» ²⁷ nɛ ki tɔkɛ' u'panpaankɛ nnɔ mɔ ki ye: «A'naa sɔ.» Kɛ nɛn daali nɛ u'panpaankɛ nnɔ cère' *Yesu ya naa te u'den.

*Yesu ya kuum udɔpɔnpɔn bo
(Matie 27:45-56; Mark 15:33-41; Luk 23:44-49)*

²⁸ Ni ya puoli bó nɛ *Yesu bɛn ki ye fɛnfennɔ u sɔn' u'tùɔn kɛ ki gben'-a, nɛ ki len' ki ye: «Uñuñun nɛ nɛmɔbɛ nni,» nɛ nà kele' *Uwien ya gbɔnku ni nnɔ nɛ tien. ²⁹ Licuɔl liba se ni'saan ki gbe midɛnɛmɛmɛm miba, nɛ bi taa' ticitɔnt ki sɛkn' mi'ni, ki taa' ki tuun' kusiiku kù bi yih kù isɔp nnɔ ya lɛnbɛnl bo, ki tɛndɛ' ki kòlɛ' u'nɔbu. ³⁰ U muɔrɛ' midaam nnɔ nɛ ki ye: «N tien' ni'kɛ ki gben' nínɔ», ki gòn', nɛ ki kpo'.

Soja uba cɔkɛ' Yesu ya kele ni likpaanl

³¹ Nɛ là yé lidaali là *Sufmbɛ bondeh bi'Saba nɛ. U ya *Saba là yé uwɛngbenge nɛ. Nɛn bo nɛ *Sufmbɛ ya cienb nɛ là yíe nikpɛl nɛ li te dɔpɔnpɔn bo, nɛ ki tɔkɛ' Pilat ki ye wɔ nɛ cère u'sojambɛ nɛ nɛ kɛ kɛ bi kpɛ' binib bà nnɔ ya tãan†, kɛ jiiin bɛ. ³² Nɛ sojambɛ nnɔ baa' ki nɛ' ki kù' binib bà bi kpɛ' bɛ idɔpɔnpɔn bo nin *Yesu nnɔ ya tãan. Bi nɛ' ki kù' ukpɛk yɛ, ki nɛ' ki kù' ulie mɔ yɛ. ³³ Ama bi tɛ baa' *Yesu saan ma nnɔ, ki laa' u'kpo'-a, nɛn bo nɛ ba kù' u'yɛ. ³⁴ Nɛ sojambɛ nnɔ ya uba taa' likpaanl ki cɔkɛ' *Yesu ya kele ni. Nɛ misɛm nin miñunm pɔk ki nɛn' i ya tãan bo. ³⁵ Unil wà laa' tibont nnɔ nɛ tɔkɛ' u'laa' nà. U len' nà nɔ yé imɔn nɛ, nɛ u bɛn ki ye u tɔkɛ' tigbɛmɔnt nɛ, nɛ nɛ mɔ nɛ teke kɛ ji. ³⁶ Bi tien' *Yesu nnɔ nɛ nà kele' *Uwien ya gbɔnku ni nnɔ nɛ nɛ tien nɛ. Nɛ kele' ki ye: «Ba nɛ kù' ukpɔbl liba mɔnɔn.» ³⁷ Nɛ tɛ liɛbɛ' ki kele' *Uwien ya gbɔnku ni ki ye: «Bi li caan unil wà bi cɔkɛ' wɔ likpaanl nnɔ bo inun.»

*Yesu ya subm
(Matie 27:57-61; Mark 15:42-47; Luk 23:50-56)*

† 19:31 Bi là nɛh ki kòh binib bà bi kpaakeh bɛ idɔpɔnpɔn bo ya tãan nɛ bɛ nɛ kpo tonm nɛ.

³⁸ Ni ya puoli bó ne Yosef wà yé Arimate ya du ya nil nnó baa' ki mie' Pilat ki ye wó ní cèbe wó wó ní jiiin' *Yesu ya gbenent udòpònpòn bo. Pilat tuo', ne u jon' ki tí jiiin' tù. Yosef bugben là yé *Yesu ya panpaanke ne ka tuo' nil ní bende, kime u là fenge *Sufmbe ya cienb ne. ³⁹ Nikodem, wà là baa' *Yesu saan miba kuñonku nnó mọ baa', ki tuke' lefina. Bi cuuke lefina wà bi yih wó *miir nnó nin bi yih wà alowes nnó ne. Lefina nnó ya kpieke li baa' ten kilo pita. ⁴⁰ Yosef nin Nicodem taa' kukpelciaku ki tenten' *Yesu ya gbenent, ne ki taa' lefina nnó ki tien' tu'bo, *Sufmbe subeh bitenkpiib ma bo. ⁴¹ Isiin ya kpàabu buba te bi kpe' *Yesu nà saan nnó. Bi là gbin' ufele uba bukpaabu nnó ni ka laan sube' nil len. ⁴² Ni là yé lidaali là *Sufmbe bondeh Saba ne, ne ufele nnó mọ ña fòke nin ni'saan. Nen bo ne bi taa' *Yesu ki tí sube' u'ni.

20

Yesu mekre' bitenkpiib ni

(Matie 28:1-8; Mark 16:1-8; Luk 24:1-12)

¹ *Saba ya daali gèbre', kutaaku kùà li faa nnó ne Mari Madelenn wòre' ki fi' ní biike, ki bure' likul nnó bó. U tí baa' ki laa' kutenku kùà bi là taa' ki biin' likul nnó ña ji bi. ² Ne u sen' ki jon' Simón Pier nin *Yesu ya panpaanketò wà u yie wó ki gbien' nnó saan, ki tí take' be ki ye: «Bi ñen' Yonbdaan likul nnó ni ño! Ta ben bi taa' wó ki ble' nà saan!»

³ Nen saan ne Pier nin *Yesu ya panpaanketò nnó ñen' ki joh likul nnó bó. ⁴ Bi joh ma nnó bi'ke bile tiinh ne, ama upanpaanketò nnó sen' ki cen' Pier ki kpie' ki baa' li'saan, ⁵ ne ki gbien' ki liike', ki laa' tikpelcer nnó ne dọ len, ama wa kón'. ⁶ Simón Pier, wà paan' puoli bó ní nnó, mọ baa', ne ki kón' likul nnó ni, ki laa' tikpelcer nnó dọ len, ⁷ ki laa' kukpelciaku kùà bi là taa' ki pibn' *Yesu ya yul nnó jende' ki dọ likonkonl, ku'ba. ⁸ Nen saan ne upanpaanke wà bi kpie' ki baa' likul saan nnó mọ kón' ki laa', ne ki teke' ki jin'. ⁹ Kime haali nin u ya yo ba laan là cii' nà kele' *Uwien ya gbónku ni ki ye *Yesu lá li mekre bitenkpiib ni nnó ya tingi. ¹⁰ Ne *Yesu ya panpaankaab nnó liebe' ki kùn'.

Yesu cère' Mari Madelenn laa' wó

(Matie 28:9-10; Mark 16:9-11)

¹¹ Tò, Mari juore' ki se saali ne likul nnó saan ki muoh. U se ki muoh, ne ki lá gbien' ki liike' li'ni, ¹² ki laa' Uwien ya tondb bile bi guo tiwenpenpient ki ke *Yesu ya gbenent là dọ nà saan nnó. Uba ke u'yul là kunh nà bó, ne utò mọ ke u'taan là kunh nà bó nnó. ¹³ Ne bi niire' wó ki ye: «Upii, be tien' a muoh?» Ne u jiiin' be ki ye: «Bi ñen' n'Yonbdaan ne, ma ben bi taa' wó ki ble' nà saan.» ¹⁴ U len' nnó ma nnó ne ki jiebe' ki laa' *Yesu se, ama wa bende' ki ye *Yesu ne. ¹⁵ Ne *Yesu niire' wó ki ye: «Upii, be tien' a muoh? A nuunh ñme?» Mari maale' ki ye uje wà gu bukpaabu nnó ne, ne ki take' wó ki ye: «Cenbaa, sin ne taa' wó la, wuon' nni, a ble' wó nà saan ní jo kí taa.» ¹⁶ Ne *Yesu ye: «Mari.» Ne u jiebe' ki take' wó *Sufmbe ya lenm ni ki ye: «Rabuni.» Ni'tingi si «Cenbaa.» ¹⁷ Ne *Yesu ye: «La li co nni*, kime ma laan don' n'Baa bó, ama jo kí tí take' n'ninjieb kí ye: n doh n'Baa wà yé ni'mọ ya baa nnó bó ne. U yé n'Wien ne, ki yé ni'mọ ya Wien.» ¹⁸ Ne Mari Madelenn jon' ki tí take' *Yesu ya panpaankaab ki ye: «N laa' Yonbdaan,» ne ki take' be *Yesu take' wó tigber tà nnó.

* **20:17** Bi li fre ki lebre la li co nni ki ye la me nni mọ.

Yesu cère' u'panpaankaab laa' wə

(Matie 28:16-20; Mark 16:14-18; Luk 24:36-49)

¹⁹Tə, *Saba ya daali gèbre', kutaaku kùla li faa' nnə ya tajuəku, nɛ *Yesu ya panpaankaab taan' ki te kuduku kuba ni ki p̄npiin' inañuən, kimɛ bi là fenge *Sufmbɛ ya ciɛnb nɛ. Nɛ *Yesu baa' ki lá sere' bi'siik ni, ki təkɛ' bɛ ki ye: «Li te mɛn uyɛnduən ni.» ²⁰U len' nnə, nɛ ki wuən' bɛ u'nuə nin u'kɛle ni ya gbien. U'panpaankaab laa' wə ma nnə, nɛ bi'yɛnm sɔnge. ²¹Nɛ u tí təkɛ' bɛ ki ye: «Li te mɛn uyɛnduən ni. N'Baa sɔn' nni ma nnə, nɛ n'mə sɔn' ninbi.» ²²U len' nnə, nɛ ki piebe' bi'bo, ki təkɛ' bɛ ki ye: «Teke mɛn *Mifuoñaanm. ²³Ni fère' binib bà bi'biere la, Uwien mə li fère bɛ. Na fère' bà la, Uwien mə ɲa ní fère bɛ.»

Toma laa' Yesu nɛ ki teke' ki jin'

²⁴*Yesu ya panpaankaab piik nin bile ya uba bi yih wà Toma, ki liebe' ki yih wə lilebl nnə, ɲa là te nin bitəb uyo wà *Yesu baa' bi'saan nnə. ²⁵Bipanpaankətəb təkɛ' wə ki ye: «Ti laa' Yonbdaan.» Nɛ u təkɛ' bɛ ki ye: «Ma laa' bi là kpɛ' u'nuə ni ipɛnjen nà saan ya gbien, ka taa' n'nəbil ki tuun' igbien nnə ni, ka taa' n'nuə ki tuun' bi là cəkɛ' u'kɛle ni nà saan nnə ya gbiel ni la, ma ní teke kí ji fiebu.»

²⁶Tə, iwien iniin gèbre', nɛ *Yesu ya panpaankaab tí taan' ki te kuduku ni. Toma mə ji te bi'ni. Nin inañuən pipi ma kɛ nnə *Yesu baa' ki lá sere' bi'siik ni ki ye: «Li te mɛn uyɛnduən ni.» ²⁷Nɛ ki təkɛ' Toma ki ye: «Tɛnde a'nəbil kí mɛ niɛ saan, kí liike n'nuə ya gbien, kí tɛnde a'nuə kí tuun n'kɛle ya gbiel mə ni. Ji la maaleh tɛma, teke kí ji.» ²⁸Nɛ Toma ye: «A yé n'Yonbdaan nin n'Wien nɛ.» ²⁹Nɛ *Yesu təkɛ' wə ki ye: «A laa' nni ma nnə nɛ ki teke' ki jin'. Bà ɲa laa' nni ki teke' ki jin' nnə, Uwien ya mənɛm te bi'bo.»

Nà cère' San kɛle' kugbɔnku kuu

³⁰*Yesu tien' miyəkɛm ya bontər mə tù yɛbe u'panpaankaab ya nun ni. Ba kɛle' tù kugbɔnku kuu ni. ³¹Bi kɛle' tuu nə ɲə ní teke kí ji kí ye *Yesu yé Uwien ya Nigendkɛ Kristo, ki yé Uwien ya Bijɛ nɛ. Ni teke' wə ki jin' la, wən bo nɛ ni li ɛ limiɛl.

21

Yesu tí cère' u'panpaankaab laa' wə

¹Ni ya puoli bó nɛ *Yesu tí cère' u'panpaankaab laa' wə Tiberiyad ya nunciɛnm ya gbaal. U cère' bi laa' wə ma sɔ: ²Simən Pìer nin Toma wà bi liebe' ki yih wə lilebl nnə nin Natanayɛl wà ñɛn' ní Kana ya du wà te Galile ya tinfɛnm ni nnə nin Sebede ya bijieɛb nin *Yesu ya panpaankaatəb bile nɛ là taan' ki te. ³Nɛ Simən Pìer təkɛ' bɛ ki ye: «N joh lijenbɛl nɛ.» Nɛ bi ye: «Tí' mə li paan a'bo.» Nɛ bi ñɛn' ki bure' ki tí kɔn' buñɛrbu. Ba cuo' bonn haali kuñɔnɲmɛnku.

⁴Ni tí wendeh uyo wà nnə, nɛ bi laa' *Yesu se miñunm ya gbaal. Ama u'panpaankaab nnə ɲa bɛnde' ki ye wən nɛ. ⁵Nɛ u niire' bɛ ki ye: «Hee! Nacɛnbɛ, na laa' bonn bi?» Nɛ bi ye: «Ta laa' bonn.» ⁶Nɛ u təkɛ' bɛ ki ye: «Wie mɛn bubɛbu buñɛrbu ya jie bó, ni li ɛ.» Bi wie' ki cuo' ijen í yɛbe cɛɛn nɛ ka fre' ki dɛre' bubɛbu nnə ki jiin' ní.

⁷Nɛ *Yesu ya panpaankɛ wà u yíe wə ki gbien' nnə təkɛ' Pìer ki ye: «Yonbdaan nɛ.» Simən Pìer cii' Yonbdaan nɛ ma nnə, ki laa' u te liñil nɛ, nɛ u taa' u'liɛrɪ ki gole', ki lu' miñunm ni ki joh u'saan. ⁸U'panpaankətəb bà sɛn' nnə we ní buñɛrbu ni ki diɛh bubɛbu bù gbe ijen. Ba là fəke nin

n̄unm ya gbaal. N̄i li te ten meta kobk ne. ⁹ Bi t̄i baa' miñunm ya gbaal ki ñen' buñerbu ni ne ki laa' ikuon ya mu uba, ujen puu u'ni, ki laa' kp̄on̄o m̄o. ¹⁰ Ne *Yesu t̄oke' be ki ye: «Taa ní men ni cuo' ijen yà n̄o ya iba.»

¹¹ Nen saan ne Sim̄on Pier liebe' buñerbu n̄n̄o ni, ki t̄i dere' bubebu ki ñen' liwel bo, bù gbe ijengbengbenge kobk nin pin̄un nin ita. Nin ì yebe ma ke n̄n̄o, bubebu n̄n̄o ña kere'. ¹² Ne *Yesu t̄oke' be ki ye: «Den men kí ñm̄on.» U'panpaankaab ya uba m̄on̄on ña t̄onge w̄o ní niire w̄o kí ye: «Sin ñme ne?» Kim̄e bi ben ki ye Yonbdaan ne. ¹³ Nen saan ne *Yesu nek̄n', ki yuure' kp̄on̄o ki de' be, ki taa' ujen n̄n̄o m̄o ki de' be. ¹⁴ *Yesu t̄i mekre' bitenkpiib ni ki c̄ere' u'panpaankaab laa' w̄o ma, bolmta s̄o.

Yesu ye Pier ní li likeh u'nib

¹⁵ Bi jin' tijier n̄n̄o ki ghen' uyo w̄a n̄n̄o, ne *Yesu niire' Sim̄on Pier ki ye: «Sim̄on, San ya bije, a yíe nni ki cen' bie n̄o-ɔɔ'?» Ne u jiiin' w̄o ki ye: «Hnn, Yonbdaan, sin m̄on̄on ben ki ye n fe ñe.» Ne *Yesu t̄oke' w̄o ki ye: «Li likeh n'pebumu». ¹⁶ Ne ki liebe' ki niire' w̄o ki lere' ki ye: «Sim̄on, San ya bije, a yíe nni-ii?» Ne u t̄i jiiin' w̄o ki ye: «Hnn, Yonbdaan, sin m̄on̄on ben ki ye n fe ñe.» Ne *Yesu t̄oke' w̄o ki ye: «Li yé n'pekpaal.» ¹⁷ Ne ki liebe' ki niire' w̄o nta ki ye: «Sim̄on, San ya bije, a fe nni-ii?» Ne Pier ya yenm saa', kime *Yesu niire' w̄o bolmta s̄o ki ye: «A fe nni-ii?» Ne u jiiin' w̄o ki ye: «Yonbdaan, a ben tibont ke, ki ben ki ye n fe ñe.» Ne *Yesu t̄oke' w̄o ki ye: «Li kpaah n'pe. ¹⁸ N t̄okeh ñe im̄on ne, a là yé unacenfaan ma n̄n̄o, a là guoh a'kp̄elc̄er a'ba ne, ki joh a yíe n̄a bó. Ama a t̄i pore' uyo w̄a la, a li yuon a'nuo, ne unit̄o ní goln ñe, kí taa ñe kí jo ña yíe n̄a bó.» ¹⁹ U len' n̄n̄o ño w̄o ní wuon, Pier lá li kpo mikuum mà ya bol kí kpieke Uwien ne. U len' n̄n̄o ki ghen', ne ki t̄oke' w̄o ki ye: «Paan n'bo ní.»

Pier niire' Yesu upanpaanket̄o n̄n̄o ya gber

²⁰ Pier jibebe', ki laa' *Yesu yíe upanpaanke w̄a ki gbien' n̄n̄o pe bi'bo. Upanpaanke n̄n̄o ne là gbien' *Yesu bo, bi là jinh tijier uyo w̄a n̄n̄o, ki niire' w̄o ki ye: «Yonbdaan, ñme ye w̄o ní kuore ñe?» ²¹ Pier laa' w̄o ma n̄n̄o, ne ki niire' *Yesu ki ye: «Yonbdaan, be lá li tu wuon m̄o?» ²² Ne *Yesu jiiin' w̄o ki ye: «N yíe w̄o ní li te kí t̄i baa uyo w̄a n li baa ní la, ní yé a'gber-ii? Sin, li pe n'bo ní dee.»

²³ Li ya ñobonl bo ne *Yesu yaab ni bi lienh ki teh u'panpaanke n̄n̄o ña ní kpo. *Yesu w̄on ña t̄oke' ki ye wa ní kpo. Ama u t̄oke' w̄o ki ye: «N yíe w̄o li te kí t̄i baa uyo w̄a n li baa ní la, ní yé a'gber-ii» ne?

²⁴ Upanpaanke n̄n̄o ne t̄oke' binib tigber tuu, ki kele' t̄u kugbanku kuu ni. Ne ti ben ki ye u'gber n̄n̄o yé im̄on ne.

²⁵ *Yesu tien' tibont t̄u yebe. Bi bi ye be ní kele tu'ke jeje la, n maale' ki ye un̄endun wuu ya fenm ña ní baa be ní ble bi li kele tibont t̄a n̄n̄o.

* **21:15** Grekmb̄e ya lenm ya ñobonl là ya tingi si: bie n̄o n̄n̄o li fre kí li yé binitab bii tibont̄ar m̄o.

Yesu ya tondb ya tùon Nà wəngəh kugbɔnku kuu te ma bo

Bi yih wà kɛle' kugbɔnku kuu nnɔ Luk nɛ. Kugbɔnku bugbɛn yé tigbɛmɔnmɔnt tà u kɛle' tù nnɔ ya tutukl nɛ. Kù tɔkeh Yesu ya tondb là kpaande' u'gbɛmɔnmɔnt uɛndun ni ma bo nɛ. Bi cin' ki kpaande' tù Yerusalem ni nɛ, ki tuɔn' mitinfɛnm mà guɔn' Yerusalem nnɔ, ki ɲmɔɲmɔbe ki tì baa' idu yà kɛ guɔn' Mediterane ya ɲunciɛnm nnɔ.

Kugbɔnku kuu cin' nin Yesu ya dùom paaki bó Uwien saan ya gbɛr nɛ (1:9). U cère' Mifuoɲaanm jii're' ní u'tondb bo ki toreh bɛ bi'tùon ni (2:1-12).

Kí cin iyul 2 kí tì baa iyul 12, bi lienh Yesu ya tond Pier bo nɛ ní yɛbe. Binib bà là kpiɛ' ki teke' Yesu ki jin' nnɔ kɛ là yé Sufmbɛ nɛ. Sufmbɛ ya cɛnb là jènde' bi'mɔ tɛn bi là jènde' Yesu ma bo nɛ. Nin bi jèndeh bɛ ma kɛ nnɔ Mifuoɲaanm dienh bɛ lifɛl nɛ bi tɔkeh binib Yesu ya gbɛmɔnmɔnt, ki teh miyɔkm ya bont (3-8).

Kí cin iyul 13 kí tì baa ku'biɛn, bi ji lienh Pɔl bo nɛ ní yɛbe. Bi lienh Pɔl concuon' ma bo ki tɔke' binib Uwien ya gbɛr nɛ. Pɔl mɔ là yé Suf nɛ, ki yé Farisiɛnmbɛ ya cɛkl ya uba, ki yé unil wà jèndeh Kristo ya taanl yaab cɛɛn.

Lidaali liba nɛ u lá joh Damas ya du bó wɔ ní tì jènde bà mɔ teke' Yesu ki jin' ni'bó nnɔ. Nɛ Yesu tì jìɛ' wɔ usɛn ki cère' u tien' u'yo. U ya Pɔl nɛ ji cère' Yesu ya gbɛmɔnmɔnt yere' Mediterane ya ɲunciɛnm ya tinfɛnm ni, ki ɲmɔɲmɔbe ki tì baa' uduciɛn Erom ni.

Yesu pùon' ki ye u li de u'tondb Mifuoɲaanm

¹ N'jɔ Teofil, n'gbɔnkpiɛku ni, n tɔke' ɲɛ *Yesu cin' ki tien' nà nin u wɔkn' nà, ² kí tì baa' lidaali là Uwien taa' wɔ ki don' paaki bó nnɔ. Kí yaan Uwien ní taa wɔ kí dùo paaki bó nnɔ *Mifuoɲaanm cère' u wɔkn' binib bà u gènde' bɛ ki tien' u'tondb nnɔ bi li kpe isen yà. ³ U kpo' ki mɛkre' bitenkpiib ni ma nnɔ, u cère' bɛn nɛ laa' wɔ mibolm mà yɛbe, ki tì baa' iwien pinan, ɲɔ wɔ ní wuɔn bɛ kí ye u mɔnbe ki fuobe. U cère' bi laa' wɔ, nɛ u tɔke' bɛ Uwien ya bɛl ya gbɛr. ⁴ Lidaali liba wɔn nin bɛn jinh tijier*, nɛ u tɔke' bɛ ki ye: «Ni là jènde Yerusalem ni, ama ní li te len, kí tì baa lidaali là n'Baa Uwien li de nɛ u là pùon' ki ye u li de nɛ nà nnɔ. Ni cii' lipuonl nnɔ min saan nɛ. ⁵ Ni là cii' n ye: San là taa' miɲunm nɛ ki sii' binib Uwien ya ɲunm, ama ninbi wɔn, ní sien' iwenkàanke nɛ, n li cère *Mifuoɲaanm nɛ ní jii're ní ni'bo.»

Uwien cère' Yesu don' paaki bó

⁶ *Yesu ya tondb taan' u'saan nɛ ki niire' wɔ ki ye: «Yonbdaan, nɛn mɛn la, fɛnfɛnnɔ nɛ a li fie tinbi Israyel yaab ya bɛl, kí jiin kí de tɛ-ɛɛ?»

⁷ Nɛ *Yesu jiin' bɛ ki ye: «Lidaali là nin uyo wà tibont nnɔ li tien nnɔ ɲa yé ni'gbɛr, Baa Uwien nɛ sien' ni'kɛ u yíe ma bo. ⁸ Ama uyo wà *Mifuoɲaanm li jii're ní ni'bo nnɔ, ni li lɛ mituɔm, kí li yé n'mɔnkunb Yerusalem ni nin Sude ya tinfɛnm kɛ ni nin Samari ya tinfɛnm kɛ ni nin utingbɛn kɛ bo.»

⁹ U len' nnɔ ma nnɔ nɛ Uwien cère' u doh paaki bó bi'nun ni. Nɛ kutɛwɔlgbɔnku kuba baa' ki lèkn' u'bo, ba ji laa' wɔ. ¹⁰ U doh uyo wà nnɔ nɛ bi juore' ki se ki likeh paaki bó. Bi se ki likeh ma nnɔ nɛ ki laa' i ya tàan

* 1:4 Bi li fre kí lɛbre wɔn nin bɛn jinh tijier nnɔ kí yé wɔn nin bɛn te mɔ.

bo bijeb bile se bi'saan, ki guo tikpelcepien, ¹¹ ki niire' bε ki ye: «Galile yaabε, bε tien' ni se ki likeh paaki nɔ? Uwien nε n̄en' *Yesu wuɔ ni'saan ki don' paaki. U li baa ní tɛn ní laa' u doh ma bo nɔ nε.»

Yesu ya tondb nin binitɔb taan' bε rí kàare

¹² Tɔ, *Yesu ya tondb siere' lijuɔl là bi yih lè Olifi ya siin ya juɔl nnɔ bo ki liεbe' Yerusalem ni. Lijuɔl nnɔ n̄a fɔke nin Yerusalem. N̄i lii te kɔnsini uba nε. ¹³ Bi tí baa' Yerusalem ni ma nnɔ nε ki kɔn' bi tí rí taakeh ki te paaki ya duku kùà ni nnɔ. Pìer nin San nin Saak nin Andre nin Filip nin Toma nin Batelemi nin Matie nin Alfe ya bijε Saak nin Simɔn wà ya nun mɔn u'du bo ya gber nin Saak ya bijε Sudas nε kɔn' ki te kuduku nnɔ ni. ¹⁴ Bipiib biba mɔ là te bi'ni, bi ya uba si: *Yesu ya naa Mari nin *Yesu ya ninjìeb. Bi'kε kpaan' buñɔbu, nε ki tuu ki taakeh ki kàareh.

Bi gènde' Matiyas ki lère' Sudas ya lènl

¹⁵ I ya dɛn nε binib bà teke' *Yesu ki jin' nnɔ taan' litaanl. Bi là li baa binib kobk nin pile. Nε Pìer fii' ki sere' bi'siik ni, ki tɔke' bε ki ye: ¹⁶ «N'yaabε, n̄i kpε *Mifuoñaanm là cère' *Dafid len' Sudas ya gber tà, bi kεle' tù *Uwien ya gbɔnku ni nnɔ rí tien nε. Wɔn Sudas nε là le ki wɔngɛh binib bà cuo' *Yesu nnɔ usen. ¹⁷ Sudas là yé tinbi *Yesu ya tondb ya uba nε. *Yesu là gènde' u'mɔ ki de' wɔ ti sɔnh lituonl là nɔ nε.» ¹⁸ (Sudas tien' nibonn nà bre, nε bi pèn' wɔ ilike, u taa' ki de' kitink kiba; nε ki lu' ki'bo libenlibl u'puoku kpìere', nε u'nier kε n̄en'. ¹⁹ *Yerusalem ya nib kε cii' tigber nnɔ. N̄en bo nε bi yin' kitink nnɔ bi'lenm ni ki ye: «Akaldama» Nì'tingi si: Misèm ya tink.) ²⁰ Pìer tí len' ki ye: «Nì kεle' iyuon ya gbɔnku kùà te *Uwien ya gbɔnku ni nnɔ ni ki ye:

«U'den rí tien kulɛngbonku, n̄ɔ nil la ji rí li kɔ yí.»

Nì tí kεle' ki ye:

«Unitɔ rí lère u'lènl.»

²¹ Binib te ki tɔke' nin tε uyo wà kε Yonbdaan *Yesu là te nin tε ti joh ni'kε saan nnɔ, ²² ki cin' uyo wà San là siih binib Uwien ya n̄unm ki tí baa' lidaali là Uwien n̄en' wɔ tí'buɔl ki cère' u don' paaki nnɔ. N̄i kpε bɛn ya uba nε rí kpɔbn tí'bó, kí li yé umɔnkunl Yonbdaan ya mεkrm bo.»

²³ N̄en saan nε bi gènde' bijeb bile. Bi yih uba Yosef, ki baanh wɔ Basabas, ki liεbe' ki baanh wɔ Yustus mɔ, ki yih utɔ Matiyas. ²⁴ Nε bi kàare' ki ye: «Yonbdaan, sin nε bɛn binib kε ya fɛl ni te ma bo. Binib bile biε ni, wuɔn tε a gènde' wà, ²⁵ n̄ɔ wɔ rí lère Sudas ya lènl a'tondb ya tuonl ni, kime Sudas dāan' lè nε ki jon' u kpε wɔn li te nà saan». ²⁶ Bi kàare' Yonbdaan ki gben', nε ki fùore' imúɔn bε rí liike bi li gènde wà. N̄en nε wuɔn' bε ki ye bi li gènde Matiyas nε. Nε bi taa' wɔ ki kpɔbn' *Yesu ya tondb piik nin uba nnɔ bó.

2

Mifuoñaanm ya baam

¹ *Pantekot ya nacenku ya daali, nε binib bà teke' *Yesu ki jin' nnɔ kε taan' ki te buɔl liba. ² Nε bi cii' i ya t̄aan bo kuwaaku kuba n̄en' ní kutaaku bó, ki naan tɛn kutafaabiiku, ki lá gbe kuduku kùà bi kε ku'ni nnɔ. ³ N̄en saan nε bi laa' nibonn niba baa' ki naan imupien, ki pàareh ki paakeh wà kε ya yul bo. ⁴ Nε *Mifuoñaanm kɔn' bi'kε ki tí gben', ki cère' bi lienh ilenbol, m̄i yíe wà kε rí len ma bo.

⁵ U ya yo ki laa' *Sufmbε bà pε Uwien bo mǎnmǎnm nno te Yerusalem ni nε. Bì ñen' idu yà kε te uñendun ni nε ki baa'. ⁶ Bi cii' binib bà teke' *Yesu ki jin' nno ya waaku bó ma nno nε ki taan' ni'saan ki yεbe. Bi cii' bi lienh ma nno nε nì bεke' bε ki gbien', kime wà kε ciih bi lienh u'tiama lenm nε. ⁷ Nì bεke' bε ki gbien' ba ji ben bi li ye bà, ki ñuoreh binib bà teke' *Yesu ki jin' nno, nε ki ye: «O, binib bà lienh nǎ, bi'kε ña yé Galile yaab-ii? ⁸ Nì tien' mila ño ti'ni wà kε ciih bi lienh u'yaajelenm-i? ⁹ Ti'ni biba ñen' Pat ya du bó ní nε, bitǎb ñen' Medi ya du bó ní, bitǎb mǎ ñen' Elam ya du bó ní, bitǎb mǎ ñen' Mesopotami bó ní, bitǎb mǎ yé Sude ya tinfenm yaab, bitǎb mǎ ñen' Kapadosi ya tinfenm bó ní, bitǎb mǎ ñen' Pǎnt ya tinfenm bó ní, bitǎb mǎ ñen' Asi ya tinfenm bó ní, ¹⁰ bitǎb mǎ ñen' Friji ya tinfenm bó ní, bitǎb mǎ ñen' Panfili bó ní, bitǎb mǎ ñen' Esipt bó ní, bitǎb mǎ ñen' Libi ya du wà bi yih wù Sirenn nno ya tinfenm bó ní. Bitǎb mǎ ñen' Erom bó ní. ¹¹ Ti'ni, biba yé *Sufmbε nε, bitǎb mǎ yé Sufkpenkpend. Bitǎb mǎ yé Kret yaab, bitǎb mǎ yé Arabi yaab. Ti'kε ciih bi lienh ti'lenm ni nε ki tǎkeh Uwien sǎn' itùonciεn yà nno.» ¹² Nì bεke' bε ki gbien', ba ji ben bi li maale kí ye bà, nε ki niireh tǎb ki teh: «Ni'tingi si ba?» ¹³ Ama biba mǎ sukreh bε nε ki teh bi ñun' midaam nε ki yibe'.

Pier tǎke' linigol Uwien ya gber

¹⁴ Nεn saan nε Pier nin u'tǎb piik nin uba nno fii' ki sere', nε Pier len' ufaa bo, ki tǎke' linigol nno ki ye: «Ninbi *Sufmbε nin ninbi bà kε te *Yerusalem ni nǎ, cenge mεn n'bó mǎnmǎnm, í tǎke nε ni'tingi. ¹⁵ Ni maaleh ki teh binib biε ñun' midaam nε ki yibe'-ee? Ba ñun' daam, kime nì laan te kutennaaku ya kur tuwe nε. ¹⁶ Ama *Uwien ya ñǎbonsǎknl Sowel là len' nǎ nno nε teh. U là len' ki ye:

¹⁷ «Uwien ye: iwenfǎrkε yà we ní nǎ;
n li cère n'Fuoñaanm í baa binib kε bo,
ni'bijieb nin ni'bisieb li sǎnkn n'ñǎbon,
ni'nacenfēnb nin ni'jεciεn li ε tibont tidεknt yaam.

¹⁸ U ya yo nε n lá li cère n'Fuoñaanm í baa n'tonsǎnb,
bijieb nin bipiib bo,
bε í tien n'ñǎbonsǎknb.

¹⁹ N li tien micincilnm kutaaku nin kitink bo,
n li cère misēm nin umu nin kumuñiijuaku í li te,

²⁰ uwien li biike ten licinñunl,
nε uñmaal í mǎnde ten misēm,
kí yaan Yonbdaan ya daali í baa ní,
u li yé uwengbenge nε, ki li ñmǎbe ukpieke.

²¹ Nεn daali wà kε li muǎ kí yin Yonbdaan ya yel nε li ñmεre.»

²² Pier tí len' ki pukn' ki ye: «Israyel yaabε, cenge mεn n'bó. Ninbi mǎnǎn ben ki ye Uwien cère' Nasarεt ya *Yesu tien' miyǎkm ya bont nin tibont tǎ kε nisaal ña í fre kí tien tù, ño wǎ í wuǎn nε *Yesu yé udaan wà nε. ²³ Bi taa' wǎ ki ñukn' nε, nε ni cère' bà ña pε yiko bo kpe' wǎ udǎpǎnpǎn bo ki ku' wǎ. Uwien là ben nε ki sien' ki ye nē í tien nno. ²⁴ Ama Uwien mεkre' wǎ kí ñen' wǎ mikuum ya jend ni, kime kuum ña ñmǎbe tuǎm mē í juon wǎ kutenkpiiku ni. ²⁵ *Dafid là len' u'bo ki ye:

«N tuu ki lenh Yonbdaan n'nun bó nε.
U te n'nojie bó,

ñǎ niba la sēn n'fēl nε.

²⁶ Nεn bo nε n ñmǎbe uyensǎnge,

ki lienh miyɛnsɔnglenm,
 n bɛn ki ye n li kpo,
 ama n ɲmɔbe lidɛndɛnl,
 27 kimɛ ɲa ní cère ní juore kutɛnkpiiku ni,
 ka ní cère min a'niñaan ní bùre.

28 A wuɔn' nni limiel ya sɛn.

A te n'saan ma nnɔ,
 a li cère n li ɲmɔbe uyɛnsɔnge kí tí gben nɛ.» »

29 Píer tí len' ki ye: «N'yaabɛ, ní kpɛ ní tùɔre kí tɔke nɛ ti'yaajɛ *Dafid ya gber nɛ. U là kpo', nɛ bi sube' wɔ. Ú'kul biɛ ki te ti'du ni haali nin dinnɔ.

30 U là yé *Uwien ya ɲabonsɔknl nɛ, ki bɛn ki ye Uwien là pùon' ki pole' ki ye u lá li cère u'yaabil liba ní kèle u'bɛrbiɛk bo. 31 Uwien là cère' *Dafid bɛnde' ki ye u'Nigendkɛ Kristo lá li mɛkre bitɛnkpiib ni. Nɛn bo nɛ *Dafid là len' u'bo ki ye:

«Uwien ɲa cère' u juore' kutɛnkpiiku ni,
 ka cère' u'gbɛnɛnt bùre'.»

32 U ya *Yesu nɛ Uwien mɛkre' wɔ bitɛnkpiib ni, nɛ ti'kɛ yé bimɔnkunb.

33 U Baa Uwien kpíeke' wɔ, ki taa' wɔ ki káan u'jie bó, ki de' wɔ u là pùon' ki ye u li de wɔ Mifuoñaanm má nnɔ, nɛ u cère' mí baa' tí'bo. Ni ciìh nà, ki likeh nè nɔ, ní yé *Mifuoñaanm ya tuonl nɛ. 34 Tí bɛn ki ye *Dafid ɲa là don' paaki, ama wɔn bugbɛn là len' ki ye:

«Yonbdaan Uwien tɔke' n'Yonbdaan ki ye:

Kèle n'nojje bó,

35 kí tí baa uyo wà n li cère á tɛ a'nɛnnɛndb bo litaal.» »

36 Nɛ Píer tí len' ki ye: «Israyɛl yaabɛ, ní'kɛ ní mɔnbe kí bɛnde kí ye ninbi kpɛ' *Yesu wà udɔpɔnpɔn bo nnɔ, Uwien tien' wɔn nɛ Yonbdaan, ki tien' wɔ Kristo u'Nigendkɛ.»

37 Linigol nnɔ cii' Píer len' nnɔ ma nnɔ nɛ ní jin' bɛ, ki saa' bi'yɛnm ki gbien', nɛ bi niire' Píer nin *Yesu ya tondtɔb ki ye: «Tí'yaabɛ, ti nín li tien mila?»

38 Nɛ Píer jii'n bɛ ki ye: «Lèbre mɛn ni'tetem, kí cère tí sii ni'ni wà kɛ Uwien ya ñunm *Yesu Kristo ya yel bo, ɲɔ Uwien ní fère nɛ ni'biere, kí pu nɛ *Mifuoñaanm, 39 kimɛ ti'Yonbdaan Uwien là pùon' lipuonl ki ye u li taa *Mifuoñaanm kí de u yin' binib bà kɛ nnɔ. Bɛn si: ninbi nin ni'bumu nin bà kɛ te fɔkm nnɔ.»

40 Píer taah iñɔbontɔ í yebe ki sureh bɛ, ki saakreh bi'gbɛnɛnt ki teh: «Wíe mɛn fɛnfɛnnɔ ya nib bà yé bibiɛrdɛnb nnɔ ya gber ɲɔ Uwien ní ɲmien nɛ.»

Binikipiɛkb bà là teke' Yesu ki jin' nnɔ là fuobe ma bo

41 Nɛ bi sli' binib bà tuo' u'gber nnɔ Uwien ya ñunm. Ní'daali binib bà pukn' bà teke' *Yesu ki jin' bó nnɔ li baa tɛn itur ita. 42 Bi tuu ki cengeh *Yesu ya tondb ya wɔkɲm nin inunmón nɛ, ki te tɛn bi tɛ naa nin baa, ki taakeh ki jinh tijier*, ki taakeh ki kàareh. 43 Tɔ, Uwien cère' *Yesu ya tondb teh miyɔkm ya bont cɛɛn. Nɛn bo nɛ binib kɛ fɛnge Uwien. 44 Binib bà kɛ teke' *Yesu ki jin' nnɔ kpɛ buñɔbu nɛ, ki taah bi'bont kɛ ki gbiinh tɔb. 45 Bi kuɔreh bi'tinmu nin bi ɲmɔbe tibont tà, nɛ ki taah ilike ki gbiinh tɔb, ní wiɛbe bɛ ma bo. 46 Idaan kɛ bi là kpɛ buñɔbu nɛ, ki tuu ki taakeh Uwien ya duku ya luo bo, ki taakeh tɔb den ki jinh tijier, ki ɲmɔbe uyɛnɲmaa nin

* 2:42 Bi taakeh ki jinh tijier tà nnɔ li fre kí li yé Yonbdaan ya jier bii tijiefɛnt tuba.

lifèsàngl, ⁴⁷ ki pèkeh Uwien, nɛ bi'du ya nib kɛ yíe bi'gbɛr. Nɛ idaan kɛ Yonbdaan ñmiendeh binib ki pukndeh bi'bó.

3

Piɛr nin San cɛrɛ' uwɔb uba faake'

¹ Lidaali liba nɛ Piɛr nin San joh Uwien ya duku bó tikur tuta ya kaare ya yo. ² Tɔ, uɛ uba là te bi maa' wɔ uwɔb. Idaan kɛ bi yuunh wɔ ki lá kaandeh Uwien ya duku ya nañɔbu bùa bi yih bù Bunañɔmɔnmɔnbu nnɔ saan, wɔ ní li miɛh binib bà kɔh Uwien ya duku ya luo bo nnɔ nɛ tibont. ³ U laa' Piɛr nin San tuo bɛ ní kɔ Uwien ya duku ya luo bo, nɛ u miɛ' bɛ nibonn. ⁴ Piɛr nin San caan' u'bo inun, nɛ Piɛr tɔkɛ' wɔ ki ye: «Liike tɛ.» ⁵ Nɛ u tùrɛ' ki likeh bɛ, ki daan u li ɛ bi'saan nibonn nɛ. ⁶ Nɛ Piɛr tɔkɛ' wɔ ki ye: «Ma ñmɔbe like, ka ñmɔbe ñɔkm. Ama n li de ñɛ n ñmɔbe nà nɛ. *Yesu Kristo wà yé Nasaret ya nil nnɔ ya yel bo, fii kí cuon!» ⁷ Nɛ ki cuo' u'nojie, ki fin' wɔ. Nɛ u'taan nin u'tɛgbiɛmu pɔk ki faake' i ya taan bo. ⁸ U maabe' ki ci', ki sere', ki cin' ki cuonh, nɛ ki paan' bi'bo ki kɔn' Uwien ya duku ya luo bo, ki cuonh, ki mɛbreh, ki pèkeh Uwien. ⁹ Linigol kɛ laa' u cuonh ki pèkeh Uwien. ¹⁰ Bi bɛnde' ki ye wɔn nɛ tí ní kɛ Uwien ya duku ya Nañɔmɔnmɔnbu saan ki miɛh nnɔ. Bi laa' u faake' ma nnɔ nɛ ní cuo' bɛ miyɔkm nin bujɛwaanbu.

Piɛr lienh nin linigol Uwien ya duku ya luo bo

¹¹ Uɛ nnɔ ña daan' Piɛr nin San. Ní cuo' binib nnɔ kɛ miyɔkm nɛ bi sɛn' ki baa' bi'saan kuninbonku* kuba ni, bi yih kù «Salomɔn ya ninbonku.» ¹² Tɔ, Piɛr laa' binib nnɔ ma nnɔ, nɛ ki niire' bɛ ki ye: «Israyel yaabe, bɛ tien' ní cuo' nɛ miyɔkm-i? Bɛ tien' ni likeh tɛ tɛn ti'tiɛma tuɔm nin ti pɛ Uwien bo mɔnmɔnm ma nnɔ nɛ cɛrɛ' uɛ wuɔ faake'?' ¹³ Uwien wà *Abraham nin *Isaak nin Sakɔb nin ti'yaajɛb là pukeh wɔ nnɔ nɛ kpiekɛ' u'tonsɔnl *Yesu wà ninbi kuɔrɛ' wɔ ki yíe' wɔ Pilat ya nun bó nnɔ. Pilat wɔn là yíe wɔ ní taa wɔ kí wíɛ nɛ, nɛ na tuo'. ¹⁴ Ninbi, yíe' wà yé uñaan, ki yé ugbɛmɔndaan, nɛ ki ji tɔkɛ' Pilat ki ye wɔ ní taa unikul kí wíɛ. ¹⁵ Ni ku' wà yé limiɛl ya daan, nɛ Uwien mɛkre' wɔ bitɛnkpiib ni. Tinbi nɛ yé bimɔnkunb. ¹⁶ Ti du u'yel bo ma nnɔ nɛ liyel bugbɛn ya tuɔm cɛrɛ' uɛ wà ni likeh wɔ ki bɛn wɔ nɔ faake'. Ti teke' *Yesu ki jin' ma nnɔ nɛ cɛrɛ' uɛ wuɔ laa' laanfɛ ki tí gben' ki se ni'kɛ ya nun bó nɔ.

¹⁷ «N'yaabɛ, n bɛn ki ye ninbi nin ni'ciɛnb ku' *Yesu ma nnɔ, na bɛn nɛ ki sɔn' li ya tuonl. ¹⁸ Uwien là cɛrɛ' u'ñɔbonsɔknb kɛ len' uyo bo ki ye u'Nigɛndkɛ Kristo lá li jɛnde nɛ. Nɛn nɛ tien'. ¹⁹ Nɛn bo, lèbre mɛn ni'tetɛm, kí liebe kí paan Uwien bo ñɔ wɔ ní fɛrɛ nɛ ni'biɛrɛ. ²⁰ Nnɔ nɛ Yonbdaan li de nɛ lifuorl, ki li sɔn ní u'Nigɛndkɛ Kristo ni'saan. Wɔn si *Yesu; u là gɛnde' wɔ ninbi bo nɛ. ²¹ Ní kpɛ wɔn *Yesu ní li te paaki bó nɛ, kí tí baa uyo wà Uwien li fɛnde tibont kɛ. Ní te tɛn u là cɛrɛ' u'ñɔbonsɔknb len' nà kɛ uyo bo nnɔ nɛ. ²² Moyis wɔn là len' ki ye: «Yonbdaan Uwien li cɛrɛ ni'ni uba ní ñɛ uñɔbonsɔknl ni'bo tɛn min. Ní cenge u li tɔkɛ nɛ nà kɛ. ²³ Unil wà kɛ ña tuo' uñɔbonsɔknl nnɔ ya ñɔbu bó la, Uwien li ñɛn wɔ u'nib ni nɛ ki gben' u'gbɛr.» ²⁴ *Uwien ya ñɔbonsɔknb kɛ, ki cin' Samiɛl nin biñɔbonsɔkntɔb bà paan' u'bo nnɔ mɔ là len' nà teh idɛn yíɛ nɔ ya gbɛr. ²⁵ Ninbi nɛ yé Uwien ya ñɔbonsɔknb nnɔ ya yaabii, nɛ kí li jonde kujɔtiek

* **3:11** Bi yih nà saan kuninbonku nnɔ tɛ Uwien ya duku ya luo bo nɛ. Bi là taa' itɛn nɛ ki mɛn' ku'kpenkpen, kí lɛ' kí yekn' Uwien ya duku ya luo ya guoncɛnciɛnl là guon' kí lɛnde' kù nnɔ.

kù a là cuo' kù nin ni'yaajeb nnò bo. U là tãke' ni'yaaje *Abraham ki ye u li tien inibol yà ke te utingben bo nnò u'mònm u ya yaabii bo nê. ²⁶Mikpiekm, ninbi bo nê Uwien là gènde' u'tonsònl Yesu, ki sòn' wò ni'saan wò ñ lá tien nê Uwien ya mòm, ki ñen ni'ni wà ke u'tuonbiere ni.»

4

Sufmbe ya buur ya cskl yaab bun' Pier nin San tibuur

¹ Pier nin San laan biε ki lienh nin linigol nnò; u ya yo nε bitòtuørkaab nin Uwien ya duguurb ya ciεn nin Saduseyεnmbε baa' bi'saan. ² Bi'benku ni ben' Pier nin San bo, kime bi wòknh binib ki teh *Yesu mekre' bitenkpiib ni ma nnò, binib bà kpo' mò li mekre nε. ³ Bi cuo' bε ki laa' uwien lu' ηò, nε bi taa' bε ki tí pekn' ki cère' bi te len ní faa'. ⁴ Nin nen ke, binib bà cii' Pier nin San len' nà nnò, bi'ni bà yebe teke' *Yesu ki jin'. Bijeb bà teke' wò ki jin' nnò li baa ten itur iηun.

⁵ Kutaaku faa', nε bitòtuørkienb nin *Sufmbe ya ciεnb nin *Yiko ya wònwòknb taan' Yerusalem ni. ⁶ Bà là taan' nnò ya biba si: bitòtuørkienb ya ciεn Anni nin Kayif nin San nin Aleksand nin bitòtuørkienb ya cekl ya nitòb ke. ⁷ Bi cère' Pier nin San sere' bi'siik ni nε bi niire' bε ki ye: «Ni taa' ba ya tuòm nε bii ni taa' ηme ya yel nε ki buu' uwòb wuò nò?»

⁸ Nεn saan nε *Mifuoñaanm cère' Pier tãke' bε ki ye: «Bitòtuørkienb nin *Sufmbe ya ciεnbε, ⁹ ti tore' uwòb nnò ma nnò, nε ni buh te tibuur dinnò, ki niireh te ki teh ti tien' mila ki buu' wò. ¹⁰ Tò, ninbi nin Israyel ya nitòb ke ñ bende kí ye Nasaret ya *Yesu Kristo wà ninbi kpe' wò udòpòpò bo nnò, Uwien mekre' wò bitenkpiib ni. U ya yel ya tuòm nε cère' uje wuò faake' ki se ni'nun bó nò. ¹¹ *Yesu bo nε ní kele' *Uwien ya gbònkú ni ki ye:

«Litènl là ninbi bidumεb wíε' lè nnò,
len nε lá tien' litenkpiekl là co kuduku.»

¹² Miηmienm ηa ñ ñε uba saan ki kende' *Yesu saan, kime *Yesu ya yel baba ηa ñí la, Uwien ηa de' nil uba liyel uηendun wuu ni ηò len bo tí fre kí ηmere.»

¹³ Bi sekn' ki laa' Pier nin San ηa yé nikpekiekb udu ni, ka ben gbònkú ki gbien', ki ηmòbe lifèl ki lienh ma nnò, nε ní cuo' bε miyòkm. Nε bi bende' ki ye ben nin *Yesu nε là te. ¹⁴ Tò, bi laa' uje wà faake' nnò se Pier nin San saan ma nnò nε ba ji ben bi li ye bà. ¹⁵ Bi cère' bi ñen' Pier nin San tibuur ya duku nnò ni, nε bi cin' ki gbiereh ¹⁶ ki teh: «Ti li tien mila binib biε nò? Binib bà ke te Yerusalem ni ben ki ye bi mònbe ki tien' miyòkm ya bonn nε, ta ñ fre kí niε. ¹⁷ Ama ta yíε tigber nnò ñ yebre udu ni ni'ke saan. Nεn bo, cère men tí mónde bi'bo inun kí wòbn bε, bi la ji ñ tãke nil *Yesu ya gber.»

¹⁸ Nε bi liebe' ki yin' bε ki kuòn', ki pien' bε ki ye bi la ji ñ wòkn nil *Yesu ya gber, ki la ji ñ te u'yel mò. ¹⁹ Ama Pier nin San tãke' bε ki ye: «Ni kpe' tí tuo ni ya ñòbu bó bii Uwien ya ñòbu bó nε? Ninbi mònòn maale men kí liike. Ni lε ba mòn Uwien saan ní-i? ²⁰ Tinbi ηa ñ fre kí li ηmin kí la tãke ti laa' nà nin ti cii' nà.» ²¹ Biciεnb nnò tí mónde' bi'bo inun nε ki taa' bε kí wíε'. Ba laa' bi li dule nà bo kí dère bi'tub, kime udu ya nib ke pèkeh Uwien miyòkm ya bonn nnò bo nε. ²² Pier nin San tien' miyòkm ya bonn, ki cère' uje wà faake' nnò ya bin gèbre' ibin pinan.

Binib bà teke' Yesu ki jin' nnò kàareh

²³ Tò, bi taa' Pier nin San ki wíε' ma nnò nε bi liebe' ki jon' bi'tòb saan, ki tí tãke' bε bitòtuørkienb nin *Sufmbe ya ciεnb nnò tãke' bε nà nnò ke. ²⁴ Bi cii'

ma nnò nɛ bi'kɛ kpaan' buñòbu, ki kàareh Uwien ki teh: «Yonbdaan, sin nɛ ñɛn' kutaaku nin kitink nin miñunciem, ki ñɛn' tibont tà kɛ te kutaaku bo nin tà kɛ te kitink bo nin tà kɛ te miñunciem ni. ²⁵ Sin nɛ là cèrɛ' Mifuoñaanm ya tuòm bo, a'tonsɔnl ti'yaajɛ *Dafid len' ki ye:

«Bɛ bo nɛ bà ña yé *Sufmbɛ ya benku ni ben' ki tì kɛnde'?

Bɛ bo nɛ idu ya nib maaleh yɛnmaalfɛnm-i?

²⁶ Uñɛndun ya bɛrciɛnb bonde' bi'ba,

nɛ idu ya bɛrb taan' bi'tòb saan,

bɛ ní kɔn nin Yonbdaan nin u'Nigɛndkɛ Kristo tijɛr.»

²⁷ Imòn nɛ, ubɛr Herod nin Pòns Pilat nin bà ña yé Israyel yaab nin Israyel yaab là taan' udu wuu ni, ki ku' *Yesu wà yé a'tonsɔnñaan ki yé a'Nigɛndkɛ nnò. ²⁸ Bi taan' ki tien' a'tuòm nin a'yíem bo, a là sien' ki ye nà ní tien nnò nɛ. ²⁹ Yonbdaan, fɛnfɛnnò gbien kí liike bi wòbndeh tɛ liwòbl là ba, kí de tinbi a'tonsɔnb lifɛl ña tí li tòkeh binib a'gbɛr ki la fɛnge. ³⁰ Wuòn a'tuòm kí cèrɛ biwiɛnb ní faake, miyòkm ya bont ní li teh, a'tonsɔnñaan *Yesu ya yel bo.»

³¹ Bi kàare' ki gben' ma nnò nɛ bi taan' ki te nà saan nnò jènge'. *Mifuoñaanm baa' bi'kɛ bo, nɛ bi laa' lifɛl ki tòkeh binib Uwien ya gbɛr.

Binib bà teke' Yesu ki jin' nnò taakeh bi'bont ki gbiinh tɔb

³² Linigol là teke' *Yesu ki jin' nnò kpɛ buñòbu nɛ, ki ñmabe iyɛnmaale iba. Uba ña lienh ki teh u'bonn yé u'baba yaann. Bi'kɛ là taakeh bi'bont nɛ ki gbiinh. ³³ *Yesu ya tondb ñmabe mitɔciɛnm ki kundeh imòn ki teh Yonbdaan *Yesu mɔnbe ki mɛkre' bitɛnkpiib ni. Nɛ Uwien juokeh bi'kɛ ki gbiekeh. ³⁴ Bi'ni uba ña te ki luò' niba, kime bà kɛ ñmabe mutinmu bii iden nnò kuòrɛh nɛ ki taah bi kuòrɛh ki lɛnh ilike yà nnò, ³⁵ ki lá dienh *Yesu ya tondb, nɛ bi gbiinh, ki dienh unil kɛ ní wiɛbe wò ma bo.

³⁶ Ujɛ uba te bi'ni, bi yih wò Yosef. Nɛ *Yesu ya tondb baanh wò Banabas, ni'tingi si: «wà sɔngreh binib ya yɛnm.» U yé Lefi ya yaabil nɛ. Bi maa' wò Ciip ya du ni nɛ. ³⁷ U ñmabe bukpàabu buba, ki kuòrɛ' bù, nɛ ki taa' u kuòrɛ' ki laa' ilike yà nnò, ki lá de' *Yesu ya tondb.

5

Ananias nin u'po Safira ya gbɛr

¹ Tò, ujetò mò là te bi'ni, bi yih wò Ananias, ki yih u'po Safira. U kuòrɛ' u'kpàabu buba, ki teke' ilike. ² Wòn nin u'po kpaan' buñòbu nɛ u bore' ilike nnò ya niba bó ki taa' u'ba, ki tuke' nà bó sɛn' nnò ki lá de' *Yesu ya tondb. ³ Nɛ Píɛr niire' wò ki ye: «Ananias, bɛ tien' a taa' a'fɛl ki cèbe' *Satan nò nnò, ki lɛrɛ' *Mifuoñaanm, ki bore' bukpàabu nnò ya like ya niba bó ki taa' a'ba! ⁴ Ña laan là kuòrɛ' bukpàabu nnò ma nnò, bù là yé a'yaabu nɛ. A kuòrɛ' bù ma nò, ilike nnò mò yé a'yi nɛ. Bɛ tien' a maale' a'fɛl ni á tien nò? A lɛrɛ' Uwien nɛ, ña lɛrɛ' nib.» ⁵ Ananias cii' iñòbon nnò ma nnò, nɛ ki lu' ki kpo'. Nɛ bujɛwaanciɛnbu cuo' binib bà kɛ cii' tigbɛr nnò. ⁶ Nɛn saan nɛ binacɛnfɛnb baa' ki taa' bukpɛlbu, ki pòbn' wò, ki yuure' ki ñɛn' ki tì sube'.

⁷ Ní tien' tɛn tikur tuta, nɛ u'po kɔn' ní, ka bɛn nà tien'. ⁸ Nɛ Píɛr niire' wò ki ye: «Tòke nni tigbɛmònt, ni kuòrɛ' bukpàabu bùa nnò ya like kɛkɛ sò-sò?» Nɛ u ye: «Hnn, i'kɛkɛ nínò.» ⁹ Nɛ Píɛr tòke' wò ki ye: «Bɛ tien' sin nin a'cɛ kɛ kpaan' buñòbu ki biike' *Yonbdaan ya Fuoñaanm-i? Liike, bà sube' a'cɛ nnò nɛ tuo bunafòbu nò. Bi li yuure a'mò, kí ñɛn.» ¹⁰ Nɛ u'mò lu' u'nun bó i ya tàan bo ki kpo'. Binacɛnfɛnb nnò kɔn' ní ki laa' u' kpo', nɛ

bi tí yuure' u'mə, ki tí sube' u'ce saan. ¹¹ Bujewaancienbu cuo' Kristo ya taanl yaab ke nin binib bà ke cii' tigber nnə.

Yesu ya tondb teh miyɔkm ya bont

¹² *Yesu ya tondb teh miyɔkm ya bont udu ya nib ni cɛɛn. Binib bà teke' *Yesu ki jin' nnə ke kpe buñɔbu nɛ, ki taan' ki te Salomɔn ya ninbonku* ni. ¹³ Nitəb ŋa kaabe' ki taakeh nin bɛ, ama udu ya nib ke là pèkeh bɛ nɛ. ¹⁴ Nɛ binib ligol, bijeb nin bipiib ke teknh Yonbdaan ki jinh uyo ke ki pukndeh bi'bó. ¹⁵ *Yesu ya tondb teh miyɔkm ya bont ma nnə, nɛ binib yuunh biwiɛnb ki là blinh tikaagbɔnt nin igado bo isengbɛ, ŋə Pier lá gèbreh, u'jinjinku mɔnɔn lu' bi'bo la, bɛ rí faake. ¹⁶ Linigol mɔnɔn tukeh biwiɛnb nin binib bà isenpol ŋaake bɛ nnə, ki ñeh ní idu yà nɛke Yerusalem nnə ni, ki bàareh *Yesu ya tondb saan nɛ bi cèreh bi'ke faakreh.

Bi cuo' Yesu ya tondb

¹⁷ Tə, bitətuərcienb ya cien nin binib bà ke pɛ u'bo ki yé Saduseyɛnmbɛ nnə laa' *Yesu ya tondb teh nnə ma nnə, nɛ bi taa' bi'bo iponponbe, ki jon' ¹⁸ ki cuo' bɛ, ki tí pɛkn' udu nnə ya pɛkl ni. ¹⁹ Ama ni'daali ya ñonku, nɛ Yonbdaan Uwien ya tondb baa' ki lá piire' lipekl ya nagenku, ki ñɛn' bɛ, nɛ ki tɔke' bɛ ki ye: ²⁰ «Li joh mɛn Uwien ya duku ya luo bo, kí tí rí li tɔkeh binib mifuobfɛnm miɛ ya gber ke.» ²¹ Bi tuo' u'ñɔbu bó, nɛ kutɛnɛsɔnsɔnku bi kɔn' Uwien ya duku ya luo bo, ki wəknh binib Uwien ya gber.

Bitətuərcienb ya cien nin binib bà pɛ u'bo nnə baa' ki lá yin' *Sufmbɛ ya buur ya cɛkl yaab bà bi liebe' ki yih bɛ Israyel ya cienb nnə ke ki taan', nɛ ki sɔn' biguguurb bɛ rí jo lipekl bó kí tí taa' *Yesu ya tondb ní. ²² Bi tí baa' ni'saan ka laa' bɛ, nɛ ki liebe' ní ki lá tɔke' ki ye: ²³ «Tí tí baa' ki laa' lipekl ya duku pi mɔnmɔnm nɛ, biguguurb mɔ se kunagenku saan ki gu. Nin nɛn ke tí piire' ma, ta laa' nil uba mɔnɔn len.» ²⁴ Uwien ya duku ya guguurb ya cien nin bitətuərcienb cii' tigber nnə ma nnə, nɛ ní bɛke' bɛ *Yesu ya tondb bo cɛɛn, kime ba ben ní tien' ma† ²⁵ Nɛn saan nɛ unil uba baa', ki tɔke' bɛ ki ye: «Liike mɛn-a! Bijeb bà ni pɛkn' bɛ nnə, bi te Uwien ya duku ya luo bo ki wəknh binib Uwien ya gber.» ²⁶ Nɛn saan nɛ Uwien ya duku ya guguurb ya cien nin u'nib bure' bɛ rí tí cuo' *Yesu ya tondb ní. Ba cuo' bɛ nin ufaa, bi tuke' bɛ ní suoo nɛ, kime bi fenge udu ya nib la yèke bɛ ten nɛ.

²⁷ Bi tuke' bɛ ki tí baa', nɛ ki cère' bi sere' *Sufmbɛ ya buur ya cɛkl yaab ya nun bó, nɛ bitətuərcienb ya cien tɔke' bɛ ki ye: ²⁸ «Ta là wəbn' ki pien' nɛ ki ye ni la ji rí wəkn nil *Yesu ya gber-ii? Nɛ ni cère' ni'wəknm gbe Yerusalem ni ni'ke saan-a! Ni yíe ní ye uje bugben ya kuum ñɛn' tinbi nɛ-a!»

²⁹ Nɛ Pier nin *Yesu ya tondb tɔke' bɛ ki ye: «Ní kpe tí tuo Uwien ya ñɔbu bó ki cɛn' nin tí tuo binib ya ñɔbu bó. ³⁰ Ninbi nɛ kpe' *Yesu udəpənpɔn bo, ki ku' wə, nɛ ti'yaajeb ya Wien mɛkre' wə bitenkpiib ni, ³¹ ki kpiɛke' wə, ki taa' wə ki káan' u'jie bó, wə rí li yé ubɛr, kí li yé Uŋmienl, kí cère Israyel yaab rí lèbre bi'tetem ŋə Uwien rí fère bɛ bi'biere. ³² Tinbi nɛ yé tigber nnə ya mɔnkunb, nɛ Uwien taa' *Mifuoñaanm mà ki de' binib bà boh wə nnə mɔ yé tu'mɔnkunl.»

³³ *Sufmbɛ ya buur ya cɛkl yaab cii' bi len' nnə ma nnə, nɛ bi'benku ni ben' bi'bo ki tí kende', nɛ bi yíe bɛ rí ku bɛ. ³⁴ Tibuur yaab nnə ya uba fi'

* 5:12 Liike 3:11. † 5:24 Bi li fre kí lèbre ba ben ní tien' ma kí ye ba ben tigber nnə li kpaan ma mɔ.

ki sere' bi'nun bó, bi yih wə Gamaliel. U yé *Farisienmbɛ ya uba nɛ, ki yé *Yiko ya wənwəknl mə, ki ηməbe liyel *Sufmbɛ kɛ saan. U təkɛ' bɛ ki ye bɛ n̄ taa *Yesu ya tondb nnə kɪ n̄ɛ saali waamu. ³⁵ Bi n̄ɛn' saali, nɛ u təkɛ' tibuur ya cɛkl yaab nnə ki ye: «Israyɛl yaabɛ, liike mɛn ni'yul bo nin ni yé n̄ tien bijɛb biɛ nà nɔ. ³⁶ Kime uɛ uba nɛ là te nà laan wuəkɛ', bi yih wə Teyuda. U là yih u'ba unikpɛkpiɛk nɛ, nɛ bijɛb kobiinan pɛ u'bo. Bi ku' wə nɛ binib bà kɛ pɛ u'bo nnə yɛrɛ', nɛ licɛkl nnə juore' fɛnm. ³⁷ Ujɛ nnə yaam gɛbre', nɛ Galilɛ ya nil uba mə fii' ki sure' binib bi paan' u'bo ki yɛbe, bi yih wə Sudas. N̄i là yé uyo wà bi kàanh kukɛnku nnə nɛ. Bi ku' u'mə, nɛ binib bà kɛ pɛ u'mə bo nnə, mə yɛrɛ'. ³⁸ Nɛn bo nɛ n təkɛh nɛ, ji la tuuke mɛn bijɛb biɛ ya gbɛr. Cère bɛ mɛn bɛ n̄ li joh. Bi lienh nà nɔ nin bi sɔnh lituonl là nɔ yé unisaal yaam nɛ la, n̄i li juore fɛnm nɛ. ³⁹ Ama n̄i yé Uwien yaam nɛ la, na n̄i frɛ kɪ pien bɛ. Ni kɔnh nin bɛ tijɛr la, nba la, n̄i là li lɛ ni kɔnh nin Uwien nɛ.»

Gamaliel len' nnə ma nnə, nɛ bi tuo'. ⁴⁰ Bi yin' *Yesu ya tondb, bi liɛbɛ' ki kɔn' n̄i, nɛ bi n̄i' bɛ, ki pien' bɛ ki ye bi la ji n̄i li təkɛh nil *Yesu ya gbɛr, nɛ ki taa' bɛ ki wiɛ'. ⁴¹ *Yesu ya tondb siere' bi'saan nin uyɛnsəngɛ, kime bi bɛn n̄i kpɛ bɛ n̄i ji ifɛ *Yesu ya yel bo nɛ. ⁴² Idaan kɛ, bi tuu ki joh Uwien ya duku ya luo bo nin binib den nɛ, ki t̄i wəknh binib, ki təkɛh tigbɛmɔnmɔnt ki tɛh *Yesu nɛ yé Uwien ya Nigɛndkɛ Kristo.

6

Bi gɛndɛ' jɛb bilolɛ bɛ n̄i li toreh Yesu ya tondb

¹ Idɛn ya binib bà teke' *Yesu ki jin' ya cɛkl yɛbreh ki pukndɛh nnə, nɛ *Sufmbɛ bà teke' *Yesu ki jin' ki lienh Grɛkmbɛ ya lenm nnə cin' ki kɔnh nin Suftəb bà lienh bi'yaajɛlenm nnə* ki tɛh daan kɛ daan bi gbiinh tibont la, bi sundɛh bi ya kpopiib bó nɛ. ² Nɛ *Yesu ya tondb piik nin bilɛ nnə yin' binib bà kɛ teke' *Yesu ki jin' nnə ki taan', nɛ ki təkɛ' bɛ ki ye: «Na mɔn t̄i juore tijɛr ya gbiirm bo kɪ dāan Uwien ya gbɛr ya tɔkm. ³ Nɛn bo, t̄i'yaabɛ, gɛndɛ mɛn ni'ni jɛb bilolɛ bà *Uwien ya Fuoŋaanm te bi'bo, bi ηməbe miyɛnfuom, ki yé binimənb binib ya nun bó, ηɔ t̄i cère bɛ n̄i li sɔnh li ya tuonl. ⁴ Tinbi *Yesu ya tondb wən, t̄i li mɔndɛh ki kàareh nɛ, kɪ li təkɛh binib Uwien ya gbɛr.»

⁵ *Yesu ya tondb len' nà nnə ηmaake' binib nnə kɛ, nɛ bi gɛndɛ' Etienn, u teke' *Yesu ki jin' mɔnmɔnm, *Mifuoŋaanm te u'bo. Bi gɛndɛ' Filip nin Prokər nin Nikanər nin Timɔn nin Pamɛna nin Antiyok ya Nikola, u yé Sufkɛnkpɛnd. ⁶ Bi taa' jɛb bilolɛ nnə ki wuən' *Yesu ya tondb, bi taa' bi'nuɔ ki paan' bi'bo nɛ ki kàare' ki de' bɛ.

⁷ Uwien ya gbɛr yɛrɛh ni'kɛ saan, nɛ binib teknh *Yesu ki jinh ki yɛbreh ki pukndɛh Yerusalem ni. Bitətuərkaab ligol mə tuo' ki teke' *Yesu ki jin'.

Bi cuo' Etienn

⁸ Uwien juokɛ' Etienn ki gbien', ki de' wə mituəm ki gbien', ki cère' u tɛh miyokm ya bont udu ya nib ni. ⁹ *Sufmbɛ bà te litaanl ya duku kùà bi yih kù bà ηa ji yé yonbɛ ya taanl ya duku nnə, ya biba nin Sirɛnn ya du nin Aleksandri ya du nin Silisi ya du nin Asi ya tinfɛnm yaab kɛ taan' ki findɛh nin Etienn. ¹⁰ Ama ba frɛ' ki faake' nin wə, kime u lienh nin *Mifuoŋaanm de' wə miyɛnfuom mà nnə nɛ. ¹¹ Nɛn saan nɛ bi de' bijɛb

* 6:1 U ya yo binib bà là teknh *Yesu ki jinh nnə, biyɛbnb là yé *Sufmbɛ nɛ. Bi'ni biba là lienh Grɛkmbɛ ya lenm nɛ, ki pɛ Grɛkmbɛ ya tentienn bo. Bitəb lienh bi'yaajɛlenm, ki pɛ bi'yaajɛtentienn bo. Ben nɛ là yɛbe.

biba ilike be ní nen u'bo kí ye bi cii' u suke' Moyis nin Uwien. ¹² Bi len' nnò ma nnò ne udu ya nib nin bi'ciénb nin *Yiko ya wónwòknb kpre', ne ki bere' ki tí cuo' Etienn, ki taa' wò ki jon' *Sufmbé ya buur ya cekl yaab saan, ¹³ ne ki tuke' bitonnénden ní bi lá len' ki ye: «Uyo ké uje wuò sukreh Uwien ya duku ne, ki saah Moyis ya yiko. ¹⁴ Kime ti cii' u len' ki ye Nasaret ya *Yesu li we Uwien ya duku kuu, kí lèbre mitetem mà Moyis là wòkn' tē mē nnò.» ¹⁵ Ne tibuur ya cekl yaab nnò ké caan' Etienn bo inun ki laa' u'nun bó te ten Uwien ya tond ya nun bó.

7

Etienn len' ki jin' Sufmbé ya buur ya cekl yaab

¹ Nen saan ne bitòtuòrcienb ya cién niire' Etienn ki ye: «Bi len' ma nò, tù te-ee?» ² Ne Etienn jii'n' ki ye: «N'baambe nin n'ninjiebé, li cengeh mén. Uyo wà ti'yaaje *Abraham laan là kò Mesopotami ya du ni, ka laan jon' ki tí kòn' Haraan ya du ni nnò, ne Uwien wà ñmòbe ukpíeke può' u'saan, ³ ki take' wò ki ye: «Né a'du ni nin a'yaab ni, kí jo n li wuòn ñe udu wà nnò ni.» ⁴ Nen saan ne u fii' Kalde yaab ya du ni, ki tí kòn' Haraan ya du ni. U te wun ni ne haali u'baa tí kpo', ne Uwien cère' u baa' ki kòn' udu wà ni kò u'ni fénfennò nò. ⁵ Uwien ña de' wò tink kiba udu wuu ni, wa de' wò tink kí kpe nin kutèpenku ya pìen mònòn, ama u pùon' ki ye u li taa udu wuu kí de wòn nin u'yaabii ne, wù rí li yé bi'yu uyo ké. ⁶ Ne Uwien pùon' lipuonl lié nnò, ki laa' *Abraham ña laan ñmòbe buk. ⁷ Ne Uwien take' wò ki ye: «A'yaabii lá li tien bicénb udutò ni, ne u'nib rí taa be kí tien iyonbe, kí jènde be ibin kobiinan. ⁸ Ama min Uwien ne li dère bi li yé udu wà ya nib ya yonbe nnò ya tub. Ni ya puoli bó ne a'yaabii li ñe udu nnò ni, kí baa kí lá li pukeh nni nié saan.» ⁹ Ne Uwien cuo' nin *Abraham kujòtiéku ki take' wò ki ye upunjie ne yé kudíéku kùà wòngèh bi'jòtiéku nnò. Nen bo ne *Abraham maa' *Isaak, ne ki jie' u'punl wienniin daali. *Isaak mò maa' Sakòb, ki mò jie' u'punl. Sakòk mò tien' nnò u'bijieb. Ben ne yé ti'yaajeb piik nin bile nnò.

¹⁰ «Ti'yaajeb nnò taa' iponponbe bi'waake Yosef bo, ne ki kuòre' wò binib bo wò rí tí rí li yé uyonb Esipt bó. Ama Uwien là te nin wò, ¹¹ ne ki ñen' wò u'jènd ké ni, ki juoke' wò, ki de' wò miyenuom, ki cère' Esipt ya bèrcien Farahòn yé u'gber; ne ki taa' wò ki tien' udu nnò nin u'den ké ya cién. ¹² Tò, mikònm miba ya bol lu' Esipt nin Kanaan ya du ni ni'ké saan. Ní là yé micècekciénm ne binib bo. Ti'yaajeb ña ji là ñmòbe bi li ji bà. ¹³ Sakòb cii' tijier te Esipt ni, ne u cère' u'bijieb jon' miba ki tí de'. ¹⁴ Bi jon' nle ma nnò, ne Yosef cère' u'ninjieb bènde' wò, ne Farahòn mò bènde' Yosef ya bol si là. ¹⁵ Nen saan ne Yosef sòn' be rí tí taa u'baa Sakòb nin u'den yaab ké ní Esipt ni. Bi là te binib pilole nin biñun ne. ¹⁶ Sakòb nin u'den yaab ké jon' ki tí kò Esipt ni, ne u tí kpo'. Ní tete ne u'bijieb, ti'yaajeb mò tí kpo', ¹⁷ ne bi taa' be ki tí sube' ufele uba ni Sikem ya du ni. *Abraham ne là taa' ilike ki de' ufele nnò Sikem ni, Hemòr yaab saan.

¹⁸ «Uyo wà Uwien li tien u là pùon' lipuonl là ki de' *Abraham nnò nekn' ní. U ya yo ne ti'bol ya nib pòre' ki yebre' Esipt ni, ¹⁹ ki tí baa' uyo wà ubertò teke' libel Esipt ni. Wòn ña tu' Yosef. ²⁰ U là lere' ti'bol ya nib, kí jènde' ti'yaajeb, kí wòbn' be be rí taa bi'cènfèndmu kí tí wié mù rí kpo. ²¹ U ya yo ne bi maa' Moyis, u là yé kibuk kà mòn Uwien ya nun bó ne. Bi wube' kè kí'baa den inmaale ita ne. ²² Bi taa' kè ki tí wié' uyo wà nnò, ne Farahòn ya bisè lèke' kí'bo, kí yuure' kè, kí wube' kè ten u'tiema buk. ²³ Bi wòkn'

Moyis Esipt yaab ya yɛnfuom kɛ. U là yé unil wà ñmòbe mituòm u'lenm ni nin u'tuon ni nɛ.

²³ «Tɔ, uyo wà u laa' ibin pinan nnɔ, nɛ u taa' iyɛnmaale ki jon' wɔ́ rí tĩ fuonde u'yaab Israyel yaab. ²⁴ U tĩ baa' ki laa' Esipt ya nil uba ñmòbe Israyel yɔ́ uba ki jèndeh, nɛ u teke' Israyel yɔ́ bo, ki ñi' ki ku' Esipt yɔ́ nnɔ. ²⁵ U tien' nnɔ ki maaleh ki teh u'yaab li bɛnde kí ye Uwien li cère wɔ́n nɛ rí ñɛn bɛ bi'nennɛndb ya nuɔ́ ni, ama ba bɛnde'. ²⁶ Kutaaku faa' sɔ́ u laa' Israyel yaab bile kɔ́nh. U yíe wɔ́ rí pàa bɛ, nɛ ki tɔ́ke' bɛ ki ye: «Ni'ninjìel nɛ, bɛ tien' ni ñmòbe tɔ́b ki jèndeh?» ²⁷ Ama wà ñmòbe u'tɔ́ ki jèndeh nnɔ pe' Moyis ki jɛnde', ki tɔ́ke' wɔ́ ki ye: «Ñmɛ nɛ kàan' ñe ti'ber ñɔ́ a li buh tɛ tibuur-i? ²⁸ A yíe á ku nni ten a wun ku' Esipt yɔ́ ma nnɔ nɛ-a!» ²⁹ U len' nnɔ ma nnɔ nɛ Moyis sɛn' ki jon' Madiyan ya du ni, ki tĩ kɔ́, nɛ ki maa' mubujɛbumu mule ni'ból.

³⁰ «Ibin pinan gèbre', nɛ Uwien ya tond uba baa' Moyis saan kupenpelku ni, Sinayi ya juɔ́l saan, ki te kufɛtuku kuba ni kù teknh umu ka wih. ³¹ Moyis laa' nɛ ma nnɔ, nɛ nĩ cuo' wɔ́ miyɔ́km. Uyo wà u nɛkndeh wɔ́ rí liike nnɔ, nɛ ki cii' Yonbdaan len' ki ye: ³² «Min nɛ yé a'yaajɛb ya Wien, ki yé *Abraham nin *Isaak nin Sakɔ́b ya Wien.» Bujɛwaanbu cuo' Moyis, u'gbɛnɛnt ñɔ́h, nɛ wa ji kaabe' ki liike'. ³³ Nɛn saan nɛ Yonbdaan tɔ́ke' wɔ́ ki ye: «Cɛkre a'tacaan, kimɛ a se nà saan nɔ́ n te ni'saan nɛ. ³⁴ Imòɔ́n, n laa' n'niɓ Israyel yaab ya cɛcɛkm kɛpe ma bo Esipt ni, ki cii' bi'kpiɛnde ból, nɛ ki jii're' ní rí ñmíen bɛ. Fɛnfɛnnɔ́ li joh, n sɔ́n' ñe Esipt ból, á tĩ ñɛn bɛ len nɛ.»

³⁵ «Moyis wà Israyel yaab là yíe' wɔ́, ki tɔ́ke' ki ye ñmɛ kàan' wɔ́ ubɛr wɔ́ rí li buh bɛ tibuur nnɔ, Uwien tien' wɔ́n nɛ ubɛr nin Uñmíenl, ki sɔ́n' wɔ́, ki cère' u'tond wà là baa' u'saan kufɛtuku kuba ni nnɔ toreh wɔ́. ³⁶ Wɔ́n nɛ ñɛn' bɛ Esipt ni. U tien' miyɔ́km ya bont udu nnɔ ni nin miñunciɛnmónmónm saan nin kupenpelku ni ibin pinan. ³⁷ Wɔ́n Moyis nɛ tɔ́ke' Israyel yaab ki ye: «Uwien li cère ni'ni uba rí ñɛ uñòbɔnsɔ́knl ni'bo tɛn min.» ³⁸ Israyel yaab là taan' kupenpelku ni uyo wà nnɔ, wɔ́n nɛ là te ti'yaajɛb nin Uwien ya tond wà lienh nin wɔ́ nnɔ ya siik ni. Utond nnɔ là tɔ́ke' wɔ́ tigber tà dienh limiel Sinayi ya juɔ́l bo wɔ́ rí là tɔ́ke te nɛ. ³⁹ Nin nɛn kɛ ti'yaajɛb ña tuo' ki bon' wɔ́. Bi yíe' u'ñɔ́bu ból, nɛ ki yíe bɛ rí liebe Esipt ni, ⁴⁰ nɛ ki tɔ́ke' Arɔ́n ki ye: «Mɛ tɛ ibule yí rí li le tɛ usɛn, kimɛ Moyis wà ñɛn' tɛ Esipt ni nnɔ, ta bɛn nà tu' wɔ́.» ⁴¹ U ya yo nɛ bi mɛn' ubul uba u naan kinabuk, ki tùɔ́re' lituɔ́rl ki de' wɔ́, nɛ ki jɛle' kunacɛnku ki pokn' bi mɛn' ubul wà nnɔ bo ki gbien'. ⁴² Nɛn nɛ cère' Uwien búle' bɛ ibuɔ́n, ki sɛln' bɛ bi pukeh tiwenwent tà te kutaaku bo nnɔ, tɛn *Uwien ya ñòbɔnsɔ́knb kele' ma *Uwien ya gbɔ́nku ni. Bi kele' ki ye:

«Israyel yaabɛ, ni là kòre' tiwɛnt ki tien' ituɔ́ɛ ya
nin ni tien' ituɔ́rtɔ́ yà kupenpelku ni ibin pinan nnɔ,
ni là tien' ki de' min nɛ-ɛɛ?»

⁴³ Na là tien' ki de' min,

ama ni là yuure' ubul Molok ya ninbonl nɛ ki tuke',
ki yuure' ubul wà naan liñmaabil bi yih wɔ́ Erefann nnɔ mɔ́.
Ni là mɛn' ibule nnɔ ki ye ni li gbaandeh ki pukeh yin nɛ.

Nɛn bo nɛ n li cère bɛ rí cuo nɛ tiyonbt
kí jon nà ból fɔ́ke ki cɛn' nin *Babilonn.»

⁴⁴ «Ti'yaajɛb là te kupenpelku ni ma nnɔ bi là ñmòbe bɛn nin Uwien cendeh lininbonl là ni nɛ. Kujɔ́tieku ya gbɔ́nku mɔ́ là te len ni nɛ. Uwien nɛ là tɔ́ke' Moyis ki ye wɔ́ rí tien lininbonl nnɔ. Nɛ Moyis tien' lɛ Uwien

wuon' wò ki ye lè ní li naan ma bo nnò. ⁴⁵ Ti'yaajeb là taa' lininbonl nnò ki de' bi'yaabii. Ne bi teke' lè ki ñuuke ki tí baa' uyo wà Sosuwe yé bi'senlierl nnò. Ben nin Sosuwe là joh be ní tí teke udu wà, ben bo Uwien là ñore' inibol u'ni nnò ma nnò, bi là tuke lè ne. Lininbonl nnò là te nen saan ne, ki tí baa' uber *Dafid ya yo. ⁴⁶ Uwien ya yenn sänge *Dafid bo, ne *Dafid mié' wò usen wò ní me kuduku ki de' wòn Uwien wà yé u'yaaje Sakób ya Wien nnò* . ⁴⁷ U'bije Salomón ne men' Uwien kuduku.

⁴⁸ «Ama Uwien wà ña ñmobe Nacentò ña kòh nib men' tidur tà ni ten *Uwien ya ñàbonsòknl là len' ma ki ye Uwien ye:

⁴⁹ «Kutaaku ne yé n'berbiek,
kitink yé n'taan taanh nà bo ne,
ni li me be ya dubol ne kí de nni,
ño ní li kòh ku'ni ki fuoreh?

⁵⁰ Na yé min ne ñen' tibont ke-ee?» »

⁵¹ Etienn tí len' ki ye: «Ni'yul faa, ne ni'fèl bo te ten binib bà ña pe Wien bo, ka cengeh u'gber, ki yienh *Mifuoñaanm uyo ke. Ni te ten ni'yaajeb ne. ⁵² Ni'yaajeb là jènde' *Uwien ya ñàbonsòknb ke, ki ku' binib bà tókeh ki teh Uwien ya Gbemàndaan li baa ní nnò. Fenfennò, u baa' ní, ne ni kuore' wò, ki ku' wò. ⁵³ Uwien là sòn' u'tondb bi lá de' ninbi ne u'yiko, ne na bon' wò.»

Bi yèke' Etienn iten ki ku' wò

⁵⁴ Etienn len' nnò ma nnò ne bi'benku ni ben' ki tí kende', ne bi gbienh u'bo inòbii. ⁵⁵ Ama *Mifuoñaanm te Etienn bo ma nnò, ne u yaare' ki liike' kutaaku bo, ki laa' Uwien ya wenwenku windeh, ki laa' *Yesu se Uwien ya jie bó. ⁵⁶ Ne u ye: «Liike men, n laa' kutaaku ye, ne ki laa' Unil ya Bijé† se Uwien ya jie bó.»

⁵⁷ U len' nnò ma nnò ne bi wuure' ufaa bo, ki pipi' bi'tub, ne ki taan' ki bere' ki tí cuo' wò, ⁵⁸ ki ñen' wò udu nnò ni, be ní tí yèke wò iten kí ku wò, ne ki gore' bi'liercencien ki ble' ki guun' unacenzaan uba bi yih wò Sól. ⁵⁹ Bi yèkreh wò iten uyo wà nnò, ne u kàareh ki teh: «Yonbdaan Yesu, teke n'naank.» ⁶⁰ Ne ki gbaan', ki wuure' ufaa bo ki ye: «Yonbdaan, la tange bi'biere yii nò.» U len' nnò ki gben', ne ki kpo'.

8

¹ Sól mò se bà ku' Etienn nnò ya ciék bó ne.

Sól jèndeh Kristo ya taanl yaab

Kí ñe nen daali ne bi cin' ki jèndeh *Kristo ya taanl yaab bà te Yerusalem ni nnò ki gbiekeh. Nen bo ne bi'ke yere', ki jon' Sude nin Samari ya tinfenn ni. *Yesu ya tondb baba ne ji là sien' Yerusalem ni. ² Binib bà pe Uwien bo mòmòmòm nnò ne sube' Etienn, ki muo' u'kuum ki gbien'. ³ Sól wòn là ñikndeh wò ní bere *Kristo ya taanl ne. U joh iden ne kí tí coh bijeb nin bipiib ufaa bo kí tí pekndeh.

Filip tókeh Uwien ya gbemómóm Samari ni

⁴ *Kristo ya taanl yaab yere' ma nnò, ne ki cuonh ni'ke saan ki tókeh binib u'gbemómóm. ⁵ Filip jon' Samari ya tinfenn ya du uba ni ki tí tókeh binib Uwien ya Nigendke Kristo ya gber. ⁶ Udu nnò ya nib cengeh Filip bó, ki lenh u teh miyòkm ya bont tà nnò mò, nen ne cère' bi pe u'gber bo

* **7:46** Bi kpie' ki kele' tigbont tà nnò ya tuba ni, ní kele' ki ye kí me kuduku kí de Sakób ne. † **7:56** Bi liebe' ki yih Yesu ne Unil ya Bijé.

mənmənm. ⁷ Isenpol ɲaake binib bi yebe ne u ɲuɔh yɛ bi'saan, i siereh ki wuureh ufaa bo. U cɛreh iwɔb nin idien mɔ faakreh ki yebe. ⁸ Nen bo ne udu nnɔ ya nib ya yenm sɔnge' ki gbien'.

⁹ Uje uba mɔ lɔ te udu nnɔ ni, bi yih wɔ Simɔn, u teh iɲɔke nɪ coh Samari ya tinfenm ya nib miyɔkm. U lɔ yih uba unikpekpiɛk ne. ¹⁰ Ne binib ke tuo' u'ɲɔbu bɔ, ka tuuke wɔ yɛ wɔ, ki lienh u'bo ki teh: «Uwien ya tuom ne kpende' unil wuɔ. Bi yih nen ne mitɔciɛnm.» ¹¹ Bi tuonh u'ɲɔbu bɔ, kimɛ u ɲɛn' uyo ne ki teh iɲɔke nɪ coh be miyɔkm. ¹² Ama Filip baa' ki lɔ tɔke' be Uwien ya bel ya gbemənmənt, ki liebe' ki tɔke' be *Yesu Kristo yɛ udaan wɔ, bi teke' ki jin' ne u sɪi' bijɛb nin bipiib ke Uwien ya ɲunm. ¹³ Simɔn, uɲɔkdaan nnɔ mənən teke' ki jin', ne Filip sɪi' u'mɔ Uwien ya ɲunm. Wa ji siereh Filip saan, ki lenh u teh miyɔkciɛnm ya bont, ne nɪ coh wɔ miyɔkm cɛɛn. ¹⁴ *Yesu ya tondb bɔ te Yerusalem ni nnɔ cii' Samari ya tinfenm ya nib mɔ teke' Uwien ya gber ki jin', ne bi sɔn' Pier nin San ni'bɔ. ¹⁵ Bi tɪ baa', ne ki kɔare' ki de' Samari ya nib bɔ teke' ki jin' nnɔ, ɲɔ Uwien nɪ de be *Mifuoɲaanm. ¹⁶ Kimɛ *Mifuoɲaanm ɲa laan lɔ jiiere' nɪ bi'ni uba mənən bo. Bi lɔ sɪi' be Uwien ya ɲunm baba ne, Yonbdaan *Yesu ya yel bo. ¹⁷ Nen saan ne Pier nin San taa' bi'nuɔ ki paan' bi'bo, ki kɔare' ki de' be, ne *Mifuoɲaanm jiiere' nɪ bi'bo. ¹⁸ Simɔn uɲɔkdaan nnɔ, laa' *Yesu ya tondb taa' bi'nuɔ ki paan' binib bo, *Mifuoɲaanm jiiere' nɪ bi'bo ma nnɔ, ne u ye u li de be ilike, ¹⁹ be nɪ de wɔ mituom nnɔ, ɲɔ u'mɔ taa' u'nuɔ ki paan' unil wɔ bo la, *Mifuoɲaanm nɪ jiiere nɪ udaan bo. ²⁰ Ne Pier tɔke' wɔ ki ye: «Sin nin a'like ke nɪ juore fenm, kimɛ a maale' ki ye a li fre kɪ taa ilike kɪ de Uwien ya paabu ne. ²¹ A'niba ɲa li te tigber tuu ni, kimɛ a'yenmaale ɲa cuube Uwien ya nun bɔ. ²² Lɛbre a'tetem, kɪ wɛɛ a'biɛrm miɛ nɔ, kɪ kɔare Yonbdaan, nba la, u li fɛre ɲɛ a'yenmaalbiere yii nɔ. ²³ Kimɛ n laa' a ɲmɔbe iponponbe ki gbien', ne ibiere luo ɲɛ iɲmi yaam.» ²⁴ Ne Simɔn uɲɔkdaan nnɔ, tɔke' Pier nin San ki ye: «Ni bugben kɔare mɛn Yonbdaan kɪ de nni, ɲɔ ni len' nɔ niba la tu nni.» ²⁵ Pier nin San kun' Yonbdaan bo imən, ki tɔke' binib u'gber ki tɪ gben' ne ki liebeh Yerusalem. Bi joh ma nnɔ ne ki tɔkeh tigbemənmənt Samari ya tinfenm ya du yɔ yebe ni.

Etiyopi ya keraciciɛn uba teke' Yesu ki jin'

²⁶ Lidaali liba ne Yonbdaan ya tond uba tɔke' Filip ki ye: «Fii, kɪ taa unɔgen bɔ, kɪ tɪ kpiɛn usɛn wɔ ɲɛh Yerusalem ki joh Gasa ya du bɔ nnɔ. Nib ɲa ji kpiɛndeh usɛn bugben.» ²⁷ Filip fii' ki bure'. U joh ma nnɔ ne ki laa' ujeɲaarkɛ uba, u yɛ Etiyopi ya keraciciɛn uba ne. Wɔn ne likeh Etiyopi ya piiber Kandasi ya faal ke. U lɔ baa' Yerusalem ni ki puke' Uwien ne. ²⁸ U liebe' ki kunh ki kaa kutɛnloлку ni, ne ki kɔanh *Uwien ya ɲɔbonsɔknl Esayi lɔ keke' kugbɔnku kua nnɔ. ²⁹ Ne Mifuoɲaanm tɔke' Filip ki ye: «Cuon kɪ nɛkn kutɛnloлку kuu nɔ.» ³⁰ Filip sɛn' ki nɛkn' kù, ne ki cii' u kɔanh *Uwien ya ɲɔbonsɔknl Esayi lɔ keke' kugbɔnku kua nnɔ. Ne Filip niire' wɔ ki ye: «A kɔanh kugbɔnku kua nɔ, a ciih ku'tingi-ii?» ³¹ Ne u ye: «Nil ɲa wuɔn' nni ku'tingi la, n li tien mila kɪ cii?» Ne ki tɔke' Filip ki ye wɔ nɪ kɔ nɪ kɪ kele u'saan. ³² U kɔanh *Uwien ya gbɔnku ni nɔ saan nnɔ, nɪ kele' ki ye:

«Bi tuke wɔ tɛn bi tuke upe ne ki joh be nɪ tɪ kɔre.

U te tɛn bi gureh kipebuk ya kobr ne ka muɔh.

Nnɔ ne u'mɔ ɲa len' tuba.

³³ Bi yuɔn' wɔ, ne ki mun' wɔ imən,

ημε ji li len u'yaabii bó?

Kimε bi gben' u'miεl uηendun wuu ni ηo.»

³⁴ Nε uje nno tōke' Filip ki ye: «N faare' ηε nε, laan tōke nni, *Uwien ya ñobonsōknl nno len' ημε ya gber nε? Wōn bugben ya gber nε bii u len' uba yaar nε?» ³⁵ Nεn saan nε Filip ñi' mikεlm nno bo ki tōke' wō *Yesu ya gbεmōnmōnt. ³⁶ Bi johoh ki tī baa' libuol liba miñunm te ni'saan, nε uje nno tōke' Filip ki ye: «Liike-a, miñunm sō-a! A li tuo kí sii nni Uwien ya ñunm-ii?» ³⁷ [Nε Filip ye: «A teke' *Yesu ki jin' mōnmōnm la, usen te.» Nε u ye: «N teke' ki jin' ki ye *Yesu Kristo yé Uwien ya Bijε nε.»]* ³⁸ Nεn saan nε u cère' bi sien' kutεnlolku nno, nε wōn nin Filip kε bile jiiere', ki kōn' miñunm ni, nε Filip sii' wō Uwien ya ñunm. ³⁹ Bi ñen' miñunm ni uyo wā nno, nε Yonbdaan ya Fuoñaanm taa' Filip ki bure'. Uje nno ηa ji laa' wō nε ki liebe' ki kōn' u'tεnlolku ni, ki joh nin uyεnsōnge. ⁴⁰ Filip wōn, bi tī laa' wō Asot ya du ni nε. U ñeh idu yā kε ni nno, u tōkeh binib tigbεmōnmōnt nε, ki tī baa' Sesare ya du ni.

9

Sōl pekre' ki paan' Yesu bo

¹ U ya yo ki laa' Sōl laan biε ki ηmōbe limutuol binib bā teke' Yonbdaan ki jin' nno bo nε, ki nuunh wō rí ku bε. U jon' bitōtuōrcienb ya cien saan, ² wō rí kεle kugbōnku kí de wō usen wō rí jo *Sufmbe ya tāan ya dur tā te Damas ya du ni nno. U tī laa' ni'bó binib bā pε *Yesu ya sēn bo, nī yé bijεb bii bipiib la, wō rí cuo bε kí lōle, kí taa bε ní Yerusalem ni.

³ Sōl joh ki tī nεke Damas ya du ma nno, nε kuwenwenku kuba ñen' paaki bó ní i ya tāan bo, ki wende' ki yile' u'bo. ⁴ U lu' tingi ni, nε ki cii' unieke uba bó u teh: «Sōl, Sōl, bε tien' a jēndeh nni?» ⁵ Nε Sōl niire' ki ye: «Yonbdaan, a yé u lε daan nε?» Nε u tōke' wō ki ye: «Min *Yesu nε, a jēndeh min nε. ⁶ Ama fii, kí kō udu ni, bi li tōke ηε a li tien ma bo.» ⁷ Sōl nin bijεb bā tōke nno jeke ki se, ka ji li fre kí len, kime bi cii' unieke bó nε, ama ba laa' wā lienh. ⁸ Sōl fii', u'nunbii kε, ama wa ji lenh. Nε bi cuo' u'nao, kí dère' wō ki kōn' Damas ya du ni. ⁹ U tien' iwien ita ka lenh, ka jinh, ka ñuh mō.

¹⁰ Tō, unil uba là te Damas ya du ni, ki teke' Yonbdaan ki jin', bi yih wō Ananias. Yonbdaan yin' wō tideknt yaam ki ye: «Ananias.» Nε u ye: «Min sō, Yonbdaan.» ¹¹ Nε Yonbdaan tōke' wō ki ye: «Fii, kí tī kpīen usen wā bi yih wū usen wā cuube nno, kí li joh Sudas den, kí tī niire uje uba bó, u te kí kàareh, bi yih wō Sōl. U yé Tars ya du ya nil nε. ¹² U laa' uje uba tideknt yaam, bi yih wō Ananias, u kōn' ní u'saan, kí lá taa' u'nuo ki paan' u'bo, wō rí likre.» ¹³ Nε Ananias jin' ki ye: «Yonbdaan, n cii' binib len' uje bugben ya gber ki yebe. Bi ye u jēnde' a' nib ki gbien' Yerusalem ni. ¹⁴ Bitōtuōrcienb de' wō usen u baa' niε saan mō wō rí cuo binib bā taakeh a'yel bo nno nε.» ¹⁵ Nin nēn kε Yonbdaan tōke' wō ki ye: «Li joh u'saan, kime min nε gēnde' wō, wō rí cère bā ηa yé Israyel yaab nin bi'berb nin Israyel yaab rí bende n yé udaan wā. ¹⁶ Min bugben nε li wuōn wō u li ji ijēnd yā kε n'yel bo.» ¹⁷ Nεn saan nε Ananias fii' ki jon' Sudas den, ki tī kōn' Sōl saan, ki taa' u'nuo ki paan' u'bo, nε ki ye: «N'ninje Sōl, Yonbdaan *Yesu wā cère' a laa' wō usen ni, uyo wā a we ní nno nε sōn' nni ní, rí baa kí cère á likre, kí cère *Mifuoñaanm rí jiiere ní a'bo.» ¹⁸ Nε nibonn niba

* 8:37 Bi kpīe' ki kεle' tigbōnt tā nno ya tuba ni migbiirm 37 ηa te tu'ni.

ñen' Søl ya nun ni i ya tãan bo ki lu' ki naan tijenpòkr. U ya yo ne u likre', ki fii', bi sii' wò Uwien ya ñunm, ¹⁹ ne u jin' tijier ki laa' mituòm.

Søl kpaande' Uwien ya gber Damas ya du ni

Søl tien' Damas ya du ni iwenkàanke binib bà teke' Yonbdaan ki jin' nnò saan. ²⁰ Ne ki cin' i ya tãan bo ki kòh *Sufmbε ya tãan ya dur ni, ki tòkeh binib ki teh *Yesu yé Uwien ya Bijε ne. ²¹ Miyòkm cuo' binib bà ke ciih u tòkeh tigber tà nnò, ne bi niireh tób ki teh: «Bo, na yé wòn ne là jèndeh binib bà taakeh *Yesu ya yel bo Yerusalem ni nnò-òò? Wa baa' wò ní lá cuo bà mò te niε saan nò ne, kí lòle be, kí taa be kí jo Yerusalem, kí tí ñukn bitàtuarcienb-ii?» ²² Søl wòn tùreh ki faakreh ne, ki lienh ki jinh *Sufmbε bà te Damas ya du ni nnò, ki wòngeh be ki teh *Yesu mánbe ki yé Uwien ya Nigendke Kristo ne.

²³ Iwien yà yebe gèbre', ne *Sufmbε nnò gbiere' ki kpaan' be ní ku Søl. ²⁴ Idaan ke, ñonku nin wien ni, bi ke ki gu udu nnò ya guon ya nañuòn ne, Sól lá ñen' ní la, be ní ku wò. Ne u cii' bi kpaan' u'bo iyε ma bo. ²⁵ Ne kuñonku kuba, wòn nin binib bà te nnò yuure' wò kukendencencienku kuba ni, ki ñen' liguonl.

Søl liebe' Yerusalem bó

²⁶ Ne Søl bure' ki tí baa' Yerusalem, ki yíe wò ní taan nin binib bà teke' *Yesu ki jin' nnò; ne bi'ke fεnge' wò, ka teke' ki jin' ki ye u'mò ji yé unil wà teke' *Yesu ki jin' ne. ²⁷ Nen saan ne Banabas taa' wò ki jon' *Yesu ya tondb saan, ki tí tòke' be Søl là laa' Yonbdaan usen ni ma bo nin Yonbdaan len' nin wò ma bo nin u laa' lifèl ki tòke' binib *Yesu ya gber Damas ya du ni ma bo. ²⁸ Banabas tòke' be ma nnò ne bi tuo' ki cère' Søl nin ben te. U tòkeh nin be ki cuonh Yerusalem ni ní'ke saan, ki tòkeh binib Yonbdaan ya gber nin lifèl. ²⁹ U là tòke' *Sufmbε bà lienh Grεkmbε ya lenm nnò mò tigber nnò, ne bi finde' nin wò, ki nuunh be ní ku wò. ³⁰ Binib bà teke' *Yesu ki jin' nnò cii' bi nuunh be ní ku Søl ma nnò, ne bi taa' wò ki jon' Sesare ya du ni, ki cère' u bure' Tars ya du bó. ³¹ *Kristo ya taanl yaab bà te Sude ya tinfenm ni nin Galile ya tinfenm ni nin Samari ya tinfenm ni nnò ke là te uyenduòn ni ne, ki faakreh mitekjim ni, ki boh Yonbdaan bi'fuobm ni ne, *Mifuoñaanm saakreh bi'gbenent ki cèreh bi yεbreh ki pukndeh.

Pier cère' Ene faake'

³² Tò, Pier joh ní'ke saan ma nnò, ne ki jon' Lida ya du ya nib bà teke' *Yesu ki jin' nnò mò saan. ³³ U laa' uje uba ní'saan u'gbenent faan' bi yih wò Ene. U dò kukaagbònkú bo haali ibin iniin ka freh ki fih. ³⁴ Nen saan ne Pier tòke' wò ki ye: «Ene, *Yesu Kristo de' ηε laanfιε ηο. Fii, kí gbògbòbe a'kaagbònkú.» Ne u pòk ki fii' i ya tãan bo. ³⁵ Binib bà ke te Lida ya du ni nin Sarònn ya du ni nnò laa' wò, ne ki lèbre' bi'tetem, ki paan' Yonbdaan ya sen bo.

Pier cère' upii uba mεkre' Yope ya du ni

³⁶ Upii uba là te Yope ya du ni ki teke' *Yesu ki jin', bi yih wò Tabita, ki liebe' ki yih u'yel bugben Grεkmbε ya lenm ni ki teh Dorkas, ni'tingi si: «υπιεελ». U là sòn h itùonmòmòn ì yεbe, ne ki punh bijiinb mipum. ³⁷ Uwien uba sò u lá bunge', ki kpo'. Bi sii' wò, ne ki taa' wò ki tí ble' lidutàtuál ya duku kuba ni paaki. ³⁸ Yope ya du ya nib bà teke' *Yesu ki jin' nnò cii' Pier te Lida ya du ni. Idu nnò ña fòke nin i'tò ma nnò, ne bi sòn' bijeb bile, be ní tí yin Pier wò ní ñikn kí baa bi'saan tonm. ³⁹ Bi tí baa' ki tòke' Pier ne u fii' ki paan' bi'bo ki bure'. U tí baa' ní'saan, ne bi taa' wò ki don'

paaki ya duku nnò ni. Bikpopiib bà ke taan' ni'saan nnò te Pier ya nun bó ki muòh, ki wònghe wò tikpɛlɛr tà Dorkas là ñɛle' tù uyo wà u là fuobe nnò. ⁴⁰ Pier ñjore' bi'ke ki ñɛn', nɛ ki gbaan', ki kàare', ki pekre' utenkpii nnò bó ki len' ki ye: «Tabita, fii.» Nɛ u likre', ki laa' Pier, nɛ ki fii' ki kɛle'. ⁴¹ Pier cuo' u'nuò ki fin' wò, nɛ ki yin' binib bà teke' *Yesu ki jin' nnò nin bikpopiib nnò, ki taa' wò ki wuon' bɛ u fuobe. ⁴² Binib bà ke te Yope ya du ni nnò cii' tigbɛr nnò. Nɛn bo nɛ binib teke' Yonbdaan ki jin' ki yɛbe. ⁴³ Pier tien' Yope ya du ni ki wuòke'. U là te uje u'ba den nɛ, bi yih wò Simon u yé ugbónjɛbl.

10

Kórneyi laa' Yonbdaan ya tond uba tidɛknt yaam

¹ Uje uba là te Sesare ya du ni, bi yih wò Kórneyi. U yé Sojambɛ kobk ya ciɛn nɛ. Bi yih Sojacɛkl nnò «Itali ya Sojambɛ nɛ.» ² Kórneyi nin u'den yaab ke pɛ Uwien bo mɔnmɔnm nɛ, ki boh wò. U punh bijiinb mipum ki gbiekeh, ki kàareh idaan ke. ³ Lidaali liba ya tajuòku tikur tuta ya yo, nɛ u cinbe ki laa' Uwien ya tond uba tidɛknt yaam, u kòn' ní u'saan ki yin' wò ki ye: «Kórneyi.» ⁴ U liike' Uwien ya tond nnò, nɛ bujɛwaanbu cuo' wò, nɛ u ye: «Yonbdaan, a ye ba?» Nɛ Uwien ya tond nnò tɔke' wò ki ye: «A'kaare nin a punh bijiinb mipum ma nnò nɛ cère' Uwien tiere' a'bó. ⁵ Fɛnfɛnnò, sɔn binib bɛ ní jo Yope ya du ni, kí tí yin uje uba ní, bi yih wò Simon, ki baanh wò Pier. ⁶ U te ugbónjɛbl uba den nɛ, bi yih u'mò Simon. Iden nnò te miñunciɛnm ya gbaal nɛ.» ⁷ Uwien ya tond wà len' nin Kórneyi nnò bure', nɛ Kórneyi pòk ki yin' u'tonsɔnb ni bile nin u'sojambɛ bà te u'saan idaan ke, ki sɔnh wò itùon nnò ni ya uba, wà pɛ Uwien bo mɔnmɔnm nnò, ⁸ ki tɔke' bɛ u laa' nà nnò ke, nɛ ki sɔn' bɛ Yope ya du bó.

Uwien wuon' Pier nibonn niba tidɛknt yaam

⁹ Kutaaku faa' ki laa' bi te usɛn ni ki nɛke Yope ya du. Kuwensiiku ya yo, nɛ Pier don' u te kudulɛkaaku kùà ni nnò ya paaki wò ní kàare. ¹⁰ Mikònm cuo' wò, nɛ u yé wò ní ji. Bi teh tijier bɛ ní de wò uyo wà nnò, nɛ u laa' tidɛknt yaam, ¹¹ kutaaku yɛ, ki laa' nibonn niba, ní naan bukpɛlbu ki piɛ, bi co ni'ñògbɛn inan ní jiih ní tingi. ¹² Itàan inan ya wɛnt ke ya bol nin tiwɛnt tà fuunh kubɛnku bo ke ya bol nin inuon ke ya bol te nibonn nnò bo. ¹³ Nɛ u cii' unieke uba bó u ye: «Pier, fii kí ku kí ñmɔn.» ¹⁴ Nɛ Pier ye: «Kayi, Yonbdaan, n tí fii' ma, ma ñmɔn' nibonn nà yé likuɔl, ki yé tijòknt ya bonn fiebu.» ¹⁵ Nɛ unieke nnò tí ye: «Uwien mɔnge' nà la, la ye ní yé jòknt.» ¹⁶ Unieke nnò ye nnò bolm mita, nɛ nibonn nnò pòk ki liebe' ki don' kutaaku. ¹⁷ Uyo wà Pier te ki maaleh wò ní bɛnde u laa' nibonn nà tidɛknt yaam nnò ya tingi nnò, nɛ binib bà Kórneyi sɔn' bɛ, bi te ki niireh bɛ ní bɛnde Simon den nnò baa' ni'saan, ki lá sere' bunañòbu ni, ¹⁸ nɛ ki yin' ki niire' ki ye: «Uje wà bi yih wò Simon, ki baanh wò Pier nnò te iden ya sò-sò?» ¹⁹ Pier laan biɛ ki te ki maaleh u laa' nibonn nà tidɛknt yaam nnò ya tingi, nɛ *Mifuoñaanm tɔke' wò ki ye: «Liike, bijɛb bita biba nuunh ñɛ. ²⁰ Fii kí jiire, kí paan bi'bo, ki la jie, kime min nɛ sɔn' bɛ ní.» ²¹ Nɛ Pier jiire', ki tɔke' bijɛb nnò ki ye: «Min nɛ yé unil wà ni nuunh wò nnò. Ni nuunh nni bɛ bo?» ²² Nɛ bi tɔke' wò ki ye: «Kórneyi nɛ sɔn' tɛ ní. U yé Sojambɛ kobk ya ciɛn nɛ, ki yé ugbɛmɛndaan, ki boh Uwien. *Sufmbɛ ke pɛkeh wò ki gbiekeh nɛ. Uwien ya tond uba tɔke' wò ki ye wò ní yin ñɛ, á baa u'den wò ní cenge a'gbɛr.» ²³ Pier taa' bɛ ki kòn', ki cère' bi gon'.

Ni faa' ne u fii' ki paan' bi'bo. Yope ya du ya nib bà teke' *Yesu ki jin' nno ya biba pïere' wɔ. ²⁴Ni tí liebe' ki faa' ne Pier baa' Sesare ya du ni. U baa' ki laa' Kórneyi yin' u'den yaab nin u'jotiémɔnb bi taan' ɲɔ, ki ke ki gu wɔ. ²⁵Pier baa' uyo wà nno, ne Kórneyi tuobe' wɔ, ki lá gbaan' u'nintuáli, ki puke' wɔ. ²⁶Ne Pier tɔke' wɔ ki ye: «Fii», ne ki cuo' wɔ ki fin' ki ye: «N'mɔ yé unisaal ne.» ²⁷U lienh nin wɔ ki tí kan', ne ki laa' binib taan' ki yebe. ²⁸Ne u tɔke' be ki ye: «Ninbi, ni ben ki ye unil wà ke yé Suf ɲa ɲmɔbe sen wɔ ní kɔ wà ɲa yé Suf den bii wɔ ní taan nin udaan. Ama min wɔn Uwien wuɔn' nni ki ye n la ye uba yé jɔknt ka kpɛ ní nekɔn wɔ. ²⁹Nen bo ne ni yin' nni ma nno, n baa', ka yie'. N ji niireh ne ne, ni cinbe ki yin' nni be bo?» ³⁰Ne Kórneyi tɔke' wɔ ki ye: «Detɔlbó ya tajuɔku tikur tuta ya yo, ten wu ya yo, n lá te n'den ki káareh, ne ki laa' uje uba i ya táan bo, u se n'nun bó ki guo tikpɛlɛr tù windeh teen. ³¹Ne u tɔke' nni ki ye: «Kórneyi, Uwien teke' a'kaare, ki tiere' a punh bijiinb mipum ma nno bó. ³²Nen bo, sɔn binib be ní jo Yope ya du ni, kí tí yin uje wà te ni'bó, bi yih wɔ Simɔn, ki baanh wɔ Pier nno ní. U te ugbɔnjɛbl uba den ne, bi yih u'mɔ Simɔn, u'den te miñunciem ya gbaal.» ³³U tɔke' nni ma nno, i ya táan bo, ne n sɔn' be ní tí yin ɲɛ ní. A baa' ma nɔ, ni mɔn. Fɛnfɛnnɔ, tí'ke te niɛ saan Uwien ya nun bó ne, ki yie tí cii tigber tà ke u tɔke' ɲɛ á lá tɔke te nno.»

Pier tɔke' Uwien ya gber Kórneyi den

³⁴Ne Pier len' ki ye: «Imɔn ne, fɛnfɛnnɔ n bende' ki ye Uwien ɲa yie uba ki cɛn' utɔ. ³⁵Inibol ke ni, unil te ki boh Uwien, ki teh ná cuube la, Uwien ya yenm sɔnge u'bo ne. ³⁶Ni ben tigbɛmɔnmɔnt tà Uwien cère' Israyɛl yaab cii' tù nno. Tù yé tigber tà cère' Uwien nin binib taan' buñɔbu kí ɲɛ *Yesu Kristo wà yé unil ke ya Yonbdaan nno bo ne. ³⁷Ki ben San lá kpaandeh uyo wà ki teh binib ní lèbre bi'tetem wɔ ní sii be Uwien ya ñunm nno gèbre' ma nno, nibonn ná tien', ki cin' Galile ya tinfɛnm ni ki tí baa' Sude ya tinfɛnm ke ni. ³⁸Ki ben mɔ ki ye Uwien cère' *Mifuoñaanm te Nasaret ya *Yesu bo, ki de' wɔ mituɔm. U lá cuonh ni'ke saan ne ki teh ná mɔn, ki cèreh binib bà ke usɛnpol jèndeh be nno faakreh, kimɛ Uwien lá te nin wɔ. ³⁹U tien' tibont tà ke *Sufmbɛ ya du ni nin Yerusalem ni nno, tinbi ne yé tu'mɔnkunb. U ya *Yesu ne bi kpɛ' wɔ udɔpɔnpɔn bo, ki ku' wɔ. ⁴⁰Ama wɔn ne, Uwien mɛkre' wɔ wienta daali bitenkpiib ni, ki cère' binib laa' wɔ. ⁴¹Wa cère' udu ya nib ke laa' wɔ, ama Uwien gènde' tinbi bà uyoyo ti yé bimɔnkunb nno, u cère' tinbi ne laa' wɔ. U mɛkre' bitenkpiib ni ma nno, tinbi nin wɔn ne taan' ki jin', ki ñun'. ⁴²U tɔke' tinbi ne ki ye tí li kpaandeh ki tɔkeh udu ya nib u'gber, kí li yé u'mɔnkunb ki ye Uwien gènde' wɔn ne, wɔ ní bu binifuob nin bitenkpiib ke tibuur. ⁴³*Uwien ya ñabonsɔknɔ ke lá kun' wɔn *Yesu bo imɔn ki ye wà ke teke' wɔ ki jin' la, Uwien li fère udaan u'biere u'yel bo.»

Mifuoñaanm jüre' ni bà ɲa yé Sufmbɛ bo

⁴⁴Pier laan biɛ ki lienh, ne *Mifuoñaanm jüre' ní binib bà ke cengeh u lienh tigber tà nno bo. ⁴⁵Ne *Sufmbɛ bà teke' *Yesu ki jin' ki pïere' Pier nno, laa' Uwien de' bà ɲa yé *Sufmbɛ nno mɔ *Mifuoñaanm ne ní cuo' be miyɔkm. ⁴⁶Bi cii' bi lienh ilenbol ki pèkeh Uwien. Nen saan ne Pier len' ki ye: ⁴⁷«Uwien de' binib biɛ mɔ *Mifuoñaanm ten tinbi ma nɔ, ɲme ji li fre kí ye bi la sii be Uwien ya ñunm-i?» ⁴⁸Ne ki de' usɛn bi sii' bi'ke Uwien ya ñunm, *Yesu Kristo ya yel bo. Nen saan ne bi gbáan' Pier ki ye wɔ ní tien bi'saan iwenkàanke kí pukn.

11

Pier liebe' ní Yerusalem ki tóke' Kristo ya taanl yaab u tien' ná

¹ *Yesu ya tondb nin Sude ya tinfenm yaab bà ke teke' *Yesu ki jin' nnò cii' bà ña yé *Sufmbε mò teke' Uwien ya gber ki jin'. ² Pier liebe' ní Yerusalem u yo wà nnò nε *Sufmbε bà teke' *Yesu ki jin' nnò findeh nin wò ³ ki teh: «Be tien' a kòn' bà ña yé *Sufmbε den, ki jin' nin be tijer-i?» ⁴ Nen saan nε Pier taa' tigber cin' ma bo, ki tóke' be tù tentien' ma bo ki ye: ⁵ «N là te Yope ya du ni ki kàareh, nε ki laa' nibonn niba tidεknt yaam, ní ñen' ní kutaaku bo, ki naan bukpεlbu ki pie, bi co ni' ñogben inan, ní jiinh ní ki lá nεkn' nni. ⁶ N liike' nè mǎnmǎnm, nε ki laa' itaan inan ya went ke ya bol nin kumuaku ni ya went ke ya bol nin tiwent tà fuunh kubenku bo ke ya bol nin inuon ke ya bol te nibonn nnò bo. ⁷ Nε n cii' unieke uba bó u tóke' nni ki ye: «Pier, fii kí ku kí ηmǎn.» ⁸ Nε n ye: «Kayi, Yonbdaan, n tí fii' ma, nibonn ná yé likuál ki yé tijoknt ya bonn ña laan kòn' n' ñabu ni fiebu.» ⁹ Nε unieke nnò tí len' kutaaku bo ki ye: «Uwien mǎnge' ná la, la ye ní yé jóknt.» ¹⁰ Unieke nnò ye nnò bolm mita, nε ni' ke liebe' ki don' kutaaku. ¹¹ Nε i ya tǎan bo, bijeb bita baa' ní ti te* iden yà nnò ya nañabu saan. Bi sǎn' be Sesare ya du bó ní nε be ní lá yin nni. ¹² Nε *Mifuoñaanm tóke' nni ki ye ní paan bi'bo, ki la ηmǎbe gεngεnde. Nε ti' ninjieb biluob bie nǎ pierε' nni, tí tí baa' ki kòn' uje nnò den, ¹³ nε u tóke' te u laa' Uwien ya tond uba baa' u'den ma bo, ki tóke' wò ki ye wò ní sǎn binib be ní jo Yope ya du ni, kí tí yin uje wà bi yih wò Simǎn, ki baanh wò Pier nnò ní. ¹⁴ U li tóke wò tigber tà li cère wǎn nin u'den yaab ke ní ηmεre. ¹⁵ N cin' n li lienh, nε *Mifuoñaanm pǎk ki jiiere' ní bi'bo ten mí lá jiiere' ní ti'bo micincinm ma nnò. ¹⁶ Nen saan nε n tiere' Yonbdaan là tóke' te liñabonl là nnò. U là ye: «San là taa' miñunm nε ki sii' binib Uwien ya ñunm, ama ninbi wǎn, n li cère *Mifuoñaanm nε ní jiiere ní ni'bo.» ¹⁷ Uwien de' tinbi bà teke' Yonbdaan *Yesu Kristo ki jin' bupaabu bùa nnò, u de' bi'mò bu ya paabaabu nε. Min yé ηmε nε kí fre kí pien Uwien u la tien u yé ma?» ¹⁸ *Sufmbε nnò cii' Pier len' nnò ma nnò, nε ba ji finde' nin wò. Bi pèke' Uwien, nε ki tóke' ki ye: «Imǎn, Uwien nε mǎnbe ki cère' bà ña yé *Sufmbε nnò mǎ lèbre' bi'tetem ki laa' limiεl.»

Antiyók yaab teke' Yesu ki jin'

¹⁹ Tò, bi ku' Etienn uyo wà nnò, nε bi cin' ki jèndeh binib bà teke' *Yesu ki jin', nε bi yere' ni'ke saan, ki tí baa' Fenisi ya tinfenm nin Ciip nin Antiyók ya du ni, ki tókeh *Sufmbε baba *Yesu ya gber. ²⁰ Ama bi'ni bà yé Ciip nin Sirenn yaab nnò baa' Antiyók ya du ni, nε ki cin' ki tókeh bà ña yé *Sufmbε nnò mǎ Yonbdaan *Yesu ya gbεmǎnmǎnt. ²¹ Bi là ηmǎbe Yonbdaan ya tuǎm nε. Nen bo nε binib teke' Yonbdaan ki jin', ki lèbre' bi'tetem, ki paan' u'sen bo ki yebe. ²² Tigber nnò lu' *Kristo ya taanl yaab bà te Yerusalem ni nnò ya tubl ni, nε bi sǎn' Banabas Antiyók ya du bó. ²³ U tí baa' ki laa' Uwien tien' be tinimǎnt ma nnò nε u'yεnm sǎnge' ki gbien'. Nε u saake' bi'ke ya gbεnεnt ki ye be ní li pε Yonbdaan ya sen bo nin inunmǎn. ²⁴ Banabas là yé unimǎn nε, ki teke' *Yesu ki jin', nε *Mifuoñaanm te u'bo. Nen bo nε binib là teke' Yonbdaan ki jin' ki yebe ki pukn' u'bó.

²⁵ Ni ya puoli bó nε Banabas bure' Tars ya du bó wò ní tí nuun Sǎl. ²⁶ U tí laa' wò, nε ki taa' wò ki baa' Antiyók ya du ni. Banabas nin Sǎl tien' len

* 11:11 Bi kpie' ki kele' tigbant tà nnò ya tuba ni, ní kele' ki ye n te nε.

libinɲmenl nɛ ki te Kristo ya taanl yaab ni ki wəkn' linigol Uwien ya gber. Bi cin' ki yin' binib bà teke' Yesu ki jin' «Kristo yaab» Antiyək ya du ni nɛ.

²⁷ U ya yo nɛ *Uwien ya ñəbonsəknb biba ñen' Yerusalem, ki baa' Antiyək ya du ni. ²⁸ Bi yih uba Agabus. U fii' ki sere', nɛ *Mifuoñaanm cère' u len' ki ye mikòncienm miba li lu utingben kɛ bo. (Mikòncienm nnə mənbe ki lu' ubercien Klod ya yo nɛ.) ²⁹ Agabus len' nnə ma nnə nɛ bà teke' *Yesu ki jin' nnə ye unil kɛ rí de u li fre kí de nà, bɛ rí taa kí tí tore bi ya tɔb bà te Sude ya tinfenm ni nnə. ³⁰ Bi'kɛ de', nɛ bi taa' ki sən' Banabas nin Səl bɛ rí tí de *Kristo ya taanl ya cienb bà te Sude ni nnə.

12

Uber Herod jènde' bà teke' Yesu ki jin'

¹ U ya yo nɛ uber Herod cin' ki jèndeh *Kristo ya taanl yaab biba. ² U cère' bi ku' San ya ninjɛ Saak nin kijusiek. ³ U tien' nnə, ki laa' nǐ ñmaake' Sufmbɛ, nɛ u cère' bi tí cuo' Pier mɔ. Nǐ là yé uyo wà *Sufmbɛ jeleh kunacenku kùà bi ñmənɲ kɔnə wà ña ñmɔbe ñəke nnə nɛ. ⁴ Bi cuo' wɔ ma nnə nɛ ki taa' wɔ ki tí pɛkn'. Nɛ ki cère' Sojambɛ icɛk inan gu wɔ. Cɛkl kɛ cɛkl ñmɔbe sojambɛ binan nɛ. Herod yíe *Sufmbɛ ya Pak rí gèbre ñə nɛ wɔ rí ñen Pier kí bu wɔ tibuur udu ya nib ya nun bó. ⁵ Pier te lipɛkl ni ma nnə nɛ *Kristo ya taanl yaab mɔ te ki kàareh Uwien nin inunmón, ki dienɲ wɔ.

Uwien ya tond uba ñen' Pier lipɛkl ni

⁶ Tɔ, kutaaku kùà li faa ñə Herod rí ñen Pier kí bu wɔ tibuur nnə ya ñənkɔ ki laa' Pier dɔ sojambɛ bile ya siik ni nɛ ki gɔh, ki lùo tikudəkr tule. Biguguurb mɔ se bunañəbu saan ki gu. ⁷ Nɛ Yonbdaan Uwien ya tond uba pək ki puɔ' nɛ u'wenwenku wende' kuduku nnə ni. U ñi' Pier ya kele ni ki finde' wɔ, nɛ ki təkɛ' wɔ ki ye: «Fii tonm», nɛ tikudəkr nnə lore' u'nuɔ ni ki lu'. ⁸ Nɛ utond nnə tí təkɛ' wɔ ki ye: «Gbin a'ningbenl, kí cɛke a'tacaan.» Pier tien' nnə, nɛ u tí ye: «Gole a'liergbenku kí paan n'bo ní.» ⁹ Nɛ Pier paan' u'bo ki ñeh, ki maaleh ki teh nǐ yé tideknt nɛ. Wa maaleh ki teh utond nnə tien' nà nnə mənbe ki yé iməñ nɛ. ¹⁰ Bi ñeh ma nnə nɛ ki gèbre' uguguurl uba, ki tí gèbre' ulie, ki tí baa' tikur ya nagenku kùà pi saali ya nañəbu nnə. Kunagenku nnə piire' ku'ba, nɛ bi ñen', ki kpíen' usen uba ki cuon' waamu, nɛ utond nnə pək ki bure' ki daan' wɔ. ¹¹ Nɛn saan nɛ Pier ya nun bó wende', nɛ u ye: «Fenfennə nɛ n bende' ki ye nǐ yé tigbemənt. Yonbdaan nɛ mənbe ki sən' u'tond ní u lá fie' nni Herod ya nuɔ ni, ki ñen' nni *Sufmbɛ yíe bɛ rí tien nni nà nnə ni.»

¹² Pier cii' nà tien' wɔ nnə ya tingi, nɛ ki bure' San wà bi baanh wɔ Mark nnə ya naa Mari donbó. Binib taan' ni'saan ki kàareh ki yebe. ¹³ U tí baa', ki ñi' saali ya nagenku, nɛ upiitonsənl uba baa' ki lá liike' udaan wà ñih. Bi yih upii nnə Loda. ¹⁴ U bende' Pier ya nieke, u'yenm sɔnge ki gbien' nɛ wa piire, ki sen' ki liebe' u'təb saan, ki tí təkɛ' bɛ ki ye Pier nɛ se bunañəbu saan saali. ¹⁵ U len' nnə ma nnə, nɛ bi təkɛ' wɔ ki ye u waare' nɛ. Nin nen kɛ u ñiikeh ki teh nǐ yé iməñ nɛ. Nɛ bi təkɛ' wɔ ki ye nǐ lii yé Uwien ya tond wà gu wɔ nɛ. ¹⁶ Pier bie ki se ki ñih kunagenku, bi piire' ki laa' wən nɛ, nɛ nǐ beke' bɛ cɛen. ¹⁷ Nɛn saan nɛ u yuon' u'nuɔ ki wuən' bɛ ki ye bɛ rí ñmile. Bi ñmile' nɛ u təkɛ' bɛ Yonbdaan tien' ma ki ñen' wɔ lipɛkl ni, nɛ ki len' ki pukn' ki ye bɛ rí jo kí tí təkɛ Saak nin bi ya tɔb tigber nnə. Nɛ ki ñen' ki bure' niba bó. ¹⁸ Nǐ faa' uyo wà nnə, nɛ sojambɛ nnə ya yenm saa' ki gbien', nɛ

bi niireh tób ki teh Pier wuó nín tien' mila? ¹⁹ Nén saan né Herod cèrè' bi nuun' wá. Bi nuun' wá, ka laa', né u yin' biguguurb nnó, ki niire' bɛ tígber nnó, né ki cèrè' bi ku' bɛ, né ki siere' Sude ya tinfɛnm ni, ki bure' Sesare ya du bó, ki tí tien' ni' bó idɛn ile.

Uber Herod ya kuum

²⁰ Herod ya benku ni piebe' Tir nin Sidón ya nib bo ki gbien'. Né bi'ké kpaan' buñóbu bɛ ní jo kí lɛ wá. Bi kpiɛ' ki laa' uje uba né bi yih wá Blatus, wón né gu Herod ya dugókaaku. Wón nin bɛn kpaan' tú ñá wá ní cuo ubɛr ya dunl tígber nnó ní gben né, kímɛ tijer ñɛh Herod ya du ni né ki báareh bi' du ni. ²¹ Bi sien' lidaali là bɛ ní cende tób nnó baa', né Herod gole' u'berlierl, ki kèlɛ' u'berbiek bo, né ki cin' ki lienh binib kɛ ya nun bó. ²² U lienh ma nnó, né bi'ké wuureh ki teh: «Ní yé Uwien ya niéke né, na yé nisaal yu.» ²³ Né Yonbdaan ya tond uba pebe' wá i ya táan bo, ki cèrè' iwíɛn iba ya bol lu' u'bo, né ininbieb ñmónh wá u tí kpo', kímɛ wa kpiéke' Uwien.

²⁴ U ya yo né Uwien ya gber túòrɛ' ki yere' ki gbe ni'ké saan. ²⁵ Banabas nin Sól bɛn wón, bi lá taa' mipum ki tí de' *Kristo ya taanl ya ciɛnb Yerusalem ni ma nnó, né ki taa' San wá bi baanh wá Mark nnó, ki liɛbe' ki jon' Antiyók ya du bó.

13

Mifuoñaanm cèrè' bi gènde' Banabas nin Sól ki sòn' bɛ

¹ *Kristo ya taanl yaab bà te Antiyók ya du ni nnó, *Uwien ya ñòbonsòknb nin *Yesu ya gber ya wónwòknb te bi'ni. Bɛn si: Banabas nin Simeyón, bi baanh wá unibón nin Lusiyus, u yé Sirenn ya du ya nil nin Manayenn, bi taan' ki wube' ni wón nin Herod Antipas né. Utó si Sól. ² Lidaali liba né bi lòlɛ' buñóbu ki taan' buól liba ki dondeh Yonbdaan, né *Mifuoñaanm tóke' bɛ ki ye: «Bore nni mɛn Banabas nin Sól bi'ba, bɛ ní sòn n yin' bɛ lituonl là bo nnó.» ³ Bi lòlɛ' buñóbu ki kàare' ki tí gben' ma nnó, né ki taa' bi'nuó ki paan' Banabas nin Sól bo, ki cèbe' bɛ bi bure'.

Banabas nin Sól jon' Ciip ya dekl bó

⁴ Tó, *Mifuoñaanm sòn' Banabas nin Sól ma nnó, né bi bure' ki tí baa' Selusi ya du ni, ki kón' buñɛrciɛnbu, ki bure' Ciip ya dekl bó. ⁵ Bi tí baa' lidekl nnó ya du uba ni bi yih wá Salaminn, né ki kòh *Sufmbɛ ya táan ya dur ni ki tókeh binib Uwien ya gber. San Mark mól là tóke nin bɛ ki toreh bɛ. ⁶ Bi cuon' ki càare' lidekl nnó kɛ, né ki tí baa' ligbaatól ya du uba ni, bi yih wá Pafos, ki cende' uje uba, u yé uñókdaan, ki yé utonnɛnñòbonsòknl. U yé Suf né, bi yih wá Bar Yesu. ⁷ Uñókdaan nnó là te lidekl nnó ya gobina saan né, u yé ununwiendaan, u'yel si Sɛgiyus Pólus. U ciéke wá ní cii Uwien ya gber, né ki cèrè' bi yin' Banabas nin Sól ní. ⁸ Bar *Yesu nnó ya yetól si Elimas né. Grekmbɛ ya lenn ni Elimas ya tingi si uñókdaan né. U jɛh Banabas nin Sól ya gber, né ki ríikndɛh wá ní pien gobina nnó u la teke *Yesu kí ji. ⁹ Né *Mifuoñaanm cèrè' Sól, wá bi liɛbe' ki yih wá Pól nnó caan' Elimas bo inun, ¹⁰ ki tóke' wá ki ye: «Utonnɛndaan sin, a'biere né yɛbre' nin ñɛ, a yé usɛnpól ya bijɛ né, ki nɛn ná kɛ mɛn. A nuunh á saa Yonbdaan ya gbɛmónt kí tí kpaan mila né? ¹¹ Fɛnfɛnnó, sin nin Yonbdaan né kòlɛ'. U li cèrɛ á juón tetɛli, ka ji li lɛnh bɛnbónl mɛnɛn kí tí baa uyo wá u yíɛ.» I ya táan bo, ní tien' tɛn ligunl yaam ki bíike' u'nun bó, né u yekn' ki juón, ki tulnh ki nuunh wá lí cuo u'nuó kí diɛ wá. ¹² Gobina nnó laa' ní tien' nnó

ma nnɔ, nɛ u teke' Yonbdaan ki jin', kime Yonbdaan ya gber tà bi wɔkn' wɔ nnɔ jin' wɔ cɛɛn.

Pɔl nin Banabas jon' Pisidi ya tinfɛnm ya du uba ni biyih wu Antiyak

¹³ Pɔl nin u'tɔntɔknlieb kɔn' buñercienbu Pafos ya du ni, ki bure' ki tĩ baa' Pɛje ya du ni, u te Panfili ya tinfɛnm ni. Nɛn saan nɛ San Mark dɔan' bɛ ki liebe' Yerusalem. ¹⁴ Pɔl nin Banabas bɛn siere' Pɛje ya du ni, ki bure' ki tĩ baa' Antiyak ya du ni, u te Pisidi ya tinfɛnm ni. *Saba ya daali, nɛ bi kɔn' ki kɛle' bi'taanl ya duku ni. ¹⁵ Bi kaan' Moyis là kɛle' *yiko ya gbɔnku kùà nnɔ ni nin *Uwien ya ñɔbonsɔknb là kɛle' nà nnɔ ki gben', nɛ litaanl ya duku nnɔ ya ciɛnb sɔn' bɛ rí tĩ tɔke bɛ kí ye bi ñmɔbe tigber bɛ rí tɔke kí saake binib ya gbenent la, bɛ rí tɔke. ¹⁶ Nɛn saan nɛ Pɔl fii' ki sere' ki yuon' unuɔ ki len' ki ye: «Israyel yaab nin ninbi bà kɛ boh Uwien nnɔ, li cengeh mɛn. ¹⁷ Tinbi Israyel ya bol ya Wien nɛ là gɛnde' ti'yaajɛb, ki cɛre' bi pɔre' uyo wà bi là te Esipt ni nnɔ. Nɛ Uwien taa' u'tuɔm ki ñɛn' bɛ u'ni. ¹⁸ U jɛnde' nin bɛ kupenpelku ni ibin pinan nɛ, ¹⁹ ki yaan ki gben' inibol ilole yà là kɔ Kanaan ya tink bo nnɔ, kí taa' bi'tink nnɔ ki de' tɛ, kí kpɛnde' ti'yaak.

²⁰ «Kí ñɛ uyo wà Israyel yaab là kɔ Esipt ni nnɔ kí tĩ baa uyo wà Uwien de' bɛ Kanaan ya tink nnɔ, nĩ tien' tɛn ibin kobiinan nin pinun nɛ. Ni ya puoli bó nɛ Uwien gɛndeh bi'ni biba ki teh bi'sɛnlierb, ki ñmɔñmɔbe ki tĩ baa' u'ñɔbonsɔknl Samiel ya yo. ²¹ U ya yo nɛ bi ye bi yíe bɛ rí li ñmɔbe ubɛr, nɛ Uwien gɛnde' Kis ya bijɛ Sawul, u yé Bensamen* ya baamul ya nil ki tien' bi'ber. U yé bi'ber ki tĩ baa' ibin pinan, ²² nɛ Uwien ñɛn' wɔ libel ni, ki taa' *Dafid ki tien' bi'ber. Uwien len' wɔn *Dafid bo nɛ ki ye: «N laa' Yɛse ya bijɛ *Dafid, u yé unil wà n'yɛnm sɔnge u'bo nɛ. U li tien n yáe nà kɛ.» ²³ Uwien ñɛn' wɔn *Dafid ya yaabii ni nɛ *Yesu ki tien' Israyel yaab ya Ñmienl kí ñɛ u là pùon' lipuonl là nnɔ bo. ²⁴ San liere' *Yesu usɛn ki baa' ki lá tɔke' Israyel yaab ki ye bɛ rí lɛbre bi'tetem ñɔ wɔ rí sɔi bɛ Uwien ya ñunm. ²⁵ San là benh wɔ rí gben u'tuonl ma nnɔ, nɛ ki niire' bɛ ki ye: «Ni bɛn n yé ni maaleh ki teh n yé wà nnɔ nɛ-ɛɛ? Na te nnɔ, wɔn pɛ ní n'puoli bó nɛ, ama ma nín kpɛ rí lore u'tacɛningbɛn mɔnɔn.» »

²⁶ Tɔ, nɛ Pɔl tí tɔke' bɛ ki ye: «N'yaab *Abraham ya yaabii nin bà ña yé *Sufmbɛ ki boh Uwien nnɔ, Uwien là cɛre' tinbi nɛ cii' tigber tà li cɛre tí ñmɛre nnɔ. ²⁷ Nin nɛn kɛ Yerusalem ya nib nin bi'berb ña bɛnde' *Yesu yé udaan wà, ka cii' *Uwien ya ñɔbonsɔknb là len' nà, bi káanh nɛ *Saba kɛ Saba ya daali nnɔ ya tingi. Nɛn bo nɛ bi bun' *Yesu tibuur. *Uwien ya ñɔbonsɔknb là len' ki ye bi li tien nnɔ nɛ. ²⁸ Ba laa' bi li dule nà bo kí ye u kpɛ mikuum. Nin nɛn kɛ bi mie' Pilat usɛn bɛ rí ku wɔ. ²⁹ Bi tien' wɔ nĩ kɛle' *Uwien ya gbɔnku ni ki ye bi li tien wɔ ma bo ki gben' ma nnɔ nɛ ki jiin' wɔ udɔɔnpɔn bo, ki taa' wɔ ki tĩ sube'. ³⁰ Ama Uwien cɛre' u mɛkre' bitɛnkpiib ni. ³¹ *Yesu cɛre' binib bà là pɛ u'bo ki ñɛn' Galile ki lá baa' Yerusalem nnɔ laa' wɔ iwien yà yɛbe. Fɛnfɛnnɔ bɛn nɛ yé u'mɔnkunb udu ya nib ya nun bó. ³² Tinbi mɔnɔn tɔkeh nɛ tu ya gbɛmɔnmɔnt nɛ ki teh Uwien là pùon' lipuonl ki de' ti'yaajɛb nɛ. ³³ U tien' lipuonl nnɔ ki de' tinbi bà yé bi'yaabii nɛ; ki mɛkre' *Yesu tɛn nĩ kɛle' ma Uwien ya yuon ya gbɔnku ni, iyul ile, ki ye:

«Sin nɛ yé n'Bijɛ.

* **13:21** Bensamen yé Sakɔb ya bufɔrkaak nɛ, ki yé Israyel yaab ya baamul piik nin ile nnɔ ya liba ya yaajɛ.

Dinnò nɛ n wuɔn' ki ye n yé a'Baa.>

³⁴ Uwien cère' *Yesu mɛkre' bitɛnkpib ni, ka ji li liɛbe len, ki niireh nin wɔ ñ bùre. U là len' nɛn nɛ ki ye:

«N li de nɛ tibont tà n là pùon' ki ye n li de tù *Dafid nnò,
tù ñɛn' ní n ya bùol nɛ, ki kpɛ bɛ ní li du tu'bo.»

³⁵ Nɛn bo nɛ ní tí kɛle' kugbɔnku nnò ni niba saan ki ye:

«Ña ní cère a'niñaan ní bùre.»

³⁶ *Dafid là fuobe uyo wà nnò, u là yé Uwien ya tonsɔnl nɛ, ki teh Uwien yíe ma. U tí kpo', nɛ bi sube' wɔ u'yaajɛb saan, u bùre'. ³⁷ *Yesu wɔn, Uwien mɛkre' wɔ nɛ, wa bùre'. ³⁸⁻³⁹ N'yaabɛ, Moyis ya yiko ña là fre' ki bù' nɛ gbɛmɔndenb ama wa kɛ teke' *Yesu ki jin' la, Uwien li bù wɔ ugbɛmɔndaan nɛ. Ní li ben kí ye wɔn bo nɛ bi tɔkeh nɛ ki teh Uwien li fère nɛ ní'biere. ⁴⁰ Tɔ, liike mɛn ní'yul bo ki la cère *Uwien ya ñɔbonsɔknb là len' nà nnò ní tu nɛ. Bi là len' ki ye: ⁴¹ «Ninbi bà yih bitɔb fɛnm nnò, liike mɛn,

kí cère nè ní ji nɛ ní juore fɛnm,
kimɛ n li tien miyɔkm ya bonn niba,
uyo wà ni laan fuobe,
unil tɔke' nɛ lituonl nnò bó la,
na ní teke kí ji.» »

⁴² Pɔl nin Banabas ñɛh litaanl ya duku nnò ni uyo wà nnò, nɛ bi gbáan' bɛ ki ye *Saba wà we ní nnò ya daali, bɛ ní tí ní liɛbe ní, kí lá tɔke bɛ tu ya gber. ⁴³ Litaanl nnò yaare' uyo wà nnò, nɛ *Sufmbɛ ligol nin binib bà yé Sufkpenkpend ki pukeh Uwien nnò paan' Pɔl nin Banabas bo. Nɛ Pɔl nin Banabas tɔkeh bɛ ki teh Uwien juoke' bɛ ma nnò, bɛ ní li tuu ki pɛ u'sɛn bo mɔnmɔnm.

⁴⁴ Tɔ, *Saba wà tuɔn' nnò ya daali, udu nnò ya nib bà yɛbe taan' bɛ ní cenge Yonbdaan ya gber. ⁴⁵ *Sufmbɛ ya ciɛnb laa' linigol nnò taan' ma nnò, nɛ bi ponbe' nin bɛ ki gbien', ki sukreh Pɔl, ki saah u tɔkeh tigber tà nnò. ⁴⁶ Nin nɛn kɛ Pɔl nin Banabas laa' lifɛl ki tɔke' bɛ ki ye: «Ní bi kpɛ tí kpíe kí tɔke ninbi nɛ Uwien ya gber. Nɛ ni yíe', ka teke' tù, ki maale' kí ye na kpɛ ní lɛ limiɛl là ña ñmɔbe gbenm. Nɛn bo nɛ ti li pekre bà ña yé *Sufmbɛ bó. ⁴⁷ Yonbdaan tɔke' tɛ nà sɔ. U ye:

«N tien' sin nɛ kuwenwenku á li wende inibol kɛ,
kí cère binib bà kɛ te utingben bo ní ñmɛre.» »

⁴⁸ Binib bà ña yé *Sufmbɛ nnò cii' bi len' nnò ma nnò, nɛ bi'yɛnm sɔnge' ki gbien', nɛ bi pèkeh Yonbdaan ya gber cɛɛn. Nɛ binib bà kɛ Uwien sien' ki ye bɛ ní lɛ limiɛl là ña ñmɔbe gbenm nnò, teke' kí jin'. ⁴⁹ Nɛn saan nɛ Yonbdaan ya gber yereh mitinfɛnm nnò kɛ ní. ⁵⁰ *Sufmbɛ bɛn wɔn, bi cère' bipiikpɛkpiɛkb bà te udu nnò ni, ki pukeh Uwien nnò nin udu nnò ya ciɛnb kpɛ' Pɔl nin Banabas bo, ki jènde' bɛ, nɛ kí ñɔre' bɛ kí ñɛn' bí'du ni. ⁵¹ Pɔl nin Banabas kpakpaare' bí'taan ya tɛngunku ki wiɛ' nè†, nɛ kí bure' Ikoniýom ya du bó. ⁵² Binib bà teke' *Yesu kí jin' Antiyɔk ya du ni nnò wɔn *Mifuoñaanm te bí'bo nɛ bi ñmɔbe uyensonge kí gbien'.

14

Pɔl nin Banabas te Ikoniýom ya du ní

¹ Pɔl nin Banabas tí baa' Ikoniýom ya du ní, nɛ kí tien' bí bí tien' mà Antiyɔk ní nnò. Bi kɔn' *Sufmbɛ ya taanl ya duku ní kí tɔke' binib Uwien

† 13:51 Sufmbɛ bo kí kpakpaare itaan ya tɛngunku ya tingi si: nà kɛ jí tu unil la, ní yé u'yaar nɛ, na jí yé uba yaar.

ya gber. Nɛn bo nɛ *Sufmbɛ nin Grɛkmbɛ teke' ki jin' ki yebe. ² Ama *Sufmbɛ biba tien' uyufaa, ka teke' ki jin', ki sure' bà ɛa yé *Sufmbɛ nnɔ bi kpre' binib bà teke' *Yesu ki jin' nnɔ bo, ki maaleh bi'bo nà bre. ³ Nin nɛn kɛ Pɔl nin Banabas tien' udu nnɔ ni ki wuàke'. Bi là ɛmàbe lifɛl ki lienh ki du Yonbdaan bo nɛ, nɛ u cèreh bi teh miyɔkm ya bont ɛɔ wɔ rí wuɔn kí ye bi tɔkeh u'juokm ya gber tà nnɔ yé imànd nɛ. ⁴ Ama udu nnɔ ya nib ɛa len' ki cii' tɔb bó, nɛ ki gbiire' icɛk ile. Biba se *Sufmbɛ ya ciɛk bó, nɛ bitɔb mɔ se *Yesu ya tondb ya ciɛk bó. ⁵ *Sufmbɛ nin bi'ciɛnb nin bà ɛa yé *Sufmbɛ nnɔ ya biba bonde' bi li tien' *Yesu ya tondb ma, ki ye bi li jènde bɛ nɛ, kí yèke bɛ itɛn kí ku bɛ. ⁶ Pɔl nin Banabas cii' bi nuunh bɛ rí tien bɛ ma, nɛ ki sen' ki jon' Likawoni ya tinfɛnm ya du Lista nin Dɛbe nin idu nnɔ ya tengbaan ni. ⁷ Nɛ ki tɔkeh ni'mɔ bó yaab tigbɛmɔnmɔnt nnɔ.

Pɔl nin Banabas te Lista ya du ni

⁸ Ujɛ uba là te Lista ya du ni, u'tàan faan wà rí fre kí fii kí sere. Bi maa' wɔ uwɔb nɛ, wa cuon' fiebu. ⁹ Lidaali liba Pɔl lienh nɛ u cengeh. Pɔl caan' u'bo inun, ki bɛnde' ki ye u'tekjim li cère wɔ rí faake. ¹⁰ Nɛ ki len' ufaa bo ki ye: «Fii kí sere.» Nɛ ujɛ nnɔ fii' ki maabe' ki ci', ki cin' ki cuonh. ¹¹ Linigol laa' Pɔl tien' nà nnɔ, nɛ ki wuure' Likawoni yaab ya lenm ni ki ye: «Ho! Ibule nɛ kpɛnde' binib ki baa' ti'saan-a!» ¹² Nɛ bi yin' Banabas *Seyus, ki yin' Pɔl Hɛrmɛs*, kime Pɔl nɛ sàbe ki lienh. ¹³ Ubul *Seyus nnɔ ya duku te udu nnɔ ya guon ya nañɔbu saan nɛ saali. Seyus ya tɔtuɔrke tuke' ní inajɛ nin misipuum mà u tien' mɛ uyukpɛkpiɛ yaam ki baa' iguon nnɔ ya nañɔbu saan, kí yíe wɔn nin linigol nnɔ rí tùɔre lituɔrl kí de Banabas nin Pɔl.

¹⁴ Ama *Yesu ya tondb Banabas nin Pɔl cii' nnɔ ma nnɔ, bi'yɛnm saa' ki gbien', nɛ bi cuo' bi'lier ki kere'†, ki sen' ki kɔn' linigol nnɔ ya siik ni, nɛ ki wuureh ¹⁵ ki teh: «Ti'jɔtiebɛ, bɛ bo nɛ ni teh niɛ ya bonn-i? Ti'mɔ yé binib tɛn ninbi nɛ. Ti baa' ki tɔkeh nɛ tigbɛmɔnmɔnt nɛ ki teh ni'bule yii yé fɛnm nɛ, ní wiɛ yí ki paan' Uwien wà fuobe bo. Wɔn nɛ ñɛn' kutaaku nin kitink nin miñunciɛnm nin tibont kɛ. ¹⁶ Uyo bo, u là cère' inibol kɛ pɛ i yíe nà bo nɛ. ¹⁷ Nin nɛn kɛ wà dàan' mimɔnm ya tienm ɛɔ wɔ rí wuɔn binib u yé udaan wà. U cèreh utaa niyh, tijier teh, ni jinh ki gbuokeh, ki te liwiɛl ni.» ¹⁸ Nin *Yesu ya tondb len' nà kɛ nnɔ bi ñikn' nɛ ki tì pien' linigol nnɔ li là tùɔre tuɔrl kí de bɛ.

¹⁹ Nɛn saan nɛ *Sufmbɛ biba ñɛn' Antiyɔk nin Ikoniyɔm ya du bó ki baa' ní, kí lá sure' linigol nnɔ, kí cère' lí kpre' Pɔl nin Banabas bo, kí yèke' Pɔl itɛn, kí fuun' wɔ kí ñɛn' udu ni, kí maaleh kí teh u kpo' nɛ. ²⁰ Binib bà teke' *Yesu ki jin' nnɔ baa' kí lá sere' kí guɔn' wɔ, nɛ u fii', kí liebe' kí kɔn' udu nnɔ ni.

Pɔl nin Banabas liebe' ki jon' Antiyɔk ya du ni

Kutaaku faa' nɛ Pɔl nin Banabas siere' kí jon' Dɛbe ya du bó, ²¹ kí tì tɔkeh ni'bó yaab tigbɛmɔnmɔnt nnɔ. Nɛ binib teke' tù kí paan' *Yesu ya sen bo kí yebe. Bi siere' kí liebe' Lista ya du nin Ikoniyɔm ya du nin Antiyɔk ya du wà te Pisidi ya tinfɛnm ni nnɔ ni. ²² Bi gèbreh idu nnɔ ni ma nnɔ, nɛ kí saakreh bà teke' *Yesu kí jin' nnɔ ya gbɛnɛnt, kí gbierɛh bɛ kí teh bɛ rí li tuu kí ɛmàbe mitekjim, kí tɔkeh bɛ kí teh tì li jènde kí gbien nɛ kí yaan kí kɔ Uwien ya bel ni. ²³ Nɛn saan nɛ bi gènde' *Kristo ya táan kɛ ni biciɛnb,

* 14:12 Grɛkmbɛ ya du ni bi yih ibule ya ciɛn nɛ Seyus, nɛ kí yih i'tond Hɛrmɛs. † 14:14 Liike Matie 26:65.

ne ki lôle' buñbu, ki kàare' ki de' be, ki taa' be ki ñukn' Yonbdaan wà bi teke' wò ki jin' nnò.

²⁴ Pòl nin Banabas ñen' Pisidi ya tinfenm ni, ne ki jon' Panfli ya tinfenm ni. ²⁵ Bi tì baa' Peje ya du ni ki tòke' udu nnò ya nib Uwien ya gber, ne ki bure' Atali ya du bó. ²⁶ Bi tì baa', ne ki kòn' buñercienbu, ki puore' miñuncienm ki liebe' Antiyòk ya du bó. U ya du ni ne *Kristo ya taanl yaab kàare' ki ye Uwien ní juoke be bi sòn' lituonl là nnò bo.

²⁷ Bi tì baa', ne ki taan' *Kristo ya taanl yaab, ki tòke' be Uwien cèrè' bi tien' tibont tà ke nnò nin u wuòn' bà ña yé *Sufmbè mitekjim ya sen ma bo. ²⁸ Pòl nin Banabas tien' binib bà teke' *Yesu ki jin' nnò saan ki wuòke'.

15

Bi finde' upunjie bo Antiyòk ya du ni

¹ Tò, binib biba ñen' Sude ya tinfenm bó ní ki baa' Antiyòk ya du ni, ki lá wòknh binib bà teke' *Yesu ki jin' nnò ki teh: «Na jie' ní'pun Moyis ya yiko ye ma bo la, Uwien ña ní ñmien ne.» ² Pòl nin Banabas ña tuo', ne ki finde' nin be tigber nnò bo ki gbien'. Nen bo ne bi'ke tuo' ki ye Pòl nin Banabas nin binitòb biba ní jo Yerusalem, kí tì le *Yesu ya tondb nin u'taanl ya cienb ifnfinde nnò bo. ³ Ne *Kristo ya taanl yaab bà te Antiyòk ni nnò piere' be*. Bi joh ma nnò ne ki ñeh binib bà teke' *Yesu ki jin', ki te Fenisi nin Samari ya tinfenm ni nnò saan, ki tòkeh be ki teh bà ña yé *Sufmbè mò lèbre' bi'tetem ki teke' *Yesu ki jin'. Ne ní sòngreh bi'ke ya yenn ki gbiekeh.

Bi taan' litaanl Yerusalem ni

⁴ Bi tì baa' Yerusalem ni, ne *Kristo ya taanl yaab nin bi'cienb nin *Yesu ya tondb teke' be kucènkú. Ne Pòl nin Banabas tòke' be Uwien cèrè' bi tien' tibont tà ke nnò. ⁵ *Farisienmbe ya cekl yaab bà lèbre' bi'tetem ki teke' *Yesu ki jin' nnò ya biba, fii' ki sere', ki len' ki ye bà ña yé *Sufmbè ki teke' *Yesu ki jin' nnò, ní kpe be ní jie bi'pun ne, kí li boh Moyis ya yiko. ⁶ Nen saan ne *Yesu ya tondb nin u'taanl ya cienb taan' be ní liike bi li tien ma tigber nnò. ⁷ Bi finde' ki gbien' ma nnò, ne Pier fii' ki sere', ki tòke' be ki ye: «N'yaabe, ni ben ki ye Uwien gènde' nni ní'ni ní wuòke' ñò bà ña yé *Sufmbè ní cii u'gbemònmònt n'ñòbu ní, kí teke *Yesu kí jí ne. ⁸ Uwien ben binib ya fèl ni te ma bo, ne ki de' be *Mifuoñaanm ten u là de' tí'mò ma bo ñò wò ní wuòn be, kí ye u gènde' be ne. ⁹ Wa bore' tinbi nin ben, kime mitekjim bo ne u sòkre' bi'fèl bo ya jòknt. ¹⁰ Ní te nnò la, be tien' fenfenno ni delkeh Uwien, ki wòbndeh be, be ní tuke litukl là tinbi nin tí'yaajeb ña fre' ki tuke' lè? ¹¹ Ama tinbi wòn, Yonbdaan *Yesu ya juokm bo ne tí teke' wò ki jin' ki ñmere'. Ní te nnò ne bà ña yé *Sufmbè mò ya bùol.»

¹² Pier len' ki gben', ne linigol nnò ñmile', ki cengeh Banabas nin Pòl li len kí ye bà. Ne bi cin' ki tòkeh be Uwien cèrè' bi tien' miyòkm ya bont tà bà ña yé *Sufmbè ni nnò ma bo. ¹³ Banabas nin Pòl len' ki gben' ma nnò ne Saak mò ye: «N'yaabe, cenge men. ¹⁴ Simòn tòke' te Uwien cin' ki tien' ma bo. U gènde' bà ña yé *Sufmbè mò ni binib ki tien' u'yaab. ¹⁵ Ní tien' ten *Uwien ya ñòbonsòknb là len' ma bo ne, kime ní kele' *Uwien ya gbònkú ni ki ye:

¹⁶ Yonbdaan là len' ki ye:

* 15:3 Bi li fre kí lèbre ki piere' kí ye kí tore' mò.

*Dafid ya den lu†, n li liebe ní kí me yì,
N li liebe ní kí fin lilengbenl nnò kí cèrè iden nnò rí li se.

17 Nèn bo nè binib bà s'ien' kè li nuun min Yonbdaan.
Inibol yà kè n yin' yè, yè rí li yé n'ye nnò li nuun nni.

Yonbdaan nè len' nnò,
nè ki tien' tibont nnò kè.

18 U cèrè' binib bende' tibont nnò haali uyo bo nè.»

19 Saak tí len' ki ye: «Nèn bo nè n maale' ki ye nì mən ti la li wəbndeh bà ɲa yé *Sufmbɛ, ki lèbre' bi'tetem ki paan' Uwien bo nnò nin ti'yaajetentienm. 20 Ama cèrè mən tí kɛle kugbɔnku kí tɔke bɛ kí ye: bi la li jinh bule ya jier, kime tú yé tijɔknt nè, ki la teh nanmaale, ki la ɲmɔnh wɛnkpil, ki la ji sɛm. 21 Kime haali ti'yaajeb ya yo kí lá baa dinnò, Moyis ɲmɔbe binib bà wɔknh u'yiko nè idu kè ni. Bi tuu ki kàanh wə nè *Saba kè *Saba ya daali *Sufmbɛ ya táan ya dur ni.»

Bi kɛle' kugbɔnku ki de' bà ɲa yé Sufmbɛ

22 Nèn saan nè *Yesu ya tondb nin u'taanl yaab kè nin bi'ciɛnb gbiere' ki kpaan' ki gènde' bijeb biba bi'ni ki pukn' Pɔl nin Banabas bó bɛ rí sɔn bɛ Antiyɔk ya du bó. Bi gènde' Sudas wà bi baanh wə Basabas nin Silas nè. Bi yé binib bà bi boh bɛ *Kristo ya taanl yaab ni nè. 23 Bi de' bɛ kugbɔnku kùà nnò bi kɛle' ku'ni ki ye ma sɔ: «Tinbi *Yesu ya tondb nin *Kristo ya taanl ya ciɛnb, fuondeh ti'yaab bà ɲa yé Sufmbɛ ki te Antiyɔk ya du ni nin Siri ya tinfenm ni nin Silisi ya tinfenm ni nnò. 24 Ti cii' ti'yaab biba jon' ni'saan, ki tí tɔke' nè tigbɛr tà ɲaabeh ni'yɛnm ki dienh nè iyɛnmaale. Ta sɔn' bɛ bɛ rí tí tɔke nè gbɛr. 25 Nèn bo nè ti taan' ki kpaan' buñɔbu, ki gènde' ti'ni binib, tí sɔn bɛ ni'saan, bɛn nin Banabas nin Pɔl, ti'yaab bà ti yíe bɛ nnò. 26 Bi yé binib bà ɲa tɔnge' bi'miel Yonbdaan *Yesu Kristo ya tuonl bo nè. 27 Ti sɔn' Sudas nin Silas, bɛ rí lá tɔke nè buñɔbu ni tigbɛr tà ti kɛle' tú kugbɔnku kuu ni nnò nè. 28 *Mifuoñaanm tore' te ti kpaan' buñɔbu, ti la wəbn nè kí de nè *yiko uba wə rí li yé ni'bo litukl kí pukn tibont tà yé ni'bo tibonmɔnt nnò bó. Tun si: 29 ni la ɲmɔnh tɔtuɔrnɔnt, ki la jinh sɛm, ki la ɲmɔnh wɛnkpil, ki la teh nanmaale. Ni cuo' ni'ba tu ya bont bo la, nɛn nè mən. Ni'yaam rí li ɲmɛ.»

30 Tɔ, bi cèbe' bi sɔn' binib bà nnò bi bure' Antiyɔk ya du bó. Bi tí baa' ni'bó, nè ki taan' *Kristo ya taanl yaab kè, ki taa' kugbɔnku nnò ki ɲukn' bɛ.

31 Bi kaan' kù ma nnò, nè bi'kɛ ya yɛnm sɔnge', kime kù saake' bi'gbɛnɛnt.

32 Sudas nin Silas yé *Uwien ya ñɔbonsɔknb ma nnò, nè ki tɔke' bɛ tigbɛr tú yɛbe ki saake' bi'gbɛnɛnt bɛ rí li pɛ Uwien ya sɛn bo mən mən. 33 Bi wuɔke' ni'saan waamu nè ki yaan binib bà teke' *Yesu ki jin' nnò cèbe' bɛ bɛ rí liebe bà sɔn' bɛ nnò saan nin uyɛnduɔn. 34 [Silas wən juore' ki te Antiyɔk ya du ni nè.]‡

35 Pɔl nin Banabas mɔ juore' Antiyɔk ya du ni, ki tɔkeh nin binib bi yɛbe ki tí wɔknh binib, ki tɔkeh bɛ Yonbdaan ya gbɛr.

Pɔl nin Banabas pàare' tɔb

36 Iwenkàankɛ gèbre', nè Pɔl tɔke' Banabas ki ye: «Cèrè tí liebe idu yà kè ni, ti là tɔke' binib Yonbdaan ya gbɛr nnò, kí tí fuonde binib bà teke' *Yesu ki jin' nnò kí liike bi ɲuuke u'gbɛr ma bo.» 37 Banabas là yíe wə rí tuke San wà bi liebe' ki yih wə Mark nnò nè. 38 Ama Pɔl ɲa tuo' wə rí liebe kí tɔke nin

† 15:16 Migbiirm miɛ ya ciim te bolm mile bo nè. Dafid ya den lu' bii Dafid ya bəl lu'. ‡ 15:34 Bi kpie' ki kɛle' tigbɔnt tà nnò ya tuba ni migbiirm 34 ɲa te tu'ni.

San Mark, kime u là siere' ki daan' be Panfli ya tinfenm ni, ne ka tore' be bi'tùon ni. ³⁹ Pól nin Banabas finde' nin tób ní tí ben' ki fiire', ne wà ke taa' u ya bó. Nén saan ne Banabas taa' San Mark ki kón' buñercienbu, ki bure' Ciip ya dekl bó. ⁴⁰ Ne Pól gènde' Silas wà ní pìere wà. Binib bà teke' *Yesu ki jin' nnò kàare' Yonbdaan ki ye wà ní juoke be, ne bi bure', ⁴¹ ki ñeh *Kristo ya táan yà te Siri nin Silisi ya tinfenm ni nnò saan, ki cèreh i' nib faakreh mitekjim ni.

16

Timote pìere' Pól nin Silas

¹ Pól nin Silas tí baa' Dèbe nin Lista ya du ni, ki laa' uje uba teke' *Yesu ki jin' ki te mifenm nnò, bi yih wà Timote. U'naa yé Suf ne, ki teke' *Yesu ki jin', ne u'baa yé Grék. ² Binib bà teke' *Yesu ki jin' ki te Lista nin Ikoniyaam ya du ni nnò ke pèkeh Timote ne. ³ Pól yíe Timote ní pìere wà. *Sufmbe bà te ní'saan nnò bo ne u jie' Timote ya punl, kime *Sufmbe nnò ke ben ki ye Timote ya baa yé Grék ne. ⁴ Bi cuonh ki ñeh idu ni ma nnò, ne ki tókeh binib bà teke' ki jin' ki te i' ni nnò, *Yesu ya tondb nin u'taanl yaab ya cienb bà te Yerusalem ni ñen' isen yà nnò, ne ki sureh be be ní li pe i'bo. ⁵ Nén bo ne *Kristo ya táan yaab faakreh mitekjim ni, ne binitób teknh wà ki jinh ki pukndeh bi'bó daan ke daan.

Uwien yie Pól ní jo Maseduonn ya tinfenm bó

⁶ *Mifuoñaanm pien' Pól nin u'tántóknlieb bi la tóke Uwien ya gber Asi ya tinfenm ni. Nén bo ne bi gèbre' Friji nin Galasi ya tinfenm, ⁷ ki tí baa' Misi ya tinbièn, ki maaleh be ní jo Bitini ya tinfenm ni, ne *Yesu ya Fuoñaanm ña de' be sen. ⁸ Nén saan ne bi gèbre' Misi ya tinfenm, ki tí baa' Trowas ya du ni. ⁹ Kuñonku ne Pól laa' Maseduonn ya tinfenm ya je uba tideknt yaam, u se u'saan ki gbáanh wà ki teh wà ní baa ní Maseduonn kí lá tore be. ¹⁰ Pól laa' Maseduonn ya je nnò tideknt yaam ma nnò, ne ti *pòk ki bonde' i ya táan bo, tí jo Maseduonn ya tinfenm bó, kime ti bende' ki ye Uwien ne yin' te ni'bó tí tí tóke u'gbemónmònt.

Upii uba teke' Yesu ki jin' Filip ya du ni

¹¹ Nén saan ne ti kón' buñercienbu Trowas ya du ni, ki cubn' Samotras ya dekl bó. Kutaaku faa' ne ti bure' Neyapolí ya du bó. ¹² Ne ki ñen' nèn saan, ki jon' Filip ya du bó; u yé Maseduonn ya tinfenm ya ducencièn ne. Erom yaab ne ñuuke udu nnò. Ti tien' u'ni iwenkàanke ne. ¹³ *Saba ya daali, ne ti ñen' udu nnò ni, ki jon' ukpen uba ya gbaal. Ti maale' ki ye *Sufmbe taakeh nà saan ki kàareh líi te nè ne. Ti laa' bipiib biba taan' ní'saan, ne ti kèle' ki tóke' be Uwien ya gber. ¹⁴ Upii uba lá te bi'ni, bi yih wà Lidi. U yé Tiyatiir ya du ya pii ne, ki pukeh Uwien, ki kuareh ikpélde í mán ki yé imónmón. Yonbdaan cíbre' u'yènm ki cère' u cenge' mánmónm, ki tuo' Pól len' nà nnò. ¹⁵ Ti siii' wón nin u'den yaab ke Uwien ya ñunm ma nnò, ne u tóke' te ki ye: «Ní tuo' ki ye n mánbe ki teke' Yonbdaan ki jin' la, den men, kí lí te n'den.» Ne ki cékn' te ti tuo'.

Bi pekñ' Pól nin Silas Filip ya du ni

¹⁶ Lidaali liba ne ti tí là joh bi taakeh nà saan ki kàareh nnò. Ne uje faan uba cende' te usen ni, ki yé uyonb; ki ñmòbe ipol iba, ki tókeh binib nà lí wun ní tien. U teh nnò ne ki lenh lifaal lí yebe ki dienh u'cénbaambe.

* **16:10** Wà kèle' kugbanku kuu nnò ye tinbi ma nnò, ní wuon' ki ye u'mò tóke nin Pól ne.

17 U paan' tinbi nin Pól bo ki wuureh ki teh: «Binib bié nò yé Uwien wà ña ñmàbe Nacentò ya tonsònb né. Bi tókeh né ni li kpíen usen wà kí ñmère né.» 18 U teh nnò né idaán kɛ, Pól ya benku ni tí piebe', né u jìebe' ki tóke' ipól nnò ki ye: «Yesu Kristo ya yel bo, siere mén u'saan.» Né ì siere' u'saan ì ya tãan bo. 19 Tò, uje faan nnò ya cénbaambe laa' ba ji li fre kí lɛ faal u'bo, né bi cuo' Pól nin Silas, ki tuke' bɛ ufaa bo ki jon' udu nnò ya nib taakeh nà saan nnò, ñò u'ciénb ní bu bɛ tibuur. 20 Né ki taa' bɛ ki wuón' Erom yaab ya buur ya ciénb ki ye: «Binib bié nò yé *Sufmbɛ né, ki tuke' fɛnfɛnm ki baa' tí'du ni, 21 ki wòknh mitetem mà ña kpɛ tinbi Erom yaab ní tuo mɛ, ki niireh nin tí paan mi'bo.»

22 Bi len' nnò ma nnò né linigol kpɛ' bi'bo. Tibuur yaab nnò dɛrɛ' ki gore' Pól nin Silas ya went, né ki ye bɛ ní ñí bɛ ilɛnbɛn. 23 Bi ñí' bɛ cɛn, né ki taa' bɛ ki tí pɛkn', ki tóke' wà gu lipɛkl nnò ki ye wò ní li gu bɛ manmóm. 24 Bi tóke' wò ma nnò né u kuón' bɛ lipɛkl ya dubenku ni, ki taa' bi'tãan ki sekn' idò ya ñmàbe ibon ni, ki lòlɛ' ki mòkn' yí.

25 Ní tí tuo kuyòku, né Pól nin Silas te ki káareh, ki gɛh iyuon ki pèkeh Uwien, né lipɛkl ya nitòb cengeh bi'bó. 26 Né kitink jènge' ì ya tãan bo ki gbien', ki cère' lipɛkl ya duku ya tɛnpuul mò jènge', né li'ngent kɛ pipiire'. Tikudakr tà lùo lipɛkl ya nib nnò kɛ cecere'. 27 Wà gu lipɛkl nnò finde', ki laa' tinagent yeyɛ ma nnò, né u nèrɛ' u'jusiek wò ní ku u'ba, ki maaleh ki teh lipɛkl ya nib nnò kɛ ñɛn' ki sensen' né. 28 Né Pól tien' u'bo ki ye: «La tien a'ba nà bre, tí kɛ te ní'saan.»

29 Wà gu lipɛkl nnò ye bɛ ní taa umu ní, né ki tòrɛ' ki kón' lipɛkl ya du ni, ki gbaan' Pól nin Silas ya nun bó, u'gbɛnɛnt kɛ ñoh. 30 Ní ya puoli bó né u taa' bɛ ki ñɛn' saali, ki niire' bɛ ki ye: «Biciénbɛ, n li tien mila kí ñmère?» 31 Né bi jìin' wò ki ye: «Teke Yonbdaan *Yesu kí ji, sin nin a'den yaab kɛ li ñmère.» 32 Nɛn saan né bi tóke' wón nin u'den yaab kɛ Yonbdaan ya gbɛr. 33 Né u taa' bɛ u ya yo kuñonku nnò kɛ ki tí sòkre' bi wun ñíñí' bɛ ma nnò ya gbien. Né Pól nin Silas sii' wón nin u'den yaab kɛ Uwien ya ñunm ì ya tãan bo. 34 Né u taa' Pól nin Silas ki jon' u'den, ki tí de' bɛ tijier. U teke' Uwien ki jin' ma nnò né wón nin u'den yaab te uyensonge ni.

35 Kutaaku faa' né Erom ya buur yaab nnò sòn' bi'sojambe bɛ ní jó kí tí tóke wà gu lipɛkl nnò wò ní taa bijeb nnò kí wíɛ. 36 Wà gu lipɛkl nnò tóke' Pól ki ye tibuur yaab sòn' ki tóke' nni ki ye ní taa né kí wíɛ. Nɛn bo, ñɛ mén kí li joh nin uyenduón. 37 Né Pól ye: «Tibuur yaab cère' bi ñíñí' tinbi Erom yaab binib ya nun bó ka bun' tɛ buur, né ki pɛkn' tɛ. Fɛnfɛnnò bi ji yíe bɛ ní bɔlɛ kí wíɛ tɛ ma nò, ta ní tuo. Cère tibuur yaab bugbɛn ní baa kí ñɛn tɛ.»

38 Sojambɛ nnò liebe' ki tí tóke' tibuur yaab nnò Pól len' nà nnò. Bi cii' Pól nin Silas yé Erom yaab ma nnò né bujewanbu cuo' bɛ. 39 Né bi baa' Pól nin Silas saan ki tien' bɛ kafala, né ki ñɛn' bɛ lipɛkl ni, ki gbáan' bɛ bɛ ní siere udu nnò ni. 40 Pól nin Silas ñɛn' kupɛnpɛkndu nnò ni, né ki jon' Lidi den, ki laa' binib bà teke' *Yesu ki jin' nnò, ki saake' bi'gbɛnɛnt, né ki bure'.

17

Pól nin Silas te Tesalonik ya du ni

1 Pól nin Silas siere' Filip ya du ni, né ki gèbre' Anfipolis nin Apoloni ya du ni, ki tí baa' Tesalonik ya du ni. *Sufmbɛ ya taanl ya duku kuba te len. 2 Pól kón' litaanl ya duku nnò ni tɛn u tí ní teh ma bo. Né ki taa' *Saba uta ki tókeh bɛ *Uwien ya gbónku ya gbɛr. 3 U tókeh tigbɛr nnò ya tingi kí teh Uwien ya Nigendkɛ Kristo li jènde, kí kpo kí mɛkre bitɛnkpiib ni né. Né ki

teh n tókeh ne *Yesu wà ya gber nò, wòn ne yé Uwien ya Nigendke Kristo. ⁴*Sufmbɛ biba nin Grekmbɛ bà pukeh Uwien nnò ligol nin bipiikpekpiëkb mò ligol ya yenn sange' Pòl len' nà nnò bo, ne bi kpòbn' wòn nin Silas bó.

⁵*Sufmbɛ bà ya yenn ña sange' Pòl len' nà nnò bo nnò, taa' u'bo iponponbe, ne ki taa' idukond isenje ni, ki kpòbn' bi'ba bó, ki cère' udu nnò ya nib taan' ki yebe ki kpre' Pòl nin Silas bo, ki teh fɛnfɛnm udu ni. Bi jon' uje uba den, bi yih wò Sasòn ki tí kòn' nin mituòm, ki nuunh be ní taa Pòl nin Silas kí jo udu nnò ya nib taan' nà saan nnò, ⁶ ne ka laa' be. Ba laa' be ma nnò ne ki cuo' Sasòn nin binib bà teke' *Yesu ki jin' nnò ya biba ufaa bo, ki taa' be ki jon' udu nnò ya ciɛnb saan, ne ki wuureh ki teh: «Binib bà cuon' ki saa' unɛndun ke nnò, baa' niɛ saan mò, ⁷ ne Sasòn teke' be u'den. Bi kende' ubercien Sesa ya yiko bo, ne ki lienh ki teh ubertò te, bi yih wò Yesu.» ⁸ Tigber nnò còke' linigol nin udu nnò ya ciɛnb ke, ⁹ ne bi teke' Sasòn nin bi'tòb nnò ilike, ki yaan ki wiɛ' be.

Pòl nin Silas te Bere ya du ni

¹⁰ Ni biire' ne binib bà teke' *Yesu ki jin' nnò cère' Pòl nin Silas bure' i ya tàan bo Bere ya du bó. Bi tí baa' ne ki jon' *Sufmbɛ ya taanl ya duku bó. ¹¹ *Sufmbɛ bà kò Bere ya du ni nnò teknh tigber ki cɛn' Tesalonik yaab. Nɛn bo ne bi teke' Pòl tóke' be tigber tà nnò mɔnmɔnm, ne ki fiinh *Uwien ya gbònkɔ daan ke daan be ní liike tù te bii ta te. ¹² Bi'ni binib teke' *Yesu ki jin' ki yebe. Ne Grekmbɛ ya piikpekpiëkb nin bijeb mò teke' wò ki jin' ka dindin. ¹³ Ama uyo wà *Sufmbɛ bà te Tesalonik ya du ni nnò cii' Pòl te Bere ya du mò ni ki tókeh binib Uwien ya gber nnò, ne bi jon' ni'mò bó ki tí tí cère' linigol kpre'. ¹⁴ Nɛn saan ne binib bà teke' *Yesu ki jin' nnò cère' Pòl siere' i ya tàan bo ki kpɛn' usen wà joh miɛnɛnciɛnm bó nnò. Silas nin Timote ben juore' Bere ya du ni ne. ¹⁵ Bà piɛreh Pòl nnò, piɛre' wò ki tí baa' Atenn ya du ni ne. Ne Pòl tóke' be ki ye bi tí baa' la, be ní tóke Silas nin Timote kí ye be ní baa ní u'saan tonm.

Pòl tókeh Uwien ya gber Atenn ya du ni

¹⁶ Pòl gu Silas nin Timote Atenn ya du ni uyo wà nnò, ne ki laa' ibule gbe udu nnò ni, ne u'yenn saa' ki gbien'. ¹⁷ U te *Sufmbɛ ya taanl ya duku ni, ne wòn nin *Sufmbɛ nin binib bà pukeh Uwien nnò tókeh tigber. Idaan ke u joh binib taakeh nà saan ne ki tókeh binib bà bàareh ni'saan nnò *Yesu ya gber. ¹⁸ Binib biba mò là te ni'saan ki benge' miyɛnfuom, ben nin Pòl lienh. Biba yé *Epikuryɛnmbɛ, ne bitòb yé *Stoyisienmbɛ. Biba lienh ki teh «Uje wuò ñòñòbleh ki teh ba ne?» Ne bitòb lienh ki teh: «U lii lienh niba bó ya bule ya gber ne.» Bi len' nnò, kime Pòl tókeh *Yesu ya gbɛmɔnmɔnt nin mimekrm ya gber ne. ¹⁹ Ben nin wòn jon' udu nnò ya buur ya bùol, bi yih nà saan Ayeropaji* nnò, ne bi niire' wò ki ye: «A li fre kí tóke te a wòknh binib miwòknfɛnm mà nò-ò?» ²⁰ Kime a kpaakeh tí'tub ne nin a'gbɛcent tuu, ne ti yíe tí cii tu'tingi. ²¹ Tò, Atenn ya du ya nib ke nin bicɛnb bà te udu nnò ni nnò fɛ tigbɛcent ya tókm ne. Nɛn bo ne bi taakeh ki kaah uyo ke ki tókeh tù.

²² Pòl fii' ki sere' Ayeropaji ya nib nnò ya siik ni, ne ki ye: «Atenn yaabe, n sekn' ki laa' ni pɛ ibule bo cɛɛn ne. ²³ N cuonh ni'du ni uyo wà nnò ne ki likeh ni'ponpob, ki tí laa' liba bi kele' li'bo ki ye: «Ta ben wà nnò mò yaal sò.» Ni pukeh wà, ka ben wò nnò min baa' ní tóke ne u ya gber ne.

* **17:19** Ayeropaji yé ligbɛngbenl liba ya yel ne Grekmbɛ ya lenm ni. Bi là liebe' ki yih binib bà taakeh li'bo nnò mò ki teh Ayeropaji yaab ne.

²⁴ Wòn nɛ yé Uwien, ki ñɛn' uɲɛndun nin tibont tà kɛ te u'ni nɔ. Wòn wà yé kutaaku nin kitink ya Yonbdaan nɔ, ɲa kɔ nib mɛn' tidur tà nɔ ni. ²⁵ Wa nuunh nil ya torm, niba ɲa pàrɛ' wɔ, kimɛ wòn nɛ diɛnh binib limiɛl nin mitafaam mà bi fuoreh mɛ nɔ nin tibont kɛ. ²⁶ U ñɛn' unibaab nɛ, ki cèrɛ' u pàrɛ' inibol yà te utingbɛn kɛ bo nɔ. Wòn Uwien nɛ sien' iyo kɛ, ki bobore' inibol kɛ nin i'kɔnkuɔn. ²⁷ U là tien' nɔ ɲɔ binib rí li nuunh wɔ nɛ. Nba la, bi ɲanɲaanh kí nuunh wɔ la, bi li tí lɛ wɔ. Imɔn wa li jɛnde' tí ni uba mɔnɔn saan. ²⁸ Wòn bo nɛ ti te, ki fuobe, ki cuonh. Ni'yonyuonb biba mɔ là len' nɔ nɛ. Bi là len' ki ye: «Tí mɔ yé Uwien ya bumu nɛ.» ²⁹ Tí yé Uwien ya bumu ma nɔ, ta bi li maaleh ki teh Uwien naan ten ibule nɛ. Unisaal nɛ taa' u'yɛnmaale nin u'bɛnm ki kpen' itɛn, ki duore' minɔkm nin ilike ya kurku ki tien' yí. ³⁰ Uwien ɲa tɔnge binib ɲa laan là bɛn wɔ ki teh tibont tà nɔ. Ama fɛnfɛnnɔ u ji tɔkeh uɲɛndun ya nib kɛ nɛ ki teh bɛ rí lèbre bi'tetem. ³¹ Kimɛ u sien' lidaali là u li bu uɲɛndun ya nib kɛ tibuur tɔ rí li cuube. U gènde' unil wà li bu binib tibuur nɔ. U cèrɛ' udaan mɛkre' bitenkpiib ni ɲɔ wɔ rí wuɔn binib kí ye u mɔnbe ki gènde' wòn nɛ.»

³² Binib nɔ cii' Pɔl len' ki ye binib li mɛkre bitenkpiib ni ma nɔ, nɛ biba lɛ' wɔ, bitɔb mɔ len' ki ye: «Tí lá li cenge a'gɛr tuu uyo uba nɛ.» ³³ Nɛ Pɔl siere' bi'saan ki bure'. ³⁴ Nin nɛn kɛ binib biba teke' *Yesu ki jin', ki kpɔbn' Pɔl bó. Bi'ni bi yih uba Denis u yé Ayeropaji ya nil, utɔ mɔ yé upii, bi yih wɔ Damaris nin binitɔb mɔ.

18

Pɔl te Korɛnt ya du ni

¹ Pɔl siere' Atɛn ni, nɛ ki jon' Korɛnt ya du bó. ² U tí cende' Suf uba bi yih wɔ Akilas nin u'po. Bi maa' wɔ Pɔnt ya tinfɛnm ni nɛ, ki yih u'po Prisil. Bi ñɛn' Itali ya duciɛn Erom bó nɛ ki baa' na wuɔke'. Kimɛ ubɛrciɛn Klod nɛ là ble' liwɔbl ki ye *Sufmbɛ kɛ rí ñɛ Erom ya du ni. Pɔl nin bɛn cuo' kujɔtieku. ³ Bɛn nin Pɔl ya tuonl kɛ là tɛ nɛ, bi là pɔh ininbon* nɛ. Nɛn bo nɛ Pɔl jon' ki tí te bi'dɛn, bi tɛ ki sɔnh. ⁴ *Saba kɛ *Saba ya daali Pɔl joh *Sufmbɛ ya taanl ya duku ni nɛ bi tɔkeh tigbɛr, nɛ u ñikndeh *Sufmbɛ nin Grɛkmbɛ rí teke *Yesu kí ji.

⁵ Silas nin Timote ñɛn' Maseduonn ya du bó, ki baa' ní uyo wà nɔ, nɛ Pɔl taa' u'ba ki de' Uwien ya gbɛr ya tɔkm baba, ki tɔrɛh ki tɔkeh *Sufmbɛ ki teh *Yesu nɛ yé Uwien ya Nigɛndkɛ Kristo. ⁶ Ba tuo' Pɔl ya ñɔbu bó, ki sukreh wɔ ma nɔ, nɛ u gbɛgbɛ' u'wɛngolkaar ya tɛngunku ki tɔke' bɛ ki ye: «Na ɲmɛrɛ' la, ni'yaar bo, na ñɛn' min. Fɛnfɛnnɔ n li pekɛrɛ bà ɲa yé *Sufmbɛ bó nɛ.» ⁷ Pɔl siere' ni'saan, ki jon' uje uba den, bi yih wɔ Titiyus Yustus, u yé unil wà pukeh Uwien nɛ. U'dɛn nin litaanl ya duku nɔ buɔke nɛ. ⁸ Litaanl ya duku nɔ ya ciɛn Krispus nin u'dɛn yaab kɛ teke' Yonbdaan ki jin'. Korɛnt yaab mɔ cii' Pɔl tɔkeh *Yesu ya gbɛr tà nɔ, ki teke' ki jin' ki yɛbe, nɛ bi sii' bɛ Uwien ya ñunm.

⁹ Kuñɔnku kuba nɛ Yonbdaan tɔke' Pɔl tidɛknt yaam, ki ye: «La li fɛnge, li tɔkeh binib tigbɛmɔnmɔnt nɔ, ki la li ɲmin. ¹⁰ N te nin ɲɛ, uba ɲa rí frɛ kí tien ɲɛ nà bre, kimɛ n'yaab yɛbe udu wuu ni.» ¹¹ Pɔl tien' ni'saan libinl liba nin inɲaale iluob nɛ, ki wɔknh binib Uwien ya gbɛr.

Bi tuke' Pɔl ki jon' Galiyɔn saan tibuur

* **18:3** Bi là nukɛh tigbɔnt nɛ ki pɔh ininbon nɔ, mitɔm la, bi taah tikpɛlɛr nɛ ki pɔh yɛ.

¹² Tò, uyo wà Galiyòn là yé Akayi ya tinfenm ya gobina nnò nè *Sufmbe ya cièn b kpaan' Pòl bo iyè, nè ki cuo' wò, ki jon' tibuur, ¹³ ki tí tòke' ki ye: «Ujè wuò sureh binib bè ní li pukeh Uwien yiko ña ye ma bo nè.» ¹⁴ Pòl yàare' wò ní len, nè Galiyòn tòke' *Sufmbe nnò ki ye: «U bi bii' libiil liba nè, bii u bi tien' kinunbònk kiba nè la, ninbi Sufmbe, n bi li duòn n'yenm kí cenge ni'bó. ¹⁵ Ama ni findeh nin tab iřòbon bo nin binib ya yel bo nin ni'yiko bo wòn la, ní yé ni'yaar nè. Min ña yíe n li yé wà li bu tuu ya gbè.» ¹⁶ Nè ki ñòre' bè ki ñen' tibuur ya duku ni. ¹⁷ Nè binib bà kè te ni'saan nnò cuo' litaanl ya duku ya cièn, Sòstenn, ki ñih wò tibuur ya duku ya nun bó, ama Galiyòn ña lí tange' tù.

Pòl liebe' Antiyòk ya du bó

¹⁸ Pòl biè ki tien' Korent ya du ni ki wuòke'. U cèbe' binib bà teke' *Yesu ki jin' nnò, nè wòn nin Prisol nin Akilas bure' bè ní tí kò buñercienbu Sankre ya du ni. U kuo' u'yur wun ni nè u là pùon' lipuonl là nnò bo. Bi kòn' buñercienbu u ya du ni nè ki cubn' Siri ya tinfenm bó. ¹⁹ Bi tí baa' Efes ya du ni nè Pòl dàan' u'tòntòknlieb, ki jon' *Sufmbe ya taanl ya duku ni bi tí tòkeh tigbèr. ²⁰ Bi gbàan' wò wò ní tien bi'saan iwenkàanke, nè wa tuo', ²¹ ki cèbe' bè, ki tòke' bè ki ye Uwien tuo' la, u tí li liebe ní bi'saan uyo uba. Nè ki kòn' buñercienbu ki siere' Efes ya du ni, ki bure' ²² ki tí baa' Sesare ya du ni. U tí baa' ma nnò nè ki don' Yerusalem bó, ki fuonde' *Kristo ya taanl yaab, nè ki ñen' ni'bó ki càn' Antiyòk ya du bó. ²³ U tien' iwenkàanke Antiyòk ya du ni, nè ki tí bure'. U joh ma nnò nè ki ñen' Galasi nin Friji ya tinfenm ni, ki faake' binib bà teke' *Yesu ki jin' nnò ya tekjim.

Apolos jon' Efes nin Korent ya du ni

²⁴ Ujè uba baa' Efes ya du ni, ki yé Suf, bi yih wò Apolos. Bi maa' wò Aleksandri ya du ni nè. U yé unil wà freh ki lienh nè, ki bèn tigbèr tà kele' *Uwien ya gbònk ni nnò mòmòm. ²⁵ Bi là wòkn' wò u li paan ma bo Yonbdaan ya sèn bo. U'yenm pè *Yesu ya gbèr bo cèen, nè u tòkeh tù binib, ki wòknh bè tù te ma bo mòmòm. Ama u bèn San là siih binib Uwien ya ñunm ma bo nnò baba nè. ²⁶ Apolos kòn' *Sufmbe ya taanl ya duku ni, ki cin' kí tòkeh binib *Yesu ya gbèr nin lifèl. Prisol nin Akilas cenge' u'gbèr ki ghen', nè ki taa' wò ki jon' bi'den, ki tí tùare' ki tòke' wò Uwien ya sèn ya gbèr mòmòm. ²⁷ Apolos yíe wò ní jo Akayi ya tinfenm bó ma nnò nè binib bà teke' *Yesu ki jin' nnò saake' u'gbenent, ki kele' kugbònk ki de' wò wò ní de bi'tòb bà te ni'bó nnò bè ní teke wò kucènku mòmòm. U tí baa' ni'bó nè ki tore' binib bà teke' *Yesu ki jin' Uwien ya juokm bo nnò ní yèbe. ²⁸ Kimè u lienh ki jinh *Sufmbe binib kè ya nun bó nè, nè ki ñiikeh nà kele' *Uwien ya gbònk ni nnò bo, ki wòngèh ki teh *Yesu yé Uwien ya Nigèndkè Kristo nè.

19

Pòl tí te Efes ya du ni

¹ Apolos laan biè ki te Korent ya du ni u yo wà nnò, nè Pòl ñen' ijuòn ya du bó, ki baa' Efes ya du ni, nè ki laa' binib bà teke' *Yesu ki jin' nnò ya biba len, ² ki niire' bè ki ye: «Ni tí teke' *Yesu ki jin' ma nò, *Mifuoñaanm jiiire' ni'bo ñò-ò?» Nè bi ye: «Tinbi ña laan lí cii' nil len' ki ye *Mifuoñaanm te mòmòm.» ³ Nè Pòl niire' bè ki ye: «Bi sii' nè Uwien ya ñunsii u lè ba?» Nè bi jiiin' wò ki ye: «Bi sii' t'è San là siih binib Uwien ya ñunsii wà nnò nè.» ⁴ Nè Pòl tòke' bè ki ye: «San là siih binib Uwien ya ñunm mitetem ya lèbrm

bo nε, nε ki tɔkeh bε ki teh bε rí teke wà li paan u'puoli bó ní nnɔ kí ji. Ni'tingi si: bε rí teke *Yesu kí ji.» ⁵ Bi cii' Pɔl len' nà nnɔ, nε ki cère' u sɪi' bε Uwien ya ñunm Yonbdaan *Yesu ya yel bo. ⁶ Pɔl taa' u'nuɔ ki paan' bi'bo, nε *Mifuoñaanm jii're' ní bi'bo, nε bi lienh milencɛnm, ki sɔkndeh Uwien ya ñɔbon. ⁷ Binib nnɔ kε là li baa piik nin bile.

⁸ Pɔl là joh *Sufmbε ya taanl ya duku ni, ki tí baa' in̄maale ita nε, ki lienh nin binib ka fenge, ki tɔkeh bε Uwien ya bεl ya gbεr, ki ñikndeh ki sureh bε bε rí tuo u tɔkeh tigbεr tà nnɔ. ⁹ Ama bi'ni biba ya yul faa, ba tuo' ki teke' tigbεr nnɔ, nε ki séreh binib bà teke' *Yesu ki jin' ki pε u'sen bo nnɔ linigol ya nun bó. Nεn bo nε Pɔl siere' ki daan' bε, ki taa' bà teke' Yesu ki jin' nnɔ, ki jon' Tiranus ya keraduku bó ki tí wɔknh bε idaan kε. ¹⁰ U tien' nnɔ ki tí dukn' ibin ile nε. Nεn bo nε Asi ya tinfenm ya nib, bà yé *Sufmbε nin bà ña yé *Sufmbε kε cii' Yonbdaan ya gbεr.

Sikefa ya bijieb ya gbεr

¹¹ Uwien cère' Pɔl teh miyɔkm ya bonciɛnt cεɛn, ¹² haali bi tí taah mupapaajemu nin tikpɛlɛr tà kε mε' Pɔl nnɔ mɔnɔn ki tí paakeh bi'wiɛnb bo nin isenpol ñaake binib bà bo, nε bi faakreh i ya tãan bo. ¹³ *Sufmbε biba mɔ là te ki cuonh ni'kε saan ki ñuɔh isenpol binib saan. Bi yé bε rí taa Yonbdaan *Yesu ya yel, ki li ñuɔh isenpol binib saan, nε ki lienh ki teh: «*Yesu wà Pɔl tɔkeh binib u'gbεr nnɔ ya yel bo, siere mɛn.» ¹⁴ Bitɔtuɔrciɛnb ya ciɛn uba nε là te ki ñmɔbe bijieb bilole, ki yé Suf, bi yih wɔ Sikefa. Bεn nε là cuonh ki teh nnɔ. ¹⁵ Nε usenpol cère' uje wà u ñaake wɔ nnɔ tɔke' bε ki ye: «N bεn Yesu, ki bεn Pɔl yé udaan wà. Ninbi le? Ni'mɔ yé ñmɛmbε nε?» ¹⁶ Nε ki fii' ki ciin' bε, ki faake' nin bi'kε ki jènde' bε ki gbien', ki bunbunge' bε. Nε bi'kε sen' ki ñɛn' u'den in̄il. ¹⁷ Efes ya nib, bà yé *Sufmbε nin bà ña yé *Sufmbε kε cii' tigbεr nnɔ, bujewanbu cuo' bi'kε; nε bi kpiɛke' Yonbdaan Yesu. ¹⁸ Linigol là teke' *Yesu ki jin' nnɔ ya biba bàareh ki lá tɔkeh binib ya nun bó bi là teh nà na mɔn nin bi là teh in̄ɔke ma bo. ¹⁹ Bà là teh in̄ɔke nnɔ ya biba tukeh bi'ñɔkgbɔnt ní ki lá taakeh ki cokndeh, ki siɛnh binib kε ya nun bó. Bi bù' tigbɔnt nnɔ ya daaku, ki laa' n̄i te tilikur itur piñun nε. ²⁰ Nnɔ nε Yonbdaan ya tuɔm bo, u'gbεr yere' ni'kε saan ki ñmɔbe mituɔm.

Kukpiinku kpi' Efes ya du ni

²¹ Ni ya puoli bó nε Pɔl maale' ki ye u li ñε Maseduɔnn nin Akayi ya tinfenm bó nε kí jo Yerusalem. Nε ki ye: «N tí baa' ni'bó la, n li jo Erom ya du bó mɔ.» ²² Nεn saan nε u gènde' bà toreh wɔ nnɔ ya bile, bi yih uba Timote, ki yih utɔ Erat, ki sɔn' bε Maseduɔnn ya tinfenm bó. Nε wɔn juore' Asi ya tinfenm ni ki tien' iwenkãankε.

²³ U ya yo nε kukpiinku kpi' Efes ya du ni Yonbdaan ya sen bo ki bre cεɛn. ²⁴ Uje uba là te udu nnɔ ni, bi yih wɔ Demetriyus. U taah ilike ya kur nε ki teh muduwawaamu mùa naan tɛn ubul *Atemis ya duku, ki kuɔreh binib bo. Lituonl nnɔ bo bitonsɔnb lenh kpɛle cεɛn nε. ²⁵ Demetriyus taan' binib bà kε sɔnh lituonl nnɔ nin binib bà mɔ sɔnh li ya tuonbol, nε ki tɔke' bε ki ye: «N'jɔtiebε, ni bεn ki ye ti fuobe lituonl là bo sɔ-a! ²⁶ Ama Pɔl wɔn lienh ki teh, ibule ña yé bonn, binib nε meh yí. U sure' binib bà bi tuo' u'ñɔbu bó yebe. Na yé niε saan Efes ni baba, Asi ya tinfenm kε ni nε. Ninbi mɔnɔn cii', ki sekn' ki laa' mɔ. ²⁷ U teh nnɔ la, na yé tí tuonl baba nε li saa. Ubucien *Atemis mɔ ya duku li juore fɛnm nε. Atemis wà, Asi ya tinfenm ya nib nin un̄ɛndun ya nib kε pukeh wɔ nnɔ, mɔ ña ji li ñmɔbe kpiɛke.»

28 Binib nnò cii nnò ma nnò nɛ bi'benku ni ben' ki gbien' nɛ bi wuureh ki teh: «Efes yaab ya bul *Atemis yé ubucien nɛ.» 29 Nɛn saan nɛ udu nnò ya nib kɛ kpre', ki tɔke ligol ki joh udu nnò ya nib taakeh nà saan nnò, nɛ ki cuo' Pɔl ya tɔntɔknlieb bile usɛn ni. Bi yih uba Gayus, ki yih utɔ Aristak. Bi yé Maseduonn ya tinfɛnm ya nib nɛ. 30 Pɔl yíe wɔ rí jo linigol nnò saan, nɛ binib bà teke' *Yesu ki jin' nnò pien' wɔ. 31 Mitinfɛnm nnò ya cienb bà yé Pɔl ya jɔtieb nnò mɔ sɔn' ki tɔke' wɔ ki ye u la jo linigol nnò taan' nà saan nnò. 32 U ya yo nɛ linigol nnò ñmɔbe kuwaaku ki gbien', ka ji bɛn nà bó si nà bó. Biba wuureh ki lienh tuba, bi'tɔb mɔ wuureh ki lienh tutɔr. Bi'ni biba ña ji là bɛn nà cère' bi taan' ni'saan mɔnɔn. 33 *Sufmbɛ bà te ni'saan nnò gɛndɛ' uje uba ki lien' usɛn, bi yih wɔ Aleksand. Linigol nnò ni biba tɔke' wɔ tigber nnò ya tingi, nɛ u yuon' unuɔ ki wuɔn' ki ye u yíe wɔ rí tɔke linigol nnò tigber nnò ya tingi nɛ.

34 Ama linigol nnò bɛndɛ' ki ye u yé Suf ma nnò, nɛ bi taakeh ki wuureh ki tí baa' tɛn tikur tule ki teh: «Efes yaab ya bul Atemis yé ubucien nɛ.»

35 Udu nnò ya keraci cère' linigol nnò ñmile', nɛ u len' ki ye: «Efes yaabɛ, unil kɛ bɛn ki ye ninbi Efes yaab nɛ gu ubucien Atemis ya duku, ki bɛn ki ye u'nennenku ñɛn' kutaaku bo nɛ ki jiiere' ní. 36 Uba ña rí fre kí niɛ kí ye ta te. Nɛn bo, ni bi li duɔn ni'yɛnm nɛ, ki la tien niba ka maale'. 37 Kime ninbi nɛ tuke' bijɛb biɛ nɔ ki baa' niɛ saan. Ba saa' niba ubul ya duku ni, ka suke' ti'bule mɔ. 38 Demetriyus nin u'tonsɔnb ñmɔbe tigber nin unil la, tibuur ya bùol te, bà buh tibuur mɔ te, bɛ rí jo nɛn bó kí tí len. 39 Ni tí ñmɔbe tigbetɔr ki pukn' la, bi li tùɔre tù udu ya taancienl là ñɛndeh *yiko nnò ni nɛ. 40 Ta bɛn la, dinnɔ ya taanl liɛ bo, tí'du ya cienb li biin tɛ kí ye ti nuunh tí kpíin udu nɛ; kime ta ñmɔbe ti li ní nà bo kí tɔke nà cère' ti taan'.» U len' nnò ki gbɛn', nɛ ki cère' bi'kɛ siere'.

20

Pɔl jon' Maseduonn nin Gres ya du ni

1 Kukpiinku nnò ya waaku tí ñmile' ma nnò, nɛ Pɔl cère' binib bà teke' *Yesu ki jin' nnò taan' u'saan, nɛ u saake' bi'gbɛnɛnt, ki cèbe' bɛ ki bure' Maseduonn ya tinfɛnm bó. 2 U ñɛh idu yà te mitinfɛnm nnò ni, ki tɔkeh binib bà teke' *Yesu ki jin' nnò tigber tù yɛbe ki saakreh bi'gbɛnɛnt, ki tí baa' Gres ya du ni, 3 ki tien' len inɱmaale ita. U là benh wɔ rí kɔ buñɛrcienbu uyo wà kí jo Siri ya tinfɛnm bó nnò nɛ ki cii' *Sufmbɛ kpaan' u'bo iyɛ bɛ rí tien wɔ nà bre, nɛ u ye u li liebe' kí ñɛ Maseduonn ya tinfɛnm bó nɛ. 4 Nɛ binib biba piere' wɔ. Bà piere' wɔ nnò ya yel si: Sopater, u yé Bere ya du ya nil nɛ, ki yé Pirus ya bijɛ nin Aristak nin Sekundus, bi yé Tesalonik ya du ya nib nɛ nin Gayus, u yé Debe ya du ya nil nɛ nin Ticik nin Trofim, bi yé Asi ya tinfɛnm ya nib nɛ nin Timote. 5 Binib bugben liere' usɛn ki jon' Trowas ya du ni ki tí gu tɛ*. 6 Tinbi wɔn, kpɔnɔ wà ña ñmɔbe ñake ya *nacenku gɛbre' nɛ ki yaan ti kɔn' buñɛrcienbu Filip ya du ni. Ti tí tu' bɛ Trowas ya du ni wienɱun daali nɛ, ki tien' len iwien ilole.

Pɔl te Trowas ya du ni

7 *Saba ya daali ya tajuɔku nɛ ti taan' tí ji Yonbdaan ya jier, nɛ Pɔl cin' ki tɔkeh binib Uwien ya gbɛr. Ní faa' la, u li bure ma nnò nɛ u tɔke' bɛ tù ki tí baa' kuyɔku ya siik. 8 Ti taan' lidutɔtuɔl liba ya paaki ya duku ni nɛ. Ifr yɛbe kuduku nnò ni. 9 Unacenfaan uba kɛ lidutɔtuɔl nnò ya dutaaku ya

* 20:5 Liike 16:10.

dubonl bo, bi yih wɔ Etikus. Pɔl tɔke' tigber ki wuɔke' ma nnɔ ne migùonm ñɔnde' unacenfaan nnɔ u gùɔn' ki gbɔkre', ne ki cere' ki lu' tingi. Bi jiiere' be ri fin wɔ ki laa' u kpo'-a! ¹⁰ Nɛn saan ne Pɔl jiiere' ki bùɔn' ki yuure' wɔ, ne ki tɔke' be ki ye: «Cuo men ni'ba, wa kpo'.» ¹¹ Pɔl liebe' ki don' kuduku nnɔ ya paaki ne ki gbiire' Yonbdaan ya jier bi jin', ne u ti tɔke' be tigber ki wuɔke'. Ni ti tuo mifaam, ne u bure'. ¹² Bi tuke' unacenfaan nnɔ ni u fuobe ne unil ke ya yenm duɔn'.

Pɔl ñen' Trowas ki jon' Mile

¹³ Tinbi kɔn' buñercienbu, ki liere' usen ki bure' Asɔs ya du bó. Pɔl ye ti li taa wɔ buñercienbu ni nen bó ne, kime u là yie wɔ ri cuon ne kí jo ni'bo. ¹⁴ U ti tu' te Asɔs ni, ne ti taa' wɔ buñercienbu nnɔ ni ti bure' Mitilenn ya du bó. ¹⁵ Ti siere' ni'saan ki bure', ni ñmɔñmɔbe ki ti faa' ki laa' ti gaake Kiyɔ ya dekl ne. Kutaaku faa' ne ti baa' lidektɔl saan, bi yih le Samɔs, kutaaku ti liebe' ki faa' ne ti baa' Mile ya du ni. ¹⁶ Kime Pɔl ña yie wɔ ri wuɔke Asi ya tinfenm ni ne ki lɔke' Efes ya du. U là behn wɔ ri baa Yerusalem tonm ne, ki maaleh ni tuo' la, wɔ ri baa len *Pantekot ya nacenku ya daali.

Pɔl cèbe' Kristo ya taanl là te Efes ni nnɔ ya cienb

¹⁷ Pɔl te Mile ya du ni, ne ki sɔn' ki yin' *Kristo ya taanl ya cienb bà te Efes ya du ni nnɔ. ¹⁸ Bi baa' u'saan uyo wà nnɔ, ne u tɔke' be ki ye: «Kí ñe lidaali là n'taal te Asi ya tinfenm ni nnɔ, ninbi ne ben n là fuobe nin ne idaan ke ma bo. ¹⁹ N jiiin' n'ba tingi ne ki sɔn' Yonbdaan ya tuonl nin tinunsiir, ki jin' ijend, kime *Sufmbɛ biba là kpaan' iye be ri li teh nni nà bre ne. ²⁰ N tɔke' ne *Yesu ya gber binib taakeh nà saan nin ni'den ka bɔle' ne tigber tà ke li tore ne. ²¹ N tɔke' *Sufmbɛ nin bà ña yé *Sufmbɛ ki ye be ri lèbre bi'tetem kí paan Uwien ya sen bo, kí teke Yonbdaan *Yesu kí ji. ²² Fɛnfɛnnɔ min ne te usen ni ki joh Yerusalem nɔ. *Uwien ya Fuoñaanm ne wɔbn' nni ri jo. Ma ben nà li ti tu nni ni'bo. ²³ Ama n nín ben ki ye *Mifuoñaanm tɔkeh nni idu ke ni ki teh bi li ti lɔle nni ni'bo, kí jènde nni mɔ. ²⁴ Ama min ña nín tangeh n'miel ten len ne yé n'bo nibonmɔnn. N yie ri sɔn ki ti baa' n'tuonl ya bien ne. N yie ri tien Yonbdaan *Yesu ye ri tien nà nnɔ ne. Nɛn si: ri tɔke binib Uwien ya juokm ya gbɛmɔnmɔnt.

²⁵ «N là cuonh ki tɔkeh ninbi bà ke Uwien ya bel ya gber nnɔ, n ben ki ye na ji li le nni. ²⁶ Nɛn bo ne n tɔkeh ne dinnɔ wuɔ ki teh ni'ni wà ke kpo' ki juore' fenfenm la, na ñen' min, ²⁷ kime n tɔke' ne Uwien yie nà ke, ka bɔle' ne niba. ²⁸ Li ñuuke men ni'ba mɔnmɔnm, kí li ñuuke binib bà *Mifuoñaanm guun' ne be nnɔ mɔ mɔnmɔnm. Li likeh be men. Bi ye Uwien ya taanl ne. U taa' u'Bije ya sɛm ne ki de' lè. ²⁹ N ben ki ye n bure' la, binib li kɔ ni'ni, kí li bre ten ikèr, kí li nuunh be ri bere litaanl nnɔ, kí tien li'nib nà bre ka ri lɔkre uba mɔnmɔn. ³⁰ Bitonnendɛnb li ñe ninbi mɔnmɔn ni kí lere binib bà teke' *Yesu ki jin' nnɔ be ri wie u'sen kí paan ben bo. ³¹ Nɛn bo, la gɔh men, kí li tien kí ye ibin ita sɔ n gbierɛh ni'ni wà ke nin tinunsiir ne ñɔnku nin wien ni.

³² «Fɛnfɛnnɔ n taa' ne ki ñukn' Uwien; ki tɔkeh ne ki teh ní tiere Uwien ya juokm ya gber bó. Tigber nnɔ ñmɔbe mituɔm, ki li cère ní li faa mitekjim ni, ki li de ne lifaal là u bonde' lè ki ble' binib bà ke ye u'yaab nnɔ. ³³ N là te ni'saan ma nnɔ, ma binbe' uba ya likbu ki niireh nin u'wengolkaar. ³⁴ Ninbi mɔnmɔn ben ki ye n ya nɔje bo ne min nin n'tontɔknlieb là fuobe. ³⁵ N tuu ki sɔnh ki wɔngeh ne ki teh ni'mɔ ri li sɔnh nin inunmɔn ñɔ kí li

toreh bijiinb, kí li tien Yonbdaan *Yesu mǎnǎn là len' liǎǎbonl là ki ye: «Wà dienh ya yǎnm sǎnge ki cǎn' wà teknh nnǎ.» »

³⁶ Pǎl len' ki tí gben', nǎ wǎn nin bǎn kǎ gbaan' nǎ u kǎare'. ³⁷ Nǎn saan nǎ bi'kǎ cin' ki muǎh ki joh ki tí lǎkndeh Pǎl. ³⁸ Bi'yǎnm tùǎre' ki saa' u len' liǎǎbonl là ki ye ba ji li lǎ wǎ nnǎ bo nǎ, nǎ ki píǎre' wǎ, wǎ ní tí kǎ buǎercienbu.

21

Pǎl doh Yerusalem bǎ

¹ Tí cǎbe' bǎ ma nnǎ nǎ ki kǎn' buǎercienbu, ki bure' ki cubn' ki tí baa' Kǎs ya dekl; wienle daali nǎ ti baa' Lod ya dekl, ki ñǎn' nǎn saan ki bure' Patara ya du bǎ. ² Tí laa' ni'saan buǎercienbu buba bù fih bù ní bure Fenisi ya tinǎnm bǎ, nǎ ti kǎn' bù ki bure'. ³ Tí jǎjoh ki tí likeh Ciip ya dekl tí'nun bǎ, nǎ ki ñmieke' lǎ unǎǎm bǎ, ki cubn' Siri ya tinǎnm bǎ, ki tí baa' Tir ya du ní. Bi lí ñǎn ituk buǎercienbu nnǎ ni nǎn saan nǎ. ⁴ Tí laa' binib bǎ teke' *Yesu ki jin' udu nnǎ ní, nǎ ki tien' bi'saan iwien ilole. *Mifuoǎaanm cǎre' bi tǎke' Pǎl ki ye u la dùo Yerusalem bǎ. ⁵ Iwien ilole nnǎ gǎbre' ma nnǎ, nǎ ti liebe' ki bure'. Tí joh tí kǎ buǎercienbu, nǎ bǎn nin bi'puob nin bi'bumu kǎ píǎre' tǎ ki ñǎn' udu nnǎ ní. Tí'kǎ gbaan' miǎunciǎnm nnǎ ya gbaal, ki kǎare', ⁶ nǎ ti cǎbe' tǎb, tí kǎn' buǎerbu nnǎ, nǎ bǎn liebe' ki kun'.

⁷ Tí kǎn' buǎercienbu mifǎrkaam Tir ya du ní nǎ ki tí baa' Tolemays ya du ní. Tí jon' ki fuonde' binib bǎ teke' *Yesu ki jin' ki te ni'saan nnǎ, nǎ ki tien' bi'saan uwien uba. ⁸ Kutaaku faa' nǎ ti tí liebe' ki bure' ki tí baa' Sesare ya du ní, ki jon' ki tí te Filip wǎ tǎkeh *Yesu ya gbǎmǎnmǎnt nnǎ den. U yǎ bi lá gǎnde' jǎb bilole* bǎ nnǎ ya uba nǎ. ⁹ U lá ñmǎbe bisieǎ binan nǎ ba bǎn jǎb, ki sǎkndeh Uwien ya ñǎbon. ¹⁰ Tí tien' ni'saan iwenkǎankǎ, nǎ *Uwien ya ñǎbonsǎknl uba ñǎn' Sude ya tinǎnm bǎ ki baa' ní bi yih wǎ Agabus. ¹¹ U tu' tǎ ni'saan nǎ ki teke' Pǎl ya ningbǎnl, ki lǎle' wǎn Agabus ya tǎan nin u'nuǎ, ki len' ki ye *Mifuoǎaanm ye ma so: «Udaan wǎ si liningbǎnl lie nnǎ *Sufmbǎ li tí lǎle' wǎ nnǎ nǎ Yerusalem ní, kí tǎa wǎ kí ñukn bǎ ña yǎ *Sufmbǎ.» ¹² Tí cii' nnǎ ma nnǎ nǎ tinbi nin binib bǎ te ni'saan nnǎ gbǎan' Pǎl ki ye u la dùo Yerusalem bǎ. ¹³ Nǎ Pǎl ye: «Ní teh bǎ nǎ, ki mǎmuǎh ki saah n'yǎnm-i? Min bonde' ki gben' nǎ. Bi lí tí lǎle' nni bii bi lí tí ku nni Yerusalem ní Yonbdaan *Yesu bo mǎnǎn la, n lí li jo nǎ.» ¹⁴ Wa tuo' tí'yaam ma nnǎ nǎ ti dǎan' wǎ, ki ye: «Yonbdaan ní tien u yǎ ma.»

¹⁵ Tí tien' ni'saan iwenkǎankǎ yǎ nnǎ gǎbre', nǎ ti bonde' ki tí gben' ki don' Yerusalem bǎ. ¹⁶ Binib bǎ teke' *Yesu ki jin' ki te Sesare ya du ní nnǎ ya biba mǎ píǎre' tǎ. Bi tuke' tǎ ki jon' uje uba den tí tí gǎn', bi yih wǎ Minasǎn, u yǎ Ciip ya nil nǎ, ki pǎ Yesu ya sǎn bo ní wuǎke'.

Pǎl baa' Yerusalem ní ki jon' Saak den

¹⁷ Tǎ, tí baa' Yerusalem ní ma nnǎ nǎ binib bǎ teke' *Yesu ki jin' nnǎ teke' tǎ nin uyǎnsǎnge. ¹⁸ Kutaaku faa' nǎ tinbi nin Pǎl jon' Saak den ki tí fuonde' wǎ. *Kристо ya taanl ya cǎnǎ kǎ mǎ lá taan' ni'saan. ¹⁹ Pǎl fuonde' bǎ ki tí gben', nǎ ki tǎke' bǎ ní'kǎ dokdoki kí ñǎ u'tuonl bo Uwien tien' nǎ bǎ ña yǎ *Sufmbǎ ya siik ní. ²⁰ Bi cii' Pǎl len' nǎ nnǎ, nǎ bi pǎke' Uwien, ki tǎke' wǎ ki ye: «Tí'ninjǎ, a laa'-aa! *Sufmbǎ itur itur nǎ teke' *Yesu ki jin', nǎ bi'kǎ ya nun mǎn bǎ ní li boh Moyis ya yiko nǎ. ²¹ Bi cii' bi ye a wǎknh *Sufmbǎ bǎ kǎ te inibotǎ ya du ní nnǎ kí teh bi lá ji ní li pǎ Moyis ya yiko bo, ki lá ji ní

* 21:8 Liike 6:5.

li jeh bi'bumu ya pun, ki la ji ní li pɛ bi'yaajebok bo. ²² Ti li tien mila? Bi li li cii a'baam bó nɛ. ²³ Tɔ, á tien ti li tɔke ɲɛ ná nɔ. Bijeb binan biba te ti'ni, ki la pùon' lipuonl; ²⁴ taa be ní jo Uwien ya duku ni, kí tí tien tijòknt ya ñenm ya tuɔrl, á pè bi li tí taa tibont tà kí tien lituɔrl nnɔ bo, ɲɔ be ní kuo bi'yur. A tien' nnɔ la, binib kɛ li bɛnde kí ye bi lienh tà a'bo nnɔ ta te, kí bɛnde kí ye a'mɔ pɛ Moyis ya yiko bo nɛ. ²⁵ Binib bà ɲa yé *Sufmbɛ ki teke' *Yesu ki jin' nnɔ, bɛn wɔn, ti là maale' ki ye ní mɔn tí kɛle kugbɔnku nɛ kí tɔke be kí ye bi la ɲmɔnh tɔtuɔrnɔnt, ki la ɲmɔnh wɛnkpil, ki la jinh sɛm, ki la teh naɲmaal.»

²⁶ Kutaaku tí faa' nɛ Pɔl taa' bijeb nnɔ, wɔn nin bɛn tí taan' ki cin' ki teh tijòknt ya ñenm ya tuɔrl nnɔ. Nɛ u kɔn' Uwien ya duku ya luo bo, ki tɔke' utɔtuɔrkɛ lidaali là bi li tien lituɔrl nnɔ kí gben ɲɔ wà kɛ ní de Uwien u'pum.

Bi cuo' Pɔl Uwien ya duku ya luo bo

²⁷ Tɔ, bi li tien lituɔrl nnɔ kí tí dukn iwien ilole nɛ. Iwien nnɔ tí bɛnh yí ní gben, nɛ *Sufmbɛ bà ñɛn' Asi ya tinfenm bó ní nnɔ laa' Pɔl Uwien ya duku ya luo bo, ki cèrɛ' linigol kpɛrɛ' Pɔl bo, nɛ ki cuo' wɔ, ²⁸ ki wuureh ki teh: «Israyel yaabe, la tuo mɛn, uje wà sɔ cuonh ni'kɛ saan, ki wɔknh binib kɛ miwɔknm mà saah tinbi *Sufmbɛ nin Moyis ya yiko nin Uwien ya duku. U tuke' binib bà ɲa yé *Sufmbɛ mɔnɔn, ki kɔn' Uwien ya duku ni, ki kuɔn' kù tijòknt.» ²⁹ Kimɛ bi là laa' Pɔl nin Trofim, wà yé Efɛs ya du ya nil nnɔ tɔke udu ni ma nnɔ nɛ bi maale' ki ye Pɔl taa' wɔ ki kɔn' Uwien ya duku ni nɛ.

³⁰ Kukpiinku kpi' udu ni ni'kɛ saan, nɛ udu nnɔ ya nib sɛn' ki taan' ní, ki cuo' Pɔl, ki dɛrɛ' wɔ ki ñɛn' Uwien ya duku ni, nɛ ki pɔk ki p̄lin' inaɲuɔn. ³¹ Uyo wà bi nuunh bɛ ní ku Pɔl nnɔ, nɛ Erom ya Sojambe ya cɛn cii' bi ye: «Yerusalem kɛ kpi' ɲɔ.» ³² I ya tãan bo, nɛ ucɛn nnɔ taa' Sojambe nin sojambe kobk ya cɛnb biba, ki tiinh ki joh linigol nnɔ saan. Bi laa' Sojambe nnɔ nin bi'cɛn ma nnɔ, nɛ bi dãan' ka ji ñih Pɔl. ³³ Nɛn saan nɛ sojambe ya cɛn nnɔ cuon' ki nɛkn' Pɔl, ki cuo' wɔ, ki tɔke' u'sojambe ki ye bɛ ní taa tikudɔkr tule kí lɔle wɔ, nɛ ki niire' Pɔl yé udaan wà nin u tien' bà. ³⁴ Ama linigol nnɔ ni, biba wuureh ki lienh tuba, nɛ bitɔb mɔ wuureh ki lienh tutɔr. Kuwaaku nnɔ bo nɛ sojambe ya cɛn nnɔ ɲa fre' ki bɛnde' ná tien', nɛ ki tɔke' u'sojambe ki ye bɛ ní taa Pɔl kí jo bi'tonsɔnduku saan. ³⁵ Bi tuke wɔ ki joh ki tí baa' kuduku nnɔ ya naɲɔkɔkɔl saan, nɛ sojambe tí gben' ki yuure' wɔ paaki, kimɛ linigol nnɔ ɲmɔbe kinunbɔnk nɛ. ³⁶ Udu nnɔ ya nib kɛ pɛ puoli nɛ ki wuureh ki teh: «Ku wɔ mɛn! Ku wɔ mɛn!»

Pɔl len' wɔ ní fie u'ba Sufmbɛ saan

³⁷ Bi ye bɛ ní kuɔn Pɔl kuduku nnɔ ni uyo wà nnɔ nɛ u niire' sojambe ya cɛn nnɔ Grɛkmbɛ ya lenm ni ki ye: «A li tuo kí cèbe nni ní tɔke ɲɛ liɲɔbonl liba-aa?» Nɛ ucɛn nnɔ niire' wɔ ki ye: «A ciih Grɛkmbɛ ya lenm nɛ-ɛɛ?» ³⁸ Nɛn mɛn la, sin ɲa ní Esipt ya jɛ wà cèrɛ' linigol yíe' tí'du ya cɛnb ya ñɔbu bó idɛn yíe nɔ ki tuke' binikub itur inan ki jon' kupenpelku ni nnɔ-a?» ³⁹ Nɛ Pɔl ye: «Min yé Suf nɛ, ki maa' Tars ya du wà te Silisi ya tinfenm ni, u'yel kpére' nnɔ ni, ki yé len ya nil. A tuo' la, á cèbe nni ní len nin linigol liɛ nɔ.»

⁴⁰ U cèbe' Pɔl ki ye wɔ ní len, nɛ Pɔl sere' linaɲɔkɔkɔl nnɔ bo, ki yuon' unuɔ ki ye bɛ ní ɲmile, bi ɲmile' cim, nɛ u len' bɛ *Sufmbɛ ya lenm ni ki ye:

22

¹ «N'baambe nin n'ninjiebe, cenge men fenfennò n li tãke ne tigber tà kí fie n'ba nã.»

² Bi cii' u lienh bi ya lenm ma nnò, ne bi tùore' ki ñmile' cim.

Nen saan ne Pól ye: ³ «N yé Suf ne, ki maa' Tars ya du wà te Silisi ya tinfenm ni nnò ni. Ama bi wube' nni udu wà ni sò. Gamaliel ne là wòkn' nni tí'yaajeb ya yiko ya bom mòmòm. Ne n' nun là món Uwien ya tuonl bo, ten ní'ke ya nun món ma lí'bo fenfennò wuò nã. ⁴ N là jèndeh binib bà pe *Yesu ya sen bo ne haali bi tí kpuokeh, ki coh bijeb nin bipiib, ki lùoh be tikudàkr, ki tí pekndeh. ⁵ Bitòtuòrcienb ya cien nin *Sufmbè ya buur ya cekl yaab li fre kí tãke ne kí ye n len' nã nò ní yé imòn ne. Bi là kele' tigbont mòmòn ki de' nni ní tí de *Sufmbè bà te Damas ya du ni nnò, be ní cèbe nni ní cuo binib bà teke' *Yesu ki jin' ki te ní'bó nnò, kí lòle be tikudàkr kí taa be kí baa Yerusalem ni, kí lá dere bi'tub.»

Pól tãke' be u teke' Yesu ki jin' ma bo

(Itùon 9:1-19; 26:12-18)

⁶ «N là joh kí tí nekñ' Damas ya du, kuwensiiku ya yo, ne kuwenwencienu kuba ci' ki ñen' paaki bó ní, ki wende' ki yile' n'bo. ⁷ N lu' tingi ni, ne ki cii' unieke uba bó u teh: «Sól, Sól, be tien' a jèndeh nni?» ⁸ Ne n niire' ki ye: «Yonbdaan, a yé u le daan ne?» Ne u jiiin' nni ki ye: «Min Nasaret ya *Yesu ne, a jèndeh min ne.» ⁹ Min nin bà là te nnò laa' kuwenwenku nnò ama ba cii' wà lienh nni nnò ya nieke bó. ¹⁰ Ne n tí niire' ki ye: «Yonbdaan, n li tien mila?» Ne u jiiin' nni ki ye: «Fii kí jo Damas ya du ni, bi li tí tãke ñe a li tien nã ke.» ¹¹ Kuwenwenku nnò wende' n' nun ni ma nnò, ma ji lenh, ne min nin bà tãke nnò cuo' n'nuò ki díeh n tí baa' Damas ya du ni.

¹² «Ujè uba là te len, bi yih wò Ananiyas. U pe Uwien ya sen bo mòmòm, ki boh Moyis ya yiko ne *Sufmbè bà ke kò Damas ni nnò pèkeh wò. ¹³ U baa' ki sere' n'saan ne kí tãke' nni ki ye: «N'ninje Sól, likre.» Ne n pòk ki likre' i ya taan bo ki laa' wò. ¹⁴ Ne u tãke' nni ki ye: «Tí'yaajeb ya Wien juò' ki gènde' ñe, á bende u'yíem, kí le *Yesu ugbemòndaan, kí cii u'nieke bó. ¹⁵ Kime a li yé u'mònkunl ne binib ke ya nun bó, kí tãke be a laa' nã nin a cii' nã. ¹⁶ Ji la taande, fii kí cère be ní sñi ñe Uwien ya ñunm, á te u'yel wò ní fère ñe a'biere.»

¹⁷ «Ni ya puoli bó ne n liebe' Yerusalem. Lidaali liba ne n te Uwien ya duku ni ki kàareh ne ní tien' nni tidèknt yaam, ¹⁸ n laa' Yonbdaan ne u tãke' nni ki ye: «Fii kí ñe Yerusalem ni tonm, kime len ya nib ña ní teke a li tãke be n'gber tà nnò.» ¹⁹ Ne n jiiin' wò ki ye: «Yonbdaan, bi ben ki ye min ne là joh *Sufmbè ya táan ya dur ni, ki coh binib bà teke' ñe ki jin' nnò, ki tí pekndeh, ki jèndeh be ki gbiekeh. ²⁰ Bi là kuuleh a'mònkunl Etienn uyo wà nnò, min mòmòn là te ní'saan, ki tuo' ki ye ní mòm, ne ki gu binib bà kuuleh wò nnò ya wengolkaar.» ²¹ Ne u tãke' nni ki ye: «Li joh, kime n li sòn ñe nã bó fãke, bà ña yé *Sufmbè nnò saan.» »

Ba kaabe' ki ñi' Pól kime u yé Erom yò ne

²² Linigol nnò cenge' Pól bó kí tí baa' uyo wà u ye Yonbdaan ye wò ní jo bà ña yé *Sufmbè saan nnò, ne ki cin' ki wuureh ki teh: «Gben men unil wuò ya gber kitink bo, kime na kpe wò ní li fuobe.» ²³ Ne kí tùoreh ki wuureh, kí goreh bí'liergbenkt ki wíenh, kí yiih titent kí plèh paaki kí teh kutengunku. ²⁴ Ne Sojambè ya cien nnò tãke' u'sojambè ki ye be ní taa Pól kí kuon bí'duku ni, kí ní wò inalèbe, kí wòbn wò wò ní tãke u tien' bà ñò

bi wuureh u'bo nɔ nnɔ. ²⁵ Bi lòlè' Pɔl, be ń ńi wɔ inalebe uyo wà nnɔ, ne u tɔke' Sojambɛ kobk ya ciɛn wà se u'saan nnɔ ki ye: «Ni ɲmɔbe usɛn ní ńi Erom yɔ, ka kpɛ' ki bun' wɔ tibuur ki laa' u'biil-ii?» ²⁶ Sojambɛ kobk ya ciɛn nnɔ cii' nnɔ ma nnɔ ne ki jon' bi'ciɛn nnɔ saan, ki tɔke' wɔ ki ye: «A bi ye á tien be sɔ! Uje nnɔ yé Erom yɔ ne.» ²⁷ Ne bi'ciɛn nnɔ jon' Pɔl saan, ki tɔ niire' wɔ ki ye: «A yé Erom yɔ ne-εε?» Pɔl tuo'. ²⁸ Ne uciɛn nnɔ ye: «Min pɛn' ilike i yɛbe ne ki yaan ki kpɛnde' Erom ya nil.» Ne Pɔl ye: «Bi maa' min n yé Erom ya nil ne.» ²⁹ Pɔl len' nnɔ ma nnɔ ne bà bi li ńi wɔ kí wɔbn wɔ wɔ ń len nnɔ sule' ki sere' i ya tãan bo. Uciɛn nnɔ bɛnde' ki ye u lòlè' unil wà nnɔ yé Erom yɔ ma nnɔ ne bujɛwaanbu cuo' wɔ.

Sufmbɛ ya buur ya cɛkl yaab bun' Pɔl tibuur

³⁰ Tɔ, sojambɛ ya ciɛn nnɔ yíe wɔ ń tùɔre kí bɛnde *Sufmbɛ biindeh Pɔl nibonn ná bo ma nnɔ, kutaaku faa' ne u lore' Pɔl, ki cɛre' bitɔtuɔrciɛnb nin *Sufmbɛ ya buur ya cɛkl yaab kɛ taan', ne u cɛre' Pɔl baa' ki lá sere' bi'nun bó.

23

¹ Pɔl caan' tibuur ya ciɛn nnɔ bo inun ne ki ye: «N'yaabɛ, n bɛn n'yɛnm ni ki ye ma ɲmɔbe biil Uwien ya nun bó haali nin fɛnfɛnnɔ.» ² U len' nnɔ ma nnɔ, ne bitɔtuɔrciɛnb ya ciɛn Ananias tɔke' bà se ki neke Pɔl nnɔ ki ye be ń ńi u'ńɔbu bó ne bi ńi'. ³ Nɛn saan ne Pɔl tɔke' wɔ ki ye: «A yíe a li mɔn binib ya nun ni ne, Uwien ne li ńi sin. A kɛ niɛ saan ki ye a buh nni tibuur ti'yiko ye ma bo ne, ne ki kɛnde' *yiko bugɛn bo ki ye be ń ńi nni.» ⁴ Ne binib bà te ni'saan nnɔ tɔke' Pɔl ki ye: «A sukreh bitɔtuɔrciɛnb ya ciɛn sɔɔ?» ⁵ Ne Pɔl ye: «Weee! N'yaabɛ, ma bɛn ki ye u yé bitɔtuɔrciɛnb ya ciɛn. N bi bɛn la, ma bi li len nnɔ, kime ní kele' *Uwien ya gbɔnku ni ki ye: «Nja ń len a'du ya ciɛn fɛnfɛnm.» »

⁶ Tɔ, Pɔl bɛn ki ye bi'ni biba yé Saduseyɛnmbɛ ne, bitɔb mɔ yé Farisiɛnmbɛ. Ne u wuure' tibuur ya cɛkl yaab nnɔ ya siik ni ki ye: «N'yaabɛ, n yé Farisiɛn ne, ne n'baa mɔ yé Farisiɛn. N ɲmɔbe lidɛndɛnl ki ye bitɛnkpiib li mɛkre. Lidɛndɛnl nnɔ bo ne, bi buh nni tibuur.» ⁷ U len' nnɔ u'ńɔbu ɲa lu', ne Farisiɛnmbɛ nin Saduseyɛnmbɛ cin' ki findeh nin tɔb, ne linigol nnɔ bore' mile. ⁸ Saduseyɛnmbɛ bɛn, maaleh ki teh tenkpiib ɲa ń mɛkre, Wien ya tondb ɲa te, ciiku mɔ ɲa te, ama *Farisiɛnmbɛ bɛn teh ni'ke te ne. ⁹ Bi biɛ findeh nin tɔb, ki ɲmɔbe kuwaaku ki gbien', ne *Yiko ya wɔnwɔknb ni bà yé *Farisiɛnmbɛ nnɔ ya biba fii' ki sere' ki len' ufaa bo ki ye: «Ta laa' uje wuɔ ya biil. Nba la, Uwien ya tond bii niba ne len' nin wɔ.» ¹⁰ Ifinfinde nnɔ brikreh ki joh ma nnɔ, Sojambɛ ya ciɛn nnɔ fɛnge bi la lá dɛre kí tɔnde Pɔl ne ki tɔke' u'sojambɛ ki ye be ń jiiire kí jo kí tɔ ńɛn Pɔl bi'ni, kí jiiin bi'duku ni.

¹¹ Ni'daali ya ńɔnku ne Yonbdaan baa' Pɔl saan, ki tɔke' wɔ ki ye: «Cuo a'ba. A tɔke' binib n'gbɛr Yerusalem ni ma bo nnɔ, a li tɔ tɔke tù nnɔ ne Erom ya du ni mɔ.»

Sufmbɛ kpaan' iyɛ be ń ku Pɔl

¹² Kutaaku faa' ne *Sufmbɛ biba taan' ki kpaan' iyɛ ki pole' ki ye ba ku' Pɔl la, ba ń ji ka ń ńu mɔ. ¹³ Binib bà kpaan' iyɛ nnɔ gɛbre' pinan. ¹⁴ Bi jon' bitɔtuɔrciɛnb nin *Sufmbɛ ya ciɛnb saan, ki tɔ tɔke' be ki ye: «Ti pole' ki ye ta ku' Pɔl la, ta ń ji bonn. ¹⁵ Fɛnfɛnnɔ ninbi nin *Sufmbɛ ya buur ya cɛkl yaab tuo' la, ní sɔn unil wɔ ń jo Sojambɛ ya ciɛn saan kí tɔ tɔke wɔ kí ye wɔ

ní cèrè Pól ní baa ni'saan, ní tùrè kí fiin u'gber. Tinbi bonde' ñó tí ku wò, wá ní baa nié saan.»

¹⁶ Pól ya ninse ya bije cii' bi bonde' ma bo, ne ki jon' Sojambè ya tonsònduku bó, ki tí kòn' ki tóke' Pól. ¹⁷ Nèn saan ne Pól yin' Sojambè kobk ya cièn uba, ki tóke' wò ki ye: «Pìere unacien wuò ni'cièn saan, kime u ñmòbe tigber tuba wò ní tóke wò.» ¹⁸ Nè sojambè kobk ya cièn nnò taa' wò ki jon' bi'cièn nnò saan, ki tí tóke' wò ki ye: «Lipekl ya nil Pól ne yin' nni ki tóke' nni ki ye ní pìere unacien wuò a'saan, u ñmòbe tigber tuba wò ní tóke ñe.» ¹⁹ Sojambè ya cièn nnò cuò' unacien nnò ya nuò bi jènde', ne u niire' wò ki ye: «A yíe á tóke nni be ya gber-i?» ²⁰ Nè u ye: «*Sufmbè biba bonde', ki ye bi li tóke ñe kí ye á wun taa Pól ní tibuur ya cièn saan, ñó be ní tùrè kí fiin u'gber. ²¹ Bi tóke' ñe la, a la tuo, kime bijeb bà nuunh be ní gùbn usen bó kí ku Pól nnò gèbre' pinan. Bi pole' ki ye ba ku' Pól la, ba ní ji ka ní ñu mò. Fènfenno bi bonde' ki gben'-a, bi ji cengeh sin bó ne.» ²² Nè Sojambè ya cièn nnò tóke' unacien nnò ki ye: «La tóke nil kí ye a tóke' nni tigber tù nò», ne kí cèrè' u bure'.

Bi taa' Pól ki jon' gobina Feliks saan

²³ Sojambè ya cièn nnò yin' sojambè kobk ya cièn ni bile ki tóke' be ki ye be ní taa Sojambè kòbiile nin bitenjekb pilole nin sojambè bà bukeh ikpaan nnò kòbiile, be ní bonde kí lá bure kuñonku tikur tuwe ya yo Sesare ya du bó. ²⁴ Ní bonde itaan mò kí taa Pól kí jo gobina Feliks saan, wò ní ñe caabu, niba la tien wò. ²⁵ Sojambè ya cièn nnò kele' kugbònkú be ní tí de gobina Feliks. U kele' ki ye:

²⁶ «Min Klod Lisiyas ne fuondeh sin ucièn, gobina Feliks. ²⁷ *Sufmbè lá cuò' uje wuò ki benh be ní ku wò ne. N cii' u yé Erom yò ma nnò ne n taa' Sojambè ki tí fie' wò bi'saan. ²⁸ N lá yíe ní bende bi biindeh wò bà bo ma nnò, ne ki taa' wò ki jon' *Sufmbè ya buur ya cekl yaab saan. ²⁹ Bi bun' wò tibuur, ne n bende' ki ye bi biindeh wò bi'yiko bo ne. Ma laa' u tien' nà, ní kpè be ní ku wò bìi be ní pèkn wò. ³⁰ N cii' bi ye *Sufmbè kpaan' iyè be ní bole kí ku wò ma nnò ne n cèrè' bi taa' wò i ya taa' bo ki baa' a'saan, ki tóke' binib bà biindeh wò nnò ki ye bi'mò ní jo a'saan, kí tí tóke ñe bi biindeh wò bà bo.»

³¹ Tò, Sojambè nnò paan' bi'cièn tóke' be nà nnò bo, ne ki taa' Pól kuñonku ki jon' Antipatis ya du bó. ³² Kutaaku faa' ne Sojambè bà cuonh tingi ni nnò lièbe' bi'duku bó, ne bitenjekb nnò gèbre' nin Pól ki joh Sesare ya du bó. ³³ Bi tí baa' ki taa' kugbònkú nnò ki de' gobina Feliks, ne ki taa' Pól mò ki ñukn' wò. ³⁴ Gobina nnò kaan' kugbònkú nnò ki gben', ne ki niire' Pól ki ye «A yé mi le tinfenm be yò ne?» Nè Pól ye: «N yé Silisi yò ne.» U cii' u yé Silisi yò ma nnò, ³⁵ ne u tóke' wò ki ye: «Binib bà biindeh ñe nnò mò baa' ní la, n li cenge a'gber.» Kí cèrè' u te ubèr Herod lá mèn' kubèrduku kùà nnò ní, ne bi gu wò.

24

Sufmbè biin' Pól

¹ Iwien inun gèbre', ne bitòtuàrcièn bi cièn Ananiyas baa' Sesare ya du ni nin *Sufmbè ya cièn biba nin lóya uba bi yih wò Tètulus. Ne bi biin' Pól gobina Feliks ya nun bó. ² Bi yin' Pól u baa' ne Tètulus cin' ki biindeh wò kí teh: «Ucièn Feliks, sin bo ne ti ñmòbe unòkpaan kí tí gben' kí ñe a laa' miyènfuom mà kí tuke' milèbrm kí baa' tí du wuu ni nnò. ³ Ti lenh a teh mimònm mà uyo ke ni'ke saan, ne ki faareh ñe. ⁴ Ma yíe ní len kí wuòke kí

ɲaabe a'yɛnm. Nɛn bo, n gbáanh ɲɛ a'nimànt bo, á cenge ti'bo waamu. ⁵ Ti sekn' ki laa' uje wuɔ yé unibiɛɔ nɛ. U kpíindeh *Sufmbɛ bà kɛ te uɲɛndun wuu ni nɛ, kí cɛrɛh bi teh fɛnfɛnm. Wɔn nɛ yé licɛkl lá pɛ Nasaret ya *Yesu ya sɛn bo nnɔ ya ciɛn. ⁶ U lá bikn' wɔ ní kuɔn Uwien ya duku tijòknt mɔnɔn nɛ ti cuo' wɔ. [Ti lá yíe tí bu wɔ tibuur ti'yiko ye ma bo nɛ. ⁷ Nɛ Sojambɛ ya ciɛn Lisiyas baa' ki lá taa' ufaa ki fie' wɔ ti'saan, ⁸ ki tɔke' binib bà biindeh wɔ nnɔ ki ye bɛ ní jo a'saan.]* Sin mɔnɔn bun' wɔ tibuur la, a li bɛnde ti biindeh wɔ bà bo.» ⁹ Sufmbɛ taan' Tɛtulus buñɔbu ki ye u len' tà nɔ tù te nɛ.

Pɔl lienh Feliks ya nun bó wɔ ní fie u'ba

¹⁰ Nɛn saan nɛ Feliks yuon' unuɔ ki de' Pɔl usɛn wɔ ní len. Nɛ Pɔl ye: «N bɛn ki ye a ɲuuke udu wuu ní tien' ibin yá yɛbe, nɛn bo, n li tɔke ɲɛ n'gbɛmànt nin midum. ¹¹ N don' Yerusalem bó ki tí puke' Uwien ma na gèbre' iwien piik nin ile. A li fre kí niire binib kí liike tù te bii ta te. ¹² Níl ɲa laa' n te Uwien ya duku ni bii *Sufmbɛ ya táan ya dur ni bii udu ni niba saan ki findeh nin uba bii ki sureh binib bɛ ní kpɛ. ¹³ Ba ní fre kí wuɔn ɲɛ fɛnfɛnnɔ wuɔ nɔ bi biin' nni bà bo. ¹⁴ N bɛn ná sɔ ní tɔke ɲɛ: n pɛ *Yesu ya sɛn bo ɲɔ ní li pukeh ti'yaajɛb ya Wien mɔnmɔnm nɛ, nɛ bɛn *Sufmbɛ lienh ki teh usɛn nnɔ ɲa yé sɛnmàn. N boh ná kɛ kele' *yiko ya gbɔnku ni nin *Uwien ya ñɔbonsɔknɔ kele' ná kɛ nnɔ mɔ nɛ. ¹⁵ N ɲmɔbe lidɛndɛnl lá nnɔ, bɛn mɔnɔn ɲmɔbe li ya dɛndɛnbaabl nɛ, ki ye Uwien li mɛkre bitenkpiib, bà mɔn nin bà bre kɛ. ¹⁶ Nɛn bo nɛ n tuu kí ñikndeh n lá li ɲmɔbe biil Uwien nin binib saan.

¹⁷ «N tien' ibin yá yɛbe ka te Yerusalem ni, nɛ ki liebe' ní ní lá pu n'du ya jiiib bupaabu, kí tùɔɛ lituɔrl kí de Uwien. ¹⁸ Nɛn saan nɛ bi laa' nni n te uyo wá Uwien ya duku ya luo bo ki teh tijòknt ya ñɛnm ya tuɔrl nnɔ. Ba laa' nni nin nigol, ka laa' n cɛrɛ' nib mɔ kpɛ' ma. ¹⁹ Ama *Sufmbɛ bà ñɛn' ní Asi ya tinfɛnm bó ní nnɔ, nɛ lá laa' nni. Bi bi ɲmɔbe n'bo tigber la, bɛn nɛ bi li baa a'saan kí lá biin nni, ²⁰ bii bɛn bà biindeh nni nɔ, bɛ ní tɔke ɲɛ *Sufmbɛ ya buur ya cɛkl yaab bun' nni tibuur Yerusalem ni ma nnɔ bi laa' n'biil li la? ²¹ Nba la, n lá sere' bi'nun bó ma ki wuure' ki len' liñɔbnl lá baba ki ye: «N teke' ki jin' ki ye Uwien li mɛkre bitenkpiib nnɔ bo nɛ ni buh nni tibuur dinnɔ.» »

²² Feliks bɛn *Yesu ya sɛn ya paanm bo ya gber mɔnmɔnm. Nɛn bo nɛ u tɔke' bɛ ki ye: «Liebe ní mɛn lidaali liba. Sojambɛ ya ciɛn Lisiyas lá baa' ní la, n li liike ni'gber ya tingi.» ²³ Nɛ ki tɔke' Sojambɛ kobk ya ciɛn ki ye wɔ ní li gu Pɔl, ki lá li wɔbndeh wɔ isɛn iba ni. U'yaab ye bɛ ní tore wɔ la, u lá piendeh bɛ.

²⁴ Iwenkáankɛ gèbre', nɛ Feliks tɔke nin u'po Drusil ki baa' tibuur ni. U'po nnɔ yé Suf nɛ. Feliks sɔn' bɛ ní tí yin Pɔl ní wɔ ní lá tɔke bɛ tigber tà li cɛrɛ bɛ ní teke *Yesu Kristo kí ji ɲɔ bɛ ní cenge. ²⁵ Pɔl te ki lienh kí wɔngɛh unil li teh ma kí li cuube nin u li coh u'ba ma bo, kimɛ Uwien li bu binib tibuur ma nnɔ, nɛ bujɛwaanbu cuo' Feliks, nɛ u ye: «Fɛnfɛnnɔ á li fre kí li joh, n lá laa' mifɛnm la, n li liebe kí yin ɲɛ.» ²⁶ Feliks daan ki teh nba lá Pɔl li de wɔ ilike nɛ. Nɛn bo nɛ u sɔnh ki yih wɔ uyo kɛ bi tɔkeh tigber.

²⁷ Ibiniɲmɛn ile gèbre', nɛ gobina wá bi yih wɔ Pɔsijus Fɛstus nnɔ baa' ki lá lɛrɛ' Feliks ya lɛnl. Feliks yíe wɔ ní sɔngɛ *Sufmbɛ ya yɛnm ma nnɔ nɛ ki dāan' Pɔl juore' ki paake.

* 24:8 Bi kpie' ki kele' tigbont tà nnɔ ya tuba ni migbiirm 6b-8a ɲa te tu'ni.

25

Pɔl ye ubercien Sesa ne li bu u'buur

¹ Gobina Fɛstus baa' Sesare ya du ni, ki tien' len iwien ita ne ki don' Yerusalem bó. ² U tì baa' ne bitotuarcienb nin *Sufmbɛ ya buur ya cekl yaab nnɔ ya senlierb baa' u'saan, ki lá biin' Pɔl, ki gbáan' Fɛstus cɛɛn, ³ ki ye u la yíe, wɔ́ ń ñikn kí cère bé ń taa Pɔl kí baa Yerusalem ni. Kimɛ bi kpaan' iyɛ u we ní la, bé ń ku wɔ́ usen ni ne. ⁴ Nɛ Fɛstus tɔke' bé ki ye: «Pɔl laan biɛ kí te lipekl ni ne Sesare ya du ni. Nɛ min mɔ̀nɔ̀n li liebe kí kun i taan yíe bo ne. ⁵ U ñmɔbe libiil la, cère men ni'cienb ń paan n'bo kí tì biin wɔ́ nen bó.»

⁶ Fɛstus lii tien' Yerusalem ni iwien iniin bii iwien piik ne ki yaan ki liebe' Sesare ya du bó. Kutaaku faa' ne u kɔ̀n' kí kèle' tibuur ya duku ni ki sɔ̀n' bé ń tì taa Pɔl ní. ⁷ Pɔl baa' ma nnɔ ne *Sufmbɛ bà ñen' ní Yerusalem nnɔ guɔ̀n' wɔ́, ki biindeh wɔ́ ní bre isen yá yebe ni, ka ń fre kí wuɔ̀n kí ye bi lienh tà nnɔ̀ tù te. ⁸ Pɔl yíe wɔ́ ń fie u'ba ne ki len' ki ye: «Ma saa' *Sufmbɛ ya yiko, ka saa' Uwien ya duku, ka bii' ubercien Sesa mɔ.»

⁹ Fɛstus yíe wɔ́ ń sɔ̀nge *Sufmbɛ ya yɛnm, ne ki niire' Pɔl ki ye: «A yíe á dùo Yerusalem bó bé ń tì bu ñe tibuur tigber tuu bo n'nun bó-oo?» ¹⁰ Nɛ Pɔl jiin' wɔ́ ki ye: «N li sere ubercien Sesa ya nun bó u'buur ya duku ni ne. Bi lí bu nni tibuur nen saan ne. Sin mɔ̀nɔ̀n ben mɔ̀nmɔ̀nm ki ye ma bii' *Sufmbɛ niba. ¹¹ N bi bii' bii n bi tien' nibonn ná kpe mikuum la, ma bi li nuunh ń ñmere. Ama bi biindeh nni ná bo ña yé gbemɔ̀nt la, uba ña ń fre kí taa nni kí ñukn be. Ubercien Sesa ne li bu n'buur.» ¹² Nɛn saan ne Fɛstus nin u'gbegbierkaab taan' ki liike' tigber nnɔ ne u tɔke' Pɔl ki ye: «A ye ubercien Sesa ne li bu a'buur ma nɔ a li jo wɔ̀n saan ne.»

Uber Agripa yíe wɔ́ ń cenge Pɔl ya gber

¹³ Iwenkàanke gèbre', ne uber Agripa nin u'ninɛ Berenis tɔke ki baa' Sesare ya du ni, bé ń fuonde Fɛstus. ¹⁴ Bi tien' len idɛn ile ma nnɔ ne Fɛstus tɔke' uber Agripa Pɔl ya gber ki ye: «Uje uba te libùol lie nɔ, Feliks ne lá pekɔ́n' wɔ́, u juore' kí te lipekl ni. ¹⁵ N lá jon' Yerusalem uyo wà nnɔ ne bitotuarcienb nin *Sufmbɛ ya cienb baa' kí lá biin' uje bugben ki ye u kpe mikuum ne. ¹⁶ Nɛ n jiin' bé ki ye tinbi Erom yaab ya tentien ni, bi biin' unil la, tì tì ń kòle' wɔ̀n nin binib bà biindeh wɔ́ nnɔ ne, wɔ́ ń cii bi biindeh wɔ́ bà bo, kí cère u'mɔ́ ń len u li len ma kí fie u'ba. Ta ń dɛre nil ya tubl ka kpiɛ' kí bun' wɔ́ buur. ¹⁷ N tɔke' bé nnɔ, ne bi baa' ní. Kutaaku faa' ma, ma taande', n kɔ̀n' kí kèle' tibuur ya duku ni ne, ki sɔ̀n' bi tì taa' uje nnɔ ní. ¹⁸ Nɛ binib bà biindeh wɔ́ nnɔ fii' kí sere' kí guɔ̀n' wɔ́ kí biindeh wɔ́. Min maaleh kí teh bi li biin' wɔ́ nibonn ná bo nnɔ li bre kí tì kende' ne, ama na te nnɔ. ¹⁹ N laa' bi findeh nin wɔ́ ná bo nnɔ, yé bi'Wien bo ya paanm ya gber ne nin uje wà bi yih wɔ́ *Yesu u kpo' ñɔ Pɔl lienh kí teh u fuobe nnɔ ya gber ne. ²⁰ Ma lá ben n li tien ma tigber nnɔ. Nɛ n niire' Pɔl ki ye u yíe wɔ́ ń jo Yerusalem bé ń tì bu wɔ́ tibuur tigber nnɔ bo nen bó-oo? ²¹ Ama u ye ubercien Sesa ne li bu u'buur. Nɛn bo ne n cère' u te lipekl ni, kí tì baa lidaali lá n li cère bé ń taa wɔ́ kí jo ubercien saan.»

²² Nɛ uber Agripa tɔke' Fɛstus ki ye: «Min mɔ̀nɔ̀n bi yíe ń cenge uje bugben bó.» Nɛ Fɛstus tɔke' wɔ́ ki ye: «Wenli a li wun cenge u'bó.»

²³ Kutaaku faa' ne uber Agripa nin Berenis baa' binikpekpiɛkb ya baam, kí tɔke nin sojambe ya cienb nin udu nnɔ ni ya cienb, kí lá kɔ̀n' kuducienku kúa uber teknh binib ku'ni nnɔ ni. Nɛ Fɛstus sɔ̀n' bi taa' Pɔl ní. ²⁴ Nɛ kí len' kí ye: «Uber Agripa nin ninbi bà ke te nin te nie saan nɔ, ni likeh uje wà

nɔ, *Sufmbɛ kɛ lɑ baa' n'saan Yerusalem ni, ki tɪ baa' niɛ saan mɔ, ki lɑ wuureh ki teh na kpɛ wɔ rɪ ji li fuobe. ²⁵ Min ya buɔl ma laa' u tien' nɑ nɪ kpɛ kuum; ama wɔn nin u'yul ye ubɛrciɛn nɛ li bu u'buur ma nnɔ, nɛ n ye nɪ mɔn rɪ jon wɔ nɛn bɔ nɛ. ²⁶ N yɛ rɪ kɛle kughɔnku kɪ de ubɛrciɛn kɪ tɔke wɔ Pɔl ya gbɛr nɛ, ka bɛn n li cinbe kɪ kɛle kɪ kun nɑ bɔ, nɛn bo nɛ n taa' wɔ ki sien' ni'nun bɔ. N cinbe ki sien' wɔ sin ubɛr Agripa ya nun bɔ nɛ, ɑ niire wɔ u'gbɛr nnɔ te ma bo, ɲɔ n bɛnde' n li kɛle kɪ kun nɑ bɔ. ²⁷ Kime n maale' ki ye nɑ mɔn rɪ cɛrɛ bɛ rɪ taa' lipɛkl ya nil kɪ jo Ubɛrciɛn saan ka tɔke' bi biin' udaan nɑ bo.»

26

Pɔl len' wɔ rɪ fie u'ba Agripa ya nun bɔ

¹ Tɔ, ubɛr Agripa tɔke' Pɔl ki ye: «A ɲmɔbe usɛn ɑ len kɪ fie a'ba.»

Nɛ Pɔl yuon' unuɔ ki cin' ki tɔkeh ki teh: ² «Ubɛr Agripa, n'yɛnm sɔnge cɛɛn nin n laa' usɛn dinnɔ wuɔ ma rɪ len a'nun bɔ kɪ fie n'ba *Sufmbɛ biin' nni mibiinm mɑ kɛ nnɔ ni. ³ N bɛn ki ye a bɛn *Sufmbɛ ya tentienm kɛ, ki bɛn bi findeh nin tɔb nɑ bo. Nɛn bo nɛ n gbáanh ɲɛ ɑ duɔn a'yɛnm kɪ li cengeh n li len kɪ ye bɑ.

⁴ «*Sufmbɛ kɛ bɛn n lɑ te ma n'nacɛnfɛnm ni. Bi bɛn haali micincinm n lɑ fuobe ma bo n'du ya nib ni nin Yerusalem ni. ⁵ Bi bɛn nni nɪ wuɔke' ki ye n yɛ Farisiɛnmbɛ ya cɛkl yɔ nɛ. Li ya cɛkl nɛ boh Moyis ya yɪko mɔnmɔnm ki cɛn' icɛktɔ. Bi yɛ la, bi li fre kɪ kun imɔn. ⁶ N ɲmɔbe lidɛndɛnl Uwien lɑ puɔn' lipuonl lɑ ki de' ti'yaajɛb nnɔ bo nɛ. Nɛn bo nɛ bi buh nni tibuur dinnɔ. ⁷ Tinbi *Sufmbɛ ya baamul piik nin ile nnɔ kɛ pukeh Uwien ɲɔnku nin wien ni, nɛ ki daan ki ye Uwien li tien u'puonl nnɔ. Ubɛr Agripa, li ya dɛndɛnl bo nɛ *Sufmbɛ biindeh nni. ⁸ Ninbi Sufmbɛ, bɛ bo nɛ na teke' ki jin' ki maaleh ki teh Uwien ɲa rɪ mɛkre tɛnkpiib-i? ⁹ Min mɔnɔn lɑ maaleh ki teh nɪ kpɛ, nɪ tuo' la, rɪ ɲɛ isɛn kɛ kɪ saa Nasarɛt ya *Yesu ya yel nɛ. ¹⁰ N lɑ teh nnɔ nɛ Yerusalem ni. Min nin n'yul lɑ coh Uwien ya nib nɛ ki tɪ pɛkndeh, kɪ ɲɛ bituɔrciɛnb de' nni usɛn wɑ nnɔ bo. Bi lɑ ye bi li ku bɛ la, n'mɔ se bi'ciɛk bɔ nɛ. ¹¹ Uyo kɛ n lɑ joh *Sufmbɛ ya tɑan ya dur ni nɛ ki tɪ jɛndeh Uwien ya nib, ki wɔbndeh bɛ bɛ rɪ suke wɔ. N'benku ni lɑ piebe' bi'bo ki gbien', nɛ n joh idu yɑ ɲa te *Sufmbɛ ya tinfɛnm ni bɔ, ki tɪ jɛndeh bɛ.»

Pɔl tɔke' u teke' Yesu ki jin' ma bo

(Ituon 9:1-19; 22:6-16)

¹² «Nnɔ nɛ lidaali liba bituɔrciɛnb de' nni usɛn rɪ jo kɪ tɪ cuo binib bɑ teke' *Yesu ki jin' ki te Damas ya du ni nnɔ. ¹³ Ubɛr Agripa, n lɑ te usɛn ni ki joh Damas bɔ ma nnɔ, kuwensiiku ya yo nɛ n laa' kuwenwenku kuba ɲɛn' paaki bɔ nɪ ki windeh ki cɛn' uwien, ki wende' ki yile' min nin n'tɔntɔknlieb bo. ¹⁴ Tɪ'kɛ lu' tingi ni, nɛ n ciɪ' uniɛke uba bɔ u len' *Sufmbɛ ya lenm ni ki ye: «Sɔl, Sɔl, bɛ tien' a jɛndeh nni? Ni bre a'bo nin ɑ mɔ nin Uwien.» ¹⁵ Nɛ n niire' wɔ ki ye: «Yonbdaan, a yɛ u lɛ daan nɛ?» Nɛ u tɔke' nni ki ye: «Min *Yesu nɛ, a jɛndeh min nɛ. ¹⁶ Fii kɪ sere, kime n baa' a'saan, ki gɛnde' ɲɛ ɑ sɔn n'tuonl nɛ, kɪ li yɛ n cɛrɛ' a laa' tibont tɑ nɔ nin n lɑ li cɛrɛ ɑ lɛ tɑ nnɔ ya mɔnkunl. ¹⁷ N sɔnh ɲɛ *Sufmbɛ nin bɑ ɲa yɛ *Sufmbɛ nnɔ saan nɛ. N li cɛrɛ bi la fre kɪ tien ɲɛ niba. ¹⁸ Tɪ wende bi'nun bɔ, kɪ ɲɛn bɛ licinɲunl ni, kɪ cɛrɛ bɛ rɪ li te kuwenwenku ni, kɪ fie bɛ *Satan ya nuɔ ni, kɪ taa bɛ kɪ ɲukn Uwien, ɲɔ Uwien rɪ fɛrɛ bɛ bi'biere, kɪ de bɛ lifaál lɑ Uwien li de lɛ binib bɑ teke' min *Yesu ki jin' ki yɛ u'yaab nnɔ.» »

Pól tǎke' u teke' Yesu ki jin' ki sǎn' itùon yá

¹⁹ «Tǎ, ubɛr Agripa, kí ñɛ nɛn daali ma, ma yíe' udaan wá len' nni paaki bó tidɛknt yaam nnǎ ya ñǎbu bó. ²⁰ N kpiɛ' ki tǎke' Damas ya du ya nib nɛ Uwien ya gbɛr, ki tuǎn' Yerusalem yaab nin Sude ya tinfɛnm kɛ yaab nin bà ña yé Sufmbɛ. N tǎke' bɛ ki ye bɛ ní lèbre bi'tetem kí paan Uwien ya sɛn bo kí sǎn itùon yá wǎngɛh ki teh bi mǎnbe ki lèbre' bi'tetem. ²¹ Nɛn bo nɛ *Sufmbɛ cuo' nni Uwien ya duku ya luo bo, ki nuunh bɛ ní ku nni. ²² Ama Uwien pi n'bo haali nin dinnǎ, nɛ ki cère' n yé u'mǎnkunl mubumu nin biciɛnb kɛ ya nun bó. Ma tǎkeh tuba ki kɛnde' *Uwien ya ñǎbonsǎknb nin Moyis lá len' ki ye tà li tien nnǎ. ²³ N tǎkeh ki teh Uwien ya Nigendkɛ Kristo lí bi lí jí ijend nɛ, kí lí yé unil wá lí kpiɛ kí mɛkre bitɛnkpiib ní, kí lí wǎngɛh *Sufmbɛ nin bà ña yé *Sufmbɛ Uwien ya wenwenku.»

²⁴ Pól lienh wǎ ní fie u'ba ma nnǎ, nɛ Fɛstus len' ufaa bo ki ye: «Pól, a yé uwaar nɛ. A'bɛnciɛnm nɛ cère' a waare'.» ²⁵ Nɛ Pól jii' wǎ ki ye: «Uciɛn Fɛstus, ma yé waar. N lienh tigbɛmǎnt nɛ, na yé waarlenm. ²⁶ Ubɛr Agripa bɛn tigbɛr nnǎ. Nɛn bo nɛ n laa' lifɛl ki lienh u'nun bó. N bɛn ki ye tigbɛr nnǎ tuba ña luǎn' wǎ, kímɛ tigbɛr nnǎ ña lá tien' bǎlm ní. ²⁷ Ubɛr Agripa, a teke' *Uwien ya ñǎbonsǎknb lá len' ná nnǎ ki jin'-ii? N bɛn ki ye a teke' ki jin'.»

²⁸ Nɛ Agripa niire' Pól ki ye: «Nì sien' waamu nɛ á sure nni ní tien Kristo yǎ.» ²⁹ Nɛ Pól ye: «N kǎareh Uwien tuo' la, nǐ yé fɛnfɛnnǎ bii uyo uba nɛ la, sin nin binib bà kɛ cɛngɛh n'bó nnǎ, ní tien *Kristo yaab tɛn min nɛ. Ama ma yíe bɛ ní lòlɛ nɛ tikudǎkr tɛn min.»

³⁰ Nɛ ubɛr Agripa nin gobina Fɛstus nin Berenis nin binib bà kɛ te kuducɛnciɛnku kùá ubɛr teknh binib ku'ni nnǎ fii', ³¹ kí ñɛh nɛ ki tǎkeh tǎb ki teh: «Ujɛ wuǎ ña tien' ná kpɛ kuum bii pɛkl.» ³² Nɛ Agripa tǎke' Fɛstus ki ye: «Ujɛ bugbɛn ña bi ye ubɛrciɛn Sesa nɛ lí bu u'buur la, tí bi lí fre kí wíe wǎ.»

27

Bi taa' Pól ki bure' Erom ya du bó

¹ Tǎ, bi tǎke' ki ye tí lí jó Itali bó ma nnǎ, nɛ bi taa' Pól nin lipɛkl ya nitǎb kí de' Sojambɛ kobk ya ciɛn uba bi yih wǎ Juliyus. U te sojacekl lá ní nnǎ ya yel sí «Ubɛrciɛn ya Sojambɛ nɛ.» ² Buñɛrciɛnbu buba lá te kí yé Adramiti ya du ya ñɛrbu, kí joh Asi ya tinfɛnm bó, nɛ tí kǎn' bù kí bure'. Tinbi nin ujɛ uba nɛ lá tǎke bi yih wǎ Aristak. U yé Maseduǎnn ya tinfɛnm ya nil nɛ, kí kǎ Tesalonik ya du ní. ³ Kutaaku faa' nɛ tí baa' Sidǎn ní. Sojambɛ ya ciɛn Juliyus ñuuke Pól nin tinimǎnt ma nnǎ nɛ kí cèbe' wǎ, wǎ ní jó u'jǎtieb saan bɛ ní tí teke wǎ kucɛnku. ⁴ Tí siere' ní'saan kí joh, kutafaaku tobreh tɛ ma nnǎ, nɛ tí likn' Ciip ya dekl kí nuǎn lè, ⁵ kí tí puore' miñunciɛnm mà nuǎn Silisi nin Panfili ya tinfɛnm nnǎ, nɛ kí tí baa' Lisi ya tinfɛnm ya du uba ní bi yih wù Mira. ⁶ Nɛn saan nɛ Sojambɛ ya ciɛn nnǎ laa' Alɛksandri ya du ya ñɛrciɛnbu buba, bù joh Itali ya du bó, nɛ u cère' tí kǎn' bun.

⁷ Tí lá tien' iwenkǎanke nɛ kí jɛnjɛndɛh kí tí nɛkn' Kinid ya du. Tí ñɛrbu lá joh sosuo nɛ, kímɛ kutafaaku lá tobreh tɛ nɛ, nɛ tí wíe' tí bí cuube ná bó nnǎ, kí cubn' Salomone kí tí linde' Krɛt ya dekl, kí nuǎn lè. ⁸ Tí kpáakeh miñunciɛnm nnǎ nin ijend nɛ, kí ñmǎñmǎbe kí tí baa' libùol liba saan bí yih lè «ñɛrsienbòmǎnmǎnl», ní'saan ña fǎke nin Lase ya du.

⁹ Tí wuǎke' usɛn ní nɛ *Sufmbɛ ya ñǎlòlɛ ya jó tí gèbre'. U ya jó gèbre' la, uñɛrkure jí ñmǎbe kinunbǎnk nɛ. Nɛn bo nɛ Pól gbíere' bɛ kí ye:

10 «N'jotiebe, n likeh ma nò, ti bie ki joh nin buñerbu buu la, kinunbònk li tu te, ne na yé buñerbu baba ne li saa ituk ní ñende, tinbi binib mənən te len.»¹¹ Ama Sojambe ya cien nnò du uñerdaan nin uñerkurl bo ki cən' Pòl len' nà nnò.¹² Ne ñersienbùol nnò mọ ña mən nil ní li te ni'saan tiwərcient ya yo ma nnò, bà yébe ye ní mən be ní bure ne, ní tuo' la, be ní baa Kret ya ñersienbùol bi yih ni'saan Feniks. Ñersienbùol nnò ñmobe kəkòbùon ile ne. Liba te nintuəlì bó ugen bó, litəl te nintuəlì bó ujie bó. Bi yíe tiwərcient nnò ya yo kí ɛ bi te nən saan ne.

Kutafaabiiku fii' miñuncienm bo

¹³ Kutafaaku kuba ñen' ugen bó ní, ka faa ne bi ye bi bi maale' nà nnò li tuo, ne ki lore' buñerzienbu nnò ki bure', ki kpàakeh Kret ya dekl.¹⁴ Ama bi bure' ma, na taande' ne kutafaabiiku kuba fii' lidekl nnò bó ní ki yile' bi'bo bi yih kù «Lenpuoli ya jie bó ya tafaaku». ¹⁵ Kutafaaku nnò yile' buñerbu nnò bo ma nnò bua ji li fre kí tuobe kù. Kù pe' te ki cən', ne ti cère' buñerbu nnò paan' ku'bo. ¹⁶ Ti jojoh ki tí likn' lidekl liba, bi yih lè Koda, ne ki ñikn' ki yuure' ti'ñercienbu d'eh buñerwawaabu bùa nnò ¹⁷ ki kp'ien' buzienbu ni. Ne biñerkurb taa' iñmi ki lòle' ki pònpòn' ki cuo' buzienbu nnò ya tingi. Bi là fenge nba la, buñerbu nnò li tí yèke litengbil là bi yih lè Sirt * nnò ne. Nən bo ne bi taa' nà co buñerzienbu bù la joh tontonm nnò ki jòn' bu'bo ki cùn' miñunm ni, ki cère' bù paan' kutafaaku bo. ¹⁸ Kutaaku tí faa' ki laa' kutafaaku bie ki joh ki faa, ki jengeh buñerzienbu, ne bi ñen' ituk iba ki wíe' miñunm ni. ¹⁹ Wienta daali ne biñerkurb ñen' buñerzienbu bugben ya went tuba mọ ki wíe' miñunm ni. ²⁰ Ti tien' iden ya yébe ka laa' wien, ka laa' ñmaabii mọ. Kutafaaku nnò lí bie ki faa ne. Ta ji daan ki ye ti li ñmere.

²¹ Tò, ní wuòke' binib bà te buñerzienbu ni nnò ña jin' niba. Nən saan ne Pòl fii' ki sere' bi'nun bó ki tòke' be ki ye: «N'jotiebe, ni bi là tuo' n'ñòbu bó, ka siere' Kret ya dekl ni la, kinunbònk kie ña bi li tu te, tibont mọ ña bi li ñende. ²² Fənfenno wuò n gbáanh ne ne, cuo mən ni'ba kime ni'ni uba ña ní kpo, buñerbu baba ne li saa. ²³ N yé Uwien ya nil ne, ne ki pukeh wò. Kuñonku kuu nò u sən' u'tond uba n'saan, ²⁴ u lá tòke' nni ki ye: «Pòl, la sən jəwaanbu. A li li sere ubercien Sesa ya nun bó ne. Uwien li juoke ñe kí cère binib bà ke te nin ñe buñerzienbu ni nnò ní ñmere.» ²⁵ Nən bo, n'jotiebe, cuo mən ni'ba. N teke' Uwien ki jin' ki du ki ye u li tien u tòke' nni nà nnò. ²⁶ Ama kutafaaku li tuke te kí tí gbèn lidekl liba.»

²⁷ Tò, piik nin ñonkunan sọ, kutafaaku tuke te ti te Adriyatik ya ñuncienm bo. Ní tí tuo kuyòku ne biñerkurb maale' ki ye ti nekn' liwél liba ne. ²⁸ Bi yíe be ní bikn' kí liike miñunm nnò ñò ki kpe ma bo, ne ki taa' uñmi ki lòle' likuluonl liba ki wíe' miñunm ni ki bikn' ki laa' ní kpe meta pita nin ulole ne. Ti jende' ki pukn', ne bi tí bikn' ki laa' meta pile nin uniin. ²⁹ Bi fenge nba la, buñerzienbu nnò la tí yèke iten ne. Nən bo ne bi lòle' ikuluon inan ki jòn' buñerbu nnò ya puoli ki cuo' bù ki sien', ki tureh kutaaku ní faa kí tu be. ³⁰ Biñerkurb nnò nuunh be ní ləkre kí ñe buñerzienbu nnò ni ma nnò ne ki jiin' buñerwawaabu nnò ki pukn' miñunm bo, ki nən' ki ye bi joh be ní tí lòle' ikuluon ne kí jòn' buñerzienbu nnò ya nun bó. ³¹ Ne Pòl tòke' sojambe nin bi'cien ki ye: «Binib bie ñen' buñerbu buu ni la, na ní ñmere» ³² Nən saan ne sojambe cere' iñmi ya lùo buñerwawaabu nnò, ki cère' bù bure'.

* 27:17 Litengbil là bi yih lè Sirt nnò te Libi ya ñuncienm ni ne, ka fòke nin ñungbaal.

³³ Ni wendeh pipi ne Pol gbáan' bi'ke be ri nikan ki ji tijier, ne ki ye: «Dinno wuɔ nɔ ni tien' iwien piik nin inan sɔ, ni te iyenben ni ka jinh niba. ³⁴ Nen bo nikan men ki ji tijier, kime ni li tore ne ni nɔmɛre. Ni'ni uba mɔnɔn ya yul ŋa ri gáare» ³⁵ Pol len' ki gben', ne ki taa' kpɔnɔ, ki faare' Uwien bi'ke ya nun bó, ki kuɔ' ki cin' ki nɔmɔnh. ³⁶ Nen saan ne bi'ke cuo' bi'ba ki mɔ jin' tijier. ³⁷ Ti là te binib kobilile nin pilole nin biluob ne buñerɛienbu nɔ ni. ³⁸ Bi'ke jin' ki gbo', ne ki ñen' tijier tà te buñerbu ni nɔ ki wie' miñunm ni ŋɔ bù ri yuɔke.

³⁹ Uwien puɔ' uyo wà nɔ, biñerkurb ŋa bende' bi te nà saan, ama bi laa' lijaal liba miñuncienm ya gbaal. Ne bi ye ni tuo' la, bi li cère buñerɛienbu nɔ ri ti ñe nen saan ne. ⁴⁰ Ne ki cere' ikuluɔn nɔ ya ŋmi, ki cère' i juore' miñunm ni. Ne ki lore' tiñekurlɛnbent ya ŋmi, ki taa' kukpɛɛcieku kuba ki jɔn' buñerbu ya nun bó paaki, ki cère' kutafaaku tureh be ki cuube miñunm nɔ ya gbaal. ⁴¹ Bi ti lɛke' litɛngbil liba bo miñunm linde' lè. Buñerbu don' li'bo, ne liñeryul bubn', bua ji li fre ki jo. Ne iñungbegbel fih ki yèkreh ufaa bo ki wieleh buñerbu nɔ ya juul bó.

⁴² Sojambe nɔ maale' ki ye bi li ku lipɛkl ya nib nɔ ne ŋɔ uba la wo ki ñe ki sen ki nɔmɛre. ⁴³ Ama sojambe ya cien nɔ yé wɔ ri nɔmɛn Pol, ne ka tuo' be ri tien bi maale' nà nɔ, ne ki ye bà freh ki woh nɔ ri kpɛ ki maabe ki lu miñunm ni, ki wo ki puore. ⁴⁴ Bà sien' nɔ mɔ ri cuo idɔyɛk bii iñeryɔyɔl ki puore. Bi tien' nɔ ne bi'ke puore' caabu.

28

Pol te Malt ya dekl bo

¹ Ti ñen' miñunm nɔ ni ma nɔ ne bi tɔke' te ki ye bi yih lidekl nɔ Malt ne. ² Lidekl nɔ ya nib tien' te tinimɔnt cɛen. Utaa cin' ki niih, tiwɔr te ma nɔ, ne bi sère' umu ki cère' ti'ke jebe' wù. ³ Pol wore' tidɔbikuont, ki lá kpɛn' umu ni. Umu nɔ ya wɔl cère' uwe ñen' tidɔbri nɔ ni, ki kère' Pol ya nuɔ ki juore' ki juɔn. ⁴ Lidekl nɔ ya nib laa' uwe juɔn Pol ya nuɔ bo ma nɔ, ne ki tɔkeh tɔb ki teh: «Uje wuɔ li yé unikul ne. U nɔmɛre' ka kpo' miñuncienm ni, ama ti'bul wà cuube nɔ ŋa ri cère wɔ ri li fuobe.» ⁵ Nen saan ne Pol gbɛ' uwe nɔ, u lu' umu ni ka cii' u'luol bó. ⁶ Bi maaleh ki teh ni li duun ne, bii Pol li kpo i ya tãan bo ne. Bi lilikeh ni ti wuɔke', bi laa' bonn ŋa tien' wɔ, ne bi lièbe' ki maale' ki ye u yé ubul ne.

⁷ Tɔ, lidekl nɔ ya cien uba là te bi yih wɔ Publiyus. U'kpàabu ŋa fɔke nin ti te nà saan nɔ. Ne u teke' te iwien ita, ki cènde' te ten ti yé u'jɔtieb ne. ⁸ Publiyus ya baa dɔ ki bun, u'gbenent ton, u juh misèm. Pol jon' u dɔ nà saan nɔ, ki ti taa' u'nuɔ ki paan' u'bo ki káare' ki de' wɔ, ne u faake'. ⁹ Pol tien' nɔ ma nɔ, ne biwientɔb bà te lidekl nɔ bo nɔ baa' u'saan, ne u cère' bi'mɔ faake'. ¹⁰ Binib nɔ seln' te cɛen. Ti ye ti siere uyo wà nɔ, ne bi pun' te nà ke cieke te.

Pol baa' Eromya du ni

¹¹ Ti là tien' ni'saan inmaale ita ne, ki yaan ki kɔn' Aleksandri ya ñerɛienbu buba ki bure' bù nɔmɔbe ibuleb* ya nennɛnku. Buñerɛienbu nɔ là juore' ni'saan tiwɔrcient ya yo ne. ¹² Ti ti baa' Sirakus ya du ni, ki tien' len iwien ita, ¹³ ne ki ñen' len' ki nɔn' miñuncienm, ki ti baa' Lejiyo ya du ni. Kutaaku faa', kutafaaku kuba fii' ugen bó ní, ne ti taa' iwien ile

* **28:11** Ibuleb nɔ yé Grɛkmbɛ ya bule ya yel ne. Bi là maaleh ki teh yin ne gu biñerkurb miñuncienm bo. Bi yih ibuleb nɔ ya liba Kastɔr, ki yih li'to mɔ Polus.

ki baa' Pusol ya du ni. ¹⁴ Ti laa' binib bà teke' *Yesu ki jin' nnò ya biba len, nɛ bi gbáan' tɛ tí tien bi'saan iwien ilole. Ti tentien' nnò nɛ ki tí baa' Erom ya du ni. ¹⁵ Binib bà teke' ki jin' ki te Erom ya du ni nnò cii' ti we ní nɛ ki tuobe' tɛ usɛn bó. Biba tí tuobe' tɛ Apiyus ya daak saan nɛ, bitòb mò tí tuobe' tɛ Ticendur tuta saan. Pòl laa' bɛ ma nnò, nɛ ki faare' Uwien, nɛ u'gbɛnɛnt saake'. ¹⁶ Ti tí baa' Erom ya du ni ma nnò, nɛ bi de' Pòl u'duku u'ba, ki cèrɛ' soja uba gu wò.

Pòl tɔke' Erom yaab Uwien ya gbɛr

¹⁷ Iwien ita gèbrɛ', nɛ Pòl yin' *Sufmbɛ ya ciɛnb, bi taan', nɛ u tɔke' bɛ ki ye: «N'yaabɛ, ma tien' tí du ya nib bonn, ka saa' tí yaajɛbok liba. Ama bi cuo' nni Yerusalem ni nɛ, ki taa' nni ki ñukn' Erom yaab. ¹⁸ Bi bun' nni tibuur ki laa' ma ñmòbe biil, nɛ bi yíe bɛ ní taa nni kí wíɛ, kímɛ ba laa' n tien' nà ní kpɛ bɛ ní ku nni. ¹⁹ Ama *Sufmbɛ ña tuo' bɛ ní wíɛ nni ma nnò nɛ cèrɛ' n len' ki ye ubɛrciɛn Sesa nɛ li bu n'buur. Na yé n yíe ní biin n'bol ya nib nɛ. ²⁰ N yin' nɛ ní lá wuɔn nɛ tu ya gbɛr nɛ. Tinbi Israyel yaab là ñmòbe lidɛndɛnl là nnò bo nɛ bi lòlɛ' nni tikudòkr.»

²¹ Nɛ bi tɔke' wò ki ye: «Sude ya tinfɛnm ya nib ña kele' a'gbɛr gbɔnku ni ki de' tɛ. Tí yò uba mò ña ñɛn' ní bó ní, ki lá tɔke' tɛ a'gbɛr bii ki len' tigbɛbiert tuba a'bo. ²² Ama tí yíe tí cii a'ñòbu ni nɛ sin bugbɛn maaleh ki teh bà, kímɛ tí bɛn ki ye idu kɛ ni, binib ña tuonh a'cɛkl ya gbɛr.»

²³ Nɛ bi sien' lidaali là bi li liɛbe ní Pòl saan. Ní daali, nɛ bi baa' u te nà saan nnò, ki yɛbe cɛɛn. Pòl cin' kutɛnɛaaku nɛ ki tɔkeh Uwien ya bɛl ya gbɛr ki tí baa' kutaajuòku. U ñúkeh Moyis nin *Uwien ya ñòbonsòknb là kele' nà *Uwien ya gbɔnku ni nnò bo nɛ, ki tɔkeh bɛ *Yesu ya gbɛr ki ñikndeh bɛ ní tuo tù. ²⁴ Bì ní biba tuo' tù, nɛ bitòb yíe' ka teke' tù ki jin'. ²⁵ Bi tí siereh ka cii' tòb bó ma nnò, nɛ Pòl len' liñòbonl liba ki ye: «*Mífuoñaanm là cèrɛ' *Uwien ya ñòbonsòknl Esayi tɔke' ní yaajɛb tigbɛr tà nnò yé tigbɛmònt nɛ. ²⁶ Mí là ye: «Li joh ki tí tɔke Israyel yaab kí ye:

Ni li tùrɛ kí cenge ama na ní cii ní tingi,

ni li tùrɛ kí liike ama na ní ɛ,

²⁷ kímɛ binib nnò ya yul faa nɛ,

bi kpɛ' bi'tub nɛ,

ki pí' bi'nun,

ka yíe bi'nun ní ɛ,

ka yíe bi'tub ní cii,

ka yíe bɛ ní bɛnde ní tingi bi'yɛnm ni,

ka yíe bɛ ní lèbre bi'tetɛm ñò ní buu bɛ.» »

²⁸ Nɛ Pòl tí tɔke' bɛ ki ye: «Bɛnde mɛn kí ye Uwien sɔn' nni bà ña yé *Sufmbɛ saan nɛ ní tí tɔke bɛ miñmíɛnm ya gbɛr. Bɛn li cengeh tù.»

²⁹ [Pòl len' nnò ma nnò, nɛ *Sufmbɛ nnò siere' ki findeh nin tòb ki gbiekeh.]†

³⁰ Pòl tien' ibinñmɛn ile nɛ ki te kuduku kùu u paanh ku'bo nnò ni, ki teknh bà kɛ bàareh u'saan nnò. ³¹ U tɔkeh binib Uwien ya bɛl ya gbɛr nin Yonbdaan *Yesu Kristo ya gbɛr, ki ñmòbe lifɛl ki lienh, nɛ uba ña piendeh wò.

† 28:29 Bi kpíe' ki kele' tigbònt tà nnò ya tuba ni migbiirm 29 ña te tu'ni.

Kugbɔnku kua Pɔl kele' ki de' **Erom** **yaab nnɔ** **Nà wɔngeh kugbɔnku kuu te ma bo**

Yesu ya tond Pɔl nɛ kele' kugbɔnku kuu nɔ. U yé Suf nɛ, ki maa' Tars ya du ni. U là bɛn Kujɔtiɛkpaaku ya gbɔnku ya gbɛr mɔnmɔnm nɛ, ki yé Farisien, ka sè yiko ya gbɛr bo. U là jèndeh Kristo yaab cɛɛn nɛ. Nɛ ki tí lá joh Damas bó wɔ ní tí jènde ní'mɔ bó yaab. Kristo jie' wɔ usen, ki tien' wɔ u'yɔ, nɛ u ji tɔkeh binib wɔn Kristo ya gbɛr.

Pɔl ya sɛn ya jom nta bo nɛ u kele' kugbɔnku kuu ki de' Erom yaab. Bi'ni biba là teke' Kristo ki jin' ka yé Sufmbɛ. Ama Sufmbɛ bà teke' Kristo ki jin' ki juore' ki pɛ yiko bo ya biba lienh ki teh bà ɲa yé sufmbɛ nnɔ mɔ li boh yiko nnɔ nɛ. Nɛn bo nɛ Pɔl kele' kugbɔnku kuu nɔ.

Kí cin iyul 1 kí tí baa iyul 8, Pɔl ye unisaal kɛ yé ubierdaan nɛ. Nɛ yiko ɲa ní fre kí ñɛn nil biere ni. Ama unil kɛ li ɲmɛre kí ñɛ mitekjim nin Mifuoñanm ya torm bo nɛ.

Kí cin iyul 9 kí tí baa 11, Pɔl kele' Uwien ya nib Israyɛl yaab nin Kristo yaab ya gbɛr nɛ. Kristo yaab ya tekjim te tɛn busubu nɛ. Bu'ñaan cin' Sufmbɛ ya bùol nɛ. Ama na yé Sufmbɛ kɛ nɛ teke' Kristo ki jin'. Nin nɛn kɛ ɲɔ Uwien biɛ ki yíe bɛ nɛ ki yih bɛ u'yaab.

Kí cin iyul 12 kí tí baa 15, Pɔl wuɔn' binib li pukeh Uwien ma bo nin bi li ɲmɛ nin tɔb ma bo, ki sure' bà ya tekjim faa bɛ ní li ciuh ki dienh bà ya tekjim ɲa faa nnɔ. U tí fɔre' nin ifuonde nɛ (liyul 16).

Ifuonde

¹ Min Pɔl nɛ kieh nɛ kugbɔnku kuu. N yé *Yesu Kristo ya tonsɔnl nɛ. Uwien nɛ yin' nni ní li yé Yesu Kristo ya tond, ki gènde' nni ní li kpaandeh wɔn Uwien ya gbɛmɔnmɔnt. ² Uwien là pùon' tɛ ti ya gbɛmɔnmɔnt nɛ haali uyoyo, ki cèrɛ' u'ñɔbonsɔknɔ kele' tù u'gbɔnku ni. ³ Tù lienh u'Bijɛ bo nɛ. U tien' u'ba unisaal nɛ bi maa' wɔ *Dafid ya lontunku ni. ⁴ Ama *Mifuoñanm bo nɛ Uwien wuɔn' ki ye u yé u'Bijɛ ki cèrɛ' u ɲmɔbe mituɔm kí ñɛ u'mɛkrm bitɛnkpiib ni bo. Wɔn nɛ yé *Yesu Kristo tí'Yonbdaan. ⁵ Wɔn bo nɛ n laa' mijuokm ki yé u'tond, ɲɔ u'yel bo ní li tɔkeh inibol kɛ ki teh bɛ ní teke wɔ kí ji, kí li boh wɔ. ⁶ Ní'mɔ te inibol nnɔ ni nɛ, kime *Yesu Kristo yin' ní'mɔ nɛ. ⁷ N kieh kugbɔnku kuu ní de ninbi bà kɛ te Erom ya du ni Uwien yíe nɛ, ki yin' nɛ ki tien' u'yaab nnɔ nɛ. Tí'Baa Uwien nin Yonbdaan *Yesu Kristo ní juoke nɛ, kí de nɛ uyɛnduɔn.

Pɔl nuunh wɔ ní jo kí tí fuonde Kristo yaab bà te Erom ni nnɔ

⁸ Micincim n li kpɛ kí faare n'Wien nɛ. *Yesu Kristo bo nɛ n li faareh wɔ ní'kɛ bo, kime bi lienh uɲɛndun ni ní'kɛ saan ni'tekjim bó. ⁹ Wɔn Uwien wà n sɔnh nin n'fɛl kɛ ki dienh wɔ u'Bijɛ ya gbɛmɔnmɔnt ya tɔkm ni nnɔ nɛ yé n'mɔnkunl ki ye n tuu ki tien' ní'bó n'kaare ni. ¹⁰ N kàareh ki miɛh wɔ uyo kɛ ki teh u tuo' la, wɔ ní de nni usen ní baa ní'saan nɛ. ¹¹ Kime n'nun mɔn ní lɛ nɛ kí cèrɛ ní lɛ *Mifuoñanm ya paabu ɲɔ kí tùɔrɛ kí li faa mitekjim ni nɛ. ¹² N len' nà nɔ ya tingi si: n baa' ní'saan la, min nin ninbi, wà kɛ ní saake u'tɔ ya gbɛnɛnt kí ñɛ ti ɲmɔbe mitekjim ma nnɔ bo nɛ. N ya tekjim ní saake ní'gbɛnɛnt, ní'mɔ yaam ní saake n'yaar.

¹³ N'yaabe, n yie ní li ben kí ye n tuu ki bobndeh rí baa ni'saan ne, ka laan laa' bõnl. N yie n'tuonl rí cuon ni'mə saan ten li cuon' ma inibotə saan nnə ne. ¹⁴ Ní yé liwəbl ne n'bo rí təke binib ke tigbəmənəmənt, bə ya nun wende' nin bə ya nun ŋa wende', bə ben niba nin bə ŋa ben niba mə. ¹⁵ Nən bo ne n'nun mɔn rí təke ninbi bə te Erom ni mə tigbəmənəmənt nnə.

Tigbəmənəmənt yé Uwien ya tuəm ne

¹⁶ Fε ŋa ŋməbe nni tigbəmənəmənt ya tək m bo. Tù yé Uwien ya tuəm ne, ki li ŋmien binib bə ke teke' tū ki jin': bə yé *Sufmbε mikpiεkm nin bə ŋa yé *Sufmbε mə. ¹⁷ Kimε tun ne wəngəh Uwien ŋiikeh nà bo ki bəh binib bigbəməndεnb. U ŋiikeh mitekjim baba bo ne ki bəh binib bigbəməndεnb ten ní kele' ma u'gbonku ni ki ye: «Ugbəməndaan li fuobe u'tekjim bo ne.»

Binib ke bre ne

¹⁸ Uwien wəngəh haali paaki bó ne ki teh u'mutuol fii' binib bo. Kimε bi sən h itùonbiεε ne ka pε u'bo, ki piendeh tigbəmənt ya sən bi'tùonbiεε nnə bo. ¹⁹ Kimε bi ben unisaal li fre kí bende nà ke Uwien bo. Wən Uwien ne wuən' bε nε. ²⁰ Imɔn, haali uŋɛndun ya cincinyo kí lá baa fεnfennə nə, nib ŋa kpele ki laa' Wien nin bi'nunbu, ama bi lenh u ŋen' tibont tà ne ki bende ki teh u mənbe ki yé Uwien, ki ŋməbe mituəm mà ŋa ŋməbe gbenm. Nən bo ne ba ji li fre kí ye ba ben wə. ²¹ Nin bi ben wə ma ke nnə, ba kpiεkeh wə ki ye u yé Uwien, ka faareh wə mə. Ama bi juore' nin bi'yenmaalkuon ne, ka ŋməbe yεnm, ki te libənbənl ni. ²² Bi yih bi'ba biyεfodεnb ne, ki nín ji yé ijɔr. ²³ Bi daan' Uwien wə ŋa rí kpo ya kpiεkm, ne ki lèbe' ki kpiεkeh unisaal wə li kpo ya nennεnku nin inuən nin itaan inan ya went nin tiwεnbεlnkaar ya nennεnt.

²⁴ Nən bo ne Uwien sɛln' bε, bi pε bi'yεnm yie nà bo, ki sən h tijəknt ya tòn, ki jindeh bi'ba ifε. ²⁵ Bi taa' kutonnεnku ne ki lèbe' Uwien ya gbəmənt, ki pukeh tibont tà Uwien ŋen' tū, ki sən h itùon ki dienh tū, ki daan' wən Uwien wə ŋen' tibont nnə ke ki kpe kupεnpekε uyo wə ŋa ŋməbe gbenm nnə. Ami.

²⁶ Nən bo ne Uwien sɛln' bε, bε rí li sən h ifε ya tòn bi'yεnm yie ma bo. Nε bi'puob teh nà ŋa kpe tienm, ki daan' miduənm nin bijεb, ki duəndeh nin bi'piitəb. ²⁷ Bijεb mə daan' miduənm nin bipiib, bi'menku kəh bijetəb ni ki gbiekeh, ne bi teh nà ŋa kpe tienm, ki yé ifε nin bi'jetəb. Nən bo ne bi lenh bi'yul bo ya tudεre wə kpe bi'tùonbiεε nnə.

²⁸ Ba tange' Uwien ma nnə, ne u sɛln' bε, bε rí li ŋməbe yεnmaalfεnm, kí li teh nà ŋa kpe tienm. ²⁹ Bi cεre' mitetem mà ke ŋa mən ya bol nin mibiεrm nin ununfəke nin iponponbe nin linikul nin ikənkən nin milerkjm nin iyεnmaalbiεre ne yεbre' nin bε. Bi yé bitonnεndεnb ne, ³⁰ ki yé bitεnfuənb, ki yé Uwien ya nennεndb, ki yé bikεlnbaandεnb, ki yie tigbengt nin tinacenkpekuont, ki yé idukond, ka boh bi'naambe nin bi'baambe, ³¹ ki yé ijɔr, ki yé binib bə ba du bi'bo, ki yé binunkuondεnb, ka muəh nil cεcεkm. ³² Bi ben Uwien sien' ki ye binib teh nnə la, bi kpe mikuom ne. Nin nən ke bi tuu ki teh nnə ne, ka juore' nən baba bo, ki liεbe' ki saakreh binitəb bə mə teh nnə ya gbεnεnt.

2

Uwien li bu unil ke tibuur

¹ Tə, sin unil wə biindeh a'tə nnə, a yie la, á li yé wə ke, a'mə te libiil ni ne Uwien saan. A biindeh a'tə ma nnə a biindeh a'ba ne. Kimε a biindeh wə nà bo nnə, a'mə teh nən ne. ² Ti ben ki ye Uwien diεh binib bə teh tu ya

bont ya tub la, u ηm̄obe im̄an ne. ³ Sin unil w̄a biindeh binit̄ab b̄a teh tu ya bont, ki m̄o teh t̄u nn̄o, a maaleh ki teh a li ñe tibuur ni Uwien saan ne-εε? ⁴ Uwien tien' ηe tinim̄ont ki gbien', ki ηm̄obe a'bo lif̄esongl nin kuminku, ne a yin' nen ke f̄enm-ii? Na ben ki ye Uwien tien' ηe tinim̄ont η̄o á l̄ebre a'tetem ne-εε? ⁵ A'yul faa, ηa ȳie á l̄ebre a'tetem ma nn̄o, a bondeh a'ba bo Uwien ya benpiebcien ne, ki gu lidaali là u'mutuol li fii binib bo w̄o r̄ bu be tibuur ni'donbó nn̄o. ⁶ Nen daali ne u li jiin unil ke u'tuon kpe ma bo. ⁷ Binib b̄a m̄indeh ki s̄onh it̄uon ȳa m̄on, ki nuunh ukpieke nin lisel nin limiel là ηa ηm̄obe gbenm Uwien saan nn̄o, Uwien li c̄ere ben ne r̄ li tuu ki fuobe nin w̄o. ⁸ Ama binib b̄a pe bi'yenm ȳie n̄a bo, ki wie' tigbem̄ont ya sen, ki pe tibonbiert ya sen bo nn̄o, Uwien ya mutuol li fii, u'benku ni r̄ piebe bi'bo kí gbien. ⁹ Binib b̄a ke teh n̄a bre nn̄o, ijend nin mic̄eεekm li lu bi'bo. N̄i li lu b̄a yé *Sufmb̄e nin b̄a ηa yé *Sufmb̄e ke bo ne. ¹⁰ Ama b̄a ke teh n̄a m̄on li ε ukpieke nin lisel nin uyenduon. B̄a yé *Sufmb̄e nin b̄a ηa yé *Sufmb̄e ke li le ne, ¹¹ kime Uwien ηa ηm̄obe ḡenḡende.

¹² Binib b̄a ke ηa ben *yiko ki teh n̄a bre la, bi li kpo, ama Uwien ηa r̄ ñi *yiko bo kí bu be buur. Ama binib b̄a ke ben *yiko ki teh n̄a bre nn̄o Uwien li ñi *yiko nn̄o bo ne kí bu be tibuur. ¹³ Kime na yé b̄a ben *yiko ne yé bigbem̄ond̄enb Uwien saan, ama Uwien b̄uh b̄a teh *yiko nn̄o ye ma bo ne bigbem̄ond̄enb. ¹⁴ B̄a ηa yé *Sufmb̄e, ka ben *yiko η̄o kí teh *yiko nn̄o ye ma nn̄o, ba ben ma ki teh nn̄o, bi'yenmaale ne yé bi'yiko. ¹⁵ Bi teh nn̄o ma nn̄o, nen ne w̄ongeh ki teh yiko ye n̄a nn̄o te bi'yenm ni ne. Bi'yenm ni bi ben n̄a m̄on nin n̄a bre. Nen bo ne bi'yenmaale biindeh be uyo uba, ki teknh be uyot̄o m̄o. ¹⁶ N̄ t̄akeh binib tigbem̄onm̄ont t̄a nn̄o w̄ongeh ki teh n̄i lá li te nn̄o ne lidaali là Uwien li c̄ere *Yesu Kristo r̄ bu binib tibuur, kí c̄ere be r̄ ñen n̄a ke būo bi'f̄el ni upaan bo nn̄o.

Sufmb̄e nin yiko ya gber

¹⁷ T̄o, sin Suf w̄a lienh ki teh a yé Suf, ki du *yiko bo baba, ki j̄ebnh a'ba ki teh a ben Uwien, ¹⁸ ki ben u ȳie n̄a, ki ben n̄a m̄on nin n̄a ηa m̄on, kí ñe *yiko bo, ¹⁹ ki maaleh ki teh a yé ununyaan ne ki dīeh ij̄uon, ki yé b̄a te licin̄unl ni ya wenwenku, ²⁰ ki w̄oknh ij̄or mibenm, ki w̄oknh mubumu, kime a ben *Uwien ya yiko ma nn̄o, a maaleh ki teh a ben tibont ke ne, ki maaleh ki teh a lienh n̄a ke nn̄o yé tigbem̄ont ne. ²¹ T̄o, sin w̄a w̄oknh bit̄ob n̄o nn̄o, be tien' ηa w̄oknh a'ba? Sin w̄a t̄akeh binib ki teh bi la suh nn̄o, be tien' a suh? ²² Sin w̄a lienh ki teh nib la teh naŋmaal nn̄o, be tien' a teh l̄e? Sin w̄a ηa ȳie á cii bule ya nu nn̄o, be tien' a suh tibudur ya bont-i? ²³ A j̄ebnh a'ba *yiko bo, ki liebe' ki saah w̄o ma nn̄o, a yūndeh Uwien ne. ²⁴ Kime n̄i kele' *Uwien ya gb̄onku ni ki ye: «Ninbi ne c̄ereh inibot̄o sukreh Uwien.»

²⁵ T̄o, a jie' a'punl ki boh yiko la, upunjie ηm̄obe kpele ne. Ama a jie' a'punl ki saah yiko la, n̄i te ten ηa jie' ne. ²⁶ W̄a ηa jie' punl, boh *yiko la, Uwien ya būol n̄i te ten u jie' u'punl ne. ²⁷ Sin w̄a yé Suf ki ηm̄obe yiko, u kele' kugb̄onku ni, ki liebe' ki jie' a'punl m̄o nn̄o, ηa boh *yiko nn̄o ma nn̄o, w̄a ηa jie' punl, ki boh w̄o nn̄o ne li bu ηe tibuur. ²⁸ Na yé unil w̄a yé Suf upaan bo baba ne yé Sufm̄on. Na yé w̄a jie' u'punl bi'ke laa' u jie' ne yé upunjiem̄on. ²⁹ Suf ya yenm ne w̄ongeh ki teh u yé Sufm̄on. Upunjiem̄on ñe lif̄el ni ne. U ya punjie ñen' *Mifuoŋaanm saan ne, wa ñen' *yiko w̄a bi kele' w̄o kugb̄onku ni nn̄o. Na yé binib ne li p̄eke w̄a yé Sufm̄on, Uwien ne li p̄eke w̄o.

3

Uba ɲa te ki yé gbɛmàndaan Uwien saan

¹ *Sufmbɛ ya kpɛle nín si ba? Bii bi'punjiɛ ɲmɔbe kpɛle-ee? ² Ni'kɛ ɲmɔbe kpɛle wà yɛbe nɛ isɛn kɛ ni, kimɛ Uwien kpɛ' ki taa' u'gbɛr ki ɲukn' bɛn nɛ. ³ Ni ye nè ní wuɔn kí ye ba? Ni ye nè ní wuɔn kí ye bi'ni biba ɲa paan' Uwien ye ma bo la, ni li pien Uwien u la tien u ye ma bo nɛ-ɛɛ? ⁴ Na ní tien nnɔ fiebu. Binib kɛ yé bitonnɛndɛnb mɔnɔn la, Uwien wɔn tuu ki yé ugbɛmàndaan nɛ tɛn ní kɛle' ma u'gbɔnku ni ki ye:

«A'lenm ni nɛ bi li bɛnde kí ye

a yé ugbɛmàndaan.

Bi bun' nin ɲɛ tibuur la,

a li faake nin bɛ.»

⁵ Tɔ, ní yé ti teh nà ɲa cuube ní wɔngɛh ki teh Uwien yé ugbɛmàndaan la, ti nín ji li len kí ye ba? Ti li ye Uwien diɛh ti'tub la, u teh nà ɲa cuube nɛ-ɛɛ? (N'liɛnh binib liɛnh ma bo nɛ.) ⁶ Na te nnɔ fiebu. U teh nà ɲa cuube la, u li tien mila kí bu uɲɛndun ya nib tibuur-i?

⁷ Tɔ, ní yé n'tonnɛnku wɔngɛh Uwien ya gbɛmànt ki cɛrɛh binib kpɛkɛrɛh wɔ la, bɛ tien' u diɛh n'tub ki teh n yé ubiɛrdaan-i? ⁸ Ti li teh nà bre ɲɔ nè ní kpɛnde nà mɔn-ii? Binib biba sukɛrɛh tɛ ki teh ti liɛnh ki teh nnɔ nɛ. Bideɛnb li lɛ utudɛrɛ wà bi kpɛ wù nɛ.

⁹ Ni ye nè ní wuɔn kí ye ba? Ni ye nè ní wuɔn kí ye tinbi Sufmbɛ, ti cɛn' binitɔb nɛ-ɛɛ? Na te nnɔ fiebu. N là wɔkn' nɛ ki ye *Sufmbɛ nin bà ɲa yé *Sufmbɛ kɛ te ibiɛrɛ ya yonbt ni nɛ. ¹⁰ Nɛn nɛ kɛle' *Uwien ya gbɔnku ni. Ní kɛle' ki ye:

«Uba mɔnɔn ɲa te ki yé gbɛmàndaan,

¹¹ uba ɲa te ki ɲmɔbe yɛnfuom,

uba ɲa te ki nuunh Uwien,

¹² bi'kɛ dàan' u'sɛn nɛ,

ki taan' ki juore' fɛnm.

Uba mɔnɔn ɲa te ki teh nà mɔn.

¹³ Bi'niɛke yɛ tɛn itɛnkpiifɛle nɛ,

bi'len ya tùon si milɛrm baba nɛ,

Bi'ɲuɔn ɲmɔbe tilɔbr tɛn iwaalɛb nɛ.

¹⁴ Inɔbonbil nin minùum baba nɛ gbe bi'ɲuɔn ni.

¹⁵ Bi'taan ton linikul bo nɛ.

¹⁶ Bi'ɲɛn' nà kɛ saan la, bi saah nɛ,

ki kuɔndɛh binitɔb micɛcɛkm ni.

¹⁷ Ba bɛn yɛnduɔn ya sɛn.

¹⁸ Ba fɛngɛ Wien.»

¹⁹ Tɔ, ti bɛn ki ye *yiko len' nà kɛ nnɔ, u len' ki de' binib bà li boh wɔ nnɔ nɛ, ɲɔ uba la dule niba bo kí ye wa bii'. Nnɔ nɛ uɲɛndun ya nib kɛ li bɛnde kí ye bi ɲmɔbe libiil Uwien saan. ²⁰ Nɛn bo nɛ unil teh *yiko ye ma bo la, na ní cɛrɛ Uwien ní bù wɔ gbɛmàndaan. Yiko cɛrɛh binib bɛndɛh nà yé ibiɛrɛ baba nɛ.

Uwien bùh binib bigbɛmàndɛnb mìtekjim bo nɛ

²¹ Fɛnfɛnnɔ wuɔ Uwien ji wuɔn' u ɲɛh usɛn wà ki bùh binib bigbɛmàndɛnb, na yé u tukndɛh *yiko ye ma bo nɛ. Yiko nin Uwien ya ɲɔbonsɔknb là juɔ' ki len' nɛn nɛ u'gbɔnku ni. ²² U bùh binib bigbɛmàndɛnb bi'tekm *Yesu Kristo kí ji bo nɛ. Bà kɛ teke' *Yesu Kristo kí jin' la, u bùh bɛ bigbɛmàndɛnb nɛ. Kímɛ bi'kɛ te miba nɛ. ²³ Bi'kɛ tien'

ibiere ne ki luo' Uwien ya kpieke. ²⁴ Ama Uwien ya juokm bo ne u bù' be bigbemòndenb *Yesu Kristo ya tuòrl là de' be ki wie' nnò bo. Na yé bi'nimònt bo ne. ²⁵ Uwien taa' wòn ne ki tien' lituòrl u'sèm bo, ki de' bà ke teke' wò ki jin' ki wie', ki wuòn' wòn Uwien ya gbemònt, ka dèrè' binib ya tub bi'biere bo uyo bo, ²⁶ u là duòn' u'yenm uyo wà nnò. Fɛnfennò wuò u wuòn' u'gbemònt ki ye wà ke teke' *Yesu ki jin' ne yé ugbemòndaan. U tien' nnò ñò binib ní bende kí ye wòn Uwien ne yé ugbemòndaan.

²⁷ Ní te nnò la, uba bié ki ñmàbe u li jɛbn u'ba nà bo-oo? Ní yé fɛnm. Na yé binib ya tùon bo ne Uwien bùh be bigbemòndenb, u bùh be bigbemòndenb bi'tekjim bo ne. ²⁸ Kimé ti ben ki ye Uwien bùh unil ugbemòndaan u'tekjim bo ne, na yé u teh *yiko ye ma bo ne u bùh wò ugbemòndaan. ²⁹ Uwien yé *Sufmbé baba ya Wien ne, ka yé bà ña yé *Sufmbé ya Wien-ii? U yé bi'mò ya Wien ne. ³⁰ Kimé Uwien te uba ne. Wòn ne bùh bà yé *Sufmbé nin bà ña yé *Sufmbé bigbemòndenb mitekjiabaabm bo. ³¹ Ti lienh nà nnò, ní ye ne ní ye mitekjim bo *yiko ña ji yé bonn ne-εε? Nnò ña ñí! Ti wòngɛh *yiko cinbe ki te ma bo ne.

4

Uwien bù' Abraham ugbemòndaan u'tekjim bo ne

¹ Tò, ti li ye ba kí taa kí jo ti'yaaje *Abraham ya gber bo? Wòn nin u'yul là laa' ba? ² Ní bi yé u'tùonmòn mòn ne cèrè' Uwien bù' wò ugbemòndaan la, u bi ñmàbe u li jɛbn u'ba nà bo. Ama Uwien ya bùol na te nnò. ³ Kimé ní kele' *Uwien ya gbànku ni ki ye: «*Abraham teke' Uwien ki jin', nɛn bo ne Uwien bù' wò ugbemòndaan.» ⁴ Unil sòn' lituonl ki teke' nibonn la, na yé paabu, ní ye u'paaku ne. ⁵ Unil wà ña nuunh Uwien ní juoke wò u'tùon bo, ama ki teke' wòn Uwien wà juokeh bibierdenb nnò ki jin' la, u'tekjim bo ne Uwien li bù wò ugbemòndaan. ⁶ Nnò ne *Dafid mò là pokn' binib bà Uwien bù' be bigbemòndenb, ka tukn' bi'tùon nnò ya mòn m bo. *Dafid là ye:

⁷ «Binib bà Uwien fèrè' be bi'biil, ki subn' bi'biere bo nnò, u'mòn m te bi'bo.

⁸ Unil wà Yonbdaan ña ní tɔnge u'biere nnò u'mòn m te udaan bo.»

⁹ Mimòn m nnò te ki de' bà jìe' ipun baba ne bii mĩ te ki de' bà mò ña jìe' ne? Tí liébe ní *Abraham ya gber bo. Ti ye u teke' Uwien ki jin' ma nnò ne cèrè' Uwien bù' wò ugbemòndaan. ¹⁰ U lɛ yo ba ne u bù' wò ugbemòndaan-i? Uyo wà u jìe' u'punl nnò bii uyo wà wa laan là jìe' ne? Uyo wà wa laan là jìe' nnò ne. ¹¹ Ni ya puoli bó ne Uwien cèrè' *Abraham jìe' u'punl. Upunjìe nnò ne yé kudìeku kùà wòngɛh ki teh *Abraham ya tekjim bo ne Uwien bù' wò ugbemòndaan ki laa' wa laan jìe' punl. Nɛn ne cèrè' *Abraham yé binib bà ke teke' Uwien ki jin' ka jìe' pun ya yaaje ñò Uwien ní bù bi'mò bigbemòndenb. ¹² Binib bà jìe' ipun, ka pɛ upunjìe baba bo, ama ki tek'n' *Abraham ya taal ní, ki teke' Uwien ki jin' tɛn *Abraham là teke' Uwien ki jin' ma, ki laa' wà laan jìe' punl nnò, u yé bi'mò ya yaaje ne.

Uwien pùon' binib bà teke' wò ki jin' nnò mimòn m

¹³ Na yé *Abraham là bon' *yiko ne Uwien pùon' ki ye uñɛndun li yé wòn nin u'yaabii ya faal, kimé mitekjim bo ne Uwien bù' wò ugbemòndaan. ¹⁴ Ní yé Uwien bi pùon' ki ye uñɛndun li yé bà boh *yiko nnò ya faal ne la, mitekjim ña ji bi li ñmàbe kpɛle, lipuonl nnò mò bi li juore fɛnm ne. ¹⁵ Kimé *yiko ya saam ne cèrèh Uwien ya mutuol fih binib bo. Yiko ña te la, unil li saa wò-òò?

¹⁶ Nɛn bo nɛ Uwien pùonl lipuonl mitekjim bo, ɲɔ lè ní li yé bupaabu, kí li kpɛ *Abraham ya yaabii kɛ bo. Na yé li li te kí de bà pɛ *yiko bo baba nɛ, li li te kí de' bà mɔ teke' Uwien kí jin' tɛn *Abraham nnɔ nɛ. Kímɛ *Abraham yé tinbi bà kɛ teke' Uwien kí jin' nnɔ ya yaajɛ nɛ. ¹⁷ Tɛn ní kɛle' ma *Uwien ya gbɔnku ni kí ye: «N tien' ɲɛ inibol ligol ya yaajɛ.» *Abraham nɛ yé tí'kɛ ya yaajɛ Uwien ya nun bó. Wɔn Uwien nɛ mɛkreh bitɛnkpiib, nɛ kí naanh tibont nin u'ńɔbon. ¹⁸ Ní là naan lipuonl nnɔ ɲa ní tien nɛ. Nin nɛn kɛ *Abraham tuu kí daan nɛ. U teke' Uwien kí jin' nɛ Uwien tien' wɔ inibol ligol ya yaajɛ. Tɛn ní kɛle' ma *Uwien ya gbɔnku ni kí ye: «A'yaabii li yɛbe ka ɲmɔbe fuul.» ¹⁹ Ní là sɛn' waamu nɛ wɔ ní lɛ ibin kobk, kí bɛnde' kí ye u nɛke mikuum, nɛ u'po Sara mɔ tonde' kí yé uɲɔl. Ama nin nɛn kɛ *Abraham ya dum ɲa kùore' waamu mɔnɔn. ²⁰ *Abraham ɲa maale' milele lipuonl nnɔ bo, u'dum mɔ ɲa kùore', ama u tùɔreh kí faakreh mitekjim ni nɛ, kí kpiɛkreh Uwien, ²¹ kí cinbe kí bɛn kí ye Uwien pùonl ná nnɔ, u ɲmɔbe mituɔm mà u li fre kí tien nɛ. ²² Nɛn bo nɛ Uwien bù' wɔ ugbɛmɔndaan. ²³ Ní kɛle' *Uwien ya gbɔnku ni kí ye: «Uwien bù' *Abraham ugbɛmɔndaan.» Na yé *Abraham baba bo nɛ ní kɛle' nnɔ. ²⁴ Ní kɛle' tí'mɔ bo nɛ. Tí teke' Uwien wà cɛrɛ' Yonbdaan *Yesu mɛkre' bitɛnkpiib ni nnɔ kí jin', nɛ wɔn Uwien bù' tí'mɔ bigbɛmɔndɛnb. ²⁵ Uwien cɛrɛ' wɔn *Yesu nɛ kpo' tí'biere bo, kí cɛrɛ' u mɛkre' bitɛnkpiib ni, ɲɔ wɔn bo wɔ ní bù tɛ bigbɛmɔndɛnb.

5

Uwien cɛrɛ' binib nin wɔn taan' buńɔbu

¹ Tɔ, tí'tekjim bo nɛ Uwien bù' tɛ bigbɛmɔndɛnb, kí cɛrɛ' tí'Yonbdaan *Yesu Kristo bo, tinbi nin wɔn taan' buńɔbu. ² Wɔn *Yesu Kristo nɛ cɛrɛ' tí laa' mijuokm Uwien saan, kímɛ tí teke' wɔ kí jin'. Tí fuobe mí ya juokm ni nɛ kí ɲmɔbe lidɛndɛnl kí jɛbnh tí'ba kí teh tí li lɛ ukpiɛke Uwien saan. ³ Na yé nɛn baba bo nɛ tí jɛbnh, tí jɛbnh ijɛnd mɔ ní nɛ. Kímɛ tí bɛn tí ye ijɛnd ní nɛ tí lɛnh lifɛl, ⁴ nɛ lifɛl cɛrɛh tí ɲmɔbe kuminku, kuminku mɔ dienh tɛ lidɛndɛnl. ⁵ Lidɛndɛnl nnɔ ɲa ní yuɔn tɛ. Kímɛ Uwien de' tɛ *Mifuońaanm ma nnɔ, mɛn nɛ cɛrɛh tí bɛndeh tí'fɛl ní u yíe tɛ kí gbien' ma bo.

⁶ Imɔn, uyo wà ta là ɲmɔbe tuɔm nnɔ, nɛ *Kristo teke' tinbi bibiɛrdɛnb ya kuum kí kpo'. Uwien nɛ sɛn' u ya yo. ⁷ Ní faa nin unil ní teke ugbɛmɔndaan ya kuum kí kpo. Nba la, uba lí kaabe kí kpo unimɔn bo. ⁸ Ama Uwien wuɔn' kí ye u yíe tɛ, kí cɛrɛ' *Kristo teke' tí'kuum kí kpo' uyo wà tí laan là biɛ kí yé bibiɛrdɛnb nnɔ. ⁹ Fɛnfɛnnɔ, *Kristo ya sɛm bo nɛ Uwien bù' tɛ bigbɛmɔndɛnb ma nnɔ, bɛ lí tien ɲɔ wà jí lí ńɛn tɛ Uwien ya benpiebe wà wɛ ní nnɔ ní? ¹⁰ Uyo wà tí là yé Uwien ya nɛnnɛndb nnɔ nɛ u cɛrɛ' tinbi nin wɔn taan' buńɔbu kí ńɛ u'Biɛ ya kuum bo. Tinbi nin wɔn taan' buńɔbu ma nnɔ, bɛ lí tien ɲɔ ta jí lí ɲmɛrɛ u'Biɛ ya fuobm bo? ¹¹ Na yé nɛn baba bo nɛ tí jɛbnh tí'ba, tí jɛbnh Uwien bo mɔ nɛ. Yonbdaan *Yesu Kristo taan' tinbi nin Uwien buńɔbu fɛnfɛnnɔ ma nnɔ, nɛ cɛrɛ' tí jɛbnh.

Adam nin Kristo ya gbɛr

¹² Unibaab bo nɛ ibiɛrɛ cin' uɲɛndun ni. Ibiɛrɛ nnɔ nɛ tuke' mikuum kí baa', nɛ binib kɛ kpukohe kímɛ bí'kɛ teh ibiɛrɛ nɛ. ¹³ Kí yaan Uwien ní de Moyis *yiko nnɔ kí laa' ibiɛrɛ tɛ nɛ uɲɛndun ni. Yiko ɲa laan là tɛ ma nnɔ, ba là tɔngɛh binib ya biɛrɛ. ¹⁴ Ama kí ńɛ Adam ya yo kí tí baa Moyis ya yo mikuum jinh binib nɛ. Nin ba tien' biɛrɛ tɛn Adam là kɛnde' Uwien ya

ñabu bó ki bii' ma ke nnó mikuum jinh be ne. Adam là yé unil wá we ní nnó ya nennnku ne.

¹⁵ Ama Uwien ya paabu nin Adam ya biil ña te, ka kpe má. Unibaab ya biil bo ne mikuum jin' binib bi yebe ma nnó, be li tien ño unibaab *Yesu Kristo má bo Uwien ña ní juoke binib bi yebe, kí de be bupaabu bù ní li yebe ka ñmábe bù kpe nin bà ní? ¹⁶ Uwien ya paabu tien' ná nin unibaab nnó ya biere tien' ná ña te. Wón unibaab ya biere bo ne Uwien ye binib ke kpe utudere. Ama Uwien ya juokm bo ne u büh binib bigbemòndenb nin bi'biere yebe ma ke nnó. ¹⁷ Unibaab ya biil bo ne mikuum ñmábe mituóm binib ke bo kí ñe wón unibaab nnó. Ní te nnó la, be li tien ño binib bà laa' Uwien ya nimòncient tà cère' Uwien bù' be bigbemòndenb nnó ña ji li le Uwien ya fuobm, kí ji libel unibaab *Yesu Kristo bo? ¹⁸ Unibaab ya biil ne tuke' utudere ki baa' binib ke bo. Nnó ne unibaab ya tuonmònmònl má bo, Uwien büh binib ke bigbemòndenb ki cèreh bi fuobe. ¹⁹ Unibaab ña bon' Uwien ma nnó ne cère' binib ke yé bibierdenb Uwien saan. Nnó ne unibaab má bon' Uwien ma nnó cère' binib ke yé bigbemòndenb Uwien saan.

²⁰ Uwien lá taa' *yiko ki baa' ne binib ya biil yebre' ki gbien'. Ama ibiere yebe ná saan la, Uwien ya nimònt má yebe ní'saan cèen ne. ²¹ Ibiere là ñmábe mituóm ne ki tukeh mikuum ki bàareh. Nnó ne Uwien ya nimònt má ñmábe mituóm ki cèreh binib yé bigbemòndenb u'saan, kí li le limiel là ña ñmábe gbenm kí ñe Yonbdaan *Yesu Kristo bo.

6

Ti kpo' nin Kristo ma nnó, ti li fuobe nin wó má ne

¹ Tó, ní te nnó ma nnó, ní ye nè ní ye ba? Ní ye nè ní ye tí li tuu ki teh ibiere ño Uwien ya nimònt ní li yebreh ne-ee? ² Na te nnó fiebu. Ti ñen' ibiere ya wábl ní ño, tí li tien mila kí liebe kí li fuobe ibiere ní? ³ Bii na ben kí ye bi síi' tinbi bà ke Uwien ya ñunm tí taan' nin *Yesu Kristo nnó tí taan' u'kuum má ne-ee? ⁴ Bi síi' te Uwien ya ñunm tí taan' Kristo ya kuum ma nnó, bí taan' kí sube' tinbi nin wón ne. Ne u'Baa Uwien ya kpieke bo, u cère' u mekre' bitenkpiib ní ño tí má ní li te mifuobfènm ní.

⁵ Ne tinbi nin wón taan' u'kuum ma nnó, tí li taan u'mekrm má ne. ⁶ Tùare mén kí li ben kí ye bi kpe' wó udòpònpòn bo ma nnó, bí kpe' tí tetekpaam má nin wó ne. Mitetekpaam nnó lá jí ní li ñmábe tuóm ño tí lá jí ní li yé ibiere ya yonbe. ⁷ Imònt, unil kpo' lá, u ñen' ibiere ya yonbt ní ne. ⁸ Ti kpo' nin Kristo ma nnó, tí teke' kí jin' kí ye tí li fuobe nin wó má ne. ⁹ Ti ben kí ye u mekre' bitenkpiib ní ma nnó, wá jí li kpo, kuum ña jí ñmábe tuóm u'bo. ¹⁰ U kpo' bolm miba kpein ne kí gben' ibiere ya tuóm. Fènfennó u fuobe, ne u'fuobm nnó yé Uwien yaam ne. ¹¹ Nnó ne ní má li büh ní'ba ten ní má kpo' kí ñen' ibiere ya tuóm ní, ne kí fuobe kí de' Uwien *Yesu Kristo bo.

¹² Nen bo, ní lá jí ní cère ibiere ní li ñmábe tuóm ní'gbenent tà li kpo nnó bo, kí lá jí ní li teh tù yé ná. ¹³ Ní lá taah ní'gbenenbel kí teh ibiere ten í yé itùonbiere ya jèwent ne. Ama ní te ten binib bà mekre' kí liebe' kí fuobe ma nnó, taa mén ní'ba kí de Uwien, kí taa ní'gbenenbel kí de wó ten í yé itùonmònmònl ya jèwent ne. ¹⁴ Na jí li te biere ya yonbt ní, kime yiko ña jí ñuuke ne, Uwien ya nimònt ne jí ñuuke ne.

Ti ñe ibiere ní kí li teh ná mán Uwien ya nun bó

¹⁵ Nĩ tingi si ba? Tĩ li teh ibiere kí ye *yiko ña ji ñuuke te, Uwien ya nimònt ne ji ñuuke te-εε? Na te nnò fiebu! ¹⁶ Na ben ki ye a taa' a'ba ki de' unil, ki boh wò ten a yé u'yonb la, a mɔnbe ki yé udaan ya yonb ne-εε? A taa' a'ba ki de' ibiere la, a yé ibiere ya yonb ne, ne ibiere bàareh nin mikuum ne. Nĩ yé a tí taa' a'ba ki de' Uwien, ki boh wò la, u li bù ñe ugbemòndaan ne. ¹⁷ Tĩ faare men Uwien. Ninbi bà là yé ibiere ya yonbe uyo uba nnò, fenfenno ni ji boh bi wòkn' ne miwòknm mà Uwien ya sen bo nnò nin ni'fèl ke ne. ¹⁸ Uwien ñen' ne ibiere ya yonbt ni, ne ki tien' ne tighemònt ya yonbe. ¹⁹ Nĩ'jiint bo ne n taa' minisaaltetem ki tien' kunennenu ñò ní fre kí cii. Uyo uba ni là taa' ni'ba ki tien' tijonkt nin fenfenm ya yonbe ne, ki teh nà ña kpe sen Uwien ya nun bó ma nnò, fenfenno ní ji ní taa ni'ba kí tien tighemònt ya yonbe, kí li yé Uwien ya nib imònmàn.

²⁰ Ni là yé ibiere ya yonbe ma nnò, niba ña là wòbndeh ne ní li teh nà cuube Uwien ya nun bó. ²¹ Ni là teh tibont tà uyo uba nnò, tù ji coh ne ife ne fenfenno, ne tu'fòrm là bàareh nin mikuum ne. ²² Ama fenfenno Uwien ñen' ne ibiere ya yonbt ni, ki tien' ne u ya yonbe, ne ni ji teh tibont tà mɔn u'nun bó. Ne mifòrm, ni li le limiel là ña ñmòbe gbenm. ²³ Ibiere ya paaku si mikuum ne, ne Uwien ya paabu si limiel là ña ñmòbe gbenm, Yonbdaan *Yesu Kristo bo.

7

Yiko nin Kristo yaab ya gber

¹ N'yaabe, n lienh nin ninbi bà nnò, ni yé binib bà ben *yiko mɔnmɔnm ne. Ni ben ki ye unil te *yiko ya wòbl ni uyo wà u laan fuobe ne. ² Nnò ne *yiko bo uje laan fuobe la, u'po ña ñmòbe sen wò ní fii u'saan, ama u'ce kpo' la, u ñmòbe usen wò ní liebe kí kun ticε. ³ Upii nebre' ki kun' ticε uyo wà u'ce laan fuobe la, bi li yin wò upiinañmaa ne. Ama u'ce kpo' la, wa ji te yiko ya wòbl ni. U liebe' ki kun' ujetò la, ba ní yin wò piinañmaa.

⁴ N'yaabe, ni'mò yaam te nnò ne. Kristo là kpo' ma nnò, ni'mò là kpo' nin wò ne, ka te yiko ya wòbl ni, ni ji yé uba yaab ne. Ni'tingi si: ni ji yé Kristo wà mekre' bitenkpiib ni nnò yaab ne, ñò tí li sònh itùon yà mɔn ki dienh Uwien. ⁵ Imòn, uyo wà ti là pε minisaaltetem bo nnò, *yiko ne là cèreh ti lenh iyenmaalbiere, ki teh tibont tà bàareh nin mikuum. ⁶ Fenfenno ti te ten ti kpo' ne ki ñen' nà là co te nnò ni, ka ji te yiko ya wòbl ni. Ti ji pε Mifuoñaanm wòngeh te usenfaan wà nnò bo ne, ki sònh Uwien ya tuonl; ta ji pε Moyis kele' yiko wà nnò là wòngeh te usenkpaan wà nnò bo.

Yiko ne cèreh unil bendeh ibiere

⁷ Tò, nĩ ye nè ní ye ba? Nĩ ye nè ní ye yiko yé ibiere ya bonn ne-εε? Na te nnò fiebu! Kime *yiko ña bi te la, ma bi li bende nà yé ibiere ya bonn. Nà bi kele' *yiko ya gbònkú ni ki ye: «La ñmòbe nunfòke la,» ma bi li bende kí ye ununfòke yé biere. ⁸ Yiko ya wòbl bo ne ibiere laa' usen ki cère' n ñmòbe ununfòke ke ya bol. Yiko ña bi te la, biere ña bi ñmòbe tuòm. ⁹ Uyo wà ma là ben yiko nnò, n là fuobe ne. Ama n tí bende' *yiko nnò ya wòbl ma nnò, ne ibiere laa' mituòm n'bo, ¹⁰ ne n kpo'. Yiko ya wòbl là bi li de nni limiel nnò, baa' nin mikuum ne min bo. ¹¹ Kime *yiko ya wòbl bo ne, ibiere laa' usen, ki lere' nni, ki cère' n kpo'. ¹² Imòn, *yiko nin u'wòbl ñen' Uwien saan ne ki mɔn, ki cuube.

¹³ Tò, nà yé nibonmònmònn ne kpènde' n'bo mikuum-ii? Na te nnò fiebu! Ibiere ne cère' n kpo'. Nibonmònmònn nnò bo ne ibiere laa' usen

ki ku' nni, ɲɔ yɪ́ ní tùɔre kí wuɔn í yé bà. Yiko nnɔ ya wɔbl nɛ wuɔn' tɛ ibiere bre ki gbien' ma bo.

Ibiere coh binib tiyonbt ma bo

¹⁴ Imɔn, ti bɛn ki ye *yiko ñɛn' Uwien saan nɛ. Min wɔn, n yé unisaal nɛ, nɛ ibiere cuo' nni tiyonbt. ¹⁵ Ma bɛn n teh nà, kimɛ n yíe ní tien nà la, ma teh nɛn. Ama n nɛn nà nnɔ n teh nɛn nɛ. ¹⁶ N teh ma yíe ní tien nà la, nɛn nɛ wuɔn' ki ye n tuo' ki ye *yiko yé nibonmɔnmɔnn nɛ. ¹⁷ Ní te nnɔ la, na yé min nɛ teh nnɔ, ibiere yà te nni nnɔ nɛ teh nnɔ. ¹⁸ N bɛn ki ye bonmɔnmɔnn nɛn nɛn, n niireh n yé unisaal ma nnɔ nɛ. N yíe ní tien nà mɔn, ama ma ní fre kí tien nɛ. ¹⁹ Kimɛ n yíe ní tien mimɔnm ma nnɔ, ma teh mè. Nà bre, ma yíe ní tien nè nnɔ, n teh nɛn nɛ. ²⁰ N teh ma yíe nà la, na yé min nɛ teh, ibiere yà te nni nnɔ nɛ teh.

²¹ Nɛn bo, n laa' n te mitetem mà ni sɔ: min wà yíe ní tien nà mɔn nnɔ, n lenh n freh ki teh nà bre baba nɛ. ²² N fɛ *Uwien ya yiko n'yɛnm ni cɛɛn nɛ, ²³ ama n laa' mituɔm miba mɔ te nni, ki mɔh nin n'yɛnmaalmɔnmɔn, ki cère' ibiere yà te nni nnɔ cuo' nni tiyonbt, n te i'wɔbl ni. ²⁴ Min wuɔ ya cɛcɛkdaan! Njɛ li fie nni ibiere yà te nni, ki li baa nin nni mikuum nnɔ saan-i? ²⁵ N faareh Uwien, kimɛ wɔn nɛ li fie nni kí ñɛ ti'Yonbdaan *Yesu Kristo bo.

Min wɔn n'yɛnmaale ni, n te *Uwien ya yiko ya yonbt ni nɛ, ama minisaaltetem ya sɛn ni wɔn, n yé ibiere ya yonb nɛ ki te i'yiko ni.

8

Mifuoñaanm nɛ dienh limiɛl

¹ Fɛnfɛnnɔ Uwien ɲa ji li dɛre bà yé *Yesu Kristo yaab ya tub. ² Kimɛ unil yé *Yesu Kristo yɔ la, *Mifuoñaanm ya tuɔm mà dienh limiɛl nnɔ, nɛ ñɛn' udaan ibiere nin mikuum ya tuɔm ni. ³ Uwien tien' *yiko ɲa ní fre kí tien nà. Kí ñɛ unisaal ya jiiint bo nɛ *yiko ɲa là ɲmɔbe tuɔm. Nɛn bo nɛ ibiere bo, Uwien sɔn' ní u'tiɛma Bijɛ unɛndun wuu ni nin tigbɛnɛnt, tù naan tinbi bibiɛrdɛnb yaar. Uwien taa' wɔn nɛ ki tien' lituɔrl kí gben' ibiere ya gbɛr. ⁴ U tien' nnɔ ɲɔ tinbi bà dàan' minisaaltetem ki pɛ *Mifuoñaanm yíe nà bo nɛ ní fre kí tien *yiko ye nà kɛ mɔnmɔnm. ⁵ Binib bà pɛ minisaaltetem bo nnɔ teh unisaal yíe nà nɛ. Ama bà pɛ *Mifuoñaanm bo nnɔ, bɛn teh mí yíe nà nɛ. ⁶ Unisaal yíe nà nnɔ bàareh nin mikuum nɛ. Ama *Mifuoñaanm yíe nà nnɔ nɛn dienh limiɛl nin uyɛnduɔn nɛ. ⁷ Kimɛ binib bà teh unisaal yíe nà nnɔ yé Uwien ya nɛnnɛndb nɛ. Ba boh *Uwien ya yiko, ka lí li fre kí bo wɔ mɔ. ⁸ Bà pɛ minisaaltetem bo nnɔ ɲa ní fre kí sɔnge Uwien ya yɛnm. ⁹ Ninbi bɛn wɔn, na pɛ nisaaltetem bo, ni pɛ *Uwien ya Fuoñaanm bo nɛ, kimɛ Uwien ya Fuoñaanm te ni'ni. Kristo ya Fuoñaanm ɲa te unil wà ni la, udaan ɲa yé u'yɔ. ¹⁰ Kristo te ninbi ni ma nnɔ, ibiere cère' ni'gbɛnɛnt li kpo mɔnɔn la, *Mifuoñaanm nɛ yé ni'miɛl kí ñɛ Uwien bù' nɛ bigbɛmɔndɛnb ma nnɔ bo. ¹¹ Uwien wà cère' *Yesu mɛkre' bitɛnkpiib ni nnɔ ya Fuoñaanm te ni'ni ma nnɔ, wɔn wà cère' Kristo mɛkre' bitɛnkpiib ni nnɔ li de ni'gbɛnɛnt tà lá li kpo nnɔ mifuoɔm kí ñɛ *u'Fuoñaanm mà te ni'ni nnɔ bo.

¹² N'yaabɛ, nɛn bo nɛ ti ɲmɔbe lifɛnl. Ama ta ɲmɔbe fɛnl nin unisaal ya tetem ɲɔ tí li teh unisaal yíe nà. ¹³ Kimɛ ni pɛ minisaaltetem bo la, ni li kpo nɛ, ama kí ñɛ *Uwien ya Fuoñaanm bo, ni wiɛ' unisaal yíe nà la, ni li fuobe nɛ. ¹⁴ *Uwien ya Fuoñaanm pekreh binib bà kɛ nnɔ nɛ yé Uwien ya bumu. ¹⁵ Uwien de' nɛ *u'Fuoñaanm mà nnɔ ɲa co nɛ yonbt ɲɔ ní liebe kí

sen bujɛwaanbu, ama *u'Fuoñaanm ne tien' ne u'bumu, ne ki cèrè' ti yih wɔ ti' Baa.* ¹⁶ *Uwien ya Fuoñaanm nin mi'yul ne kundeh imɔn ti'yɛnm ni ki teh ti yé Uwien ya bumu. ¹⁷ Ti yé Uwien ya bumu ma nnɔ, ti yé u'faajib mɔ ne. Ti yé Uwien ya faajib ne tinbi nin Kristo ke. Ti taan' ki jèndeh nin Kristo ma nnɔ, tinbi nin wɔn li taan kɪ le ukpɛke mɔ ne.

Uwien lá li kpɛke u'nib

¹⁸ N ben ki ye fɛnfɛnnɔ ya jɛnd ɲa ɲmɔbe be rɪ taa yè kɪ kpaan nin ukpɛke wà Uwien lá li ñɛn wù upaan bo kɪ de tɛ nnɔ. ¹⁹ Kimɛ Uwien ñɛn' tibont tà ke nnɔ gu nin inunmɔn ne lidaali lá Uwien li wuɔn bà yé u'bumu. ²⁰ Uwien ñɛn' tibont tà ke nnɔ juore' fɛnm. Na yé tù yíe ne ki juore' fɛnm, wɔn Uwien ne cèrè' tù juore' fɛnm. Ama tù ɲmɔbe lidɛndɛnl ki ye ²¹ lidaali liba tu'mɔ li ñɛ mituɔm mà kuuleh tù, ki cèreh tù te tɪyonbt ni nnɔ ni, ki mɔ rɪ le Uwien ya bumu ya kpɛke, ki li te liwiɛl ni. ²² Ti ben ki ye haali nin fɛnfɛnnɔ Uwien ñɛn' tibont tà ke nnɔ jèndeh ne ki kpɛndeh tɛn upii ne benh nin imɛrwɛn. ²³ Na yé tibont nnɔ baba, tinbi bà Uwien de' tɛ *u'Fuoñaanm, mi yé u'paacindkaabu nnɔ, ti'mɔ kpɛndeh ti'fɛl ni ne, ki gu lidaali lá Uwien li wuɔn kɪ ye ti mɔnbe ki yé u'bumu, u de' tɛ ki wiɛ' nnɔ. ²⁴ Ti ɲmɛrɛ' ama nɪ laan yé lidɛndɛnl ne. Unil ɲmɔbe lidɛndɛnl nibonn bo la, wa laan laa' nè ne. U laa' nè la, na ji yé dɛndɛnl u'bo. ²⁵ Ti ɲmɔbe lidɛndɛnl nibonn bo, ka laan laa' nè la, ti li mɛnde ne kɪ li gu.

²⁶ Nnɔ ne *Uwien ya Fuoñaanm toreh tɛ ti'jiint ni, kimɛ ta ben u yíe tí li kàareh wɔ ma bo. Ne *u'Fuoñaanm kàareh wɔ ki dienh tɛ, ki dunh haali nil ɲa rɪ fre kɪ le u li taa iñɔbon ya kɪ tɛkn mi lienh ná nnɔ. ²⁷ Uwien, wà ben binib ya fɛl ni te ma bo, ben *u'Fuoñaanm ya yɛnmaale. Mɛn ne kàareh wɔ u yíe ma bo ki dienh u'yaab.

²⁸ Ti ben ki ye Uwien teh tibont tà ke nnɔ u teh tù binib bà yíe wɔ ya mɔnm bo ne. Bi yé binib bà u yin' be u là bobn' ma bo ne. ²⁹ Kimɛ u là ben be ki laa' ba laan maa' be, ne ki sien' ki ye be rɪ li naan u'Bijɛ, ɲɔ u'Bijɛ rɪ li yé kibukpɛk libugol ni. ³⁰ Uwien yin' bà nnɔ, u là juɔ' ki gènde' ben ne. U yin' bà nnɔ, u cèrè' ben ne yé bigbɛmɔndɛnb. U cèrè' ben bà yé bigbɛmɔndɛnb nnɔ, u de' ben ne ukpɛke.

Niba ɲa rɪ fre kɪ bore tinbi nin Uwien ya ylem

³¹ Ti li len tu le ba kɪ pukn-i? Uwien se ti'ciɛk bó la, ɲmɛ ji li fre kɪ tien tɛ niba? ³² Wa yíe' u'tiɛma Bijɛ mɔnɔn bo, ama u taa' wɔ ki cèbe' wɔ rɪ tí kpo ti'ke ya biɛrɛ bo ne. U de' tɛ u'Bijɛ ma nnɔ, be li tien u la juoke tɛ kɪ de tɛ tibont ke? ³³ ɲmɛ li fre kɪ biin Uwien gènde' binib bà? Uwien mɔnɔn ye bi yé bigbɛmɔndɛnb ne. ³⁴ Nɛn bo, ɲmɛ li fre kɪ ye bi kpɛ utudɛrɛ? Yesu Kristo kpo'. Na yé u kpo' baba, u mɛkre' bitɛnkpiib ni mɔ ne, ki te Uwien ya jie bó, ki kàareh wɔ ki dienh tɛ. ³⁵ Be li fre kɪ bore tinbi nin Kristo u la li yíe tɛ? Ijɛnd bii uyɛnsaa bii bi jèndeh tɛ ma nnɔ bii mikɔnm bii micɛɛkɛm bii kinunbɔnk bii mikuum-i? ³⁶ Nɪ te tɛn nɪ kele' ma *Uwien ya gbɔnku ni ne. Nɪ kele' ki ye:

«Sin bo ne bi kuuleh tɛ idaan ke,
ki likeh tɛ tɛn ti yé ipe ne bi tuke ki joh be rɪ tí kòrɛ.»

³⁷ Ama *Yesu Kristo wà yíe tɛ nnɔ ya tuɔm bo ne, ti faa ki cɛn' wà ke mɔn' ki faake'. ³⁸ Imɔn, n ben ki ye niba ɲa te kɪ fre kɪ bore tinbi nin Uwien u la yíe tɛ. Mikuum, limiɛl, Uwien ya tondb, paaki bó ya tuɔm ke ya bol,

* **8:15** Grɛkmbɛ ya lenm ni bi kele' ki ye: Aba ne. Liñɔbonl nnɔ ñɛn' *Sufmɛɛ ya lenm ni ne, ne li'tingi si: Baa.

fɛnfɛnnɔ ya gber, uyo wà we ní ya gber, mituòm mà kɛ te ya bol, ³⁹ nà kɛ te paaki bó, nà kɛ te dɛntingi, Uwien ñɛn' nà kɛ nnɔ, niba ña te kí fre kí bore tinbi nin Uwien u la yíe tɛ. U wuɔn' tɛ u'yíem nnɔ kí ñɛ Yonbdaan *Yesu Kristo bo nɛ.

9

Uwien nin u'nib Israyel yaab ya gber

¹ Tɔ, n yé Kristo yɔ nɛ kí tɔkeh tigbɛmɔnt, ma nɛndeh. N'yɛnm nin *Mifuoñaanm nɛ yé bimɔnkunb ki ye ² n te uyɛnsaaciɛn ni, nɛ ní wi n'fɛl ni kí gbiekeh uyo kɛ. ³ Imɔn, n bi yíe Uwien rí wiɛ nni miñuúm kí bore min nin Kristo, n'yaab bà yé n'bol ya nib nnɔ bo. ⁴ Bɛn nɛ yé Israyel yaab. Uwien tien' bɛn nɛ u'bumu, kí de' bɛ u'kpieke, kí cuo' nin bɛ kujɔtieku mibolm mà yɛbe, kí de' bɛ *yiko, kí wuɔn' bɛ bi li pukeh wɔ ma bo, nɛ kí pùon' bɛ ipuon. ⁵ Israyel ya bol cin' nin bi ya yaajɛb nɛ. Uwien ya Nigɛndkɛ Kristo tien' u'ba unisaal kí ñɛn' bi ya bol ni nɛ. Wɔn nɛ yé Uwien kí ñmɔbe mituòm tibont kɛ bo. Wɔn si kupɛnpɛku uyo wà ña ñmɔbe gbenm. Ami.

⁶ Na yé Uwien ña fre' kí tien' u là pùon' lipuonl là nnɔ nɛ. Ama Israyel ya yaabii kɛ ña cinbe kí yé Israyel ya bol ya nib. ⁷ *Abraham ya yaabii mɔ kɛ ña cinbe kí yé Uwien ya puonl ya bumu. Kimɛ Uwien là pùon' *Abraham kí ye u'bije *Isaak ya bumu baba nɛ li yé u'yaabiimɔn. ⁸ Ní'tingi si: na yé unisaal maa' mubumu mùa nɛ yé Uwien ya bumu. Uwien ya puonl ya bumu baba nɛ yé u'bumu, kí yé *Abraham ya yaabii. ⁹ Uwien là pùon' *Abraham kí ye ma sɔ: «Nì lá ñmɛn nɔ la, n li liebe ní kí lɛ a'po Sara ñuuke kibujɛbuk nɛ.»

¹⁰ Na yé nɛn baba: tiere mɛn Lebeka mɔ ya gber. Wɔn nin ti'yaaje *Isaak là maa' ileb nɛ, mù yé mujemu. ¹¹⁻¹² Ama ba laan la maa' mubumu nnɔ, kí niireh nin mù rí tien nà mɔn bii nà bre, nɛ Uwien juɔ' kí tɔke' Lebeka kí ye uciɛn lá li tien uwaal ya yonb nɛ. Uwien len' nnɔ ñɔ wɔ rí wuɔn kí ye wa tukndeh nil ya tuonl bo kí gɛndeh wɔ, ama u'yíem bo nɛ u gɛndeh unil, nɛ miyíem nnɔ ña ñmɔbe lèbrm. ¹³ Ní te tɛn ní kele' ma *Uwien ya gbɔnku ni nɛ. Ní kele' kí ye: «N yíe Sakɔb, nɛ kí nɛn Esawu.»

¹⁴ Ní te nnɔ la, ti nín li len kí ye ba? Ti li ye Uwien teh nà ña cuube nɛ-ɛɛ? Na te nnɔ fiebu! ¹⁵ Uwien là tɔke' Moyis kí ye: «N yíe rí muɔ unil wà micɛɛkɛm la, n muɔh wɔn nɛ. N tí yíe rí tien wà tinimɔnt la, n teh wɔn nɛ.» ¹⁶ Nɛn bo, na yé unil ya yíem bo, ka yé u'ñiknm bo nɛ Uwien muɔh wɔ micɛɛkɛm. Uwien ya nimɔnt bo nɛ u muɔh unil micɛɛkɛm. ¹⁷ Ní kele' *Uwien ya gbɔnku ni kí ye Uwien tɔke' Farahɔn kí ye: «N kàan' ñɛ ubɛr ñɔ sin bo rí wuɔn binib n ñmɔbe mituòm ma bo nɛ, ñɔ binib kɛ rí cii n'yel bó utingbɛn kɛ bo.» ¹⁸ Nnɔ nɛ Uwien yíe wɔ rí muɔ wà micɛɛkɛm la, u muɔh wɔn nɛ, nɛ u yíe wà ya yul rí li faa la, u cɛreh li faa nɛ.

Uwien ya benpiebe nin u muɔh binib micɛɛkɛm ma bo

¹⁹ Nɛn bo, uba li niire nni kí ye: nì te nnɔ la, bɛ bo nɛ Uwien kɔnh nin binib kí teh ba teh ní'donbó? Bii u li fre kí ye: ñmɛ li fre kí pien Uwien u la tien u yíe ma? ²⁰ Tɔ, sin unisaalɔ, a tɛn kí yé ñmɛ nɛ kí niɛh nin Uwien-i? Timaar li fre kí niire, wà mɛn' tù kí ye «Bɛ tien' a mɛn' tɛ nɔ nnɔ-ɔɔ?» ²¹ Umaar ña ñmɔbe sɛn wɔ rí tien u'yɔkr u yíe ma-aa? U li fre kí bore tuba kí mɛ lisenl là ñmɔbe kuñuarku, kí taa tutɔr kí mɛ là ña ñmɔbe ñuorku.

²² Uwien là yíe wɔ rí wuɔn biba kí ye u'mutuol fii' bi'bo, kí yíe bɛ rí bɛnde kí ye u ñmɔbe mituòm nɛ. Nin nɛn kɛ bà fin' u'mutuol kí bi kpɛ mikuum

nnɔ, u taa' lifèsɔngl cɛɛn nɛ ki ηmɔbe bɛ. ²³ U là yíe wɔ́ rí wuɔn bitɔb mɔ́ kí ye u muɔ' bɛ micɛcɛkm nɛ, ki yíe bɛ rí bɛnde u'kpíeke yebe ki kpɛ ma bo nɛ. U là bonde' bɛn nɛ wɔ́ rí de bɛ ukpíeke nnɔ. ²⁴ Tinbi nɛ yé u bonde' bà nnɔ. Na yé u yin' tɛ *Sufmbɛ ya bol ni baba nɛ, bà ηa yé *Sufmbɛ mɔ́ te len nɛ. ²⁵ Ní te tɛn ní kele' ma Ose ya gbɔnku ni nnɔ nɛ. Ní kele' ki ye:

«Linibol là ya nib ηa là yé n'yaab nnɔ,
n li yin bɛ n'yaab,
linibol là ma là yíe lè nnɔ,
n li yíe lè.

²⁶ Bi là tɔke' bɛ nà saan ki ye ba yé n'nib la,
bi li yin bɛ n'isaan min Uwien wà fuobe ya bumú.»

²⁷ Israyel yaab bɛn wɔn, *Uwien ya nɔbonsɔknl Esayi mɔ́ là len' bi'gber ki ye: «Israyel yaab yebe tɛn likpentɛngbil mɔnɔn la, bi'ni binikàankaab nɛ li ηmere. ²⁸ Kime Yonbdaan li sɔn u'tuonl kitink bo u là len' ma bo nnɔ kí tĩ gben ka rí taande.» ²⁹ Ní liɛbe' ki te tɛn Esayi tí là len' ma ki ye:

«Yonbdaan mituɔm kɛ ya daan
ηa bi cère' ti'bol sɛn' waamu la,
ti bi kunde' tɛn Sodɔm nin Gomɔr yaab nɛ.»

Israyel yaab nin mitekjim ya gber

³⁰ Ti len nà nnɔ ya tingi si ba? Ní'tingi si: bà ηa yé *Sufmbɛ ka là nuunh Uwien rí bù bɛ bigbɛmɔ̀ndɛnb nnɔ, fɛnfɛnnɔ Uwien bù' bɛ bigbɛmɔ̀ndɛnb bi'tekjim bo nɛ. ³¹ Ama Israyel yaab bɛn là nuunh Uwien rí bù bɛ bigbɛmɔ̀ndɛnb *yiko ya bom bo nɛ ka laa'. ³² Bɛ bo nɛ ba laa'? Kime ba teke' Uwien ki jin', ki maaleh ki teh bi'tuon bo nɛ Uwien li bù bɛ bigbɛmɔ̀ndɛnb. Nnɔ nɛ bi gbiere' milum ya tɛnl, ³³ tɛn ní kele' ma *Uwien ya gbɔnku ni ki ye: «Liike mɛn, n taa' milum ya tɛnl ki ble' Siyɔn ya du ni. Lí yé litenl là binib lɛkeh li'bo ki luh nɛ. Ama wà du li'bo la, fɛ ηa rí ji wɔ.»

10

¹ N'yaabɛ, n'nun mɔ́n nà bo n kàareh Uwien si: Israyel yaab rí ηmere nɛ. ² N li fre kí kun bi'bo imɔn kí ye bi'nun mɔ́n Uwien ya tuonl bo, ama ba bɛn bi li sɔn ma bo nɛ. ³ Ba bɛn Uwien bùh binib bigbɛmɔ̀ndɛnb isɛn yà ni, nɛ ki nuunh bi'tiema sɛn, bɛ rí li yé bigbɛmɔ̀ndɛnb, ki yíe' ka paan' isɛn yà bo Uwien bùh binib bigbɛmɔ̀ndɛnb nnɔ bo. ⁴ Kime Kristo baa' ma yiko ηa ji ηmɔbe tuonl. Wà kɛ teke' wɔ́ ki jin' la, Uwien li bù udaan ugbɛmɔ̀ndaan nɛ.

Wà kɛ teke' Kristo ki jin' li ηmere

⁵ Bà nuunh bɛ rí li yé bigbɛmɔ̀ndɛnb *yiko bo nnɔ, Moyis là kele' bi'gber ki ye: «Unil wà teh *yiko ye ma la, *yiko nnɔ bo nɛ u li fuobe.» ⁶ Ama bà nuunh bɛ rí li yé bigbɛmɔ̀ndɛnb mitekjim bo nnɔ ya gber wɔn, ní kele' *Uwien ya gbɔnku ni ki ye bi la li maaleh bi'yɛnm ni ki teh: «ηmɛ li dùo paaki bó?» Ní'tingi si: ηmɛ li jiin Kristo ní? ⁷ Kí la li maaleh mɔ́ ki teh: «ηmɛ li jiire dɛntingi?» Ní'tingi si: ηmɛ li mɛkre Kristo ní? ⁸ Ní kele' *Uwien ya gbɔnku ni ki ye ba? Ní kele' ki ye:

«Uwien ya gber neke a'saan,
ki te a'nɔbu nin a'fɛl ni.»

Tigber nnɔ yé mitekjim ya gber tà ti tɔkeh tù binib nnɔ nɛ.

⁹ A yàare' ki len' binib kɛ ya nun bó ki ye *Yesu nɛ yé Yonbdaan, ki ηmɔbe midum a'fɛl ni ki ye Uwien mɛkre' wɔ́ bitɛnkpiib ni la, Uwien li ηmien ηɛ. ¹⁰ Kime a ηmɔbe midum a'fɛl ni la, Uwien bù' ηɛ ugbɛmɔ̀ndaan

ne. Ne a yaàre' ki len' binib ke ya nun bó ki ye *Yesu yé a'Yonbdaan la, Uwien li ηmien ηε. ¹¹ Imòn, ní ke'le' *Uwien ya gbónku ni ki ye: «Wà ke du u'bo la, fe ηa ní ji udaan.» ¹² Nen bo, *Sufmbe nin bà ηa yé *Sufmbe ke te miba ne. Bi'ke ya Yonbdaan te uba ne ki teh bà ke muoh ki yih wò mimòm. ¹³ Imòn: «Wà ke li muò kí yin Yonbdaan ya yel nnò, wòn ne li ηmere.»

¹⁴ Tò, binib ηa teke' wò ki jin' la, bi li tien mila kí muò kí yin wò? Ba cii' u'gber la, bi li tien mila kí teke wò kí ji? Unil ηa kpaande' tù la, bi li tien mila kí cii' tù? ¹⁵ Ba sòn' nil wò ní tí kpaande tù la, ηme li kpaande tù? Ní te ten ní ke'le' ma *Uwien ya gbónku ni ki ye: «Binib bà tuke tigbεmòmant ki we ní nnò ya cènl mòn cεen ne.» ¹⁶ Nin nen ke na yé binib ke ne tuo' tigbεmòmant nnò. Nen bo ne Esayi là len' ki ye: «Yonbdaan, ηme tuo' ki teke' ti len' nà nnò ki jin'-i?» ¹⁷ Nen bo, mitekjim ñeh tigber ya ciim ni ne, ne tigber nnò yé Kristo ya gber ne.

¹⁸ Tò, n niireh ne-a, Israyel yaab ηa là cii' ne-εε? Ben ne là cii'-a! Ní te ten ní ke'le' ma *Uwien ya gbónku ni ki ye:

«Bi cii' bi'ñofaam bó utingben ke bo,
bi'ñobon jon' utingben bo ni'ke saan.»

¹⁹ Tò, n tí niireh ne-a, Israyel yaab ηa là cii' ni'tingi ne-εε? Ben ne là cii' ni'tingi-a! Moyis là len' ηò ki ye Uwien ye:

«N li cère ní li ponbe linibol là ηa yé niba nnò,
kí cère bà ηa ben niba ya bol ní fin ni'mutuol.»

²⁰ Esayi mò là mεnge' lifèl ki len' ki ye Uwien ye:

«Binib bà ηa nuunh nni nnò, n cère' ben ne laa' nni.
Binib bà ηa là niireh n'bo nnò, n taa' n'ba ki wuòn' ben ne.»

²¹ Israyel yaab ben wòn, u len' bi'gber ki ye: «N tun' liwentunηmenl, ne ki kenbeh ki yih linibol là ηa boh nni ka ciuh n'ñòbu bó nnò.»

11

Uwien ηa wie' Israyel yaab

¹ Nen bo, n niireh ne-a, Uwien wie' u'nib Israyel yaab ne-εε? Wa wie' be fiebu. Kime min Pòl mòmòn yé Israyel yò ne, ki yé *Abraham ya yaabil, ki yé Bensamen ya lontunku yò. ² Uwien ηa wie' u'nib bà uyo bo u là juo' ki gènde' be nnò. Na ben nà ke'le' *Uwien ya gbónku ni Eli bo ne-εε? Ní ke'le' ki ye Eli biin' Israyel yaab Uwien saan ki ye: ³ «Yonbdaan, bi kuku' a'ñòbonsòknb, ki wewe' a'ponpob. Min baba ne sien', ne bi nuunh be ní ku n'mò.» ⁴ Ama Uwien jiiin' wò ki ye: «N sien' n'ba bijeb bà ηa gbaan' ki pèke' ubul Baal nnò itur ilole ne.» ⁵ Ní te nnò ne haali nin dinnò, Israyel yaab ni ní sien' binikàankaab bà Uwien gènde' be u'nimònt bo nnò ne. ⁶ U là gènde' be u'nimònt bo ne na yé bi'tuon bo. Ní bi yé bi'tuon bo ne la, Uwien ya nimònt ηa ji bi li yé nimònt.

⁷ Nnò la, ti nín li ye ba? Israyel yaab nuun' nà nnò, ba laa' nè, Uwien gènde' bà nnò ne laa' nè. Bitòb nnò wòn, Uwien cère' bi'yul faa ne. ⁸ Ní te ten ní ke'le' ma *Uwien ya gbónku ni ne. Ní ke'le' ki ye:

«Uwien fùòre' bi'yenm,
ne ki cère' bi'nun ηa lenh,
bi'tub ηa ciuh kí lá baa fenfenno wuò.»

⁹ *Dafid mò là len' bi'bo ki ye:

«Bi'jier ní li yé bi'bo kudieku,
kí li yé bi'bo ticuòr,

kí li yé bi li lɛke nà bo kí lu,
 kí li yé bi'bo utudere wà bi kpe wù.
 10 Cère bi'nun ní bɔnde bi ji la ɛnh,
 kí cère bɛ ní li tuu ki niibeh ibuɔn.»

11 Nɛn bo, n niireh nɛ-a, Israyel yaab lu' ɲɔ bi la ji ní fii kpɛlkpɛl nɛ-ɛɛ? Na te nnɔ fiebu! Bi'lum nnɔ bo nɛ bà ɲa yé Israyel yaab mɔ li ɲmɛre. Nɛn nɛ li fin bi'ponponbe. 12 Ní yé *Sufmbɛ ya biil cère' uɲɛndun laa' mimɔnm Uwien saan, nɛ bi'lum cère' bà ɲa yé *Sufmbɛ mɔ laa' lifaal Uwien saan la, bi lá li lɛ miɲmɛrm kí tí gben ma nnɔ, ní ji li te mila bo?

Bà ɲa yé Sufmbɛ ya ɲmɛrm ya gber

13 Tɔ, n ji cinbe ki lienh ninbi bà ɲa yé *Sufmbɛ nnɔ nɛ. *Yesu sɔn' nni ní tɔke nɛ u'gber ma nnɔ, n poknh n'tuonl bugben bo nɛ, 14 ki daan ki ye ní tuo' la, ní fin n'bol ya nib ya mutuol ɲɔ kí ɲmien bi'ni bi'ba nɛ. 15 Ní yé Uwien wiɛ' *Sufmbɛ ki cère' wɔn nin inibotɔ yà te uɲɛndun ni taan' buɲɔbu la, u lá li liebe kí teke bɛ ma nnɔ, ní ji li te mila bo? Na li yé bitɛnkpiib ya mɛkrm-ii?

16 Tɔ, Uwien si kpɔnɔ ya niba bó la, ní wuɔn' ki ye wɔn si kpɔnɔ nnɔ kɛkɛ nɛ. Uwien si busubu ya ɲaan la, ní wuɔn' ki yé wɔn si bu'sigben mɔ nɛ. 17 Israyel yaab te tɛn olifi ya sucaankaabu bùa bi cɔre' bu'sigben iba nɛ, ki taa' bà ɲa yé Israyel yaab ki te tɛn olifi ya subu bùa pɛn' kumuɔku ni nnɔ ya sigben ki nɛbn' ki kpɔbn' yà sien' nnɔ bo nɛ. Fɛnfɛnnɔ sin nin yà sien nnɔ kɛ ji jondeh busubu nnɔ ya ɲaan yà jindeh bù nnɔ bo nɛ. 18 Nɛn bo, la jɛbnh a'ba bi cɔre' isigben yà nnɔ bo. A li tien mila kí jɛbn a'ba, kime na yé sin nɛ tuke isiɲaan, isiɲaan nɛ tuke ɲɛ.

19 Nba la, a li ye: «Bi cɔre' isigben nnɔ ɲɔ bɛ ní taa min nɛ kí nɛbn i'bùol.» 20 Imɔn, isigben nnɔ ɲa teke' Uwien ki jin', nɛ bi cɔre' yí, sin teke' Uwien ki jin' nɛ bi taa' ɲɛ ki nɛbn' i'bùol. Ama a la nín li jɛbnh a'ba, á li fenge. 21 Kime Uwien cɔre' busubu ya sigbenmɔn la, a bɛn ki ye u li dàan sin wà yé usigbennɛbnkɛ nnɔ nɛ-ɛɛ? 22 Sekn kí bɛnde Uwien ya nimɔnt nin u'biɛrm. U bre binib bà ɲa ji pɛ u'bo nnɔ bo, nɛ ki teh sin wà pɛ u'bo nnɔ tinimɔnt. A tuu ki pɛ u'bo la, u li tuu ki teh ɲɛ tinimɔnt nɛ. Nnɔ ɲa ní la, u li wiɛ a'mɔ nɛ. 23 Ní te nnɔ nɛ Israyel yaab mɔ bo: bi wiɛ' bi'yufaa la, Uwien li jiin bɛ kí nɛbn bi là cɔre' bɛ nà saan nnɔ nɛ. U ɲmɔbe mituam wɔ ní jiin bɛ kí nɛbn. 24 Sin wà yé olifi ya subu bùa pɛn' kumuɔku ni ya sigben bi taa' ɲɛ ki nɛbn' olifi ya sucaankaabu bo nnɔ, a yé usigbencaan nɛ, ɲa yé busubu nnɔ ya sigbenmɔn. Nnɔ nɛ Uwien ye wɔ ní jiin kí nɛbn busucaankaabu nnɔ ya sigbenmɔn bu'bo la, na ní li faa.

Israyel kɛ li ɲmɛre nɛ

25 N'yaabɛ, n yíe ní tɔke nɛ tigbɛbɔlkaar tuba nɛ, ɲɔ ni la li maaleh ki teh ni yé biyenfodɛnb. Israyel yaab biba lí li ɲmɔbe uyufaa nɛ haali nin uyo wà bà ɲa yé Israyel yaab kɛ li paan Uwien ya sɛn bo. 26 Nnɔ nɛ Israyel yaab kɛ li ɲmɛre, tɛn ní kele' ma *Uwien ya gbɔnku ni. Ní kele' ki ye:

«Uɲmienl li ɲɛ Siyɔn ya du ni nɛ,
 kí gben Sakɔb ya yaabii ya biil.

27 N li gben bi'biere,
 n li cuo nin bɛ kujotieku kùa nnɔ nínɔ.»

28 Tɔ, bi yíe' tigbɛmɔnmɔnt ma nnɔ, nɛ ki kpɛnde' Uwien ya nɛnnɛndb ɲɔ ninbi nɛ ní jonde. Ama Uwien biɛ ki yíe bɛ nɛ kí ɲɛ bi'yaajɛb bo, kime wɔn nɛ là gènde' bɛ ki tien' u'yaab. 29 Kime Uwien pun' unil bupaabu bùa la,

wa liebeh ki teknh bù, u tí yin' unil la, u yin' wɔ nɛ, wa lèbreh u'yenmaale.
³⁰ Imàn, uyo bo ni'mɔ ɲa là boh Wien. Ama fɛnfɛnnɔ *Sufmbɛ ɲa bon'
 Uwien ma nnɔ nɛ u muɔ' nɛ micɛɛɛkm. ³¹ Fɛnfɛnnɔ ba bon' Uwien ma nnɔ
 nɛ Uwien muɔ' nɛ micɛɛɛkm. Nɛn nɛ li cère Uwien ní muɔ bi' mɔ micɛɛɛkm.
³² Kimɛ Uwien kuɔn' binib kɛ uyufaa ni, ɲɔ wɔ ní muɔ bi' kɛ micɛɛɛkm nɛ.

Uwien ya yɛbn ɲa ɲmɔbe kpaanm

³³ Bo! Uwien ya faal mɔ laan yɛbe-a!

U'yɛnfuom nin u'bɛnm yɛbe cɛɛn nɛ!

Nil ɲa ní fre kí bɛnde u'yɛnmaale,

ka ní fre kí bɛnde u teh ma bo mɔ.

³⁴ «ɲmɛ bɛn Yonbdaan ya yɛnmaale?

ɲmɛ li fre kí gbierɛ wɔ?

³⁵ Bii ɲmɛ kpiɛ' ki de' wɔ nibonn,

ɲɔ wɔ ní jiin kí pɛ wɔ?»

³⁶ Nibonn kɛ ɲɛn' wɔn saan nɛ. Wɔn nɛ cère' ni'kɛ te, nɛ wɔn si ni'kɛ mɔ.
 Wɔn si ukpiɛke uyo wá ɲa ɲmɔbe gbenm. Ami.

12

Kristo yɔ li ɲmɔbe mitetem má

¹ Nɛn bo, n'yaabɛ, Uwien ya nimànt bo nɛ n gbierɛh nɛ ní taa ni'ba kí de
 Uwien tɛn kitɔtuɔrwɛnk ká fuobe, ki mɔn, ki sɔnge Uwien ya yɛnm. Nɛn nɛ
 yé mipum ma sɔnge Uwien ya yɛnm. ² Ni la li te tɛn uɲɛndun wuu ya nib.
 Ama cère mɛn Uwien ní lèbre ni'yɛnmaale kí de nɛ iyɛnmaalfaan ɲɔ ní li
 sekndeh kí bɛnde Uwien yíe ná: ná mɔn, ka pɔrɛ' niba, ki sɔnge u'yɛnm.

³ Tɔ, Uwien de' nni bupaabu bùa nnɔ bo, nɛ n tɔkeh ni'kɛ ki teh ni la li
 bùh ni'ba kí gɛbreh ni kɛɛ ma bo. Unil kɛ ní tùɔrɛ kí bɛnde u yé wá, ki li
 bùh u'ba kí kpàandɛh Uwien cère' u teke' Kristo ki jin' ma bo. ⁴ Unisaal ya
 gbɛnɛnt te tuba nɛ, kí ɲmɔbe igbɛnɛnbɛl ì yɛbe. Ama i'kɛ ɲa tɛ tùon. ⁵ Ti'mɔ
 yaam te nnɔ nɛ. Nin ti yɛbe ma kɛ nnɔ ti taan' nin Kristo ma nnɔ, ti ji te
 tigbɛnɛnt tuba nɛ, nɛ wá kɛ yé tigbɛnɛnt nnɔ ya gbɛnɛnbɛl ki tuuke i'tɔ bo.
⁶ Uwien ya juokm bo nɛ u de' ti'kɛ bupaabu jɛjɛ. Nɛn bo, Uwien de' wá
 uɲɔbonsɔkn ya paabu la, udaan ní li sɔkndeh kí kpàandɛh Uwien de' wá
 mitekjim ma bo. ⁷ Uwien de' wá bupaabu wɔ ní li toreh binib la, wɔ ní li
 toreh. Uwien de' wá bupaabu wɔ ní li wɔknh la, wɔ ní li wɔknh. ⁸ Uwien
 de' wá bupaabu wɔ ní li saakreh binib ya gbɛnɛnt la, wɔ ní li saakreh binib
 ya gbɛnɛnt. Uwien de' wá bupaabu wɔ ní li punh binib tibont la, wɔ ní li
 punh kí la cuɔleh. Uwien de' wá ticiɛnt wɔ ní li likeh binib la, wɔ ní li sɔnh
 u'tuonl mɔnmɔnm. Uwien de' wá bupaabu wɔ ní li muɔh binib micɛɛɛkm
 la, wɔ ní li muɔh bɛ nin lifɛsɔngl.

⁹ Ní li yíe binib imànmàn. Cère mɛn ni'nun ní li mɔn ná mɔn ya tienm bo,
 kí li nɛn ná bre. ¹⁰ Ní li yíe tɔb tɛn ninjɛb yíe tɔb ma bo. Ní li ɲikndeh kí
 boh tɔb, ama ní cère mibom ní li kpɛrɛh kí ɲɛh ninbi. ¹¹ Li yíe mɛn lituonl
 kí la tiinh gbɛnɛnbien. Cère mɛn ni'nun ní li mɔn Yonbdaan ya tuonl bo.
¹² Ni ɲmɔbe lidɛndɛnl là u'saan nnɔ cère mɛn ni'yɛnm ní li sɔnge li'bo. Ní
 li ɲmɔbe kuminku ijɛnd ni, kí li káareh uyo kɛ. ¹³ Ní li toreh Uwien ya nib
 bà ní pɔrɛ' bɛ, kí cère ni'nun ní li mɔn bicɛnb ya tekɛm bo. ¹⁴ Ní li káareh
 Uwien wɔ ní tien binib bà jɛndɛh nɛ nnɔ u'mɔnm. Ní li teh wɔ ní tien bɛ
 u'mɔnm, ní la teh wɔ ní wiɛ bɛ ɲùum. ¹⁵ Li poknh mɛn nin bà poknh, kí
 li muɔh nin bà muɔh. ¹⁶ Li lienh mɛn kí ciìh tɔb bó. La li wɔngɛh mɛn

ni'ba, li jindeh men ni'ba tingi binib ya nun bó, ki la maaleh ki teh ni yé biyɛnfodɛnb.

¹⁷Unil tien' ηε ná bre la, la jiin wɔ ná bre. Li nuunh men ní li teh ná mɔn binib ke ya nun bó. ¹⁸Ní yé ni li fre, ne ní li ñε ninbi ne la, li ñikndeh men kí li ηme nin unil ke. ¹⁹N'jotiebe, unil tien' ne ná bre la, ninbi nin ni'yul la nuunh ní tu wɔ fɛnl, ama cère men Uwien ya mutuol ní fii wɔ ní tien u li tien ma. Kimε ní kele' *Uwien ya gbɔnku ni ki ye Yonbdaan ye: «Min ne li tu lifɛnl, min ne li jiin unil ke u'tuonl kpε ma bo.» ²⁰Ní liebe' ki kele' ki ye: «Mikònm ηmɔbe a'nennd la, de wɔ wɔ ní ji, uñuñun ηmɔbe wɔ la, de wɔ miñunm. A teh nnɔ la, ni naan ten a woreh imukuɔn ne ki cokndeh u'yul bo.» ²¹La cère mibiεrm ní faake nin ηε. Li faa nin mibiεrm a'mɔnm bo.

13

Li boh men udu ya cienb

¹Unil ke ní li boh bicienb bà likeh udu nnɔ. Kimε nil ηa yé cien ηɔ Uwien ηa tien' wɔ cien. Bà ke yé udu ya cienb nnɔ, Uwien ne tien' be bicienb. ²Nen bo, wà ke yíe' udu ya cien ya ñɔbu bó la, u yíe' Uwien sien' ki ye nen li te ma bo ne. Unil teh nnɔ la, u nuunh u'ba bo utudere ne. ³Nnɔ ne binib bà teh ná mɔn ηa fenge udu ya cienb, bà teh ná bre ne fenge be. Nen bo, ηa yíe á li fenge be la, li teh ná mɔn, ηɔ be ní li pèkeh ηε. ⁴Kimε udu ya cienb sɔnh Uwien ya tuonl là li pukn ηε a li te mɔnmɔnm ne. Ama a teh ná bre la, li fenge. Kimε na yé fεnm ne udu ya cienb ηmɔbe usen be ní dεre a'tub. Bi dieh binib ya tub la, bi sɔnh Uwien ya tuonl ne be ní wuɔn kí ye Uwien ya mutuol fih bà teh ná bre bo. ⁵Nen bo, na yé ni boh udu ya cienb kí fenge utudere baba ne. Ama ni boh be kime ni'yεnm ni, ni ben ki ye nen ne mɔn.

⁶Nen bo ne ni pèh lenpo. Kimε lenpotekb nnɔ, Uwien ne sien' bi'mɔ be ní li sɔnh li ya tuonl nin inunmón. ⁷Li teh men unil ke u kpε ní li teh wɔ ná. Li pèh men lenpo ki dienh bilenpotekb, kí li pèh tikre ki dienh tikrtekb, kí li boh bà kpε ní li boh be, kí li selndeh bà kpε ní li selndeh be.

Li yíe men tɔb

⁸La ηmɔbe men uba fɛnl. Lifɛnbaabl là ni li ηmɔbe lè si: ní li yíe tɔb ne, kime unil wà yíe u'tɔ la, udaan bon' *yiko ye ná ke nnɔ ne. ⁹Imòn, *yiko wà ye: «La teh nanmaal, ki la ku nil, ki la suh, ki la ηmɔbe nunfɔke utɔ ya bonn bo» nin wà ke sien' nnɔ taan' ki te yikobaab wà ye: «Li yíe a'tɔ ten a yíe a'ba ma bo» nnɔ ni ne. ¹⁰Unil wà ηmɔbe miyíem ηa teh u'tɔ ná bre. Nen si unil ηmɔbe miyíem la, u boh *yiko ye ná ke nnɔ ne.

Bonde men kí li gu Kristo ya baam

¹¹Tɔ, n lienh nnɔ kime ni ben ti te uyo wà. Ní yé uyo wà ni li finde migùɔnm bo ne. Kimε lidaali là ti li ηmεre nnɔ ηa ji fɔke ten lidaali là ti teke' Kristo ki jin' nnɔ. ¹²Kuyɔku gèbre'-a! Kutaaku ya wendm ηa ji fɔke. Nen bo, cère men tí daan licinñunl ya tuonl, kí bèle kuwenwenku ni ya jεwent. ¹³Cère men tí li te mɔnmɔnm ten binib te ma uwien ni. Cère men tí la li yíe uninfenjin, ki la ñuh ki yibeh, ki la teh sɔnsɔndl, ki la teh fεnfεnm, ki la kɔnh jεr, ki la ηmɔbe nenk. ¹⁴Taa men Yonbdaan *Yesu Kristo kí tien ni'liεrl, ki la ji ní de ni'gbenent sen tù ní tien tù yíe ná.

14

La biindeh men tɔb jier ya jim bo

¹ Tɔ, teke mɛn wà ɲa faa tekjim ni, ki la nich nin wɔ u maaleh ma bo. ² Nba la, uba li fre kí maale kí ye tijier tuba ɲa kùɔ u'tekjim bo, kí ɛ wà ɲa faa tekjim ni nɔ kùɔ tinɔnt, nɛ ki jinh tikpinfer baba. ³ Wà jinh ni'ke nɔ, la li séreh wà jinh tijier tubamɛ nɔ. Wà mɔ ɲa jinh tijier tubamɛ nɔ, la biindeh wà jinh ni'ke nɔ. Kimɛ Uwien teke' u'mɔ nɛ. ⁴ A yé ɲmɛ ki biindeh u'tɔ ya tonsɔnɔl-i? U teh ní mɔn bii u teh na mɔn la, ní likeh u'cɛnbaa nɛ. Nɛ u li tien nè ní li mɔn nɛ, kimɛ Yonbdaan li fre kí sere u'ciɛk bó.

⁵ Ní te nɔ nɛ iwentun mɔ bo. Uba maaleh ki teh iwentun iba cɛn' i'tɔ nɛ, utɔ mɔ maaleh ki teh i'ke te miba nɛ. Unil ke ní li teh u maaleh ma bo. ⁶ Unil wà boh liwentunl liba ki cɛn' i'tɔ la, u boh ɛ ki selndeh Yonbdaan nɛ. Unil wà jinh ni'ke la, u jinh ki selndeh Yonbdaan nɛ, kimɛ u faareh Uwien nɛ kí yaan kí ji. Wà mɔ ɲa jinh tijier tubamɛ nɔ, wa jinh tù ki selndeh Yonbdaan nɛ, kimɛ u'mɔ ɲa jinh tù ki faareh Uwien nɛ. ⁷ Ti'ni uba ɲa fuobe ki de' u'ba. Uba mɔ ɲa kpuokeh ki dienh u'ba. ⁸ Ti fuobe la, ti fuobe ki de' Yonbdaan nɛ. Ti tí kpo' la, ti kpo' ki de' Yonbdaan nɛ. Nɛn bo nɛ ti fuobe bii ti kpo' la, ti yé Yonbdaan yaab nɛ. ⁹ Kimɛ Kristo kpo' ki mɛkre' bitenkpiib ni, ɲɔ wɔ ní li yé bitenkpiib nin binifuob ke ya Yonbdaan nɛ. ¹⁰ Nɛ sin, ní te nɔ la, bɛ tien' a biindeh a'tɔ? A'mɔ, bɛ tien' a séreh a'ninje? Ti'ke li jo kí sere Uwien ya nun bó, nɛ wɔ ní bu te tibuur. ¹¹ Kimɛ ní kele' *Uwien ya gbɔnku ni ki ye:

«Min Yonbdaan wà fuobe nɛ len' ki ye:
nisaal ke nisaal li gbaan n'nintuɔli,
kí yàare u'ñbu kí ye min nɛ yé Uwien.»

¹² Nɛn saan nɛ unil ke li tɔke [Uwien] u tien' ma bo.

Uba la cère u'tɔ ní tère Uwien ya sɛn ni

¹³ Nɛn bo, cère mɛn ti dàan' tɔb ya biinm. Ni li cɛ nà bo si: ni la tien' niba nè ní tuln ni'ɔ Uwien ya sɛn ni, kí cère wɔ ní kɔ libiil ni. ¹⁴ Yonbdaan *Yesu bo, n mɔnbe ki bɛn ki ye jier tuba ɲa yé jɔknt. Unil ye tijier tuba yé tijɔknt la, tù yé tijɔknt wɔn baba bo nɛ. ¹⁵ A jinh tijier ki bɛn ki ye ní li saa a'tɔ ya yɛnm la, ɲa ji kpe yíem ya sɛn. La cère Kristo kpo' unil wà bo nɔ ní juore fɛnm a jinh tijier tà nɔ bo. ¹⁶ La cère mɛn nibonn nà mɔn ki de' nɛ nɔ ní li yé nibonn nà bi'tɔb li suke nɛ ni'bo. ¹⁷ Kimɛ Uwien ya bɛl ɲa yé jim nin ñunm ya gɛr. Li yé tibont tà *Mifuoñaanm dienh te tù nɔ ya gɛr nɛ. Tun si: tigbɛmɔnt nin uyɛnduɔn nin uyɛnsɔnge. ¹⁸ Unil ɲmɔbe mi ya tetem, ki sɔnh ki dienh Kristo la, Uwien ya yɛnm sɔnge u'bo nɛ, nɛ binib pèkeh wɔ.

¹⁹ Nɛn bo, cère mɛn tí li nuunh nà li cère tí li kpe buñɔbu, ki li cère tí'ni wà ke ní li faakreh mitekjim ni. ²⁰ La saah Uwien ya tuonl tijier bo. Imɔn, jier tuba ɲa yé jɔknt, ama nà bre si: unil li ji tijier tà nè ní tuln u'tɔ Uwien ya sɛn ni nɛ. ²¹ Nà mɔn si: á dàan tinɔnt nin mídaam nin tijier tà ke li tuln a'ɔ Uwien ya sɛn ni nɛ. ²² A'tekjim bo a ɲmɔbe iyɛnmaale ke tu ya bont bo la, cère nè ní li te a'fèl ni Uwien ya nun bó. Unil wà jeke' wɔ ní tien nibonn u'yɛnmaale ɲa biindeh wɔ la, Uwien ya mɔnm te u'bo nɛ. ²³ Ama unil jinh tijier ki jieh la, u biindeh u'ba nɛ Uwien ya nun bó. Udaan jieh ma nɔ, wa teh mitekjim ye ma bo, kimɛ nà ke ɲa yé tekjim yaann yé ibiere nɛ.

15

Li toreh mɛn tɔb bɛ ní faake mitekjim ni

¹ Tinbi bà faa mitekjim ni nno, nĩ mɔn tí li toreh bà ɲa faa tekjim ni nno ne bi'jiint ni, ki la li nuunh tí li teh ti'yenm yie ma. ² Cère men ti'ni wà ke rí li teh nà sɔnge u'tɔ ya yenm, ki mɔn ki de' wɔ, kí li toreh wɔ wɔ rí faake mitekjim ni. ³ Kimɛ Kristo ɲa là nuunh wɔ rí li teh u'yenm yie ma. Ten nĩ kele' ma *Uwien ya gbɔnku ni ki ye: «Bà sukreh ɲe nno, ya suk juore' min bo ne.» ⁴ Nà ke là kele' *Uwien ya gbɔnku ni uyo bo nno, nĩ là kele' nè rí wɔkn tɛ ne. Nĩ là kele' nè rí de tɛ kuminku nin uyenduɔn ɲɔ tí li ɲmɔbe lidendɛnl ne. ⁵ Uwien wà yé kuminku nin uyenduɔn ya daan nno, rí cère ní li lienh ki ciuh tɔb bó *Yesu Kristo yie ma bo, ⁶ ɲɔ ni'ke rí taa iyenmaale iba kí kpaan buñɔbu, kí pèke Uwien, ti'Yonbdaan *Yesu Kristo ya Baa.

Kristo baa' unil ke bo ne

⁷ Nen bo, li teknh men tɔb ten Kristo teke' ne ma ɲɔ nè rí de Uwien ukpieke. ⁸ N tɔkeh ne ne, Kristo là tien' *Sufmbɛ ya tonsɔnl, ɲɔ Uwien là pùon' bi'yaajɛb nà nno nè rí tien ne. Nen ne wɔngeh ki teh Uwien yé umemɔndaan. ⁹ Kristo baa' ɲɔ bà ɲa yé *Sufmbɛ mɔ rí kpieke Uwien kí ɲɛ u muɔh binib micɛɛkm ma nno bo ne ten nĩ kele' ma *Uwien ya gbɔnku ni ki ye:

«Nen bo ne n li pèke ɲɛ inibol ke ni,
kí gè iyuon kí donde ɲɛ.»

¹⁰ Nĩ tí kele' ki ye:

«Ninbi inibotɔ nno,
li poknh men nin Uwien ya nib.» ¹¹ Nĩ tí liebe' ki kele' ki ye:

«Ninbi inibotɔ ke,
li pèkeh men Yonbdaan,
inibol ke rí li dondeh wɔ.»

¹² Esayi mɔ là len' ki ye:

«Unil uba li ɲɛ Yese ya bol ni,
wɔn ne li fii kí li ɲmɔbe mituɔm inibol ke bo,
inibol ke li ɲmɔbe lidendɛnl wɔn bo ne.»

¹³ Uwien wà yé lidendɛnl ya daan, rí de ne uyensɔnge nin uyenduɔn kí gbien isen ke ni, kí ɲɛ ni'tekjim bo, ɲɔ *Mifuoñaanm ya tuɔm rí cère ni'dendɛnl nno rí li yɛbreh ki gbiekeh.

Pɔl lienh u'tuonl bo

¹⁴ N'yaabɛ, ninbi ya bɔl wɔn, min nin n'yul ben n'yenm ni ki ye ni'nimɔnt yebe ki gbien', ni ɲmɔbe mibɛnm isen ke ni, ki li fre kí li gbierɛh tɔb. ¹⁵ Nin nen ke n mɛnge' lifɛl ki kele' kugbonku kuu ni nibɛmbɛ saan, ɲɔ rí tiere ne tigber tà ni kpie' ki cii' tù ɲɔ ne. N kele' nno kí ɲɛ Uwien là de' nni bupaabu bùa ¹⁶ kí tien' nni *Yesu Kristo ya tonsɔnl bà ɲa yé *Sufmbɛ saan nno ne. N sɔnh lituonl nno ten utɔtuɔrke ne, kí tɔkeh bà ɲa yé *Sufmbɛ nno Uwien ya gbɛmɔnmɔnt, ɲɔ be rí li yé lituɔr l là *Mifuoñaanm cère' li yé Uwien yaal, u'yenm sɔnge li'bo. ¹⁷ *Yesu Kristo bo ne n li fre kí jɛb n'ba n sɔnh lituonl là ki dienh Uwien nno bo. ¹⁸ Kimɛ ma rí fre kí mɛnge fɛl kí len niba bo, kí kɛnde Kristo taa' nni n sɔn' lituonl là ki cère' bà ɲa yé *Sufmbɛ boh Uwien nno bo. N'lenm nin n'tuon ni ne u tien' nè, ¹⁹ kí ɲɛ miyɔkm ya bont nin Uwien ya Fuoñaanm ya tuɔm bo. Nno ne n fre' kí tɔke' Kristo ya gbɛmɔnmɔnt ni'ke saan, kí ɲɛn' Yerusalem kí tĩ baa' Iliri ya tinfɛnm ni. ²⁰ N'nun là mɔn rí tɔke tigbɛmɔnmɔnt nno nib ɲa laan là cii' Kristo ya yel nà saan nno ne, kimɛ ma là yie rí ɲuɔn uba ya tɛnpuul bo. ²¹ N là yie rí tien ten nĩ kele' ma *Uwien ya gbɔnku ni nno ne. Nĩ kele' ki ye:

«Ba là tɔke' binib bà u'gber nno li lɛ wɔ,

ba ŋa là cii' u'gbɛr nnɔ li cii tù.»

Polye wɔ́ n'jo Erom bó

²² Nɛn nɛ là tuu ki piendeh nni ki cèrɛ' ma fre' ki baa' ni'saan. ²³ Fɛnfɛnnɔ ma ji ŋmɔbe tuonl iten nnɔ ni. N ñɛn' ibin ibin ki nuunh rí baa ni'saan, nɛ ka laa' bɔ̀nl. ²⁴ Ama n yíe rí jo España. N daan n joh nɛ la, rí ñɛ kí lɛ nɛ, kí jonde ni'tɔ̀ntɔ̀kn bo waamu ŋɔ ní tore nni rí baa ni'bó.

²⁵ Ama fɛnfɛnnɔ, n laan joh Yerusalem nɛ Uwien ya nib ya torm bo. ²⁶ Kime Kristo yaab bà te Maseduɔnn nin Akayi ya tinfenm ni nnɔ cèkre' bi'yɛnm bɛ rí tore Kristo yaab bà yé bijiinb ki te Yerusalem ni nnɔ. ²⁷ Imɔ̀n, bi là cèkre' bi'yɛnm nɛ, nɛ ní li bi kpe bɛ rí tore bɛ nɛ. Kime *Sufmbɛ laa' Uwien ya mɔnm mà nnɔ, bi gbiire' mè nin bà ŋa yé *Sufmbɛ nɛ. Nɛn bo nɛ ní kpe bà ŋa yé *Sufmbɛ mɔ́ rí gbiire bi'bont nin Sufmbɛ. ²⁸ N taan' mipum nnɔ ki gben', ki taa' ki jon' Yerusalem ki tí de' bɛ la, n li ñɛ ni'saan nɛ kí yaan kí jo España ya du bó. ²⁹ Nɛ n bɛn ki ye n we ní ni'saan la, n li baa nin Kristo ya mɔnm mà yebe nɛ.

³⁰ N'yaabɛ, ti'Yonbdaan *Yesu Kristo bo nin *Mifuoñaanm ya yíem bo, nɛ n gbáanh nɛ, ní tore nni kí li kàareh Uwien ki dienh nni, ³¹ ŋɔ wɔ́ rí ñɛn nni Sude ya tugbendɛnb ya nuɔ ni, kí li kàareh wɔ́ mɔ́ ki teh wɔ́ rí cèrɛ mipum mà n tuke mè kí joh Yerusalem bó nnɔ, Uwien ya nib rí tí teke mè mɔnmɔnm. ³² Nnɔ nɛ Uwien tuo' la, n li baa ni'saan nin uyensonge, kí fuore waamu. ³³ Uwien wà yé uyenduɔn ya daan rí li te nin ni'ke. Ami.

16

Ifuonde

¹ Tɔ́, n yíe ní teke ti'ninɛ Febe nɛ. U yé wà sɔnh Kristo ya taanl là te Sankre ya du ni nnɔ ni nɛ. ² Yonbdaan ya yel bo, teke mɛn wɔ́ tɛn ní kpe bɛ rí li teknh Uwien ya nib ma bo. Uyo wà kɛ u lá cieke ní tore wɔ́ la, ní tore wɔ́. Kime wɔn mɔ̀nɔ̀n là tore' binib bi yebe. U là tore' min mɔ̀nɔ̀n.

³ Ní fuonde Prsil nin Akilas kí de nni. Bi yé n'tonsɔnlieb nɛ *Yesu Kristo ya tuonl ni. ⁴ Bi là nuunh bɛ rí ŋmien min nɛ kí tí benh bɛ rí kpo. Nɛn bo nɛ n faareh bɛ. Na yé min baba nɛ faareh bɛ, Kristo ya táan yaab bà ŋa yé *Sufmbɛ nnɔ mɔ́ kɛ faareh bɛ nɛ. ⁵ Ní fuonde Kristo yaab bà taakeh bi'den ki kàareh nnɔ mɔ́ kí de nni. Ní fuonde n'jo Epayinɛt kí de nni. Wɔn nɛ kpiɛ' ki teke' Kristo ki jin' Asi ya tinfenm ni. ⁶ Ní fuonde Mari kí de nni. U'gbɛnɛnt ben' ni'bo cɛɛn nɛ. ⁷ Ní fuonde n'ninjieb Andronikus nin Yuniyas. Min nin bɛn nɛ là te lipɛkl ni. Bi ŋmɔbe liyel *Yesu ya tondb saan. Bi kpiɛ' ki teke' Kristo ki jin' nin nni mɔ̀nɔ̀n.

⁸ Ní fuonde n'jo Ampliyatus kí de nni. N yíe wɔ́ ki gbien' Yonbdaan bo nɛ. ⁹ Ní fuonde n'jo Urbɛn. U yé ti'tonsɔnlie nɛ Kristo ya tuonl ni. Ní fuonde n'jo Stakis mɔ́ kí de nni. ¹⁰ Ní fuonde Apeles wà wuon' ki ye u mɔ̀nbɛ ki yé Kristo yɔ́ nnɔ kí de nni. Ní fuonde Aristobul nin u'den yaab. ¹¹ Ní fuonde n'den yɔ́ Herodiyɔn, kí fuonde Narsis nin u'den yaab bà pɛ Yonbdaan bo nnɔ. ¹² Ní fuonde Trifenn nin Trifos bà ya gbɛnɛnt ben' Yonbdaan ya tuonl ni nnɔ, kí fuonde ti'jo Pɛrsid wà mɔ́ ya gbɛnɛnt ben' Yonbdaan ya tuonl ni nnɔ. ¹³ Ní fuonde Yonbdaan ya tonsɔnmɔ̀n Lufus nin u'naa wà yé n'mɔ́ ya naa nnɔ. ¹⁴ Ní fuonde Asenkirt nin Flegon nin Hermɛs, kí fuonde Patrobas nin Hermas nin ti'ninjieb bà te bi'saan nnɔ. ¹⁵ Ní fuonde Filolɔg nin Yuli, kí fuonde Nere nin u'ninɛ nin Olimpás nin

Uwien ya nib bà ke te bi'saan nnɔ. ¹⁶ Ní fuonde ni'tɔb mɔnmɔnm. Kristo ya táan yaab ke fuondeh ne.

Igbierfɔrke

¹⁷ N'yaabe, n gbáanh ne ne, liike men ni'yul bo nin binib bà boreh ne ki cèreh ni tùreh nnɔ. Ben ne nieh nin bi là tɔke' ne Uwien ya gber tà nnɔ. Ni la nekndeh bi ya nib, ¹⁸ kime ba yé ti'Yonbdaan Kristo ya tonsɔnb. Bi sɔnh bi'pòr bo ne, ne ki ñmɔbe uññmaa, ki lereh binib bà ya benm ña yebe. ¹⁹ Ninbi ben wɔn, unil ke ben ni ñmɔbe mibom ma bo. Nen ne cère' n'yenm sɔnge ni'bo. N yie ní li ñmɔbe miyefuom kí gbien, kí li teh ná mɔn ne, kí li ceke kí lɔkeh ná bre. ²⁰ Na ní wuɔke Uwien, uyenduɔn ya daan, li cère ni te kí mere *Satan. Ti'Yonbdaan *Yesu ní juoke ne.

²¹ N'tonsɔnlie Timote fuondeh ne. N'den yaab Lusiyus nin Sasɔn nin Sosipater mɔ fuondeh ne.

²² Min Tetiyus wà Pɔl cère' n kele' kugbɔnku kuu nnɔ mɔ fuondeh ne Yonbdaan ya yel bo.*

²³ Gayus wà teke' min Pɔl nin Kristo ya taanl yaab ke ya cɛnku nnɔ mɔ fuondeh ne. Erat wà ñuuke udu wuu ya like nnɔ mɔ fuondeh ne. Ti'ninje Katus mɔ fuondeh ne.

[²⁴ Yonbdaan *Yesu Kristo ní juoke ne. Ami.]†

²⁵ Cère men tí kpieke Uwien. U ñmɔbe mituɔm mà li cère tí li faa mitekjim ni. N tɔkeh *Yesu Kristo ya gbemɔnmɔnt tà nnɔ ne ye nnɔ. Tù là buɔ ne haali uyo bo ne Uwien kpiire' tù, ²⁶ ki cère' fenfennɔ tù te upaan bo. *Uwien ya ñbonsɔknb là kele' tù bi'gbɔnt ni ma nnɔ ne cère' tù ji te kuwenwenku ni. Uwien wà tuu ki te nnɔ, ne là sien' ki ye inibol ke ní cii tù, ña kí li ñmɔbe mibenm kí teke wɔ kí ji kí li boh wɔ. ²⁷ Uwien baba ne yé uyenfodaan, ki kpɛ ukpieke uyo wà ña ñmɔbe gbenm *Yesu Kristo bo. Ami.

* **16:22** Pɔl nin u'yul ña cinbe ki kele' kugbɔnku bugben. U lienh ne uje uba cengeh ki kieh bi yih wɔ Tetiyus. † **16:24** Bi kpie' ki kele' tigbɔnt tà nnɔ ya tuba ni migbiirm 24 ña te tu'ni.

Kugbɔnkpiεku kua Pɔl kɛle' ki de'

Korɛnt yaab nnɔ

Nà wɔnghɛ kugbɔnku kuu te ma bo

Pɔl ya sɛn ya jom nle bo nɛ u caan' Kristo ya taanl là te Korɛnt ni nnɔ. Korɛnt yé Grɛkmbɛ ya ducɛncien ya uba nɛ. Udu nnɔ ya ɱɛrsienbùon bo nɛ cère' u là ɱmɔbe lifaal ki gbien'. Binib bà yɛbe là fuobe fɛnfɛnm nɛ udu nnɔ ni, ki pɛ ibule bo.

Pɔl cii' bi ye Kristo yaab ni biba mɔ fuobe fɛnfɛnm nɛ (1:11; 7:11). Udu nnɔ ya nib ya tetem bo nin bi là lienh Kristo yaab bo tigbɛr tà nnɔ, nɛ cère' bi kɛle' kugbɔnku ki niire' Pɔl bi li te ma bo. Nɛ Pɔl kɛle' kugbɔnku kuu ki jiin' bɛ bi'niire nnɔ.

Kí cin liyul 1 kí tí baa iyul 4, Pɔl ye binib bà kɛ tɔkeh Kristo ya gbɛmɔnmɔnt nnɔ, kɛ sɔnh lituonbaabl nɛ. Nɛn bo nɛ nà kpe bɛ ní li findeh nin tɔb.

Kí cin iyul 5 kí tí baa iyul 11:16, Pɔl ye Kristo yaab ɱa ji yé yonbe. U ye unil yé Kristo yɔ ki biɛ ki teh fɛnfɛnm la, bɛ ní pien wɔ (iyul 5–6). U wuɔn' bɛ bi li te ma bo upiikuɔn ya sɛn ni (iyul 7) nin bi li fuobe ma bo nin bà ɱa yé Kristo yaab (iyul 8–10). U sureh bɛ bɛ ní li nuunh tɔb ya mɔnm, kí li boh tɔb nɛ, kí li yíe tɔb, kí la ɱmɔbe pàpàare (iyul 13).

Iyul 15 ni, Pɔl ye Uwien mɛkre' Kristo ma nnɔ, u li mɛkre bitɛnkpiib mɔ. Pɔl sureh Korɛnt yaab bɛ ní taan mipum kí tí tore Kristo yaab bà yé bijiinb Yerusalem bó. U tí fɔre' nin ifuonde nɛ (16).

Ifuonde

¹Uwien ya yíem bo nɛ u yin' min Pɔl, ní li yé *Yesu Kristo ya tond. Min nin tí'ninje Sɔstɛnn nɛ kieh kugbɔnku kuu ²tí de Uwien ya taanl yaab bà te Korɛnt ya du ni nnɔ. U gɛnde' bɛ kí ɱɛ *Yesu Kristo bo nɛ ki tien' u'yaab. U gɛnde' bɛ bɛ ní li ɱmɔbe mitetem mà dɛkre' u'bo nin binib bà kɛ muɔh ki yih Yonbdaan *Yesu Kristo ya yel ní'kɛ saan nnɔ nɛ. U yé tinbi nin bɛn kɛ ya Yonbdaan nɛ. ³Tí'Baa Uwien nin Yonbdaan *Yesu Kristo ní juoke nɛ, kí de nɛ uyenduɔn.

Pɔl faareh Uwien u tien' Korɛnt yaab mimɔnm mà nnɔ bo

⁴N tuu ki faareh n'Wien ní'bo kí ɱɛ u tien' nɛ mimɔnm ni yé *Yesu Kristo yaab ma nnɔ bo nɛ. ⁵Kimɛ ni yé u'yaab ma nnɔ nɛ Uwien tien' nɛ mimɔnm ki gbien' isɛn ke ni, milɛnm nin mibɛnm kɛ ni, ⁶kí ɱɛ bi tɔke' nɛ tigbɛr tà Kristo bo, ni teke' tú, kí cère' tú kpe' tú kpe' ɱnaan ní'ni nnɔ bo. ⁷Nɛn bo, ninbi bà gu nin inunmɔn lidaali là tí'Yonbdaan *Yesu Kristo li ɱɛn u'ba upaan bo nnɔ Uwien ya paabu buba mɔnɔn ɱa ji pɔre' nɛ. ⁸Wɔn nɛ li cère ní li faa kí tí fɔre ɱɔ lidaali là tí'Yonbdaan *Yesu [Kristo] li baa ní nnɔ bi la lɛ bi li biin nɛ nà bo. ⁹Uwien yé umɛmɔndaan nɛ. Wɔn nɛ yin' nɛ ní taan nin u'Bije tí'Yonbdaan *Yesu Kristo.

Miborm mà te Kristo ya taanl yaab ni

¹⁰N'yaabɛ, tí'Yonbdaan *Yesu Kristo ya yel bo nɛ n sureh nɛ ní li lienh ki ciih tɔb bó, kí la cère borm ní li te ní'ni. Ama ní li kpe buɱɔbu mɔnmɔnm, kí li ɱmɔbe iyɛnmaale iba, kí li kpe usɛn uba. ¹¹Tɔ, n'yaabɛ, Kolowe* den

* 1:11 Kolowe yé upii nɛ.

yaab tåke' nni ki ye ifinfinde te ni'ni. ¹² N ye rí len ná si: ni'ni biba lienh ki teh ben pe Pål bo ne, bitåb teh ben pe Apolos bo ne, bitåb teh ben pe Pier† bo ne, bitåb må teh ben pe Kristo bo ne. ¹³ Kristo bobore' ne-εε? Bi kpe' Pål ne udåpånþån bo ni'bo-oo? Pål ya yel bo ne bi sii' ne Uwien ya ñunm-ii? ¹⁴ N faareh Uwien, Kripus nin Gayus baba ña ñi la, ma sii' uba ni'ni Wien ya ñunm. ¹⁵ Nen bo, uba ña rí fre kí ye bi sii' ne Uwien ya ñunm n ya yel bo ne. ¹⁶ Oo! N sii' Sitefanas nin u'den yaab må. Ma teke' ki jin' ki ye n liebe' ki sii' uba Uwien ya ñunm ki pukn'. ¹⁷ Kimε Kristo ña sån' nni rí li siih binib Uwien ya ñunm. U sån' nni rí li tåkeh binib u'gbeþmånþmån ne, ki la tuuke unisaal ya yenfoghber ñå *Yesu ya kuum udåpånþån bo la juore fεnm.

Yesu Kristo ne yé Uwien ya tuóm nin u'yenfuom

¹⁸ Imån, Kristo ya kuum udåpånþån bo yé tiwaargber ne bà pe fεnm ya sen bo, ama tinbi bà Uwien ñmiendeþ te nnå, tinbi bo ni yé Uwien ya tuóm ne. ¹⁹ Kimε ni kele' *Uwien ya gbånku ni ki ye Uwien ye:

«N li gben biyenfodeþb ya yenfuom,
kí cère bibenþenþb ya þenm rí juore fεnm.»

²⁰ Tå, uyenfodaan ji te la? Yiko ya wånwåknl ji te la? Miniem ya nil ji te la uyo wuu nå? Uwien wuån' ki ye uþendun ya yenfuom yé liwaarl ne. ²¹ Kimε uþendun wuu ya nib nin bi'yenfuom ke ba fre' ki þende' Uwien u'yenfuom ni. Nen bo ne Uwien cåkre' u'yenm wå rí cère binib bà teke' Kristo ki jin' nnå rí ñmere kí ñe tiwaargber tà ti kpaandeh tù ki tåkeh binib nnå bo. ²² *Sufþbe nuunh be rí le miyåkm ya bont ne, ne Grekþbe nuunh miyenfuom. ²³ Ama tinbi tåkeh binib bi kpe' Kristo udåpånþån bo ma nnå ya gber ne. Tù yé tigber tà cåkreh *Sufþbe ne, ki yé tiwaargber bà ña yé *Sufþbe bo. ²⁴ Ama Kristo yé Uwien ya tuóm nin u'yenfuom ne binib bà Uwien yin' be nnå bo; *Sufþbe nin bà ña yé *Sufþbe ke. ²⁵ Kimε binib yih Uwien ya tuonl lá liwaartuonl nnå cen' unisaal ya yenfotuonl, ne u'jiint må ñmåbe mituóm ki cen' unisaal ya tuóm.

²⁶ N'yaabe, tiere men Uwien yin' ne ki laa' ni yé bidenþ bà. Unisaal bo ni'ni biyenfodeþb nin inigþengþeng ña yeþe, ne ba yé iden ya ñmåbe mituóm yaab må ña yeþe. ²⁷ Ama binib likeþ bà ki teh ba þen niba nnå, Uwien gende' þen ne wå rí jin bi yih bà biyenfodeþb nnå ife, ki gende' bi yih bà ijiin nnå wå rí jin bi yih bà bifefaab nnå ife. ²⁸ Binib likeþ bà ki teh ba ñmåbe pukm uþendun ni ki yindeþ be, ki yih be fεnm nnå, Uwien gende' þen ne, ki tien' binib likeþ bà ki teh bi ñmåbe mipukm nnå fεnm. ²⁹ U tien' nnå ñå uba la li jebnh u'ba wån Uwien ya nun bó ne. ³⁰ Wån ne taan' ninbi nin *Yesu Kristo, ki cère' Kristo yé ti'bo miyenfuom. Wån Kristo bo ne u bu' te bigþemånþenþ, ki gende' te tí li yé u'yaab, ki de' te ki wiε'. ³¹ Nen bo, ni te ten ná kele' *Uwien ya gbånku ni nnå ne. Ni kele' ki ye: «Unil ye wå rí wuån u'ba la, wå rí wuån u'ba Yonþdaan bo.»

2

Pål tåkeh binib bi kpe' Kristo udåpånþån bo ma nnå ya gber

¹ N'yaabe, min månån lá baa' ni'saan ma nnå, ma baa' nin inþabon ya ya ciim faa, ka baa' nin binib ya yenfuom rí lá tåke ne Uwien ya bonþalkaar ya gber, ² kimε ma lá jεke' rí tåke ne gber tuba ki kende' *Yesu Kristo ya gber, wån wå bi kpe' wå udåpånþån bo nnå ya gber. ³ N lá te ni'saan ma

† 1:12 Ni kele' migþiirm miε ni ki yé Kefasi ne. Bi liebe' ki yih wån ne Pier. Liike San 1:42.

nnə n là yé ujiin nɛ, ki fenge, nɛ n'gbɛnɛnt ɲəh pepebu. ⁴ N là te ni'saan ma nnə, na yé n là bɛn milenm nɛ bii n là taa' miyɛnfuom nɛ ki wəkn' nɛ bii ki təkɛ' nɛ tigbɛmɔnmɔnt nnə. Ama *Mifuoŋaanm nɛ wəngɛh mi'tuəm n tɛh nà kɛ nnə ni, ⁵ ɲə ni'tekjim la li pɛ binib ya yɛnfuom bo ama mɛ ní li pɛ Uwien ya tuom bo.

Uwien ya yɛnfuom

⁶ Tə, ti nín wəknh Kristo yaab bà tien' binicekrkaab mitekjim ni nnə miyɛnfuom nɛ. Na yé uɲɛndun wuu ya yɛnfuom, ka yé bà ɲmɔbe mituəm uɲɛndun bo ya yɛnfuom mɔ, kime bi gben' bi'gber. ⁷ Tinbi təkɛh Uwien ya yɛnfuom ya gber nɛ. Tù yé tigbɛbɔlkaar tà là juore' ki buɔ nɛ. Kí yaan Uwien ní ɲɛn uɲɛndun wuu nnə u là juɔ' ki bonde' miyɛnfuom bugben wə ní de tɛ ukpɛke nɛ. ⁸ Bà ɲmɔbe mituəm uɲɛndun wuu bo ya uba mɔnɔn ɲa bɛnde' miyɛnfuom nnə. Kime bi bi bɛnde' mɛ la, ba bi kpɛ' Yonbdaan ukpɛke ya daan udɔpɔnɔn bo. ⁹ Ama ní te tɛn nà kɛle' *Uwien ya gbɔnku ni nɛ. Ní kɛle' ki ye:

«Uwien bonde' nà ki ble' bà yíe wə nnə,
nil ya nunbu ɲa tuun' ni'bo,
u'tubl ɲa cii' ni'bó,
wa lí maale' ni'bó mɔnɔn.»

¹⁰ U cɛrɛ Mifuoŋaanm kpiire' nɛn nɛ ki wuɔn' tinbi. Kime mí likeh ki lenh nibonn kɛ nɛ, haali tigber tà te Uwien ya fɛl bo mɔnɔn. ¹¹ Na yé unisaal baba ɲa ní la, ɲmɛ li fre kí bɛnde nà te u'fɛl bo? Nnə nɛ *Uwien ya Fuoŋaanm baba ɲa ní la, uba ɲa bɛn nà te Uwien ya fɛl bo. ¹² Tinbi wɔn, ta maaleh tɛn uɲɛndun ya nib maaleh ma bo, ama Uwien nɛ de' tɛ *u'Fuoŋaanm ɲə tí fre kí bɛnde u punh tɛ bupaabu búa nnə. ¹³ Ti lienh nibonn nà bo nə, ta taah nisaal ya yɛnfuom ya ɲɔbon ki lienh. Ama ti lienh *Uwien ya Fuoŋaanm ye tí len inɔbon yà nɛ. Ti tɛh nnə ma nnə ti taah inɔbon yà ɲɛh ní *Uwien ya Fuoŋaanm saan nɛ ki wəknh binib bà *Uwien ya Fuoŋaanm te bi'ni*. ¹⁴ Unil wà ɲmɔbe inisaalyɛnmaale baba ɲa ní fre kí teke *Uwien ya Fuoŋaanm ya gber. Wɔn bo tù yé tiwaargber nɛ, nɛ wa ní fre kí cii tu'tingi, kime *Uwien ya Fuoŋaanm nɛ cɛrɛh binib bɛndeh tù. ¹⁵ Ama wà ɲmɔbe *Uwien ya Fuoŋaanm wɔn li fre kí bɛnde tibont kɛ ya tingi, nɛ uba ɲa ní fre kí bɛnde udaan ya yɛnmaale. ¹⁶ Ní te tɛn nà kɛle' *Uwien ya gbɔnku ni nɛ. Ní kɛle' ki ye:

«ɲmɛ bɛn Yonbdaan ya yɛnmaale?
ɲmɛ li fre kí gbiere wɔ?»

Ama tinbi wɔn, ti ɲmɔbe Kristo ya yɛnmaale nɛ.

3

Uwien ya tonsɔnlyə tuonl

¹ N'yaabɛ, ma fre' ki len'* nin nɛ tɛn n bi li len ma nin bà ɲmɔbe *Mifuoŋaanm nnə. Ama n len' nin nɛ tɛn ni yé binib bà pɛ minisaaltetɛm bo nɛ, ki yé mucɛnfɛndmu Kristo ya sɛn ni. ² N là de' nɛ mibiim nɛ, ma là de' nɛ jier tà kpɛke, kime na là li fre kí ji tù. Fɛnfɛnnɔ mɔnɔn na li li biɛ kí fre kí ji tù, ³ kime ni laan lí biɛ ki pɛ minisaaltetɛm bo nɛ. Iponponbe nin ikɔnkɔn yà te ni'ni nnə nɛ wəngɛh ki tɛh ni biɛ ki ɲmɔbe minisaaltetɛm nɛ, ki ɲaake ki tɛh unisaal tɛh nà baba. ⁴ Ni'ni biba lienh ki tɛh bɛn pɛ Pəl bo

* **2:13** Migbiirm mɛ ya fɔrm ya ciim te bolm mile bo nɛ: ki wəknh binib bà Uwien ya Fuoŋaanm te bi'ni bii ki təkɛh binib Mifuoŋaanm ya gber. * **3:1** Liike Ituon 18:1-17.

ne, bitob lienh ki teh ben pe Apolos bo ma nno, na pe nisaaltetem bo nino-
 do? ⁵ Apolos ye be ne? Bii min Pol ye be ne? Ti ye Uwien ya tonsomb ne.
 Ne ki ne tinbi bo Uwien cere' ni teke' *Yesu Kristo ki jin'. Ti'ni wa ke son'
 Yonbdaan de' wo lituonl la ne. ⁶ Min Pol caan' busubu ne, ne Apolos jake'
 bu miñunm, ama Uwien ne cereh bu kpienh. ⁷ Nen bo, wa caakeh nin wa
 joknh miñunm ke na ye niba, ama Uwien wa cereh ni kpienh nno ne ye
 niba. ⁸ Wa caakeh nin wa joknh ke te miba ne, ne wa ke li le u'suul u'tiema
 tuonl bo ne. ⁹ Kime ti te ki sonh Uwien ya tuonl ne†. Ni te ten Uwien ya
 kpaaabu ne, ki te ten Uwien ya duku mo.

¹⁰ Uwien ne de' nni bupaabu ki cere' n ye udumecien wa nmobe
 miyenuom, ki pu' kuduku ya tenpuul, ne uba ji nuandeh. Ama unil ke
 ri liike u'yul bo nin u nuandeh ma bo. ¹¹ Kime uba na ji li fre ki pu tenputal
 ki kende' la te nno bo; len si: *Yesu Kristo. ¹² Uba li fre ki taa miñokm bii
 ilike ya kur bii iten ya mon ki nmobe kudaaku ki nuon litenpuul nno bo.
 Uto mo li fre ki taa ido bii timuar bii ikek ki caan litenpuul nno bo. ¹³ Unil ke
 ya tuonl la li ne upaan bo Uwien li bu binib tibuur lidaali la nno ne. Kime
 ni'daali li baa nin umu ne. Umu nno ne li bikn wa ke ya tuonl ki wuon li ye
 la ba. ¹⁴ Wa ke mu na win' u nuon' na litenpuul nno bo la, u li le u'tuonl ya
 suul. ¹⁵ Wa ke umu win' u nuon' na la, u'tuonl juore' fenm ne. Won bugben
 nin li nmere ama u li te ten unil wa caare' umu ni ne ki nmere'.

¹⁶ Na ben ki ye ni ye Uwien ya duku ne, ne *u'Fuofaanm te ni'ni-ii?
¹⁷ Unil bere' Uwien ya duku la, Uwien li gben udaan ya gber ne, kime ku
 ye won Uwien ya tiema duku ne‡, ne ninbi ne ye kuduku bugben.

¹⁸ Uba la lereh u'ba. Unil te ni'ni ki yih u'ba uyenfodaan ten unendun
 wuu ni ya nib maaleh ma bo la, wo ri kpie ki tien u'ba uwaar no ki monbe
 ki li ye uyenfodaan. ¹⁹ Kime unendun wuu ya yenuom ye liwaarl ne
 Uwien bo.

Ni te ten na kele' *Uwien ya gbanku ni ne. Ni kele' ki ye:

«U taah biyenufodenb ya cekn ne ki coh be.»

²⁰ Ni ti liebe' ki kele' ki ye:

«Yonbdaan ben biyenufodenb ya yennaale.

U ben ki ye ya ye bonn.»

²¹ Nen bo, uba ji la nmobe gbengt ki ye won pe wuo bo bii wuo bo, kime
 nibonn ke ye u'yaann ne. ²² Min Pol bii Apolos bii Pier^S bii unendun wuu
 bii limiel bii mikuum nin tibont ta te fenfennno no, haali nin ta we ni nno,
 ninbi si ni'ke. ²³ Ama ni'mo ye Kristo yaab ne, ne Kristo mo ye Uwien ya.

4

Pol nin Korent yaab ya gber

¹ Nen bo, unil ke ri li ben ki ye ti ye Kristo ya tonsomb ne, ki ye binib ba
 Uwien taa' u'gbebolkaar ke ya bol ki nukn' te ti taa tu ki take binib. ² To, ni
 ben ki ye bi de' unil lituonl la, ni kpe wo ri son le ni'donbo ne. ³ Min won,
 ninbi ne li biin nni bii tibuur ya nib monon ne li biin nni la, n'baka na kpe
 len. Min nin n'yul na biindeh n'ba. ⁴ Imon, n'yennaale na jendeh nni niba
 bo, ama na ye nen ne wongeh ki teh n cuube Uwien ya nun bo. Yonbdaan
 ne ye wa buh nni tibuur. ⁵ Nen bo, la ci men ki bu buur tu'daali na laan
 baa. Guure men Yonbdaan ri baa ki bu tibuur. Won ne li nen tibont ta buo

† 3:9 Bi li fre lebre ti te ki sonh Uwien ya tuonl ki ye tinbi nin Uwien te ki sonh u'tuonl mo. ‡ 3:17
 Bi li fre ki lebre ku ye won Uwien ya tiema duku ne ki ye ku ye kuaanku mo. § 3:22 Liike 1:12.

licinñunl ni upaan bo, kí kpiire iyenmaale yà te unil ke ya fèl bo kí wuon. Nèn saan ne unil ke li le u kpe kupenpeku kùà Uwien saan.

⁶ N'yaabe, n len' nà nò, n taa' min nin Apolos ya gber ne kunennenku rí gbiere ne, ní tekn ti ya taal ni ñò ki la teh niba ki ti gèbreh nà kele'. Ni la li ñmòbe gbengt ki teh ni pè uba bo ne, ki nèn utò. ⁷ Bè wuon' ki ye a cen' bitòb-i? A ñmòbe ba ñò Uwien ña de' ñe nè? Uwien ne de' ñe nè la, bè tien' a ji ñmòbe tigbengt ten uba ña de' ñe nè?

⁸ Ni laa' ni yíe nà ke ñò-a! Ni ji yé bifaaðenb ne-a, ki kpende' bi'berb ne tinbi juore' fenn-a! Imòñ, n bi yíe ní mənbe kí li yé bíberb ne, ñò ti'mò rí tēbn ne kí li yé bíberb. ⁹ Kime, min bo, n' naan Uwien tien' tinbi Yesu ya tondb, binigbaarkaab ne. Ti te ten binib bà bi bun' bē tibuur ki ye bi kpe mikuum ne. Imòñ, ti yé tilaar ya bonn ne uñendun wuu ni. Uwien ya tondb nin binib ke leh te ne. ¹⁰ Kristo bo, tinbi te ten iwaar ne, ne ninbi yé biyenfodenb kí ñe ni yé Kristo yaab ma nno bo-a! Tinbi yé ijiin ne, ne ninbi yé bifafaab. Bi kpierekreh ninbi ne ki yuñdeh tinbi. ¹¹ Mikònm nin uñuñun ñmòbe te, haali nin fennnò wuò. Ta ñmòbe wengolkaab. Binib ñih te, ta ñmòbe ti kò nà. ¹² Ti jèndeh ki sònh ituon ne ki jinh ti'nojē bo. Bi sukreh te, ne ti teh «Uwien rí tien bē u'mənm.» Bi jèndeh te, ne ti tuonh ijend nno. ¹³ Bi lienh ki saah te, ne ti duñdeh bi'yenn. Bi likeh te ten ti yé tinagbokmuor ne uñendun wuu ni, ki likeh te ten ti yé tijoknt ya bonn ne unil ke bo haali nin fennnò.

¹⁴ Ma kele' tigber bugben rí jin ne ife, ama n nuunh rí pekere ne ní kpien usen ne, kime ni te ten n'tiema bumu ne, ne n yíe ne. ¹⁵ Kime ni ñmòbe biwənwəknb itur piik mənən Kristo ya sen ni la, ni'baa te uba ne. Min ne yé ni'baa, kime min ne tōke' ne tigbemənmənt ne ni teke' *Yesu Kristo ki jin'. ¹⁶ Nèn bo ne n gbáanh ne, ní tekn n'taal ni Kristo ya sen ni. ¹⁷ Nèn bo ne n sən' Timote ni'saan. U sən' Yonbdaan ya tuonl ni'donbó ne. N yíe wə ten n'tiema buk ne. U li tiere ne n fuobe ma bo Kristo ya sen ni. N wəknh nən ne ni'ke saan Kristo ya táan ke ni.

¹⁸ Ni'ni biba là maaleh ki teh ma ji li baa ni'saan ne. Nèn ne cère' bi gbengreh bi'ba. ¹⁹ Ama Yonbdaan tuo' la, n li baa ni'saan na rí taande. Binib bà gbengreh bi'ba nno n lá baa' la, na yé n li tukn bi'lenm baba bo ne, n li tukn kí liike bi'tuom mō kpe ma bo ne. ²⁰ Kime Uwien ya bēl ña yé lenm ya gber, li yé mituom ya gber ne. ²¹ Tò, ni cinbe ki yíe ba? Ni yíe rí baa ni'saan nin iningben ne bii rí baa kí li ñmòbe miyiem nin uyenduon ne?

5

Pəl kənh nin Korənt yaab lisənsəndl bo

¹ Tò, bi lienh ni'ke saan ki teh uba te ni'ni ki teh lisənsəndl liba ya bol. Bi lienh ki teh udaan diere' u'baa ya po ne. Haali binib bà ña pè Uwien ya sen bo mənən ña teh li ya sənsəndl. ² Nin nən ke ne ni biē ki ñmòbe tigbengt-a! Ni bi li te ten ni ke mikuum ne, kí ñen udaan wà tien' ni ya bonn ni'ni. ³ Min ña te nin ne. Nin ne ke n likeh ki lenh nà ke teh ni'ni. Nèn bo, n bun' udaan wà tien' ni ya bonn tibuur n bi te nin ne la, n li bu wə ma bo ñò. ⁴ Ní taan litaanl Yonbdaan *Yesu ya yel bo. Ni taan' la, n'yennaale li te nin ne, Yonbdaan *Yesu ya tuom mō te nin ne, ⁵ ní taa udaan kí cèbe *Satan* wə rí ji ijend u'gben ni ñò u'naank rí ñmere lidaali là Yonbdaan li bu binib tibuur nno.

* 5:5 Pəl ye bē rí taa udaan kí cèbe Satan ma nno u ye wə rí ye bē rí ñore udaan bi'cēkl ni ne.

⁶ Ni gbengreh ni'ba nà bo nnò ña mən. Na ben ki ye bi bun' kpənəyom, ki taa' kpənə ya ñake waamu ki tien' len la, kpənə nnò ke nuuleh ne-εε? ⁷ Nən men ibiere yà te ni'ni kí wíe ten bi wíenh ma kpənə ya ñake wà saa', ki la li ñmàbe jàknt, kí li te ten kpənəyom mà bi bun' mè mífènfènm ka tien' ñake mi'ni. Ni mənbe ki te ten kpənə wà ña ñmàbe ñake ne. Kime Kristo wà yé ti'Pak ya Pebuk nnò là taa' u'ba ki tien' lituərɪ ki de' Uwien, ti'tuonbiere bo ne. ⁸ Nən bo, ti'tetem ke ni, cère mən tí li jeleh kunacenku, kí la li ñmàbe biere iba nin itò. Lisənsəndl nin ibiere ke ya bol te ten kpənə ya ñake ne. Ama tí li jeleh nin iyənmaalmənmən nin tigbəmənt. Nən ne te ten kpənə wà ña ñmàbe ñake.

⁹ Tò, n là kele' n'gbənkú ni ki ye ni la li ñmàbe kànkàan nin isənsənd. ¹⁰ Ma niireh kutataaku ni uñəndun ya nib bà yé isənsənd nin binunfəkdənb nin binasub nin bà pɛ ibule bo nnò. Ní bi yé ben la, ni bi li ñe uñəndun wuu ni ne. ¹¹ N là kele' nà nnò ya tingi si: ni la ñmàbe kànkàan nin wà yih u'ba Kristo yə, ki bié ki yé usənsənd bii ununfəkdaan bii wà pɛ ubul bo bii utenfuon bii udeyibl bii unasu ne. Ni la taan nin ni ya nitunbu kí ji tijier mənən. ¹²⁻¹³ Na yé min ne li bu kí biin bà ña yé Kristo yaab, Uwien ne li bu kí biin be. Bà yé Kristo yaab ben wən, ninbi ne li bu kí biin ben, kime ní kele' *Uwien ya gbənkú ni ki ye: «Ñən mən unibiərə ni'ni.»

6

La taah mən tɔb ki joh buur

¹ U le sen bo ne, ni'ni wà ke nin u'tò laa' tigber la, u taah tū ki joh tibuur ya dənɔ bà ña cuube Uwien saan, be rí tí bu tū, ka rí cère Uwien ya nib rí tūre tū? ² Na ben ki ye Uwien ya nib ne li bu uñəndun yaab tibuur-ii? Ní yé ninbi ne li bu uñəndun yaab tibuur la, be tien' na ji li fre kí tūre ni'gbəwawaar-i? ³ Na ben ki ye ti li bu Uwien ya tondb tibuur, ki ji niireh nin fənfenno wuə ya gber-ii? ⁴ Ni laa' tu ya gber ya bol ni'ni la, ni taah binib bà Kristo ya taanl ña yíe bi'gber ne ki teh ni'buur ya nib. ⁵ N len' nà nò yé ni'fe ne. Yenfodaan uba mənən ña te ninbi Kristo yaab ni kí li freh kí tūre h tigber ni'ni-ii? ⁶ Be tien' ni'ni wà nin u'tò laa' tigber la, u taah tū ki joh tibuur ya dənɔ bà ña teke' Kristo ki jin' saan kí tí buh tū?

⁷ Imən, ni taah tɔb ki joh tibuur ma nnò, ní wuən' ki ye na kpíen' sen ne. Na bi kpɛ unil tɔb' ne nà bre la, ní tuo-oo? Bii u jin' ni'bonn la, ní dàan wə-əə? ⁸ Ama ninbi ne teh binitɔb nà bre, ki jinh ki pendeh be, ne bi yé ni'yaab ne. ⁹ Na ben ki ye binib bà ya tetem ña cuube ña rí kə Uwien ya bel ni-ii? La lereh mən ni'ba. Isənsənd nin bà pɛ ibule bo nin binanmaab nin bijeb bà taah bi'tɔb ki teh bipiib ki duəndeh nin be ¹⁰ nin binasub nin binunfəkdənb nin bidəyib nin bitenfuonb nin bà fienh bi'tɔb ya bont nnò ña rí kə Uwien ya bel ni. ¹¹ Ni là te nnò ne, ni'ke ña rí mənən la, ama Uwien sɪi' kí lùore' ne ki bore' ne ki tien' u'yaab ki bù' ne bigbəməndənb, Yonbdaan *Yesu Kristo ya yel bo nin wən ti'Wien ya Fuoñaanm bo.

Li teh mən nà li kpiəkreh Uwien

¹² «Niba ña yé n'bo kuəl*» Ní yé imən ne, ama na yé ni'ke ne yé n'bo nibonmənəmən. «Niba ña yé n'bo kuəl». Ní yé imən ne, ama min ña rí taa n'ba kí tien niba ya yonb. ¹³ «Tijier bo ne kupuoku te, kupuoku bo ne tijier mə te.» Tò, Uwien li cère ni'ke nile rí gben. Ama tigbənənt tun ña te ki de' sənsəndl, tū te ki de' Yonbdaan ne, ne Yonbdaan mə te ki de' tigbənənt.

* 6:12 Niba ña yé n'bo kuəl yé mikpenjenm ne Korent yaab là poh mè.

14 Nε Uwien wà cère' Yonbdaan mèkre' bitenkpiib ni nnò li cère u'tuòm bo ti'mò ní mèkre.

15 Na ben ki ye ni'gbenent yé Kristo ya gbenenbel ne-εε? N taa ni'gbenent tà yé Kristo ya gbenenbel nnò kí tien ujenkpend ya gbenenbel-ii? Ma ní tien nnò fiebu. 16 Na ben ki ye wà ke mòkn' ujenkpend la, wòn nin ujenkpend nnò taan' ki tien' tigbenent tuba ne-εε? Kime ní kele' *Uwien ya gbònkú ni ki ye uje nin upii taan' la, «ben bile nnò taan' ki tien' unibaab ne.» 17 Ama wà ke taan' nin Yonbdaan la, wòn nin Yonbdaan ya yènm taan' ki tien' miyènm miba ne.

18 Wiε mèn lisònsòndl. Unil teh ibiértò la, na likeh u'gbenent. Ama u teh lisònsòndl la, u teh u'tiema gbenent ne ibiere. 19 Na ben ki ye ni'gbenent yé *Mifuoñaanm ya duku ne-εε? Uwien ne de' ne mè, ne mí te ni'ni. Nèn bo na ji si niba. 20 Kime Uwien ne pèn' ki ñen' ne ti'yonbt ni. Nèn bo, ní li taah ni'gbenent ki sònh itùon ya kpìekreh wòn Uwien.

7

Upii nin yiko ya gber

1 Tò, tí ji ní liike mèn ni kele' nni kugbònkú tigber tà bo nnò. Ní mòn uje ní li coh u'ba upii bo ne*. 2 Ama linaḡmaal ya pìenm bo, je ke je ní li ḡmòbe u'po, pii ke pii mò ní li ḡmòbe u'ce. 3 Uje ya mènku kòn' u'po ni la, na kpe u'po ní yie. Upii mò ya mènku kòn' u'ce ni la, na kpe u'ce mò ní yie. 4 Upii ḡa si u'tiema gbenent, u'ce ne si tù. Uje mò ḡa si u'tiema gbenent, u'po ne si tù. 5 Uba la yie kí ye wa ní duòn nin u'tò. Ní yé ni lá yie ní le libònl kí kàare ne la, ní kpiε kí len kí cii tób bó, kí laan dàan waamu. Ama ní liebe kí tükre kí li fuobe upii nin u'ce fuobe nin tób ma bo. Nnò ḡa ní la, *Satan li biike ne, kí ñe na ní fre kí cuo ni'ba ma nnò bo. 6 N len' nà nò ḡa yé wòbl. N de' ne usen ni yie la, ní li teh nnò ne. 7 N bi yie unil ke ní li te ten min ne†, ama Uwien de' unil ke u'tiema paabu ne. U de' uba buu ya paabu ne, kí de' utò mò buu ya paabu.

8 N tókeh ijekpòk nin ipiikpòk nin bikpopiib ne ki teh ní mòn be ní juore kí li te ten min ne. 9 Ama ba ní fre kí cuo bi'ba la, bijeb ní kuòn bipiib, bipiib mò ní kun ticer. Kime bijeb kuòn' bipiib, bipiib mò kun' ticer la, nèn tu nin upii ya mènku ní li ḡmòbe uje u wòlnh bii uje ya mènku ní li ḡmòbe upii u'mò wòlnh.

10 Piicieb nin bipiib bà ḡmòbe ciεbe, n li tóke ne nà nò yé ni'bo liwòbl ne. Nà ñen' min saan, Yonbdaan ne ye nnò: Upii la fii u'ce saan. 11 Upii fii' u'ce saan la, u la liebe kí kun cer bii wò ní liebe kí taan u'ce buñòbu. Uje mò la ḡre u'po.

12 Bà sien' nnò, na yé Yonbdaan ne tókeh be, min nin n'yul ne tókeh be. Ní yé uje yé Kristo yò ḡa u'po ḡa yé Kristo yò kí tuo' ki ye u li te nin wò la, u la ḡre upii nnò. 13 Upii mò yé Kristo yò ḡa u'ce ḡa yé Kristo yò kí tuo' ki ye u li te nin wò la, u la fii u'ce nnò saan. 14 Kime uje ḡa yé Kristo yò ḡa u'po yé Kristo yò la, u'po nnò bo Uwien li tien wò ten u yé u'yò ne. Upii mò ḡa yé Kristo yò ḡa u'ce yé Kristo yò la, u'ce nnò bo Uwien li tien wò ten u yé u'yò ne. Na bi te nnò la, bi'bumu bi li yé bà yé tijòknt Uwien ya nun bó ya bumu ne, ama mù ji yé bà ḡa yé jòknt Uwien ya nun bó yaamu ne.

* 7:1 Ní mòn uje ní li coh u'ba upii bo ne. Biba maaleh ki teh Korènt yaab ne len' i ya ñòbon. † 7:7 Pòl ye u bi yie unil ke ní li te ten wòn ma nnò u ye wò ní ye u bi yie unil ke ní juore kí li yé lijekpòk ten wòn ne.

¹⁵ Ama uje wà ña yé Kristo yó yíe wò ní wié u'po bii upii wà ña yé Kristo yó yíe wò ní fii u'cé saan la, u li fre kí tien u yíe ma. U ya yo wà yé Kristo yo nin wà ña yé Kristo yó nnó ña ji te gber. Uwien ña yin' ne ní li ñmòbe uyenduon ne-εε? ¹⁶ Upii, sin bo a'cé bi li ñmère la, a ben-ii? Uje, sin bo a'po bi li ñmère la, a ben-ii?

Uba la nuunh wò ní lèbre Uwien sien' wò ma bo

¹⁷ Nεn ñεn' len la, Yonbdaan sien' unil kε ma bo la, wò ní li fuobe nnó. Uwien yin' unil kε ki laa' u se usensien wà la, wò ní juore kí li se wun ni. N tókeh nen ne Kristo ya táan kε ni. ¹⁸ Uwien yin' unil ki laa' u jie' u'punl ño la, u la li buòh binib la bende kí ye u jie'. U yin' wà mò ki laa' wa jie' u'punl la, u la ji ní jie'. ¹⁹ Unil jie' u'punl bii wa jie' la, nà yé nen ne yé nibonmònn. Ama Uwien ya wòb ya bom ne yé nibonmònn. ²⁰ Uwien yin' unil kε ki laa' u se usensien wà la, wò ní juore kí li se wun ni. ²¹ Uwien yin' ñε ki laa' a yé uyonb la, la cère ne ní li wi ñε. Ama a laa' usen á fre kí ñε tiyonbt nnó ni la, la cère nè ní ñmère ñε. ²² Kime Yonbdaan yin' unil ki laa' u te tiyonbt ni la, u ñεn' udaan ibiere ya yonbt ni ne, u ji yé u'yo ne. Nnó ne Yonbdaan tí yin' wà mò ki laa' wa te yonbt ni la, u ji yé Kristo ya yonb ne. ²³ Uwien ne pèn' ki ñεn' ni'kε tí'yonbt ni. Nen bo, la ji ní li yé mēn nib ya yonbe. ²⁴ Tò, n'yaabe, Uwien yin' wà kε ki laa' u se usensien wà la, wò ní juore kí li se wun wòn Uwien ya nun bó.

Bà ña kuon' piib nin bà ña kun' cer ya gber

²⁵ Bà ña kuon' piib nin bà ña kun' cer ben wòn, ma ñmòbe Yonbdaan ya mēsen ní wuon be. Ama n li tóke be n maaleh ma bo ne, kime n yé unil wà Yonbdaan muo' nni ki cère' n kpe be ní li du n'bo ne.

²⁶ Ti jinh ijend yà fεnfennó nò bo, n maale' ki ye ní mōn wà kε ní juore kí li te tēn u te ma bo ne. ²⁷ A ñmòbe upii la, la li nuunh sin nin wòn ní gbiire. Ña laan ñmòbe pii la, ji la li nuunh á kuon. ²⁸ Ama a ye á kuon upii la, na yé biere. Kijefēnbuk mō ye kē ní kun ticēr la, na yé biere. Bà kuon' bipiib nin bà kun' ticēr li lε ijend bi'fuobm ni. Ma yíe ijend nnó ní tu be ne cère n len' nnó.

²⁹ N'yaabe, n yíe ní len nà sò: uyo wà sien' nnó ña ji yebe. Nen bo, kí ñε fεnfennó kí li joh wà ñmòbe upii la, wò ní tien tēn wa ñmòbe, ³⁰ wà muòh la, wò ní tien tēn wa muòh, wà poknh la, wò ní tien tēn wa poknh, wà daanh tibont la, wò ní tien tēn wòn ña si tibont nnó, ³¹ wà jondeh uñendun ni ya bont bo la, wò ní tien tēn wa cinbe ki jondeh tu'bo, kime uñendun wuu nò ji te ma bo nnó wa ji li wuòke.

³² Ma yíe niba ní li wiεbe ne. Wà ña ñmòbe pii ya nun mōn Yonbdaan ya tūon bo ne. U'nun mōn u li tien ma bo ño Yonbdaan ya yēnm ní li sōnge u'bo ne. ³³ Ama wà ñmòbe upii ya nun mōn u li fuobe ma bo uñendun wuu ni ne. U'nun mōn u li tien ma bo ño u'po ya yēnm ní li sōnge u'bo ne, ³⁴ ne u'yēnmaale gbiire' mile. Upii wà ña ñmòbe cε nin kijefēnbuk ya nun mōn Yonbdaan ya tūon bo ne, kí nuunh bi'yēnmaale nin bi'fēl kε ní li te ki de' Yonbdaan. Ama upii wà ñmòbe cε ya nun mōn u li fuobe uñendun wuu ni ma bo ne, ne u'nun mōn u li tien ma bo ño u'cé ya yēnm ní li sōnge u'bo.

³⁵ N len' nnó ki nuunh ni'tiema mōnm ne, ma nuunh ní de ne wòbl. Ama n nuunh ní li teh nà mōn kí dēkre' ne, kí taa ni'ba kí de Yonbdaan kí li te ki de' wòn baba.

36 † Ní yé unil ηmabe kijekpeng u'menku te ki'ni ní tí kende', wà yíe wò ní saa kè kí jin kè fε, ki yíe nibonn kε ní li te ni'donbó la, wò ní tien ná mən u'bo. Bε ní kuən tɔb. Na yé biere. 37 Ama unil cèkre' u'yεnm, uba ηa wòbn' wò, ki yíe nε ki gènde' ki ye wən nin u'jekpeng ní li te, wa ní mε kè fiebu la, u tien' ní mən nε. 38 Tɔ, wà kuən' u'jekpeng la, u tien' ní mən nε, ama wa juore' lijekpɔkl la, u tien' ní mən ki cεn' u bi kuən' la.

39 Uyo wà upii ya cε laan fuobe la, u yé u'cε nε. Ujε nnɔ tí kpo' la, u li fre kí kun u yíe ujε wà, ama ní kpe ujε nnɔ ní li yé Kristo yɔ nε. 40 N ya bùol, min maale' ki ye u juore' ka liebe' ki kun' jε la, u li ηmabe uyensonge ki gbien'. Na yé *Uwien ya Fuoñaanm nε pekreh n'mò bi?

8

Titətuərnənt ya gber

1 Tɔ, tí ji ní liike mən titətuərnənt ya gber. Tun bo wən la, ti bεn ki ye «ti'kε ηmabe mibεnm nε.» Ama mibεnm cεreh unil gbengreh u'ba nε, nε miyiem cεreh unil kpιenh mitekjim ya sεn ni. 2 Unil maaleh ki teh u bεn niba la, wa laan bende' ki kpaan' u bi li bende ma bo. 3 Ama wà yíe Uwien la, Uwien bεn udaan nε.

4 Tɔ, titətuərnənt ya ηmənəm wən la, ti bεn ki ye ibule yà kε te uηendun wuu ni nɔ ηa yé bonn, ki bεn ki ye niba ηa te ki kende' Uwien bo. 5 Imən, tibont te kutaaku nin kitink bo binib taah tù ki teh bi'wien. Imən, bεn bo iwien te ligol nε, nε yonbdεnb mɔ ligol. 6 Ama tinbi bo Uwien te uba nε ki yé tí'Baa. Wən nε n̄en' tibont kε, nε wən bo nε ti fuobe. Yonbdaan mɔ te uba nε. Wən si *Yesu Kristo. Kí n̄ε wən bo nε tibont kε te, nε tí'mò te kí n̄ε wən bo nε.

7 Ama na yé binib kε nε ηmabe mi ya bεnm. Biba paan' ibule bo ki mən' nε ki dāan' yí na laan wuəke'. Nεn bo nε bi biε ki ηmənɔh titətuərnənt la, bi maaleh ki teh tù yé titətuərnənt nε. Bi'fɛl ηa cɔ ma nnɔ nε bi'yεnmaale jəndeh bε, nε bi maaleh ki teh tù kuəndeh bε tijənkɔ. 8 Na yé tijier nε li cère tí li yé binib bà cuube Uwien ya nun bó. Ti jin' la, na ní pukn tε niba, ta tí jin' mɔ la, na ní kuore tε niba.

9 Ama ní liike ni'yul bo, ki la cère wà ya tekjim ηa faa ní lu Uwien ya sεn ni, kí n̄ε ni ηmabe usen ní li teh tibont tà nnɔ bo. 10 Kimε unil wà ya tekjim ηa faa laa', sin wà ηmabe mibεnm, jinh tijier ibule ya duku ni la, u'mò ya fɛl li cúun nε wò ní li ηmənɔh titətuərnənt ki ciibe. 11 Nnɔ nε a'bεnm nnɔ bo a'tò wà ya tekjim ηa faa li bole. Nε Kristo kpo' u'mò bo nε. 12 Ni teh u'yaab i ya biere ya bol, ki saah bi'yεnm bi'fɛl ηa cɔ ma nnɔ bo la, ni teh Kristo nε ibiere. 13 Nεn bo, n jinh ná li cère n'tò ní lu Uwien ya sεn ni la, ma ji li ji nè fiebu ηɔ ki la cère n'tò ní lu Uwien ya sεn ni.

9

Yesu ya tondb ηmabe usen wà

1 Ma si n'ba bi? Ma yé *Yesu ya tond bi? Ma laa' Yonbdaan *Yesu bi? Na yé n sən' Yonbdaan ya tūon ma nnɔ nε cère' ni yé u'yaab-ii? 2 Ma yé *Yesu ya tond binitɔb bo mənən la, ninbi bo wən n yé wò nε. Kimε ni yé Yonbdaan yaab ma nnɔ nε yé kudieku kùa wuən' ki ye n yé u'tond.

† 7:36 Migbiirm 36 kí tí baa 38 ya gber ya ciim te bolm mile bo nε. Biba maaleh ki teh migbiirm bugben lienɔh wà ηmabe kijekpeng ya gber nε. Bitɔb maaleh ki teh mí lienɔh bibaa wà ηmabe bise ka yíe wò ní gèbre cεr ya kunm bo nε.

³ Binib bà biindeh nni nnò n li jiin be ná sò: ⁴ Ta ñmòbe sen tí ji kí ñu ti'tuon bo bi? ⁵ Ta ñmòbe sen wà ke rí li ñmòbe upii wà yé Kristo yò, kí li tòke nin wò bi? Yonbdaan ya tondtòb nin u'ninjiebb nin Pier* ña teh nnò ne-εε? ⁶ Bii min nin Banabas baba ne ña sòn' tuontòl la, ta rí ji? ⁷ U le soja ba ne sòn'h sojatuonl ka teknh paaku fiebu? Bii ñme ne li caan busubu ka rí mò bu'bi? Bii ñme ne kpaah tiwent ka rí ñu tu'biim-i?

⁸ N len' ná nò yé unisaal ya yenmaale baba ne-εε? Yiko ya gbònt ni mənən nà te nnò-òò? ⁹ Kimε Moyis kele' yiko ya gbònt nnò ni ki ye: «A taa unε u taanh iji la, ña rí lòle u'ñòbu†.» Uwien tuukeh inε ya gber ne-εε? ¹⁰ Na yé tinbi bo ne Uwien cinbe ki len' nnò-òò? Imən, tinbi bo ne ni kele' nnò. Ni kpe wà kòn' bukpaabu nin wa gun' bu'ji ke rí li daan ki ye wà ke li le u ya bó ne. ¹¹ Ti cère' ni laa' *Mifuoñaanm ya mənmm ma nnò, ni de' te ni'faal ya niba bó la, ni bre ne-εε? ¹² Binitòb ñmòbe usen be rí teke tibont ni'saan la, ta ñmòbe usen ki cen' be-εε?

Ama tinbi ña tange' nen ke, kimε ta yíe niba rí pien Kristo ya gbəmənəmən ma nnò ne cère' ta yíe ti li yé uba bo tukl, ne ki ñmòbe sukle nibonn ke bo. ¹³ Na ben ki ye binib bà sòn'h ituon Uwien ya duku ya luo bo nnò bi'jier ñeh kuduku nnò ya luo bo ne-εε? Ne bà mò sòn'h ituon Uwien ya ponpuol saan nnò, mò ñmòbe bi ya bó ne binib tukeh tibont tà ki lá dienh Uwien u'ponpuol bo nnò ni. ¹⁴ Nnò ne Yonbdaan là de' usen ki ye binib bà kpaandeh tigbəmənəmən nnò, rí li fuobe tun bo.

¹⁵ Ama min ña tange' i ya sen ke. Ne n kieh kugbònkku kuu ma nò, na yé n nuunh ní de nni n kpe ní de nni ná nnò ne. N kpo' la, ni tu nin uba rí cère rí lúo n jebnh n'ba ná bo nnò. ¹⁶ Kí tòke binib tigbəmənəmən tun wən la, na yé rí li jebnh n'ba, kimε ni yé n'bo liwòbl ne. Ma tòke' tù la, ni bre n'bo ne. ¹⁷ Min nin n'yul ne bi cèkre' n'yenm ki sòn'h lituonl bugben la, n bi li nuunh lisuul ne. Na yé n yíe ne ki sòn'h lè. Bi niin' nni ne n sòn'h lè, n bi li sòn'h lè ma bo. ¹⁸ Nen bo, n'suul si ba? N'suul si rí li tòkeh binib tigbəmənəmən tuu ki la nuunh niba ne, ki la tuuke n tòke' binib tigbəmənəmən bugben la, n kpe be rí de nni tibont tà nnò.

¹⁹ Ma yé uba ya yonb, ama n taa' n'ba ki tien' binib ke ya yonb ñò rí le binib bà yebe kí de Kristo ne. ²⁰ *Sufmbε saan, n teh bi teh ma bo ne ñò rí le be kí de Kristo. Imən, ma ji te Moyis ya yiko ya wòbl ni, ama n lá te nin be la, n pe bi teh ma bo ne ñò rí le be kí de Kristo. ²¹ Bà ña ben Moyis ya yiko nnò saan mò n teh ten ben ne ñò rí le bi'mò kí de Kristo. Na yé n kende' *Uwien ya yiko bo ne, kimε n boh Kristo ya yiko ne. ²² Bà ya tekjim ña faa' mò saan la, n te ten ben ne ñò rí le bi'mò kí de Kristo. Nen bo, binib ke saan n te ten ben ne ñò rí ñikn kí cère bi'ni biba rí ñmère. ²³ Tigbəmənəmən bo ne n teh nen ke, ñò n'mò rí le n ya bó tu'mənm ni.

²⁴ Na ben ki ye binib te minənsenniəm bo la, bi'ke tiinh ne, ama unibaab wà li sen kí faake nnò ne li le lisuul-ii? Nen bo, ni'ke rí li tiinh ki nuunh ní le lisuul. ²⁵ Wà ke nuunh wò rí nie kí sen la, u coh u'ba tibont tà yebe ni ne. U teh nnò ñò wò rí le lisuul là nnò ña wuəkreh. Tinbi wən, ti mòh ki nuunh lisuul là li tuu ki te ne. ²⁶ Nen bo, min tiinh la, ma ñaake ki tiinh ka ben n joh ná bó, ka te ten unəkuñil wà ñih ka ñmòbe u ñih wà. ²⁷ N biendehe n'gbənənt ki gbiekeh, ki teh n'ba ten uyonb ñò min wà tòkeh bitòb tigbəmənəmən tuu nnò, min bugben la lá lúo n ya bó ne.

* 9:5 Liike 1:12. † 9:9 Israyel yaab là yé be rí gu tibont la, bi taah inε ne ï taanh kí ñendehe tibont nnò ya bim.

10

La li ηmabe men Israyel yaab là ηmabe mitetem mà kupenpelku ni nnɔ

¹ N'yaabe, n yíe ní li bɛn nà là tu' ti'yaajɛb nɛ. Kutɛwɔlgbɔnku kuba nɛ là jiiɛ' ní ki wɔngɛh bi'kɛ usɛn, nɛ bi'kɛ puore' miñunciɛnm. ² Kutɛwɔlgbɔnku nin miñunciɛnm nnɔ yé bi'kɛ bo Uwien ya ñunsii nɛ ki tien' bɛ Moyis ya panpaankaab. ³ Bi'kɛ là taan' ki jin' tijiebaabt tà ñɛn' Uwien saan nɛ, ⁴ ki taan' ki ñun' miñunbaabm mà ñɛn' Uwien saan. Imàn, bi'kɛ là ñuh miñunm mà nnɔ Uwien nɛ là cère' m̄l tɔh ki ñɛh kujɔɛnku kuba ni. Kutɛnku nnɔ yé Uwien yaaku nɛ, nɛ bi là te nà kɛ saan la, kù te nɛ. Kutɛnku nnɔ là yé Kristo nɛ. ⁵ Nin nɛn kɛ Uwien ya yɛnm ηa sɔngɛ' bi'ni bà yɛbe bo. Nɛn bo nɛ bi là kpokpo' kupenpelku ni.

⁶ Tibont tuu là tu' ti'yaajɛb ηɔ nɛ ní de tɛ ucekn ηɔ ti la tien nà bre tɛn bɛn nɛ. ⁷ Ni'mɔ la li pɛ ibule bo tɛn bi'ni biba là tien' ma. Ni kɛle' *Uwien ya gbɔnku ni ki ye: «Binib nnɔ là kɛle' ki jin' ki ñun', nɛ ki fii' ki caan' kujelku.» ⁸ Ti la li teh mɛn sɔnsɔndl tɛn bi'ni biba là tien' ma, ki cère' binib itur pile nin ita kpo' uwien uba nnɔ. ⁹ Ti la biike mɛn Yonbdaan* tɛn bi'ni biba là tien' ma ki cère' iwɛ kɛkɛrɛ' ki ku' bɛ nnɔ. ¹⁰ La li ñulnh mɛn tɛn bi'ni biba là ñulnh ma ki cère' Uwien ya tond wà kuuleh baa' ki kuku' bɛ nnɔ.

¹¹ Tibont tuu nnɔ kɛ là tu' ti'yaajɛb ηɔ nɛ ní de binitɔb ucekn nɛ. Bi kɛle' tù ηɔ tù ní gbiere tinbi bà ηa ji fɔkɛ nin ugbengbenyo nnɔ nɛ. ¹² Nɛn bo, wà maale' ki ye u se mɔnmɔnm mitekjim ya sɛn ni la, wɔ ní li bɛn ki la lu. ¹³ Mibiikm mà tu' nɛ nɔ, yé mibiikm mà li fre kí tu unisaal kɛ nɛ. Uwien yé umɛmɔndaan ma nnɔ, wa ní cère mibiikm mà li faake nin nɛ ní tu nɛ. Ama mibiikm là tu nɛ la, u li de nɛ mituɔm ní juun kí teke, kí wuɔn nɛ ní li kpíen isɛn yà kí ñɛ len.

La li tuuke mɛn ibule nin ituɔrɛ ya gbɛr

¹⁴ Nɛn bo, n'jɔtiebɛ, wiɛ mɛn ibule nin ituɔrɛ ya gbɛr. ¹⁵ N lienh nin ninbi bà nnɔ, ni yé biyɛnfodɛnb nɛ. Ninbi mɔnɔn ní maale kí liike n len' nà nɔ ya tingi. ¹⁶ Ti jinh Yonbdaan ya jier la, ti ñuh midaam mà, ki faareh Uwien mi'bo nnɔ ηa taakeh tɛ nin Kristo ya sɛm-ii? Ti kɔh kpɔnɔ wà ki gbiinh ki ηmɔnh nnɔ ηa taakeh tɛ nin Kristo ya gbɛnɛnt-ii? ¹⁷ Kpɔnɔ nnɔ tɛ kpɔnɔ uba ma nnɔ, nin tí yɛbe ma kɛ nnɔ ti taan' ki tien' tigbɛnɛnt tuba nɛ. Kime ti'kɛ taakeh ki gbiinh u ya kpɔnɔbaab nɛ.

¹⁸ Liike mɛn Israyel yaab teh ma bo. Binib bà jinh bi taah tiwɛnt tà ki teh ituɔrɛ liponpuol bo ki dienh Uwien nnɔ, bɛn nin wɔn taakeh nɛ kí ñɛ liponpuol nnɔ bo. ¹⁹ N len' nà nɔ ya tingi si ba? N ye ní ye ibule yé niba nɛ-ɛɛ? Bii n ye ní ye bi taah tiwɛnt tà ki punh yí nnɔ ya nɔnt nɛ yé niba? ²⁰ Na te nnɔ. N ye ní ye bi tùɔrɛh ituɔrɛ yà nnɔ, ba tùɔrɛh ki dienh Wien, bi tùɔrɛh ki dienh isɛnpol nɛ. Nɛ ma yíe ninbi nin isɛnpol ní li tɛ gbɛr. ²¹ Na ní fre kí ñu Yonbdaan ya dɛyiek, kí liɛbe kí ñu isɛnpol yaak mɔ. Na ní fre kí ji Yonbdaan ya jier, kí liɛbe kí ji isɛnpol yaar mɔ. ²² Bii ti yíe tí fin Yonbdaan ya mutuol nɛ? Ti ηmabe mituɔm kí cɛn' wɔ-ɔɔ?

Cère mɛn ni teh nà kɛ ní li kpiɛkreh Uwien

²³ Tɔ, «Niba ηa yé kuɔl†» ama na yé ni'kɛ nɛ yé nibonmɔnmɔnn. «Niba ηa yé kuɔl.» Ama na yé ni'kɛ nɛ li tore unil wɔ ní kpére mitekjim ya sɛn ni. ²⁴ Uba la nuunh u'tiɛma mɔnm, ama wɔ ní li nuunh bitɔb yaam. ²⁵ Ni lɛkɛ' tinɔnt tà kɛ bo kidaak ni la, dɛ mɛn kí ηmɔn, ki la cère' ni'yɛnmaale ní li

* **10:9** Bi kpiɛ' ki kɛle' tigbɔnt tà nnɔ ya tuba ni ní kɛle' ki ye Kristo nɛ. † **10:23** Liike 6:12.

jèndeh nε, ní li niireh tù yé bà yaar, ²⁶ kime «Yonbdaan si kitink nin tibont tà ke te kí'bo.»

²⁷ Wà ña yé Kristo yɔ yin' nε tijier ya jim, ni tuo' ki jon' la, u de' nε ná ke la, ji mɛn, ki la cère' ní'yenmaale ní li jèndeh nε, ní li niireh tù yé bà yaar.

²⁸ Ama unil tɔke' nε ki ye ní yé titɔtuɔrnɔnt la, ni la ji. Wà tɔke' nε ki ye ní yé titɔtuɔrnɔnt nnɔ bo nε ná ní ji ñɔ udaan ya yenmaale la jèndeh wɔ. ²⁹ N niireh u ya daan ya yenmaale nε la jèndeh wɔ, ma niireh ninbi yi.

Tɔ, nba la, uba li fre kí maale u'yenm ni kí ye: «Bε bo nε wa ní fre kí tien u bi ñmɔbe usen wɔ ní tien ná kí ñε utɔ ya yenmaale bo? ³⁰ N faareh Uwien ki jinh tijier la, bε bo nε bi li liebe kí biin nni n faareh Uwien tijier tà bo nnɔ bo?»

³¹ Nεn bo, ni jinh bii ni ñuh bii ni teh ná ke la, ní li teh ní'ke ki kpiekreh Uwien. ³² Ní yé Suf bii wà ña Suf bii Uwien ya taanl yɔ nε la, ni la cère ní'tentiem ní tuln bí'ni uba mɔnɔn. ³³ Ní li teh ten n teh ma bo. N sɔngreh binib ke ya yenm tibont ke ni nε, ka nuunh n'yul bo ya mɔnm, ki nuunh linigol ya mɔnm ñɔ bε ní ñmεre nε.

11

¹ Tekn mɛn n'taal ni ten n tek'n' Kristo ya taal ni ma.

Uje nin upii li te ma bo ikaare ni

² N pèkeh nε nin ni tien n'bó tibont ke ni ma, ki pε Kristo ya nikpieb ya wɔknm mà n lá wɔkn' nε mè nnɔ bo mɔnmɔnm nnɔ. ³ Ama n yíe ní bende kí ye jε ke jε ya cien si Kristo nε. Pii ke pii mɔ ya cien si uje nε, nε Kristo mɔ ya cien si Uwien. ⁴ Uje wà ke kàareh bii u sɔkndeh Uwien ya ñɔbon ki cùube nibonn la, u jindeh u'cien nε ifε. ⁵ Ama upii wà mɔ ke kàareh bii u sɔkndeh Uwien ya ñɔbon, bonn ña ñaake u'yul bo la, u mɔ jindeh u'cien nε ifε, kime ní te ten u kuo' u'yur* nε. ⁶ Upii laa' wa ní taa niba kí ñεkn u'yul bo la, wɔ ní tu kí ce u'yur-a! Ama upii cen' u'yur bii u kuo' tù la, ní yé u'bo ifε nε. Nεn bo, wɔ ní li taah niba ki ñεknndeh u'yul bo. ⁷ Uje kàareh la, wa kpe wɔ ní li cùube bonn, kime u yé Uwien ya nennnku nε, ki wɔngɛh Uwien ya kpieke. Ama upii wɔn wɔngɛh uje ya kpieke nε. ⁸ Na yé Uwien lá taa' upii ya gbɛnɛnt bo nε ki tien' uje, u lá taa' uje ya gbɛnɛnt bo nε ki tien' upii, ⁹ nε na yé upii bo nε Uwien lá ñen' uje ama uje bo nε Uwien lá ñen' upii. ¹⁰ Nεn bo nε Uwien ya tondb bo, ní kpe upii ní taa niba kí ñεkn u'yul bo kí wuɔn kí ye u ñmɔbe usen wɔ ní tien u teh ná. ¹¹ Tɔ, nin nɛn ke Yonbdaan ya sɛn ni wɔn, pii ña te la, jε ña te. Jε mɔ ña te la, pii ña te. ¹² Kime ní yé imɔn nε, Uwien lá taa' uje ya gbɛnɛnt bo nε ki tien' upii, nε upii mɔ nε maah uje. Nε nɛn ke ñen' Uwien saan nε.

¹³ Ninbi mɔnɔn maale mɛn kí liike, upii kàareh niba ña ñaake u'yul bo la, ní cuube-ee? ¹⁴ Uwien ñen' tibont ma bo mɔnɔn wuɔn' ki ye uje tuke tiyufɔfɔkrt la, ní yé ifε nε. ¹⁵ Upii wɔn bo, tiyufɔfɔkrt yé ukpieke nε. Kime Uwien de' wɔ tiyufɔfɔkrt tù ní li piibe u'yul bo nε. ¹⁶ Unil nuunh wɔ ní li niɛh isɛn ke ni la, udaan ní li bɛn ki ye tinbi ña ñmɔbe mi ya tetem, Uwien ya táan yaab mɔ ña ñmɔbe mè.

Yonbdaan ya jier

(Matie 26:26-29; Mark 14:22-25; Luk 22:14-20)

¹⁷ Tɔ, n gbierɛh nε ma nɔ ní li tɔke nε usen wà bo ma ní pèke nε, kime ni taakeh ní'táan la, na teh ná li tore nε, ni teh ná li saa nε nε. ¹⁸ Mikpiekm

* **11:5** Pɔl ya yo upii lá kuo' u'yur bii u cen' tù la, ní yé u'bo ifε nε.

n cii' bi ye ni taakeh itáan la, ni ηmabe ipápàare ne. Ne n teke' ki jin' ki ye bi take' nni tigber tà nnò, tuba yé tigbemànt ne. ¹⁹ Imòn, uyo uba la, ní kpe miborm ní li te ní'ni ηò be ní bende bà cinbe ki yé bigbemàndenb ne. ²⁰ Ni lá taan' la, na yé ni cinbe ki jinh Yonbdaan ya jier ne, ²¹ kime wà ke kpieleh wò ní ji u'tiema jier ne. Mikònm ηmabe uba, utò mò ñun' ki yibe' ηò. ²² Na ηmabe den ní ji kí ñu nen bó-oo? Bii ni yindeh Uwien ya taanl yaab ne, ki jindeh bijiinb ife? N li len kí ye ba? N li pèke ne ne-εε? Ma ní pèke ne u ya sen bo.

²³ Tò, min cii' miwòknm mà sò Yonbdaan saan ne ki taa' mè ki wòkn' ne. Kuñonku kùà bi là li kuore Yonbdaan *Yesu nnò, ne u taa' kpòno ²⁴ ki faare' Uwien, ki kòkuò', ne ki ye: «Nà sò yé n'gbenent n taa' ki de' ne. Li teh men nnò kí li tien n'bó.» ²⁵ Bi jin' ki tí gben', ne u taa' midaam mò, ki faare' Uwien, ne ki ye: «Midaam miε yé n'sèm ne, ki wòngeh ki teh Uwien cuo' nin binib kujotiefenku. Uyo wà ke ni ñuh mè la, ní li teh nnò ki tien n'bó.» ²⁶ Kime uyo wà ke ni ηmònh kpòno wuò, ki ñuh midaam miε la, ni tókeh binib Yonbdaan ya kuum ya gber ne, kí tí baa lidaali là u li baa ní.

²⁷ Nen bo ne wà ke ηmònh Yonbdaan ya kpòno, ki ñuh u'daam, ka boh tijier bugben la, u biindeh u'ba ne Yonbdaan ya gbenent nin u'sèm bo. ²⁸ Nen bo, unil ke ní tùre kí maale kí liike u'tetem te ma bo kí yaan kí ηmònh kpòno nnò, kí ñu midaam nnò. ²⁹ Kime unil ηmònh kpòno nnò, kí ñun' midaam nnò, ka bùh ki teh ní yé Yonbdaan ya gbenent la, u ηmònh, ki ñuh ma nnò, u nuunh u'tiema yul bo ya tudere ne. ³⁰ Nen ne cère' ní'ni bà yebe yé biwiεnb, bitòb yé ijiin, bà yebe mò kpo'. ³¹ Tí tùre' ki maale' ki liike' tí'tetem te ma bo la, Yonbdaan ηa ní dère tí'tub nnò. ³² Ama u diéh tí'tub la, u cekndeh te ηò u la lá bu kí biin uηendun ya nib kí yekn te ne.

³³ N'yaabe, nen bo, ni tí taan' ní ji la, ní li guureh tòb. ³⁴ Mikònm ηmabe wà la, wò ní ji u'den, ηò ni la lá taan kí li nuunh ní'tiema tudere.

Tigber tà sien' nnò, n lá baa' la, n li tùre tu'mò.

12

Mifuoñaanm ya paabu

¹ Tò, tí ji ní liike men *Mifuoñaanm ya paabu ya gber. N'yaabe, ma yíe ní li te ka ben Mifuoñaanm dienh bupaabu bùa ke ya bol nnò ya gber. ² Ní ben ki ye na laan là pε Uwien ya sen bo ma nnò, ibule ne là co ne ticuor ne na ní fre kí ηmere i'saan, ki ben mò ki ye ibule nnò ηa lienh. ³ Nen bo ne n yíe ní tùre kí bende kí ye *Uwien ya Fuoñaanm cèreh unil tókeh tigber la, wa ní fre kí len kí ye: *Yesu ní juore fεnm. *Mifuoñaanm ηa ní la, nil mò ηa ní fre kí len kí ye: *Yesu yé Yonbdaan.

⁴ *Mifuoñaanm ya paabu te ibol ibol ne, ama mi ya Fuoñaanbaabm ne dienh ní'ke. ⁵ Itùon te ibol ibol ne, ama wà ke sònh ki dienh Yonbdaan uba ne. ⁶ Itùon ya sònm te ibol ibol ne, ama Uwien uba ne cèreh unil ke sònh itùon. ⁷ *Mifuoñaanm dienh wà ke bupaabu nè ní li toreh unil ke ne. ⁸ *Mifuoñaanm ne dienh uba miyεnfolenm. Mi ya Fuoñaanbaabm ne dienh utò mò mibεnm. ⁹ Men ne dienh uba mitekjim mà yebe, ki dienh utò mò bupaabu bùa cèreh u buuh biwiεnb. ¹⁰ Mí dienh uba mituòm wò ní li teh miyòkm ya bont, ki cèreh utò mò sòkndeh Uwien ya ñòbon, ki cèreh utò mò sekndeh ki bende nà yé *Mifuoñaanm yaann nin nà ηa yé Fuoñaanm yaann, ki cèreh uba lienh milencεnm ibol ibol, ki cèreh utò mò sòkndeh milencεnm nnò. ¹¹ Mí ya Fuoñaanbaabm ne cèreh tibont nnò ke teh. Mí dienh unil ke bupaabu jeje mí yíe ma bo ne.

Tigbenent te tuba ne, ama tu'gbenenbel te ligol ne

¹² Tɔ, liike men unisaal ya gbenent te ma bo. Tù ñmɔbe igbenenbel ligol ne. Nin i te ligol ma ke nnɔ, i taan' ki tien' tigbenenbaabt ne. Kristo yaam mɔ te nnɔ ne. ¹³ Kime ti'ni bà yé *Sufmbe nin bà ña yé Sufmbe, bà yé iyonbe nin bà ña yé yonbe, Mifuoñaanbaabm ne jjiire' ní ti'ke bo ki yé ti'bo Uwien ya ñunsii, ki tien' te unibaab. Ti'ke ñun' mi ya Fuoñaanbaabm ne ten miñunm.

¹⁴ Tɔ, tigbenent ya gbenenbel ña te liba, i te ligol ne. ¹⁵ Litaal tɔke' ki ye: «Ma yé nuɔ ma nnɔ, ma yé gbenent ya gbenenbel» la, li li fre kí bore li'ba ki la tuuke gbenent bo-oo? ¹⁶ Litubl mɔ tɔke' ki ye: «Ma yé nunbu ma nnɔ, ma yé gbenent ya gbenenbel» la, li li fre kí bore li'ba ki la tuuke gbenent bo-oo? ¹⁷ Tigbenent ke bi yé bununbu ne la, unil bi li teh mila ki ciih? Tù tí bi yé litubl ne la, u bi li teh mila ki ciih unu? ¹⁸ Ama Uwien tien' tigbenent ya gbenenbel ke gbenenbel li'bùol u yíe ma bo ne. ¹⁹ Tigbenent ke bi yé ligbenenbel liba la, ni bi li yé tigbenent-ii? ²⁰ Nen bo, igbenenbel te ligol ne ki taan' ki tien' tigbenenbaabt.

²¹ Nen ne cère' bununbu ña ñ fre kí tɔke unuɔ kí ye: «Ma cieke ñe.» Liyul mɔ ña ní fre kí tɔke itaan kí ye: «Ma cieke ne.» ²² Na te nnɔ. Tigbenent ya gbenenbel yà bi likeh yè ten ya yé bonn nnɔ mɔnɔn ñmɔbe lituonl ne. ²³ Igbenbel yà ña ñmɔbe sel nnɔ, ti dienh yen ne lisel ki cèn' i'tɔ. Ne tigbenent ya na'saan yé ife ya bonn nnɔ, ti tùɔreh nen saan ne mɔnmɔnm. ²⁴ Ama tigbenent ya nà saan ña yé fe ya bonn nnɔ ña nuunh mi ya tùɔrm ke. Uwien ne tien' tigbenent ne ki de' tigbenent ya nà saan ña ñmɔbe sel nnɔ, lisel ki gbien', ²⁵ ñɔ tigbenent ya gbenenbel la boreh i'tɔ, ama yè ní li kpɛ buñɔbu kí li toreh i'tɔ. ²⁶ Tigbenent ya niba saan wi la, ni'ke saan wi ne. Niba saan laa' lisel la, ni'ke saan li ñmɔbe uyensonge ne.

²⁷ Ninbi ne yé Kristo ya gbenent, ne unil ke yé tigbenent nnɔ ya gbenenbel. ²⁸ Uwien cère' binib bà sɔnh u'taan ni si: mikpiɛkm, *Yesu ya tondb, nle bo *Uwien ya ñɔbonsɔknb, nta bo biwɔnwɔknb. Ni ya puoli bó ne u de' bà bupaabu be ní li teh miyɔkm ya bont nin u de' bà bupaabu be ní li buuh biwiɛnb nin u de' bà bupaabu be ní li muɔh binib nin u de' bà bupaabu be ní li likeh binitɔb nin u de' bà bupaabu be ní li lienh milencɛnm ibol ibol nnɔ. ²⁹ Bi'ke yé *Yesu ya tondb ne-ɛɛ? Bi'ke yé *Uwien ya ñɔbonsɔknb ne-ɛɛ? Bi'ke yé biwɔnwɔknb ne-ɛɛ? Bi'ke teh miyɔkm ya bont ne-ɛɛ? ³⁰ Bi'ke ñmɔbe bupaabu be ní li buuh biwiɛnb ne-ɛɛ? Bi'ke lienh milencɛnm ibol ibol ne-ɛɛ? Bi'ke sɔkndeh milencɛnm ibol ibol nnɔ ne-ɛɛ? ³¹ Tɔ, cère men ni'nun ní li mɔn bupaabu bùa mɔn ki cèn' bupaabu ke ya bol bo.

Ama fɛnfennɔ n li wuɔn ne usen wà mɔn ki cèn' isentɔ.

13

Miyiem ne cèn' nibonn ke

¹ N lienh binib ya lenm nin Uwien ya tondb ya lenm ke, ka nín ji yíe nib la, n te ten lisenbuɔl bii ligangaal là muɔh ki ñmɔbe kuwaaku ne. ² Ní yé n ñmɔbe bupaabu ki sɔkndeh Uwien ya ñɔbon, ki ben tigber tà ke buɔ, ki ñmɔbe mibenm ke ya bol, ki ñmɔbe mitekjim ki tí gben', mli li fre kí cère ijuɔn ní nèbre i'bùol ñɔ ka yíe nib la, ma yé bonn. ³ Ní yé n taa' n'faal ke ki gbigbiire' binib, ki tuo' bi wín' nni ñɔ ka yíe nib la, ma ñmɔbe kpɛle uba nin utɔ.

⁴ Unil ñmɔbe miyiem la, u ñmɔbe lifɛsongl ne, ki ñmɔbe tinimònt, ka ñmɔbe nunfɔke, ka wɔngɛh u'ba, ka ñmɔbe gbengt, ⁵ ka teh fe ya bonn,

ka nuunh u'tiema mɔnm, ka yé benpiebdaan, ka ŋuuh nib bo. ⁶ U'ɣenm ŋa sɔnge nà ŋa cuube bo, ama u'ɣenm pɛ tigbɛmɔnt bo nɛ. ⁷ Unil ŋmɔbe miyiem la, u ŋmɔbe sukle tibont kɛ ni nɛ, ki du Uwien bo isen kɛ ni, ki ŋmɔbe lidɛndɛnl isen kɛ ni, ki ŋmɔbe kuminku nà kɛ li tu wɔ bo.

⁸ Miyiem ŋa ní gben fiebu. Uwien ya ñɔbon ya sɔknm mɛn li gben nɛ. Milencɛnm mà binib lienh mɛ nnɔ mɔ li gben. Mibɛnm mɔ li gben. ⁹ Fɛnfɛnnɔ wuɔ ti bɛn jenjenku nɛ, nɛ ki sɔkndeh Uwien ya ñɔbon mɔ jenjenku. ¹⁰ Ama nà mɔn ki tí gben' lá baa' uyo wà la, ti bɛn nà nin ti teh nà jenjenku nnɔ kɛ li gben nɛ.

¹¹ N là yé kibuk ma nnɔ, n là lienh mibuwaalenm nɛ, ki bɛn tibont ya tingi kibuk bɛn ma bo, ki maaleh kibuk maaleh ma bo. N tí tien' uciɛn, nɛ ki dàan' ibuwaatùon. ¹² Fɛnfɛnnɔ, ti lenh tibont dɔmudɔmu nɛ, ní te tɛn ti likeh kinunliik kà ŋa lenh mɔnmɔnm ni nɛ, nɛ ki lenh tijinjint. Ama uyo we ní tí lɛ tù nin tí'nunbu. Fɛnfɛnnɔ ma laan bɛn tibont ki tí gben'. Ama uyo we ní ní bɛnde tù kí tí gben tɛn Uwien bɛn nni ma bo.

¹³ Tɔ, mitekjim nin lidɛndɛnl nin miyiem tuu ki te nɛ, ama tibont tuta nnɔ ni miyiem nɛ cɛn' tu'kɛ.

14

Mifuoñaanm ya paabu li toreh Kristo ya taanl yaab kɛ nɛ

¹ Li nuunh mɛn ní li yíe binib, kí cɛre ní'nun ní li mɔn *Mifuoñaanm ya paabu bo; ní'kɛ tu nin bupaabu bùa li cɛre ní li sɔkndeh Uwien ya ñɔbon.

² Kime unil lienh milencɛnm la, wa lienh nin nib, u lienh nin Uwien nɛ. Uba ŋa ciuh u lienh kí teh bà. *Mifuoñaanm nɛ cɛreh u lienh tigbɛr tà buɔ.

³ Ama unil sɔkndeh Uwien ya ñɔbon la, u lienh nin binib nɛ, kí toreh bɛ bi kpíen mitekjim ya sɛn ni, ki saakreh bi'gbɛnɛnt, kí sɔngreh bi'yɛnm.

⁴ Wà lienh milencɛnm la, u kpiendeh u'ba nɛ mitekjim ya sɛn ni. Ama wà sɔkndeh Uwien ya ñɔbon toreh Kristo ya taanl yaab nɛ bɛ ní kpére mitekjim ya sɛn ni. ⁵ N yíe ní'kɛ ní li lienh milencɛnm, ama n tùɔre' kí fɛ ní li sɔkndeh Uwien ya ñɔbon nɛ. Wà sɔkndeh Uwien ya ñɔbon cɛn' wà lienh milencɛnm. Ama ní yé unil te kí sɔkn milencɛnm nnɔ la, ní'mɔ li fre kí toreh Kristo ya taanl yaab bɛ ní kpére mitekjim ya sɛn ni.

⁶ N'yaabɛ, ní yé n baa' ní'saan kí lá lienh milencɛnm baba, ka cɛreh ni bɛndeh Uwien ya gbɛɔlkaar, ka cɛreh ni bɛndeh gbɛmɔnt, ka sɔkndeh nɛ Uwien ya ñɔbon, ka wɔknh nɛ wɔknm miba nin mitɔm la, n toreh nɛ níno-ɔɔ? ⁷ Tɔ, maale mɛn kí liike bi taah tibont tà kí jelah kujelku nnɔ te ma bo. Ní yé liwol bii kubieku nɛ tu'muɔ ŋa bore' la, bi li tien mila kí bɛnde nà kɛ muɔh ma bo? ⁸ Unil piebe' butɔbu ya natunl ka piebe' mɔnmɔnm la, ŋmɛ li bonde butɔbu? ⁹ Ní'mɔ yaam te nnɔ nɛ. Ni lienh iñɔbon ñɛh ní'ñuɔn ni nib ŋa ciuh i'tingi la, bi li tien mila kí bɛnde ni ye ní ye bà? Ni lienh kí wiɛnh fɛnm nɛ. ¹⁰ Ma bɛn ilɛnbol ya ñɔbu uɛndun wuu ni, ama lenm miba ŋa te ka ŋmɔbe mi'tingi. ¹¹ Ma ciuh nil ya lenm la, u yé ucaan nɛ n'bo, nɛ n'mɔ yé ucaan u'bo. ¹² Ní'mɔ yaam te nnɔ nɛ. Ní'nun mɔn *Mifuoñaanm ya paabu bo ma nɔ, tùɔre mɛn kí li nuunh bù, ama ní li nuunh bupaabu bùa li toreh Kristo ya taanl yaab bɛ ní kpére mitekjim ya sɛn ni.

¹³ Nɛn bo, unil lienh milencɛnm la, wɔ ní li kàareh, Uwien ní de wɔ bupaabu bùa li cɛre wɔ ní fre kí sɔkn milencɛnm nnɔ. ¹⁴ Kime n kàareh milencɛnm ni la, *Mifuoñaanm nɛ cɛre' n kàareh, n'bugbɛn ŋa bɛn n teh bà. ¹⁵ Nɛn bo, n li tien mila? *Mifuoñaanm cɛreh n kàareh milencɛnm ni la, n li kàareh n bɛn milenm mà mɔ ni nɛ. Mí cɛreh n

geh iyuon milencɛnm ni la, n li geh n bɛn milenm mà mɔ ni nɛ. ¹⁶ Kime *Mifuoñaanm cɛreh a faareh Uwien milencɛnm ni baba ɲɔ unil te ni'ni, ka bɛn niba Uwien ya sɛn ni la, u li tien mila kí ye «Ami»? Kime wa ciih a lienh ki teh bà. ¹⁷ Imɔn, a faareh Uwien nɪ mɔn cɛen nɛ, ama na toreh bitɔb bɛ rí kpére mitekjim ya sɛn ni.

¹⁸ N faareh Uwien nin n lienh milencɛnm ki cɛn' ni'kɛ ma nɔ. ¹⁹ Ama n te Kristo ya taanl yaab ni, ki tu ki len' iñɔbon iɲun i wien ki wɔkn' bɛ la, nɪ tu nin rí len iñɔbon itur piik milencɛnm ni.

²⁰ N'yaabɛ, la te mɛn tɛn mubumu ni'yɛnmaale ni. Nà bre ya tienm wɔn, li te mɛn tɛn mucɛnfɛndmu, ama iyɛnmaale ni wɔn, li maaleh mɛn biciɛnɔb maaleh ma bo. ²¹ Ní kele' *Uwien ya gbɔnku ni ki ye Yonbdaan ye:

«N li cère linibotɔl ya nib nɛ rí len nin n'nib biɛ milencɛnm, nin nɛn kɛ ɲɔ, ba rí cenge n'bó.»

²² Nɛn bo, milencɛnm ɲa yé ðiɛku binib bà teke' Uwien ki jin' nɔ bo, ama mɪ yé kudɛku bà ɲa teke' wɔ ki jin' nɔ bo nɛ. Uwien ya ñɔbon ya sɔknm mɛn yé kudɛku bà teke' wɔ ki jin' nɔ bo nɛ, ma yé ðiɛku bà ɲa teke' wɔ ki jin' nɔ bo.

²³ Ní yé Kristo ya taanl yaab kɛ taan' ɲɔ bi'kɛ lienh milencɛnm la, binib bà ɲa bɛn niba Uwien ya sɛn ni bii binib bà ɲa teke' wɔ ki jin', kɔn' ní la, ba rí ye ni yé iwaar-ii? ²⁴ Ama unil kɛ sɔkndeh Uwien ya ñɔbon, wà ɲa teke' wɔ ki jin', bii wà ɲa bɛn niba u'sɛn ni kɔn' ní la, binib kɛ lienh nà nɔ nɛ li cère wɔ rí bɛnde kí ye u yé ubiɛrdaan, nɛ u'yɛnm rí saa u'biɛre bo. ²⁵ U'fɛl bo ya gber kɛ li ñɛ upaan bo. Nɔ nɛ u li gbaan, kí puke Uwien, kí ye nɪ yé imɔn nɛ, Uwien mɔnbe ki te ni'ni.

Kristo yaab taan' la, bi la teh tibont ɲmerkɲmerki

²⁶ N'yaabɛ, ti li tien mila? Ni lá taan' la, wà ɲmɔbe iyuon la, wɔ rí gè. Wà mɔ ɲmɔbe miwɔknm la, wɔ rí wɔkn. Uwien cère' wà bɛnde' u'gbɛbɔlkaar la, wɔ rí take tɔ bitɔb. Wà mɔ ɲmɔbe bupaabu wɔ rí len milencɛnm la, wɔ rí len bii wɔ rí sɔkn mɛ. Wà teh nà kɛ la, wɔ rí cère nè rí li toreh Kristo yaab bɛ rí kpére mitekjim ya sɛn ni. ²⁷ Binib ye bɛ rí len milencɛnm la, nè li yé bile bii bita. Ní la gèbre' binib bita. Bɛ rí li lienh uba uba. Uba mɔ rí li sɔkndeh bi lienh ki teh bà. ²⁸ Nil ɲa te litaanl nɔ ni kí sɔkn la, bɛ rí li ɲmin, kí li lienh bi'yɛnm ni nin Uwien. ²⁹ Ní yé Uwien ya ñɔbon ya sɔknm mɔ la, bile bii bita rí sɔkn, bitɔb rí fiin kí liike bi sɔkndeh nà nɔ ya tingi. ³⁰ Uwien cère' unitɔ bɛnde' u'gbɛbɔlkaar litaanl nɔ ni, ki ye wɔ rí sɔkn tɔ la, wà bi lienh nɔ rí ɲmile. ³¹ Imɔn, ni'kɛ li fre kí li sɔkndeh Uwien ya ñɔbon ama ní li sɔkndeh uba uba. Ni teh nɔ la, unil kɛ li bɛnde Uwien ya gber, nɛ nɪ li saake unil kɛ ya gbɛnɛnt. ³² Unil sɔkndeh Uwien ya ñɔbon la, u li fre kí li coh u'ba. ³³ Kime Uwien ɲa yíe fɛnfɛnm, u yíe nibonn kɛ rí li te ni'donbó nɛ.

Ní te ma Kristo yaab ya táan kɛ ni si: ³⁴ Bipiib li ɲmin nɛ itáan ni. Ba ɲmɔbe sɛn bɛ rí len, bɛ rí li blinh bi'yul, kime ní kele' nɔ nɛ Moyis ya gbɔnt ni. ³⁵ Bi yíe bɛ rí tɔɔre kí cii niba ya tingi la, bɛ rí tɪ niire bi'ciɛb idonbó; kime na kpɛ pii rí li lienh Kristo ya taanl ni.

³⁶ Bii Uwien ya gber ñɛn' ninbi saan nɛ-ɛɛ? Ninbi baba nɛ cii' tɔ-uu? ³⁷ Unil maaleh ki teh u yé *Uwien ya ñɔbonsɔknl bii u maaleh ki teh *Mifuoñaanm te u'ni la, wɔ rí bɛnde kí ye n kele' nà nɔ yé Yonbdaan ya wɔbl nɛ. ³⁸ Unil wà ɲa tange' nè la, Uwien mɔ ɲa rí tange wɔ.

³⁹ N'yaabe, nen bo, cère men ni'nun í li mǎn ní li sǎkndeh Uwien ya ñǎbon, ki la pien nil u la len lencǎnm. ⁴⁰ Ama ní li teh nibonn ke ni'donbó, ki la teh ηmerkηmerki.

15

Kristo ya mǎkrm bitenkpiib ni

¹ N'yaabe, n yíe í tiere ne n là tǎke' ne tigbǎmǎnmǎnt tà, ni teke' tù, ki ηuuke tù mǎnmǎnm nnǎ ne. ² Ni ηuuke tù n là tǎke' ne tù ma bo la, tun bo ne ni li ηmere. Nnǎ ηa ní la, ni teke' ki jin' fǎnm ne.

³ N là cii' nǎ nnǎ n cinde' ki tǎke' ne nen ne. Nen si: Ti'biere bo ne Kristo kpo'. Ní là kele' *Uwien ya gbǎnku ni ki ye ní lá li tien nnǎ ne. ⁴ Bi sube' wǎ, ne wienta daali u mǎkre' bitenkpiib ni. Ní là kele' *Uwien ya gbǎnku ni ki ye ní lá li tien nnǎ ne. ⁵ U cère' Pier' laa' wǎ, ni ya puoli bó ne u cère' bitondb piik nin bile nnǎ ke laa' wǎ. ⁶ Ne ki liebe' ki cère' u'panpaankaab mǎ taan' ki laa' wǎ ki gǎbre' binib kobiinun. Bi'ni bà yebe biε ki fuobe, ne biba mǎ kpo'-a! ⁷ U liebe' ki cère' Saak laa' wǎ, ne ki cère' bitondb ke mǎ laa' wǎ.

⁸ Bi'ke yaam tí gǎbre', ne u cère' min wà te ten kibuk kǎ bi lǎre' kǎ nnǎ mǎ fǎre' ki laa' wǎ. ⁹ Imǎn, min ne yé *Yesu ya tondb ke ya gbaarke. Ma kpe be ní yin nni *Yesu ya tond mǎnǎn, kime n là jǎndeh Uwien ya taanl yaab ne. ¹⁰ Ama Uwien ya juokm bo ne n ji te ten n te ma fǎnfǎnnǎ wuǎ nǎ. U juoke' nni mijuokm ma nnǎ ηa juore' fǎnm. Ma juore' fǎnm, kime n'gbǎnǎnt ben' lituonl ni ki cǎn' bi'ke. Na yé n taa' n'tiema tuǎm ne ki sǎn' lituonl nnǎ, n laa' Uwien ya juokm mà nnǎ ne cère' n sǎn'. ¹¹ Tǎ, ní yé min ne bii ben ne tǎke' ne tigbǎmǎnmǎnt la, ti'ke tǎke' ne tigbebaabt ne, ne ni teke' tun ne ki jin'.

Uwien li mǎkre bitenkpiib

¹² Tǎ, ti tǎkeh ki teh Kristo mǎkre' bitenkpiib ni ne. Ní tien' mila ní'ni biba lienh ki teh bitenkpiib ηa í mǎkre? ¹³ Ní yé bitenkpiib ηa í mǎkre la, Kristo mǎ ηa mǎkre' ne-a! ¹⁴ Kristo ηa mǎkre' la, ti tǎkeh tigbǎmǎnmǎnt tà nnǎ yé fǎnm ne, ne ni'tekjim mǎ yé fǎnm ne. ¹⁵ Bitenkpiib ηa í mǎnbe kí mǎkre la, ní wǎngǎh ki teh ti nǎndeh Uwien bo ne-a! Kime ti lienh ki teh u mǎkre' Kristo ne, ne wa mǎkre' wǎ-a! ¹⁶ Tǎ, bitenkpiib ηa í mǎkre la, Kristo mǎ ηa mǎkre' ne-a! ¹⁷ Ne Kristo ηa mǎkre' la, ní'tekjim yé fǎnm ne, ne ni juore' ki te ní'biere ni ne. ¹⁸ Nnǎ la, Kristo yaab bà kpo' nnǎ mǎ juore' fǎnm ne. ¹⁹ Ní yé ti ηmǎbe lidǎndǎn Kristo bo unǎndun wuu ni ya fuobm baba bo ne la, ti yé bicǎcǎkǎndǎn ki cǎn' binib ke.

²⁰ Ama imǎn ne, Uwien mǎnbe ki mǎkre' Kristo. Wǎn ne yé unil wǎ kpíe' ki mǎkre' bitenkpiib ni, ki wuǎn' ki ye bitenkpiib mǎ lá li mǎkre. ²¹ Kime unibaab bo ne mikuum baa', ne unibaab mǎ bo ne bitenkpiib li mǎkre. ²² Adam bo ne binib ke kpuokeh, ne Kristo mǎ bo ne binib ke li mǎkre. ²³ Ama wǎ ke nin u'sensien ne. Kristo ne yé unil wǎ kpíe' ki mǎkre'. U lá baa' la, binib bà yé u'yaab nnǎ mǎ li mǎkre. ²⁴ Ni ya puoli bó ne Kristo li gben nǎ ηmǎbe ufaa ke ya bol nin nǎ ηmǎbe mituǎm ke ya bol, kí taa libel kí jiin kí de u'Baa Uwien. Ugbǎngbenyo nínnǎ. ²⁵ Kime u li yé uber ne kí tí baa uyo wǎ Uwien li cère wǎ í te u'nǎnnǎndb ke bo litaal. ²⁶ Mikuum ne yé unǎnnǎndfǎrke wǎ u li gben u'gber. ²⁷ Imǎn, Uwien cère' u te' nibonn ke bo litaal ηǎ. Ama bi ye: «U te' nibonn ke bo litaal la», nǎ yé u te' Uwien

* 15:5 Liike 1:12.

mə bo nɛ, kimɛ Uwien nɛ cɛrɛ' u tɛ' nibonn kɛ bo litaal. ²⁸ Uyo wà Kristo li yé ucien nibonn kɛ bo nnɔ, u ya yo nɛ wɔn Kristo wà yé Uwien ya Bijɛ nnɔ mə li jiin ticiɛnt kí de' Uwien wà de' wɔ ticiɛnt nibonn kɛ bo nnɔ. Nnɔ nɛ Uwien li tɔrɛ kí li yé ubɛr nibonn kɛ bo.

²⁹ Tɔ, maale mɛn kí liike binib bà cɛrɛh bi siih bɛ Uwien ya n̄unm bitɛnkpiib ya taal ni nnɔ ya gbɛr. N̄i yé bitɛnkpiib n̄a rí mɛkre la, n̄i li tore bɛ ba? Bitɛnkpiib n̄a rí mɛkre la, bɛ bo nɛ bi cɛrɛh bi siih bɛ Uwien ya n̄unm bi'taal ni? ³⁰ N̄i yé bitɛnkpiib n̄a rí mɛkre la, bɛ bo nɛ tinbi sɔnh itùon yà cɛrɛh kinunbɔnk tuu ki bàareh tɛ? ³¹ N'yaabɛ, n̄i yé imɔn nɛ, idaan kɛ mikuum kpàakeh nni nɛ. N̄i liebe' ki ye imɔn mə nɛ ki ye ninbi nɛ yé n'bo ijenjɛbn̄ Yonbdaan *Yesu Kristo ya sɛn ni. ³² N̄i yé n mɔn' nin muwɛnbiimu Efes ya du bó inisaalyɛnmaale baba bo nɛ la, n kpele si ba? N̄i yé bitɛnkpiib n̄a rí mɛkre la, cɛrɛ mɛn tí li jinh kí n̄uh-a, kimɛ wenli ti li wun kpo-a!

³³ La cɛrɛ mɛn uba rí lɛrɛ nɛ. «A tɔkeh nin unibierɔ la, a'mɔ li tí gben kí saa nɛ.» ³⁴ Cuo mɛn ni'ba ki la teh mɛn biɛrɛ, kimɛ ni'ni biba n̄a bɛn Wien. N len' nà nɔ yé ni'fɛ nɛ.

Bà li mɛkre ya gbɛnɛnt li te ma bo

³⁵ Ama uba li fre kí niire kí ye: «Bitɛnkpiib li mɛkre mila bo? Bi mɛkre' la, bi'gbɛnɛnt li te mila bo?» ³⁶ Ujɔr sin, a bule' nibonbuonn nà kpo' la, na rí pɛ. ³⁷ Nibonbuonn nà a bule' nɛ nnɔ n̄a yé n̄i pɛn' nà nnɔ, n̄i yé n̄i lá li lùon nà nnɔ nɛ. Nba la, a bule' iji nɛ, mitɔm la, tibontɔr. ³⁸ Nɛ Uwien cɛrɛh mibim kɛ pɛh mipiɛm u yíe ma bo. Nɛ bim kɛ bim nin mipiɛm nɛ.

³⁹ Bonn kɛ bonn nin ni'gbɛnɛnt nɛ. Binib ya gbɛnɛnt te tu'ba nɛ, tiwɛnt mə yaar tu'ba, inuɔn mə yaar tu'ba, ijen mə yaar tu'ba. ⁴⁰ Kutaaku bo ya bont te tu'ba, nɛ kitink bo yaar mə te tu'ba. Kutaaku bo yaar ya mɔnbe nin kitink bo yaar ya mɔnbe n̄a tɛ. ⁴¹ Uwien ya wien te u'ba nɛ, uɲmaal mə yu u'ba, iɲmaabii mə yu u'ba. Iɲmaabii mɔnɔn kɛ ya wien n̄a kpe.

⁴² Bitɛnkpiib lá mɛkre' la, n̄i li te nnɔ nɛ. Bi sube' bɛ nin tigbɛnɛnt tà nnɔ li bùrɛ nɛ, ama bi li mɛkre nin tà nnɔ tun n̄a rí bùrɛ. ⁴³ Bi subeh nin tigbɛnɛnt tà nnɔ n̄a n̄mɔbe sel, bi li mɛkre nin tà nnɔ, tun n̄mɔbe ukpieke nɛ. Bi subeh nin tigbɛnɛnt tà nnɔ n̄a n̄mɔbe tuɔm, bi li mɛkre nin tà nnɔ, tun n̄mɔbe mituɔm nɛ. ⁴⁴ Bi subeh nin tigbɛnɛnt tà nnɔ, tù yé tinisaalgbɛnɛnt nɛ. Bi li mɛkre nin tà nnɔ yé *Mifuoñaanm li de tà nɛ. Tinisaalgbɛnɛnt te la, *Mifuoñaanm dienh tà mə te nɛ. ⁴⁵ Nɛn bo nɛ n̄i kele' *Uwien ya gbɔnku ni ki ye: «Adamkpiɛk là yé unisaal nɛ,» ama Adamfɔrke† wɔn yé *Mifuoñaanm ya daan nɛ ki dienh limiɛl. ⁴⁶ Nà yé ti li kpiɛ kí li n̄mɔbe *Mifuoñaanm dienh tigbɛnɛnt tà nnɔ nɛ. Ti li n̄mɔbe tinisaalgbɛnɛnt nɛ kí yaan kí lá lɛ *Mifuoñaanm dienh tà nnɔ. ⁴⁷ Uwien là taa' titɛnt nɛ ki tien' unikpiɛk. U yé titɛnt nɛ. Unillie wɔn, wɔn n̄ɛn' paaki bó nɛ ki jiire' ní. ⁴⁸ Bi taa' titɛnt ki tien' unikpiɛk wà nnɔ te ma bo nnɔ, bà yé kitink bo yaab mə te nnɔ nɛ. Wà n̄ɛn' paaki bó ki jiire' ní te ma bo nnɔ, bà li yé paaki bó yaab nnɔ mə li te nnɔ nɛ. ⁴⁹ Ti naan unil wà bi taa' titɛnt ki tien' wɔ ma nnɔ, nnɔ nɛ ti lá li naan wà n̄ɛn' paaki bó ki jiire' ní nnɔ mə.

⁵⁰ N'yaabɛ, n ye rí tɔke nà sɔ: nà n̄mɔbe tigbɛnɛnt nin misɛm n̄a rí fre kí kɔ Uwien ya bel ni. Na li bùrɛ nin nà n̄a rí bùrɛ n̄a rí fre kí taan.

⁵¹ Cenge mɛn rí tɔke nɛ tigbɛbalkaar tuba. Ti'ke n̄a rí kpo kí gben ama ti'ke ya gbɛnɛnt li lèbrɛ nɛ. ⁵² Tigbɛnɛnt ya lèbrm nnɔ n̄a rí taande n̄i li

† 15:45 Bi ye Adamfɔrke la, bi niireh Kristo.

tien ten bununbu ya kenbm ne uyo wà bi li piebe linatunfərkaarl nno. Bi piebe' linatunfərkaarl nno uyo wà la, bitenkpiib li məkre kí li ηmobe tigbenent tà ηa rí b̀ure, ne Uwien rí l̀ebre ti'mo ya gbenent. ⁵³ Kime nĩ kpe tigbenent tà li b̀ure nno rí kpende tà ηa ji li b̀ure ne, ne tà li kpo nno mo rí kpende tà ηa ji li kpo. ⁵⁴ Tigbenent tà li b̀ure nno lá kpende' tà ηa rí b̀ure ηo tigbenent tà li kpo mo kpende' tà ηa ji kpo la, nen daali ne nà kele' *Uwien ya gb̀onku ni nno li tien. Nĩ kele' ki ye:

«Uwien faake' nin mikuum, ki gben' mi'gbɛr.

⁵⁵ Mikuumɛ, a'faa ji te la?

Mikuumɛ, a'lobpien ji te la?» ⁵⁶ Ibiere ne yé mikuum ya lobpien, ne yiko bo ne ibiere ηmobe ti'bo mituam.

⁵⁷ Nin nen ke tí faare men Uwien, kime wɔn ne dienh te ufaa kí ñe Yonbdaan *Yesu Kristo bo.

⁵⁸ Nen bo, n'yaab bà n yíe be, t̀ore men kí cuo kenken, kí c̀ere ni'nun rí li món Yonbdaan ya tuonl bo, ní li tuu ki s̀onh l̀e kí joh inun bó, kí li ben ki ye ni s̀onh ki dienh ti'Yonbdaan la, ni'tontonku ηa rí juore fɛnm.

16

Bi li taan ilike ma bo kí tore Kristo yaab bà te Yerusalem bó

¹ To, mipum mà ni li taan mè kí tore Uwien ya nib nno ya gber wɔn, tien men ten n là t̀oke' Kristo ya táan yaab bà te Galasi ki ye be rí tien ma bo nno. ² Nawucu ke nawucu ya wenkpieke ya daali*, ni'ni wà ke rí li boreh u laa' nà bo ki blinh u'den niba saan u'tuam kpe ma bo. Ni la li gu rí baa ηo kí yaan ní taan mipum nno. ³ Nĩ g̀ende ni'ni biba, n lá baa' la, rí de be tigbont, kí s̀on be, be rí taa ni taan' mipum mà nno kí tí de Kristo yaab bà te Yerusalem ni nno. ⁴ Nĩ kpe n'mo rí jo ni'bó la, n li t̀oke nin be.

Pɔl bondeh isen ya jom

⁵ N maaleh rí ñe Maseduɔnn ne kí baa ni'saan, kime n li cuon kí càare mi ya tinfɛnm ne. ⁶ Nba la, n li tien ni'saan iwenkàanke bii n li tien ni'saan kí tí gben tiwɔrcient ya yo ne, ηo ní tore nni n fre kí baa n joh nà bó. ⁷ Ma yíe miɛ bo n baa' ni'saan la, rí sere itàan bo ki g̀ebre', kime Yonbdaan tuo' la, n yíe rí tien ni'saan iwien ile ne.

⁸ Ama n li juore Efes ya du ni, kí tí baa Pantekot ya nacenku ya yo ne, ⁹ kime Uwien pekre' usen ki de' nni rí s̀on lituonciɛnl udu nno ni nin binennɛndb yebe ma ke nno.

¹⁰ Timote baa' ni'saan la, ní ñikn kí teke wɔ mɔnmɔnm, kí c̀ere u'yɛnm rí li dɔ, kime u'mo s̀onh Yonbdaan ya tuonl ten min ne. ¹¹ Nen bo, uba la liike wɔ fɛnm. Nĩ tore wɔ, ηo wɔ rí liebe ní n'saan nin uyɛnduɔn, kime n gu wɔn nin ti'ninjɛb bitɔb ya liebm ní ne.

¹² Ti'ninje Apolos wɔn, n t̀ore' ki sure' wɔ wɔ rí p̀iere ti'ninjɛb ni'saan, ama wa yíe wɔ rí baa ni'saan fɛnfennɔ wuɔ fiebu. Ú lá laa' usen la, u li baa ní.

Igbierfərke nin ifuonde

¹³ La g̀oh men, kí li faa mitekjim ni, kí li ηmobe lifɛl, kí li faa. ¹⁴ Li teh men tibont ke nin miyíem.

¹⁵ N'yaabe, n li liebe kí gbriere ne usen uba mo ni. Ni ben ki ye Sitefanan nin u'den yaab ne kpie' ki teke' Kristo ki jin' nin Akayi ya tinfɛnm ya nib

* **16:2** Nawucu ya wenkpieke ne ji yé Kristo yaab ya fofuordaali.

ke, ne ki taa' bi'ba ki de' Uwien ya nib ya torm. ¹⁶ Nen bo, li boh men bi ya nib nin ba ke taakeh nin be ki sɔnh ituon nin inunmɔn nnɔ.

¹⁷ Sitefanas nin Fotunatus nin Akayikus ya baam la sɔnge' n'yɛnm. Na la te n'saan ma nnɔ, ben ne la lere' ni'lɛnl. ¹⁸ Kimɛ bi la duon' n'yɛnm ki duon' ni'mɔ yaam. Li pɛkeh men bi ya nib. ¹⁹ Kristo ya taan yaab ba te ne saan Asi ya tinfɛnm ni nnɔ fuondeh ne. Akilas nin Prisil nin Kristo ya taanl ya nib ba taakeh bi'den nnɔ mɔ fuondeh ne mɔnmɔnm Yonbdaan ya yel bo. ²⁰ Ti'yaab ke fuondeh ne. Ni'mɔ ri li fuondeh tɔb mɔnmɔnm. ²¹ Min Pɔl nin n'yul ne kele' ifuonde yii nɔ.† ²² Unil wà ŋa yie Yonbdaan la, Uwien ri wɛ wɔ minɔum. Maranata! Ni'tingi si: Yonbdaan, den! ²³ Yonbdaan *Yesu ri juoke ne. ²⁴ *Yesu Kristo bo ne n yie ni'ke.

† **16:21** Kí ñe Kugbɔnku kuu ya cinm kí lá baa 16:20 Pɔl lienh ne uba kieh, ama wɔn nin u'yul ne kele' migbiirm 21 kí tí baa' 24.

Kugbɔnlieku kùà Pɔl kɛle' ki de' **Korɛnt** **yaab nnɔ** **Nà wɔnghɛh kugbɔnku kuu te ma bo**

Pɔl kɛle' kugbɔnkpɛieku kùà ki de' Korɛnt yaab nnɔ ya puoli bó nɛ wɔn nin u'yul jon' ni' bó. U tɪ baa' nɛ bi'yɛnm ɲa ɲmaake' u'bo. Bi'ni biba mɔnɔn yɛ ki ye wa yé Yesu ya tond. Pɔl mɔ ya yɛnm ɲa ɲmaake' bi'bo. Nɛn bo nɛ wa wuɔke' bi'saan, ki liɛbe' Efɛs ya du bó. U tɪ baa' nɛ ki kɛle' kugbɔntɔku nin tinunsiir ki de' Tit wɔ ɲ tɪ de bɛ. Ku ya gbɔnku bole' nɛ, nil ɲa bɛn nɪ tien' ma. Tit tuke kugbɔnku nnɔ uyo wá ki joh Korɛnt nnɔ, Pɔl ya yɛnm ɲa dɔ. Tit liɛbe' nɪ ki lá cende' Pɔl Maseduɔnn ya du ni nɛ, ki tɔke' wɔ ki ye Korɛnt yaab tuo' u'gbɛr ki lèbre' bi'tetem, nɛ u'yɛnm ji duɔn' nɛ u kɛle' kugbɔnku kuu ki de bɛ.

Kí cin liyul 1 kí tɪ baa iyul 7 Pɔl len' ki fie' u'ba, ki ye u yé Kristo ya tond nɛ, nɛ nɪ yé u'bo lituonl nɛ. Ijɛnd nin kinunbɔnk tu' wɔ u'tuonl ni ki yebe, ama u juun' ki teke' nɛn kɛ.

Kí cin iyul 8 kí tɪ baa 9 Pɔl sureh Kristo yaab bà te Korɛnt ya du ni nnɔ bɛ ɲ pu Kristo yaab bà te Yerusalem ni, ka ɲmɔbe niba nnɔ mipum nin tinimɔnt.

Kí cin iyul 10 kí tɪ baa 13 Pɔl wuɔn' unil li ɲmɔbe mitetem mà, kí li yé Kristo ya tond nɛ. U ya bùol Kristo ya tond yé unil wá jiiindeh u'ba tingi ki kpiendeh bitɔb nɛ.

Ifuonde

¹ Min Pɔl, n yé *Yesu Kristo ya tond nɛ Uwien ya yíem bo. Min nin ti'ninje Timote nɛ kieh kugbɔnku kuu tɪ de Uwien ya taanl yaab bà te Korɛnt ya du ni nnɔ nin bà mɔ kɛ yé u'yaab ki te Akayi ya tinfɛnm kɛ ni nnɔ. ² Ti'Baa Uwien nin Yonbdaan *Yesu Kristo ɲ juoke nɛ, kí de nɛ uyɛnduɔn.

Ni'mɔ ɲ li duɔndeh ni'tɔb ya yɛnm

³ Tɪ pèke mɛn Uwien ti'Yonbdaan *Yesu Kristo ya Baa. U yé ti'Baa wá muɔh binib micɛɛkm ki gbiekeh nɛ, ki yé Uwien wá duɔndeh binib ya yɛnm isɛn kɛ ni. ⁴ U duɔndeh ti'yɛnm ijɛnd kɛ ni ɲɔ ti'mɔ ɲ li freh ki duɔndeh binib bà lenh ijɛnd kɛ ya bol ya yɛnm kí ɲɛ tinbi mɔnɔn lenh uyɛnduɔn wá u'saan nnɔ bo nɛ. ⁵ Nnɔ nɛ Kristo bo, ti lenh ijɛnd ki gbiekeh ma nnɔ wɔn Kristo bo nɛ Uwien duɔndeh ti'yɛnm mɔ ki gbiekeh. ⁶ Ti te uyɛnsaa ni la, ti nuunh ninbi ya yɛnduɔn nin ni'ɲmɛrm nɛ. Uwien duɔn' ti'yɛnm ɲɔ ti'mɔ ɲ duɔn ni'yaam ɲ juun kí tuo ti jinh ijɛnd yá nnɔ nɛ. ⁷ Nɛn bo, ti cinbe ki du ni'bo ki gbien', kime ti bɛn ki ye tinbi nin ninbi taakeh ki jinh ijɛnd ma nnɔ, ti li taan kí li ɲmɔbe uyɛnduɔn mɔ nɛ.

⁸ Ti'yaabɛ, ta yíe ní li te ka bɛn ki ye ijɛnd là tu' tɛ Asi ya tinfɛnm ni. Ijɛnd nnɔ ɲa là ɲmɔbe fuul. I là faake' nin tɛ cɛɛn nɛ, nɛ ta ji là daan ki ye ti li lɛ limiel mɔnɔn. ⁹ Imɔn, tinbi mɔnɔn là maale' ki ye ti'kuum ya yo baa' nɛ. Nɪ là tien' nnɔ ɲɔ ti la ji ɲ li du ti'ba bo, ama ti li du Uwien wá mɛkreh bitɛnkpiib nnɔ bo nɛ. ¹⁰ Wɔn nɛ ɲɛn' tɛ mi ya kubierm ni, ki tɪ li ɲɛn tɛ mi'ni mɔ. Imɔn, ti du wɔn bo nɛ ki ye u li ɲɛn tɛ len. ¹¹ Ni'mɔ toreh tɛ len

nε nin ni'kaare. Nnɔ nε Uwien dienħ tε mimɔnm kɨ n̄ε linigol ya kaare bo. Nε tinbi bo binib b̄a yεbe m̄o li faare Uwien.

Nà cère' Pal pien' u'sen ya jom

¹² Ti jebnh ti'ba nà bo si: ti bεn ti'yεnm ni, ki ye ti ηmɔbe mitetem mà nnɔ n̄εn' Uwien saan nε. M̄i wien nε, ki cuube uηendun wuu ni, ni'ke tu nin ninbi bo. Uwien ya juokm nε cère' ti te nnɔ, na yé nisaalyenfuom. ¹³ Ti kele' nε tigber tà ti'gbɔnt ni nnɔ, gber tuba ηa te len ηɔ ní kàan ka r̄i fre kɨ bende tu'tingi. Nε n teke' ki jin' ki ye ni li fre kɨ bende tu'ke ya tingi ¹⁴ t̄en ni cin' ki bendeħ ma ki teh tinbi nε yé ni'jenjebn, nε ni'm̄o li yé ti'yε lidaali là Yonbdaan *Yesu li baa ní nnɔ.

¹⁵ N là ηmɔbe mi ya dum ya bol nε ki cèkre' n'yεnm r̄i kp̄ie kɨ baa ni'saan ηɔ ní tí r̄i lε mimɔnm kɨ pukn. ¹⁶ N n̄εn' ni'saan la, n li jo Maseduɔnn ya tinfenm bó nε, kɨ tí r̄i liεbe ní ni'saan ηɔ ní de nni nà ke ciεke nni r̄i fre kɨ jo Sude ya tinfenm bó. ¹⁷ N cèkre' n'yεnm r̄i tien nnɔ ma nnɔ, ma t̄uɔre' ki maale' nε-εε? Bii n cèkre' n'yεnm r̄i tien nà nnɔ yé unisaal ya yenmaale nε, ηɔ r̄i ye nen nε, kɨ liεbe kɨ ye nen ηa n̄i? ¹⁸ Uwien yé umεm̄ɔndaan nε. U bεn ki ye ta t̄akeħ nε ki teh nen nε, ki liεbeh ki teh nen ηa n̄i. ¹⁹ Kime *Yesu Kristo Uwien ya Bijε w̄a min nin Silfen* nin Timote là take' nε u'gber nnɔ ηa teh nen nε, kɨ liεbe kɨ ye nen ηa n̄i. Ama u tuu ki cε ki teh nen nε. ²⁰ Wɔn bo nε Uwien là p̄uon' ki ye u li tien nà ke nnɔ tien'. Wɔn bo m̄o nε ti teh «Ami» kɨ kp̄iekreħ Uwien. ²¹ Wɔn Uwien nε cère' tinbi nin ninbi faa mitekjim ni kɨ n̄ε Kristo bo. Wɔn nε ḡende' tε ki tien' u'yaab, ²² ki tien' u'diεku ti'bo, ki cère' *Mifuoñaanm te ti'f̄el bo. Nen nε wuɔn' ki ye ta r̄i lúo mimɔnm mà u bonde' m̄è ki ble' tε nnɔ.

²³ Min wɔn, n taa' Uwien nε ki tien' n'm̄ɔnkunl, n nen la, u la dàan nni. Ma là yíe r̄i len tuba, t̄u r̄i saa ni'yεnm nε. Nen nε cère' ma liεbe' ní Korent ni. ²⁴ Na yé ti nuunh tí wɔbn nε kɨ wuɔn nε ni li teke Uwien kɨ ji ma bo nε, kime ni co mitekjim kenken nε. Ama ti nuunh tinbi nin ninbi r̄i taan kɨ sɔn ηɔ ní li ηmɔbe uyensonge nε.

2

¹ Min cèkre' nà sɔ n'yεnm ni: n̄i yé n li liεbe ní ni'saan, ni'yεnm r̄i saa la, ma we ní. ² Kime min nin yul saa' ni'yεnm la, r̄i ji li lε ηme wɔ r̄i de nni uyensonge? Na yé n saa' ninbi b̄a ya yεnm nnɔ-ɔɔ? ³ Nen bo nε n tí là kele' nε kugbɔnku kuba, kime ma là yíe r̄i baa n'yεnm r̄i saa ninbi b̄a bi li de nni uyensonge nnɔ bo. N bεn ni'ke ya tetem. Nà li songe n'yεnm nnɔ li songe ni'ke m̄o yaam nε. ⁴ N là kieh nε kugbɔnku nnɔ ma nnɔ, n'yεnm ηa là ηme fiimu nɔ, n̄i wi nni ki tí kende' nε n muɔħ br̄ibr̄i. Nin nen ke ηɔ ma là kele' kugbɔnku bugben r̄i saa ni'yεnm, n la yíe ní bende n yíe nε ki tí kp̄e ma bo nε.

Wà bii' nnɔ, ni fère wɔ

⁵ Unil tien' uyensaa ya bonn la, na yé u saa' min baba ya yεnm nε, u saa' ni'ke yaam nε. Ma yíe r̄i len kɨ tí kende. Na li yé ni'ke m̄ɔnɔn la, u saa' ni'ni biba yaam. ⁶ U ya daan wɔn, ni'ni b̄a yebe kɔn' nin wɔ ma, n̄i d̄ekre nε. ⁷ Nen bo, ni ji bi li fère wɔ u'biil nε, kɨ duɔn u'yεnm. Nnɔ ηa n̄i la, u'yεnm ji li saa kɨ tí kende nε. ⁸ Nen bo nε n sureh nε ní wuɔn wɔ kɨ ye ni yíe wɔ. ⁹ Kime n kieh nε kugbɔnku kuu ma nɔ, n yíe r̄i diire kɨ liike ni boh tibont isen ke ni bii na boh nε. ¹⁰ Ni fère' unil w̄a u'biil la, n'm̄o fère wɔ n̄inɔ. N fère' wɔ u'biil ma nnɔ, na bi ciεke min r̄i fère wɔ, ninbi bo nε n fère' udaan

* **1:19** Bi liεbe' ki yih Silfen nε Silas. Liike It̄uon 15:22, 40.

Kristo ya nun bó, ¹¹ ɲo ki la de *Satan usen wɔ́ rí lere kí tuln tɛ, kime ti ben u maaleh ti'bo yà.

Pɔ́l ya yɛnm saa' Trowas ya du ni

¹² N là jon' Trowas ya du bó rí tì tɔ́ke Kristo ya gbɛmɔnmɔnt nɛ. Nin Yonbdaan de' nni usen rí sɔ́n lituonl bugbɛn ma kɛ nnɔ, ¹³ n'yɛnm ɲa là dɔ, kime ma là laa' n'ninje Tit. Nɛn bo nɛ n là cɛbe' udu nnɔ yaab ki bure' Maseduɔnn ya tinfenm bó.

Yesu Kristo nɛ mɔ̀n' ki faake'

¹⁴ Tɔ́, tí faare mɛn Uwien. Uyo kɛ u cɛreh ti te binib bà wɔ́ngeh ki teh u mɔ̀n' ki faake' ya cɛkl ni nɛ kí ñɛ Kristo bo. Kí ñɛ tinbi bo nɛ u cɛreh binib bɛndeh Kristo ya gbɛr ni'kɛ saan. U'gbɛr ya bɛndm nnɔ te tɛn lɛfina wà ya nu ɲmɛ ki joh ni'kɛ saan nɛ. ¹⁵ Imɔ̀n, Uwien bo, tí yé Kristo ya lɛfina nɛ ki nu kí ɲmɛ. Bà pɛ miɲmɛrm ya sɛn bo nin bà pɛ usen wà li cɛre bɛ rí juore fɛnm kɛ ciuh lɛfina nnɔ ya nu nɛ. ¹⁶ Lɛfina nnɔ yé biba bo mikuum ya nu nɛ, kí tukeh mikuum kí bàareh bɛ, kí yé bitɔ́b bo limiel ya nu, kí cɛreh bi lɛnh limiel. ɲmɛ li fre kí sɔ́n li ya tuonl-i? ¹⁷ Tinbi ɲa taah Uwien ya gbɛr ya tɔ́km kí teh ukpenkpende tɛn binib bà yɛbe teh ma bo. Uwien nɛ sɔ́n' tɛ. Kristo bo nɛ tí tɔ́keh wɔ́n Uwien ya gbɛr u'nun bó, jɔ́knt ɲa te tí'fɛl bo.

3

Kujɔ́tiefɛnku ya tuonl

¹ Ni maaleh tí biɛ kí taa tí'ba kí wuɔ́n nɛ nɛ? Bii ni maaleh tí de nɛ tigbɔ́nt kí wuɔ́n kí ye tí yé *Yesu ya tondb nɛ? Bii ni maaleh ninbi nɛ rí de tɛ tigbɔ́nt kí wuɔ́n kí ye tí yé bɛ, tɛn binib biba teh ma bo? ² Ninbi nin ni'yul nɛ yé tí'bo kugbɔ́nku. Kugbɔ́nku nnɔ kele' tí'fɛl ni nɛ, nɛ unil kɛ ben kù, kí kaan' kù mɔ́. ³ Imɔ̀n, ni mɔ́nbe kí yé Kristo bo kugbɔ́nku nɛ kí ñɛ tí'tuonl bo. Kua kele' nin siɛm, kù kele' nin Uwien wà fuobe ya Fuoñaanm nɛ. Kua kele' tɛnɛnɛn bo, kù kele' binib ya fɛl ni nɛ.

⁴ Kristo bo, tí ɲmɔ́be mi ya dum nɛ Uwien ya nun bó. ⁵ Ta maale' kí ye tí li fre kí tien níba tí'tiɛma tuɔ́m bo, ama Uwien nɛ cɛreh tí freh kí teh, tí teh nà. ⁶ Wɔ́n nɛ de' tɛ mituɔ́m kí cɛre' tí yé kujɔ́tiefɛnku ya tonsɔ́nb. Kujɔ́tieku nnɔ ɲa ñɛn' Moyis kele' *yiko wà nnɔ, kù ñɛn' *Mifuoñaanm nɛ. Kime *yiko bàareh nin mikuum nɛ, nɛ *Mifuoñaanm dienh limiel.

⁷ Yiko nnɔ là kele' itɛnɛnɛn bo nɛ, kí ɲmɔ́be Uwien ya kpiɛke, kí cɛre' Moyis ya nun bó windeh. Israyɛl yaab ɲa là li fre kí liike u'nun bó kí ñɛ ukpiɛke nnɔ bo. Ama ukpiɛke nnɔ ɲa wuɔ́kreh. Ní yé *yiko wà bàareh nin mikuum ya tuonl là ɲmɔ́be u ya kpiɛke la, ⁸ bɛ li tien *Mifuoñaanm ya tuonl ya kpiɛke ɲa rí cɛn nnɔ? ⁹ Lituonl là bo Uwien li bu kí biin binib ɲmɔ́be ukpiɛke la, bɛ li tien lituonl là li cɛre wɔ́ rí bù binib bigbɛmɔ̀ndɛnb ɲa rí li ɲmɔ́be kí cɛn nnɔ? ¹⁰ Nɛn bo nɛ ukpiɛke wà là windeh uyo bo nnɔ ɲa yé bonn fɛnfɛnnɔ ya kpiɛke wà ɲa ɲmɔ́be u ya tɔ́ nɔ bo. ¹¹ Ní yé nà ɲa wuɔ́kreh ɲmɔ́be ukpiɛke la, bɛ li tien nà tuu kí te ɲa rí li ɲmɔ́be ukpiɛke kí cɛn nɛn-i?

¹² Tí du li ya dɛndɛnl bo nɛ kí ɲmɔ́be lifɛl. ¹³ Ta teh tɛn Moyis là teh ma bo. U là pibndeh u'nun bó ɲo Israyɛl yaab la lɛ ukpiɛke wà windeh ka rí wuɔ́ke nnɔ ya gbenm nɛ. ¹⁴ Ama bi'yɛnm juore' kí liibe nɛ. Haali nin dinnɔ bi kàanh Kujɔ́tiekpaa ku ya gbɔ́nku la, nà là liɛke bi'nun bó nnɔ biɛ kí te nɛ, nà lɛkre'. Kristo ɲa ñí la, uba ɲa rí fre kí lɛkre nè. ¹⁵ Imɔ̀n, haali nin dinnɔ bi kàanh Moyis ya gbɔ́nt la, ní te tɛn níba nɛ cùube bi'yɛnm bo.

16 Ama unil pekre' ki paan' Yonbdaan bo ne la, u'yenm li cibre. 17 Kime Yonbdaan yé *Mifuoñaanm ne. Ne Yonbdaan ya Fuoñaanm te ná saan la, liwiél ne te ni'saan. 18 Tinbi bà ké niba ña ji lieke ti'nun bó nnó, ti te ten kinunliik ne bi likeh ki lenh Yonbdaan ya kpieke windeh ma bo. Ne wón wá yé *Mifuoñaanm nnó lèbreh te ki cèreh ti nengreh wó, ki lenh ukpieke u'yebreh ki joh.

4

Uwien taa' u'faal ki ñukn' tinbi bà yé isencɛb nnó ne

1 Uwien ya nimànt bo ne u' tuonl ki ñukn' te. Nen bo ne ti'gbenent ña ñendeh. 2 Ama ti wié' itùon yá yé libónbónl ni ya tùon ki ñmábe ife nnó. Ta taah cekn ki lereh nib, ka lèbreh Uwien ya gber ye ma. Ama tinbi takeh tigbemànt baba ne ní wien. Nnó ne unil ké li du ti'bo Uwien ya nun bó. 3 Ne ní yé ti takeh tigbemànmànt tà nnó ya tingi bié ki buó la, tu'tingi buó bà juonh fènm nnó bo ne. 4 Bi yé binib bà ña teke' Kristo ki jin' ne. *Satan wá yé uñendun wuu ya wien nnó ne libe' bi'yenm ki cèrè' ba lenh tigbemànmànt ya wenwenku. Kuwenwenku nnó wáñgeh Kristo wá yé Uwien ya nennnku nnó ya kpieke ne.

5 Tó, ti takeh ne tiger tà nnó ña lienh tinbi bo, tù lienh *Yesu Kristo bo ne ki teh wón ne yé Yonbdaan. Tinbi ben wón, ti takeh ne ki teh ti yé ni'tonsónb ne wón *Yesu bo. 6 Kime Uwien wá là ye: «Kuwenwenku ní wende licinnunl ni nnó», wón ne wende' ti'fèl ni ñó tí bende u'kpieke wá windeh [Yesu] Kristo ya nun bó nnó.

7 Tinbi bà yé isencɛb nnó, Uwien taa' u'gbemànmànt tà yé lifaaciènl nnó ki ñukn' tinbi ne. Nen ne wuón' ki ye mituóm mà ña ñmábe mí kpe nin bà nnó ñen' Uwien saan ne, ma ñen' tinbi saan. 8 Bi pebeh te isen ké ni ne, ama ba freh ki mæreh te. Ti te iyenben ni, ama ti tuu ki ñmábe lidendènl ne. 9 Bi bùuh te, ama ba nèndeh te. Bi gbòbreh te, ama ba freh ki gbendeh ti'gber. 10 Uyo ké ti jinh *Yesu là jin' ijend yá u'kuum ni nnó ne ti'gben ni, ñó nè ní wuón kí ye u'fuobm mǎ te ti'ni. 11 Imòn, *Yesu bo, mikuum tuu ki kpáakeh te ne ti'fuobm ni uyo ké ñó nè ní wuón kí ye u'fuobm te ti'gbenent tà li kpo nnó ni. 12 Nnó ne mikuum benh nin tinbi, ne ninbi lenh mifuobm.

13 Tó, ná kéle' *Uwien ya gbónku ni nnó ti'mǎ teke' nen ne ki jin'. Ní kéle' ki ye: «N teke' ki jin' ma nnó, ne ki len'.» Ti'mǎ teke' ki jin' ma nnó, ne ki lienh. 14 Imòn, ti ben ki ye Uwien wá mækre' Yonbdaan *Yesu nnó li mækre ti'mǎ tí li te nin *Yesu wá ní taa tinbi nin ninbi kí jo u'ba saan. 15 Ninbi bo ne i ya jend ké tu' te, ñó Uwien ya mánm ní li yebreh ki joh, kí cèrè binib bà yebe ní li tùrèh ki faareh wó, ki kpiekreh wó.

Ki li fuobe mitekjim bo

16 Nen bo ne ti'gbenent ña ñendeh. Ti'gbenent jünh ki joh mánón la, ti'yenm ni wón, ti fèndeh ne daan ké daan. 17 Kime fènfennó ya jend ña yé bonn ná kpieke ti'bo, ka wuókreh mǎ. Ama ì bondeh te tí lé ukpieke wá yebe ka tí ñmábe u'kpe nin bà, ki li tuu ki te mǎ ne. 18 Tinbi ña tange bi lenh tibont tà, ama ti tange ba lenh tà ne. Kime bi lenh tà nnó ña wuókreh, ne ba lenh tà nnó, tun tuu ki te ne.

5

1 Tó, ti ben ki ye ti fuobe nin tigbenent tà kitink kie bo nǎ te ten lininbonl ne. Lininbonl nnó lá bere' la, ti ñmábe iden yá li tuu ki te Uwien bonde' yí ki ble' te paaki bó. Wón Uwien ne men' iden bugben, na yé nil ne men'

yí. ² Ti laan te kitink kíe bo ma nɔ, ti jèndeh ne ki dunh, ti'nun mɔn tí lɛ iden yá te paaki bó nnɔ kí kɔ. Iden nnɔ te ten liliɛrl ne tí taa kí gole. ³ Ti gole' liliɛrl nnɔ la, ta ji li te níl. ⁴ Ti'gbɛnɛnt laan te ten lininbonl kitink kíe bo ma nɔ, ti dunh ten ti tuke litukl ne li kpíeke nin te. Na yé ti yíe tí dâan ti ηmɔbe tigbɛnɛnt tà kitink kíe bo nɔ ne, ama ti nuunh ti li lɛ tigbɛnɛnt tà paaki bó nnɔ ne ní pibn tu'bo ηɔ mifuobm ní fuobe kí ñen ná li kpo tu'ni nnɔ. ⁵ Uwien nin u'yul ne bonde' te nen ke. U de' te *Mifuoñaanm ma nnɔ ne wuɔn' ki ye ta ní lúo mimɔnm mà u bonde' mè ki ble' te nnɔ.

⁶ Nɛn bo ne ti ηmɔbe lifɛl uyo ke. Ama ti ben ki ye ti laan ηmɔbe ti'gbɛnɛnt tà kitink kíe bo nɔ, ti te kucɛnku ne, ka neke Yonbdaan den. ⁷ Kime mitekjim ne pekreh te, ná yé ti lenh ná ne pekreh te. ⁸ Imɔn, ti ηmɔbe lifɛl, ki bi yíe tí dâan tuu ya gbɛnɛnt ne kí jo kí li te Yonbdaan saan. ⁹ Ama ti juore' ki ηmɔbe tigbɛnɛnt tuu nɔ bii ti dâan' tù la, ti'nun mɔn ná bo si: tí sɔnge Yonbdaan ya yɛnm ne. ¹⁰ Kime ní kpɛ ti'ke ní sere Kristo ya nun bó ne, wɔ ní bu te tibuur kí cère unil ke ní lɛ u kpɛ ná kí ñe u tien' ná kitink kíe bo. Ní yé ná mɔn bii ná bre ne la.

Kristo ne taan' binib nin Uwien buñɔbu

¹¹ Ti ben Yonbdaan ya bom yé nibonn ná. Nɛn bo ne ti sureh binib be ní tuo u'ñɔbu bó. Uwien ben te mɔnmɔnm; n du ki ye ní'mɔ ben te mɔnmɔnm ní fɛl ni. ¹² Ta nuunh tí liebe kí taa ti'ba kí wuɔn ne, ama ti yíe ní lɛ ni li ní ná bo, kí li jɛbnh ní'ba kí ñe tinbi bo ne. Nɛn bo, ni li fre kí jiin binib bà jɛbnh bí'ba upaan bo ya bont bo, kí dâandeh ná te lifɛl ni nnɔ bo. ¹³ Ní yé ti sɔnh liwaartuonl ne la, ti sɔnh ki dienh ninbi ne. ¹⁴ Kristo ya yíem ne sureh te ki cère' ti ηmɔbe yíi ya yɛnmaale. Yín si: unibaab ne teke' binib ke ya kuum ki kpo'. Nɛn bo, unil ke taan' ki kpo' nin wɔ ne. ¹⁵ U teke' bí'ke ya kuum ki kpo' ηɔ nè ní wuɔn kí ye bà fuobe ηa ji fuobe ki de' bí'ba, ama bi fuobe ki de' wɔn wà teke' bí'ke ya kuum ki kpo', ki mɛkre' bitɛnkpiib ni nnɔ ne.

¹⁶ Nnɔ ne, ñe fɛnfɛnnɔ kí li joh ta ji li bùh nib unisaal bùh binib ma bo. Ní yé uyo uba ti là bùh Kristo unisaal bùh binib ma bo mɔnɔn la, ta ji bùh wɔ nnɔ. ¹⁷ Nɛn bo ne unil yé Kristo yɔ la, udaan ji yé unifaan ne. Nibonkpaann ghen'-a! Nibonfɛnn ne ji te. ¹⁸ Nɛn ke ñen' Uwien saan ne. Wɔn ne cère' tinbi nin wɔn taan' buñɔbu kí ñe Kristo bo, ki de' te lituonl ki ye tí tɔke binitɔb bí'mɔ ní taan wɔ buñɔbu. ¹⁹ Imɔn, Kristo bo Uwien cère' unɛndun ya nib nin wɔn taan' buñɔbu. Wa ji tuuke binib ya biil. U de' te lituonl ki ye tí tɔke binitɔb bí'mɔ ní taan wɔ buñɔbu ne.

²⁰ Ti se Kristo ya taal ni ne kí tɔkeh ne tigber tuu, ne kí ñe tinbi bo Uwien nin u'yul ne lienh ne. Ti gbáanh ne ne, Kristo ya yel bo, taan mɛn nin Uwien buñɔbu. ²¹ Kristo ηa là tien' biere iba nin itɔ. Uwien là tun' wɔ ti ya biere ne, ηɔ kí ñe wɔn bo, Uwien ní bù te bigbɛmɔndɛnb.

6

¹ Ti te ki sɔnh Uwien ya tuonl ma nnɔ bo ne ti sureh ne, ni la cère ni laa' bupaabu bùa u'saan nnɔ ní juore fɛnm. ² Kime ní kele' *Uwien ya gbɔnku ni ki ye:

«Uyo wà ní kpɛ nnɔ
ne n teke' a'kaare.
Minmɛrm ya daali,
ne n tore' ηɛ.»

Tɔ, ní ji kpaan' uyo sɔ, minmɛrm ya daali sɔ.

³ Ta yíe ti teh ná ní tuln uba Uwien ya sen ni ño uba ní len ti'tuonl bo fenfenm ne. ⁴ Ama tibont ke ni, ti wəngəh ki teh ti yé Uwien ya tonsənb ne, ki ñməbe kuminku ki gbien' ijend nin liwəbl nin iyenben ni. ⁵ Ti tuo' tipuər nin lipəkl nin binib kpreh ti'bo ma nin kujiinku ke ya bol, ki père' migùənm, ki wəln' mikònm. ⁶ Nin nən ke ño ti'tetem wien ne. Ti ñməbe mibenm Uwien ya sen bo, ki ñməbe liyenguol, ki teh tinimənt. *Mifuoñaanm te nin te, ti yíe binib imənmənt, ⁷ ki kpaandeh tigber tà yé tigbemənt, Uwien ya tuəm te nin te. Ti taah tigbemənt ne ki teh tijekənwənt, ki ñih ki guənh. ⁸ Biba kpiəkreh te, ne bitəb yuəndeh te. Biba sukreh te, ne bitəb pəkəh te. Bi yih te bitonnendənb ama ti yé bigbeməndənb ne. ⁹ Bi teh ten ba ben te ne, ama kí nín ben te kein. Bi likeh te ten ti kpo' ño, ama ti nín fuobe ne. Bi ñih te, ama ba kuuleh te. ¹⁰ Bi saah ti'yənm, ama ti'yənm tuu ki sange ne. Bi maaleh ki teh ti yé bijiinb ne, ama tinbi ne cèreh bà yəbe lenh lifaal. Bi maaleh ki teh ta ñməbe niba ne, ama ti nín ñməbe ni'ke.

¹¹ Ninbi Korənt yaabe, ta ñmiere' ne gber tuba, ti yíe ne nin ti'fəl ke ne. ¹² Ti ya yənm pe ni'bo cəen ne, ni ya yənm ne ña pe ti'bo. ¹³ Ni'mə ní tien nnə kí jiiin te. Ni'mə ní cère ni'yənm ní li pe ti'bo. Ni te ten n'tiema bumu ma nnə ne cère' n len' ne nnə.

La teh mən ten bà ña pe Wien bo

¹⁴ La taa mən ni'yul kí kpele bà ña teke' Uwien ki jin', kime ninbi nin ben ña ní fre kí li te gber. Nà cuube nin nà ña cuube li fre kí taan-ii? Kuwenwenku nin licinñunl li fre kí taan-ii? ¹⁵ Kristo nin *Satan li fre kí kpaan buñəbu-uu? Wà teke' Kristo ki jin' nin wà ña teke' wə ki jin' te tigber-ii? ¹⁶ Uwien ya duku nin ibule te-ee? Ne tinbi ne yé Uwien wà fuobe ya duku. Wən Uwien ne len' ki ye:

«N li te bi'siik ni ne ki cuonh nin be,
ki li yé bi'Wien,
ne be ní li yé n'nib.»

¹⁷ Nən bo ne Yonbdaan liebe' ki len' ki ye:

«Ñe mən bi'ni kí jende be.
La me mən jəknt ya bont,
ño ní teke ne.»

¹⁸ Wən Yonbdaan mituəm ke ya daan tí len' ki ye:

«N li yé ni'Baa,
ne ní li yé n'bijiəb nin n'bisieəb.»

7

¹ N'jotiebe, Uwien là pùon' tinbi ne tu ya bont ke. Nən bo cère mən tí ñen nà ke yé tijəknt ti'gbenənt nin ti'fəl ni, kí cère Uwien ní tien te u'yaab kí tí gben, tí li boh wə.

Pəlyayənm sange Kristo yaab bà te Korənt ni nnə bo

² Li ñikndeh mən ni'yənm ní li pe ti'bo. Ta bi' uba, ka tuln' uba, ka lere' ki jin' uba ya bonn. ³ Na yé n nuunh ní biin ne, ne ki lienh nə. Kime n kpie' ki len' ño ki ye ti fuobe-ee, ti kpo'-oo; ti'yənm pe ni'bo ne. ⁴ N du ni'bo ki gbien'. Ninbi ne yé n'bo ijanjəbn. N'yənm də cəen ne. Ti'jend ke ni n'yənm sange cəen ne.

⁵ Tə, ti ti baa' Maseduənn ya tinfənm ni ma, ta laa' fuorl, ama ti jin' ijend ke ya bol ne len. Ikənkən là jebe' te ni'ke saan ne, ne bujəwanbu mə coh te. ⁶ Ama Uwien wà dienb binib bà ya yənm saa' uyənduənn nnə cère' Tit

baa', nε ti'yenm duɔn'. ⁷ Na yé Tit ya baam baba nε duɔn' ti'yenm. U tɔke' tε ki ye u laa' uyenduɔn wà ni'saan nnɔ mɔ duɔn' ti'yenm nε. U tɔke' tε ki ye ni'nun mɔn ní tí rí nni, nε ni kε tinunsiir bo, ki ye ni'nun mɔn ní sere n'ciɛk bó. Nεn kε nε cère' n'yenm tùɔre' ki sɔnge' ki gbien'.

⁸ Ní yé n là kele' nε kugbɔnku kùà nnɔ saa' ni'yenm mɔnɔn la, ma là gbiende' ku'kelm bo. Ama n là gbiende' kù saa' ni'yenm ma nnɔ bo nε. Imɔn, n là gbiende', kime n là laa' kù saa' ni'yenm ama ni'yensaa nnɔ ɲa wuɔke'. ⁹ Ama fεnfennɔ n'yenm sɔnge'. Na yé n'yenm sɔnge' kù cère' ni'yenm saa' ma nnɔ bo nε. Ama n'yenm sɔnge' ni'yensaa nnɔ cère' ni lèbre' mitetem ma nnɔ bo nε. Uwien nε cère' ni'yenm saa'. Nεn nε wuɔn' ki ye ta tien' nε nà bre. ¹⁰ Kimε uyensaa wà sɔnge Uwien ya yenm cèreh unil lèbreh mitetem nε ki lenh limiel. U ya yensaa ɲa kpε wù rí li wi nil. Ama uyensaa wà ɲa cèreh nil lèbreh mitetem bàareh nin mikuum nε. ¹¹ Ni'yensaa nnɔ sɔnge' Uwien ya yenm ma nnɔ, na laa' ní tí fɔre' ma bo-oo! Na laa' ni ji teh ni bi li tien nà tonm-ii! Na laa' ni'yenm ji saah ni'tuonbiere bo, ni gbiendeh-ee! Na laa' ni ji fenge ibiere ya tienm-ii? Na laa' ni'nun mɔn ní tí rí nni-ii? Na laa' ni'nun mɔn ní sere n'ciɛk bó-oo? Na laa' ni ji nuunh unil sɔn' ituonbiere la, ní dεre u'tub-ii? Ni teh nnɔ ma nnɔ, ní wuɔn' ki ye na te tigber nnɔ ni nε.

¹² N là kele' nε kugbɔnku ma nnɔ, na yé wà bii nnɔ bo, ka yé u bii' wà nnɔ mɔ bo nε n kele' kù. Ama n là yé rí wuɔn ninbi bugben Uwien ya nun bó, kí ye ni'nun mɔn ní li se ti'ciɛk bó nε. ¹³ Nεn nε duɔn' ti'yenm.

Na yé nεn baba nε duɔn' ti'yenm. Ni là cère' Tit ya yenm dɔ, u ɲmɔbe uyensɔnge ma nnɔ nε cère' ti'yenm ti liebe' ki sɔnge' ki pukn'. ¹⁴ Ní yé ninbi bo n jebn' n'ba u'saan waamu la, na cuo' nni fε. Ti tuu ki tɔkeh nε tigbemɔnt ma nnɔ, nεn nε wuɔn' ki ye ninbi bo, ti jebn' ti'ba Tit saan ma nnɔ ti ɲmɔbe imɔn nε. ¹⁵ U lá tiere' ni'ke là boh wɔ ma bo, ki teke' wɔ kucɛnku mɔnmɔnm, ki seln' wɔ ma bo la, u tùɔreh ki yé nε ki pukndeh nε. ¹⁶ N'yenm sɔnge' ki gbien', kime n du ni'bo isen kε ni nε.

8

Pɔl sureh Kristo ya táan yaab bε rí tore bi'tɔb bà te Yerusalem bó nnɔ

¹ Ti'yaabe, ti yé ní bende Uwien tien' Kristo ya táan yaab bà te Maseduɔnn ya tinfenm ni mimɔnm mà nnɔ nε. ² Ijend tu' bε na ɲmɔbe fuul ama bi juore' ki te uyensangcien ni nε. Nin bi'jiint yebe ma kε nnɔ, bi de' mipum nin tinimɔnt ní yebe. ³ Bi de' bi'tuɔm kpε ma bo nε. N li fre kí kun imɔn kí ye bi de' ki gèbre' bi'tuɔm ya bien mɔnɔn. Bi cèkre' bi'yenm nε ki de', ⁴ ki tuu ki cε ki teh tí cère bi'mɔ ya pum rí li te mipum mà li tore Uwien ya nib bà te Yerusalem bó nnɔ ni. ⁵ Bi tien' ní tí gèbre' ti là daan bε ma bo mɔnɔn. Bi kpiε' ki taa' bi'ba ki de' Yonbdaan nε, ki yaan ki taa' bi'ba ki de' ti'mɔ Uwien yé ma bo. ⁶ Nεn bo nε ti gbáan' Tit wɔ rí tükre u là cin' mipum ya tuonl là ni'saan nnɔ kí tí gben lε. ⁷ Niba ɲa pɔre' nε isen kε ni, kime ni ɲmɔbe mitekjim, ki ben ki lienh, ki ɲmɔbe mibεnm, ki teh ni bi li tien nà kε ya bol tonm, ki ɲmɔbe miyíem mà ti là wɔkn' nε mè nnɔ. Mipum ya sɛn ni mɔ, wuɔn mɛn kí ye ni ɲmɔbe tinimɔnt.

⁸ N lienh ma nɔ, na yé n wɔbndeh nε nε, ama n yé ní bende Uwien ya nitɔb ya nun mɔn bε rí de mipum ma bo nε. N tien' nnɔ ɲɔ rí liike ni'mɔ ɲmɔbe miyíem imɔnmɔn bii na ɲmɔbe nε. ⁹ Kimε ni ben ti'Yonbdaan *Yesu Kristo ya nimɔnt kpε ma bo. U là yé ufàadaan nε. Ninbi bo nε u tien' u'ba ujiin, ɲɔ u'jiint nnɔ rí cère ní tien bifaadenb. ¹⁰ N ɲmɔbe iyennaale

ya sɔ tɪgɛr tuu bo. Iyɛnmaale nnɔ yɛ ni ya kpɛle nɛ. Yin si: na yɛ ni lɔ kpɛ' ki de' mipum baba nɛ, ninbi nɛ lɔ kpɛ' ki caan' mipum nnɔ ya gɛr libinl lɔ gɛbre' nɔ. ¹¹ Tɔ, fɛnfɛnnɔ, nɪkn mɛn kɪ sɔn lituonl nnɔ kɪ tɪ gben lɛ ni tuɔm kpɛ ma bo. Ni lɔ caan' uyo wɔ ki ye ni li sɔn lɛ nnɔ, ni lɔ cɛkre' ni yɛnm nɛ. Nɛn bo, li nɔmɔbe mɛn i ya yɛnmaalbaabe kɪ sɔn lɛ kɪ tɪ gben. ¹² Kimɛ unil nɔmɔbe iyɛnmaalɔmɔmɔn wɔ rɪ pu la, Uwien li teke u'pum nnɔ u'yɛnmaalɔmɔmɔn nnɔ bo nɛ, wa rɪ tɔnge mɪ yɛbe bii ma yɛbe. ¹³ Na yɛ nɪ pipre ni'bonn kɛ kɪ de bitɔb nɔ kɪ li cɛknɪ nɛ. Nɪ mɔn ni'kɛ yaam rɪ li kpɛ nɛ. ¹⁴ Kimɛ fɛnfɛnnɔ ni nɔmɔbe ki gbien' ma nnɔ, nɪ mɔn nɪ tore bɔ nɔ nɔmɔbe nɛ. Ni'mɔ lɔ luo' la, bi'mɔ nɔmɔbe ki gbien' la, bɛ rɪ tore nɛ. Nnɔ nɛ ni'kɛ yaam li kpɛ. ¹⁵ Tɛn nɪ kele' ma *Uwien ya gbɔnku ni ki ye: «Wɔ lɔ laa' nɪ yɛbe nɔ lɔ jin' ki gbɛle'. Wɔ mɔ lɔ laa' waamu mɔ nɔ lɔ jin' nɪ pɔre' wɔ.»

Bi sɔn' Tit nin u'tɔntɔknlieb Korɛnt ya du bɔ

¹⁶ Tɔ, tɪ faare mɛn Uwien nin u cɛre' Tit mɔ ya nun mɔn ni'gɛr bo ma nnɔ bo. ¹⁷ Ti tɔke' Tit wɔ rɪ jo ni'saan nɛ u tuo'. Na yɛ u tuo' baba nɛ, u'nun lɔ mɔn wɔ rɪ jo ni'saan nɛ, nɛ u cɛkre' u'yɛnm wɔ rɪ jo. ¹⁸ Ti li cɛre ti'ninje uba mɔ rɪ tɔke nin wɔ kɪ jo ni'saan. Kristo ya tɔan yaab kɛ pɛkeh ti'ninje nnɔ nɛ kɪ nɛ u sɔn' lituonl lɔ tɪgɛmɔmɔnt ya tɔkm bo nnɔ. ¹⁹ Na yɛ nɛn baba bo, Kristo ya tɔan yaab mɔnɔn gɛnde' wɔn nɛ wɔ rɪ tɔke nin tɛ tɪ taa bi taan' mipum mɔ nnɔ kɪ jon Yerusalem. Ti li sɔn lituonl bugɛn kɪ kpɛke Yonbdaan nɛ, kɪ wuɔn kɪ ye ti nɔmɔbe miyɛm tɪ tore binib. ²⁰ Bi taan' mipum mɔ ki nɔkn' tɛ nnɔ yɛ ilikcɛncien nɛ. Ta yɛ uba rɪ lɔ suke tɛ ilike nnɔ ya sɛn ni. ²¹ Kimɛ na yɛ ti nuunh tɪ li teh nɔ mɔn Yonbdaan ya nun bɔ baba nɛ, ti nuunh tɪ li teh nɔ mɔn binib ya nun bɔ mɔ nɛ.

²² Ti sɔn' ti'ninje utɔ mɔ wɔ rɪ tɔke nin bɔ joh ni'saan nnɔ. Isɛn kɛ ni nin ituɔn kɛ ni, ti laa' u'nun mɔn binib ya torm bo. Fɛnfɛnnɔ u du ni'bo ki gbien' ma nnɔ nɛ u'nun ji tɔre' ki mɔn wɔ rɪ jo ni'saan. ²³ Tit wɔn yɛ n'tɔntɔknlie nɛ, ki yɛ n'tonsɔntɔ ni'saan. Ti'ninjieɓ bɛn yɛ Kristo ya tɔan ya tondɔ nɛ. Bi sɔnh bɛ rɪ kpɛke Kristo nɛ. ²⁴ Nɛn bo, wuɔn bɛ mɛn kɪ ye ni yɛ bɛ, nɔ Kristo ya tɔan yaab kɛ rɪ bɛnde kɪ ye ti jɛbnɪ ni'bo usɛn wɔ bo nnɔ yɛ imɔn nɛ.

9

Uwien yɛ unil wɔ punh nin iyɛnmaalɔmɔmɔn nɛ

¹ Mitorm mɔ ni li tore Uwien ya nib nnɔ wɔn, na ji cɛke rɪ kele nɛ gbɔnku. ² Kimɛ n bɛn ni'nun mɔn binib ya torm bo. N lɔ jɛbn' n'ba ni'bo Maseduɔnn ya tɪnfɛnm yaab saan u ya sɛn ni nɛ, ki tɔke' bɛ kɪ ye Kristo yaab bɔ te Akayi ya tɪnfɛnm ni nnɔ lɔ bonde' nɔ bɛ rɪ de mipum haali libinl lɔ gɛbre' nɔ. Ni'nun lɔ mɔn binib ya torm bo ma nnɔ nɛ saake' bɔ yɛbe ya gbɛnɛnt. ³ Nɛn bo nɛ n sɔn' ti'ninjieɓ biɛ ni'saan nɔ n jɛbn' ni'bo usɛn wɔ bo nnɔ la juore' fɛnm. Li yɛ mɛn binib bɔ mɔnbe ki bonde' ki gben' tɛn n lɔ len' ma bo. ⁴ Na tien' nnɔ, ki cɛre' Maseduɔnn ya tɪnfɛnm yaab tɔke nin nni ki baa' ni'saan ki laa' na bonde' ki gben' la, ti du ni'bo usɛn wɔ bo nnɔ li yɛ ti'bo ifɛ nɛ, ma yɛ rɪ ye i li yɛ ni'yi nɛ. ⁵ Nɛn bo nɛ n maale' ki ye nɪ kpɛ rɪ cɛbe ti'ninjieɓ bɛ rɪ liere tɛ kɪ baa ni'saan kɪ tore nɛ, nɪ taan mipum mɔ ninbi nin ni'yul lɔ pɔn' ki ye ni li de mɛ nin tinimɔnt nnɔ. Nnɔ nɛ bi li bɛnde kɪ ye ni cɛkre' ni'yɛnm nɛ ki de', na yɛ fiem.

⁶ Bende men kí ye: wà bule' waamu la, u lá li ce waamu ne. Wà bule' ní yebe la, u lá li ce ní yebe ne. ⁷ Wà ke rí de u cêkre' u'yenm wò rí de ma bo. U la de nin uyensaa, ki la cêre nè rí li yé u'bo liwòbl mɔ. Kime Uwien yíe wà dienh nin lifèsn̄gl ne. ⁸ Ne u ñmɔbe mituom wò rí de ne mimonm ke ya bol kí gbien', ño ní tien nà ke cêke ne uyo ke isen ke ni, kí li bié ki ñmɔbe ki gbien', kí fre kí tien tinimònt ke ya bol. ⁹ Ten ní kele' ma *Uwien ya gbɔnku ni ki ye:

«U punh bijiinb nin tinimònt ne,
ne u'nimònt ña ñmɔbe gbenm».

¹⁰ Uwien wà dienh ukpaal tibonbuor, ki dienh wò tijier nnɔ, wɔn ne li de ni'mɔ tibonbuor kí cêre tù rí pòre, kí cêre ni'nimòntuon rí yebre kí gbien. ¹¹ Uwien li cêre ní li ñmɔbe ki gbien' isen ke ni, kí li teh tinimònt ke ya bol. Nnɔ ne ti taah ni'pum ki tí dienh binib bà nnɔ li faare Uwien. ¹² Kime ni sɔnh mitorm ya tuonl là nnɔ ña cêreh Uwien ya nib lenh nà pòre' be baba, lí cêreh binib faareh Uwien mɔ ki yebe ne. ¹³ Ni'tuonl nnɔ wuon' ki ye ni boh Kristo ya gbemɔnmònt tà ni tɔkeh tù binib ke ya nun bó nnɔ, ki taakeh ni ñmɔbe tibont tà nin tinimònt ki toreh ben nin binitɔb ke. Nen bo ne bi bende' ki ye ni sɔnh lituonl là nnɔ ñmɔbe kpele ne ki kpiekreh Uwien. ¹⁴ Bi kàareh ki dienh ne, ki wongeh ki teh bi yíe ne ki gbien' kí ñe Uwien juoke' ne ki gbien' ma nnɔ bo. ¹⁵ Tí faare men Uwien u'paabu bùa ña ñmɔbe bù kpe nin bà nnɔ bo.

10

Pòlkɔnh u'ba bo

¹ Min Pòl, n ye rí niire ne ne: ni'ni biba lienh ki teh n te ni'saan uyo wà la, ma kaabe, ne ma lá neke ne la, n ji yé ukaaje-a! Kristo ya yenguol nin u'nimònt bo ne n tɔkeh ne ki teh: ² N faare' ne ne, la cêre men n lá baa ni'saan la, rí wuon ne kí ye n yé ukaaje. Ama binib bà maaleh ki teh ti ñmɔbe minisaaltetem ne ki sɔnh nnɔ, n li wuon ben kí ye n yé ukaaje. ³ Imòñ, ti yé binib ne ama ta mɔh nin nisaaltuom. ⁴ Kime ti ñmɔbe tijekɔnwent tà nnɔ ña ñen' nisaal saan, tù ñen' Uwien saan ne ki ñmɔbe mituom. Ti taah tu ya tuom ne ki gbendeh nà ke ñmɔbe mituom ya gber, ki cêreh bitonnendeb ya yenmaale juonh fennm, ⁵ ki gbendeh nà ke yé tigbengt ya bonn ki piendeh binib bi la bende Uwien nnɔ ya gber, ki lèbreh unil ke ya yenmaale wò rí li boh Kristo. ⁶ Ni tí laa' uyo wà ni boh Kristo ki tí gben' la, ti li dère wà ke ña boh wò ya tub.

⁷ Li likeh men tibont tu'donbó. Unil du u'ba bo ki ye u yé Kristo yò la, wò rí taa kí ble u'yul ni kí ye u yé Kristo yò la, ti'mɔ yé Kristo yaab ne. ⁸ Yonbdaan de' te ticiènt tí cêre ni'cèkl rí kpére ne, wa ye tí bere lè. Ní yé n pèkeh n'ba ticiènt nnɔ bo ní tí kende' waamu mɔnɔn la, na coh nni fe. ⁹ Ma yíe nè rí li naan ten n nuunh rí fènde ne ne kí ñe tigbont tà n kieh ne tù nnɔ bo. ¹⁰ Kime biba lienh ki teh n kieh mimaam mà tigbont ni nnɔ faa ne ki còkreh binib, ama n ji lá te bi'ni la, n yé ujiin ne, ki lienh gbefennm. ¹¹ Wà ke lienh nnɔ rí li ben kí ye ta neke ni'saan ki kele' tigbont ni ki ye ma la, ti tí lá baa' mɔ la, ti li tien nnɔ ne.

¹² Ta tuo' tí taa ti'ba kí nenge binib bà wongeh bi'ba nnɔ, ki niireh nin tí gèkn nin be. Ba ñmɔbe yennm. Bi taah bi'ba ne ki teh kunennnku, ki lièbe' ki taah bi'ba ki kpàandeh kù. ¹³ Tinbi ben wɔn, ta rí li jebnh ti'ba kí tí kende. Ti li jebn ti'ba kí tí kpaan' Uwien sien' te tí sɔn kí kpaan nà saan nnɔ ne. Wɔn ne cêre' ti baa' ni'mɔ saan. ¹⁴ Ti là baa' ni'saan ma nnɔ

ta gèbre' ti'biën. Ti là kpaan' Uwien sien' tɛ nà saan nɛ. Tinbi nɛ cinbe ki kpiɛ' ki baa' ni'saan ki tɔke' nɛ Kristo ya gbɛmɔnmɔnt. ¹⁵ Ta ní gèbre ti'tuonl ya biën kí tí rí li jɛbnh tí'ba bitɔb yaal bo. Ama ti daan ki ye ni li kpére mitekjim ni. Nnɔ nɛ ti li sɔn itùon ni'ni yé rí li yɛbe. Ama ta ní gèbre Uwien sien' ki ye tí sɔn kí kpaan nà saan. ¹⁶ Ti li joh idu yà tɔ ni'yu bo ni, ki tɔkeh binib tigbɛmɔnmɔnt, ta rí jo bitɔb sɔn' nà saan, kí li jɛbnh tí'ba bi'tùon bo. ¹⁷ Ní kele' *Uwien ya gbɔnku ni ki ye: «Unil ye wɔ rí wuɔn u'ba la, wɔ rí wuɔn u'ba Yonbdaan bo.» ¹⁸ Na yé Yonbdaan ya yɛnm sɔnge unil wà pèkeh u'ba bo nɛ, wɔn Yonbdaan pèkeh wà la, u'yɛnm sɔnge wɔn bo nɛ.

11

Pɔl nin bà taah bi'ba ki teh Yesu ya tondb nnɔ ya gber

¹ Tɔ, ni bi tuo' la, ní cɛbe nni rí len nin nɛ mijɔrlenm waamu. Nikn mɛn kí tuo. ² N yíe nɛ cɛɛn nɛ, ka sɛ ni'bo tɛn Uwien nɔ sɛ ni'bo ma. Kimɛ ni te tɛn ujɛfaan nɛ rí taa nɛ kí pun ujɛ uba kpein, wɔn si Kristo. Wɔ rí teke nɛ tɛn ujɛfaan wà nɔ bɛn jɛ fiebu. ³ Ama n fɛnge nibonn niba nɛ. Nɛn si: uwɛ là taa' ucekn ki lɛrɛ' Efa ma nnɔ, bi la lá taa gbɛfɛnfɛnm uba kí lèbre ni'yɛnmaale kí saa ni'tetɛm mà cuube ni la jí rí li pɛ Kristo bo ni'donbó nɛ. ⁴ Bɛ tien' unitɔ baa' ki lá tɔke' nɛ *Yesu uba ya gber wa yé ti là tɔke' nɛ wà ya gber bii u tí wuɔn' nɛ nà nɔ tɛ nin ni là laa' *Mifuoñaanm ma nnɔ bii u tí tɔke' nɛ tigbɛmɔnmɔnt tà nɔ tɛ nin ti là tɔke' nɛ tà nnɔ la, ni tuonh-i? ⁵ Ma laa' bà yih bi'ba *Yesu ya tondmɔnb nnɔ cɛn' nni nà. ⁶ Nba la, milɛnm ni nɛ ma frɛh ki lienh mɔnmɔnm ama mibɛnm mɛn ni, na te nnɔ. Ti wuɔn' nɛ isɛn kɛ ni nin ti teh nà kɛ ni, ki ye ti bɛn.

⁷ N là jii' n'ba tingi, ki kpɛin' nɛ, ki tɔke' nɛ Uwien ya gbɛmɔnmɔnt ka teke' ni'saan bonn ma nnɔ, n bii' nɛ-ɛɛ? ⁸ N là pendɛ' Kristo ya táantɔ yaab nɛ ki frɛ' ki sɔn' ki tore' nɛ, kimɛ bɛn nɛ là pɛh nni kupaaku. ⁹ Uyo wà n là te ni'saan nnɔ, n là ciɛke tibont ama ma là miɛh uba niba. Kimɛ ti'ninjiɛb bà nɛn' ní Maseduɔnn ya tinfɛnm bó ní nnɔ de' nni nà kɛ là ciɛke nni. Ma là yíe rí li yé ni'ni uba bo tukl isɛn kɛ ni, ka lí li tien uba bo tukl mɔ. ¹⁰ Kí nɛ Kristo ya gbɛmɔnt tà n nɔmɔbe tù nnɔ bo nil nɔ tɛ Akayi ya tinfɛnm ni kí piɛn nni n la jɛbn n'ba ni ya bonn bo. ¹¹ Bɛ bo nɛ n len' nnɔ? Ma yíe nɛ nɛ-ɛɛ? Uwien wɔn bɛn ki ye n yíe nɛ.

¹² N teh nà nɔ, n lí li teh nɛn nɛ, nɔ binib bà nuunh bi li dule nà bo kí wuɔn bi'ba kí ye tinbi nin bɛn kpɛ nnɔ, la lɛ bi li dule nà bo. ¹³ Bi ya nib nɛndɛh nɛ ki teh bi yé Kristo ya tondb. Bi yé bitonsɔnb bà lɛrɛh binib nɛ, ki bɔndɛh bi'nun bó ki teh bi yé Kristo ya tondb. ¹⁴ Bi teh nà nnɔ nɔ yé bonn nà coh yɔkm, kimɛ *Satan mɔnɔn bɔndɛh binib ya nun bó nɛ ki teh u yé Uwien ya tond wà yé kuwenwenku. ¹⁵ Nɛ u'tonsɔnb mɔ bɔndɛh binib ya nun bó ki teh bi teh nà cuube la, ni'mɔ nɔ yé bonn nà coh yɔkm. Bi tí li fore kí lɛ utudɛrɛ wà bi'tùon kpɛ wù nɛ.

Pɔl jɛndɛ' Yesu Kristo bo

¹⁶ N tí ye rí len nɛ kí lere nɛ. Ni la maaleh ki teh n yé ujɔr nɛ. Bii ni tí maale' ki ye n yé ujɔr nɛ la, ní tien sukɛ n'bo nɔ n'mɔ rí frɛ kí jɛbn n'ba waamu. ¹⁷ N lienh nà nɔ nɔ yé Yonbdaan yíe rí len ma bo. N lienh tɛn ujɔr nɛ, kimɛ n nɔmɔbe n lí nɔ nà bo kí jɛbn n'ba. ¹⁸ Binib bà yɛbe jɛbnh bi'ba minisaaltetem bo ma nnɔ, n'mɔ lí frɛ kí jɛbn n'ba-a! ¹⁹ Ni yih ni'ba biyɛnfodɛnb nɛ. Bɛ tien' ni toh kí cengeh jɔr ya gber kí tuonh i'ñuɔn bó? ²⁰ Kimɛ ni tuonh bi teh nɛ iyonbe, kí jinh kí pendɛh nɛ, kí fiɛnh ni nɔmɔbe

nà ke, ki yindeh ne, ki kpòbreh ne. ²¹ N len' nà nò, nì yé ife ne. Ti gbèle' ti'ba cèen ne ki te nno.

Unil mēnge' lifèl ki jèbn' u'ba nibonn bo la, n'mò li mēnge lifèl kí jèbn n'ba ne, haali n li lienh mijòrlenm mənən la. ²² Binib bugben yé Ebrembe ne-εε? N'mò yé wən ne. Bi yé Israyel yaab ne-εε? N'mò yé wən ne. Bi yé *Abraham ya yaabii ne-εε? N'mò yé len ne. ²³ N ji ye í tùòre kí len mijòrm sò. Bi yé Kristo ya tonsənb ne-εε? N yé Kristo ya tonsənl ki cən' bε, ki sən' ki cən' bε, bi pəkn' nni ki cən' bε, ki ñi' nni ki cən' bε. N tuu ki lenh kinunbənk kà li fre kí baa nin nni mikuum. ²⁴ Bolm miñun, *Sufmbe ñi' nni inalebe ñinm pita nin miwe. ²⁵ Bolm mita, Erom yaab mò ñi' nni ilenben. Miba, bi yèke' nni iten. Bolm mita, buñerbu lin' nin nni. Miba mò n tien' miñuncienm bo liwentunñmenl nin kuñəññmenku. ²⁶ Uyo wà ke n joh isen la, n lenh kinunbənk ke ya bol ne. N laa' kinunbənk ikpen bo, ki laa' kinunbənk idukond saan, ki laa' kinunbənk n'yaab *Sufmbe saan, ki laa' kinunbənk iducencien ni, ki laa' kinunbənk nìb ña kò nà saan, ki laa' kinunbənk miñuncienm bo, ki laa' kinunbənk bà nendeh ki teh bi yé Kristo yaab nno saan. ²⁷ N'gbenent ben' itùon ni, kujiinku kən' nni. N sòbe ki pèreh migùənm. Mikònm nin uñuñun ke cuo' nni, n gòh ki təkreh ka jinh. N ñuh tiwər ka ñmòbe nìba í ñekn n'ba bo. ²⁸ Ma kaan' ki gben' nà ke tu' nni. Ama n'nun món nà bo si: Kristo ya táan ke yaab ya gber ne cieke nni daan ke daan. ²⁹ Ñme yé ujiin ñò ma tien' n'ba ten ujiin-i? Ñme tùre' Uwien ya sən ñò na wire' nni ki gbien'-i?

³⁰ Nì kpe í jèbn n'ba la, n li jèbn n'ba n'jiint bo ne. ³¹ Yonbdaan *Yesu ya Baa Uwien wà si kupenpeku uyo wà ña ñmòbe gbenm nno ben ki ye ma nendeh. ³² N là te Damas ya du ni uber Aletas ya yo ne. Udu nno ya cien là nuunh wò í cuo nni, ne ki cère' u'sojambe se udu nno ya guon ya nañòbu saan ki gu. ³³ Ama bi ñen' nni likendencienl ni ne udu nno ya guonl là gəwən' wù nno ya dubonl liba, ne n ñmère' u'nuò ni.

12

Uwien kpiire' tibont tà ki wuən' Pəl

¹ Nì kpe í li jèbnh n'ba-aa? Na ñmòbe kpele. Ama n li len tibont tà ke Yonbdaan kpiire' tū ki wuən' nni nno bo. ² N ben uje uba u yé Kristo yo.* Ibin piik nin inan sò, Uwien taa' wò ki don' paaki ya paaki ya paaki bó. U don' nin u'gbenent ne-εε! Ma ben. Wa tí don' nin u'gbenent-ii! Ma ben. Uwien ne ben. ³ Udaan don' nin u'gbenent bii wa don' nin u'gbenent-ii! Ma ben. Uwien ne ben. Ama n ben ⁴ki ye Uwien taa' wò ki don' paaki ki tí baa' wən Uwien den. Nən saan ne u cii' tigber tà nisaal ña í lε u lí taa iñəbon yà kí len kí təkñ tū, ka ñmòbe sən wò í len tū mò. ⁵ U ya daan bo n li jèbn n'ba. Ama min bugben bo wən n li jèbn n'ba n'jiint bo ne. ⁶ N bi yíe í jèbn n'ba la, n bi li fre kí jèbn, ne na bi yé n'bo jòrm, kime n bi li lienh tigbemənt baba ne. Ama ma jèbnh n'ba, kime ma yíe uba í li ñmòbe n'bo iyenmaale yà cən' u lenh n teh nà nin u ciih n lienh nà. ⁷ Kime Uwien kpiire' tìbonmənənt kí wuən' nni. Uwien ña yíe í li jèbnh n'ba tibont bugben bo ma nno, ne ki cère' *Satan sən' nibonn nìba, nì lá kən' n'gbenent ni, kí cəkreh nni ten ukonkon nè í pien nni n la li jèbnh n'ba. ⁸ N gbáan' Yonbdaan bol mita ne ki ye wò í ñen nè n'gbenent ni, ⁹ ama u tək'e' nni ki ye: «N'juokm li dək're ñε. Kime a yé ujiin uyo wà la, u ya yo ne n wəngeh n'tuəm.» Nən bo, n li

* 12:2 Pəl ye uje uba ma nno, u niireh wən bugben ne.

tuo kí li jebnh n'ba n'jiin bo. Nnɔ nɛ Kristo ya tuɔm li te nni. ¹⁰ Nɛn bo, n lá te tijiint ni bii tisukr ni bii micɛɛkm ni bii liwɔbl ni bii iyɛnbɛn ni Kristo bo la, n'yɛnm sɔnge nɛ. Kimɛ uyo wá mituɔm lá pɔre' nni la, u ya yo nɛ n tɔɔreh ki lɛnh mituɔm.

Pɔljieh Kristo yaab bà te Korɛnt ni nnɔ

¹¹ Ni laa'-aa! Ninbi nɛ cɛrɛ' n lienh mijòrm. Ninbi nɛ bi li wuɔn binib n yé udaan wá. Nin ma yé niba ma kɛ nnɔ, bà yih bi'ba *Yesu ya tonɔmɔnb nnɔ ɲa cɛn' nni niba. ¹² N lá te ni'saan ma nnɔ n lá ɲmɔbe kuminku ki gbien', ki teh miyɔkm ya bont kɛ ya bol. Nɛn nɛ wɔngɛh ki teh n yé *Yesu ya tonɔ. ¹³ Kristo ya táantɔ yaab laa' bà ki cɛn' ninbi? Ma là yé ni'bo tukl ma nnɔ nɛ tien' n'biil-ii? Ní yé nɛn bo la, fɛrɛ nni mɛn. ¹⁴ N bonde' ki gben' rí baa ni'saan bolmta sɔ. N baa' la, ma tí li li yé ni'bo tukl, kimɛ n bàareh ninbi bo nɛ, ma bàareh ni'faal bo. Na yé mubumu nɛ nuunh lifaal ki blinh mu'baambɛ, bibaambɛ nɛ nuunh lifaal ki blinh bi'bumu. ¹⁵ Min li tuo kí taa n ɲmɔbe ná kɛ, kí sɔn lituonl kí tore nɛ, ki li tuo kí taa min bugbɛn mɔnɔn kí cɛbe nɛ. N yíe nɛ ki gbien' la, ninbi yíe nni ma bo nnɔ li kuɔre nɛ-ɛɛ?

¹⁶ Imɔn, ma là yé ni'bo tukl. Ama biba maaleh ki teh n lá ɲmɔbe ununwien nɛ, ki taah ucekn ki lɛreh ki jinh nɛ. ¹⁷ Liike mɛn binib bà kɛ n sɔn' bɛ ni'saan nnɔ, n ní' uba bo ki lɛrɛ' ki jin' nɛ-ɛɛ? ¹⁸ N lá sɔn' Tit ni'saan ma ki cɛrɛ' ti'ninje uba tɔke nin wɔ nnɔ, u la lɛrɛ' ki jin' nɛ-ɛɛ? Min nin wɔn kɛ ɲa là ɲmɔbe iyɛnmaale iba nɛ ki kpe usɛn uba-aa?

¹⁹ Ni ɲɛn' uyo ki maaleh ki teh ti lienh ki nuunh tí lɛ imɔn nɛ ni'saan-a! Na te nnɔ. Ti yé Kristo yaab nɛ, ki te Uwien ya nun bó ki lienh. Ti'jɔtiebɛ, ti teh nɛn kɛ ki nuunh ni'tekjim nɛ rí kpɛrɛ Uwien ya sɛn ni. ²⁰ Kimɛ n fɛnge n la lá baa' ni'saan kí lɛ ni te ma bi yíe ní li te ma bo, ni'mɔ rí lɛ n te na bi yíe n li te ma bo nɛ. N fɛnge n la lá baa' kí lɛ ifinfinde nin iponponbe nin ubenpiebe nin kunanierku nin itɛnfuon nin kuɲɔkpɔbku nin tigbengt nin fɛnfɛnm nɛ te ni'ni nɛ. ²¹ N liɛbe' ki fɛnge n la lá baa' ni'saan Uwien cɛrɛ' rí ji ifɛ ni'bo, kí muɔ binib bà yɛbe, ki tien' ibiɛrɛ ka lɛbre' bi'tetem, ki juore' ki teh tijɔknt ya bont, ki pɛ lisɔnsɔndl bo, ki teh fɛnfɛnm kɛ ya bol nnɔ bo nɛ.

13

Igbierfɔrkɛ nin micɛbm

¹ N ji we ní ni'saan bolmta sɔ. Ní kele' *Uwien ya gbɔnku ni ki ye: «Bi ye bɛ rí gben tigbɛr tà kɛ la, bi li cenge bimɔnkunb bile bii bita bó nɛ kí yaan kí gben tɔ.» ² N lá baa' ni'saan miliem ma nnɔ n lá tɔke' binib bà kɛ là tien' ibiɛrɛ nnɔ nin bitɔb kɛ ɲɔ. Fɛnfɛnnɔ ma te ni'saan, n tí juɔ' ki tɔkeh bɛn nɛ ki teh n lá baa' la, ma rí dɔan bi'ni uba kpein mɔnɔn. ³ Tɔ, ni nuunh kudiekku kɔa wɔngɛh ki teh Kristo nɛ cɛrɛh n lienh-a! Wɔn ɲa yé jiin ni'bo, u yé utɔdaan nɛ ni'ni. ⁴ Imɔn, u là tien' u'ba ujiin nɛ bi kpe' wɔ udɔpɔnpon bo, ama fɛnfɛnnɔ Uwien ya tuɔm bo nɛ u fuobe. Tinbi bà yé u'yaab nnɔ mɔ yé bijiinb nɛ. Ama ninbi bo nɛ ti'mɔ li fuobe nin wɔ kí ɲɛ Uwien ya tuɔm bo.

⁵ Liike mɛn ni'tetem te ma bo, kí fiin ni'ba kí liike ni'fuobm kpe mitekjim ya sɛn-ii? Na bɛn ki ye *Yesu Kristo te ni'ni-ii? Nba la, ní fiin ni'ba kí lɛ na te nnɔ ɲa ní la. ⁶ N ɲmɔbe lidɛndɛnl ki ye ni fiin' la, ni li bɛnde kí ye ti ya tuonl ɲa juore' fɛnm. ⁷ Ti mieh Uwien wɔ rí cɛrɛ ni la li teh ná bre nɛ. Na yé ti nuunh tí wuɔn nɛ kí ye ti ɲmɔbe imɔn nɛ; ti nuunh ní li teh

nà mən nɛ. Nĩ ye nè rí wuən kí ye ta ηməbe mən mənən la, na bre. ⁸ Kime ta ηməbe tuəm tí pien tigbɛm̀nt ama ti ηməbe mituəm tí sən ηɔ̀ t̀̀ rí li joh inun bó nɛ. ⁹ Ninbi faa ηɔ̀ tinbi yé bijiinb la, ti'yɛnm sɔnge nɛ. Ti mieh nà ti'kaare ni si: ní tien binicekrkaab mitekjim ni nɛ. ¹⁰ Nɛn nɛ cère' ma laan baa' ni'saan ma nnɔ̀ n kɛle' kugb̀nku kuu ki de' nɛ. Ma yíe n lá baa' la, rí lɛ̀ nĩ kpe rí wuən nɛ kí ye n bre kí ríe Yonbdaan de' nni ticiɛnt tà nnɔ̀ bo. U de' nni t̀̀ ki ye rí cère ni'cɛkl rí kpére nɛ, wa ye rí bere lè.

¹¹ Tɔ̀, n'yaabɛ, li te mɛn uyɛnsɔnge ni, kí li nuunh ní li yé binicekrkaab mitekjim ni. Li duəndeh mɛn tɔ̀b ya yɛnm, kí li te iyɛnmaale, kí li ηmɛ nin tɔ̀b ηɔ̀ Uwien miyɛm nin uyɛnduən ya daan rí li te nin nɛ. ¹² Li fuondeh mɛn tɔ̀b mənmm. Uwien ya nib kɛ fuondeh nɛ. ¹³ Yonbdaan *Yesu Kristo ya juokm nin Uwien ya yíem nin Mifuoñaanm ya taanm rí li te nin ni'kɛ.

¹³ Ninbi mənən cii' n'tetem là te ma uyo wà n là pε Uwien bo *Sufmbe yaam nno. N là jèndeh Uwien ya taanl yaab nĩ tĩ kende', nε n'nun mən rĩ gben bε. ¹⁴ Tinbi *Sufmbe pε Uwien bo ma bo wən la, n là cεn' n'gbənkū yaab bi yεbe, nε n'nun mō là mōn ti'yaajebok bo ki cεn' bε. ¹⁵ Ama Uwien gènde' nni ki laa' ba laan maa' nni. U'nimənt bo nε u yin' nni. U'yiem bo nε ¹⁶ u cère' n bende' u'Biye yé udaan wà ηə rĩ jo kí tĩ tōke bà ηa yé *Sufmbe nno u'gber. I ya tään bo ma gbien' uba bo, ¹⁷ ka don' Yerusalem bó rĩ tĩ lε bà kpιe' ki yé nin nni *Yesu ya tondb nno. Ama n bure' Arabi ya tinfenm bó nε, ki ñen' ni'bó ki liebe' ní Damas ya du ni.

¹⁸ Tə, ibin ita gèbre', nε n don' Yerusalem bó rĩ tĩ lε Pier*, ki tien' u'saan iwien piik nin inun. ¹⁹ Saak wà yé Yonbdaan ya ninje nno baba ηa nĩ la, ma là laa' *Yesu ya tond uba ki pukn'.

²⁰ N kieh nà rĩ de nε nō, Uwien bεn ki ye ma nendeh.

²¹ Tə, n ñen' nεn bó ma nno n jon' Siri nin Silisi ya tinfenm bó nε.

²² U ya yo ki laa' Kristo ya táan yaab bà te Sude ya tinfenm ni nno ηa laan bεn nni. ²³ Ama bi là cii' nà baba si: «Uje wà là jèndeh tε nno, ji cuonh ki tōkeh binib mitekjim ya gbemənmənt tà u'nun là mōn wə rĩ gben tù nno nε.» ²⁴ Nεn bo nε bi pèkeh Uwien n'bo.

2

Pəl nin Yesu ya tondtəb taan' ki kèle'

¹ Ibin piik nin inan gèbre', nε n liebe' ki don' Yerusalem bó nin Banabas. N là tōke nin Tit mō nε. ² Uwien nε là ye rĩ liebe ni'bó, nε n jon'. Min nin Kristo yaab ya cienb taan' ki kèle' ti'ba, nε n tūre' ki tōke' bε tigbemənmənt tà n kpaandeh tù bà ηa yé *Sufmbe saan nno. Kimε ma là yie n sən' nà bii n sən̄h nà nno rĩ juore fεn̄m nε.

³ Tə, Tit wà n là tōke nin wə nno là yé Grek nε. Ama Kristo yaab ya cienb nno ηa là wəbn' wə wə rĩ jie u'punl. ⁴ Ama binib bà yih bi'ba *Kristo yaab, ka yé bε nno nε là yie wə rĩ jie. Bi taa' miyεfuom nε ki kən' ti'cεkl ni bε rĩ pingε kí liike *Yesu Kristo cère' ti teke' ti'yul ma nno, ti bie ki pε yiko bo bii ta pε. Bi là maaleh bε rĩ liebe kí tien tε yiko ya yonbe nε. ⁵ Ama ta tuo' bi'ñəbu bó fiebu, ηə tigbemənmənt ya gbemənt rĩ juore kí li te tù te ma bo ni'bùol nε.

⁶ Kristo yaab ya cienb bεn wən, bi yé bicienb bii ba yé la, na teh nni bonn, kimε Uwien ηa ηməbe gèngènde. Bicienb nno mənən ηa là wəbn' nni rĩ tien bontənn kí pukn. ⁷ Ama bi bende' ki ye Uwien gènde' min nε rĩ li tōkeh bà ηa yé *Sufmbe *Yesu ya gbemənmənt tən u gènde' Pier mō ma wə rĩ li tōkeh tù Sufmbe. ⁸ Kimε wà de' Pier mituəm wə rĩ li tōkeh *Sufmbe tigbemənmənt nno, wən nε de' n'mə mituəm rĩ li tōkeh tù bà ηa yé Sufmbe nno. ⁹ Nε Saak nin Pier* nin San, bà bi bεn ki ye bi yé Kristo ya táan yaab ya sənlierb nno bende' ki ye Uwien de' nni bupaabu, nε ki yoke' min nin Banabas ya nuə ki wuən' ki ye ti kpaan' buñəbu, tinbi rĩ jo bà ηa yé *Sufmbe bó, bi'mə rĩ jo *Sufmbe bó. ¹⁰ Bi ye tí li tien bijiinb bó baba nε. N'mə ya nun là mōn nεn bo nε.

Pəl nin Pier finde' nin təb Antiyək ya du ni

¹¹ Ama Pier là baa' Antiyək ya du ni uyo wà nno, nε n kōle' ki len' nin wə, kimε wa là kp̄ien' sən nε. ¹² Kí yaan binib rĩ ñε Saak saan kí baa ní nno, ki laa' u taakeh ki jinh nin bà ηa yé *Sufmbe nε. Ama binib nno lá baa' uyo

* 1:18 Liike Itūon 9:26. * 2:9 Liike 1:18.

wà nnò, nɛ u dekre' ki tì sere u'ba, kime u là fenge' bà cɛ upunjie bo nnò nɛ†
 13 Nɛ Suftɔb mɔ kpɛn' iñuɔn ilele ya sɛn tɛn Pɛr; ki cɛrɛ' Banabas mɔ tùrɛ'
 ki paan' bi'bo. 14 Ama n laa' ba pɛ tigbɛmɔnmɔnt ya gbɛmɔnt bo ni' donbó
 ma nnò, nɛ n take' Pɛr bi'kɛ ya nun bó ki ye: «Sin a yé Suf nɛ, ki tɛh tɛn wà
 ɲa yé Suf, ɲa tɛh tɛn Suf. Bɛ tien' a ji wɔbndeh bà ɲa yé *Sufmbɛ bɛ rí li tɛh
 tɛn Sufmbɛ?»

Mitekjim nɛ li cɛrɛ Uwien rí bù binib bigbɛmɔndɛnb

15 Bi maa' tinbi ti yé *Sufmbɛ nɛ. Ta tɛ tɛn bà ɲa yé Sufmbɛ, 16 nɛ ti bɛn ki
 ye na yé unil tɛh yiko ye ma bo nɛ la, Uwien li bù wɔ ugbɛmɔndaan, ama
 wà teke' *Yesu Kristo ki jin' la, Uwien bùh wɔn nɛ ugbɛmɔndaan. Ti mɔ
 teke' *Yesu Kristo ki jin' ɲɔ Uwien rí bù tɛ bigbɛmɔndɛnb nɛ. Ti teke' *Yesu
 Kristo ki jin' ma nnò nɛ cɛrɛ' Uwien bù' tɛ bigbɛmɔndɛnb. Na yé ti tɛh
 yiko ye ma bo nɛ la, Uwien li bù tɛ bigbɛmɔndɛnb, kime Uwien ɲa bù nil
 gbɛmɔndaan kí ye u tɛh yiko ye ma bo.

17 Ní yé ti nuunh Kristo bo, Uwien rí bù tɛ bigbɛmɔndɛnb, nɛ bi ye ti' mɔ
 yé bibiɛrdɛnb la, ní ye nɛ rí ye Kristo sɔnh ki dienh ibiɛrɛ nɛ-ɛɛ? Na tɛ nnò
 fiebu! 18 Kime n là wiɛ' yiko wà nnò n liebe' ki paan' u'bo la, n wuɔn' ki ye
 min nin n'yul ɲa tɛh ni' donbó nɛ. 19 Min wɔn *yiko bo, n tɛ tɛn utɛnkpii
 nɛ. Wɔn nɛ cɛrɛ' n tɛ tɛn utɛnkpii; wa ji ɲmabe tuɔm n'bo. Ní tɛ nnò
 ɲɔ rí fre kí li fuobe Uwien yé ma bo nɛ. Bi taan' ki kpɛ' min nin Kristo
 udɔpɔnɔn bo nɛ. 20 Nɛn bo, n fuobe la, na ji yé min nɛ fuobe, Kristo nɛ
 fuobe nni. Kime n fuobe fɛnfɛnnɔ wuɔ ma nɔ, Uwien ya Bijɛ wà yé nni
 ki teke' n'kuum ki kpo' nnò, n teke' wɔn nɛ ki jin', ki fuobe. 21 Nà yé n ye
 rí tien Uwien ya paabu fɛnm nɛ, kime ní yé kí ñɛ *yiko bo nɛ Uwien bùh
 binib bigbɛmɔndɛnb la, Kristo kpo' fɛnm nɛ.

3

Yiko nin mitekjim ya gbɛr

1 Galasi yaabɛ, ni jòrɛ' nɛ-ɛɛ? Bɛ nɛ fùɔrɛ' ni'yɛnm-i? N tùɔrɛ' ki tɔkɛ' nɛ
 bi kpɛ' *Yesu Kristo udɔpɔnɔn bo ma bo ɲɔ! 2 N yé ní jiiin nni iniire ya sɔ
 baba. Ni tɛh yiko ye ma bo nɛ cɛrɛ' Uwien de' nɛ Mifuoñanm bii ni cenge'
 tigbɛmɔnmɔnt ki teke' tù ki jin' ma nnò bo nɛ? 3 Ní tien' mila ni'yɛnm gben'
 ki tì kpɛ nɔ! Ni là cin' nin *Mifuoñaanm ya tuɔm nɛ, bɛ tien' ni ji nuunh ní
 tì fɔrɛ nin minisaaltuɔm-i? 4 Ni laa' nà kɛ ni'fuobm ni nnò juorɛ' fɛnm nɛ-
 ɛɛ? Na rí tuo kí juorɛ fɛnm. 5 Uwien dienh nɛ *Mifuoñaanm ki tɛh miyɔkm
 ya bont ni'siik ni ma nnò, ni tɛh yiko ye ma bo nɛ cɛrɛ' u tɛh nnò bii ni
 cenge' tigbɛmɔnmɔnt ki teke' tù ki jin' ma nnò bo nɛ?

Uwien bù' Abraham ugbɛmɔndaan u'tekjim bo nɛ

6 Kime ní kɛlɛ' *Uwien ya gbɔnku ni ki ye: «*Abraham teke' Uwien ki
 jin', nɛn bo nɛ Uwien bù' wɔ ugbɛmɔndaan.» 7 Nɛn bo, bɛndɛ mɛn kí ye
 binib bà teke' Uwien ki jin' nnò, bɛn nɛ yé *Abraham ya yaabii. 8 Uwien
 là juɔ' ki len' u'gbɔnku ni ki ye u li bù bà ɲa yé *Sufmbɛ nnò bigbɛmɔndɛnb
 bi'tekjim bo nɛ. Nɛn bo nɛ u là juɔ' ki tɔkɛ' *Abraham tigbɛmɔnmɔnt tuu
 ki ye: «Sin bo nɛ n li tien inibol kɛ mimɔnm.» 9 *Abraham là teke' Uwien
 ki jin' nɛ u tien' wɔ mimɔnm. Nnò nɛ bà mɔ teke' Uwien ki jin' nnò, u tien'
 bi'mɔ mimɔnm tɛn *Abraham.

† 2:12 Pɔl ye bà cɛ upunjie bo ma nnò u niireh Sufmbɛ bà teke' Yesu Kristo ki jin' ɲɔ ki cɛ ki ye bà
 kɛ teke' Yesu Kristo ki jin' nnò n li jɛh ipun ki li pɛ bɛn Sufmbɛ ya yaajɛbok bo nnò nɛ.

¹⁰ Tɔ, binib bà kɛ teh yiko ye ma bo, ki du nɛn bo nnɔ, bi te Uwien ya n̄um ni nɛ. Kimɛ n̄i kɛle' *Uwien ya gbɔnku ni ki ye: «Wà kɛ ɲa boh nà kɛ kɛle' *yiko ya gbɔnku ni nnɔ la, u te Uwien ya n̄um ni nɛ.» ¹¹ N̄i yé imɔn nɛ, Uwien ɲa n̄i bù nil gbemɔndaan wɔn Uwien ya nun bó kí n̄e u teh yiko ye ma nnɔ bo. Kimɛ n̄i kɛle' *Uwien ya gbɔnku ni ki ye: «Ugbemɔndaan li fuobe mitekjim bo nɛ.» ¹² Ama *yiko ya bom nin mitekjim ɲa tɛ. N̄i yé unil teh *yiko ye ma la, yiko nnɔ bo nɛ u li fuobe. ¹³ Kristo de' tɛ ki wiɛ', ki n̄ɛn' tɛ *yiko ya n̄um ni, ki teke' ti'sensien ki cɛre' m̄i lu' wɔn bo nɛ. Kimɛ n̄i kɛle' *Uwien ya gbɔnku ni ki ye: «Bi ku' wà kɛ ki lek'n' udɔ bo la, n̄i yé min̄um nɛ u'bo». ¹⁴ N̄i tien' nnɔ ɲɔ kí n̄e *Yesu Kristo bo, bà ɲa yé *Sufmbe mɔ n̄i lɛ Uwien là tien' *Abraham u'mɔnm mà nnɔ nɛ. Nnɔ nɛ mitekjim bo, ti'mɔ li lɛ Uwien là p̄on' ki ye u li sɔn n̄i *Mifuoŋaanm mà nnɔ.

Yiko ɲa n̄i pien Uwien ya puonl

¹⁵ N'yaabɛ, cɛre mɛn n̄i taa kunɛnnɛnku kuba binib ya fuobm ni kí wuɔn nɛ. Unil pole' ki kɛle' u'n̄ɔbonfɔrkaal la, uba ɲa n̄i fre kí lɛbre lɛ, ka n̄i fre kí pukn niba mɔ li'bo. ¹⁶ Tɔ, Uwien là p̄on' lipuonl ki de' *Abraham nin u'yaabil nɛ. Na kɛle' ki ye u'yaabii ten u niireh ligol nɛ, n̄i kɛle' ki ye u'yaabil nɛ. Li te liba nɛ, lɛn si: Kristo. ¹⁷ N ye n̄i ye nà sɔ: Uwien là cuo' nin *Abraham kujɔtieku nɛ ki p̄on' ki ye kua n̄i saa. N̄i tien' ibin kobiinan nin ibin pita nɛ ki yaan u de' Moyis *yiko. Yiko nnɔ ɲa n̄i gben kujɔtieku nnɔ kí cɛre Uwien ya puonl n̄i juore fɛnm. ¹⁸ Kimɛ n̄i yé yiko bo nɛ binib li lɛ mimɔnm Uwien saan la, na ji yé puonl bo nɛ bi li lɛ mè. Ama lipuonl bo n̄in nɛ Uwien là juoke' *Abraham.

¹⁹ N̄i te nnɔ la, bɛ bo nɛ Uwien de' *yiko bugben-i? U là de' wɔ ki pukn' ɲɔ binib n̄i li bɛndeh bi'tuonbiɛrɛ nɛ, kí t̄i baa uyo wà *Abraham ya yaabil là u là p̄on' lipuonl ki de' lɛ nnɔ n̄i baa n̄i. Uwien là cɛre' u'tondb nɛ taa' *yiko nnɔ ki de' ucɛndɛnduol*, nɛ u taa' ki de' binib. ²⁰ Binib bile ya siik ni nɛ ucɛndɛnduol te. Ama Uwien bugben nɛ là p̄on' lipuonl nnɔ ki de' *Abraham, nil ɲa là te bi'siik ni.

²¹ N̄i te nnɔ la, yiko nieh nin Uwien là p̄on' ipuon yà nnɔ nɛ-ɛɛ? Na te nnɔ fiebu! Yiko nnɔ bi li fre kí cɛre unisaal n̄i lɛ limiɛl la, Uwien bi li n̄i wɔn bo nɛ kí bù binib bigbɛmɔndɛnb. ²² Ama *Uwien ya gbɔnku ye ibiere ya tuɔm co uɲɛndun ya nib kɛ tiyonbt nɛ. Nɛn bo, Uwien li tien u p̄on' ki ye ma nnɔ kí de binib bà teke' *Yesu Kristo ki jin' nnɔ bi'tekjim bo nɛ.

²³ Kí yaan Kristo n̄i baa binib n̄i teke wɔ kí ji nnɔ, yiko là co tɛ tiyonbt nɛ, kí gu uyo wà Uwien li wuɔn tɛ mitekjim ya sɛn. ²⁴ Nnɔ nɛ *yiko nnɔ là likeh tɛ kí t̄i baa' uyo wà Kristo baa' n̄i, ɲɔ Uwien bù' tɛ bigbɛmɔndɛnb ti'tekjim bo nnɔ. ²⁵ Ama Kristo t̄i baa' ma, ti teke' wɔ kí jin' nnɔ yiko ɲa ji likeh tɛ.

²⁶ Ninbi bà kɛ teke' *Yesu Kristo ki jin' nnɔ, ni yé Uwien ya bumu nɛ kí n̄e ni'tekjim bo. ²⁷ Ninbi bà kɛ bi sli' nɛ Uwien ya n̄unm Kristo ya yel bo nnɔ, ni teke' Kristo ya tetem nɛ. ²⁸ Ni yé *Yesu Kristo yaab ma nnɔ, borm ɲa ji te ni'ni. Ninbi *Sufmbe nin bà ɲa yé Sufmbe, ninbi iyonbe nin bà ɲa yé yonbe, ninbi bijɛb nin bipiib, ni'kɛ yé unibaab nɛ. ²⁹ Ni yé Kristo yaab ma nnɔ, ni yé *Abraham ya yaabii nɛ, kí li lɛ mimɔnm mà Uwien là p̄on' mè *Abraham nnɔ.

4

Kristo yaab ɲa ji yé yonbe

* 3:19 Bi ye ucɛndɛnduol wà nnɔ, bi niireh Moyis nɛ.

¹ Tə, n ye rí ye ná si: kibuk kà li ji lifaal laan yé kibuwawaak uyo wà la, ka cən' yonb nin kən si lifaal ma ke nnə. ² Ama kɪ laan yé kibuk ma nnə, kɪ li boh binib bə likeh kə nin bə likeh kɪ'faal nnə nɛ, kɪ tɪ baa uyo wà kɪ'baa sien' ki ye kɪ ji yé ucien nnə. ³ Tɪ'mə yaam te nnə nɛ. Uyo wà ta laan là teke' Kristo kɪ jin' nno, tɪ là yé iyaajebok yà te uɲɛndun ni ya yonbe nɛ.* ⁴ Ama nɪ là kpaan' uyo wà Uwien sien' nnə, nɛ u sən' nɪ u'Biɲe, kɪ cère' upii maa' wə, yiko ŋuuke wə, ⁵ ŋə wə rɪ dɛ binib bə yiko ŋuuke bɛ nnə kɪ wiɛ. Nno nɛ u tien' tɛ Uwien ya bumu. ⁶ Ni mənbe kɪ yé u'bumu nɛ. Nɛn bo nɛ u sən' nɪ u'Biɲe ya Fuoŋaanm tɪ'fɛl ni, mɪ cèreh tɪ yih Uwien tɪ'Baa. ⁷ Nɛn bo, ŋə ji yé yonb, a ji yé u'buk nɛ. A yé u'buk ma nnə, a'mə li lɛ u'mənm nɛ. Uwien nɛ cère' nɪ te nnə.

Pəlyayenm saa' Galasiyaab bo

⁸ Na laan là bɛn Uwien ma nnə, ni là pɛ ibule bo nɛ i co nɛ tɪyonbt. Ibule nnə ŋə yé Wien. ⁹ Ama fɛnfennə, ni bɛnde' Uwien, wən Uwien nɛ cère' ni bɛnde wə. Bɛ tien' ni nuunh nɪ liɛbe kɪ paan iyaajebok bo? Ya ŋməbe tuəm, ka yé niba mə? Bɛ tien' ni yíe nɪ liɛbe kɪ li yé i'yonbe? ¹⁰ Ni ŋməbe ibok nɛ kɪ tūəreh kɪ boh yé ibin iba ni nin inmaale iba ni nin iwien iba nin uyo uba. ¹¹ N'ɲenm saa' ni'bo, kime n likeh n sən' lituonl là nin inunmən kɪ de' nɛ nnə la juore fɛnm nɛ.

¹² N'yaabɛ, n gbáanh nɛ nɛ, li te mɛn tɛn min, kime n tien' n'ba tɛn ninbi bə yé *Sufimbɛ nɛ. Na bii' nni niba. ¹³ Ni bɛn kɪ ye iwien yà là ŋməbe nni nnə bo nɛ n laa' usɛn kɪ təkɛ' nɛ tigbɛmənəmɛnt mikpiɛkm. ¹⁴ Nin iwien nnə là cère' n'gbɛnɛnt ŋə ŋməbe liikm ma ke nnə, na là sɛnge' nni, ka liikɛ' nni fɛnm. Ama ni là teke' nni tɛn n yé Uwien ya tond bii n yé *Yesu Kristo nin u'yul nɛ. ¹⁵ Ni là ŋməbe uyɛnsənge wà nnə ji te la? Kime n li fre kɪ kun nɛ imən kɪ ye ni bi là li fre kɪ ləkɛ nɪ'nunbii mənən kɪ de nni la, ni bi là ləkɛ' yé kɪ de' nni nɛ. ¹⁶ Fɛnfennə, n təkɛh nɛ tigbɛmənɛnt ma nnə nɛ cère' n kɛnde' ni'nɛnɛnd-ii?

¹⁷ Binib biba te bi'nun mən bɛ rɪ li yíe ni'gber ama bi ŋməbe iyɛnmaale yà nnə ŋə mən. Bi nuunh bɛ rɪ bore min nin ninbi nɛ kɪ taa nɛ kɪ məkɪn bi'ba. ¹⁸ Ni mən, ni'nun rɪ li mən nɪ li tuu kɪ teh nà mən uyo ke nɛ, na yé n lá te ni'saan uyo wà baba nɛ la. ¹⁹ N'bumu, nɪ liɛbe' kɪ wi nni ni'bo tɛn imɛrwien nɛ. Nɪ li li wi nni nnə nɛ kɪ tɪ baa uyo wà ni li ŋməbe Kristo ya tetem. ²⁰ N bi yíe rɪ li te ni'saan fɛnfennə wuə nɛ, kɪ bɛnde n li len nɛ ma bo, kime n'ɲenm nɛ ŋɛn' ni'ni.

Sara nin Agaar ya gber

²¹ Təkɛ nni mɛn, ninbi bə yíe yiko rɪ li ŋuuke nɛ nnə, na ciɪh u teh bə nɛ-ɛɛ? ²² Nɪ kɛle' *Uwien ya gbənku ni kɪ ye: «*Abraham là ŋməbe bijieb bile nɛ. Upiiyonb là maa' uba, nɛ u'po umən mə maa' utə. ²³ Upiiyonb nnə maa' wà nnə u maa' wə unisaal yíe ma bo nɛ. Ama u'po umən maa' wà nnə, Uwien nɛ là pùon' kɪ ye u li maa wə. ²⁴ Tigber tuu ya tingi ŋməbe imɛsɛn ile nɛ; kime bipiib bile biɛ te tɛn Uwien là cuo' nin binib kujɔtiekɛ kùə bolm mile nnə ya nɛnɛnku nɛ. Kuba si: Uwien là cuo' kùə nin u'nib Sinayi ya juəl bo nnə nɛ. Agaar nɛ yé ku ya jɔtiekɛ ya nɛnɛnku, nɛ u maa' mubumu mùə kɛ nnə yé iyonbe. ²⁵ Bi ye Agaar la, bi niireh Sinayi ya juəl là te Arabi ya du ni nnə nɛ. Fɛnfennə ya Yerusalem te tɛn upiiyonb nnə nɛ, kime u'nib yé iyonbe nɛ. ²⁶ Ama Yerusalem wà te paaki nnə, wun ŋə

* 4:3 Bi lɛbre' inəbon yà kɪ ye: ta laan là teke' Kristo kɪ jin' uyo wà nnə; i kɛle' Grekmbɛ ya lenm ni kɪ ye: «Tɪ laan là yé mubumu uyo wà nnə nɛ.»

te ten piyonb. Wun ne yé ti'du ki te ten ti'naa. ²⁷ Kimε ní kele' *Uwien ya gbɔnku ni ki ye:

«Upiijɔɔ, li poknh,
sin wà ña ben merwiɛn nnɔ,
li yiknh nin uyensɔnge,
kimε upii wà bi wiε' wɔ ya bumu li yebe,
ki cɛn' wà ñmɔbe cε yaamu.»

²⁸ N'yaabε, ninbi ben wɔn, Uwien là pùon' lipuonl là nnɔ bo ne ni yé u'bumu ten *Isaak. ²⁹ Bi là maa' kibuk kà unisaal yíe ma bo nnɔ là jènde' uyo bo bi là maa' kà *Mifuoñaanm ya tuɔm bo nnɔ. Fɛnfennɔ mɔ ní biε ki te nnɔ ne. ³⁰ Tɔ, ní kele' *Uwien ya gbɔnku ki ye ba? Ní kele' ki ye: «Ñɔre upiiyonb nnɔ nin u'bijε, kimε upiiyonb nnɔ ya buk ña ñmɔbe sɛn kɛn nin upiimɔn ya buk rí taan kí ji bi'baa ya faal» ³¹ Nɛn bo, n'yaabε, ta yé piiyonb ya bumu ama ti yé upiimɔn yaamu ne.

5

La liebe mɛn kí kɔ yonbt ni

¹ *Kristo teke' tε ki wiε', ñɔ ti la ji rí li te yonbt ni ne. Nɛn bo, gore mɛn ki la cère niba rí liebe kí cuo ne yonbt.

² Cenge mɛn, min Pɔl ne tɔkeh ne ki teh: «Ni tuo' bi jie' ni'pun la, Kristo ña ji yé niba ni'bo.» ³ N liebe' ki tɔkeh unil wà ke tuo' bi jie' u'punl ne ki teh ní yé liwɔbl ne ki de' udaan, wɔ rí li boh yiko nnɔ kε kí tí gben. ⁴ Ninbi bà nuunh Uwien rí bù ne bigbɛmɔndɛnb yiko bo nnɔ, ni bore' ni'ba Kristo saan ñɔ, ne ki mun' ni'ba Uwien ya paabu. ⁵ Tinbi ben wɔn, ti'dɛndɛnl si: Uwien li bù tε bigbɛmɔndɛnb ti'tekjim bo ne. *Mifuoñaanm ne cère' ti gu lidɛndɛnl nnɔ rí tien. ⁶ Kimε a yé *Yesu Kristo yɔ la, a jie' a'punl bii ña jie' la, na ciεke. Nà ciεke si: á teke Kristo kí ji ñɔ a'tekjim rí cère á li yé binitɔb ne.

⁷ Ni là cin' mɔnmɔnm ne, ñmε ne pien' ne, ni la ji rí li boh gbɛmɔnt-i? ⁸ Mi ya pienm ña ñɛn' Uwien wà yih ne saan. ⁹ Kpɔnɔ ya ñɔke waamu mɔnɔn cèreh kpɔnɔ kε nuuleh ne. ¹⁰ Min wɔn, Yonbdaan cère' n ñmɔbe midum ni'bo ki ye ni'yɛnmaale ña bore' nin n'yi. Ama wà taah fɛnfɛnm ki bàareh ni'ni nnɔ yíe la, wɔ rí li yé udaan wà kε, u li lε utudεre ne.

¹¹ N'yaabε, n bi biε ki tɔkeh binib ki teh be rí li jeh ipun la, ba ji bi jèndeh nni. Kristo ya dɔpɔnpɔn ya gber ña ji bi li cère uba ya yɛnm rí saa. ¹² Cère mɛn binib bà taah fɛnfɛnm ki bàareh ni'ni nnɔ rí li jeh bi'pun haali kí tí faare bi'ba mɔnɔn!

Li toreh mɛn tɔb, kí cère Mifuoñaanm rí li pekreh ne

¹³ N'yaabε, ninbi wɔn, Uwien ne yin' ne ki de' ne ki wiε'. Ni la dule nɛn bo kí li teh ni'yɛnm yíe nà. Ama ní li yíe tɔb, kí li toreh tɔb. ¹⁴ Kimε yiko kε taan' ki te yiko uba ni ne, wɔn si: «Li yíe a'tɔ ten a yíe a'ba ma bo.» ¹⁵ Liike mɛn ni'yul bo! Ni te ten muwɛnbiimu, ki coh tɔb la, ni joh migbenm ne.

¹⁶ N tɔkeh ne ne, cère mɛn Mifuoñaanm rí li pekreh ne. Nnɔ ne na ji li teh ni'yɛnm yíe nà. ¹⁷ Kimε unisaal yíe nà bore' nin *Mifuoñaanm yíe nà, ne *Mifuoñaanm yíe nà mɔ bore' nin unisaal yíe nà. Unisaal yíe nà ña cendeh nin *Mifuoñaanm yíe nà. Nɛn bo ne na rí fre kí li teh ni'yɛnm yíe nà. ¹⁸ *Mifuoñaanm pekreh ne la, yiko ña ji ñmɔbe tuɔm ni'bo.

¹⁹ Tɔ, unisaal ya yíem cèreh u sɔnh itùonbiεre yà nnɔ, ti ben yè. Yɛn si: tijɔknt ya tùon nin linanmaal nin lisɔnsɔndl, ²⁰ nin ibule bo ya paanm nin liñɔkjil nin kinɛnk nin likɔnkɔnl nin iponponbe nin ubenpíebe nin

kunanierku nin ifinfinde nin umaapàare ²¹ nin ununfàke nin tidεyibr nin unifenjin nin itùontò yà bre tɛn yíε. N là tàke' nε itùonbiεrε nnò bó ηò, ki liεbe' ki tòkeh nε, binib bà kε teh tuu ya bont ηa rí kò Uwien ya bel ni.

²² Ama *Mifuoñaanm cère' binib yíε táb, ki ηmòbe uyensonge nin uyenduon nin kuminku, ki ηmòbe tinimònt, ki muòh binib micεεkm, ki ηmòbe midum, ²³ ki ηmε nin táb, ki coh bi'ba. Yiko ηa te kí biin binib bà teh tuu ya bont. ²⁴ Binib bà yé Kristo yaab nnò, wiε' bi'nisaaltetem tɛn bi kpe' mè Kristo ya dɔpɔnpɔn bo nε.

²⁵ *Mifuoñaanm nε cère' ti fuobe ma nnò, cère mɛn mè rí li pekreh tε. ²⁶ Cère mɛn ti la li ηmòbe nacenkpekuont, ki la li dεlkeh táb, ki la li ηmòbe ponponbe táb bo.

6

Li toreh mɛn táb

¹ N'yaabε, nǐ yé bi pɪln' unil u teh nà bre la, ninbi bà *Mifuoñaanm pekreh nε nnò, nǐ tien suoo, kí tore wò wò rí liεbe kí kp̄ien usɛn wà mɔn. Nǐ'ni wà kε rí liike u'yul bo ki mò la kò biikm ni. ² Li toreh mɛn táb ijend ni. Nnò nε ni li boh Kristo ya yiko. ³ Unil maaleh ki teh u yé niba nε, ka yé la, u lεreh u'ba nε. ⁴ Wà kε rí fiin kí liike u'tuonl. U laa' lí mɔn la, wò rí li pèkeh u'ba u'tuonl nnò bo ki la taa' lè ki kp̄aandeh bi'táb yè. ⁵ Kimε wà kε teh nà la, nǐ likeh wɔn nε.

⁶ Bi wòknh wà Uwien ya gber rí li ñendeh u ηmòbe tibont tà kε nnò ya niba bó ki dienh wà wòknh wò.

⁷ La lεreh mɛn ni'ba, ba leh Wien. Kimε unil bule' nà la, u li ce nɛn nε. ⁸ Unil teh u'yɛnm yíε nà la, u li lε u'yɛnm yíε nà ya suul nε. Nǐ'tingi si: mikuum. Ama unil teh *Mifuoñaanm yíε nà la, u li lε *Mifuoñaanm ya suul nε. Nǐ'tingi si: limiél là ηa ηmòbe gbenm. ⁹ Cère mɛn tí li teh mimɔnm ki la ye ti jii'. Kimε ti tuu ki teh mimɔnm la, uyo we ní tí lε lisuul. ¹⁰ Nɛn bo, ti ηmòbe libònl ma nò, cère mɛn tí li sɔnh kí nuunh binib kε ya mɔnm, nǐ'ke tu nin ti'yaab bà mò teke' Kristo ki jin' nnò.

Tigbɛfɔrkaar

¹¹ Liife mɛn, min nin n'yul nε kele' nǐ gbenge ki de' nε. ¹² Binib bà wòbndeh nε ní li jeh ipun nnò nuunh bε rí li teh tibont binib rí li lenh bi'yɛnm rí li sɔnge bi'bo, ηò bi la jènde bε Kristo ya dɔpɔnpɔn ya gber bo baba nε. ¹³ Kimε bɛn bà jeh ipun nnò bugbɛn ηa boh yiko. Bi yíε ni li jeh ipun ηò bε rí li jɛbnh bi'ba ki teh bɛn nε wòbn' nε ni jie' ipun nε. ¹⁴ Min wɔn, ma lí li jɛbn n'ba niba bo ki kɛnde' ti'Yonbdaan *Yesu Kristo ya dɔpɔnpɔn bo. Udɔpɔnpɔn nnò bo nε unɛndun wuu ya bont te tɛn tikpir n'bo, nε n'yɛnm ηa ji pε tu'bo. ¹⁵ Kimε unil jie' lipunl bii wa jie' la, na ciεke. Nà ciεke si: Uwien rí tien tε binifɛnb nε. ¹⁶ Uwien rí de binib bà kε kpe u ya sɛn uyenduon, kí muò bε micεεkm. Wò rí tien nnò u'nib kε*.

¹⁷ Tò, kí ñε dinnò kí li joh uba la ji ηmòbe nni yɛnɲaabe, kimε n jènde' *Yesu bo ma nnò ya gb̄iɛn juore' ki te n'bo nε.

¹⁸ N'yaabε, ti'Yonbdaan *Yesu Kristo rí juoke nε. Ami.

* **6:16** Migbiirm miε ni bi lεbre' liñòbonl là ki ye u'nib kε nnò ní kele' Grεkmbε ya lenm ni ki ye: Uwien ya nib Israyel yaab nε.

Kugbɔnku kua Pɔl kele' ki de' Efes yaab nnɔ Nà wɔngeh Kugbɔnku kuu te ma bo

Pɔl kele' kugbɔnku kuu ki de' Kristo ya táan yà te Efes ya du ni nin i'tɔ yà te Asi ya tinfɛnm ni nnɔ nɛ. U là te lipekl ni nɛ ki kele' kugbɔnku nnɔ (3:1; 4:1). Pɔl taan' u wɔkn' itáan nnɔ miwɔknm mà kɛ nnɔ mijenjenm bo nɛ ki kele' kugbɔnku kuu ni. U kele' kù ki de' Kristo yaab bà ɲa yé Sufmbɛ nnɔ nɛ. Kugbɔnku kuu ya mɛsenkpɛike si: Efes yaab ɲ bɛnde Uwien bonde' wɔ ɲ sɔn itùon yà nɛ. Ni yé tibont tà là buɔ, Yesu cère' binib bɛnde' tù nɛ. Uwien bonde' haali uyoyo ɲɔ wɔ ɲ taan nà kɛ te kitink bo nin kutaaku bo nɛ kí taa kí ɲukn Yesu Kristo.

Kí cin liyul 1 kí tí baa 3, Pɔl tɔke' bɛ ki ye: Yesu Kristo nɛ baa' ki kpo' udɔpɔnɔn bo ki cère' bɛn nin Uwien taan' buɲɔbu, ki gben' kinɛnk kà là te bà yé Sufmbɛ nin bà ɲa yé Sufmbɛ nnɔ ya sɛsɛike. Nɛn bo, borm ɲa ji te bi'siik ni.

Kí cin iyul 4 kí tí baa 6, Pɔl tɔkeh Kristo yaab ki teh bɛ ɲ lí ɲmɔbe mitekjim nin uyɛnduɔn wà Uwien de' bɛ wù nnɔ, kí li fuobe mifuobfɛnm. Wà kele' kugbɔnku kuu nnɔ tɔkeh piicɛb ki teh bɛ ɲ bɛ ɲ lí li yíe bi'puob tɛn Kristo yíe u'táan yaab ma bo, ki kpo' bi'biere bo nnɔ nɛ.

Ifuonde

¹ Min Pɔl, n yé *Yesu Kristo ya tond nɛ Uwien ya yíem bo. N kieh kugbɔnku kuu ɲ de bà yé Uwien yaab kí ɲɛ *Yesu Kristo bo, ki du u'bo ki te [Efes ya du ni] nnɔ nɛ. ² Ti'Baa Uwien nin Yonbdaan *Yesu Kristo ɲ juoke nɛ, kí de nɛ uyɛnduɔn.

Uwien tien' tɛ mimɔnm mà Yesu Kristo bo

³ Tí pèke mɛn Uwien ti'Yonbdaan *Yesu Kristo ya Baa. Ti yé wɔn Kristo yaab ma nnɔ nɛ Uwien tien' tɛ u'mɔnm kɛ ya bol. Mimɔnm nnɔ yé paaki bó yaam nɛ, ki yé *Mifuoɲaanm yaam. ⁴ Tɔ, u là cère' ti yé Kristo yaab nɛ ki gɛnde' tɛ ki laa' wa laan ɲɛn' uɲɛndun ɲɔ tí li yé u'yaab, ki la li ɲmɔbe biil u'nun bó. U yíe tɛ nɛ, ⁵ ki juɔ' ki gɛnde' tɛ ki tien' tɛ u'bumu *Yesu Kristo bo. U yíe nɛ ki cèkre' u'yɛnm ki tien' nnɔ, ⁶ ɲɔ tí li pèkeh wɔ u ɲmɔbe ukpɛike wà nnɔ bo nin u tien' tɛ tinimɔnt tà kí ɲɛ u'Bijɛ wà u yíe wɔ nnɔ bo.

⁷ Wɔn u'Bijɛ ya sɛm bo nɛ u de' tɛ ki wiɛ', ki fère' tɛ ti'biere, ki wuɔn' tɛ u ɲmɔbe tinimɔnt tù yɛbe ki tí kpɛ ma bo. ⁸ U tien' tɛ tinimɔnt nnɔ ki gbien', ki de' tɛ miyɛnfuom nin mibɛnm isɛn kɛ ni. ⁹ U cère' ti bɛnde' tibonbɔlkaar tà u'yíem bo, u là cèkre u'yɛnm wɔ ɲ tien tù Kristo bo nnɔ. ¹⁰ Ni lá kpaan' uyo la, u li tien tibonbɔlkaar tà nnɔ si: u li taan nà kɛ te kutaaku bo nin nà kɛ te kitink bo nnɔ Kristo ɲ lí yé ni'kɛ ya bɛr.

¹¹ Uwien cère' ti yé wɔn Kristo yaab ma nnɔ nɛ ki là juɔ' ki gɛnde' tɛ tí li yé u'yaab. Uwien teh tibont kɛ u jɛke' ma bo nin u yíe ma bo, ¹² ɲɔ tinbi bà kpɛ' ki ɲmɔbe lidɛndenl Kristo bo nnɔ tí li pèkeh wɔn Uwien, u ɲmɔbe ukpɛike wà nnɔ bo nɛ.

¹³ Wɔn Kristo bo nɛ ni'mɔ là cii' Uwien ya gɛr. Tù yé tigbɛmɔnt nɛ, ki yé tigbɛmɔnmɔnt tà cère' ni ɲmɛrɛ'. Ni teke' wɔ ki jin', nɛ Uwien dieke' nɛ. *Mifuoɲaanm mà u là pùon' ki ye u li de nɛ mè nnɔ nɛ yé kudɛku nnɔ.

14 *Mifuoŋaanm nnɔ bo, ti ben kein ki ye ti li ɛ Uwien bonde' lifaal là ki ble' u de' bà ki wiɛ' bi yé yaab nnɔ. Nɛn bo, cère mɛn tí li pèkeh wɔ u ŋmɔbe ukpíeke wà nnɔ bo.

Pɔl kàareh ki dienh Efes yaab

15 Nɛn bo nɛ n cii' ni tùɔrɛ' ki teke' Yonbdaan *Yesu ki jin', ki tùɔrɛ' ki yíe Uwien ya nib kɛ ma nnɔ, 16 nɛ n tuu ki faareh Uwien ni'bo, ki tien ni'bó n'kaare ni, 17 ki mieh ti'Yonbdaan *Yesu Kristo ya Wien wà yé ti'Baa ki ŋmɔbe ukpíeke nnɔ wɔ rí cère *Mifuoŋaanm rí de nɛ miyɛnfuom kí wuɔn nɛ wɔ, ní tùɔrɛ kí bɛnde wɔ. 18 N mieh wɔ wɔ rí wende ni'nun bó, ní bɛnde lidɛndɛnl là bo u yih nɛ nnɔ; kí bɛnde u'faal là mɔn ki ŋmɔbe lisel, u li taa lè kí de binib bà yé u'yaab nnɔ; 19 kí bɛnde kí ye u'tuɔm yebe ka tí ŋmɔbe mí kpɛ nin bà. U taah mè ki toreh tinbi bà teke' wɔ ki jin' nnɔ. U wuɔn' mituɔm bugben yebe ki kpɛ ma bo, 20 uyo wà u taa' mè ki mɛkre' Kristo bitenkpiib ni, ki taa' wɔ ki káan' u'nɔjie bó paaki bó nnɔ nɛ. 21 Kristo te nɛn saan nɛ ki ŋmɔbe mituɔm ki cɛn' ná kɛ te kutaaku bo ki ŋmɔbe mituɔm kɛ ya bol nin ná kɛ ŋmɔbe ticiɛnt kɛ ya bol. U'yel cɛn' iyel yà kɛ te. Na yé fɛnfɛnnɔ ya yel baba, lí cɛn' uyo wà we ní nnɔ mɔ ye nɛ. 22 Uwien cère' Kristo nɛ te' tibont kɛ bo litaal, kí tien' wɔ tibont kɛ ya ciɛn. Wɔn nɛ yé u'taanl ya yul, 23 nɛ u'taanl yé u'gbɛnɛnt. U te li'ni ki tí gben', nɛ Uwien mɔ te u'ni ki tí gben'.

2

Mifuoɓfɛnm nin Kristo

1 Uyo uba ni là teh ibiɛrɛ nɛ ki biih Uwien, ki te tɛn bitenkpiib u'nun bó; 2 ki teh tɛn unɛndun yaab, ki boh wà yé isɛnpol ya ciɛn ki te kutaaku nin kitink ya sɛsɛike nnɔ. Fɛnfɛnnɔ u ya ciɛn nɛ ŋuuke unɛndun ya nib bà ŋa tuo' Uwien ya ñɔbu bó nnɔ; kí cèrɛh bi teh u yíe ná. 3 Uyo uba ti'kɛ mɔ là te tɛn bi ya nib nɛ, ki pɛ minisaaltetem bo, ki teh ti'yɛnm yíe ná. Ti'nisaaltetem nnɔ bo, ti là kpɛ Uwien rí dɛrɛ ti'tub tɛn binitɔb nɛ.

4 Ama Uwien nín muɔh binib micɛcɛkm ní tí kɛnde', ki yíe tɛ ki gbien'. Nɛn bo, 5 tinbi bà là te tɛn bitenkpiib Uwien ya nun bó, ka boh wɔ nnɔ, u cère' ti liebe' ki fuobe nin Kristo. U'juokm bo nɛ ni ŋmɛrɛ'. 6 Ti yé *Yesu Kristo yaab ma nnɔ nɛ Uwien taan' kí mɛkre' tinbi nin wɔn, kí cère' ti kèlɛ' wɔn Kristo saan paaki bó. 7 Uwien tien' tɛ nnɔ u'juokm bo nɛ kí ñɛ *Yesu Kristo bo, ŋɔ kí ñɛ dinnɔ kí li joh wɔ rí wuɔn kí ye u'nimɔnt yebe ka tí ŋmɔbe tú kpɛ nin bà nɛ. 8 Ni teke' *Yesu ki jin' ma nnɔ, nɛ cère' ni ŋmɛrɛ' Uwien ya juokm bo. Na yé ni'tuɔm bo nɛ ni ŋmɛrɛ', Uwien ya paabu bo nɛ ni ŋmɛrɛ'. 9 Na yé ni'tuon bo nɛ ni ŋmɛrɛ'. Nɛn bo, uba la li jɛbnh u'ba. 10 Kímɛ Uwien nɛ cère' ti ji yé ti yé bidɛnb bà nɔ. Ti yé *Yesu Kristo yaab ma nnɔ nɛ Uwien tien' tɛ binifɛnb ŋɔ tí li sɔnh ituonmɔnmɔn yà u là juɔ' kí bonde' yè kí ble' tɛ nnɔ.

Yesu Kristo bo nɛ ti'kɛ taan' ki tien' unibaab

11 Nɛn bo, tiere mɛn kí ye bi maa' nɛ ma na yé Sufmɛ. U yo uba *Sufmɛ là yih nɛ bà ŋa jie' pun nɛ, kí yih bi'ba bà jie' ipun. Unisaal nɛ jie' bi'pun nɛ upunjie ya díeku te bi'bo. 12 Tiere mɛn kí ye uyo nnɔ, na là ben Kristo, ka là ŋmɔbe sɛn ní li yé Israyel yaab, ka là te kujɔtiekú kùa Uwien cuo' kù nin u'nib mibolm mà yebe, kí pùon' lipuonl kí de' bɛ nnɔ ni. Na là ŋmɔbe dɛndɛnl, ka ben Wien ni'fuobm ni kitink kɛ bo. 13 Ama ninbi bà là jɛnde' Uwien nnɔ, fɛnfɛnnɔ ni yé *Yesu Kristo yaab ma nnɔ, Uwien cère' ni nɛkn' wɔ kí ñɛ wɔn Kristo ya sɛm bo nɛ.

¹⁴ Kime wɔn Kristo ne cère' ti ηmɔbe uñɔkpaan. U taan' *Sufmbɛ nin bà ηa yé *Sufmbɛ ki tien' linibol liba. U kpo' udɔpɔnpɔn bo, ki gben' kinɛnk kà là te ten liguonl ki bore' bɛ nnɔ. ¹⁵ U cère' *Sufmbɛ ya yiko nin u'wɔb nin u'tentienm ηa ji ηmɔbe tuɔm. U taan' *Sufmbɛ nin bà ηa yé *Sufmbɛ ki tien' linibofɛnl bi te nin wɔ. U tien' nnɔ ne ki cère' bi ηmɔbe uñɔkpaan. ¹⁶ U kpo' udɔpɔnpɔn bo ne ki taan' bà yé Sufmbɛ nin bà ηa yé Sufmbɛ ki tien' unibaab ki cère' bɛn nin Uwien taan' buñɔbu. U tien' nnɔ ne ki gben' kinɛnk kà là bore' bɛ nnɔ. ¹⁷ Kristo baa' ki là tɔke' ninbi bà là jende' Uwien nin bà là neke wɔ nnɔ uyɛnduɔn ya gber ne. ¹⁸ Kristo bo ne Mifuoñaanbaabm cère' ti'ke laa' usen tí nekn Baa Uwien.

¹⁹ Nɛn bo, ninbi bà ηa yé *Sufmbɛ nnɔ, na ji yé cɛnb bii binib bà ñɛn' niba bó ní, ama ni ji yé Uwien ya nib ya biba ne, kí yé u'den yaab mɔ. ²⁰ Ni te ten kuduku kùà bi meh kù ya bont ne. *Yesu ya tondb nin *Uwien ya ñabonsɔknb ne yé kuduku nnɔ ya tenpuul, ne *Yesu Kristo bugben yé litenl là co litenpuul nnɔ. ²¹ Wɔn bo ne kuduku nnɔ ya bont ke tɔ tu'tɔr bo ki kpienh, ki tí tien' kuduku kùà yé Yonbdaan yaaku. ²² Ni yé wɔn Kristo yaab ma nnɔ, ni'mɔ yé kuduku nnɔ ya bont ya tuba ne, ki taan' ki tien' libuol là Uwien te kí ñɛ *Mifuoñaanm bo.

3

Pɔl tɔke' bà ηa yé Sufmbɛ tigbɛmɔnmɔnt

¹ *Yesu Kristo ya tuonl bo ne min Pɔl te lipekl ni ninbi bà ηa yé *Sufmbɛ nnɔ bo. ² Ni cii' Uwien ya nimɔnt bo, u de' nni lituonl là ní sɔn kí de ne nnɔ bó. ³ U là cìbre' n'nun bó ki cère' n bende' u'gbɛbɔlkaar ne ki kele' tù mikpiekm kugbɔnku kuu ni waamu. ⁴ Ni kaan' tù la, ni li fre kí bende kí ye n ηmɔbe mibɛnm tigbɛbɔlkaar nnɔ bo. Tù wɔngɛh Uwien lá li tien ná kí ñɛ Kristo bo ne. ⁵ Uwien ηa là cère' uyo bo yaab bende' tigbɛbɔlkaar nnɔ, ama fɛnfɛnnɔ wuɔ Mifuoñaanm cère' u'yaab *Yesu ya tondb nin u'ñabonsɔknb bende' tù. ⁶ Tigbɛbɔlkaar nnɔ si: kí ñɛ u'gbɛmɔnmɔnt bo, bà ηa yé *Sufmbɛ li taan nin *Sufmbɛ kí ji Uwien ya faal, kí taan kí tien unibaab, kí taan kí li te Uwien là pùon' lipuonl là nnɔ ni, kime bi'ke yé *Yesu Kristo yaab ne.

⁷ Uwien ya nimɔnt nin u'paabu bo ne u cère' n yé u'tonsɔnl, kí tɔkeh binib u'gbɛmɔnmɔnt nnɔ. ⁸ Min wà yé Uwien ya nib ya gbaarkɛ nnɔ, Uwien tien' nni tinimɔnt ki ye ní tɔke bà ηa yé *Sufmbɛ nnɔ kí ye Kristo yé lifaal là mɔn ki tí kende' ne; ⁹ kí wuɔn binib ke bɛ ní tùɔre kí bende Uwien teh ma bo nibonn ná u là bobn' nè lididikl bo nnɔ. Wɔn Uwien wà ñɛn' tibont ke nnɔ ne là bɔle' nè u'ba saan haali uyo bo. ¹⁰ U tien' nnɔ ηɔ kí ñɛ u'taanl bo, ná ηmɔbe mituɔm ke ya bol nin ná ηmɔbe ticiɛnt ke ya bol kí te paaki bó nnɔ ní bende Uwien ηmɔbe miyenfuom isɛn ke ni ma bo ne. ¹¹ Nnɔ ne Uwien là bobn' wɔ ní tien ná haali uyo bo nnɔ, u ji tien' nɛn ne ti'Yonbdaan *Yesu Kristo bo. ¹² Ti teke' Kristo ki jin' ma ki yé u'yaab nnɔ bo ne ti ηmɔbe usen tí nekn Uwien nin midum. ¹³ Nɛn bo ne n gbáanh ne, ni la cère ni'gbɛnɛnt ní yɔre n jinh ijɛnd yà ni'bo nnɔ bo. Ama cère mɛn n'jɛnd nnɔ ní li yé ni'bo ukpieke.

Kristo yɛ te

¹⁴ Nɛn bo ne n gbaandeh Baa Uwien ya nun bó. ¹⁵ Wɔn ne yé kutaaku bo yaab nin kitink bo yaab ke ya Baa. ¹⁶ N mieh wɔ u'kpieke yebe kí tí kende' ma nnɔ bo wɔ ní cère *u'Fuoñaanm ní de ne mituɔm, ní li yé binib bà ya fɛl co ne. ¹⁷ N liebe' kí mieh wɔ, wɔ ní cère Kristo ní li te ni'fɛl ni kí tí gben ne.

Ni teke' wə ki jin' ma nnə bo, n mieh wə wə rí cère ní li faa miyiem ni, kí li se mənəm, ¹⁸ nɔ ninbi nin u'nitəb kɛ rí fre kí bende Kristo ya yiem yɛbe ka nɔmbe bien isen kɛ ni ma bo; ¹⁹ kí bende kí ye u'yiem yɛbe kí tɪ gɛbre' unisaal ya bɛnm; kí li nɔmbe Uwien ya tetem kɛ kí tɪ gben'. ²⁰ Uwien nɛ li fre kí tien tɛ nɛ rí li yɛbe kí cɛn ti maaleh ná nin ti mieh wə ná, kí nɛ u'tuəm má te tɪ'ni kí sɔnh ituon nnə bo. ²¹ Wɔn si ukpɛke u'taanl yaab ni *Yesu Kristo bo yo kɛ yo haali nin uyo wà nɔmbe gbenm. Ami.

4

Uwien cère' Kristo yaab kɛ taan' kí tien unibaab

¹ Tɔ, min Pəl wà te lipekɪ ni Yonbdaan bo nnə sureh nɛ; ní cère ní tetem rí li selndeh Uwien wà yin' nɛ nnə; ² kí li jindeh ní'ba tingi isen kɛ ni, kí li nɛ nin unil kɛ, kí li nɔmbe liyenguol, kí li yíe tɔb, kí li nɔmbe sukɛ tɔb bo. ³ *Mifuoñaanm taan' nɛ kí tien' unibaab ma nnə, nɪkn mɛn kí li tɛ kí nɛ u'ɔkpaan bo. ⁴ Uwien cère' tɪ'kɛ taan' kí tien' tigbɛnɛnt tuba nɛ. *Mifuoñaanm mɔ te miba nɛ. Nɛ Uwien yin' tɛ lidɛndɛnl là bo nnə mɔ te liba nɛ. ⁵ Yonbdaan te uba nɛ. Mitekjim mɔ te miba nɛ. Uwien ya nunsii mɔ te uba nɛ. ⁶ Uwien te uba nɛ, kí yé unil kɛ ya Baa. Wɔn nɛ cɛn' ná kɛ te, kí te unil kɛ ya fɛl ni, kí taah unil kɛ u sɔnh u'tuon.

⁷ Ama tɪ'ni wà kɛ laa' bupaabu Kristo de' wə ki kpaan' ma bo nɛ. ⁸ Nɛn bo nɛ nɪ kɛle' *Uwien ya gbɔnku ni kí ye:

«U doh paaki uyo wà nnə,
u tuke u cuo' bà tiyonbt nnə nɛ,
kí de' binib bupaabu.»

⁹ Tɔ, u don' paaki ya tingi si ba? Ni yé nɛ rí wuɔn kí ye u kpiɛ' kí jiiɛɛ' dɛntingi nɛ. ¹⁰ Wà jiiɛɛ' dɛntingi nnə, wɔn nɛ don' paaki mɔ kí gɛbre' kutaaku nɔ wə rí li te ní'kɛ saan. ¹¹ Wɔn nɛ de' unil kɛ bupaabu. U cère' biba yé bitondb, bitɔb yé u'nɔbonsɔknb, bitɔb mɔ kpaandeh tigbɛmɔnt, bitɔb yé bà likeh u'taan yaab*, bitɔb mɔ yé Uwien ya gɛɛr ya wɔnwɔknb. ¹² U de' bupaabu nnə nɔ wə rí bonde Uwien ya nib bɛ rí li sɔnh u'tuonl, kí cère u'taanl là yé u'gbɛnɛnt nnə rí kpéɛ mitekjim ya sɛn ni nɛ. ¹³ Nnə nɛ tɪ'kɛ li nɔmɔnɔmbe kí tɪ tien unibaab mitekjim ya sɛn ni, kí bende wɔn Uwien ya Bijɛ mənəm, kí li yé binib bà kpéɛ' mitekjim ya sɛn ni, kí li te tɛn Kristo kí tɪ gben. ¹⁴ Nnə nɛ ta ji li te tɛn bumu. Ta ji li te tɛn buɛɛɛbu bùa iɛnɔngɛɛɛɛ tureh bù kí joh ikele kɛ. Binib ya wɔknm má tulndeh binib nɔ ji nɔmbe tɛ kí pekreh tɛn kutafaaku nɛ tuke tɛ. Nib nɔ ji li lɛɛr kí tuln tɛ nin bi'tonɔnku. ¹⁵ Ama tɪ li yíe tɔb, kí li tɔkɛh tɔb tigbɛmɔnt. Nnə nɛ ti li kpéɛ isen kɛ ni, kí li te tɛn Kristo. Wɔn nɛ yé u'taanl ya yul. ¹⁶ Wɔn nɛ taan' u'nib kɛ kí cère' bi tien' unibaab tɛn tigbɛnɛnt ya gbɛnɛnbɛl tutuuke i'tɔ bo kí tũɛɛ' kí cɔ ma bo. Tigbɛnɛnt ya gbɛnɛnbɛl kɛ sɔnh i'tuon mənəm la, tigbɛnɛnt nnə kɛ kpiɛnɛ nɛ. Kristo ya taanl yaab mɔ yaam te nnə nɛ. Bi yíe tɔb la, litaanl nnə kpiɛnɛ mənəm nɛ mitekjim ya sɛn ni.

Mitetekpaam nin mitetɛɛnɛm ya gɛɛr

¹⁷ Nɛn bo nɛ n nɪkɛh kí tɔkɛh nɛ tigbɛɛr tuu nɔ Yonbdaan ya yel bo kí teh: Ni la ji rí li fuobe tɛn binib bà nɔ pɛ Wien bo. Bi'yɛnmaale kɛ pɛ bonfɛnm bo nɛ. ¹⁸ Bi'nun nɔ wien. Bi'yufaa nɛ cère' ba bɛn niba. Nɛn bo nɛ ba rí lɛ

* **4:11** Bi lɛbre' iɛnɔn yà kí ye bitɔb yé bà likeh u'taan yaab nnə; i kɛle' Grekmɛ ya lenm ni kí ye biwɛnkpaab nɛ.

Uwien de' u'nib mifuobfɛnm mà nnɔ. ¹⁹ Ba ji ben nà mɔn, ka ben nà bre, nɛ ki taa' bi'ba ki de' lisɔnsɔndl, ki ŋaake ki teh tijɔknt ya bonn kɛ ya bol.

²⁰ Ninbi wɔn, na yé ni bɛnge' nɛn nɛ Kristo bo. ²¹ Ni là cii' Kristo ya gber nɛ, nɛ bi là wɔkn' nɛ tun nɛ kí ñɛ wɔn *Yesu Kristo ŋmɔbe tigbɛmɔnt tà nnɔ bo, bii ba? ²² Nɛn bo, dàan mɛn ni'tetɛkpaam, mɔ yé minisaaltetem mà là saah nɛ ki cèreh ni'nun fɔke tibont tà lɛreh binib nnɔ bo nɛ. ²³ Cère mɛn Uwien ní lèbre ni'tetem nin ni'yɛnm, ²⁴ ŋɔ ní li ŋmɔbe mitetefɛnm mà Uwien tien' mè u yíe ma bo nnɔ. Tigbɛmɔnt nɛ cère' mitetem nnɔ mɔn, ki cuube.

²⁵ Nɛn bo, dàan mɛn kutonnɛnku. Wà kɛ ní li tɔkeh u'tɔ tigbɛmɔnt, kime ti taan' ki tien' tigbɛnɛnt tuba nɛ. ²⁶ Ni'benku ni ben' la, ní cuo ni'ba ki la tien biere, ki la cère ni'benpiebe nnɔ ní lu uwien. ²⁷ La de mɛn sɛnpol sɛn uba nin utɔ. ²⁸ Wà suh la, wɔ ní dàan bunasubu, kí li yé unimɔn, kí li sɔnh itùon nin inunmɔn, kí lɛ u yíe nà u'ŋɔje bo, ŋɔ kí pu bijiinb mɔ. ²⁹ Ni la cère inɔbonbil ní li ñɛh ni'ñuɔn ni. Ama ni ye ní li len la, ní cère nè ní li yé inɔbon yà mɔn, kí fre kí tore binib ní wiebe bɛ ma bo bɛ ní kpére mitekjim ya sɛn ni, kí cère bà cenge ni'bó nnɔ ní lɛ mimɔnm. ³⁰ La cère mɛn *Uwien ya Fuoŋaanm ya yɛnm ní saa, kime Uwien taa' mɛn nɛ ki dieke' nɛ, ki gu lidaali là u li dɛ nɛ kí wiɛ. ³¹ Ni la cère ni'benku ni ní li to tɔb bo, ki la ŋuuh tɔb bo, ki la li ŋmɔbe benpiebe, ki la kɔnh nin tɔb jɛr, ki la sukreh tɔb, ki la cère biɛrm miba nin mitɔm ní ji ní li te ni'ni. ³² Li yé mɛn binimɔnb, kí li muɔh tɔb micɛɛkm, kí li fèreh tɔb tɛn Uwien fère' nɛ Kristo bo ma bo.

5

¹ Ni yé Uwien ya bumu u yíe nɛ ma nnɔ, li te mɛn tɛn wɔn. ² Li ŋmɔbe mɛn miyíem ni'fuobm ni, tɛn Kristo yíe tɛ ma ki taa' u'ba ki tien' bupaabu nin kitɔtuɔrwɛnk nnɔ. Lituɔrl nnɔ te tɛn lɛfina nɛ ki nu ki ŋmɛ, kí sɔnge Uwien ya yɛnm.

³ Ni yé Uwien ya nib ma nnɔ, na ji kpɛ bɛ ní li taakeh lisɔnsɔndl nin tijɔknt ya tùon kɛ ya bol nin ununfɔke ya yel ni'ni mɔnɔn. ⁴ Na ji kpɛ ni li lienh ñɔbonbil nin jàrlenm, ki la lienh tibont tà ŋmɔbe tijɔknt bo. Nà kpɛ ní li teh nè si: ní li faareh Uwien nɛ. ⁵ Tùɔre mɛn kí bɛnde kí ye wà kɛ teh lisɔnsɔndl nin wà kɛ sɔnh tijɔknt ya tùon nin wà kɛ ŋmɔbe ununfɔke lifaaciɛnl ŋa ŋmɔbe gbiin Kristo nin Uwien ya bɛl ni. Wà kɛ ŋmɔbe ununfɔke lifaaciɛnl bo la, lifaaciɛnl yé u'bo ibule nɛ.

⁶ La cère mɛn uba ní taa gbɛfɛnm uba kí lɛre nɛ. Uwien ya benku ni beh bi ya nib bo nɛ, kime ba ciih u'ñɔbu bó. ⁷ Ni la cère ninbi nin ni ya nibol ní li tɛ gber.

⁸ Uyo uba ni'mɔ là te licinñunl ni nɛ. Fɛnfɛnnɔ, ni yé Yonbdaan yaab ma nnɔ, ni ji te kuwenwenku ni nɛ. Nɛn bo, li fuobe mɛn tɛn kuwenwenku ni yaab. ⁹ Kime kuwenwenku cèreh ti teh tinimɔnt kɛ ya bol nɛ, ki teh nà cuube, ki pɛ tigbɛmɔnt ya sɛn bo. ¹⁰ Sekn mɛn kí bɛnde nà sɔnge Yonbdaan ya yɛnm. ¹¹ La taa mɛn ni'ba kí kuɔn binib bà te licinñunl ni ya tùonfɛnfɛnm ni. Ama li ñɛndeh mɛn bi'gber upaan bo. ¹² A ye á tɔke bi buɔh ki sɔnh itùon yà nnɔ ya gber mɔnɔn la, ní ŋmɔbe ifɛ nɛ. ¹³ Ama bi buɔh ki teh nà kɛ nnɔ ñɛn' upaan bo la, na ji buɔ, ní ji te kuwenwenku ni nɛ. ¹⁴ Kime nà kɛ ñɛn' upaan bo la, ní ji yé kuwenwenku ni yaann nɛ. Nɛn bo nɛ bi ye:

«Sin wà gɔh la, á finde,
fi kí ñɛ bitenkpiib ni,
Kristo li wende ŋɛ.»

¹⁵ Nɛn bo, li bɛn mɛn, ni li fuobe ma bo, ki la ji n̄ li te tɛn ijɔr, ama wuɔn mɛn kɪ yɛ ni ɲmɔbɛ miyɛnfuom. ¹⁶ Uyo wà ni laa' libònl ní tien nà mɔn la, tien nɛ mɛn, kime ti te idɛn yà nɔ bre nɛ. ¹⁷ Nɛn bo, ji la yé mɛn jɔr, ama bɛnde mɛn Yonbdaan yíe nà. ¹⁸ La ñuh mɛn daam ki yibeh, kime tidɛyibr cèrɛh binib teh fɛnfɛnm nɛ. Ama cère mɛn *Mifuoñaanm n̄ li te ni'ni kɪ tɪ gben. ¹⁹ Li dondeh mɛn Yonbdaan, kɪ li gɛh iyuon kɛ ya bol kɪ ñɛngɛh wɔ nin ni'fɛl kɛ, kɪ li saakreh tɔb ya gbɛnɛnt, ²⁰ kɪ li faareh Baa Uwien uyo kɛ nibonn kɛ bo ti Yonbdaan *Yesu Kristo ya yel bo.

Upii nin u'cɛ li fuobe ma bi'dencɛnl ni

²¹ Ni boh Kristo ma nnɔ, li blinh mɛn ni'yul ni'tɔb ya nun bó. ²² Bipiibe, li blinh mɛn ni'yul ni'ciɛb ya nun bó tɛn ni blinh ma ni'yul Yonbdaan ya nun bó nnɔ; ²³ kime uje yé u'po ya ciɛn tɛn Kristo yé u'taanl yaab ya ciɛn ma nɛ. Kristo ya taanl yé u'gbɛnɛnt nɛ, nɛ u yé u'taanl nnɔ ya N̄miɛnl. ²⁴ Nɛn bo, bipiib n̄ li blinh bi'yul bi'ciɛb ya nun bó isɛn kɛ ni tɛn Kristo ya taanl yaab blinh bi'yul u'nun bó ma bo. ²⁵ Bijɛbɛ, wà kɛ n̄ li yíe u'po tɛn Kristo yíe u'taanl ma, ki teke' li'kuum ki kpo' nnɔ. ²⁶ U tien' nnɔ ɲɔ lɛ n̄ li yé Uwien yaal nɛ, nɛ ki taa' miñunm nin u'gber ki lùore' li'nib. ²⁷ U yíe bɛ n̄ baa u'saan, kɪ li mɔn ki windɛh, kɪ la ɲmɔbɛ jɔknt, kɪ la ɲmɔbɛ miin, kɪ la gbɛ niba saan, ama bɛ n̄ li yé biñaanb, kɪ la ɲmɔbɛ biil nɛ. ²⁸ Nnɔ nɛ n̄ kpe uje n̄ li yíe u'po tɛn u yíe u'ba ma bo. Uje wà kɛ yíe u'po la, u yíe u'ba nɛ. ²⁹ Kime n̄l ɲa kpele ki senge' u'ba. U jinh nɛ, ki likeh u'ba mɔnmɔnm tɛn Kristo jindeh u'taanl yaab ma, ki likeh bɛ mɔnmɔnm nnɔ. ³⁰ Tinbi Kristo yaab yé u'gbɛnɛnt nɛ. ³¹ N̄i kele' *Uwien ya gbɔnku ni ki ye: «Nɛn nɛ cère' uje kuon' upii la, u li dàan u'naa nin u'baa, wɔn nin u'po n̄ taan, nɛ bɛn bile nnɔ n̄ taan kɪ tien unibaab.» ³² Nibonbɔlkaann nnɔ yé niboncienn nɛ. Min bo, n̄i likeh Kristo nin u'taanl nɛ. ³³ Ama tigber bugbɛn likeh ni'mɔ nɛ. Uje kɛ n̄ li yíe u'po tɛn u yíe u'ba ma bo. Upii kɛ mɔ n̄ li boh u'cɛ.

6

Mubumu li fuobe ma bo lidencɛnl ni

¹ Mubumu, ni yé Yonbdaan yaamu nɛ, li boh mɛn ni'naambɛ nin ni'baambɛ, kime n̄i kpe n̄i li teh nɛn nɛ. ² «Li boh a'naa nin a'baa» yé liwɔbkipiekl là Uwien de' lɛ kɪ pole' lipol kɪ kpɔbn' lɛ nɛ. ³ A pɛ li'bo la, «A li te liwiɛl ni nɛ, kɪ li ɲmɔbɛ limefɔkl uɲɛndun wuu ni.»

⁴ Bibaambɛ, la cère mɛn ni'bumu ya yɛnm n̄ li ñɛh ni'ni. Ama n̄i li wubɛh mù, kɪ li pekɛh mù, kɪ li gbierɛh mù Yonbdaan yíe ma bo.

Iyonbe nin i'cɛnbaambɛ li te ma bo

⁵ Iyonbe, li boh mɛn ni'cɛnbaambɛ uɲɛndun wuu ni, kɪ li fɛngɛ bɛ imɔnmɔn, kɪ li sɔnh bi'tuon nin ni'fɛl kɛ tɛn ni te ma bo nin Kristo. ⁶ Ni la li boh bɛ bi'nun ni baba tɛn ni nuunh binib nɛ n̄ li pɛkeh nɛ, ama n̄i li teh tɛn ni yé Kristo ya yonbe nɛ, kɪ nuunh n̄i li teh Uwien yíe nà nin ni'fɛl kɛ. ⁷ Li sɔnh mɛn ituon nin uyɛnɲmaa, tɛn ni sɔnh kɪ diɛnh Yonbdaan nɛ, na sɔnh kɪ diɛnh nib. ⁸ N̄i li bɛn kɪ ye wà kɛ teh nà mɔn, yé uyɔnb bii wa yé yonb la, mimɔnm nnɔ bo nɛ Yonbdaan li suu wɔ. ⁹ Iyonbe ya cɛnbaambɛ, ni'mɔ n̄i li teh ni'yonbe mɔnmɔnm, kɪ dàan liwɔbl, kɪ li bɛn kɪ ye ninbi nin bɛn kɛ tɛ Cɛnbaa uba nɛ paaki bó. Wɔn ɲa yíe uba kɪ cɛn' uts.

Uwien de' Kristo yaab tijekɔnwɛnt tà

¹⁰ N li len nà kɪ fɔre si: li nuunh mɛn ni'tuom Yonbdaan saan ɲɔ u'tɔciɛnm n̄i cère n̄i li faa. ¹¹ Taa mɛn Uwien diɛnh tijekɔnwɛnt tà kɛ nnɔ

Kugbɔnku kua Pɔl kɛle' ki de'

Filip yaab nnɔ

Nà wɔngeh kugbɔnku kuu te ma bo

Filip yé Maseduɔnn ya tinfɛnm ya du nɛ. Pɔl joh u'sɛn nle bo nɛ ki tɔke' Filip yaab tigbɛmɔnmɔnt.

Pɔl kɛle' kugbɔnku kuu ki wuɔn' ki wɔn nin Filip yaab yíe tɔb ki gbien'. Ní tete nɛ bi lá cuo' Pɔl ki pɛkn' Yonbdaan ya tuonl bo. U te lipɛkl ni ka rí fre kí tore Filip yaab ma nnɔ nɛ ní wi wɔ cɛɛn, kime u cii' binib biba nuunh bɛ rí tuln bɛ nɛ (1:15-17; 2:21; 3:2, 18). Pɔl sɔn' uba ni' bó wɔ rí tí tore bɛ kí cenge tigbɛr nnɔ (2:19-30).

Pɔl faare' Filip yaab bi'pum bo, ki sure' bɛ, bɛ rí li ɲuuke tigbɛmɔnmɔnt nnɔ tinɔjɛr tule, kí la cère uba rí tuln bɛ.

Yesu dāan' u là ɲmɔbe nà kɛ, nɛ Uwien taa' tibont kɛ ki ɲukn' wɔ. Nnɔ nɛ Pɔl mɔ dāan' nà kɛ là yé u'bo lifaal nnɔ (3:3-10), kí tuo' kí jèndeh Yesu Kristo bo, nɛ kí tɔke' bɛ kí ye bi'mɔ rí tɛkn u'taal ni (3:17; 4:9), kí li ɲmɔbe uyɛnsɔnge uyo kɛ, kí li kpɛ buñɔbu.

Ifuonde

¹ Min Pɔl nin Timote yé *Yesu Kristo ya tonsɔnb nɛ. Ti kieh kugbɔnku kuu tí de bà kɛ yé Uwien ya nib kí ñɛ *Yesu Kristo bo, kí te Filip ya du ni nnɔ nin bà likeh Kristo ya taanl nin bi'totorb nɛ. ² Ti'Baa Uwien nin Yonbdaan *Yesu Kristo rí juoke nɛ, kí de nɛ uyɛnduɔn.

Pɔl kàareh ki dienh Filip yaab

³ Uyo wà kɛ n tiere' ni' bó la, n faareh n'Wien ni'bo nɛ. ⁴ N kàareh ki dienh ni'kɛ uyo wà kɛ la, n kàareh nin uyɛnsɔnge nɛ. ⁵ Kime kí ñɛ lidaali là n baa' ni'saan kí lá tu dinnɔ, ni toreh nni nɛ n tɔkeh binib tigbɛmɔnmɔnt. ⁶ N du kí ye Uwien cin' lituonmɔnmɔnl là ni'ni nnɔ u li sɔn kí tí gben lè lidaali là *Yesu Kristo li baa ní nnɔ nɛ.

⁷ Ní kpɛ rí li ɲmɔbe i ya yɛnmaale ni'kɛ bo, kime n'yɛnm pɛ ni'bo nɛ. Uwien juoke' min nin ninbi kɛ ma nnɔ nɛ cère' ni tore' nni fɛnfennɔ wà n te lipɛkl ni nɔ nin uyo wà n là mɔh tigbɛmɔnmɔnt bo, kí nuunh binib rí tũre kí teke tí kí ji nnɔ. ⁸ Imɔn, Uwien nɛ yé umɔnkunl kí ye n yíe ni'kɛ nin n'fɛl kɛ. Kime n yíe nɛ tɛn *Yesu Kristo yíe nɛ ma bo nɛ.

⁹ N kàareh nà bo si: Uwien rí cère ni'yíem rí li yɛbreh kí joh ɲɔ ni'nun bó rí li wendeh ní li bɛndeh tibont kɛ ya tingi mɔnmɔnm, ¹⁰ ɲɔ kí sekn kí gènde nà mɔn. Nnɔ nɛ na rí li ɲmɔbe jɔknt, ka rí li ɲmɔbe biil mɔ lidaali là Kristo li baa ní nnɔ. ¹¹ *Yesu Kristo li cère ní li tuu kí teh nà cuube ɲɔ Uwien rí li ɲmɔbe ukpíeke nin kupɛnpɛku.

Pɔl mɔh tigbɛmɔnmɔnt bo

¹² N'yaabɛ, n yíe ní bɛnde kí ye nà tu' nni nɔ bo binib cii' tigbɛmɔnmɔnt kí yebe nɛ. ¹³ Nɛn bo, sojambe bà gu ubɛrcien den nin binitɔb kɛ bɛn kí ye Kristo bo nɛ n te lipɛkl ni. ¹⁴ N te lipɛkl ni ma nnɔ cère' Kristo yaab bà yebe du Yonbdaan bo kí gbien', kí laa' lifɛl cɛɛn, kí tɔkeh binib Uwien ya gbɛr ka fenge.

¹⁵ Imòn, bi'ni biba ηmòbe n'bo iponponbe ne ki tòkeh Kristo ya gber, ki nuunh be rí li nieh nin nni. Ama bitòb mò tòkeh Kristo ya gber nin iyenmaalmòmòm ne. ¹⁶ Ben wòn, bi ηmòbe miyíem ne ki teh nnò, kime bi ben ki ye n te lipekl ni rí mò tigbemòmòm bo ne. ¹⁷ Bitòb nnò ben wòn, bi nuunh be rí wuòn kí ye bi cen' nni ne ki tòkeh Kristo ya gber. Bi'yenmaale ηa mòm. Bi teh nnò ki nuunh n'jend ne rí yebre lipekl ni. ¹⁸ Bi tòkeh Kristo ya gber nin iyenmaalbiere bii bi tòkeh tù nin iyenmaalmòmòm ne la, n'baka ηa kpe len. Nin nen ke ηò bi'ke tòkeh Kristo ya gber ne. Nen ne cère' n poknh, ki li tuu ki poknh. ¹⁹ Kime n ben ki ye nen ne li cère rí ñe len kí ñe ni kàareh ki dienh nni ma nnò nin *Yesu Kristo ya Fuoñaanm bo. ²⁰ N gu nen ne nin inunmòm, ki daan nè rí li rí tien. N li tien nà kpe rí tien nè ne, kí li ηmòbe lifèl uyo wuu nò ten n là ηmòbe lè ma bo uyo ke, kí cère n li kpo bii n li fuobe la, binib rí li kpierekreh Kristo n'bo. ²¹ Kime min wòn, n fuobe la, Kristo ne yé nibonmòm, n tí kpo' la, nì yé kpele ne n'bo. ²² Ama n li bie ki fuobe ne kí sòn Uwien ya tuonl lè rí tore binib la, ma ji ben n li gènde nà. ²³ Nì fike' nni ne. N bi yíe rí kpo kí li te nin Kristo ne. Nen ne tu. ²⁴ Ama ninbi bo, n juore' ki fuobe ne la, nì mòm. ²⁵ Nen bo, n ben ki ye ma rí kpo, nì yé imòn ne. N li juore kí li te nin ni'ke ne, kí li toreh ne ni'tekjim rí li joh inun bó, ní li ηmòbe uyensonge, ²⁶ ηò n tí liebe' ní ni'saan la, ní li jebnh ni'ba kí ñe *Yesu Kristo cère' n sòn' ituòn yà ki de' ne nnò bo.

Li tuu ki ce men limuəl Kristo ya gbemòmòm bo

²⁷ Nì te ma ke la, li fuobe men binib ni Kristo ya gbemòmòm wòkn' ne ma bo. Nì yé n fre' la, n li baa ni'saan. Ma tí baa la, rí cii ni'gber kí ye ni pe mitekjim ya sen bo mòmòm, ki kpe buñòbu, ki ηmòbe iyenmaale iba, ki mòm limuəl liba mitekjim mà kpe tigbemòmòm ya sen nnò bo. ²⁸ La sen men ni'nennendb jèwaanbu. Nen ne li wuòn be kí ye bi joh mibolm ne, kí wuòn ni'mò kí ye ni li ηmere. Nì yé Uwien yaam ne. ²⁹ Kime Uwien ηa juoke' ne ní teke Kristo kí ji baba ne, ama u juoke' ne ní jènde u'bo mò ne, ³⁰ kí li mòm limuəl là ni là laa' n mòm' lè u'bo, ki cii' n bie ki mòm lè fenfenna nnò.

2

Li jiiindeh men ni'ba tingi ten Kristo

¹ Kristo bo, ni ηmòbe ugbenensaake, u'yíem cèreh ni faakreh, *u'Fuoñaanm cèreh ni kpe buñòbu, ki ηmòbe tinimòm, ki muòh tòb micεεkm ma nnò, ² ní li kpe buñòbu, kí li yíe tòb, kí li te iyenmaale, kí li pe usen uba bo ηò rí li ηmòbe uyensonge kí tí gben. ³ La li ηmòbe men nanierku tòb bo, kí la li wòngèh ni'ba. Na ηmòbe kpele. Ama ní li jiiindeh ni'ba tingi, kí li bùh binitòb ten ben ne cen' ne. ⁴ Uba la li nuunh u'tiema mòm, ama wò rí li nuunh bitòb yaam. ⁵ Li ηmòbe men mi ya tetem nin ni'tòb ten *Yesu Kristo.

⁶ Wòn wà nin Uwien ke te miba nnò, wa ce ki ye wòn nin Uwien rí li kpe.

⁷ Ama u'yenm ni ne u daan' tibont ke, ki ηmòbe utonsònl ya tetem, ki tien' u'ba unisaal, unil ke laa' u yé unisaal.

⁸ U jiiin' u'ba tingi, ki tuo' Uwien ya ñòbu bó, haali ki tí kpo'.

U kpo' udəpənpən bo nɛ.

⁹ Nɛn bo nɛ Uwien kpian' wɔ ki tɪ gbien',

ki de' wɔ liyel là cɛn' iyel kɛ,

¹⁰ ɲɔ bà te paaki bó nin bà te kitink bo nin bà te dɛntingi nnɔ kɛ cii' *Yesu ya yel la,

bɛ rí gbaan kí kpiɛke wɔ,

¹¹ ɲɔ inibol kɛ rí len kí ye *Yesu Kristo

nɛ yé tibont kɛ ya Yonbdaan,

kí kpiɛke tí Baa Uwien.

Li yé mɛn kuwenwenku uɲɛndun wuu ni

¹² Nɛn bo, n'jətíeɛ, ni yé binib bà tuu ki ɲmɔbe mibom nɛ. Ni la ɲmɔbe bom uyo wà n te ni'saan baba, ama fɛnfennɔ ma te ni'saan ma nɔ, li ɲmɔbe mɛn mibom ki cɛn' uyo wà n te ni'saan. Tùɔre mɛn kí li boh Uwien, kí li sɔnh itùon yà wɔngɛh ki teh ni ɲmɛrɛ' nnɔ kí tɪ gben. ¹³ Kímɛ wɔn Uwien nɛ sɔnh ni'ni, ki cèrɛh ni yíe u yíe nà, ki líeɛbe' ki cèrɛh ni teh nè mɔ.

¹⁴ Li teh mɛn tibont kɛ kí la ɲulnh, kí la findeh nin tɔb mɔ, ¹⁵ ɲɔ kí li yé binib bà ɲa ɲmɔbe biil, ka ɲmɔbe jɔknt, kí li yé Uwien ya bumu mùa mɔn ki tɪ gben' binib bà ɲa cuube, ka kpe sɛn ya siik ni, kí li te tɛn kuwenwenku kí wendeh uɲɛndun, ¹⁶ kí li tɔkeh bɛ tigbɛr tà dienh limiɛl. Nnɔ nɛ ninbi bo n li jɛbn n'ba lidaali là Kristo li baa ní nnɔ, kímɛ n sɔn' lituonl là nin inunmɔn nnɔ ɲa juore' fɛnm.

¹⁷ Ni'tekjim yé lituɔrl nɛ ki de' Uwien. Nba la, bi li ku nni. Bi ku' nni la, n'sɛm mɔ li tien lituɔrl nɛ kí pukn ni'yaal bó. Ní te nnɔ la, n ɲmɔbe uyensɔnge nɛ ki poknh nin ni'kɛ. ¹⁸ Nɛn bo, ni'mɔ rí li ɲmɔbe uyensɔnge kí li poknh nin nni.

Pɔlyie wɔ rí sɔn Timote nin Epafrodit

¹⁹ N daan ki ye Yonbdaan *Yesu de' usɛn la, n li sɔn Timote ni'saan itàan yiɛ bo, wɔ rí tɪ cenge ni'gbɛr, kí lá tɔke nni ɲɔ n'yɛnm rí duɔn. ²⁰ Kímɛ wɔn ɲa rí la, ma ɲmɔbe min nin wà maaleh ni'bó. Nil ɲa te ki cinbe ki tɔnge ni'gbɛr. ²¹ Bitɔb kɛ nuunh bi'tiɛma mɔnm nɛ, ba tɔnge *Yesu Kristo ya tuonl. ²² Ama Timote wɔn, ni bɛn wɔ, kí laa' u sɔn' ma bo. U sɔnh nin nni tigbɛmɔnmɔnt ya sɛn ni tɛn kibuk sɔnh nin ki'baa ma bo nɛ. ²³ Nɛn bo, n tɪ laa' n'gbɛr ya donbó la, n daan rí pɔk kí sɔn wɔn nɛ ni'saan. ²⁴ N du Yonbdaan bo ki ye min nin n'yul li baa ni'saan na rí taande. ²⁵ Ama n maale' ki ye ní kpe rí cère ti'ninjɛ Epafrodit rí líeɛbe ni'saan nɛ. U yé min nin wà tɛ ki sɔnh, kí tɛ ki mɔh limuɔl liba nɛ, kí yé unil wà ni sɔn' wɔ, wɔ rí lá de nni nà pɔrɛ' nni. ²⁶ U'nun mɔn wɔ rí tɪ rí nɛ ni'kɛ ama u'yɛnm saa' ní tɪ kɛnde', kímɛ ni cii' u'wíɛn bó. ²⁷ Imɔn, u bunge' kí tɪ benh wɔ rí kpo nɛ, ama Uwien muɔ' wɔ micɛcɛkm. Na yé u muɔ' wɔn baba nɛ micɛcɛkm, u muɔ' n'mɔ nɛ ɲɔ n'yɛnsaa la yɛbre kí pukn. ²⁸ Nɛn bo nɛ n teh tontonm rí cère wɔ rí líeɛbe ni'saan, ní tɪ rí tɪ lɛ wɔ ni'yɛnm rí sɔnge ɲɔ n'bugbɛn ya yɛnm rí duɔn waamu. ²⁹ Nɛn bo, teke wɔ mɛn nin uyensɔngciɛn, kímɛ u yé Yonbdaan yɔ nɛ. Li selndeh mɛn binib bà kɛ te tɛn wɔn. ³⁰ Kímɛ Kristo ya tuonl bo nɛ u là sɛn' waamu wɔ rí kpo. Wa là jie u'miɛl, nɛ ki sɔn' nni lituonl là ninbi nin ni'yul ɲa bi li fre kí sɔn nni lɛ nnɔ.

3

Nà li cère unil rí li cuube Uwien ya nun bó

¹ Tɔ, n'yaabe, li poknh men Yonbdaan bo. Nĩ yé rí liebe kí kele ne n lá kpie' ki kele' ne ná nnɔ ne la, na ŋaabeh n'ɣenm, kime nen ne li cère ní ñe kinunbɔnk ni. ² Liike men n'ɣul bo nin bitonsɔnbierb; i ya sɛngbele jeh ki bungreh i'ba ne ki yih nè upunjie. ³ Tinbi ya punjie ne yé upunjie mɔn, kime *Uwien ya Fuoŋaanm ne cèreh ti pukeh wɔ, ki jebnh ti'ba *Yesu Kristo bo, ka du ti'tiema tuɔm bo. ⁴ Nin nen ke ŋɔ min ŋmɔbe usen rí li du n'tiema tuɔm bo. Unil ye u ŋmɔbe usen wɔ rí li du u'tiema tuɔm bo la, n ŋmɔbe usen ki cɛn' wɔ. ⁵ Bi maa' nni, wienniin daali ne bi jie' n'punl. N yé Israyel ya bol ya nil ne, ki yé Bensamen ya yaabil. N'baambe ke yé Ebrembe ne. Yiko ya sɛn ni wɔn, n yé *Farisienmbe ya cekl yɔ ne ki pɛ u'bo mɔnmɔnm. ⁶ N'tuon ya sɔnm ni, n'nun là mɔn rí jɛnde Kristo ya taanl yaab ne. Yiko ya sɛn ni mɔ la, ma là ŋmɔbe biil yiko uba bo.

⁷ N là maaleh ki teh nen ke yé n'bo kpele ne. Ama Kristo bo n laa' nĩ yé fɛnm ne. ⁸ Imɔn ne, n yin' nibonn ke fɛnm kime n bende' *Yesu Kristo n'Yonbdaan ma nnɔ, nen ne cɛn' nibonn ke. Wɔn bo ne n daan' nibonn ke, ki ye ni'ke yé tibint ŋɔ rí li yé wɔn Kristo yɔ ne, ⁹ kí li te nin wɔ kí tí ghen. Na yé n pɛ *yiko bo ma nnɔ ne ki yé ugbemɔndaan. N teke' Kristo ki jin' ma nnɔ, ne ki yé ugbemɔndaan. Uwien bɔh binib bigbemɔndenb kí ñe mitekjim bo ne. ¹⁰ N yie nibonbaabn ná si: rí li ben Kristo ne, kí li ben u mekrm ya tuɔm, kí taan nin wɔ u'jɛnd ni, kí tí kpo ten wɔn, ¹¹ ŋɔ kí li daan ki ye n'mɔ li mekre bitenkpiib ni.

Pɔl tiinh kí cuube lisuul ya bɔl

¹² Na yé n ye n baa' lisuul nnɔ ya bɔl ŋɔ ne, ka yé n ye n yé wà niba ŋa ji pɔre' wɔ ne. Ama n mɔndeh ki tiinh rí nɛnde lè ne, kime *Yesu Kristo ne cuo' nni ki tien' u'yɔ. ¹³ N'yaabe, ma ye min nɛnde' lisuul nnɔ ŋɔ ne. N'nun mɔn nibonn ná bo si: rí sunde ná tien' n'puoli bó ne, kí li bɔ minɔnm bo ki joh inun bó. ¹⁴ N tiinh ki cuube lisuul ya bɔl ne, ŋɔ *Yesu Kristo bo rí lɛ Uwien yin' tɛ wɔ rí de tɛ lisuul là paaki bó nnɔ. ¹⁵ Tinbi bà ke tien' binicekrkaab mitekjim ya sɛn ni nnɔ, cère men tí li maaleh nnɔ. Ni tí ŋmɔbe iyɛnmaale i'ba i bore' nin yii la, Uwien li wuɔn ne i'tingi. ¹⁶ Nĩ te ma ke la, cère men tí li tuu ki kpe usen wà ti li là kpe wù ki lá baa' fɛnfennɔ nɔ.

¹⁷ N'yaabe, ni'ke rí tɛkn n'taal ni, kí li tɔreh ki sekndeh binib bà teh ti là wuɔn' ne ki ye ní li teh ma bo nnɔ. ¹⁸ Kime n là kpie' ki tɔke' ne ŋɔ, kí tí tɔkeh ne fɛnfennɔ wuɔ nin tinunsiir ki teh binib bà yebe ne ŋmɔbe mitetem mà cère' bi yih Kristo ya kuum udɔpɔnpɔn bo fɛnm. ¹⁹ Bi li tí fɔre kí juore fɛnm ne. Bi'bent ne yé bi'Wien. Bi jebnh bi'ba bi'fe ya tuon bo ne. Bi'yɛnmaale ke pɛ uɛndun ya bont bo ne. ²⁰ Tinbi wɔn, ti yé paaki bó yaab ne. Nen bo ne ti gu nin inunmɔn lidaali là Yonbdaan *Yesu Kristo ti'Ŋmienl li ñe ni'bó kí baa ní, ²¹ kí lèbre ti'gbɛnent tà ŋa ŋmɔbe sel nnɔ kí nenge u'yaar tà ŋmɔbe ukpieke nnɔ, kime u ŋmɔbe mituɔm wɔ rí cère tibont ke rí tuo u'ñɔbu bó.

4

¹ Nen bo, n'yaabe, n yie ne ne, kí dɔkn' ne cɛen. Ninbi ne yé n'bo n'yɛsɔnge, ki yé n'bo lisuul là bi dienh lè wà mɔn' ki faake'. Tùɔre men kí li pɛ Yonbdaan ya sɛn bo nnɔ.

Igbiere

² Efodi nin Sɛntik, n sureh ne nibonn ná bo si: Yonbdaan bo ní li lienh kí ciuh tɔb bó. ³ Sin n'tonsɔntɔ, umemɔndaan, n gbáanh ŋe ne, á tore be

kime bi yé bipiib bà nin Kleman nin n'tonsəntəb là m̀nde' ki tore' nni tigbəm̀m̀nt ya tək̀m̀ ni n̄. Uwien k̄le' bi'yel limiel ya gb̀nku ni n̄.

⁴ Yonbdaan bo, li poknh m̄n uyo k̄. N liēbe' ki t̄keh n̄ n̄, li poknh m̄n. ⁵ Li n̄m̄ m̄n nin binib k̄. Yonbdaan ya babaadaali n̄kn' ní n̄. ⁶ La c̄re m̄n iyenmaale r̄ li wiēbe n̄ niba bo, ama ní li k̄areh isen k̄ ni, k̄ li gb̄anh Uwien, k̄ li faareh w̄, k̄ li mieh w̄ n̄ p̄re' n̄. ⁷ Nn̄ n̄ Uwien ya yenduən w̄ c̄n' unisaal ya b̄nm̄ k̄ nn̄, li de n̄ lif̄s̄ngl, k̄ c̄re ni'ȳnm̄ r̄ li d̄ k̄ n̄ *Yesu Kristo bo.

⁸ T̄, n'yaab̄, c̄re m̄n ni'nun r̄ li m̄n n̄ k̄ yé nibonm̀nn nin n̄ k̄ k̄p̄e b̄ r̄ li boh n̄ nin n̄ k̄ cuube nin n̄ k̄ n̄a n̄m̄be j̄knt nin n̄ k̄ k̄p̄e b̄ r̄ li ȳie n̄ nin n̄ k̄ n̄m̄be lisel nin n̄ m̄n ki t̄i gb̄en' ki n̄m̄be kup̄n̄p̄eku bo. ⁹ Li teh m̄n ni b̄nge' n̄ n'saan, ki c̄i' n̄, ki teke' n̄, ki laa' n̄ teh n̄ nn̄, n̄a Uwien uyenduən ya daan r̄ li te nin n̄.

P̄l faareh Filip yaab bi'p̄um bo

¹⁰ N n̄m̄be uyens̄nge Yonbdaan bo ki gb̄ien', k̄m̄ ni ji fr̄e' ki wuən' ki ye ni tien' n'̀b̄. Ni li là tien' n'̀b̄ n̄, ama na là laa' s̄n n̄ ní wuən' k̄ ye ni tien' n'̀b̄. ¹¹ N̄a yé n̄ te t̄jiint ni n̄ c̄re' n̄ lienh nn̄, k̄m̄ n̄ b̄nge' n̄ li fuobe ma bo isen k̄ ni. ¹² N b̄n n̄ li fuobe ma bo t̄jiint ni b̄i ligb̄el ni. N b̄nge' uyo k̄, n̄ li fuobe ma bo isen k̄ ni. N j̄nh ki gb̄uokeh b̄i n̄ te mik̄nm̄ la, n̄ n̄m̄be ki gb̄ien' b̄i n̄ n̄m̄be waamu la, n̄ b̄n r̄ li tien' ma. ¹³ K̄i n̄ Kristo w̄ dienh nni mituəm̄ nn̄ bo n̄ n̄ li fr̄e' k̄ tien' ni'k̄.

¹⁴ Nin n̄n k̄, ni tore' nni n'j̄end ni ma nn̄, ni tien' ni m̄n n̄. ¹⁵ Ninbi Filip yaab m̄n̄n b̄n ki ye uyo w̄ n̄ là siereh Maseduən̄n ya tinf̄nm̄ ni nn̄, ninbi baba n̄a r̄i la, Kristo ya taanl lib̄a m̄n̄n n̄a là n̄en' ni'ba ki tore' nni. N là cin' u ya yo n̄ ki t̄keh binib Kristo ya gb̄m̄n̄m̄nt mitinf̄nm̄ nn̄ ni. ¹⁶ N là te Tesalonik ya du ni uyo w̄ nn̄, ni là n̄kn' nni n̄ p̄re' nni ni ḡbre' bolm̄ miba. ¹⁷ N̄a yé n̄ nuunh mipum baba n̄; ama n̄ nuunh ni'p̄um nn̄ bo, Uwien r̄ c̄re ní l̄e mim̄nm̄ k̄ gb̄ien' n̄.

¹⁸ Ni de' nni n̄ nn̄, ni'k̄ k̄n' n'nū ni. N̄i ȳbe ki c̄n' n̄ là c̄ieke n̄ m̄n̄n. Ni s̄n' Epafrodit w̄ r̄ lá de nni n̄ nn̄, n̄ laa' n̄, n̄ ki ji n̄m̄be ki gb̄ien'. Ni'p̄um nn̄ te ten lituarl là m̄n li'nu n̄m̄, Uwien teke' l̄e, u'ȳnm̄ s̄nge li'bo n̄. ¹⁹ N'Wien n̄m̄be uk̄pīeke, ki n̄m̄be lif̄aal ki gb̄ien' ma nn̄, *Yesu Kristo bo, u li de n̄ n̄ k̄ p̄re' n̄. ²⁰ C̄re m̄n t̄i k̄pīeke t̄i' Baa Uwien uyo w̄ n̄a n̄m̄be gb̄enm̄. Ami.

Ifuondf̄rke

²¹ N̄i fuonde binib bà k̄ yé Uwien yaab k̄i n̄ *Yesu Kristo bo nn̄ j̄eje k̄i de nni. Kristo yaab bà te n'saan nn̄ m̄ fuondeh n̄.

²² Uwien ya nib k̄ fuondeh n̄. Ub̄ercīn Sesa ya tons̄nb̄ bà yé Uwien ya nib nn̄ t̄ūreh ki fuondeh n̄. ²³ Yonbdaan *Yesu Kristo r̄ juoke n̄.

Kugbɔnku kua Pɔl kele' ki de'

Kolɔs yaab nnɔ

Nà wɔngeh kugbɔnku kuu te ma bo

Kolɔs yé Asi ya tinfɛnm ya duciɛn uba nɛ. Ni naan Pɔl nin u'yul ɲa jon' ni'ból. U'tonsɔntɔ Epafas nɛ cin' ki tɔke' ni'ból Yesu ya gber (1:7; 4:12).

Pɔl cii' bitonnɛndɛnb biba wɔknh Kolɔs yaab miwɔknm mà ɲa kpe sɛn ki tɔkeh bɛ ki teh bi li paan iyaajebok bo nɛ kí ɲmɛrɛ. U te lipɛkl ni ka rí fre kí jo ni'ból ma nnɔ nɛ ki kele' kugbɔnku kuu nɔ ki de' bɛ.

Kí cin iyul 1:1 kí tí baa 2:5 Pɔl wuɔn' ki ye Yesu Kristo nɛ ɲmɔbe mituɔm tibont kɛ bo, ki yé u'taanl ya yul. Wɔn nɛ kpe bɛ rí li pukeh wɔ.

Kí cin iyul 2:6 kí tí baa iyul 2:23 Pɔl tɔkeh Kolɔs yaab kí teh bɛ rí liike bi'yul bo, ki la li cengeh binib bà wɔknh miwɔknm mà ɲa kpe sɛn nnɔ ya gber, ama bɛ rí li co bi ɲmɔbe mitekjim mà nnɔ kenken.

Kí cin iyul 3 kí tí baa 4:6 Pɔl tɔkeh bɛ bi li fuobe ma bo itáan ni nin idencɛn ni nin binitɔb nɛ. U tí fɔrɛ' kugbɔnku kuu nɔ nin ifuonde nɛ (4:7-18).

Ifuonde

¹ Min Pɔl, n yé *Yesu Kristo ya tond nɛ Uwien ya yíem bo. Min nin ti'ninje Timote nɛ kieh kugbɔnku kuu tí de ² ninbi ti'yaab bà te Kolɔs ya du ni ki yé Uwien yaab ki du Kristo bo nnɔ. Ti'Baa Uwien rí juoke nɛ, kí de nɛ uyenduɔn.

Pɔl faareh Uwien Kolɔs yaab bo

³ Uyo wà kɛ ti kàareh ti'Yonbdaan *Yesu Kristo ya Baa Uwien ki dien nɛ la, ti tuu ki faareh wɔ ni'bo nɛ; ⁴ kime ti cii' ni tùrɛ' ki teke' *Yesu Kristo ki jin', ki tùrɛ' ki yíe Uwien ya nib kɛ ⁵ kí ɲɛ lidɛndɛnl là Uwien ble' lɛ paaki bó ki gu nɛ nnɔ bo. Ni cii' lidɛndɛnl nnɔ bó lidaali là bi cinde' ki tɔke' nɛ tigbɛmɔnmɔnt tà yé tigbɛmɔnt nnɔ nɛ. ⁶ Bi tɔke' nɛ tigbɛmɔnmɔnt nnɔ ma bo nnɔ, bi tɔke' tù nnɔ nɛ uɲɛndun ni ni'kɛ saan, tù cɛrɛh binib teknh *Yesu ki jinh ki yɛbreh ki joh, ki teh nà mɔn. Tù là tien' ni'mɔ nnɔ nɛ, lidaali là ni cinde' ki cii' Uwien ya juokm ya gber ki bɛnde' tù mɔnmɔnm nnɔ. ⁷ Ti'jɔ nin ti'tonsɔntɔ Epafa nɛ wɔkn' nɛ. U yé ni'bo Kristo ya tonsɔnl wà ti du u'bo nɛ. ⁸ U tɔke' tɛ *Mifuoñaanm cɛrɛh ni yíe tɔb ma bo.

⁹ Nɛn bo nɛ haali nin lidaali là ti tí cii' ni'gber nnɔ, ti kàareh ki dien nɛ ka pieh, ki gbáanh Uwien wɔ rí cɛrɛ u'Fuoñaanm rí de nɛ miyɛnfuom nin mibɛnm isɛn kɛ ni, ɲɔ ní bɛnde u yíe nà kí tí gben. ¹⁰ Nnɔ nɛ ni li ɲmɔbe mitetem mà selndeh Yonbdaan, ki li teh nà kɛ sɔnge u'yɛnm, ki li sɔnh itùonmɔnmɔn kɛ ya bol, ki li tùrɛh ki bɛndeh Uwien mɔ ki pukndeh. ¹¹ Ti gbáanh wɔ ki teh u'tuɔm mà ɲmɔbe ukpɛke nnɔ rí cɛrɛ ni'mɔ rí lɛ mituɔm kí li faa isɛn kɛ ni, kí li ɲikndeh, kí li ɲmɔbe kuminku mibiikm mà kɛ li tu nɛ ni. ¹² Li faareh mɛn Baa Uwien nin uyɛnsɔnge, kime u tien' nɛ binib bà kpe bɛ rí lɛ bi ya bó u bonde' mimɔnm mà u'bel là yé kuwenwenku ni ki ble' bà yé u'yaab nnɔ. ¹³ Wɔn nɛ fie' tɛ licinɲunl ya tuam saan, ki nɛbre' tɛ ki jon' u'Bije wà u yíe wɔ ya bel ni. ¹⁴ U'Bije nnɔ nɛ de' tɛ ki wiɛ', ki cɛrɛ' u fɛrɛ' tɛ ti'biɛrɛ.

Iyuon yà dondeh Kristo

15 U yé Uwien wà ba lenh wə ya nennənku nɛ,
 ki te ki laa' uɲɛndun ɲa laan te,
 16 Uwien cère' wən nɛ ɲɛn' tibont kɛ,
 kutaaku bo jaar nin kitink bo jaar,
 bi lenh tà nin ba lenh tà,
 Tibont tà kɛ te kutaaku bo ki ɲməbe mituəm kɛ ya bol,
 nin tà kɛ ɲməbe ticiɛnt kɛ ya bol,
 Uwien cère' wən nɛ ɲɛn' tu'kɛ,
 nɛ tu'kɛ mə yé u'jaar nɛ.

17 U te ki laa' tibont kɛ ɲa laan te,
 wən nɛ cère' tibont kɛ te tu'buol.

18 Wən nɛ yé u'taanl ya yul,
 nɛ u'taanl yé u'gbɛnɛnt,
 Wən nɛ yé micincinm,
 ki yé wà kpiɛ' ki mɛkre' bitɛnkpiib ni,
 ɲə wə ɲ li yé usɛnliɛr isɛn kɛ ni.

19 Kimɛ Uwien ya yiem bo nɛ wən nin u'yul te u'Bijɛ ni ki tɪ gben',
 20 ki cère' u'Bijɛ bugbɛn bo,
 wən nin uɲɛndun taan' buɲəbu,
 ɲə ni'kɛ ɲ li yé u'Bijɛ yann,
 u'Bijɛ ya sɛm mà ɲɛn' ki wule' udəpənpən bo nɲə bo nɛ,
 u cère' uɲəkpaan te kitink nin kutaaku bo.

21 Uyo uba ni'mə là yé binib bà jɛnde' Uwien nɛ, ki yé u'nennɛndb kí ɲɛ
 ni là ɲməbe iyɛnmaale yà ì cèreh ni teh nà bre nɲə bo. 22 Ama fɛnfɛnnə
 Uwien cère' ninbi nin wən taan' buɲəbu kí ɲɛ u'Bijɛ tien' u'ba unisaal ma
 ki tuo' ki kpo' nɲə bo. Uwien tien' nɲə ɲə ní fre kí sere u'nun bó, kí li
 yé u'yaab, ki la ɲməbe jəknt, ki la li ɲməbe biil mə nɛ. 23 Ama ní li faa
 mitekjim ni, kí li co kenken. Ni là cii' tigbɛmənəmɛnt ma nɲə, tù cère' ni
 ɲməbe lidɛndɛnl nɛ. Ni la wiɛ lidɛndɛnl nɲə. Bi kpaande' tù utingbɛn bo
 ya nib kɛ saan nɛ. Nɛ min Pəl ya tuonl si: ɲ kpaande tu ya gbɛmənəmɛnt
 nɛ.

Pəl məh ki toreh Kristo ya taanl

24 Fɛnfɛnnə n jinh ijɛnd yà ni'bo nə n'yɛnm sɔnge nɛ; kimɛ Kristo là jin'
 ijɛnd yà nɲə, n'mə tükre' i ya jɛnd nɛ ki jɛndɛh u'taanl là yé u'gbɛnɛnt nɲə
 bo. 25 N yé litaanl nɲə ya tonsɔnl ɲə ninbi bo, Uwien de' nni lituonl là nɲə
 ɲ sɔn lè nɛ. Len si: ɲ təkɛ nɛ Uwien ya gbɛr kí tɪ fɔre. 26 Tù yé tigbɛbəlkaar
 tà Uwien là bɔlɛ' tù uyo bo yaab nɛ. Nɛ fɛnfɛnnə u'kpiire' tù ki təkɛ' u'yaab.
 27 U yie bɛ ɲ bɛnde tigbɛbəlkaar nɲə yé lifaal ki tɪ kpe ma bo nɛ, ki ɲməbe
 ukpiɛke bà ɲa yé *Sufmbɛ ni. Ni'tingi si: Kristo te ni'siik ni ma nɲə, ni
 ɲməbe lidɛndɛnl ki ye ni li lɛ Uwien ya kpiɛke. 28 Ti təkɛh wən Kristo ya
 gbɛr nɛ, ki gbierɛh unil kɛ, ki taah miyɛnfuom kɛ ya bol ki wəknh unil
 kɛ ɲə unil kɛ ɲ li mən Kristo ya sɛn ni kí tɪ gben. 29 Nɛn bo nɛ n sɔnh
 lituonl. Kristo ya tuəm mà te n'gbɛn ni ki ɲaanh nɲə nɛ cèreh n məh
 lituonl bugbɛn bo nin inunmən.

2

1 Imən, n yie ní bɛnde n məh limuəl là ya tunbu nin inunmən ninbi nin
 Lawodise yaab nin binitəb bà kɛ ɲa laan laa' nni nin bi'nunbu bo nɛ. 2 N
 teh nɲə ɲə bi'fɛl ɲ li co, bɛ ɲ li kpe buɲəbu, kí li yie təb, kí li ɲməbe mibɛnm
 kí tɪ gben nɛ. Mibɛnm nɲə nɛ li cère bɛ ɲ bɛnde Uwien ya bonbəlkaann.

Nɛn si: Kristo bugbɛn. ³ Miyɛnfuom nin mibɛnm ɲmɔbe lifaal là kɛ nnɔ buɔ wɔn saan nɛ.

⁴ N tɔkeh nɛ nɛn ɲɔ uba la taa ɲɔɲmaagbɛr tuba kí lere nɛ nɛ. ⁵ Kímɛ nin ma te ni'ni ma kɛ nnɔ, n tuu kí maaleh ni'bo nɛ. N'yɛnm sange ni'bo, kímɛ n laa' tibont kɛ te tu'donbó nɛ ni'buol, kí laa' ni du Kristo bo nin ni'fɛl kɛ.

Kristo nɛ dienh limiel

⁶ Ni teke' kí ye *Yesu Kristo nɛ yé Yonbdaan ma nnɔ, lí pɛ mɛn u'sɛn bo. ⁷ Tùrɛ mɛn kí tɛbn wɔ, kí cɛrɛ ni'miel ní lí juɔn u'bo. Lí faa mɛn mitekjim ní tɛn bí là wɔkn' nɛ ma bo, kí lí faareh Uwien yo kɛ yo. ⁸ Lí bɛn mɛn, kí là cɛrɛ uba ní dɛle kí cuo nɛ nin tinisaalyɛnfogbɛr. Tù yé gbɛfɛnm nɛ, kí yé kutonnɛnku mɔ, kí ɲɛn' unisaal ya yaajɛbok nin isɛnpol yá ɲuuke uɲɛndun wuu nɔ saan, ta ɲɛn' Kristo saan. ⁹ Kímɛ Uwien nin u'yul te wɔn Kristo ní nɛ kí tí gben'. ¹⁰ Ninbí nin wɔn Kristo taan' kí tien' unibaab ma nnɔ nɛ ní laa' mimɔnm kɛ kí tí gben'. Wɔn nɛ cɛn' ná kɛ ɲmɔbe mituɔm nin ticiɛnt kɛ ya bol.

¹¹ Ninbí nin wɔn taan' kí tien' unibaab ma nnɔ, ní te tɛn ní jiɛ' ní'pun nɛ. Upunjiɛ nnɔ ɲa yé nisaal jeh ipun ma bo, ama u ɲɛn' Kristo saan nɛ kí gbɛndɛh minisaaltetɛm mà cɛrɛh unil tɛh ibiɛrɛ nnɔ ya gbɛr. ¹² Bí sɛi' nɛ Uwien ya ɲunm ma nnɔ ní wuɔn' kí ye bí taan' kí subɛ' ninbí nin Kristo nɛ, nɛ ninbí nin wɔn taan' kí mɛkre' mɔ, kímɛ ní teke' Uwien ya tuɔm mà cɛrɛ' u mɛkre' bitɛnkpiib ní nnɔ kí jin'. ¹³ Ní là te tɛn bitɛnkpiib nɛ Uwien ya nun bó, kímɛ ní là tɛh ibiɛrɛ nɛ, ka yé u'nib* mɔ. Ama u cɛrɛ' ní liɛbɛ' kí fuobɛ nin Kristo, kí fɛrɛ' tɛ tí'biɛrɛ kɛ. ¹⁴ U ɲmire' tigbɛr tà bí là kɛlɛ' tù kugbɔnku ní tù biindeh tɛ, ka cɛndɛh nin tí'fuobm kí ɲɛ tù blɛ' iwɔb yá nnɔ bo; kí gben' kugbɔnku nnɔ ya gbɛr Kristo ya dɔpɔnpɔn bo.

¹⁵ Kristo fiɛ' ná kɛ ɲmɔbe mituɔm nin ticiɛnt kɛ ya bol ya jɛkɔnwɛnt, kí jin' nɛ ifɛ binib kɛ ya nun bó, kí tuke ní'kɛ kí lindɛh wɔ ní wuɔn kí ye udɔpɔnpɔn nɛ cɛrɛ' u mɔn' kí faake'.

¹⁶ Nɛn bo, là cɛrɛ mɛn uba ní kùɔn nɛ kí ye ní là jí níɛ, kí là ɲu níɛ, kí là cɛrɛ uba ní wɔbn nɛ libinl ya nacent nin uɲmaafaan ya nacɛnku nin *Saba ya daali ya gbɛr bo. ¹⁷ Tu ya bont yé ná lí baa ní ya jinjinku nɛ, ama Kristo bugbɛn nɛ yé nibonmɔnn. ¹⁸ Là cɛrɛ mɛn bà bɔndɛh binib ya nun bó kí tɛh bí yé binib bà dinge, kí pukeh Uwien ya tondb nnɔ ní juon nɛ puoli. Bí lienh kí tɛh bí lenh tibont tidɛknt yaam, nɛ kí ɲmɔbe inisaalyɛnmaale, kí tɛh tinacɛnkpenkuont. ¹⁹ Bà tuuke Kristo bo. Ama u mɔ nɛ yé liyul. Líyul nɛ jinɛh tigbɛnɛnt kɛ, kí cɛrɛh tigbɛnɛnt ya bont tuuke tu'tɔr bo ijire coco tù, nɛ Uwien cɛrɛh tù kpɛinh u yíɛ ma bo.

²⁰ Ní taan' kí kpo' nin Kristo nɛ kí ɲɛn' isɛnpol yá ɲuuke uɲɛndun wuu ya nuɔ ní. Nɛn bo, bɛ tien' ní biɛ kí cɛrɛh bí wɔbndɛh kí dienh nɛ í ya kùɔn tɛn uɲɛndun nɛ cɛrɛ' ní fuobɛ? ²¹ Bɛ tien' ní cɛrɛh bí kùɔndɛh nɛ kí tɛh: là taa mɛn níɛ, kí là lɛn níɛ, kí là mɛ níɛ. ²² Nɛn kɛ yé iwɔb yá te kí dɛ' tibont tà binib jin' tù kí tí gben' là, ta jí ɲmɔbe kpɛlɛ nɛ. Unisaal nɛ ɲɛn' í ya wɔb kí wɔknh yé binib. ²³ Iwɔb bugbɛn ya gbɛr te tɛn miyɛnfuom nɛ ka jí yé yɛnfuom. Í tɔkeh unil ya yɛnm yíɛ wɔ ní lí pukeh ná ya gbɛr nɛ, kí cɛrɛh binib tɛh tɛn bí jiindeh bí'ba tingi, kí jɛndɛh bí'ba. Iwɔb nnɔ ɲa yé bonn, í toreh unisaal wɔ ní lí tɛh u'yɛnm yíɛ ná baba nɛ.

* **2:13** Bí lɛbrɛ' líɲɔbonl là kí ye ka yé u'nib nnɔ; lí kɛlɛ' Grɛkmbɛ ya lenm ní kí ye: Ní là yé binib bà ɲa jíɛ' pun nɛ.

3

Li nuunh men tibont tà yé Uwien yaar

¹ Ni taan' ki mekre' nin Kristo ma nnɔ, li nuunh men paaki bó ya bont Kristo ke nà saan Uwien ya jie bó nnɔ. ² Cère men ni'yennaale rí li pe tibont tà te paaki bó bo, ki la tange tingi ni yaar. ³ Kimɛ ni kpo' nɛ ni'miel buɔ Kristo saan, nɛ Kristo mɔ buɔ Uwien saan. ⁴ Kristo nɛ yé ni'miel. U lá li ñen u'ba upaan bo uyo wà nnɔ ni'mɔ li taan nin wɔ kí ñe upaan bo, kí lɛ u'kpiekɛ.

Mitetekpaam nin mitetefɛnm ya gber

⁵ Sii ki subn men tibont tà te ni'fuobm ni ki yé kitink bo yaar nnɔ. Tun si: lisɔnsɔndl nin linaɲmaal nin ujenneke nin iyennaalbiere nin ununfɔke lifaaciɛnl bo. Lifaaciɛnl yé unil bo ibule nɛ. ⁶ Nɛn nɛ cèreh Uwien ya benku ni beh bà ɲa ciuh u'ñɔbu bó nnɔ bo. ⁷ Uyo wà ni là teh i ya biere nnɔ, ni'mɔ là ɲmɔbe mi ya tetem nɛ. ⁸ Ama fenfɛnnɔ, ni'mɔ rí wɛ tibont tuu ke. Tun si: ubenpiebe nin tijer nin mibiɛrm nin isuk nin iñɔbonbil yà ñeh ni'ñuɔn ni nnɔ. ⁹ La tɔkeh men tɔb tonnɛngber. Ni gben' ni'tetekpaam nin mɪ là cèreh ni teh tibont tà ke nnɔ ya gber, ¹⁰ nɛ ki taa' mitetefɛnm, ki ji yé binifɛnb. Uwien nɛ cèreh ni tuu ki fɛndeh ki joh, ki nɛngreh wɔn wà ñen' nɛ nnɔ. Nnɔ nɛ ni li tùɔre kí bɛnde wɔ. ¹¹ Nɛn bo, na ji ɲmɔbe wuɔ yé Suf nɛ wuɔ ɲa yé Suf, ka ji ɲmɔbe wuɔ yé wà jie' u'punl nɛ wuɔ yé wà ɲa jie' u'punl, ka ji ɲmɔbe wuɔ yé ucaan nɛ wuɔ yé wà ya nun ɲa wien, ka ji ɲmɔbe wuɔ yé uyɔnb nɛ wuɔ ɲa yé yɔnb. Ama Kristo nɛ yé ni'bo nibonn ke ki te unil ke ni.

¹² Uwien nɛ gɛnde' nɛ ki tien' nɛ u'yaab, ki yíe nɛ. Nɛn bo, cère men ni'nun rí li mɔn tinimɔnt bo, kí li muɔh tɔb micɛɛkm, kí li jindeh ni'ba tingi, kí li ɲmɛ nin tɔb, kí li ɲmɔbe liyɛnguol, ¹³ kí li ɲmɔbe sukɛ tɔb bo. Uba kɔnh nin u'tɔ nibonn niba bo la, bɛ rí li fèreh tɔb. Yonbdaan fère' nɛ ma nnɔ ni'mɔ rí li fèreh tɔb. ¹⁴ Ni li tùɔreh ki teh nà si: ní li yíe tɔb nɛ, kime miyíem nɛ cèreh binib tùɔreh ki te u'ñɔkpaan ni. ¹⁵ Kristo ya yɛnduɔn rí li te ni'fɛl ni ki pekreh nɛ. U ya yɛnduɔn bo nɛ Uwien yin' nɛ ní taan kí li yé unibaab. Nɛn bo, li tuu ki faareh wɔ men.

¹⁶ Cère men Kristo ya gber rí tùɔre kí kpɛ iñaan ni'fɛl ni. Li wɔknh men tɔb, kí li taah miyɛnfuom ke ya bol kí gbierɛh tɔb. Li dondeh men Uwien, kí li gɛh iyuon ke ya bol nin ni'fɛl ke ki faareh wɔ. ¹⁷ Ni lienh nà ke bii ni teh nà ke la, cère men ni'ke rí li yé Yonbdaan *Yesu ya yel bo, kí li faareh Baa Uwien wɔn bo.

Kristo yaab li fuobe ma bo bi'dencɛn ni

¹⁸ Bipiibe, li blinh men ni'yul ni'ciɛb ya nun bó. Ní kpɛ bipiib bà pe Yonbdaan bo rí li teh nnɔ nɛ. ¹⁹ Bijɛbɛ, wà ke rí li yíe u'po, ki la cère u'benku ni rí li pɛndeh u'bo. ²⁰ Mubumu, li boh men ni'naambe nin ni'baambe isɛn ke ni, kime nɛn nɛ sɔnge Yonbdaan ya yɛnm. ²¹ Bibaambe, la cèreh men ni'bumu ya yɛnm rí li ñeh ni'ni. Ní teh nnɔ la, mu'yɛnm li saa nɛ.

²² Iyonbe, li boh men ni'cɛnbaambe uɲɛndun wuu ni isɛn ke ni. Ni la li boh bɛ bi'nun ni baba tɛn ni nuunh binib nɛ rí li pɛkeh nɛ, ama ní li boh bɛ nin ni'fɛl ke kí ñe ni boh Yonbdaan ma nnɔ bo. ²³ Ní teh nà ke la, ní li teh nɛ nin ni'fɛl ke tɛn ni teh kí dienh Yonbdaan nɛ, na teh kí dienh nib, ²⁴ kí li bɛn ki ye Yonbdaan Uwien li su nɛ nin u bonde' mimɔnm mà ki ble' bà yé u'yaab nnɔ. Ní teh kí dienh Kristo nɛ, wɔn nɛ cinbe ki yé ni'cɛnbaa.

25 Wà teh nà bre la, Uwien li dɛre udaan ya tub u teh nà nnɔ bo nɛ, kime Uwien ɲa ɲmɔbe gɛngɛnde.

4

¹ Iyonbe ya cɛnbaambɛ, li teh mɛn ni'yonbe nà cuube, ki la li yíe uba ki cɛn' u'tɔ; kí li bɛn kí ye ni'mɔ ɲmɔbe Cɛnbaa paaki bó.

Igbiere

² Li kàareh mɛn ki la pieh. Ni'kaare ń cère ní la gɔh kí li faareh Uwien. ³ Ní yekn kí li kàareh kí dienh tí'mɔ ɲɔ Uwien ń de tɛ usɛn tí wɔkn binib u'gbɛr; kí tɔke bɛ Kristo ya gbɛbɔlkaar tà bo n te lipekl ni nɔ. ⁴ Ní kàare wɔ ɲɔ ń tùɛre kí ńɛn tigbɛbɔlkaar nnɔ upaan bo kí tɔke tù, n bi li tɔke tù ma bo.

⁵ Li ɲmɔbe mɛn miyɛnfuom, kí li te mɔnmɔnm nin bà ɲa yé Kristo yaab. Uyo wà ni laa' libɔnl ní tien nà mɔn la, tien nè mɛn. ⁶ Cère mɛn ni'gbɛr ń li tuu kí ɲmɛ kí suɔke, ní li jiiindeh wà kɛ ní kpɛ ní jiiin wɔ ma bo.

Ifuondfɔrke

⁷ Ti'ninɛ Ticik wà n yíe wɔ, u yé n'tonsɔntɔ Yonbdaan ya tuonl ni, ki sɔnh lè mɔnmɔnm nnɔ, li tɔke nɛ n'gbɛr kɛ. ⁸ N sɔnh wɔ ni'saan nà bo si: wɔ ń tí tɔke nɛ ti'gbɛr; kí saake ni'gbɛnɛnt nɛ. ⁹ N li cère wɔn nin Onesim nɛ ń tɔke. Onesim yé ti'ninɛ wà kpɛ ti li du u'bo nɛ, nɛ n yíe wɔ. U yé ni'yɔ nɛ. Bi baa' ni'saan la, bi li tɔke nɛ tigber tà kɛ te ti'buol.

¹⁰ Min nin Aristak wà te lipekl ni nnɔ fuondeh nɛ. Banabas ya ninɛ Mark mɔ fuondeh nɛ. N là tɔke' nɛ u'bó ɲɔ, u lá baa ni'saan la, ní teke wɔ tinɔjer tule. ¹¹ *Yesu wà bi baan' wɔ Yustus nnɔ mɔ fuondeh nɛ. *Sufmbɛ bà yé Kristo yaab nnɔ ni, bɛn baba nɛ sɔnh nin nni Uwien ya bɛl ya tuonl. Bi yé binib bà saake' n'gbɛnɛnt nɛ. ¹² Ni'yɔ Epefa mɔ fuondeh nɛ. U yé [Yesu] Kristo ya tonsɔnl nɛ, ki kàareh uyo kɛ nin inunmɔn ki dienh nɛ ɲɔ ní li ɲuuke mitekjim mɔnmɔnm, kí kpére mi'ni kí tí gben, kí li yé binib bà bonde' bɛ ń li teh Uwien yíe nà kɛ. ¹³ Imɔn, n yé u'mònkunl kí ye u'nun mɔn ninbi nin Lawodise yaab nin Herapolis yaab bo cɛɛn nɛ. ¹⁴ Ti'jɔ Luk wà yé dɔktie nnɔ nin Demas mɔ fuondeh nɛ.

¹⁵ Ní fuonde Kristo yaab bà te Lawodise ya du ni nnɔ, kí fuonde Ninfa nin Kristo yaab bà taakeh u'den nnɔ mɔ. ¹⁶ Ni kaan' kugbɔnku kuu la, ní cère bɛ ń kàan kù Kristo ya taanl là te Lawodise ya du ni nnɔ mɔ ni. Ni'mɔ ń kàan kù la li ńɛ Lawodise ya du ni kí baa ni'saan nnɔ. ¹⁷ Ní tɔke Akip kí ye wɔ ń tùɛre kí liike Yonbdaan de' wɔ lituonl là nnɔ, kí li sɔnh lè mɔnmɔnm. ¹⁸ Inɔbonfɔrke yiɛ nɔ, min Pɔl nin n'yul nɛ ji kieh yè ki fuondeh nɛ*. La sunde mɛn n jèndeh ijend yà lipekl ni nnɔ bó.

Uwien ń juoke nɛ.

* **4:18** Kí ńɛ kugbɔnku kuu ya cinm kí lá baa 4:17 Pɔl lienh nɛ uba kieh, ama wɔn nin u'yul nɛ kɛle' migbiirm 18.

Kugbɔnkpiɛku kua Pɔl kele' ki de'

Tesalonik yaab nnɔ

Nà wɔngh kugbɔnku kuu te ma bo

Tesalonik yé Maseduɔnn ya tinfɛnm ya ducenciɛn nɛ. Pɔl là joh usen nle bo ma nnɔ nɛ ki tɔke' ni' bó yaab Kristo ya gbɛr. Wɔn nin Silfɛn nin Timote nɛ là take. Tesalonik yaab bà yebe ɲa là yé Sufmbɛ.

Sufmbɛ bà là te udu nnɔ ni nnɔ ya biba ɲa tuo' Pɔl ya gbɛr, ki sure' bɛ bi kpre' ni'kɛ saan Pɔl nin u'tɔb bo.

Kí cin liyul 1 kí tí baa iyul 3, Pɔl tɔkeh ki teh wɔn nin Tesalonik yaab ya yɛnm sɔnge tɔb bo. Bi du Kristo bo, ki yíe tɔb ma nnɔ nɛ u faare' Uwien bi'bo, ki tiere' bɛ wɔn nin u'tɔb là te bi'saan uyo wà nnɔ bi là ɲmɔbe mitetem mà.

Kí cin iyul 4 kí tí baa iyul 5, Pɔl laa' Tesalonik yaab biba ɲa ben Yesu ya baam ya gbɛr mɔnmɔnm; nɛ u tùɔre' ki tɔke' bɛ tù ni'donbó. Biba laa' bi'yaab biba kpuokeh Kristo ɲa laan biɛ ki baa'. Bi maaleh bà kpuokeh nnɔ li fɔre ma bo ma nnɔ, nɛ Pɔl tɔke' bɛ ki ye bà kpo' nin bà fuobe kɛ tɛ nin Yesu Kristo nɛ, ki lá li mɛkre lidaali liba.

Ifuonde

¹ Min Pɔl nin Silfɛn* nin Timote nɛ kieh kugbɔnku kuu tí de Kristo ya taanl là te Tesalonik ya du ni, ki yé Baa Uwien nin Yonbdaan *Yesu Kristo yaal nnɔ. Uwien ní juoke nɛ, kí de nɛ uyɛnduɔn.

Pɔl faareh Uwien Tesalonik yaab ya tekjim bo

² Ti tuu ki faareh Uwien ni'kɛ bo nɛ, ki tien ni' bó tí'kaare ni. ³ Ti tuu ki tien ni' bó tí' Baa Uwien ya nun bó kí nɛ ni'tekjim cèreh ni sɔnh itùon ya nin ni ɲmɔbe miyíem ki sɔnh yà nnɔ nin ni ɲmɔbe lidɛndɛnl tí'Yonbdaan *Yesu Kristo bo ní tí kɛnde' ma nnɔ bo nɛ.

⁴ Ti'yaab bà Uwien yíe bɛ, ti bɛn ki ye Uwien nɛ gènde' nɛ ní li yé u'yaab. ⁵ Kimɛ ti là tɔke' nɛ tigbɛmɔnmɔnt tà nnɔ ɲa là yé ɲɔbon baba, *Mifuoñaanm nɛ là cèrɛ' tù ɲmɔbe mituɔm, ki cèrɛ' ti du ki ye tù yé tigbɛmɔnt. Nɛ ni bɛn ti là te ni'saan uyo wà nnɔ, tí'tetem là te ma bo. Ti là te nnɔ ɲɔ nɛ ní li mɔn ni'bo nɛ.

⁶ Ninbi tɛkn' tinbi nin Yonbdaan ya taal ni nɛ. Nin ni teke' u'gbɛr ijɛndciɛn ni ma kɛ nnɔ, ni ɲmɔbe uyɛnsɔnge wà *Mifuoñaanm dienh wù nnɔ. ⁷ Nnɔ nɛ Maseduɔnn ya tinfɛnm ya dutɔ yaab nin Akayi yaab bà kɛ teke' *Yesu ki jin' nnɔ mɔ li tɛkn ni ya taal ni. ⁸ Kimɛ Yonbdaan ya gbɛr ɲɛn' ni ya bùol nɛ ki yere' Maseduɔnn ya tinfɛnm ya dutɔ nin Akayi ya tinfɛnm ya du kɛ ni. Na yé i ya du ni baba, binib cii' ni'kɛ saan ni teke' Uwien ki jin' ma bo. Nɛn bo, ta ji ɲmɔbe tuba tí tɔke. ⁹ Kimɛ ni' bó ya nib lienh ti là baa' ni' bùol ni teke' tɛ ma bo ya gbɛr nin ni wiɛ' ibule, ki pekre' ki paan' Uwien limiɛl ya daan, wà tuu ki te nnɔ bo ma bo, ¹⁰ ki gu u'Biɲɛ *Yesu ní nɛ paaki bó kí baa ní. U là cèrɛ' wɔn nɛ mɛkre' bitenkpiib ni. Wɔn nɛ ɲmiɛndɛh tɛ Uwien ya benpiebe ni, ki li ɲmien tɛ lidaali là Uwien li bu binib tibuur nnɔ.

* 1:1 Liike Itùon 17:4, 5.

2

Pɔl lienh u sɔn' itùon Tesalonikya du ni ma bo

¹ Ti'yaabe, ninbi mɔnɔn bɛn ki ye ti là baa' ni'buol ni teke' tɛ ma nno ɲa juore' fɛnm. ² Ni bɛn ki ye bi là jènde' tɛ, ki suke' tɛ Filip ya du ni. Ama nin binib là ñɛn' ti'bo kinunbɔnk ma kɛ nno, ti'Wien de' tɛ lifɛl ti tɔke' nɛ u'gbɛmɔnmɔnt. ³ Ti là sureh nɛ ní cenge Uwien ya gber ma nno ta là nuunh tí tuln nil, ka ɲmɔbe yɛnmaalbiere, ka nuunh tí lɛre kí jí mɔ. ⁴ Ama Uwien bikn' tɛ ki laa' ti kpe' tí tɔke binib u'gbɛmɔnmɔnt nɛ ki taa' tú ki ɲukn' tɛ. Nɛn bo nɛ ta nuunh ti tɔkeh tú la, binib ya yɛnm ní li sɔnge ti'bo, ti nuunh Uwien wà bɛn ti'fɛl ni te ma bo nno ya yɛnm nɛ ní li sɔnge ti'bo.

⁵ Ni bɛn ki ye ta kpele ki len' ñɔɲmaagber tí lɛre nil, ka kpele ki nuun' tí ñi nil bo kí lɛ like. Uwien nɛ yé ti'mɔnkunl. ⁶ Ta kpele ki nuun' ninbi bíi nitɔb ní pɛke tɛ, kímɛ ta nuunh pɛnpɛku nisaal saan. ⁷ Ti yé *Kristo ya tondɔ ma nno, ti bi li fre kí wuɔn nɛ kí ye ti ɲmɔbe ukpíeke, ama ta tien' nno. Ti là te ni'saan ma nno, ti là duɔn' ti'yɛnm ni'bo tɛn upii ɲaandeh ma u'bumu, u'yɛnm sɔnge mu'bo u likeh mù nɛ. ⁸ Ti yíe nɛ ní tí kɛnde' ma nno, na yé ti'nun mɔn' tí tɔke nɛ Uwien ya gbɛmɔnmɔnt baba nɛ. Ninbi bo, ti li tuo kí kpo mɔnɔn, kímɛ ni yé binib bà ta gɔh ni'bo nɛ.

⁹ Ti'yaabe, ni tien' ti'tùon nin ti'jiinku bó. Ti là tɔkeh nɛ Uwien ya gbɛmɔnmɔnt ma nno, ti là sɔnh itùon nin inunmɔn nɛ ñɔnku nin wien ni ɲɔ ti là li yé uba bo tukl. ¹⁰ Ninbi bà teke' *Yesu ki jin' nno nin Uwien nɛ yé bimɔnkunb ki ye ti là te ni'saan ma nno ti'tetem là cuube nɛ ka ɲmɔbe jɔknt. Ta là ɲmɔbe bi li biin tɛ ná bo. ¹¹ Ni bɛn kɛin ki ye ti là teh ni'ni wà kɛ tɛn bibaa teh u'bumu ma bo nɛ, ¹² ki sureh nɛ, ki saakreh ni'gbɛnɛnt, ki ñiikeh ki tɔkeh nɛ ki teh ní li ɲmɔbe mitetem mà selndeh Uwien. Wɔn nɛ yin' nɛ ní kɔ u'bel ni kí lɛ u'kpíeke.

Pɔl pèkeh Tesalonik yaab bi'tekjim bo

¹³ Ti tuu ki faareh Uwien ni'bo uyo kɛ nibonn ná bo nno si: ti là tɔke' nɛ Uwien ya gber, nɛ ni teke' tú, ki tuo' ki ye ta yé nib yaar tú mɔnbe ki yé Uwien yaar nɛ, ki cèreh ninbi bà teke' Uwien ki jin' nno teh Uwien yíe ná. ¹⁴ Ti'yaabe, ni tɛkn' Uwien ya táan yaab bà te Sude ya tinfɛnm ni, ki liebe' ki yé *Yesu Kristo yaab nno ya taal ni nɛ. Kímɛ ni'du yaab jènde' nɛ ijɛnd yà nno *Sufmbɛ mɔ là jènde' bɛ i ya jɛnd nɛ. ¹⁵ Bɛn *Sufmbɛ nno nɛ là ku' *Uwien ya ñɔbɔnsɔknb, ki ku' Yonbdaan Yesu, ki jènde' ti'mɔ cɛɛn. Uwien ya yɛnm ɲa sɔnge bi'bo. Bi yé binib kɛ ya nɛnnɛndɔ nɛ. ¹⁶ Bi piendeh tɛ ti là tɔke bà ɲa yé *Sufmbɛ tigber tà li cère bɛ ní ɲmɛre nɛ. Bi teh nno nɛ bi'biere yɛbreh ki joh, nɛ Uwien ya benku ni tí gben' ki ben' bi'bo.

Pɔlyie wɔ ní tí ní lɛ Tesalonik yaab

¹⁷ Ti'yaabe, tinbi nin ninbi dàan' tɔb ní tien' idɛn ile ma nno, ti dɔkn' nɛ cɛɛn nɛ. Ti jɛnde' tɔb nɛ, ama ti tien' ni'bó ti'yɛnmaale ni. Nɛn nɛ cère' ti ñikn' tí tí ní lɛ nɛ. ¹⁸ Nɛn bo nɛ ti yíe tí liebe kí baa ni'saan. Min Pɔl mɔnɔn bikn' nlen, ki bikn' nle, nɛ *Satan pien' tɛ. ¹⁹ Imɔn, ninbi bo nɛ ti ɲmɔbe lidɛndɛnl nin uyɛnsɔnge. Yonbdaan *Yesu li baa lidaali là nno, ninbi nɛ li yé ti'bo lisuul, nɛ ti'yɛnm li sɔnge ni'bo u'nun bó. ²⁰ Imɔn, ninbi nɛ yé tí'kpíeke nin ti'yɛnsɔnge.

3

¹ Nɛn bo ta ɔ́ fre kí cuo ti'ba. Nɛn nɛ cɛ̀rɛ' ti bobn' ki ye tinbi baba ɔ́ juore Atɛnn ya du ni, ² nɛ ki sɔ́n' ti'ninjɛ Timote ni'saan. Timote yé ti'tonsɔ́nlie nɛ Uwien ya tuonl ni, ki tɔ́keh binib *Kristo ya gbɛmɔ́nmɔ́nt. Ti sɔ́n' wɔ́ ni'saan wɔ́ ɔ́ saake ni'gbɛnɛnt nɛ, kí cɛ̀rɛ ni'tekjim ɔ́ faake ³ nɔ́, idɛn yíɛ ya jɛnd la cɛ̀rɛ uba ɔ́ lu mitekjim ya sɛn ni. Kimɛ ninbi mɔ́nɔ́n bɛn ki ye Uwien sien' tɛ nnɔ́ nɛ. ⁴ Ti là te ni'saan uyo wà nnɔ́, ti là juɔ́' ki tɔ́ke' nɛ ki ye ti li ji ijend. Nɛn nɛ tien' nɔ́, ninbi mɔ́nɔ́n bɛn. ⁵ Ma là li fre kí cuo n'ba ma nnɔ́, nɛn bo nɛ n sɔ́n' Timote ni'saan, wɔ́ ɔ́ liike ni biɛ ki pɛ mitekjim ya sɛn bo bii na ji pɛ, kimɛ n là fɛnge nba la *usenpol unibiikl la tuln' nɛ ki cɛ̀rɛ' ti'tuonl juore' fɛnn nɛ.

⁶ Fɛnfɛnnɔ́ nɛ Timote nɛn' ni'donbó ki liɛbe' ní ki lá tɔ́ke' tɛ tigbɛmɔ́nmɔ́nt, ki ye ni biɛ ki pɛ mitekjim ya sɛn bo, ki nɔ́mɔ́be miyíem. U tɔ́ke' tɛ ki ye ni'yenn tuu ki pɛ ti'bo nɛ, nɛ ni ciɛke ní lɛ tɛ ten ti'mɔ́ ciɛke tí lɛ nɛ ma. ⁷ Ti'yaabɛ, nnɔ́ nɛ ni'tekjim cɛ̀rɛ' ti nɔ́mɔ́be ugbenensaake ti'yensaaciɛn nin ti'jɛnd ni. ⁸ Fɛnfɛnnɔ́, ti ji fuore' ki jiin', kimɛ ni pɛ Yonbdaan bo mɔ́nmɔ́nm. ⁹ Nɛn bo, ta bɛn ti li faare Uwien ni'bo kí tí kpaan ma bo. Kí nɛ ninbi bo nɛ ti nɔ́mɔ́be uyɛnsɔ́ngciɛn ki poknh ti'Wien ya nun bó. ¹⁰ Ti miɛh wɔ́ nɔ́nku nin wien ni nin inunmɔ́n kí teh wɔ́ ɔ́ cɛ̀rɛ tí tí ɔ́ lɛ nɛ, kí wɔ́kn nɛ kí tonde ná pɔ́rɛ' nɛ ni'tekjim ni.

¹¹ Ti'Baa Uwien nin u'yul nin Yonbdaan *Yesu ɔ́ nɛ̀rɛ tɛ usɛn tí fre kí baa ni'saan. ¹² Yonbdaan ɔ́ cɛ̀rɛ ni nɔ́mɔ́be miyíem mà nnɔ́ ɔ́ yɛbre kí gbien; ní li yíɛ tɔ́b nin binib kɛ tɛn ti yíɛ nɛ ma bo. ¹³ Nnɔ́ nɛ u li de nɛ mituɔ́m, ní li yé u'yaab, ki la li nɔ́mɔ́be biil ti'Baa Uwien ya nun bó, lidaali là ti'Yonbdaan *Yesu li baa ní nin u'nib kɛ nnɔ́.

4

Mitetem mà sɔ́nge Uwien ya yɛnm

¹ Tɔ́, ti'yaabɛ, ti là wɔ́kn' nɛ ni li fuobe ma bo nɔ́ Uwien ya yɛnm ɔ́ li sɔ́nge ni'bo. Nɛ ni fuobe nnɔ́ nɛ. Ti gbierɛh nɛ, ki sureh nɛ Yonbdaan *Yesu bo, ní li tɔ́rɛh ki teh nnɔ́ ki joh inun bó. ² Kimɛ ni bɛn ti là wɔ́kn' nɛ Yonbdaan *Yesu ya wɔ́knm ma nnɔ́. ³ Uwien yíɛ ná si: ní li nɔ́mɔ́be mitetem mà mɔ́n nɛ, ki la li teh sɔ́nsɔ́ndl. ⁴ Ni'ni wà kɛ ɔ́ bɛnde u li tien ma kí li coh u'ba, ki la li kuɔ́ndɛh u'ba jɔ́knt, kí li yé unil wà bi boh wɔ́, ⁵ kí la li nɔ́mɔ́be sɔ́nsɔ́ndyɛnmaale tɛn binib bà nɔ́ bɛn Wien. ⁶ Uba la lí ɔ́ bii u'tɔ́, kí la lɛrɛ wɔ́ tu ya gbɛr bo, kimɛ Yonbdaan dieh binib ya tub i ya biɛrɛ kɛ bo nɛ. Ti là tɔ́ke' nɛ nɔ́, ki liɛbe' ki lɛrɛ'. ⁷ Kimɛ Uwien nɔ́ yin' tɛ, tí li teh ná kuɔ́ndɛh tɛ jɔ́knt, u yin' tɛ tí li nɔ́mɔ́be mitetem mà mɔ́n nɛ. ⁸ Nɛn bo, wà kɛ yíɛ' tigbɛr tuu la, na yé u yíɛ' binib ya gbɛr nɛ, u yíɛ' Uwien wà dienh nɛ *Mifuoñaanm nnɔ́ ya gbɛr nɛ.

⁹ Ni li yíɛ tɔ́b Kristo bo ma bo wɔ́n, na ji ciɛke nil ɔ́ kɛle kugbɔ́nku kí tɔ́ke nɛ ni li teh ma bo, kimɛ Uwien cɛ̀rɛ' ninbi nin ni'yul bɛnde' ni li yíɛ tɔ́b ma bo nɔ́. ¹⁰ Ti'yaabɛ, ni teh nnɔ́ nɛ nin ti'yaab bà kɛ te Maseduann ya tinfɛnm ni nnɔ́. Ti'yaabɛ, ti sureh nɛ ní li tɔ́rɛh ki teh nnɔ́ ki joh inun bó nɛ. ¹¹ Cɛ̀rɛ mɛn ni'nun ɔ́ li mɔ́n ní li te suoo. Ni'kɛ ɔ́ li likeh ni'yul bo ya gbɛr, kí li jinh ni'nɔ́jɛ bo tɛn ti là tɔ́ke' nɛ ma bo, ¹² nɔ́ bà nɔ́ yé Kristo yaab ɔ́ li boh nɛ; nɛ na ji li jinh itɔ́nuɔ́ bo.

Yonbdaan ya baam ya gbɛr

¹³ Ti'yaabɛ, ti yíɛ ní bɛnde binib bà kpo' ya gbɛr nɔ́ ki la li te uyɛnsaa ni tɛn binitɔ́b nɛ, kimɛ bɛn nɔ́ nɔ́mɔ́be dɛndɛnl. ¹⁴ Ti teke' ki jin' ki ye *Yesu

kpo', ki mekre' bitenkpiib ni ma nnɔ, nnɔ nɛ bɑ teke' wɔ ki jin' ki yaan ki kpo' nnɔ, Uwien li mekre bi'mɔ kɪ taan bɛn nin wɔn Yesu. ¹⁵ Imɔn, ti tɔkeh nɛ tigber tɑ nɔ yɛ Yonbdaan ya nɔbɔn iba nɛ. Yɛn si: Yonbdaan li baa lidaali lɑ nnɔ, tinbi bɑ li biɛ ki fuobe nnɔ nɑ li li liere bɑ kpo' usɛn. ¹⁶ Kimɛ Uwien lɑ dɛ usɛn la, ti li cii Uwien ya tondb ya ciɛn ya niɛke bɔ nin Uwien ya natunl ya muɔ bɔ. U ya yo nɛ Yonbdaan nin u'yul li nɛ paaki bɔ kɪ li jiinh nɪ. Nɛn saan nɛ Kristo yaab bɑ kpo' nnɔ li kpiɛ kɪ mekre. ¹⁷ Ni ya puoli bɔ nɛ Uwien li yuure tinbi bɑ biɛ ki fuobe nnɔ nin bɛn tɪ tuobe Yonbdaan titɛwɔlgbɔnt ni paaki bɔ. Nnɔ nɛ ti li tuu ki te nin Yonbdaan uyo kɛ. ¹⁸ Nɛn bo, li taah mɛn tigber tuu ki saakreh tɔb ya gbɛnɛnt.

5

La gɔh mɛn kɪ li gu Yonbdaan ya baam

¹ Ti'yaabɛ, Yonbdaan li baa uyo wɑ ya gber wɔn, na ciɛke nil nɪ keke gbɔnku kɪ tɔke nɛ, ² kime ninbi mɔnɔn bɛn keɪn ki ye Yonbdaan ya babaadaali li te tɛn unasu bɑareh kuɔnku ma bo nɛ. ³ Uyo wɑ binib li lienh ki teh bi te uyɛnduɔn ni, niba nɑ nɪ tien bɛ nnɔ, u ya yo nɛ ijɛndciɛn li ci bɛ. Nɪ li te tɛn imɛrwiɛn ciikɛh utɛnpunb ma bo nɛ, nɛ bɑ nɪ fre kɪ nɛ len.

⁴ Ti'yaabɛ, ninbi nɑ te cinɔunl ni ma nnɔ Yonbdaan ya babaadaali nɑ nɪ ci nɛ tɛn unasu ciikɛh binib ma bo. ⁵ Kimɛ ni'ke yɛ kuwenwenku yaab nɛ, ki yɛ uwien ni yaab. Ta yɛ nɔnku yaab, ka yɛ cinɔunl yaab mɔ. ⁶ Nɛn bo, la cɛre mɛn ti li gɔh tɛn binitɔb. Cɛre mɛn tɪ li like, kɪ li co ti'ba. ⁷ Kime bɑ gɔh nnɔ, bi gɔh kuɔnku nɛ, bɑ nɪuh ki yibeh nnɔ, bi yibeh kuɔnku nɛ. ⁸ Ama tinbi bɛn wɔn, ti yɛ uwien ni yaab nɛ. Nɛn bo, cɛre mɛn tɪ li co ti'ba. Cɛre mɛn ti'tekjim nin ti'yɛm nɪ li yɛ ti'bo tijɛkɔnwent tɑ lɛkndɛh ti'fɛl bo; ti'ɲmɛrɲm ya dɛndɛn mɔ nɪ li te ti'bo tɛn tikur ya kɛnpinl*.

⁹ Uwien nɑ gɛndɛ' tɛ wɔ nɪ ɲuu ti'bo, ama u gɛndɛ' tɛ ti'ɲmɛrɛ ti'Yonbdaan *Yesu Kristo bo nɛ. ¹⁰ Tinbi bo nɛ u kpo', nɔ ti fuobe biɪ ti kpo' la, tinbi nin wɔn nɪ li tɛ ki te. ¹¹ Nɛn bo, li saakreh mɛn tɔb ya gbɛnɛnt, kɪ li toreh tɔb, ni'tekjim nɪ li faakreh tɛn ni teh ma fɛnfɛnnɔ nɔ.

Igbierfɔrke nin ifuonde

¹² Ti'yaabɛ, ti tɔkeh nɛ ki teh nɪ li bɪh binib bɑ sɔnh Uwien ya tuonl ni'ni nin inunmɔn, ki likeh nɛ Yonbdaan ya sɛn ni, ki gbierɛh nɛ nnɔ. ¹³ Nɪ li boh bɛ ki gbierɛh, kɪ li yɛ bɛ bi'tuonl bo. Cɛre mɛn ni'ke ya yɛnm nɪ li dɔ tɔb bo.

¹⁴ Ti'yaabɛ, ti gbierɛh nɛ nɪ li tɔkeh bɑ yɛ ikpaayun† nnɔ ki teh bɛ nɪ liike bi'yul bo, kɪ li biɛndɛh bijɛwaandɛnb ya fɛl, kɪ li toreh bɑ yɛ bijiinb, kɪ li ɲmɔbɛ kuminku binib kɛ bo. ¹⁵ Liike mɛn ni'yul bo, ki la cɛre unil tien' u'tɔ ibiere la, wɔ nɪ tu wɔ fɛnl. Ama li nuunh mɛn uyo kɛ nɪ li teh ni'tɔb nin binitɔb kɛ nɑ mɔn.

¹⁶ Cɛre mɛn ni'yɛnm nɪ li sɔnge uyo kɛ, ¹⁷ nɪ li tuu ki kɑareh, ¹⁸ kɪ li faareh Uwien isɛn kɛ ni, kime Uwien yɛ *Yesu Kristo bo nɪ li teh nnɔ nɛ.

¹⁹ La piɛndɛh mɛn *Fuoɔaanm ya tuonl, ²⁰ ki la yih bi sɔkndɛh Uwien ya gber tɑ nnɔ fɛnm. ²¹ Li tɔrɛh mɛn ki fiinh tibont kɛ, tɑ mɔn la, nɪ li ɲuuke tun. ²² Wiɛ mɛn ibiere kɛ ya bol.

* **5:8** Pɔl ya buol unisaal ya yɛnmaale te u'yul ni nɛ. Nɛ miɲmiɛnm te tɛn tikur ya kɛnpinl ki lieke iyɛnmaale bo nɔ usɛnpoll la fre yɪ. † **5:14** Bi li fre kɪ lɛbre bɑ yɛ ikpaayun kɪ ye bɑ fuobe fɛnfɛnm mɔ.

²³ Uwien, uyenduɔn ya daan nin u'yul ní cèrè ní li yé u'yaab kí tì gben. Wɔ ní guure ni'ke mɔnmɔnm† ηɔ ti'Yonbdaan *Yesu Kristo ya babaadaali ni la li ηmɔbe biil. ²⁴ Wà yin' nɛ nnɔ yé umemɔndaan nɛ, u li tien nɛn kɛ.

²⁵ Ti'yaabɛ, li kàareh mɛn ki dienh tɛ. ²⁶ Ní fuonde ti'yaab kɛ mɔnmɔnm. ²⁷ N tɔkeh nɛ Yonbdaan ya yel bo nɛ ki teh ní kàan kugbɔnku kuu nɔ ti'yaab kɛ ya nun bó.

²⁸ Ti'Yonbdaan *Yesu Kristo ní juoke nɛ.

† **5:23** Bi lɛbre' iñɔbon yà ki ye ni'ke mɔnmɔnm nnɔ; ì kele' Grɛkmbɛ ya lenm ni ki ye: Wɔ ní guure ni'yɛnm nin ni'naank nin ni'gbɛnɛnt nɛ.

Kugbɔnlieku kùà Pɔl kɛle' ki de'

Tesalonik yaab nnɔ

Nà wɔngɛh kugbɔnku kuu te ma bo

Kugbɔnku kuu ya cincinm bi tɔke' ki ye binib bita nɛ kɛle' kù, ama Pɔl nɛ yé kugbɔnku bugbɛn ya kɛlm ya sɛnlier. Bi kɛle' kugbɔnkpiɛku ki de' Tesalonik yaab ma nnɔ, ni ya puoli bó nɛ Pɔl cii' ni' bó ya nib biba lienh ki teh Yonbdaan Yesu liebe' ní nɔ. Tigber nnɔ saa' Tesalonik yaab ya yɛnm cɛɛn. Nɛ ba ji bɛn bi li tien ma. Biba dɔan' ka ji sɔnh tɔn. Nɛn nɛ cɛre' Pɔl kɛle' kugbɔnku kuu wɔ n' saake bi'gbɛnɛnt bɛ n' li co bi nɔmɔbe mitekjim mà nnɔ kenken, ki li sɔnh itɔn mɔ.

Liyul 1 ni, Pɔl cin' ki faareh Uwien Tesalonik yaab ya yíem nin bi'tekjim bo nɛ, ki tɔke' ki ye Uwien li dɛre bà jɛndeh bɛ nnɔ ya tub kí tu lifɛnl, kí jɛnde bà nɔ boh Yesu Kristo ya gbɛmɔnmɔnt nnɔ lidaali là u li baa ní nnɔ.

Iyul 2 ni, Pɔl tɔkeh nà li liere Yonbdaan ya baam usɛn ya gber nɛ. U ye wà li yíe Uwien ya nɔbu bó li nɛn u'ba upaan bo, kí tuln binib pɛpɛl nɛ kí yaan Yonbdaan n' baa ní. U tɔke' bɛ ki ye bɛ n' li se mitekjim ni n' faa.

Iyul 3 ni, Pɔl tɔkeh bà yé ikpaayuon nnɔ ki teh bɛ n' liike bi'yul bo, kí li sɔnh ki jinh bi'nɔjɛ bo.

Pɔl tí fɔre' kugbɔnku kuu nɔ nin micɛbm nɛ.

Ifuonde

¹ Min Pɔl nin Silfɛn* nin Timote nɛ kieh kugbɔnku kuu tí de Kristo ya taanl là te Tesalonik ya du ni ki yé ti'Baa Uwien nin Yonbdaan *Yesu Kristo yaal nnɔ. ² Ti'Baa Uwien nin Yonbdaan *Yesu Kristo n' juoke nɛ, kí de nɛ uyɛnduɔn.

Yonbdaan li baa ní kí bu binib tibuur

³ Ti'yaabe, ní kpɛ tí li faareh Uwien ni'bo uyo kɛ nɛ, ní yé nibonn nà cuube nɛ, kímɛ ní tɔrɛh ki teknh *Yesu ki jinh mɔnmɔnm, nɛ ki tɔrɛh ki yíe tɔb mɔ mɔnmɔnm. ⁴ Nɛn bo nɛ ti tɔkeh Uwien ya táantɔ ni, ti'yɛnm sɔnge ni'bo ki tí kpɛ ma bo, kímɛ nin bi teh nɛ nà bre, kí jɛndeh nɛ ma kɛ nnɔ ni tɔrɛh ki mɔh mitekjim ni ki joh inun bó nɛ.

⁵ Nɛn nɛ wɔngɛh ki teh Uwien buh tibuur tu'donbó, kímɛ ijɛnd nnɔ nɛ li cɛre Uwien n' ye ni kpɛ ní kɔ u'bel là ni jɛndeh li'bo nnɔ ni. ⁶ Imɔn, Uwien li tien nà cuube nɛ. Binib bà jɛndeh nɛ nnɔ, u'mɔ li jɛnde bɛ nɛ kí tu ni'fɛnl, ⁷ kí de ninbi bà jɛndeh nnɔ nin tinbi lifuorl lidaali là Yonbdaan Yesu li puɔ paaki bó ní nnɔ. U li puɔ ni'bo ní nin Uwien ya tondtɔdenb nɛ, ⁸ kí li te umupien ni ki we ní. U li dɛre bà nɔ yíe Uwien ya gber nnɔ nin bà nɔ boh ti'Yonbdaan Yesu ya gbɛmɔnmɔnt nnɔ ya tub. ⁹ Bi'tudɛre nnɔ si: u li cɛre bɛ n' kɔ ijɛndɛn ni kí li tuu ki te len. U li nɔre bɛ kí jɛnde u'nun bó, ba ji li lɛ u'tuɔm nin u'kpɛke. ¹⁰ Ni li tien nnɔ lidaali là Yonbdaan li baa ní nɔ bɛ n' pɛke wɔ, kí nɔre wɔ kí nɛ bà kɛ teke' wɔ kí jin', ki yé u'yaab nnɔ bo nɛ. Ní'mɔ te len, kímɛ ti tɔke' nɛ u'gber ma nnɔ ni teke' tɔ kí jin'.

¹¹ Nɛn bo nɛ ti káareh ki dienh nɛ uyo kɛ nɔ ti'Wien n' ye ni kpɛ u'yin, kí li toreh nɛ nin u'tuɔm ní li teh ni nuunh ní tien mimɔnm mà kɛ nnɔ, kí cɛre ní li sɔnh itɔn yà wɔngɛh ki teh ni nɔmɔbe mitekjim. ¹² Ni teh nnɔ là,

* 1:1 Liike 1 Tesalonik 1:1.

ninbi bo ne bi li kpieke Yonbdaan Yesu, ne u'mo ri kpieke ne, ki ne ti'Wien nin won Yonbdaan *Yesu Kristo ya juokm bo.

2

Nà li liere Yonbdaan ya baam usen

¹ Ti'yaabe, Yonbdaan *Yesu Kristo ya baam nin ti'taanm u'saan ya gber bo ne ti take ne ki teh: ² bi take' ne ki ye Yonbdaan ya babaadaali baa' la, ni la cere ne ri pak ki naabe ni'yenm, ki la cere ne ri sen ni'fel. Nba la, bi li take ki ye *Mifuoñaanm ne cere' bi len' tigber nno, mitam la, bi li ye tu nen' tinbi saan ne bii tinbi ne kele' kugbonku ki ye nno.

³ La li ri cere men uba ri ne isen iba ki lere ne. Ki yaan Yonbdaan ya babaadaali ri baa nno binib li ye Uwien ya nɔbu bo ki yebe, ne wa li ye Uwien ya nɔbu bo, ki juore fenm Uwien li dere u'tub nno mo li nen u'ba upaan bo. ⁴ U li ye unennend ne, ki ye u cen' Uwien nin binib pukeh tibont ta ke nno. U li kele Uwien ya duku ni monon ki yin u'ba Uwien. ⁵ Na tien ki ye n laan la te ni'saan ma nno, n la take' ne tigber tuu no-oo? ⁶ Ni ben na co wo fenfennno. U'yo la baa' la, u li nen u'ba upaan bo. ⁷ Kime wa li ye Uwien ya nɔbu bo nno ya tuom ma buo nno ya tuon cin'-a! Ni ji sien' wa piendeh me nno ne ri daan me. ⁸ U ya yo ne u li ne upaan bo, ne Yonbdaan ri piebe u'bo, wa ri kpo. Yonbdaan li baa ki li windeh ma nno ne li cere ubiero bugben ya gber ri gben. ⁹ Wa li ye Uwien ya nɔbu bo nno la baa' la, u li nmobe *Satan ya tuom ne, ki li teh micincilm nin miyokm ya bont ke ya bol ki lereh binib. ¹⁰ U li tien mibierm ke ya bol, ki tuln binib ba buoh, kime ba tuo' be ri li ye tigbemont ta li cere be ri nmere ma nno ne cere' bi buoh. ¹¹ Nen bo ne Uwien dienh be mituom ma tulndeh be, ki cereh bi teknh kutonnenku ki jinh. ¹² Nno ne Uwien li biin ba na teke' ghemont ki jin', ki fe na bre ya tienm nno.

Uwien ne gende' ne, cere men ni'tekjim ri li faa

¹³ Ti'yaab ba Yonbdaan ye be, tinbi ben won, ni kpe ti li faareh Uwien ni'bo uyo ke ne, kime Uwien la gende' ne haali ucincinyo ni nmere ne, ki ne *Mifuoñaanm ma teh ne u'yaab nno nin ni teke' tigbemont ki jin' ma nno bo. ¹⁴ Nen bo ne u yin' ne ri ko ti'Yonbdaan *Yesu Kristo ya kpieke ni, ki ne ti take' ne tigbemont ta nno bo. ¹⁵ Nen bo, ti'yaabe, gore men ki li se mitekjim ya sen ni monmonm, ki li njuke ti la wokn' ne miwoknm ma, buɔbu ni bii ti kele' na kugbonku ni ki de' ne nno. ¹⁶ Ti'Yonbdaan *Yesu Kristo nin u'yul nin ti'Baa Uwien wa ye te, ki tuu ki saakreh ti'gbenent, ki cere' ti nmobe lidendnl la mon, ki ne u'juokm bo nno ¹⁷ ri saake ni'gbenent, ki de ne ufaa ri li tuu ki teh na mon ni'tuon ni nin ni'lenm ni ke.

3

Li kaareh men ki dienh te

¹ To, ti'yaabe, li kaareh men ki dienh te no Yonbdaan ya gber ri li yereh ni'ke saan tontonm, ki li nmobe ukpieke ten tu nmobe ukpieke ni'du ni ma bo. ² Li kaareh men, Uwien ri nen te binib ba bre ni ti kende' nno ya nuo ni, kime na ye binib ke ne teke' ki jin'. ³ Yonbdaan ye umemondaan ma nno u li de ne ufaa, ki lekni ni'bo, usenpol ubiero la fre ne. ⁴ Ki ne Yonbdaan bo ne ti du ni'bo ki ye ti take' ne na nno, ni teh nen ne, ki li tuu ki teh ne. ⁵ Yonbdaan ri pekre ni'yenm ri bende Uwien ya yiem, ki li nmobe Kristo ya minku.

Unil ke ya nun ri li mon ituon bo

⁶ Ti'yaabe, ti tɔkeh ne Yonbdaan *Yesu Kristo ya yel bo ne ki teh: ni'yo wà ke ɲa yie tuonl ya gber*, ka pe ti là wɔkn' ne miwɔknm mà nnɔ bo la, ní wiε u'gber. ⁷ Kime ninbi nin ni'yul ben ki ye ni kpe ní tekn ti'taal ni ne. Ti là te ni'saan uyo wà nnɔ, ta là yé kpaayuon† ⁸ ka mieh uba jier ki jinh. Ti là sɔnh ituon nin inunmɔn ne ñonku nin wien ni ɲɔ ti la li yé uba bo tukl. ⁹ Na yé ta là ɲmabe sen tí ji ni'nuɔ ni ne, ti là yie tinbi nin ti'yul ri wuɔn ne miseknm ɲɔ ní tekn ti'taal ni ne. ¹⁰ Kime ti là te ni'saan uyo wà nnɔ, ti là tɔke' ne ki ye wà ke ɲa yie tuonl ya gber la, u la ji mɔ. ¹¹ Nin nen ke ti ciï' bi ye ni'ni biba yé ikpaayuon ne, ka sɔnh niba nin nitɔnn, ki cuonh ki kɔh bitɔb ya gber ni. ¹² Ti tɔkeh bi ya nib ne Yonbdaan *Yesu Kristo ya yel bo, ki teh be ri liike bi'yul bo, kí li te suoo, kí li sɔnh ki jinh bi'nojε bo. ¹³ Ti'yaabe, ninbi ben wɔn, la ɲende men ni'gbenent mimɔnm ya tienm ni. ¹⁴ Ni'ni wà ɲa boh ti kele' tigber tà kugbɔnku kuu ni la, ní sekn udaan, kí wiε u'gber ɲɔ ifε ri cuo wɔ. ¹⁵ Ni la taa' wɔ kí tien ten u yé ni'ennend ne ama ní li sureh wɔ, kime u'mɔ yé ni'yo ne.

Ifuondforke

¹⁶ Yonbdaan uyenduɔn ya daan nin u'yul ri li dienh ne uyenduɔn uyo ke isen ke ni. Yonbdaan ri li te nin ni'ke.

¹⁷ Min Pɔl nin n'yul ne kele' ifuonde yii nɔ. N'gbɔnt ke ni n kieh n'yel ma sɔ†.

¹⁸ Ti'Yonbdaan *Yesu Kristo ri juoke ni'ke.

* 3:6 Liike 1 Tesalonik 5:14. † 3:7 Liike 1 Tesalonik 5:14. ‡ 3:17 Kí ñe Kugbɔnku kuu ya cinm kí lá baa 3:16 Pɔl lienh ne uba kieh, ama won nin u'yul ne kele' migbiirm 17.

Kugbɔnkpiɛku kua Pɔl kele' ki de' Timote nnɔ

Nà wɔngeh kugbɔnku kuu te ma bo

Pɔl kele' Timote tigbɔnt tule nɛ. U kele' tɔ ki laa' u caan' Kristo ya tɔan nɔ nɔ ji sien' bi li liike yɛ ma bo nɔ Kristo yaab nɔ faake mitekjim ni nɛ. Timote ya naa yɛ Suf nɛ ki pɛ Kristo ya sɛn bo, nɛ u'baa yɛ grɛk ka pɛ Kristo ya sɛn bo. Timote là tɛ ki sɔnh nin Pɔl nɛ ki piere' wɔ isɛn yà yebe ya jom.

Kugbɔnkpiɛku kuu ni, Pɔl tɔkeh Timote u li tien ma kí liike Kristo ya tɔan nnɔ nɛ. U tɔke' wɔ ki ye binib biba te itáan nnɔ ni ki wɔknh miwɔknm mà nɔ kpe sɛn (1:3-7; 4:1-4; 6:3-5), ki teh tibont tà te uɛndun wuu ni nnɔ ya tuba nɔ mɔn, ki teh binib nɔ dɔan upiikuɔn, ki la jinh tijier tubambe. Nɛn bo nɛ Pɔl tɔke' Timote ki ye wɔ nɔ tiere Kristo yaab kí ye: Uwien nɛn' nà kɛ nnɔ mɔn nɛ.

U wuɔn' wɔ u li tien ma kí gɛnde itáan nnɔ ya ciɛnb, ki gbhere' binib bɛ nɔ li pukeh Uwien, kí li kàareh wɔ (iyul 2), ki tɔke' itáan nnɔ ya ciɛnb li fuobe ma bo (iyul 3).

Pɔl tɔke' Timote ki ye wɔ nɔ li likeh itáan nnɔ kɛ mɔnmɔnm (iyul 4-6).

Ifuonde

¹ Min Pɔl, n yɛ *Yesu Kristo ya tond nɛ. Uwien ti'Nmienl nin Yonbdaan *Yesu Kristo wà yɛ ti'dɛndenl nnɔ nɛ ye nɔ li yɛ u'tond. ² Timote, n kieh kugbɔnku kuu nɔ de sin nɛ. A yɛ n'bumɔnk kí nɛ ti nɔmɔbe mitekjim mà nnɔ bo nɛ. Baa Uwien nin Yonbdaan *Yesu Kristo nɔ juoke nɛ, kí muɔ nɛ micɛɛkm, kí de nɛ uyɛnduɔn.

Liike a'yul bo nin biwɔnwɔknb bà tulndeh binib nnɔ

³ N là joh Maseduɔnn ya tinfɛnm bó ma nnɔ, n là sure' nɛ á juore Efɛs ya du ni, kí pien binib bà te len ki wɔknh miwɔknm mà nɔ kpe sɛn nnɔ nɛ. ⁴ Bi la ji nɔ li tuuke gbeyienkaar nin bi'yaajɛb ya yel yà bi findeh i'bo ka gbendeh nnɔ bo. Nɛn nɛ cɛreh miniɛm bàareh. Na cɛreh binib bendeh Uwien bonde' ma bo wɔ nɔ nɔmɛn binib kí nɛ mitekjim bo. ⁵ N là sure' nɛ á pien bɛ nɔ bɛ nɔ li yɛ binib bà ya fɛl bo nɔ nɔmɔbe jɔknt, kí li yíe tɔb, kí li nɔmɔbe iyɛnmaalmɔnmɔn, kí li nɔmɔbe mitekjimɔnm. ⁶ Binib biba te, ka ji pɛ u ya sɛn bo, bi ture' nɛ, ki lienh gbefɛnfɛnm, ⁷ ki yih bi'ba *Yiko ya wɔnwɔknb, ka bɛn bi lienh nà nnɔ ya tingi, ki niireh nin bi cɛ nà bo nnɔ.

⁸ Ti bɛn ki ye *yiko mɔn nɛ, nɔ yɛ unil taah wɔ ki sɔnh ituɔn ni'donbó la. ⁹ Tuɔre mɛn kí cii kí ye yiko nɔ te kí de' nimɔn, ama u te kí de' bà nɔ boh wɔ nin bà yíe' Uwien ya nɔbu bó nin bà nɔ pɛ Uwien bo nin bibiɛrdɛnb nin bà yindeh Uwien nin u'bont kɛ nin bà kuuleh bi'naambe nin bi'baambe nin bà kɛ yɛ binikub nin ¹⁰ isɔnsɔnd nin bà dɔan' bipiib kí duɔndeh nin bi'jetɔb nin bà kuɔreh iyonbe nin bitonnɛndɛnb nin bà poleh itonnɛnpól nin bà kɛ yíe' miwɔknm mà kpe usɛn nnɔ nɛ. ¹¹ Mi ya wɔknm nɛ pɛ tigbɛmɔnmɔnt tà wɔngeh Uwien ya kpiɛke nnɔ bo. Uwien uyɛnduɔnciɛn ya daan nɛ taa' tɔ ki nɔkn' nni.

Pɔl faareh Yesu Kristo

¹² Yonbdaan *Yesu Kristo nɛ de' nni mituɔm. Nɛn bo nɛ n faareh wɔ. U du n'bo nɛ kí gɛnde' nni nɔ sɔn u'tuonl. ¹³ Uyo uba n là lienh u'bo fɛnfɛnm

ne, ki jèndeh u'nib, ki bre ka muoh be cecεckm, ama u muo' nni micεcckm, kime ma là ben n teh bà, ka laan là teke' wə ki jin' mə. ¹⁴ Yonbdaan *Yesu Kristo ya juokm yebe ki gbien' ma nnə ne u cère' n teke' wə ki jin', ki yie wən nin u'nib ke. ¹⁵ Tigber tuu te ne, ki kpe binib ní tuo tu'ke. Tun si: *Yesu Kristo baa' unendun wuu ni, wə ní lá ηmien bibierdenb ne, ne min ne yé ubierdaan ki cən' bi'ke. ¹⁶ *Yesu Kristo muo' nni micεcckm, ηə min wà yé ubierdaan ki cən' binib ke nnə bo wə ní wuən u ηməbe sukke ki gbien' ma bo ne. Nen ne li yé kudieku binib bà li teke wə, kí jí kí le limiel là ηa ηməbe gbenm nnə bo. ¹⁷ Binib ke ní li pèkeh Uwien, kí li kpiekreh wə uyo ke. Wən ne yé Uwenbaabe, nil ηa lenh wə, u yé Ubercien wà tuu ki te uyo ke ne. **Ami.**

¹⁸ N'buk Timote, n ye ní tōke ηe tigber tà sə kí ñe bi là səkn' Uwien ya ñəbon yà a'bo nnə. Ni yen bo kí mə limuəl là mən, ¹⁹ kí li ηməbe mitekjim nin iyenmaalmənmən. Binib biba dāan' i ya yenmaale ne ka ji ηməbe tekjim. ²⁰ Bi'ni bile si: Himene nin Aleksand. Ne n taa' be ki ηukn' Satan, ηə be ní bende kí ye na mən be ní jí ní suke Uwien.

2

Li kàareh mən ki dienh binib ke

¹ Nen bo, tigber tà yé tigbekpiekt n li tōke ne si: ní li kàareh ki mieh Uwien, ki gbāanh wə, ki faareh wə ki dienh binib ke ² nin biberb nin udu ya cienb ke ηə tí li te uyenduən ni, niba la ηaabe ti'yenm, kí li pε Uwien ya sen bo, kí li yé binib bà ya tetem kpe be ní li boh be. ³ Nen ne mən Uwien ti'Nmienl ya nun bó ki sange u'yenm. ⁴ U yie binib ke ní ηmere ne, kí bende kí ye u'gber yé tigbemənt. ⁵ Kime Uwien te uba ne. Ucendenduəl mə te uba ne binib nin Uwien ya siik ni. Wən si: *Yesu Kristo wà tien' u'ba unisaal, ⁶ ki tuo' ki teke' binib ke ya kuum ki kpo', ηə wə ní de be kí wie nnə. Nen ne wuən' ki ye Uwien yie wə ní ηmien binib u ya yo ne. ⁷ Nen bo ne Uwien gènde' nni ní li yé *Yesu Kristo ya tond, kí li kpaandeh u'gber, kí li wəknh tù bà ηa yé Sufmbe ηə be ní teke wə kí jí, kí bende kí ye tù yé tigbemənt ne. Ma nendeh n tōkeh tigbemənt ne. ⁸ Tə, n yie Kristo yaab te nà saan ke la, bijeb ní li kàareh, ki findeh inuə, ki la cère yí ní li yé binib bà ya fəl bo ηməbe tijəktnt ya nuə, kí la li ηməbe benpiebe, kí la li findeh nin təb.

Bipiib li ηməbe mitetem mə

⁹ Bipiib ben wən, n yie be ní li guoh ní kpe upii ní li guoh ma bo ne, kí la cère bi guo la, be ní li lenh bi'fe, kí la wənggeh bi'ba, kí la li lùoh yulòle wà faa, kí la tungeh ñəkm ya kenjənga wà ya daaku faa, kí la bèleh ilaan yà ya daaku faa, kí la guoh wəngolkaar tà ya daaku faa. ¹⁰ Ama be ní li sənəh itūnmənmən. Nen ne mən ki de' bipiib bà ke lienh kí teh bi pε Uwien ya sen bo. ¹¹ Bi wəknh be uyo wà la, be ní li te suoo, kí li cengeh nin mibom. ¹² Ma ní de be sen be ní wəkn jeb, ka ní de be cient jeb bo. Be ní li te suoo. ¹³ Kime Uwien là kpie' kí ñen' Adam ne, kí tuən' Efa. ¹⁴ Na yé uwε* là lere' Adam ne, u là lere' Efa ne u saa' likuəl kí bii' Uwien. ¹⁵ Ama upii juore' kí ηməbe mitekjim nin miytem, kí pε Uwien ya sen bo mənəmən, ka wənggeh u'ba la, timεr ηa ní cère Uwien la ηmien wə.

3

Kristo ya tđan yaab ya senlierl li te ma bo

* **2:14** Bi ye uwε la, bi niireh Satan ne. Liike 2 Korent 11:3.

¹ N ye ní tǎke tigber tà nǎ tǔ te ne. Unil yíe wǎ ní li likeh Kristo ya taanl la, u gènde' lituonmǎnmǎnl ne. ² Ní kpe Kristo ya taanl yaab ya senlierl ní li yé unil wǎ ña ñmǎbe biil ne, kí li ñmǎbe upii uba, kí li coh u'ba tibont ke ni, kí li ñmǎbe miyem, kí li yé unil wǎ bi boh wǎ, kí li teknh bicenb, kí li yé unil wǎ li fre kí wǎkn binib Uwien ya gber mǎnmǎnm, ³ kí la taa' u'ba kí de daam, kí la ñmǎbe jer. Wǎ ní li ñme nin binib ke, kí la findeh nin nib, kí la cère u'nun ní li mǎn ilike bo, ⁴ kí li likeh u'dencenl mǎnmǎnm, kí cère u'bumu ní li ciuh litubl, kí ñmǎbe mibom ní kpe kibuk ní li ñmǎbe mibom ma bo. ⁵ Kime unil ña ní fre kí liike u'dencenl mǎnmǎnm la, u li tien mila kí liike Uwien ya taanl yaab-i? ⁶ U la li yé wǎ ña wuǎke' Uwien ya sen ni. U yé unil wǎ ña wuǎke' Uwien ya sen ni la, nba la, u li ñmǎbe tigbengt, ne kí le utudere ten usenpol. ⁷ Ní kpe bà ña yé Kristo yaab ní li pèkeh wǎ ne. U te nnǎ la, nil ña ní len u'bo fenfenm, ne senpol ya dieku mǎ ña ní cuo wǎ.

Kristo ya taanl ya totorb li te ma bo

⁸ Kristo ya taanl ya totorb mǎ li yé binib bà bi boh be ne, kí la li yé ifuǎn ilele ya nib, kí la taa bi'ba kí de daam, kí la jinh pǎnt. ⁹ Kí cère jǎknt la li te bi'fǎl bo ñǎ be ní li pe tigbemǎnt tà Uwien kpiire' tǔ nnǎ bo. ¹⁰ Be ní kpiie kí fiin be kí liike bi'tetem te ma bo kí yaan. Bi laa' ba ñmǎbe biil la, bi li fre kí li sǎnh bitotorb ya tǔon. ¹¹ Bipiib bà yé bitotorb mǎ li yé binib bà bi boh be ne, kí la lienh tǎb bo fenfenm, kí li coh bi'ba tibont ke ni, kí li yé bipiib bà bi du bi'bo isen ke ni. ¹² Kristo ya taanl ya totorb li ñmǎbe upii uba uba ne, kí li likeh bi'bumu nin bi'dencen mǎnmǎnm. ¹³ Kime binib bà sǎnh bitotorb ya tǔon mǎnmǎnm nnǎ ya yel li kpienh ne. Bi ñmǎbe midum kí gbien' bi teke' *Yesu Kristo kí jin' ma nnǎ bo.

Nà cère' Pǎl kele' kugbǎnku kuu nǎ

¹⁴ N kieh ñe kugbǎnku kuu nǎ kí daan n li baa a'saan na ní wuǎke ne. ¹⁵ Ma li baa' tonm mǎnǎn la, kugbǎnku kuu li cère á bende a li ñmǎbe mitetem mà Uwien ya nib ni. Binib nnǎ yé Uwien limiel ya daan ya taanl ne. Li te ten likpenkpenl ne kí co tigbemǎnt kí dienh tǔ mituǎm.

Uwien kpiire' tigbebalkaar kí wuǎn' binib

¹⁶ Imǎn, Uwien bo ya paanm ya gber tà buǎ u kpiire' tǔ nnǎ yé tigbecient ne. Kristo ne yé tigber tà buǎ nnǎ, kí tien' u'ba unisaal, kí ñen' u'ba upaan bo *Mifuoñaanm ne wuǎn' kí ye u yé ugbemǎndaan, u cère' Uwien ya tondb laa' wǎ, bi kpaande' u'gber bà ña yé *Sufmbè ni, ne binib teke' wǎ unǎndun ni kí jin', Uwien taa' wǎ u'kpiieke ni kí don' paaki bó.*

4

Miwǎknm mà ña kpe sen ya gber

¹ *Mifuoñaanm len' ní wien kí ye ufǎforyo binib biba li wie mitekjim ya gber, kí paan isenpol tulndeh binib kí cèreh bi wǎknh miwǎknm mà nnǎ bo. ² Bi li cère binib bà yé ifuǎn ilele ya nib, kí yé bitonnendenb, ibiere tebe' bi'yem ten kudieku kùà ña ñmǎbe ñmirm nnǎ, ní tuln be. ³ Binib

* **3:16** Bi li fre kí lebre Uwien taa' wǎ u'kpiieke ni kí don' paaki bó kí ye Uwien cère' u'kpiieke yebe mǎ.

bugben kùndeh upiikuòn nin tijier tubambe ya jim ne. Uwien ne ñen' tijier nnò ñò binib bà teke' wò ki jin' ki ben tigbemònt nnò rí li jinh tù, ki faareh wò tu'bo. ⁴Uwien ñen' tibont tà ke nnò, tù mòn ne. Ti la sèngèh tuba, ti jinh tà ke la, tí li faareh wò tu'bo. ⁵Kimé Uwien ya gber nin ikaare ne môngreh nibonn ke.

Pol tãke' Timote u li te ma bo u'tuonl ni

⁶A wòknh Kristo yaab tigber tuu nò la, a li yé wòn *Yesu Kristo ya tonsònl wà mòn, kí cère Uwien ya gber tà a teke' tù ki jin' nnò nin miwòknmòmòm mà a tùre' ki paan' mi'bo nnò rí li yé a'bo tijier. ⁷La tuuke gbeyienkaar, kimé ta kpe Wièn ya sen. Nikn kí li pè Uwien ya sen bo mòmòmnm. ⁸Unil ñikndeh ki tiinh u'gbenent rí jaare la, ní mòn ne ama ní li tore wò waamu ne. Unil ñikndeh ki pè Uwien ya sen bo mòmòmnm la, nen ne li tore wò isen ke ni, kimé Uwien ye nen ne li cère binib rí li fuobe fènfennò wuò nin uyo wà we ní nnò. ⁹Tigber tuu te ne, ki kpe binib rí tuo tu'ke. ¹⁰Ti sònhtùon nin inunmón, kí mòh limuòl, kimé ti ñmòbe lidèndènl Uwien limiel ya daan bo ne. Wòn ne yé binib ke ya Ñmienl. U cinbe ki yé bà teke' wò ki jin' ya Ñmienl ne. ¹¹Wòkn binib tigber tuu, kí tãke be kí ye be rí li teh nnò. ¹²La cère uba rí yinde ñe a yé kinacenfènbuk ma nnò bo. Ama li yé wà cuube u'lenm ni, kí ñmòbe mitekjim nin mitetemòmòmnm, kí yé binib, kí ñmòbe biil ñò bà teke' Uwien ki jin' nnò rí tekn a'taal ni. ¹³Taa a'ba kí de *Uwien ya gbòku ya kàanm Kristo yaab ni, kí li sureh be, kí li wòknh be haali nin n'baam. ¹⁴La daan *Mifuoñaanm ya paabu bùa te a'ni nnò. A laa' bù kí ñe bi là sòkn' Uwien ya ñòbon ya a'bo nin Kristo ya taanl ya ciènb là taa' bi'nuò ki paan' a'bo ma nnò bo ne. ¹⁵Taa a'ba kí de nen ke, kí sòn lituonl nnò tinòjer tule. Nnò ne binib ke li le a'tuon cuonh ma bo. ¹⁶Liike a'tetem, kí li ben a wòknh binib ma bo, kí li ñikndeh isen ke ni. A teh nnò la, sin bugben li ñmère, ne bà cengeh a'bó nnò mò li ñmère.

5

A li te ma bo nin Kristo yaab

¹La gbierèh jecien nin jèr, ama li gbierèh wò ten a'baa, kí li gbierèh binacenfènb ten a'ninjieb, ²kí li gbierèh ipiicien ten a'naambe, kí li gbierèh bijefènb ten a'ninsieb, kí la kuòn a'ba jòknt nin be. ³Li toreh bikpopiib bà ña ñmòbe bà likeh be. ⁴Ukpopii ñmòbe mubumu bii iyaabii la, ní mòn ben ne rí kpié kí li toreh bi'den yaab, kí wuòn kí ye bi boh be. Bi teh nnò la, bi jindeh bi'naambe nin bi'baambe bi là wube' be ma nnò bo ne, kimé Uwien ya yènm sònge nen bo ne. ⁵Ukpopii wà ña ñmòbe wà li likeh wò, ki juore' kí te u'ba kpein la, u du Uwien bo ne, kí tuu kí kàareh kí mièh wò ñònkú nin wien ni. ⁶Ama ukpopii pè lisònsòndl bo, kí teh u'yènm yé nà la, nin u fuobe ma ke nnò, Uwien ya sen bo wòn, u kpo' ñò. ⁷Tãke bikpopiib tigber tuu nò ñò nib la le bi li dule nà bo kí biin be. ⁸Wà ña toreh u'yaab, ni'ke tu nin wa toreh u'tiema dencènl ni yaab la, u wiè' mitekjim ya sen ne, kí bre kí cèn' wà ña teke' Kristo ki jin'.

⁹A li kèle ukpopii wà ya yel bikpopiib ya yel ya gbòku si: wà tí fii' ma, u kun' ticèr miba kpein ne, kí ñmòbe ibin piluob. ¹⁰U li yé upii wà sònhtùonmòmòm binib ke pèkeh wò i'bo ne. Yèn si: u wube' u'bumu mòmòmnm, kí teke' bicènb, kí sòkre' Uwien ya nib ya tàan, kí tore' bijiinb, u'nun món wò rí li sònhtùonmòmòm.

¹¹Bikpopiib bà fàan ben wòn, daan be, kimé bijeb ya mènku lá cuo' be la, bi li wiè Kristo ya gber ne, kí li nunh be rí liebe kí kun ticèr, ¹²ka rí sòn

bi là len' ki ye bi li sɔn Kristo ya tuonl là nnɔ. Nɛn bo nɛ bi li ɲmɔbe libiil. ¹³ Ba ɲmɔbe tɔn ma nnɔ, bi li cuonh ki lindeh iɲien nɛ. Na yé ba ɲmɔbe tɔn baba nɛ, bi li yé biɲɔkrɔbdɛnb nɛ, kí li kɔh binib ya gber ni, kí li lienh gbɛfɛnfɛnm. ¹⁴ N yíe bikpopiib bà fàan nnɔ ní liebe kí kun ticɛr nɛ, kí maa mubumu, kí li likeh bi'den mɔnmɔnm, ki la cère' unɛnnɛnd rí lɛ u li dule nà bo kí len ti'bo fɛnfɛnm, ¹⁵ kimɛ bikpopiib biba wiɛ' Kristo ya sɛn nɛ ki paan' *Satan bo.

¹⁶ Upii wà teke' Kristo ki jin' ki ɲmɔbe bikpopiib u'den la, wɔ rí li toreh bɛ, ki la cère bɛ rí li yé Kristo ya taanl bo tukl, ɲɔ lè rí fre kí li toreh bikpopiib bà ɲa ɲmɔbe bà likeh bɛ nnɔ.

¹⁷ Kristo ya taanl ya ciɛnb likeh Kristo yaab mɔnmɔnm la, bi kpɛ bɛ rí li boh bɛ, kí li pèh bɛ mɔnmɔnm nɛ. Ni'kɛ tu nin bà kpaandeh Uwien ya gber, ki wɔknh tù nin inunmɔn nnɔ; ¹⁸ kimɛ ní kele' *Uwien ya gbɔnku ni ki ye: «A taa' unɛ u taanh iji la, ɲa rí lòle u'ɲɔbu», ki liebe' ki ye: «Wà sɔnh lituonl la, u kpɛ bɛ rí pè wɔ u'paaku nɛ.»

¹⁹ Bi biin' Kristo yaab ya ciɛn la, na yé mɔnkunb bile bii bita nɛ biin' wɔ la, la cenge tù. ²⁰ Kristo yaab ya ciɛnb ya uba tien' ibiere la, kɔnh nin wɔ binib kɛ ya nun bó ɲɔ bà sien' nnɔ rí fenge.

²¹ N sureh ɲɛ Uwien nin *Yesu Kristo nin Uwien ya tondb bà cii' u'ɲɔbu bó nnɔ ya nun bó nɛ, li pɛ n wuɔn' ɲɛ isɛn yà nɔ bo, ki la ɲmɔbe a'ɲɔbu gbè nà bó, ki la ɲmɔbe gɛngɛnde mɔ. ²² A ye á de unil lituonl Kristo ya taanl ni la, la yíe tonm kí pɔk kí yuon a'nuɔ u'bo kí kàare kí de wɔ. La kɔ tɔb ya biere ni. Cère sin bugbɛn ya tetem rí li wien.

²³ A tuu ki bungreh ma nnɔ, la li ɲuh ɲunm baba, li lengeh midaam mɔ waamu, ɲɔ nɛ rí li toreh a'benku. ²⁴ Bi lenh binib biba ya biere upaan bo nɛ kí yaan kí bu bɛ tibuur. Bitɔb mɔ yi ɲa kpiireh tonm. ²⁵ Itùonmɔnmɔn mɔ te upaan bo nɛ. Iba lí buɔ mɔnɔn la, ya rí juore kí li buɔ.

6

Iyonbe nin i'cɛnbaambɛ ya gber

¹ Binib bà kɛ yé iyonbe nnɔ bɛ rí li boh bi'cɛnbaambɛ mɔnmɔnm, ní kpɛ bɛ rí li boh bɛ ma bo, ɲɔ uba la lɛ u li dule nà bo kí len Uwien nin ti'wɔknm bo fɛnfɛnm. ² Iyonbe yà ya cɛnbaambɛ teke' Kristo ki jin' nnɔ, í la likeh i'cɛnbaambɛ nnɔ fɛnm, kí ye bi yé i'ninjieb ma nnɔ bo. Ama yí rí li tùɔreh ki sɔnh lituonl ki dienh bɛ, kimɛ bɛn bà jondeh i'tùon bo nnɔ yé bà teke' Kristo ki jin' Uwien yíe bɛ nɛ.

Miwɔknm mà ɲa kpe sɛn ya gber

A lí wɔknh binib nà sɔ, ki sureh bɛ bɛ rí li teh nnɔ. ³ Unil wɔknh miwɔknm mà bore' miba, ka pɛ ti'Yonbdaan *Yesu Kristo ya gbɛmɔnmɔnt bo, ka pɛ miwɔknm mà kpe Uwien ya sɛn bo la, ⁴ tigbengt nɛ yɛbre' nin udaan nɛ wa bɛn niba, kí fɛ miniɛm, kí findeh iɲɔbon bo. Nɛn nɛ cère' ibinbinbe nin ikɔnkɔn nin isuk nin itɛnfuonbiere te, ⁵ kí cèreh binib niɛh miniɛm ka gbɛndeh, kimɛ bi'yɛnmaale ɲa kpe sɛn, nɛ ba bɛn gbɛmɔnt. Bi maaleh ki teh bi paan' Uwien ya sɛn bo la, bi li lɛ lifaal nɛ. ⁶ Imɔn, unil ya yɛnm sɔnge u ɲmɔbe nà bo, ki pɛ Uwien ya sɛn bo la, nɛn nɛ yé lifaaciɛnl kí de' udaan. ⁷ Kimɛ ta tuke' niba kí baa' unɛndun wuu ni, ka rí tuke niba kí ɲɛ u'ni mɔ. ⁸ Nɛn bo, ti ɲmɔbe tijier nin tiwɛngolkaar la, cère mɛn ti'yɛnm rí li sɔnge tu'bo. ⁹ Ama binib bà ya nun mɔn lifaal bo nnɔ luh mibiikm ni nɛ. Tijɔrbont tà yɛbe, kí bre ya mɛnku li cuo bɛ tɛn kudieku, kí cère bɛ rí kɔ mikuum ni kí juore fɛnm. ¹⁰ Kimɛ ilike ya yíem yé ibiere kɛ ya ɲaan ya

uba nε. Binib biba taa' bi'ba ki de' ilike ma nnε nε ki ture', ka ji pε tekjim ya sen bo, nε ki nuun' bi'ba bo ijendciεn.

¹¹ Sin Uwien ya nilε, la paan nen ke bo, kί li yé unil wá cuube, kί li pε Uwien ya sen bo, kί li ηmabe mitekjim, kί li ηmabe miyiem nin kuminku, kί li ηme nin unil ke. ¹² Mδ mitekjim ya muεl mɔnmɔnm, kί li nuunh limiel lá ηa ηmabe gbenm. Uwien yin' ηε li ya miel bo nε, kί nε lidaali lá a len' mɔnmɔnm bimɔnkunb bá yebe ya nun bó ki ye a teke' wε ki jin' nnε. ¹³ N sureh ηε Uwien wá dienh tibont ke limiel nin *Yesu Kristo wá lá kun' imɔn mɔnmɔnm Pons Pilat saan nnε ya nun bó nε. ¹⁴ Li boh n tɔke' ηε ná ke nnε, kί li wien, kί la li ηmabe bil kί tí baa uyo wá Yonbdaan *Yesu Kristo li baa ní nnε. ¹⁵ Uwien sien' uyo wá nnε lá baa' la, u li cère wε rí baa ní. Uwien nε yé uyenduεn ya daan. Wɔn baba nε yé tibont ke ya Cenbaa, kί yé biberb ke ya ber, kί yé yonbdenb ke ya Yonbdaan. ¹⁶ Wɔn baba nε ηa rí kpo, kί te kuwenwenku kúa ni uba ηa rí fre kί kɔ ku'ni. Uba ηa kpele kί laa' wε, ka li li fre kί lε wε mε. Wɔn si kupenpeku nin mituεm uyo ke. Ami.

¹⁷ Tɔke binib bá yé bifáadenb unendun wuu ni nnε kί ye bi la li ηmabe gbengt, kί la li du lifaal nnε bo, kίme lí yé mitafaam nε. Ama be rí li du Uwien bo, kίme wɔn nε dienh te tibont ke kί gbiekeh ηε tí li jondeh tu'bo. ¹⁸ Tɔke bifáadenb nnε kί ye be rí li teh mimɔnm, kί li sɔnh ituon yá mɔn kί gbien', kί li punh kί la cuεleh, kί li gbiinh bi'bont nin binitɔb. ¹⁹ Bi teh nnε la, bi taakeh lifaal lá mɔn ka rí saa nε kί blinh bi'ba wenli bo be rí wun lε limεmɔnl.

Tigbefarkaar

²⁰ N'yo Timote, li likeh Uwien guun' ηε ná nnε mɔnmɔnm. La paan gbefenfεnm bo, kίme tá kpe Wien ya sen, kί la paan bi nieh miniem má kί maaleh kί teh bi ηmabe mibenm nnε mε bo. ²¹ Binib biba lienh kί teh bi ηmabe mi ya benm nε kί ture', ka ji pε tekjim ya sen bo. Uwien rí juoke nε.

Kugbɔnlieku kua Pɔl kele' ki de'

Timote nnɔ

Nà wɔngeh kugbɔnku kuu te ma bo

Pɔl kele' kugbɔnlieku kuu ki de' Timote igbierfɔrke ne. U kele' kugbɔnku kuu uyo wà u te lipɛkl ni nnɔ ne (2:9). Binib bà yɛbe là wiɛ' wɔ ne (1:15; 4:10-16). U là ben ki ye u'kuum ya yo baa'-a (4:6), ne u cɛbreh u'tonsɔnie Timote wà u yie wɔ ten u'buk nnɔ.

Kugbɔnku kuu tiereh Pɔl ya fuobm bó ne. U là sɔn' Yesu ya tond ya tòn ki wɔkn' binib, ki jin' ijend tiggɛmɔnmɔnt ya tɔkm bo. Pɔl gbiere' Timote ki tɔke' wɔ ki ye wɔ ní tuo kí jí ijend Kristo ya tòn bo (2:1-13), ki tɔke' wɔ ki ye wɔ ní li wɔknh Uwien ya gber mɔnmɔnm (2:14-4:15). Nen bo, wɔ ní daan inɔbon bo ya finfinde, kí búle bà teh tibont tà ña kpe sen nnɔ ibuɔn, kí tɛkn wɔn Pɔl ya taal ni, kí túre kí li pɛ Pɔl nin biwɔnwɔkntɔb wɔkn' ná nnɔ bo.

Ifuonde

¹ Min Pɔl, n yé *Yesu Kristo ya tond ne Uwien ya yiem bo, ki tɔkeh binib Uwien pùon' lipuonl ki ye u li de be limiel là *Yesu Kristo bo nnɔ ya gber. ² Timote, n kieh kugbɔnku kuu ní de sin ne. A yé n'buk kà n yie kè ne. Baa Uwien nin ti'Yonbdaan *Yesu Kristo ní juoke ñe, kí muɔ ñe micɛɛkm, kí de ñe uyenduɔn.

Pɔl saakreh Timote ya gbenent

³ N faareh Uwien wà n pukeh wɔ nin lifèl là ña ñmɔbe jɔknt ten n'yaajɛb là teh ma bo ne. N tuu kí tien a'bó n'kaare ni ñonku nin wien ni ne. ⁴ N tiere' a'muɔ bó la, ní naan ní pɔk kí le ñe ne, ñɔ n'yenn ní sɔnge kí gbien. ⁵ Ma sunde' a ñmɔbe mitekjimɔnm mà nnɔ bó. A'ye Loyis nin a'naa Enis ne kpie' ki laa' mitekjim nnɔ. Ne n du ki ye a'mɔ ñmɔbe mi ya tekjim ne.

⁶ Nen bo ne n tiereh ñe, á fikre Uwien là de' ñe *u'Fuoñaanm ya paabu bùa nnɔ ya tuɔm uyo wà n là yuon' n'nuɔ a'bo, ki káare' ki de' ñe nnɔ. ⁷ Kimɛ Uwien de' te *Mifuoñaanm mà nnɔ ña cɛreh ti tiinh jɛwaanbu, ama mí dienh te mituɔm ne, ki cɛreh ti yie binib, ki coh ti'ba. ⁸ Nen bo, li kundeh Yonbdaan bo imɔn ki la tiinh fe, ki la cɛre fe ní li ñmɔbe ñe min wà te lipɛkl ni u'bo nnɔ bo. Ama Uwien ya tuɔm bo, cɛre min nin sin ní li jɛndeh tiggɛmɔnmɔnt bo. ⁹ Wɔn ne ñmien' te, ki yin' te, ki tien' te u'yaab. Na yé ti'tuon bo ne u tien' nnɔ, ama u cɛkre' u'yenn ne ki tien' nnɔ. *Yesu Kristo bo ne u tien' te tinimɔnt ki laa' wa laan ñen' unɛndun. ¹⁰ Fenfennɔ wuɔ, ti'Ñmienl *Yesu Kristo baa' ki wuɔn' te tinimɔnt nnɔ. Wɔn ne gben' mikuum ya tuɔm, ki ñen' limiel là ña ñmɔbe gbenm upaan bo kí ñe u'gbemɔnmɔnt bo. ¹¹ Tigbɛmɔnmɔnt nnɔ bo ne Uwien gɛnde' nni ní li yé *Yesu ya tond, kí li tɔkeh tú binib, kí li wɔknh be tú. ¹² Nen bo ne n jɛndeh yie ya jend. Ama na ñmɔbe nni fe, kimɛ n ben n teke' udaan wà ki jin', kí du ki ye u li fre kí guure u ñukn' nni ná nnɔ kí tí baa lidaali là Uwien li bu binib tibuur nnɔ.

¹³ Li ñuuke n là tɔke' ñe tiggɛmɔnt tà nnɔ nin mitekjim nin miyiem mà ñen' *Yesu Kristo saan nnɔ. Cɛre tigger nnɔ ní li pekreh ñe. ¹⁴ *Mifuoñaanm mà te ti'ni nnɔ ya tuɔm bo, li ñuuke a cii' miwɔknm mà nnɔ mɔnmɔnm.

¹⁵ A ben ki ye bà ke yé Asi ya tinfenm ya nib nnò ke wié' n'gber ñò. Bi'ni biba si: Fijel nin Hemojenn. ¹⁶ Yonbdaan ní muò Onesifor nin u'den yaab micεεkm, kime u sòbe ki saakreh n'gbenent ne. Nin n te lipekl ni ma ke nnò, fe ña cuo' wò n'bo. ¹⁷ U baa' Erom ya du ni ma nnò, u cuon' ki nuun' nni nin inunmón ne ki tí laa' nni. ¹⁸ A ben u là tore' nni Efes ya du ni ma bo ki cen' unil ke, Yonbdaan *Yesu ní muò wò micεεkm lidaali là Yonbdaan Uwien li bu binib tibuur nnò.

2

Tuo ki li jèndeh Yesu Kristo bo

¹ Sin n' buke, cère *Yesu Kristo ya juokm ní li dienh ñe mituòm Uwien ya sen ni. ² A là cii' tigber tà n'saan bimònkunb ligol ya nun bó nnò, á taa tù kí tòke binib bà bi du bi'bo, bi'mò li fre kí wòkn tù binitòb. ³ A yé *Yesu Kristo ya sojamòn ne, a'mò ní li jèndeh u'bo. ⁴ Soja sònh sojatuonl ki yé wà gènde' wò ya yenn ní li sònge u'bo la, wa ji li pe bà ña yé sojambé ya tùon bo. ⁵ Unil jon' minònsennièm ka paan' minònm ya kùon bo la, wa ní le minònm nnò ya suul. ⁶ Ukpaal wà sònh bukpàabu ni nin inunmón la, wòn ne li kpíe kí ji bukpàabu nnò ya jier. ⁷ Cii' n tòke' ñe ná nò ya tingi Yonbdaan ne li cère á cii' ní'ke. ⁸ Tiere *Yesu Kristo ya gber, u yé *Dafid ya yaabil ne. U kpo', ne ki mekre' bitenkpiib ni. N tòkeh binib tigbemònmònt tà nnò nínò. ⁹ Tun bo ne bi jèndeh nni haali ki tí lòle' nni tikudòkr ten n yé udukond ne. Ama Uwien ya gber tun ña lùò. ¹⁰ Nen bo ne n ñmòbe kuminku ijend ke ni, ñò Uwien gènde' binib bà nnò bo, *Yesu Kristo bo, bi'mò ní ñmèrè, kí le ukpíeke wà ña ñmòbe gbenm ne.

¹¹ Tigber tuu te ne:
«Ti kpo' nin Kristo la,
ti li fuobe nin wò mò ne,
¹² Ti mìnde' kí pe u'bo la,
ti li ji libel mò u'saan ne,
ti ye ta ben wò la,
u'mò li ye wa ben te ne.
¹³ Ta yé gbemòndenb la,
wòn tuu ki yé ugbemòndaan ne,
kime wa ní fre kí yé u'tiema tetem.»

Li pe tigbemònt ya sen bo

¹⁴ Tiere binib tigber tuu nò, kí tòke be Uwien ya nun bó, kí ye bi la li findeh ñòbon bo, kime ifinfinde nnò ña pukndeh niba, í tulndeh bà cengeh yí nnò ne. ¹⁵ Nikn kí li yé unil wà ya tùon mòn Uwien ya nun bó. Li yé u'tonsònl wà fe ña ñmòbe wò u'tuonl bo; kí li tòkeh binib tigbemònt mòmòmnm. ¹⁶ La paan gbefenfenm bo, ta kpe Wien ya sen, kime bà pe tu'bo nnò tùreh Uwien ya sen ki joh ne. ¹⁷ Bi wòknh miwòknm mà nnò bre ten linatuònel ne ki bukeh ki joh. Bi ya biba si: Himene nin Filetòs. ¹⁸ Bi tùre' ne ka ji pe gbemònt ya sen bo, ki lienh ki teh Uwien mekre' bitenkpiib ñò. Bi lienh nnò ma nnò ne cèreh binib biba wienh bi'tekjim. ¹⁹ Nin nen ke ñò, Uwien pu' litenpuul là nnò faa ne. Bi kele' tigber tà sò li'bo: «Uwien ben binib bà yé u'yaab», ki liebe' kí kele' kí ye: «Wà ke yé Uwien yò la, wò ní dàan ná bre ya tienm.» ²⁰ Na yé ñòkm nin likkur ya jietienwènt baba ne te idencencien ni, idò nin tiyòkr yaar mò te ne. Bi taah tuba kí sònh itùonmòmòn ne, kí taah tutòr kí sònh tibr ya tùon. ²¹ Unil dàan' miwòknm mà ña kpe sen la, u li naan itùonmòmòn ya jietienwenku ne.

U li yé Yonbdaan wə nɛ, kí li ɲmɔbe u'bo lituonl, kí li yé wà bonde' wə ń li tuu ki teh ná mɔn.

²² La paan bifɛnb fɛ tibonbiert tà nnɔ bo. Li nuunh á li teh ná cuube, kí li ɲmɔbe mitekjim nin miyiem, kí li kpe uyenduɔn ya sɛn. Li te nnɔ nin bà muɔh ki yih Yonbdaan bi'fɛl bo ɲa ɲmɔbe jɔknt nnɔ. ²³ Dàan mijòrniem, kime ma ɲmɔbe kpele. A ben ki ye men nɛ bàareh nin ikànkàn, ²⁴ nɛ na kpe Yonbdaan ya tonsɔnl ń li kɔnh jɛr. U li yé unimɔn nɛ unil kɛ bo, kí li freh ki wɔknh binib Uwien ya gber, kí li ɲmɔbe kuminku isɛn kɛ ni, ²⁵ kí li pekreh binib bà niɛh nin wə nin lifɛsɔngl. Nba la, Uwien li cère bɛ ń lèbre bi'tetem kí bɛnde ná yé tigbɛmònt, ²⁶ kí liɛbe kí li maaleh mɔnmɔnm, kí ɲɛ usɛnpol wà dɛle' ki cuo' bɛ bɛ ń li teh u'yiem nnɔ ya nuɔ ni.

3

Idɛnfɔrke ya gber

¹ Li ben kí ye idɛnfɔrke li yé uyo wà faa nɛ. ² Kime binib li yé ifɔnfuɔb nɛ, bi'nun ń li mɔn ilike baba bo, kí li teh tinacenkpekuont, kí li yíe tigbengt, kí li sukreh Uwien, ka ń li boh bi'naambe nin bi'baambe, ka ń li faareh bà toreh bɛ, ka ń li boh tibont tà yé Uwien yaar, ³ kí li yé binibiɛrb, ka ń li muɔh nib cɛɛkm, kí li lienh tab bo fɛnfɛnm, kí li teh fɛnfɛnm, kí li bre ki gbien', kí li nen ná mɔn, ⁴ kí li yé binikuɔrb, kí li ɲmɔbe lifɛtɔnl. Tigbengt li cère bɛ ń li te ten ijùɔn, kí li fɛ uɲɛndun wuu ni ya bont ki cɛn' Uwien. ⁵ Bi li teh ten bi pɛ Uwien ya sɛn bo nɛ, ama ka ji tuuke ná yé mitekjim ya tuɔm. A la nɛkn bi ya nib ya bol. ⁶ Kime bi'ni biba teh miyɛnfuom nɛ ki kɔh idɛncɛn ni, kí lɛreh kí coh mupilliinmu. Ibiere nɛ gbe mu'fɛl bo, nɛ mu'yɛnmaale cère' mù pɛ mù fɛ uɲɛndun ya bont tà kɛ nnɔ bo. ⁷ Mù tuu ki bɛngɛh nɛ, ama mua ń fre kí bɛnde ná yé gbɛmònt fiebu. ⁸ Yanɛs nin Yanberɛ là yíe' Moyis ya ɲɔbu bó ma bo nnɔ, binib nnɔ mɔ yíenh tigbɛmònt nnɔ nɛ. Bi ɲmɔbe iyɛnmaalbiere, nɛ bi'tekjim juore' fɛnm. ⁹ Ama bi teh ná nnɔ ɲa ń wuɔke, kime binib kɛ li bɛnde kí ye bi yé ijɔr nɛ ten bi là bɛnde' ma kí ye Yanɛs nin Yanberɛ yé ijɔr nnɔ.

Pɔl gbiereh Timote

¹⁰ Ama sin wɔn, a paan' n'bo ki ben n wɔknh ma bo, ki ben n'tetem te ma bo, ki ben n yíe ń sɔn yà, ki ben n teke' *Yesu ki jin' ma bo, ki ben n ɲmɔbe kuminku nin miyiem nin miɲiknm ma bo, ¹¹ kí ben binib jènde' nni ma bo nin n jin' ijɛnd yà Antiyɔk ya du ni nin Ikoniyɔm ya du ni nin Lista ya du ni nnɔ. I lɛ jɛnd ba nɛ ma jin' yɛ! Ama Yonbdaan ɲɛn' nni i'kɛ ni. ¹² Imɔn, binib bà kɛ yíe bɛ ń li pɛ Uwien ya sɛn bo mɔnmɔnm *Yesu Kristo bo nnɔ, bi li jènde bɛ nɛ. ¹³ Binibiɛrb nin bitonnɛndɛnb ben wɔn, bi li tùɔreh ki sɔnh itùonbiere nɛ, kí li tulndeh binib, kí tì tonde kí tuln bi'ba mɔ. ¹⁴ Sin wɔn, taa a'ba kí de bi wɔkn' ɲɛ ná kɛ a teke' nɛ ki jin' nnɔ. A ben bà wɔkn' ɲɛ nnɔ yé bidɛnb bà.

¹⁵ A ben *Uwien ya gbɔnku ya gber haali a'buwaam ni nɛ. Tigber nnɔ li fre kí de ɲɛ miyɛnfuom mà li cère á teke' *Yesu Kristo kí ji ɲɔ kí ɲmɛre. ¹⁶ Tigber tà kɛ te *Uwien ya gbɔnku ni nnɔ, Uwien nɛ cère' bi kɛle' tù. Tù mɔn nɛ, kí wɔngɛh binib Uwien ya sɛn, kí pekreh bɛ, kí tùɔreh bi'tetem, kí wɔknh bɛ mifuoɔm mà cuube, ¹⁷ ɲɔ Uwien ya nil ń li yé unil wà bonde' kí tì gben', kí ɲmɔbe ná li cère wə ń li sɔnh itùon ya kɛ mɔn.

4

1 N tɔkeh ηε Uwien nin *Yesu Kristo wà li baa ní kí li yé ubε; kí bu binifuob nin bitɛnkpiib tibuur nnɔ ya nun bó nε kí teh: 2 li kpaandeh Uwien ya gbε; ní ton bii ní sɔnge la, li níikeh, la tuo, li kanh nin binib kí pekreh bε, kí li ηmɔbe kuminku kí wɔknh bε. 3 Kimε uyo uba we ní, binib ηa ji li yíe miwɔknm mà kpe usεn ya gbε; bi li pε bi'yεnm yíe ná bo nε, kí taakeh biwɔnwɔknb bi'ba saan bε ní li tɔkeh bε, bi yíe bε ní li cengeh tigbεr tà. 4 Bi li yíe ka ji li cengeh gbεmɔnt, kí pekre kí li cengeh tigbεyiεnkaar. 5 Ama sin wɔn, li coh a'ba tibont kε ni, kí li ηmɔbe kuminku ijend ni, kí li sɔnh a'tuonl. Len si: Kristo ya gbεmɔnmɔnt ya tɔkm. Sɔn a'tuonl nnɔ kí tí gben.

6 Min wɔn, bi taa' nni kí tien' lituɔrl ηɔ, n'daali baa' kí gben' nε. 7 N mɔn' limuɔl là mɔn, kí sɛn' kí baa' n cuube ná saan, kí juore' kí ηmɔbe mitekjim. 8 Fεnfennɔ n'nɔm ya suul jí dɔ nε kí gu nni. Lí yé binib bà cuube ya suul nε. Yonbdaan wà buh binib tibuur tu'donbó nnɔ lí de nni lɛ lidaali là u lí bu binib tibuur nnɔ nε. Na yé u lí de min baba nε, u lí de binib bà kε yíe wɔ kí gu u'baam nnɔ mɔ nε.

Pɔlyá ñabonfɔrke

9 Nikn kí baa n'saan tonm; 10 kimε Demas fε uηendun ya bont ma nnɔ u wiε' n'gbεr ηɔ kí bure' Tesalonik bó. Krensken s mɔ bure' Galasi bó, nε Tit mɔ bure' Dalmas bó. 11 Luk baba nε te n'saan. A we ní la, sin nin Mark ní lí tɔke ní, kimε u lí tore nni Uwien ya tuonl ní.

12 N sɔn' Ticik Efes bó ηɔ. 13 A we ní la, á lí tuke n'lierku kúa n là dāan' kù Trowas ní, Karpos den nnɔ, kí lí tuke tigbɔnt mɔ ní. A cinbe kí lí tien bi taa' tiwεnt ya gbɔnt kí tien' tà nnɔ bó. 14 Aleksand uηmaan tien' nni ná bre cεεn. Yonbdaan nε lí tu wɔ lifɛnl.

15 A'mɔ ní lí bεn u'bó, kimε u yíe' tí'wɔknm pelpel nε. 16 N là nuunh ní len' kí fie n'ba bà buh nni tibuur ya nun bó mikpiεkm ma nnɔ, uba ηa là sere' n'ciεk bó, bi'kε là wiε' n'gbεr nε. Uwien la tɔnge bi'biil bugbεn. 17 Ama Yonbdaan wɔn là sere' n'ciεk bó, kí de' nni mituɔm ní wɔkn u'gbεr kí tí gben, ηɔ bà kε ηa yé *Sufmbε nnɔ ní cii tù. Yonbdaan ηmien' nni, kí cère' tibuur ya denb ηa taa' nni kí wiε' icind. 18 Yonbdaan lí ñεn nni ná kε bre ní, kí ηmien' nni kí cère ní kɔ u'bεl ní paaki bó. Wɔn nε si ukpiεke uyo kε. Ami.

Micεbm

19 A fuonde Prisil nin Akilas nin Onesifɔr den yaab kí de nni. 20 Erat biε kí te Korεnt ní. Trofim bun nε. Nεn bo nε n cère' u juore' Milε ní. 21 Nikn kí baa n'saan kí yaan tiwɔrciεnt ya yo ní baa. Ebule nin Pudens nin Linus nin Klodiya nin Kristo yaab kε fuondeh ηε. 22 Yonbdaan ní lí te nin ηε. Wɔ ní juoke nε.

Kugbɔnku kùà Pɔl kɛle' ki de'

**Tit
nnɔ**

Nà wɔngɛh kugbɔnku kuu te ma bo

Tit yé Pɔl ya tonsɔnlie nɛ. Tit ŋa yé Suf. U teke' Yesu ki jin' nɛ ki paan' Pɔl bo. U yé unil wà freh ki tùrɛh mimaam nɛ. Nɛn bo nɛ Pɔl cèrɛ' Tit te Kret ya du ni ŋɔ wɔ́ rí gènde Kristo ya taanl là te len nnɔ ya ciɛnb bɛ rí li likeh litaanl nnɔ ya nib.

U kɛle' Kristo ya taanl ya ciɛnb li fuobe ma bo (1:5-16) nin bi li likeh litaanl nnɔ ma bo nin bi li wɔknh bijɛb nin bipiib nin binacɛnfɛnb nin ijɛciɛn nin iyonbe bi li fuobe ma bo (2:1-15).

Ni ya puoli bó nɛ u tɔke' Kristo yɔ́ li fuobe ma bo nin u li tien ma kí lɔke bà wɔknh miwɔknm mà ŋa kpe sɛn nnɔ. Yesu Kristo kpo' ŋɔ wɔ́ rí ŋɛn nisaal kɛ nisaal ibiɛrɛ ni nɛ (2:14).

Ifuonde

¹ Min Pɔl, n yé Uwien ya tonsɔnl nɛ, ki yé *Yesu Kristo ya tond. Uwien nɛ ye rí tore u gènde' binib bà nnɔ bɛ rí tùrɛ kí teke wɔ́ kí ji, kí cèrɛ bɛ rí bɛnde tigbɛmɔ̀nt tà te Uwien ya sɛn ni, ² kí li ŋmɔbe lidɛndɛnl kí ye bi li lɛ limiɛl là ŋa ŋmɔbe gbenm. Uwien wà ŋa nɛndɛh nɛ là pùon' haali uyo bo ki ye u li tien nnɔ. ³ Ti'Nmiɛnl Uwien là sien' uyo wà nnɔ nɛ ki cèrɛ' binib bɛnde' u'gber kí ŋɛ n tɔkeh tigber tà nnɔ bo. Wɔn nɛ de' nni usɛn n tɔkeh tigber nnɔ. ⁴ Tit, n kieh kugbɔnku kuu nɔ́ rí de sin nɛ. A yé n'bumɔnk kí ŋɛ ti ŋmɔbe mitekjiabaabm mà nnɔ bo nɛ. Baa Uwien nin ti'Nmiɛnl *Yesu Kristo rí juoke ŋɛ, kí de ŋɛ uyɛnduɔn.

Pɔl ye Tit rí gènde Kristo ya táan ya ciɛnb

⁵ N daan' ŋɛ Kret ya dekl bo ŋɔ á sɔn kí tonde lituonl là sien' nɛ, kí gènde binib bà li yé Kristo ya táan ya ciɛnb idu yà kɛ te lidekl nnɔ bo ni tɛn n là tɔke' ŋɛ ma bo nnɔ. ⁶ Kristo ya taanl ya ciɛn li yé unil wà ŋa ŋmɔbe biil nɛ, kí li ŋmɔbe upii uba, u'bumu rí li yé mubumu mùa ŋmɔbe mitekjim, ka yé sɔnsɔnd, ka yé yufaadɛnb ŋɔ nil la lɛ u li dule nà bo kí biin bɛ. ⁷ Kristo ya taanl yaab ya sɛnlierl sɔnh Uwien ya tuonl ma nnɔ nì kpe u la li ŋmɔbe biil nɛ, kí la li ŋmɔbe gbengt, kí la li yé benpiebdaan, kí la taa' u'ba kí de' daam, kí la li ŋmɔbe jɛr, kí la jinh pɔnt. ⁸ Ama wɔ́ rí li yé wà teknh bicɛnb, kí li yíe mimɔnm ya tienm, kí li ŋmɔbe miyɛnm, kí li cuube, kí li teh nà sɔngreh Uwien ya yɛnm, kí li coh u'ba, ⁹ kí li pɛ tigber tà kpe bɛ rí teke tù kí ji nnɔ bo mɔnmɔnm tɛn bi wɔknh wɔ́ tù ma bo. Nnɔ nɛ u li freh kí li sureh binib kí ŋɛ miwɔknm mà cuube nnɔ bo, kí fre kí wuɔn bà niɛh nin wɔ́ nnɔ bi tùrɛ' ma bo. ¹⁰ Binib bà yɛbe nɛ yé biyufaadɛnb, kí lienh gbɛfɛnfɛnm, kí lɛrɛh binib. Binib bà teh nnɔ sɔbe kí yé Sufmbe nɛ. ¹¹ A pien binib bugbɛn, kime bi wɔknh miwɔknm mà ŋa kpe bɛ rí li wɔknh mɛ nɛ, kí tulndɛh idɛncɛn iba ya nib kɛ. Tipɔnt ya jim bo nɛ bi teh nnɔ. ¹² Bi'du ya yɛnfodaan uba mɔnɔn là len' bi'bo kí ye:

«Kret yaab tuu kí nɛndɛh nɛ,
kí bre tɛn muwɛnbiimu,
kí yé ikpaayuon,
kí maaleh ujin baba bo.»

¹³ U lá len' ná nnɔ yé imɔn nɛ. Nɛn bo, mónde bi'bo inun ɲɔ be ní li ɲmɔbe mitekjimɔnm, ¹⁴ ki la tuuke *Sufmbɛ ya gbeyienkaar bo, ki la tuuke binib bà wíe' tigbemɔnt ya sɛn blinh iwɔb yá nnɔ bo. ¹⁵ Jier tuba ɲa yé kuɔl binib bà ya fɛl bo ɲa ɲmɔbe jɔknt bo. Ama binib bà ya fɛl bo ɲmɔbe tijɔknt, ba teke' Uwien ki jin' nnɔ, tijier tubambɛ yé bi'bo likuɔl nɛ. Bi'yɛnmaale ɲa mɔn nɛ ba ní fre kí bende ná mɔn mɔ. ¹⁶ Bi lienh ki teh bi bɛn Uwien nɛ, ama bi teh ná nnɔ wɔngɛh ki teh ba bɛn wɔ. Bi ɲmɔbe isensen nɛ, ka tuo' Wien ya ɲɔbu bó, ka ní fre kí tien ná mɔn.

2

Ijɛciɛn nin ipiiciɛn nin bifɛnb nin iyonbe bi li te ma bo

¹ Sin wɔn, li wɔknh miwɔknh má cuube tɛn bi wɔkn' ɲɛ ma bo. ² Tɔke ijɛciɛn kí ye yé ní li coh i'ba tibont kɛ ni, kí li yé binib bà bi boh bɛ, kí li ɲmɔbe miyɛnm, kí li ɲmɔbe mitekjimɔnm nin miyíem nin kuminku. ³ Tɔke ipiiciɛn mɔ kí ye yé ní li ɲmɔbe binib bà pɛ Uwien ya sɛn bo ya tetem, ki la li lienh tɔb bo fɛnfɛnm, ki la taa' bi'ba ki de' daam, kí li ɲmɔbe igbiermɔnmɔn. ⁴ Nnɔ nɛ í li freh ki gbierɛh bipiijɛfɛnb bɛ ní li yíe bi'ciɛb, kí li yíe bi'bumu, ⁵ kí li ɲmɔbe miyɛnm, ki la teh sɔnsɔndl, kí li likeh uluo bo ya tɔon mɔnmɔnm, kí li yé bipiinimɔnb, kí li boh bi'ciɛb, ɲɔ uba la lɛ u li dule ná bo kí len Uwien ya gbɛr bo fɛnfɛnm. ⁶ Li gbierɛh binacɛnfɛnb mɔ bɛ ní li ɲmɔbe miyɛnfuom ⁷ tibont kɛ ni. Sin bugbɛn ní li teh ná mɔn ɲɔ bitɔb mɔ ní paan a teh ma bo. Li wɔknh binib Uwien ya gbɛr ni'donbó ɲɔ binib kɛ ní li boh miwɔknh nnɔ. ⁸ Li lienh milɛnm má cuube ɲɔ bi la nieh nin ɲɛ, ɲɔ ifɛ ní cuo bà ɲa yíe ti'gbɛr, kímɛ ba ní lɛ bi li dule ná bo kí len ti'bo fɛnfɛnm. ⁹ Tɔke iyonbe kí ye yí ní li tuonh i'cɛnbaambɛ ya ɲuɔn bó tibont kɛ ni, kí cɛrɛ i'cɛnbaambɛ ya yɛnm ní li sɔngɛ i'bo, ki la yíenh bi ye bà, ¹⁰ kí la suh bi'bont, kí li yé binimɔnb uyo kɛ ɲɔ kí li selndɛh ti wɔknh miwɔknh má Uwien ti'ɲmíɛnl ya sɛn bo nnɔ.

Uwien ya juokm bo nɛ u ɲmiɛndɛh binib

¹¹ Uwien cɛrɛ' ti laa' u'juokm má bo u ɲmiɛndɛh binib kɛ nnɔ. ¹² Mijuokm nnɔ nɛ cɛrɛh ti wíenh ná kɛ piɛndɛh tɛ Uwien bo ya paanm, kí cɛrɛh ti'mɛnku ɲa kɔh uɲɛndun ya nib fɛ tibont tà nnɔ ni, kí cɛrɛh ti coh ti'ba uɲɛndun wuu ni, kí teh ná cuube, ki pɛ Uwien bo mɔnmɔnm, ¹³ kí gu lidɛndɛnl là li de tɛ uyɛnsɔngɛ nnɔ ya daali. Nɛn daali nɛ ti'Wɛnciɛn, *Yesu Kristo, ti'ɲmíɛnl li ɲɛn u'kpíɛke upaan bo. ¹⁴ Tinbi bo nɛ u kpo' ɲɔ wɔ ní ɲɛn tɛ itɔonbiɛrɛ kɛ ni, kí tien tɛ linibol là ɲa ɲmɔbe jɔknt, kí yé u'yaal, li'nun mɔn lɛ ní li tuu ki teh ná mɔn. ¹⁵ Kí ɲɛ a'ciɛnt bo, a li len nnɔ nɛ, kí sure binib, kí gbierɛ bɛ, kí la cɛrɛ uba ní yinde ɲɛ.

3

Kristo yɔ li te ma bo

¹ Tiɛrɛ Kristo yaab kí ye bɛ ní li tuonh gobina nin tibuur ya ciɛnb ya ɲuɔn bó, kí li boh bɛ, kí li yé binib bà bonde' bɛ ní li teh ná mɔn, ² kí la lienh nib bo fɛnfɛnm, kí la kɔnh jɛr, kí li teh tinimɔnt, kí li ɲmɛ nin binib kɛ. ³ Kímɛ uyo uba tinbi mɔnmɔn là yé ijɔr nɛ, ka boh Wien, kí yé binib bà tɔrɛ', kí taa' ti'ba ki de' tibont tà ti fɛ tɔ, ti'mɛnku kɔh tu'ni nnɔ. Ti là teh mibiɛrm nɛ, kí ponbeh tɔb, kí yé binib bà ba yíe ti'nu, nɛ ti'mɔ ɲa yíe tɔb ya nu. ⁴ Ama Uwien ti'ɲmíɛnl wuɔn' tɛ u'nimɔnt nin u'yíem uyo wá nnɔ ⁵ nɛ kí ɲmíɛn' tɛ. Na yé ti'tuonmɔnmɔn bo nɛ u ɲmíɛn' tɛ, u muɔ' tɛ micɛckm nɛ kí ɲmíɛn' tɛ,

kí ñe u'ñunsii wà lèbre' te nnò nin *Mifuoñaanm tien' te binifènb ma nnò bo. ⁶ Ti'Nmiènl *Yesu Kristo bo ne Uwien de' te *Mifuoñaanm ki tí gben', ⁷ ηò u'juokm bo u bù' te bigbemòndènb ma nnò, ti daan ki ye ti li le limiel là ηa ηmòbe gbenm. ⁸ Tigber tuu te ne, nen bo ne n yíe á li tùòreh ki tókeh tù binib, ηò bà teke' Uwien ki jin' nnò ya nun ní li món be ní li teh ná mòn. Nen ne mòn, ki toreh binib. ⁹ Ama a la nieh jòrniem, ki la nieh nin nib iyaaeyel bo, ki la kònh jèr, ki la findeh *yiko bo. Nen ke yé fènm ne, ka ηmòbe torm. ¹⁰ Unil cèreh Kristo yaab boreh tób la, á gbiere wò nba. U yíe la, á gbiere wò nle. U tí yíe la, á wíe u'gber, ¹¹ kí li bèn kí ye ni ya nitunbu tùre' ne, ki teh ibiere, ki nuunh u'ba bo utudere.

Tigbefərkaar

¹² N lá sòn Atemas bii Ticik a'saan la, á ñikn kí cende nni Nikopolis ya du ni, kimè n maale' ki ye n li te nen saan ne tiwòrcient ya yo. ¹³ Nikn kí tore Senas wà bèn *yiko mòmòmnm nnò nin Apolos bi'sen ya jom ni, ki la cère niba ní pòre be. ¹⁴ Ní mòn ti'tób Kristo yaab ní bende kí ye ní kpè bi'nun ní li món be ní li teh ná mòn ne, kí li toreh uyo wà ní kpè be ní tore, ηò ki la li te fènm. ¹⁵ Binib bà ke te n'saan nnò fuondeh ηe. A fuonde tinbi nin bà ke ηmòbe mitekjibaabm bi yíe te nnò.

Uwien ní juoke ni'ke.

Kugbønku kùa Pəl kɛle' ki de'

Filemøn nnɔ

Nà wɔngɛh kugbønku kuu te ma bo

Filemøn yé Pəl ya jɔ nɛ. Pəl tɔke' wɔ tigbɛmønɔmɔnt nɛ u kpɛnde' Kristo yɔ. Ní naan u là yé ufáadaan nɛ ki ñmɔbe iyonbe. Uba ya yel si Onesim. Onesim Siere' Filemøn saan nɛ ki tí cende' Pəl lipekl ni ki mɔ kpɛnde' Kristo yɔ. Pəl jiin' Onesim u'cɛnbaa Filemøn saan, ki de' wɔ kugbønku.

Pəl kɛle' kugbønku kùa ki de' Filemøn nnɔ te ki de' binib bà taakeh u'den nnɔ mɔ nɛ (migbiirm 2).

Uyo nnɔ, iyonbe nɛ là cèreh Erom yaab lenh lifaal là yɛbe. Bi gbiire' Erom yaab bolm mile la, miba li yé iyonbe nɛ. Bɛn nɛ sɔnh itùon kɛ, nɛ bi'cɛnbaambe ñmɔbe mituɔm bi'bo. Uyo nnɔ uyonb siere' u'cɛnbaa saan ki lá liebe' ní la, u'cɛnbaa li fre kí tien wɔ ná bre bii kí ku wɔ mɔnɔn.

Nɛn nɛ cère' Pəl kɛle' kugbønku kuu ki de' Onesim wɔ ní tí de u'cɛnbaa Filemøn ki ye u la ji ní liike Onesim tɛn u yé uyonb, ama wɔ ní teke wɔ tɛn Kristo yaab teknh tɔb ma bo. Ama Pəl ña de' Filemøn wɔbl, u yíe wɔn nin u'yul ní cèkre u'yɛnm kí liike u li tien ma bo nɛ. Kristo yaab bikpɛkb nnɔ ña là li fre kí ci kí lèbre binib fuobe ma bo. Ama unil teke' Yesu Kristo ki jin' la, mitekjim nnɔ lèbreh u li fuobe ma bo binib ni nɛ.

Ifuonde

¹ Min Pəl, wà te lipekl ni *Yesu Kristo bo nnɔ nin tí'ninjɛ Timote nɛ kíeh kugbønku kuu tí de sin Filemøn wà yé tí'jɔ, ki liebe' ki yé tí'tonsɔntɔ nnɔ, ² kí de tí'ninɛ Afiya nin Akip wà tinbi nin wɔn mɔh limɔbaabl nnɔ nin Kristo yaab bà taakeh sin Filemøn den nnɔ. ³ Tí'Baa Uwien nin Yonbdaan *Yesu Kristo ní juoke nɛ, kí de nɛ uyɛnduɔn.

Pəl faareh Uwien Filemøn bo

⁴ Uyo wà kɛ n kàareh la, n tien a'bó nɛ, ki tuu ki faareh Uwien a'bo. ⁵ Kimɛ n cii' bi lienh ki teh a du Yonbdaan *Yesu bo ki yíe u'nib kɛ. ⁶ Tinbi nin sin kpɛ buñɔbu mitekjibaabm bo nɛ. Nɛn bo nɛ n kàareh ñɔ Uwien ní cère a'tekjim nnɔ ní li faa ñɔ á tore binib bɛ ní bɛnde Kristo bo, ti li teh mimɔnm mà kɛ nnɔ. ⁷ N'ninjɛ, a ñmɔbe miyíem ma nnɔ cère' n ñmɔbe uyɛnsɔngɛ ki gbien' nɛ n'gbɛnɛnt saake, kimɛ a cère' Uwien ya nib ya yɛnm dɔ.

Pəl gbáanh Filemøn ki dienh Onesim

⁸ Tɔ, nin Kristo bo n ñmɔbe usɛn ní tɔke ñɛ ná kpɛ á li teh nè ma kɛ nnɔ, ⁹ kí ñɛ miyíem bo nɛ n yíe n gbáan ñɛ nibonn niba bo. Imɔn, min Pəl n yé ujeɛɛn nɛ, nɛ ki liebe' ki te lipekl ni fɛnfɛnnɔ *Yesu Kristo bo. ¹⁰ N gbáanh ñɛ ki dienh n'buk Onesim nɛ. U yé n'buk, kimɛ n te lipekl liɛ ni nɛ ki cère' u paan' Kristo ya sɛn bo. ¹¹ Wɔn wà ña là ñmɔbe pukm uyo uba a'saan nnɔ, fɛnfɛnnɔ u ji li ñmɔbe mipukm a'bo tɛn u ñmɔbe mipukm n'bo ma nɛ. ¹² N li cère wɔn wà yé n'yɛnm ni ya nil nnɔ ní liebe a'saan. ¹³ Min bi yíe ní cère wɔ ní juore n'buol nɛ kí sere a'taal ni, kí li toreh nni n te lipekl ni tigbɛmønɔmɔnt bo ma nnɔ. ¹⁴ Ama ma yíe ní tien niba ñɔ ña bɛn. Ma yíe ní wɔbn ñɛ á tien mimɔnm. N yíe á cèkre a'yɛnm nɛ kí tien. ¹⁵ Nba la, Onesim siere' a'saan wɔ ní tien idɛn ile ñɔ kí liebe ní kí ji li tuu ki te a'saan

nɛ. ¹⁶ Ama wa ji li te tɛn yonb, fɛnfɛnnɔ u tu nin u'yonb. U yɛ ti'ninjɛ wà ti yíe wɔ nɛ. Min yíe wɔ cɛɛn nɛ ama sin li yíe wɔ ki cɛn' nnɔ, kimɛ u yɛ a'yonb nɛ, ki yɛ a'ninjɛ mɔ Yonbdaan ya sɛn ni.

¹⁷ Nɛn bo, a tuo' ki ye min nin sin kpɛ buɔɔbu mitekjim bo la, teke wɔ tɛn a bi li teke nni ma bo. ¹⁸ Ní yé u bii' nɛ bii u tí nɔmɔbe a'fɛnl nɛ la, cɛre lè rí li yé n'yaal. ¹⁹ Min Pɔl nin n'yul nɛ keke' ki ye n li pè nɛ. Ama ma nín yíe rí tɔke nɛ kí ye a'mɔ nɔmɔbe n'fɛnl wɔn! Lɛn si: a laa' limiel là min bo nnɔ bii ba? ²⁰ Nɛn bo, n'ninjɛ, Yonbdaan bo, tien nnɔ kí de nni. Wɔn Kristo bo, cɛre n'yɛnm rí li dɔ. ²¹ N du ki ye a li tuo n'ɔbu bó nɛ cɛre' n kieh nɛ kugbɔnku kuu nɔ. N bɛn ki ye a li tien kí cɛn n ye ma bo. ²² A yekn kí bonde nni gɔgɔbùol mɔ, kimɛ n daan ki ye kí nɛ ni'kaare bo Uwien li cɛre bɛ rí wíe nni rí liɛbe ní ni'saan.

Ifuondfɔrke

²³ Min nin Epefa wà te lipɛkl ni *Yesu Kristo bo nnɔ fuondeh nɛ.
²⁴ N'tonsɔntɔb Mark nin Aristak nin Demas nin Luk mɔ fuondeh nɛ.
²⁵ Yonbdaan *Yesu Kristo rí juoke nɛ.

Kugbɔnku kua bi kele' ki de'

Ebrembe nnɔ

Nà wɔngɛh kugbɔnku kuu te ma bo

Wà kele' kugbɔnku kuu nnɔ ɲa kele' u'yel ku'ni niba saan, nɛ nil mɔ ɲa cinbe ki bɛn u kele' kù ki de' bidɛnb bà. Ama wà kele' kù nnɔ bɛn Kujɔtiɛkpaaku ya gbɔnku ya gbɛr mɔnmɔnm.

U kele' ki de' bà nnɔ lii yé Sufmbe nɛ, ki pɛ Kristo ya sɛn bo. Bi'gbɛnɛnt cin' ki ɲɛndɛh, ba ji se usɛn nnɔ ni mɔnmɔnm. Nɛn nɛ cɛrɛ' wà kele' kù nnɔ tɔrɛ' ki tɔkɛ' bɛ bi kpiɛ' ki cii' miwɔknm mà nnɔ.

Kristo bo nɛ Uwien nin binib liɛbe' ki taan' buɲɔbu (1:1-2:18). Wɔn bo nɛ bà teke' ki jin' li frɛ ki nɛkn Uwien ki lɛ limiɛl (3:1-5:10).

Bitɔtuɔrciɛnb ya ciɛn baba nɛ là ɲmɔbe usɛn wɔ ɲ kɔ Uwien ya ninbonl ya dubɛnku bó, kí tien lituɔrl binib ya biɛrɛ bo. Kristo baba nɛ yé bitɔtuɔrciɛnb ya ciɛn wà ɲa ɲmɔbe tɔ, kí kɔn' ki càarɛ' Uwien ya ninbonl là te paaki nnɔ.

Bitɔtuɔrkaab là te ligol nɛ, ki tuu ki taah tiwɛnt ki tɔrɛh ki lɛrɛh. Kristo wɔn taa' u'ba nɛ ki tien' lituɔrl miba kpein ki dɛ' unil kɛ ki wiɛ', ki pɛkrɛ' usɛnfaan ki de' u'yaab.

Wà kele' kugbɔnku kuu nnɔ saakrɛh u kele' ki de' bà nnɔ ya gbɛnɛnt nɛ, ki sɛrɛh bɛ, bɛ ɲ tɛkn bà là te uyo bo, ki teke' Uwien ki jin' nnɔ ya taal ni (11:1-12:13). U liɛbe' ki wɔngɛh Kristo yaab li fuobe ma bo Uwien ya nun bó nɛ (12:14-13:1-25).

Uwien cɛrɛ' u'Bijɛ nɛ len' nin tɛ

¹ Uyo bo Uwien là ɲɛn' isɛn yà yɛbe nɛ ki cɛrɛ' u'ɲɔbonsɔknb len' nin ti'yaajɛb nà luo' bolm miɲɛ. ² Ama idɛnfɔrkɛ yiɛ nɔ, u ji cɛrɛ' u'Bijɛ nɛ len' nin tɛ. U cɛrɛ' wɔn nɛ ɲɛn' nà kɛ te, ki gɛndɛ' wɔ ki tien' tibont kɛ ya daan. ³ U'Bijɛ bugbɛn nɛ yɛ u'kpiɛkɛ ya wɛnwɛnku, ki naan nin wɔ ki tɪ gben', ki cɛrɛ' u'gbɛr ya tuɔm cɔ tibont kɛ tɔ se tu'buɔl, ki sɔkrɛ' ki ɲɛn' binib ya biɛrɛ ki gben', nɛ ki don' paaki bó ki tɪ kɛlɛ' Uwien uyɛbm kɛ ya daan ya jie bó.

Uwien ya Bijɛ cɛn' Uwien ya tondb

⁴ Uwien ya Bijɛ cɛn' Uwien ya tondb. Nɛn bo nɛ Uwien yin' wɔ liyel là ɲmɔbe lisɛl ki cɛn' bi'yɛ. ⁵ Uwien kpele ki tɔkɛ' u lɛ tond ba ki ye:

«Sin nɛ yé n'Bijɛ,

dinnɔ nɛ n wuɔn' ki ye n yé a'Baa?»

Bii u tí kpele ki tɔkɛ' u lɛ ba ki ye:

«Min li yé u'Baa,

nɛ wɔ ɲ li yé n'Bijɛ?»

⁶ Ama uyo wà Uwien yíɛ u'Bijɛ wà yé kibukpiɛk nnɔ ɲ baa uɲɛndun ni nnɔ, u len' ki ye: «U'tondb kɛ ɲ gbaan kí puke u'Bijɛ.»

⁷ Uwien len' u'tondb bɛn bo ki ye:

«U cɛrɛh bi te tɛn mitafaam nɛ,
ki liɛbe' ki cɛrɛh bi te tɛn umupien.»

⁸ Ama u len' u'Bijɛ wɔn bo ki ye:

«Uwien, a yé ubɛr nɛ ki kɛ a'ɛrbiɛk bo,
nɛ a'ɛl ɲa ɲmɔbe gbenm.

A likeh a'nib nin mitetem mà cuube nε.

⁹ A yíe ná cuube nε ki nεn ná bre.

Nεn bo nε sin wà yé Uwien nnɔ,

a'Wien wule' a'yul bo mikpɔm,

ki wuɔn' ki ye u gɛnde' ηε,

ki cère' a'yεnm sɔnge,

ki de' ηε lisel ki cεn' a'tɔb kε.»

¹⁰ Uwien tí len' ki ye:

«Micincim, sin Yonbdaan nε ñεn' kitink,

nε kutaaku mɔ yé a'nuɔ ya tuonl nε.

¹¹ Nεn kε li gben,

ama sin li tuu ki te nε,

nεn kε li cère ten tikpɛlcer nε.

¹² A li gongonde nεn kε ten lilierl nε.

Imɔn, a li lèbre tù ten bi lèbreh lilierl ma bo nε,

ama sin ηa ní lèbre, a li tuu ki fuobe nε.»

¹³ Uwien kpele ki tɔke' u lε tond ba ki ye:

«Kèle n'nɔjie bó,

kí tí baa uyo wà n li cère á tε a'nennendb bo litaal-i?»

¹⁴ Uwien ya tondb bεn wɔn, bi'ke yé u'tonsɔnb nε, nisaal ηa ní fre kí lε bε nin nunbu. U sɔnh bεn nε bi lá toreh binib bà u li ηmien bε nnɔ.

2

Liike men ni'yul bo nin ni ciih miηmienm ya gber tà nɔ

¹ Nεn bo, ni kpe tí tùare kí liike tí'yul bo nε nin ti ciih tigber tà nɔ, nnɔ ηa

ní la, ti li tùre usen. ² Uwien ya tondb là tɔke' tigber tà uyo bo nnɔ kpe bε ní

li du tu'bo nε. Nε wà ηa là tuo' tù, ka bon' wɔ, laa' utudere wà u kpe wù la,

³ tí mɔ ηa tɔnge' miηmienm ya gber tà mɔn ten niba nnɔ la, tinbi bεn li tien

mila kí ñε utudere ní? Yonbdaan nin u'yul nε là kpiε' ki tɔke' binib tigber

bugben, nε binib bà cii' tù nnɔ mɔ tɔke' tinbi kí ye tù kpe bε ní li du tu'bo

nε. ⁴ Nε Uwien wuɔn' kí ye bi tɔkeh tigber tà nnɔ kpe bε ní li du tu'bo nε, kí

cère' bi teh miyɔkm ya bont kε ya bol, kí teh nisaal ηa ní fre kí tien ná, kí

cère' Mifuoñaanm de' bi'ke bupaabu jeje u yíe ma bo.

Yesu tien' u'ba unisaal ki tien' tε Uwien yaab

⁵ Tɔ, ti tɔkeh uηendun wà we ní nnɔ ya gber nε. Uwien ηa cère' u'tondb

ηmɔbe u'bo tuɔm. ⁶ Ní kele' *Uwien ya gbɔnku ni niba saan kí ye:

«Unil yé ba a tien u'bó?

Bii unisaal yé ba a tɔnge wɔ?

⁷ A jiin' wɔ tingi,

kí cère' a'tondb cεn' wɔ na wuɔke'.

Nε kí jí kpiεke' wɔ, kí seln' wɔ,

⁸ kí de' wɔ mituɔm tibont kε bo.»

Uwien de' wɔ mituɔm tibont kε bo ma nnɔ, niba ηa sien' ηɔ wa ηmɔbe

tuɔm ní'bo. Fεnfennɔ tinbi nε ηa laan lenh u ηmɔbe mituɔm tibont kε bo

ma bo. ⁹ Ama ti lenh *Yesu wà Uwien jiin' wɔ tingi, kí cère' u'tondb cεn'

wɔ na wuɔke' nnɔ laa' ukpiεke nin lisel kí ñε bi jènde' wɔ ma u tí kpo' nnɔ

bo. Uwien ya nimɔnt bo nε u teke' binib kε ya kuum kí kpo'.

¹⁰ Imɔn, Uwien nε ñεn' tibont kε, nε wɔn bo tu'ke te. U yíe u'bumu mùa

yebe ní li ηmɔbe ukpiεke wà u ηmɔbe wù nnɔ nε. Nεn bo nε ní mɔn wɔ ní

cère *Yesu ní jí ijend ηɔ kí li yé wà kpe wɔ ní sɔn u'tuonl kí tí gben. Wɔn

*Yesu ne pekre' minmienm ya sen ki de' Uwien ya bumu. ¹¹ Wɔn ne teh binib Uwien yaab. Wɔn wà teh binib Uwien yaab nin u teh bà Uwien yaab nnɔ ke ya baa si Uwien ne. Nen bo ne u yin' be u'ninjieɓ nin u'ninsieɓ la, na coh wɔ fe. ¹² Ki liebe' ki ye:

«N li cère n'ninjieɓ nin n'ninsieɓ rí bende a yé udaan wà, kí li gɛh iyuon ki pèkeh ɲe bi'táan ni.»

¹³ Ki tí ye:

«Min li du u'bo kí tí gben ne.»

Ne ki tí ye:

«Min nin Uwien de' nni u'bumu mùa nnɔ sɔ.»

¹⁴ Mubumu nnɔ yé binib ma nnɔ ne u'mɔ tien' uba unisaal ɲɔ kí ñe u'kuum bo wɔ rí gben usenpol wà ɲmɔbe mikuum ya tuɔm nnɔ ya gber, ¹⁵ kí ñen binib bà fenge mikuum ki te ten iyonbe bi'fuobm ke ni nnɔ tiyonbt ni. ¹⁶ Ni yé imɔn ne, wa baa' wɔ rí tore Uwien ya tondb, u baa' wɔ rí tore *Abraham ya yaabii ne. ¹⁷ Nen bo ne ni kpe wɔ rí li naan u'ninjieɓ nin u'ninsieɓ kí tí gben, kí li yé bitɔwɔrcienɓ ya cien wà muɔh micεckm, ki sɔnh Uwien ya tɔon ni'donbɔ ɲɔ kí ñe wɔn bo Uwien rí fère binib bi'biere. ¹⁸ *Yesu mɔnɔn nin u'yul jɛnde' mibiikm ni ma nnɔ, nen bo ne u li fre kí juɔn binib bà te mibiikm ni.

3

Yesu cen' Moyis

¹ Tɔ, n'ninjieɓ nin n'ninsieɓe, ninbi bà Uwien yin' ne ni taan' ki yé u'yaab nnɔ, cère men ni'nun rí li ce *Yesu bo. Uwien sɔn' wɔn ne u yé bitɔwɔrcienɓ ya cien. Ti teke' nen ne ki jin' ki tɔkeh nè binib ya nun bó. ² U gɛnde' wɔn ne wɔ rí sɔn lituonl, ne u sɔn' lè ni'donbɔ ten Moyis là sɔn' ni'donbɔ ma bo Uwien den ni ni'ke saan nnɔ. ³ Ama *Yesu kpe wɔ rí li ɲmɔbe ukprieke ki cen' Moyis, kimε bi pèkeh wà men' iden ne ki cen' iden bugɛn. ⁴ Imɔn, iden ke ɲmɔbe wà men' yí ne, ama Uwien ne naan' tibont ke. ⁵ Moyis là yé utonsɔnl wà sɔn' itɔon Uwien den ni ni'ke saan ni'donbɔ ne, ki yé Uwien li tɔke u'nib tigber tà nnɔ ya mɔnkunl. ⁶ Ama Kristo wɔn yé Uwien ya Bijε ne, kí sɔn' Uwien den ni'donbɔ. Wɔn ne ɲmɔbe ticiɛnt Uwien den. Ti co mitekjim kenken, ti'yɛnm sɔnge ti ɲmɔbe lidɛndenl là nnɔ bo la, ti yé iden nnɔ yaab ne.

Binib bà teke' Uwien ki jin' ne li le lifuorl u'saan

⁷ Nen bo ne *Mifuoñaanm ye:

«Dinnɔ ni cii' Uwien ya nieke bó la,

⁸ ni la ñele ni'tub,

ten ni'yaajεɓ là tien' ma,

uyo wà bi là yíe' Uwien ya ñɔbu bó

ki dεle' wɔ kupenpelku ni nnɔ.

⁹ Uwien ye:

«Ni'yaajεɓ là dεle' nni kupenpelku ni

bε rí liike n li tien' ma,

nin bi laa' n tien' nà,

¹⁰ kí tí dukn' ibin pinan ma ke nnɔ.

Nen bo ne n'benku ni piebe' bi'bo,

ne n len' ki ye: bi tuu ki tùreh usen ne,

ka toh bε rí kpíen n yíe bε rí kpíen usen wà.»

¹¹ Ne n'benpiebe ni n pole' ki ye:

«Ba ní baa n bonde' be ná saan be ní fuore nno fiebu.» »

¹² N'yaabe, liike men ni'yul bo, ni'ni uba la li nmabe iyenmaalbiere u'fel bo yi'ni pien wo u la teke ki ji no ki wie Uwien limiel ya daan ya sen. ¹³ Ama li saakreh men tab ya gbenent daan ke daan, no ni'ni uba la cere ibiere ni lere wo, wo ni tien uyufaa ki yie Uwien ya n'abu bo. Kime ni kele' *Uwien ya gbanku ni ki ye dinnó la, ni ye dinnó ne ti'mo bo. ¹⁴ Imàn, ti juore' ki co kenken ti là co ma bo mitekjim ki ti fore' la, ti ye Kristo ya tantaknlieb ne imònmàn.

¹⁵ Ni kele' *Uwien ya gbanku ni ki ye:

«Dinnó ni cii' Uwien ya nieke bó la,

ni la ñele ni'tub,

ten ni'yaajeb là tien' ma,

uyo wà bi là yie' Uwien ya n'abu bó nno.»

¹⁶ To, bi le ba ne là cii' Uwien ya nieke bó, ki yie' u'n'abu bó? Na ye binib bà ke Moyis là ñen' be Esipt ni nno-oo? ¹⁷ Uwien ya benku ni là piebe' bi le bo ki ti dukn' ibin pinan-i? Na ye binib bà là tien' ibiere ki kpokpo' kupenpelku ni nno-oo? ¹⁸ U là pole' ki ye bi le ba na ní kó u bonde' be lifuorl udu wà ni nno fiebu? Bà là yie' u'n'abu bó nno na ní-ii? ¹⁹ Imàn, ti laa' ba kón' udu wà ni Uwien bonde' be lifuorl nno ni, kime ba teke' wo ki jin'.

4

¹ Uwien bonde' lifuorl niba saan, ki pùon' ki ye u'nib li baa ni'saan kí fuore. Lipuonl nno bie ki te ne. Nen bo, liike men ni'yul bo, ni'ni uba la taandeh no ki la lúo lifuorl nno. ² Kime ti cii' tigbermenmaakt ten ti'yaajeb là cii' tù ma kupenpelku ni nno ne. Ama tigber nno na là tore' be. Kime bi cii' tù ma nno ba tuo' ki teke' tù ki jin'*. ³ Ama tinbi teke' tù ki jin'. Nen bo ne ti li le lifuorl Uwien saan. U là len' lifuorl nno bo ki ye:

«N'benpiebe ni n pole' ki ye:

«Ba ní kó n bonde' be lifuorl udu wà ni nno ni fiebu.» »

Ama Uwien nin sòn' ki gben' u'tuonl haali unendun ya cinm ne. ⁴ Kime ni kele' *Uwien ya gbanku ni niba saan wienlole bo ki ye: «Uwien sòn' ki gben' u'tuonl ke ma nno u taa' wienlole daali ne ki fuore'.» ⁵ Ni liebe' ki kele' ni'saan ki ye: «Ba ní kó n bonde' be lifuorl udu wà ni nno ni fiebu.»

⁶ Bà kpie' ki cii' tigbermenmaakt nno na bon' tù, ne ka kón' Uwien bonde' be lifuorl udu wà ni nno ni mánan la, binitab li bie kí fre kí kó len. ⁷ Nen bo ne Uwien liebe' ki sien' lidaali liba ki yin' ni'daali «dinnó». Ni là tete ki ti wuoke' ne u là cere' *Dafid len' ni'daali ya gber ten ni kpie' ki kele' ma kugbanku kuu ni ki ye:

«Dinnó ni cii' Uwien ya nieke bó la, ni la ñele ni'tub.»

⁸ To, ni ye Sosuwe bi là cere' bi laa' lifuorl la, Uwien na bi li liebe kí len lidetol liba ya gber. ⁹ Nen ne wuon' ki ye Uwien ya nib bie ki nmabe lifuorl ten Uwien là fuore' ma wienlole daali nno. ¹⁰ Kime wà ke laa' lifuorl Uwien saan la, u sòn' u'tuonl ki gben' ne ki fuoreh ten Uwien là sòn' u'tuonl ki gben' ki fuore' ma nno. ¹¹ Nen bo, cere men tí li benh ki nuunh tí le lifuorl nno no uba la tekni'yaajeb ya taanl ni kí yie Uwien ya n'abu bó kí ture.

¹² To, Uwien ya gber nmabe limiel ne, ki nmabe mituom mo, ki nme ki cen' jusiek ke jusiek ká nme ikéle ke ile. Tù kòh unil ni ne haali ki ti bàareh

* 4:2 Bi kpie' ki kele' tigbont tà nno ya tuba ni ní kele' ki ye: «Kime ba tuo' ki paan' bà teke' tù ki jin' nno bo ne.»

u'fèl nin u'naank ni, haali ki tí bàareh u'kpòtutuk nin u'suòrm ni, ki fiinh ki bèndeh ná kè buò u'fèl ni.

¹³ Uwien ñen' tibont tà kè nnò, bonn niba ña buò u'nun bó, u likeh ki lenh tu'kè nè, nè ki ben ná kè te ma bo. Ti li tòke wòn nè ti sònsòn' ma bo.

Yesu nè yé bitòtuòrcienb ya cien

¹⁴ Ti ñmòbe bitòtuòrcienb ya cien uba nè. U ya tò ña te. Wòn si Yesu, Uwien ya Bijè. Wòn nè don' ki tí baa' Uwien saan paaki bó. Nèn bo, cère men tí tùòre kí li ñuuke ti teke' ná ki jin' nnò kenken. ¹⁵ Ti ñmòbe bitòtuòrcienb ya cien wà nnò ña yé wà ña ní fre kí muò te tí'jiint ni ka. Mibiikm tu' u'mò isen kè ni ten tinbi, ama wòn ña tien' biere kè biere. ¹⁶ Nèn bo, cère men tí nekn Uwien, mijuokm ya daan, ya bèrbiek saan nin midum. Nnò nè Uwien li muò te micèekm, kí juoke te, kí tore te uyo wà ní cieke te.

5

¹ Bi gèndeh tòtuòrcien kè tòtuòrcien binib ni nè ki kaandeh wò wò ní li se bi'taal ni ki sònh Uwien ya tòn, ki taah mipum ki dienh Uwien, ki teh ituòre ibiere bo. ² U li freh ki duòndeh u'yènm bà ña ben niba, ki tùreh nnò bo, kime wòn nin u'yul yé unisaal nè ki ñmòbe ibiere. ³ Nèn bo nè ní kpe wò ní tien lituòrl ibiere bo. Na yé u li tien binitòb ya biere baba bo nè, u li tien u'tiema biere mò bo nè. ⁴ Nil ña ní fre kí ní u'fèl kí ye u yé bitòtuòrcienb ya cien. Ama Uwien nè yih unil ki teh wò bitòtuòrcienb ya cien ten u là tien' Aròn ma bo.

⁵ Nnò nè Kristo mò ña ñi' u'fèl kí ye u yé bitòtuòrcienb ya cien. Uwien nè tien' wò bitòtuòrcienb ya cien kí tòke' wò kí ye:

«Sin nè yé n'Bijè,

dinnò nè n wuòn' kí ye n yé a'Baa.»

⁶ U tí len' kí ye:

«A yé utòtuòrke nè uyo wà ña ñmòbe gbenm

ten Uwien là ñen' isen yà ki tien' Melkisedek utòtuòrke nnò.»

⁷ Uyo wà *Yesu là te kitink kie bo nnò u là kàare' Uwien kí muò' cèen, kí gbáan' wò nin tinunsiir, kime wòn nè li fre kí ñen wò mikuum ni. U là jiiin' u'ba tingi Uwien ya nun bó ma nnò nè u cenge' u'kaare bó. ⁸ Nin u yé Uwien ya Bijè ma kè nnò u'jend ni nè u bènde' mibom. ⁹ Uwien cère' u sòn' u'tuonl ni'donbó kí tí gben'. Nèn bo nè kí ñè wòn bo, binib bà kè boh wò nnò li lè limiel là ña ñmòbe gbenm. ¹⁰ Kime Uwien nè tien' wò bitòtuòrcienb ya cien ten u là ñen' isen yà ki tien' Melkisedek bitòtuòrcienb ya cien nnò.

La biè kí te men ten mubumu mitekjim ya sen ni

¹¹ I ya sen ni, ti ñmòbe tigber tù yèbe tí len ama na ciuh tontonm ma nnò, tu'tingi ya tòkm faa nè. ¹² Ni ji bi kpe ní li yé biwònwòknb nè, ama ni biè kí nuunh bè ní li wòknh nè bi cinh kí wòknh binib Uwien ya gber tà, tu'ciim ña faa nnò nè. Ni ji bi kpe tijier tà kpieke nè, ama ni biè kí cieke mibiim nè. ¹³ Wà kè biè kí ñaanh la, u yé kicènfèndk nè, ka ní fre kí bènde ná mòn nin ná bre. ¹⁴ Binicekrkaab ben wòn, bi jinh tijier tà kpieke nè. Bi lenh miyènfuom nè daan kè daan ya tòn ni, kí ben ná mòn nin ná bre.

6

¹ Nèn bo, la cère men tí juore bi cinh kí wòknh binib Kristo ya gber tà, tu'ciim ña faa nnò bo. Ama cère men tí li teh binicekrkaab mitekjim ya sen ni kí joh inun bó, kí la liebe ní tiboncindkaar bo. Tun si: kí wiè mitetem

mà bàareh nin mikuum nin kí teke Uwien kí ji ya gber, ² nin tighenent ya sokrm kí paan iyaajebok ye ma bo ya gber nin kí taa inuó kí paan unil bo kí káare kí de wó ya gber nin bitenkpiib ya mekrm ya gber nin Uwien lá li bu binib tibuur ufóforýo ma bo ya gber. ³ Uwien tuo' la, ti li joh inun bó nɛ nin binicekrkaab ya wáknm.

⁴ Tó, binib laa' Uwien ya wenwenku, ki laa' u'paabu, ki laa' *Mifuoñaanm, ⁵ ki cii' Uwien ya gber ya ηmaa, ki bende' uηendun wà we ní nnó ya tuóm ηó ⁶ ki wiε' Uwien ya sen la, ní faa nin unil ní fre kí liebe kí lèbre bi ya nib ya tetem, kimε ben nin bi'yul liebe' ki kpaakeh Uwien ya Bijε nε udópnpón bo, ki dienh binitáb usen bε ní suke wó.

⁷ Tó, utaa tuu ki niih, kitink ηa luoreh sɔngl la, kí lùonh tibonmónmánt nε kí dienh bà koh kè, nε Uwien teh kè u'mónm. ⁸ Ama kí pɛh ikonkon nin ipón la, kí li juore fɛnm nε, Uwien ní tí gben kí wiε kè miñúum, nε bε ní fore kí wín kè.

⁹ Ti'jótieβε, ti lienh nnó mánɔn la, ti ben ki ye ninbi kpe usen wà mán nε, wun nε yé miñmiɛnm ya sen. ¹⁰ Kimε Uwien pε tighemónt bo nε. Wa ní sunde ní'tuon bó, ka ní sunde ní yíe wó ma, ki tore' u'nib, ki biε ki toreh bε ma nnó bó. ¹¹ Ti yíe ní'ni wà kε ya nun ní li món wó ní li teh nnó kí tí fore nε, ηó kí lε ni daan ná nnó kí tí gben. ¹² Ta yíe kpaayuonl ní cuo nε ama ti yíe ní tɛkn binib bà kí ñε bi'minku nin bi'tekjim bo, bi lenh mimónm mà Uwien lá pùon' bε mè nnó ya taal ni nε.

Uwien ya puonl ηa ní lèbre

¹³ Uwien lá pùon' *Abraham lipuonl ma nnó u là pole' wón bugben nε, kimε uba ηa te ki cɛn' wó ηó wó ní pole udaan. ¹⁴ U là pùon' wó ki ye: «Imón, n li tien ηε mimónm kí gbien, kí cère á pòre kí gbien.»

¹⁵ *Abraham mĩnde' ki guure' nε ki laa' Uwien lá pùon' wó ná nnó. ¹⁶ Binib tí ní pole nε kí wuon ki ye bi len' tigber tà nnó te nε. Bi poleh wà cɛn' bε ηó lipol nnó bo uba la ji ní fre kí niε tu'bo nε. ¹⁷ Nnó nε Uwien lá yíe wó ní tùre kí wuon bà li lε u'puonl ya mónm nnó kí ye u jéke' wó ní tien ná nnó ηa ηmóbe lèbrm nε. Nɛn bo nε u là pùon' kí liebe' kí pole' kí kpónb'. ¹⁸ Uwien ya puonl nin u'pól yé tibont tule nε, ka ηmóbe lèbrm, nε wa ní nɛn tibont nnó ni fiebu. Nɛn nε saakreh tinbi bà sen' kí bóle' u'saan nnó ya gbenent kí gbiekeh, kí cèreh ti tùrekeh ki coh lidɛndɛnl là ti ηmóbe lè u'saan nnó kenken. ¹⁹ Lidɛndɛnl nnó nε cèreh ti se ní faa tɛn bi wiɛnh likuluonl miñunm ní, lí coh buñɛrcienbu bua ηmiεkeh ma bo. Ti daan wà nnó nε kón' Uwien ya duku ni paaki bó, kí tí cáare' kukpɛlciεku kùà bore' kù bolm mile nnó, kí kón' haali dubenku bó Uwien ya bùol. ²⁰ Tinbi bo nε *Yesu liere' kí kón' ku'ni, nε Uwien tien' wó bitótuwrcienb ya cien uyo wà ηa ηmóbe gbenm tɛn u là ñɛn' isɛn yà kí tien' Melkisedek bitótuwrcienb ya cien nnó.

7

Melkisedek yé uber nε, kí liebe' kí yé utótuwrcé mó

¹ Tó, Melkisedek bugben yé Salem ya ber nε kí liebe' kí yé Uwien wà ηa ηmóbe Nacentó ya tótuwrcé. *Abraham lá tón' nin bibertáb lituol kí faake' nin bε kí liebe' kí kunh ní ma nnó wón Melkisedek nε lá tuobe' wó, kí tien' wó Uwien ya mónm. ² *Abraham lá de' wón nε u tón' lituol kí faake' kí fie' tibont tà kε nnó ya gbiirm piik ya miba. Mikpiεkm liyel Melkisedek ya tingi si: Ubergbemóndaan nε. Nle bo u yé Salem ya ber nε. Salem ya tingi

si: Uyenduon ya ber ne. ³ Ba ben u'naa, ka ben u'baa, ka ben u'yaajeb mɔ. Wa ηmabe u'fuobm cin' uyo wà, ka ηmabe mɪ li tì gben uyo wà mɔ, u te ten Uwien ya Bijε ne, ki tuu ki yé utòtuərke.

⁴ Ni laa' Melkisedek yé unikpekpiεk ma bo-a! Ti'yaajε *Abraham mɔnɔn là taa' u tɔn' lituəl ki faake' ki fie' tibont tà nnɔ ya gbiirm piik ya miba ki de' wɔn ne. ⁵ Tɔ, kí ñε Moyis ya yiko bo, Lefi ya yaabii yà yé bitòtuərkaab nnɔ ne ηmabe usen be ní li teknh Israyel yaab ya bont ya gbiirm piik ya miba nin bi yé bi'ninjieɓ, ki yé *Abraham ya yaabii ma ke nnɔ. ⁶ Melkisedek wɔn ηa yé bi'lontunku ya nil, nin nen ke u teke' *Abraham tɔn' lituəl ki fie' tibont tà nnɔ ya gbiirm piik ya miba, ne ki tien' wɔn *Abraham wà Uwien pùon' wɔ lipuonl nnɔ Uwien ya mɔnm. ⁷ Na ηmabe niem, wà yé ucien ne teh uwaal Uwien ya mɔnm. ⁸ Lefi ya yaabii yà teknh Israyel yaab saan tibont ya gbiirm piik ya miba nnɔ yé binib ne, kí li kpo lidaali liba. Ama Melkisedek wà teke' *Abraham saan tibont ya gbiirm piik ya miba nnɔ *Uwien ya gbɔnku ye wɔn tuu ki fuobe ne. ⁹ Lefi ya yaabii ne teknh tibont ya gbiirm piik ya miba Israyel yaab saan. *Abraham là gbiire' tibont bolm piik ki taa' miba ki de' Melkisedek ma nnɔ ti li fre kí ye Lefi mɔ là de' ne kí ñε u'yaajε *Abraham bo. ¹⁰ Kimε Melkisedek là tuobe' *Abraham uyo wà nnɔ, ki laa' Lefi laan te u'yaajε *Abraham ya sɛm ni ne, wa laan là maa' wɔ.

¹¹ Uwien là de' Israyel yaab yiko ne. Ne u ya yiko ne wɔngɛh ki teh Lefi ya yaabii ne li yé bitòtuərkaab. Ní yé bitòtuərkaab nnɔ ya tùon bi cère' binib mɔn Uwien ya nun bó ki tì gben' la, tòtuərke ke tòtuərke bi li te ten Arɔn ne. Ba ji bi li nuunh utòtuərketɔ ten Melkisedek. Bi'tùon ηa ní fre kí cère binib ní li mɔn Uwien ya nun bó kí tì gben. Nen ne cère' ní kpε utòtuərketɔ ní baa kí li te ten Melkisedek. ¹² Kimε bi lèbre' bi teh binib bitòtuərkaab ma bo la, ní kpε be ní lèbre yiko mɔ ne. ¹³ Tigber tuu lienh unil wà bo nnɔ yé udensɛtɔ ya nil ne. Udensɛn nnɔ ya nil uba mɔnɔn ηa kpele ki sɔn' Uwien ya ponpuol bo tuonl. ¹⁴ Unil ke ben ki ye ti'Yonbdaan yé Suda ya densɛn ya nil ne. Ne Moyis ya gbɔnt ni nà saan ke u len' bitòtuərkaab ya gber nnɔ wa len' niba udensɛn nnɔ bo.

Yesu yé utòtuərke ten Melkisedek

¹⁵ Liike mɛn; nà tùore' ki wende' ti'nun bó tigber nnɔ bo si: utòtuərke uba mɔ ñen' ki te ten Melkisedek. ¹⁶ Wa yé tòtuərke, kí ñε u yé udensɛn uba ya nil *yiko ye ma nnɔ bo, u yé utòtuərke kí ñε u'miel là ηa ηmabe gbenm ya tuɔm bo ne. ¹⁷ Kimε ní kele' u'bo *Uwien ya gbɔnku ni ki ye:

«A yé utòtuərke ne uyo wà ηa ηmabe gbenm ten Uwien là ñen' isen yà ki tien' Melkisedek utòtuərke nnɔ.»

¹⁸ Nen bo ne bi gben' yikokpiεk nnɔ, kimε wa ηmabe tuɔm, ka toreh mɔ. ¹⁹ Kimε Moyis ya yiko ηa fre' ki cère' bonn mɔn ki tì gben' Uwien ya nun bó. Ama Uwien yùon' ki de' tε lidɛndɛnl là mɔn ki cɛn' ni'ke. Len ne li cère tì nekn Uwien.

²⁰ Nà pukn' si: Uwien liebe' ki pole' ki pùon' mɔ ne. Bitòtuərketɔb nnɔ Uwien ηa pole' ki pùon' ben bo. ²¹ Ama *Yesu wɔn, Uwien pole' ki pùon' ne ki tɔke' wɔ ki ye:

«Min Yonbdaan ne pole' ki pùon', ma ní jiin n'ñɔbon:

«A yé utòtuərke ne uyo wà ηa ηmabe gbenm.» »

²² Nen bo, *Yesu ne sere' ki cère' Uwien cuo' nin tε kujɔtieku kùa mɔn ki cɛn' ni'ke.

²³ Nibontənn mə si: bitətuərketəb nnə là te ligol nε, kimε mikuuum bo ba rí fre kí li tuu kí te kí sən̄h bi'tuonl. ²⁴ Ama *Yesu wən tuu kí fuobe ma nnə u lí yé utətuərke nε yo kε yo. ²⁵ Nən bo nε u lí fre kí ηm̄ien binib bā nekndeh Uwien kí n̄ε wən bo uyo wà kε te, kimε u tuu kí fuobe nε kí kàareh kí miēh Uwien kí dienh bε.

²⁶ *Yesu nε yé bitətuər̄ciēnb ya ciēn wà kpe tí lí ηm̄obe wə. U yé uñaan nε, ka te iba ni, ka ηm̄obe biil, Uwien bore' wə nin bibierdenb, kí duon' wə paaki ya paaki kí de' wə ukánkàan. ²⁷ Wən ηa cieke wə rí lí teh idaan kε ituəre u'tiema biere bo ηə kí yaan kí tien ituəre udu ya nib yi bo tən bitətuər̄ciēnb ya ciēntəb teh ma bo. U taa' u'bugben nε kí tien' lituərl bolm miba kpein. ²⁸ Moyis ya yiko là cère' bi teh binib bā bitətuər̄ciēnb nnə mə la teh ibiere tən binitəb nε. Yiko nnə ya puoli bó nε Uwien pole' kí p̄on', kí tien' u'Bijε bitətuər̄ciēnb kε ya ciēn. Wən nε ηa tien' biere fiebu kí lí fre kí son lituonl ni'donbó.

8

Yesu nε yé bitətuər̄ciēnb ya ciēn im̄ənm̄ən

¹ Uməsən wà sə yé uməsənje ti təkēh tigber tà nə ni: ti ηm̄obe u ya tətəuər̄ciēnb kε ya ciēn ya bol nε, u kε Uwien uyεbm kε ya daan, ya jie bó paaki bó, ² kí sən̄h u'tuonl Uwien te lininbonl là ni nnə. Nən saan nε yé Uwien ya ninbonm̄ənl. Na yé nisaal nε tien' lè, Uwien nin u'yul nε tien' lè.

³ Bi teh unil kε bitətuər̄ciēnb ya ciēn wə rí lí taah tibont nε kí dienh Uwien, kí lí teh ituəre mə kí dienh wə. Nnə nε n̄i kpe ti'mə ya tətəuər̄ciēnb ya ciēn mə rí lí ηm̄obe u lí taa nà kí de Uwien. ⁴ U bi te kitink bo la, wa bi lí yé tətəuər̄ke mənən, kimε bitətuər̄kaab te kí taah tibont kí dienh Uwien, Moyis ya yiko ye ma bo nε. ⁵ Bi sən̄h it̄uon yà nnə yé tibonm̄ənt tà te paaki bó nnə ya nennənku nin tu'jinjint nε. Nnə nε Moyis là ye wə rí tien Uwien ya ninbonl uyo wà nnə, Uwien təkε' wə kí ye: «T̄uəre kí cenge, á tien lè, lè rí t̄uəre kí lí naan n wuən' ηε lininbonl là ya nennənku lijuəl bo nnə.»

⁶ Ama fən̄fənnə, Uwien de' *Yesu utətuər̄ke ya tuonl là nnə cən' tətəuər̄ke kε tətəuər̄ke yaal. Wən nε se Uwien cuo' nin binib kujətiek̄u k̄ua nnə ni, nε kujətiek̄u nnə mən kí cən' mikpiēkm yaaku, kimε Uwien p̄on' lipuonl là nnə mən kí cən' mikpiēkm yaal.

Kujətiefēnku ya gber

⁷ Tə, n̄i yé kujətiek̄piēku k̄ua là te nnə ηa bi ηm̄obe gber tuba la, Uwien ηa bi lí liēbe kí cuo nin nib jətietəku. ⁸ Im̄ən, Uwien laa' u'nib ya biil nε kí len' kí ye:

«Min Yonbdaan nε lienh,
uyo uba we ní

rí liēbe kí cuo nin Israyel yaab
nin Suda yaab kε kujətiefēnku.

⁹ Kujətiek̄u nnə ηa rí lí naan nin
n là kpiē' kí cuo' k̄ua nin bi'yaajēb,
uyo wà n d̄ere',
kí n̄en' bε Esipt ni nnə.

Ba paan' kujətiek̄u nnə bo ma nnə,
nε n'mə s̄eln' kí dāan' bε.

Min Yonbdaan nε len' nnə.

¹⁰ Yonbdaan liēbe' kí ye:

«Iden̄ yie ḡēbre' la,
n lí cuo nin Israyel yaab kujətiek̄u k̄ua sə.

N li kuɔn n'yikombe bi'yɛnm ni,

kí kele be bi'fɛl bo.

N li yé bi'Wien,

nɛ be ní li yé n'nib.»

¹¹ Bi'ni uba ɲa ji li wɔkn u'tɔ,

uba ɲa ji li wɔkn u'ninje kí tɔke wɔ kí ye:

«wɔ ní bɛnde Yonbdaan.»

Kimɛ bi'ke li bɛnde nni nɛ.

Kí cin ibaan kí tí baa binikpekpiɛkb.

¹² N li fère be bi'biil,

ma ji li tiere bi'biere bó fiebu.»

¹³ Uwien lienh kujɔtiefɛnku bó la, ní wuɔn' ki ye kukpiɛku nnɔ kpaare' nínɔ. Kimɛ nibonkpaann ke tí pore' la, ní joh nè ní gben nɛ.

9

Kujɔtiepiɛku ya tuɔɛ

¹ Uwien là kpíe' ki cuo' nin binib kujɔtieku kúa nnɔ u là wuɔn' be bi li paan isen yá bo kí li pukeh wɔ nɛ, nɛ ki cère' bi ɲmɔbe bi li pukeh wɔ ná saan kitink bo. ² Imàn, bi là tien' lininbonl liba nɛ lí ɲmɔbe tidubent tule. Lininbonl nnɔ ya puke ni frɲɔknbùol là te nin litebl là bi paakeh li'bo kpɔnɔ wá bi taah ki punh Uwien nnɔ. Bi yih nɛn saan nɛ libòñaanl. ³ Kukpɛlcɛcɛnciɛnku kuba nɛ là bore' upuke nin kudubenku nnɔ. Kukpɛlcɛku nnɔ ya puoli bó nɛ yé kudubenku. Bi yih nɛn bó nɛ libùol là ñaan ki tí gbien'. ⁴ Bi taa' miñòkm ki duore' liponpuol là ki sienh li'bo linubl nnɔ te nɛn bó nɛ. Kujɔtieku ya lekl là bi taa' miñòkm ki duore' li'gbɛnɛnt ke bo nnɔ mɔ te nɛn bó nɛ. Tijier tà bi yih tù *mann nnɔ te miñòkm ya senl liba ni ki taake lilekl nnɔ ni. Arɔn ya kpɛdɔn wá là bunde' ki puun' nin bi là kele' *yiko itɛnɛnɛn yá bo nnɔ mɔ te lilekl nnɔ ni nɛ. ⁵ Uwien ya tondb bà bi yih be seriben nnɔ bile ya nɛnnɛnt te lilekl nnɔ ya paaki, ki ɲmɔbe ifɛbe, ki wɔngɛh ki teh Uwien te ni'saan. Bitondb nnɔ ya fiɛbe ya sɔnge lieke lilekl nnɔ bo bi gbienh ná saan misɛm ɲɔ Uwien ní fère binib bi'biere nnɔ. Bònl ɲa te tí len nè ní li yebe tibont nnɔ ke bo fɛnfɛnnɔ wuɔ nɔ.

⁶ Bi bonde' tibont ke ki sensien' nnɔ nɛ. Bitɔtuɔrkaab ke kɔh upuke ni nɛ idaan ke ki tí sɔnh bi'tuonl. ⁷ Ama kudubenku bó wɔn, bitɔtuɔrciɛnb ya ciɛn baba nɛ kɔh ni'bó bolm miba libinl ni. Wa kɔh ni'bó ɲɔ ka tuke wɛnt ya sɛm wɔ ní tí de Uwien wɔn bugbɛn ya biil nin udu ya nib tùre' ki bii' libiil là nnɔ bo. ⁸ Nnɔ nɛ *Mifuoñaanm wuɔn' ki ye lininbonkpiɛkl laan biɛ ki te ma nnɔ, usen wá joh lininbonmàn l là te paaki bó nnɔ biɛ ki paake nɛ. ⁹ Ní yé kunɛnnɛnku nɛ uyo wuu. Ni'tingi si: bi punh Uwien tibont tà nnɔ nin bi teh ituɔɛ yá ki dienh wɔ nnɔ ɲa ní fre kí cère wa teh tu ya bont ya fɛl bo ní li wien kí tí gben. ¹⁰ Ni'ke yé inisaalbok nɛ, ki likeh tijier ya jim nin midaam ya ñum nin tigbɛnɛnt ya sòkrm ki paan' iyaaɛbok ye ma bo. Binib li boh i ya bok nɛ kí tí baa uyo wá Uwien li lèbre nibonfɛnn.

Kristo wɔn taa' u'bugbɛn nɛ ki tien' lituɔr'

¹¹ Kristo wɔn baa' ki yé bitɔtuɔrciɛnb ya ciɛn ɲɔ wɔ ní cère tí lɛ ti laa' mimɔnm mà nɔ nɛ*. U kɔn' lininbonl là ya tɔl ɲa te, ki mɔn ki tí gben' ni nɛ. Nisaal ɲa tien' li ya ninbonl, nɛ la yé kitink kiɛ bo yaal mɔ. ¹² Kristo kɔn' lininbonl nnɔ ni bolm miba kpein nɛ. Wa tuke iwɔjɛ nin inajɛfanfaan

* **9:11** Bi kpíe' ki kele' tigbont tà nnɔ ya tuba ni ní kele' ki ye: Wɔ ní cère tí lɛ mimɔnm mà we ní nnɔ nɛ.

ya sèm ne ki kòn' wò ní tì tien lituàrl, u taa' u'tiema sèm ne ki tien' lituàrl, ki de' te ki wié' uyo wà ña ñmàbe gbenm. ¹³ Ní yé bi là taah iwòje nin inaje ya sèm ki gbiènh binib bà bii' bo, ki wíndeh unasel ki taah u'fentem ki pukeh bi'bo, kime bi saa' likuàl ñò be ní ñen bi'bo tijònt la, ¹⁴ ní li tien mila Kristo ya sèm ña ní li ñmàbe tuòm kí cèn nèn ke. Mifuoñaanm mà ña ñmàbe gbenm cèrè' Kristo taa' u'ba ki tien' lituàrl ten kitòtuàrwènk kà ya niba saan ña gbè, ki de' Uwien ñò u'sèm ní gben itùonbiere yà te ti'fèl bo ya gber, kí cèrè ti'fèl ní li wien kí tì gben ñò tí li sònh ki diènh Uwien wà fuobe nɛ.

¹⁵ Nèn bo nɛ Kristo sere' Uwien cuo' nin binib kujòtièfènkù kùà nnò ni, ñò wòn Uwien yin' bà nnò ní lɛ u puòn' ki ye u li tien be mimònm mà, mè ní li tuu ki te nnò. Nnò nɛ Kristo kpo' wò ní de bà là te kujòtièkpièkù ni kí saa' kù nnò, bi'biere ní ki wié. ¹⁶ Imòn, unil ke'le' u lá kpo' la, bi li tien u'faal ma bo ki ble' la, ní kpe' u'kuum ya puoli bó, be ní wuòn kí ye u kpo' nɛ, kí yaan kí tien, u ke'le' ki ye be ní tien u'faal ma bo. ¹⁷ Udaan ña laan kpo' la, u ke'le' nà nnò ña ñmàbe tuonl fiebu. U tì kpo' nɛ la, u ke'le' nà nnò jì ñmàbe lituonl. ¹⁸ Nèn bo, Uwien là cuo' nin binib kujòtièkpièkù kùà nnò mənən ya cinm, bi là kòrè' kiwènk ki wule' misèm nɛ, ki yaan kù cin'. ¹⁹ Tò, Moyis là kaan' wòbl ke wòbl *yiko ya gbənkù ni udu ya nib ke ya nun bó, nɛ ki taa' inajefanfaan nin iwòje ya sèm ki cùuke' miñunm, ki taa' kufaaku kuba bi yih kù isəp nin kukpəlcièkù kuba kù dinge suò ki món ki cùn' len ki gbəgbè' *yiko ya gbənkù nnò nin udu ya nib bo. ²⁰ Nɛ ki ye: «Misèm mié wəngèh ki teh Uwien cuo' nin nɛ kujòtièkù nɛ ki ye ní li ñuuke kù.» ²¹ Nɛ ki taa' misèm nnò ki gbəgbè' Uwien ya ninbonl nin bi taah tiwènt tà ke ki pukeh Uwien nnò mə ke bo. ²² Kí ñɛ *yiko ye ma bo, misèm nɛ ñɛndeh tibont tà yebe ya jòknt ki cèrèh tù mən. Sèm ña ñen' la, Uwien ña ní fère nib bi'biere.

Yesu taa' u'ba ki tien' lituàrl bolm miba kpein nɛ ki gben' ibiere

²³ Bi teh i ya tuəre ki ñɛndeh tibont tà yé paaki bó yaar ya nennənku ya jòknt la, ní wuòn' ki ye paaki bó yaar tà yé tibonmònt nnò mə kpe be ní tien tù ituəre yà mən ki cèn' yèn nɛ. ²⁴ Kime Kristo ña kòn' lininbonl là binib tien' lè, li yé paaki bó ya ninbonmònl ya nennənku nnò ni. Ama u kòn' paaki bó yaal bugben ni nɛ ki jì se ti'cièk bó fənfənnò Uwien ya nun bó. ²⁵ Nà yé u kòn' len wò ní li tuu ki taah u'ba ki teh lituàrl ten bitòtuərciènb ya cièn tuu ki taah ma tiwènt ya sèm ki kəh Uwien ya ninbonl ya dubenku ni binl ke binl ma bo. ²⁶ U bi tien' nnò la, u bi jin' ijend mibolm mà yebe ñò kí cin haali unjəndun ya cincinyo. Ama fənfənnò, idənfərke yiè nò u taa' u'ba ki wuòn' binib bolm miba kpein nɛ, ki taa' u'ba ki tien' lituàrl ki gben' ibiere ya tuòm. ²⁷ Uwien sien' ki ye unil ke li kpo bolm miba nɛ, nɛ ni ya puoli bó wò ní bu binib tibuur. ²⁸ Nnò nɛ Kristo taa' u'ba ki tien' lituàrl bolm miba kpein ñò wò ní ñen binib bà yebe ibiere ni. U li liebe kí taa u'ba kí wuòn nle bo. Na jì yé wò ní ñen binib ibiere ni, ní jì yé wò ní ñmien bà gu u'baam nnò nɛ.

10

¹ Moyis ya yiko yé tibonmònt tà we ní nnò ya jinjinku nɛ. Wa cinbe ki yé tibont bugben ki tì gben'. Nèn bo nɛ *yiko nin u cèrèh bi tuu ki teh ituərbaab yà binl ke binl ka ñmàbe bièn nnò, ña li li fre kí cère binib bà ñekndeh Uwien nnò ní li mən kí tì gben. ² I bi freh kí cèrèh bà teh yé nnò mən ki tì gben' Uwien ya nun bó la, bi bi daan' yé ñò, kime bi bi li tien yé bolm miba kpein nɛ, ka jì li ñmàbe biil ya yənmaale bi'fèl bo. ³ Ama ituəre

nnə tuu ki tiereh be bi'biere bó ne binl ke binl. ⁴ Kime inaje nin iwəje ya sɛm ɲa ní fre kí gben biere. ⁵ Nɛn bo ne Kristo ye wə ní baa unɛndun wuu ni uyo wà nnə u təkə' Uwien ki ye:

«*Ŋa yíe tuəɛ,*

ka yíe be ní li punh ɲe bont mə,
ama a tien' nni tigbenɛnt.

⁶ Bi wíndeh ituəɛ yà ya wɛnt iponpob bo ki dienh ɲe nnə,

a'yɛnm ɲa sɔnge' i'bo,
bi teh yà ibiere ya fɛrm bo nnə,
a'yɛnm ɲa sɔnge' i'mə bo.

⁷ Nɛn bo ne n təkə' ɲe ki ye:

«*N'Wien, min sɔ,*
n we ní ní tien a'yíem ne,
tɛn ní kele' n'bo a'gbɔnku ni ma bo.» »

⁸ Kristo kpíe' ki len' ki ye:

«*Ŋa yíe tuəɛ,*

ka yíe be ní li punh ɲe bont,
ka yíe bi wíndeh ituəɛ yà ya wɛnt iponpob bo ki dienh ɲe nnə,
ka yíe bi teh yà ibiere ya fɛrm bo nnə mə,
Nɛn ke ɲa sɔnge' a'yɛnm.»

Ama *yiko ne nín ye be ní li teh i ya tuəɛ ke. ⁹ Ne ki liebe' ki len' ki ye:

Min sɔ, n we ní ní tien a'yíem ne.

Nnə ne u gben' ituərkpiek nnə ki taa' u ya tuərl ki lèbe'. ¹⁰ *Yesu Kristo tien' Uwien ya yíem, ki taa' u'ba ki tien' lituərl bolm miba kpein, ki cère' ti mən ki tí gben' Uwien ya nun bó.

¹¹ Tətuərkɛ ke tətəuərkɛ tuu ki sieh idaan ke ne ki sɔnh u'tuon, ki tuu ki teh ituəribaab, ya li li fre kí ñɛn nib ya biere. ¹² Ama Kristo wɔn tien' lituərl bolm miba ne ibiere bo, ne ki ke uyo ke Uwien ya jie bó, ¹³ ki gu haali nin uyo wà Uwien li cère wə ní te u'ɛnnɛndb bo litaal. ¹⁴ Kime u tien' lituərl bolm miba ne ki cère' u ñɛn' bà ibiere ni nnə mən Uwien ya nun bó ki tí gben' uyo ke.

¹⁵ *Mifuoñaanm mə təkəh tɛ ki teh nnə ne. Mí kpíe' ki len' ki ye:

¹⁶ «*Yonbdaan ye: <Idɛn yíe gɛbre' la,*

n li cuo nin be kujətiekú kúa sɔ:

N li kele n'yikombe bi'fɛl bo,

kí kuɔn be bi'yɛnm ni.» »

¹⁷ Ne ki liebe' ki ye:

«*Ma ji li tiere bi'biere nin bi'biil bó.*»

¹⁸ Uwien fère' binib bi'biere la, ba ji li nuunh be ní tien lituərl ibiere nnə ya fɛrm bo.

Yesu bo ti laa' usen ti ñɛkn Uwien

¹⁹ N'yaabe, nɛn bo, ti du ki ye *Yesu ya sɛm bo, ti ɲməbe usen tí kɔ Uwien ya ninbonl ya dubenku ni. ²⁰ *Yesu pɛkre' usɛnfaan wà dienh limiɛl, kí ñɛ u taa' u'ba ma ki tien' lituərl ki cère' kukpɛlcɛcɛnciɛnku kúa bore' Uwien ya ninbonl bolm mile nnə kɛrɛ' ne ti ji laa' usen tí kɔ lininbonl nnə ya dubenku ni. ²¹ Ti ɲməbe bitətuərciɛnb ya ciɛn uba, wɔn ne ɲməbe ticiɛnt Uwien den. ²² Nɛn bo, cère mɛn tí ñɛkn Uwien, kí li ɲməbe iyɛnmaale yà cuube, kí li ɲməbe mitekjim kí tí gben. Yesu bo, ti'fɛl bo wien ne, ka ji ɲməbe biil liba nin litɔl. Ni te tɛn bi taa' miñunm mə ɲa ɲməbe jəknt ne ki sīi' tɛ. ²³ Cère mɛn tí li lienh binib ya nun bó ti'dɛndɛnl bó, kí li

co lè kenken, ki la li ηendeh ti'gbenent, kime Uwien wà pùon' nnò yé umemòndaan ne. ²⁴ Cère men ti la gòh tób bo, kí li saakreh tób ya gbenent ηò kí fre kí li yíe tób, kí li sònh itùon yà mòn. ²⁵ La cère men ti dàan ti'táan ya baam ten biba dàan' ma ka ji bàareh, ama tí li cinbe kí saakreh tób ya gbenent, kime ninbi mònàn ben ki ye Yonbdaan ya wengbiin nekñ ní ηò. ²⁶ Ti bende' nà yé tigbemònt ηò kí cèkre' ti'yenm ki liebe' ki teh ibiere la, tuòrl ηa ji te kí fre kí ñen i ya biere. ²⁷ Nà sien' si: tí li gu nin bujewaambu ne lidaali là Uwien li bu binib tibuur, kí cère umucencièn ní wi bà yíe' u'ñòbu bó nnò. ²⁸ Ní ben ki ye unil saa' Moyis ya yiko ηò binib bile bii bita kun' imòn ki ye u mònbe ki saa' wò la, ba ní muò udaan cecèkm, bi li ku wò ne. ²⁹ Ní li tien mila ηò unil wà yin' Uwien ya Bijè fènm, ki ye misèm mà bo Uwien liebe' ki cuo' nin binib kujòtieku, ki ñen' wò ibiere ni ηa yé bonn, ki suke' *Mifuoñaanm mà bo Uwien tien' wò mimònmm nnò ya tudere ηa ní li bre kí gbien-i? ³⁰ Imòn, ti ben wà len' ki ye:

«Min ne li tu lifènl,
min ne li jiin unil ke u'tùon kpè ma bo,»
ki liebe' ki ye:

«Min Yonbdaan ne li bu n'nib tibuur.»

³¹ Unil lu' Uwien, limiel ya daan ya nuò ni la, ní bre udaan bo cèen ne.

³² Tière men ni là cin' iden yà ki laa' Uwien ya wenwenku nnò ni ya puoli bó nà là tien'. Ní là jin' ijend ki gbien', ki juun' ki mòn' limuol là faa cèen. ³³ Uyo uba bi là suke' ne, ki jènde' ne binib ke ya nun bó, ama uyo uba mò ni là sere' bi jèndeh binitób bà nnò mò ya cièk bó. ³⁴ Ní yé imòn ne, ni là ηmire' binib bà te lipekl ni nnò ya nunsiiir. Binib fie' ní'bont ne ni tuo' nin uyensange, kime ninbi nin ni'yul ben ki ye ni ηmòbe lifaal là mòn cèen, ki li tuu ki te. ³⁵ N'yaabe, nen bo, la ηende men ni' gbenent ni ηmòbe midum mà nnò bo, kime mí li cère ní le lisuul là yebe. ³⁶ Ní kpè ní li ηmòbe kuminku ne kí fre kí tien Uwien yíe nà ηò kí le u pùon' nà nnò. ³⁷ Kime ní kele' *Uwien ya gbònkù ni ki ye:

«Nì sien' waamu ne,
uyo wà sien' nnò ηa ji yé bonn,
wà we ní nnò
li baa ní wa ní taande.

³⁸ Wa yé ugbemòndaan n'nun bó,
li fuobe u'tekjim bo ne,
ama u liebe' puoli la,
n'yenm ηa ní li sònge u'bo.»

³⁹ Tinbi ben wòn, ta yé binib bà li liebe puoli kí juore fènm, ama ti yé bà teke' Uwien ki jin' be ní ηmère ne.

11

Mitekjim ya gber

¹ Tò, mitekjim yé kí li du ki ye a daan a li le nibonn nà nnò, a mònbe ki laa' nè ηò, kí li du ki ye ηa lenh tibont tà nin a'nunbu nnò mònbe ki te ne.

² Uyo bo yaab ya tekjim bo ne Uwien là len' bi'bo nà mòn.

³ Ti teke' Uwien ki jin', ne ki bende' ki ye wòn ne ñen' nà ke te nò nin u'ñòmaam. Nnò ne Uwien ñi' ta lenh tibont tà bo ki tien' ti lenh tà.

⁴ Abel là teke' Uwien ki jin', ne ki tien' lituòrl là mòn ki cèn' Kayen yaal, ki de' wòn Uwien. Nèn bo ne Uwien bù' Abel ugbemòndaan ki tuo' u'paabu. Nin Abel kpo' ma ke nnò, mitekjim nnò bo ne u biè ki lienh.

⁵ Enək là teke' Uwien ki jin', ne wən Uwien taa' wə ki don' paaki bó, kuum ɲa jin' wə. Uba ɲa ji laa' wə, kime Uwien taa' wə ki don' u'ba saan ɲə. Nĩ kele' *Uwien ya gbənkɔ ni ki ye: Uwien ya yɛnm là sɔnge' Enək bo ne ki yaan u' taa' wə ki don' paaki bó. ⁶ Unil ɲa ɲmabe tekjim la, wa rí fre kí sɔnge Uwien ya yɛnm, kime nĩ kpɛ wà kɛ nekndeh Uwien rí teke kí ji kí ye Uwien te ne, ne Uwien li su bà kɛ nuunh wə.

⁷ Nowe là teke' Uwien ki jin', ne ki tien' buñercenciɛnbu ki ɲmien' wən nin u'den yaab. Uwien là juə' ki tɔke' wə tibont tà ba laan lenh tù, tù lá li tien nnə bó ne u teke' tù tunəjɛr tule. Nnə ne Nowe wuən' ki ye uɲɛndun ya nib ɲmabe libiil Uwien saan. U'tekjim bo ne Uwien bù' wə ugbəmɔndaan.

⁸ Abraham là teke' Uwien ki jin', ne ki tuo' u'yin, ki bure' Uwien ye u li de wə udu wà wun li yé u'faal nnə bó, ki joh ka bɛn u joh nà bó. ⁹ U là teke' Uwien ki jin', ne ki fi' ki tĩ kən' udu wà Uwien là pùon' ki ye u li de wə wù nnə ni, ki yé ucaan ni' bó. U là pən' ininbon ne ki kəh len. *Isaak nin Sakəb bà yé lipuonl nnə mə ya faajib tɛn wən nnə mə là kəh ininbon ne. ¹⁰ *Abraham tien' nnə ki gu wə rí la kə udu wà ya dur ya tɛnpuun faa ta ɲmabe lum ni ne. Uwien nin u'yul ne kpankpaan' u li mɛ udu nnə ya dur ma bo, ne ki mən' tù.

¹¹ Nin Abraham là pore' ki gèbre' wə rí maa kibuk ma kɛ, u'po mə tonde' ki yé uɲəl nnə, u teke' Uwien ki jin' ma nnə ne Uwien cère' u maa' kibuk, kime u bɛn ki ye wən Uwien wà pùon' lipuonl nnə kpɛ bɛ rí li du u'bo ne.*

¹² Nɛn bo ne wən ujebaab *Abraham, wà là neke mikuum nnə laa' iyaabii i yɛbe ka ɲmabe kenku tɛn inmaabii nin likpentɛngbil.

¹³ Binib nnə kɛ là ɲmabe mitekjim ne ki tĩ baa' bi'kuum daali ka teke' Uwien là pùon' bɛ nà nnə. Ama bi'tekjim bo ne bi juə' ki laa' Uwien pùon' nà nnə nĩ te fənfəkm, ne bi'yɛnm sɔnge' ni'bo, ne bi len' binib ya nun bó ki ye bi yé bicɛnb ne uɲɛndun wuu ni ki gèbreh. ¹⁴ Binib bà lienh nnə wəngɛh nĩ wien ne ki teh bi nuunh udu wà yé bi'yu ne. ¹⁵ Bi bi maaleh bi ñɛn' udu wà ni bó ne la, bi bi laa' libònl ki liɛbe' ni' bó ɲə. ¹⁶ Ama imən, bi'nun mən bɛ rí kə udu wà mən ki gbien' ni ne, wun si Uwien den. Nɛn bo ne bi yin' Uwien bi'Wien la, na coh wə fɛ, kime u bonde' bɛ udu wà bi li kə u'ni.

¹⁷ Abraham là teke' Uwien ki jin', ne ki tuo' ki taa' u'bijebaab *Isaak wə rí tien lituərl uyo wà Uwien bikn' wə wə rí liike u'tekjim nnə nin Uwien là pùon' wə lipuonl ma kɛ ¹⁸ ki ye: «*Isaak bo ne a'lontunku li nəbe» nnə. ¹⁹ Abraham là bɛn u'yɛnm ni ki ye unil kpo' mənən la, Uwien li fre kí mekre wə. Nɛn bo ne Uwien jiiin' u'bijɛ *Isaak ki de' wə. Nĩ yé mimekrm ya nɛnɛnku ne.

²⁰ *Isaak là teke' Uwien ki jin', ne ki tien' *Sakəb nin Esawu Uwien ya mənɛm ki de' bi'wenl bo.

²¹ Sakəb là teke' Uwien ki jin', ne uyo wà u benh wə rí kpo nnə, u tien' Yosef ya buk kɛ buk Uwien ya mənɛm, ki ñi' ukpɛndə bo ki puke' Uwien.

²² Yosef là teke' Uwien ki jin', ne u tĩ neke mikuum ma nnə u tɔke' uyo wà Israyɛl yaab lá li siere kí ñɛ Esipt ni, ne ki tɔke' bɛ bi lá li tien ma u'kpəb.

²³ Moyis ya baambɛ là teke' Uwien ki jin', ne ki maa' wə ki bəle' wə inmaale ita, kime bi là laa' u mən, ne ba fɛnge ubɛr ble' likuəl là nnə.

* **11:11** Migbiirm miɛ ya ciim te bolm mile bo ne: Nin Abraham là pore' ki gèbre' wə rí maa kibuk ma kɛ, u'po mə tonde' ki yé uɲəl nnə, u teke' Uwien ki jin' ma nnə ne Uwien cère' u maa' kibuk, kime u bɛn ki ye wən Uwien wà pùon' lipuonl nnə kpɛ bɛ rí li du u'bo ne bii nin Sara là pore' ma kɛ ki tonde' ki yé uɲəl nnə, u teke' Uwien ki jin' ma nnə ne Uwien cère' u maa' kibuk, kime u bɛn ki ye wən Uwien wà pùon' lipuonl nnə kpɛ bɛ rí li du u'bo ne.

24 Moyis là teke' Uwien ki jin', ne ki tí kpére' ma nnò u yíe' ki ye bi la li yih wò Farahon ya bise ya buk, 25 ki cèkre' u'yenm ki ye bi jèndeh wòn nin Uwien ya nib la, ní mòn ki cèn' wò ní li te ibiere ni ki jinh unmaa wà ña ní wòke. 26 U là ben ki ye bi yuandeh wò Uwien ya Nigendke bo la, ní mòn ki cèn' nin wò ní le Esipt ya faal ke, kimé u'nun là ce, u lá li le lisuul là nnò bo ne. 27 U là teke' Uwien ki jin', ne ki siere' Esipt ni ka fenge' uBer ya benpiebe, u'fél ña wòre', kimé u te ten unil wà laa' Uwien wà ba lenh wò ne. 28 U teke' Uwien ki jin', ne ki cère' Israyel yaab tien' Pak ya nacenku, ne ki taa' misèm ki fanfaan' inañoon bo, ño Uwien ya tond wà kuuleh nnò la me Israyel yaab ya bujebukpiekmu.

29 Israyel yaab là teke' Uwien ki jin', ne ki puore' miñunciennmónnmónm ten bi cuonh liwel bo ne. Ama Esipt yaab ben bikn' ne ki luò'. 30 Israyel yaab là teke' Uwien ki jin', ne ki taa' iwien ilole ki cuon' ki linde' Seriko ya du, ne liguonjel là guon' wù nnò lu'. 31 Ujenkpend Lahab là teke' Uwien ki jin', ne ba ku' ki yekn' wòn nin binib bà yíe' Uwien ya ñobu bó, kimé u là teke' Israyel yaab ya pinpingb kucènku mòmnmóm.

32 N li bie kí len kí ye ba kí pukn-i? N ye ní tùore kí len Gedeyon nin Barak nin Samsan nin Jette nin *Dafid nin Samiel nin *Uwien ya ñobonsoknb ya gber la, uyo li pòre nni. 33 Bi'ni biba là teke' Uwien ki jin', ne ki faake' nin biberb ki fie' bi'du ki tien' bi'yi, bitòb cère' binib kpíen' tigbemònt ya sen, bitòb laa' Uwien là pùon' nà nnò, bitòb pi' icind ya ñuon ya fre' ki tien' be niba, 34 bitòb kpiin' umufaa, bitòb ñmère' ba fre' ki ku' be nin jusiek, bitòb ña là ñmòbe tuòm, ki ji tien' bitòdenb, ki ñmòbe lifèl butòbu ni, ki sen' ki gbele' idutò ya sojambé. 35 Bipiib biba mò là teke' Uwien ki jin', ne Uwien cère' bi mekre' bi'yaab bà kpo' nnò ki jiiin' ki de' be. Bi jènde' binib biba mò, ki nuunh be ní wíe Uwien ya sen ño kí ñmère ne, ne ba tuo', kimé bi là nuunh be ní lá mekre bitenkpiib ni ño kí le mifuobm mà mòn ki cèn' fenfennò yaam ne. 36 Binib biba mò tuo' isuk, bi ñi' be inalebe, ki lòle' be tikudòkr ki pekñ' be. 37 Bi yèke' bitòb iten ki ku' be, ki jje' ki yekre' bitòb nin kanpintajuk, ki ku' bitòb nin kijusiek, bitòb ña ñmòbe bonn, ki cuonh ki lindeh ki guo tipegbont bii tiwògbont, bi jèndeh be cèen, ne ki teh be nà bre. 38 Ben bo unendun ña kpe be ní li yé u'nib. Ne bi cuonh ki lindeh, ki joh ijuon nin kupenpelku bó, ki kòh tijòlulnt nin ifele ni. 39 Nin Uwien len' binib nnò ke bo nà mòn bi'tekjim bo ma ke nnò, ba laa' u là pùon' ki ye u li de be nà nnò. 40 Kimé Uwien là juo' ki bonde' te tibont tà mòn ki cèn' tibont ke. Nen bo ne wa ní cère be ní kpíe kí li yé u sien' be, be ní li yé bidènd bà kí dàan te.

12

Ti li ñmòbe kuminku ijend ni

1 Tò, bi ya nib ke yé bimònkunb ne ki guon' ki linde' te ki yebe cèen. Nen bo, cère men tí wíe nà ke yé ti'bo litukl nin ibiere ya jebeh te ikele ke na faa nnò, kí li ñmòbe kuminku, ki bò minònm bo ki cuube Uwien sien' te tí sen kí baa nà saan. 2 Cère men ti'nun ní li ce *Yesu bo. Wòn ne pekre' mitekjim ya sen, ne ki cèreh mí kpíen' ni'donbó ki joh. U tuo' udòpòpòon bo ya kuum ka sen' fe, kimé u là ben ki ye u lá li le uyensonge. Fenfennò u ke Uwien ya berbiek ya jie bó ne. 3 Imòn, maale men Yesu bo, kí liike bibíerdenb là nende' wò ki jènde' wò ma bo u tuo' ni'ke, ño ki la cère uyensaa ní jènde ni'gbenent. 4 Ni mòh ni la li teh ibiere ma, na laan mòn' ki tí baa' ní yé

mikum la, ní kpo. ⁵ La sunde men Uwien tóke' ne ná ki de' ne lifél nnó bó ten bibaa gbiereh u'bumu ma bo. U ye:
«N'buke, la yie Yonbdaan ya tudere.

U kónh nin ñe la,
la cère a'yenm rí saa.

⁶ Kimε Yonbdaan yie wà la,
u diéh u ya tub ne.

U ben wà ke yé u'buk nnó
u ñih wón ne.»

⁷ Tuo men kí jí ijend, kimε í cekndeh ne ne. Ni yé Uwien ya bumu ma nnó ne u diéh ní'tub. Kí le buk te ñó kí'baa ña diéh kí'tub-i? ⁸ Uwien ña dèrè' ní'tub ten u diéh u'butómu ya tub ma bo la, na yé u'bumu, ni yé ikpiéb ne. ⁹ Ní yé tí'baambe bà yé binib nnó diéh tí'tub kí cekndeh te tí boh be la, ní lí tien mila ñó ta jí lí tuo Baa wà te paaki bó ya tudere, kí le limiel-i? ¹⁰ Imón, tí'baambe taa' uyo wà kí diéh tí'tub be rí cekn te bí yie ma bo nnó ña fòke, ama Uwien wón diéh tí'tub tí'mónm bo ne, ñó tí la ñmòbe jòknt ten wón Uwien ña ñmòbe jòknt ma bo ne. ¹¹ Bí dèrè' unil ya tubl itàan yà bo la, u'yenm ña sänge, ní yé uyensaa ne u'bo. Ama ní ya puoli bó, ní jí yé bà tuo' bí dèrè' bí'tub kí gbiere' be nnó bo uyenduón ne, kí cèreh bí teh nibonn ná cuube.

¹² Nen bo, túòre men kí sere, kí lí co ní faa. ¹³ Túòre men kí cubn ní lí kpíen isen yà, ñó idien la sikre í'tengbiemu ama yé rí faake.

Kristo yó lí fuobe ma bo

¹⁴ Lí nuunh men ní lí ñmε nin unil ke, kí lí pε Uwien ya sen bo nin ní'fèl ke. Nnó ña ní la, uba mónón ña rí le wó. ¹⁵ Lí ben men, kí la cère uba rí lúo Uwien ya juokm, kí la cère ní'ni uba rí lí te ten tisitontont, kí kpíen ñó kí tuke fénfénm kí baa bà yebe bo kí tuln be. ¹⁶ Lí ben men, kí la lí teh sònsòndl, kí la lí likeh Uwien ya bont fénm ten Esawu là tien' ma kí kuòrè' u ñmòbe kibucienk ya kpele wà nnó, kí teke' tíjier kí jin' nen saan. ¹⁷ Ní ben kí ye ní ya puoli bó ne u jí là lá nuunh u'baa rí tien wó Uwien ya mónm ne wa cenge' u'bó. Nín u muó' kí gbáan' ma ke nnó u'baa ña lèbre' yenmaale*.

¹⁸ Ní nekn' Uwien saan ma nnó, na yé ní laa' bí ní cii' Israyel yaab là laa' ná nín bí cii' ná Sinayi ya juól ya ñiel nnó ne. Bí là laa' umufafaa uba teknh lí'bo piébu piébu, kí laa' ní bíike' cinm, kí laa' kutafaabiiku, ¹⁹ kí cii' linatunl liba ya muó bó, kí cii' unieke uba bó. Bí cii' unieke nnó bó ma nnó ne kí gbáan' kí ye ba jí yie be rí liebe kí cii' ñábonl liba kí pukn. ²⁰ Kímε unieke nnó ye ná nnó faa bí'bo ne. U ye:

«Wà ke mé' líjuól nnó la,
ba ní yé kiwenk mónón la,
be rí yèke iten kí ku.»

²¹ Nà là tien' nnó là ñmòbe bujéwaanbu cεen, ne Moyis len' kí ye:
«Bujéwaanbu ñmòbe nni haali n'gbenent ke tí ñòh.»

²² Ama nínbí wón, ní nekn' líjuól là bí yih lè Siyón ya juól nnó, kí nekn' Uwien limiel ya daan ya du. Wun sí: Yerusalem wà te paaki bó. Uwien ya tondb turbenm te wun ní ne kí jèleh kunacenku. ²³ Nínbí baa' licèkl là ní nnó ya nib yé Uwien ya bukpiekmu mùa ya yel kele' u'saan paaki bó nnó ne. Ní baa' Uwien wà buh unjendun ya nib ke tibuur nnó saan ne. Ní baa'

* **12:17** Migbiirm mie ya ciim te bolm mile bo ne: Nín u muó' kí gbáan' ma ke nnó u'baa ña lèbre' yenmaale bí nín u muó' kí lèbre' u'tetem ma ke nnó, wa fre' kí lèbre' niba, kímε uyo nnó gèbre' ñó.

binib bà cuube, u cèrè' bi yé u yíe bɛ́ rí li yé bidɛ̀nd bà nnɔ́ saan nɛ. ²⁴ Ní baa' *Yesu saan nɛ. Wɔ̀n nɛ sere' Uwien cuo' nin binib kujɔ̀tiefɛ̀nku kùà nnɔ́ ní. U ya sɛ̀m nɛ puube' kí tien' tɛ́ binib bà ɲa ɲmɔ̀be jòknt. U'sɛ̀m nnɔ́ ya gbɛ́r ɲmɛ́ kí cɛ̀n' Abel yaam ya gbɛ́r.

²⁵ Liike mɛ̀n ni'yul bo, kí la yíe ka rí cenge wà lienh nɛ nnɔ́ bó. Moyis là tɔ̀ke' binib Uwien ya gbɛ́r kitink bo, ba cenge' u'bó nɛ ka ɲɛ̀n' utudɛ̀rɛ́ ni. Ní li tien mila ɲɔ́ tinbi bà Uwien lienh tɛ́ haali paaki bó nnɔ́ ta tɔ̀nge' u'gbɛ́r la, tí li ɲɛ́ utudɛ̀rɛ́ ni? ²⁶ Wɔ̀n wà ya niɛ̀ke là jènge' kitink uyo bo nnɔ́, tí len' fɛ̀nfɛ̀nnɔ́ kí ye: «N lí liɛ̀be kí cèrɛ́ kitink rí jènge; na yé kitink baba, kutaaku mɔ́ jí lí jènge nɛ.» ²⁷ U len' nà kí ye: «Kí liɛ̀be kí cèrɛ́ nnɔ́» ya tingi sí: u ɲɛ̀n' tibont tà kɛ́ nnɔ́ lí jènge nɛ wɔ́ rí taa tú kí ble ukɛ̀le bo, kí dàan tà ɲa rí jènge tun rí lí tuu kí tɛ. ²⁸ Nɛ̀n bo, tí faare mɛ̀n Uwien kimé u de' tɛ́ udu wà ɲa rí jènge kí yé tí'yu nɛ. Cèrɛ́ mɛ̀n tí lí pukeh wɔ́ u yíe ma bo, kí lí tuonh u'ɲòbu bó, kí lí boh wɔ́. ²⁹ Imɔ̀n, tí'Wien tɛ́ ten umu nɛ kí wih kí ɲèrɛ́h tibont kɛ́.

13

Kristo yɔ́ lí tien ma kí lí sɔ̀nge Uwien ya yɛ̀nm

¹ Lí tuu kí yíe mɛ̀n tɔ̀b tɛ̀n ninjiɛ́b yíe tɔ̀b ma bo. ² La sunde mɛ̀n kucɛ̀nku ya tekɛ́ bó, kimé biba teknh binib kucɛ̀nku nɛ kí tí teke' biba kucɛ̀nku ka bɛ́n kí ye bi yé Uwien ya tondb nɛ. ³ Lí tien mɛ̀n lipekl ya nib bó tɛ̀n ní' mɔ́ tɛ́ lipekl ní nɛ, kí lí tien bi jèndeh binib bà nnɔ́ bó tɛ̀n bí jèndeh ninbi nɛ.

⁴ Unil kɛ́ rí lí boh upiikuɔ́n. Unil nin u'po la lindeh tɔ̀b ya puoli bó, kimé Uwien lí bu binib bà kɛ́ tɛ́h lisɔ̀nsɔ̀ndl nin linɔ̀ɲmaal nnɔ́ tibuur.

⁵ La taa mɛ̀n ni'yul kí kpɛ̀le ilike. Cèrɛ́ mɛ̀n ní'yɛ̀nm rí lí sɔ̀nge ní ɲmɔ̀be nà bo. Kimé Uwien mɔ̀nɔ̀n len' kí ye: «Imɔ̀n, ma rí sunde a'bó, ka rí wíe ɲɛ́ mɔ́.» ⁶ Nɛ̀n bo nɛ tí'ni unil kɛ́ lí fre kí ɲí lifɛ̀l kí len kí ye: «N'Yonbdaan nɛ se n'ciɛ́k bó, ma fɛ̀nge bonn.

Unisaal lí fre kí tien nni ba?»

⁷ Lí tien mɛ̀n ní'ciɛ̀nb bà wɔ̀kn' nɛ Uwien ya gbɛ́r nnɔ́ bó, kí liike bí'fuobm là tí fɔ̀rɛ́' ma bo, kí tɛ̀kn bí'taanl ní mitekjim ya sɛ̀n ní. ⁸ *Yesu Kristo ɲa lèbreh. U là tɛ́ ma bo nnɔ́ u biɛ́ kí tɛ́ nnɔ́ nɛ dinnɔ́ kí lí tuu kí tɛ́ nnɔ́ nɛ. ⁹ La cèrɛ́ mɛ̀n binib rí taa miwɔ̀knm mà kɛ́ ya bol ɲa kpe sɛ̀n kí lɛ̀rɛ́ nɛ. Uwien ya juokm nɛ dienh tɛ́ mituɔ̀m la, ní mɔ̀n. Ní cèrɛ́' tíjier ya kùɔ̀n yɛ̀n wɔ̀n la, ya lí toreh binib bà pɛ́ i'bo fiebu. ¹⁰ Tí ɲmɔ̀be liponpuol liba, nɛ *Sufɛ́mbɛ́ bà yé bitɔ̀tuɔ̀rkaab Uwien ya ninbonl ní nnɔ́ ɲa ɲmɔ̀be sɛ̀n bɛ́ rí jí lí'bo ya jier, ¹¹ kimé bitɔ̀tuɔ̀rciɛ̀nb ya ciɛ̀n tukeh tíwɛ̀nt tà ya sɛ̀m, kí kɔ̀h Uwien ya ninbonl ya dubɛ̀nku bó kí tɛ́h ibiɛ̀rɛ́ ya fèrm ya tuɔ̀rl nnɔ́ bí ɲɛ̀ndeh tú udu ya gbɛ́ nɛ kí tí wíndeh. ¹² Nɛ̀n bo nɛ bí là ɲɛ̀n' Yesu udu ya gbɛ́ kí tí ku', ɲɔ́ u'sɛ̀m rí ɲɛ̀n udu ya nib ya biɛ̀rɛ́. ¹³ Nɛ̀n bo, cèrɛ́ mɛ̀n tí ɲɛ́ kí cɛ̀nde wɔ́ udu ya gbɛ́ kí mɔ́ rí tuo bí suke wɔ́ isuk yà nnɔ́. ¹⁴ Kimé tí kɔ̀h udu wà ní kitink kíɛ́ bo ɲa rí lí tuu kí tɛ. Ama tí'nun mɔ̀n tí là lí kɔ́ udu wà ní wenli bo nnɔ́ bo nɛ. ¹⁵ Wɔ̀n *Yesu bo, cèrɛ́ mɛ̀n tí lí pɛ̀keh Uwien uyo kɛ́, kí lí geh iyuon kí tɔ̀keh binib kí tɛ́h u yé Yonbdaan. Nɛ̀n nɛ yé lituɔ̀rl là tí tɛ́h lè kí dienh wɔ̀n Uwien. ¹⁶ La sunde mɛ̀n tɔ̀b ya mɔ̀nm ya tienm bó, kí lí gbíinh ní'bont nin tɔ̀b. Nɛ̀n nɛ tɛ́ ten lituɔ̀rl kí sɔ̀nge Uwien ya yɛ̀nm.

¹⁷ Lí boh mɛ̀n ní'ciɛ̀nb, kí lí tuonh bí'ɲuɔ̀n bó, kimé bɛ̀n nɛ líkeh nɛ, kí lá lí tɔ̀ke' Uwien bí líliike' nɛ ma bo. Ní boh bɛ́ la, bí lí sɔ̀n bí'tuon nin uyɛ̀nduɔ̀n nɛ. Nnɔ́ ɲa rí la, bí lí sɔ̀nh kí dunh nɛ, nɛ na rí tore nɛ.

¹⁸ Li kàareh mēn ki dienh tē. Ti bēn ti'yēnm ni, ki ye ta ηmabe biil, kime ti nuunh tí li teh nà mōn nē isēn kē ni. ¹⁹ N li tū̀reh ki gbáanh nē nē, ní li kàareh ki dienh nni ηɔ Uwien rí de usēn rí liebe ní ni'saan tonm.

Ikaarfərke

²⁰ Uwien nē yé uyenduɔn ya daan. U cèrē' ti'Yonbdaan *Yesu wà yé upekpaacien nnɔ mēkre' bitenkpiib ni. U ya sēm bo nē Uwien cuo' nin binib kujɔtieku kùà ηa ηmabe gbenm. ²¹ Uwien bugbēn rí cèrē ní li frēh kí teh mīmōnm isēn kē ni, kí li teh u yíe nà. Wɔ rí cèrē *Yesu Kristo bo, tí li teh nà sɔnge u'yēnm. Wɔn *Yesu Kristo nē si ukpieke uyo kē. Ami.

Tigbefərkaar

²² N'yaabē, n gbáanh nē nē, ñikn mēn kí cenge n kele' tigber tà rí saake ni'gbenent nɔ; ma li kele' ní fəke mōnɔn. ²³ Ní li bēn kí ye bi wiē' ti'ninjē Timote ηɔ. Ní yé u baa' n'saan tonm la, min nin wɔn li təke kí baa kí lē nē. ²⁴ Fuonde mēn ni'ciēnb nin Uwien ya nib kē. Itali yaab fuondeh nē. ²⁵ Uwien rí juoke ni'kē.

Kugbɔnku kua Saak kele' kù nnɔ Nà wɔngeh kugbɔnku kuu te ma bo

Tigber tà te Saak ya gbɔnku ni yé miwɔknm nɛ ki saakreh Kristo ya táan yà te uɛndun ni ni'ke saan nnɔ ya nib ya gbenɛnt. Saak kele' tù ki de' binib bà nnɔ lii yé Sufmbɛ bà teke' Kristo ki jin' nɛ.

Kugbɔnku kuu wɔngeh Kristo yaab miyɛnfuom mà li tore bɛ, bɛ ní li fuobe mitekjim ye ma bo nɛ. Unil teke' Uwien ki jin' la, u li sɔnh mitekjim ya tùon nɛ. U'tùon nnɔ wɔngeh ki teh u fuobe mɔnmɔnm Uwien ya nun bó (2:14-26).

Kugbɔnku kuu ni Saak tɔkeh bà ya nun mɔn bɛ ní lɛ lifaal nɛ ki teh bi la li likeh bijiinb fɛnm. U tɔkeh bifaaɗɛnb mɔ ki teh bi taah bi'faal ki teh nà nnɔ nɛ cèreh bi'faal nnɔ ɲa mɔn (5:1-6).

Kugbɔnku kuu ya fɔrm tɔkeh Kristo yaab ki teh bɛ ní li toreh tɔb, kí li kàareh ki dienh tɔb, kí li toreh bà wie' tigbɛmɔnt ya sɛn bɛ ní liebe kí paan usɛn nnɔ bo (5:7-20).

Ifuonde

¹ Min Saak, n yé Uwien nin Yonbdaan *Yesu Kristo ya tonsɔnl nɛ. N kieh kugbɔnku kuu ki fuondeh ninbi Israyel yaab ya baamul piik nin ile ya nib* bà yere' ki te uɛndun kɛ ni nnɔ nɛ.

Li ɲmɔbe mɛn kuminku mibiikm ni

² N'yaabɛ, *mibiikm mà kɛ ya bol lá tu' nɛ la, cère mɛn ni'ke ní li yé ni'bo uyɛnɲmaaciɛn. ³ Kime ni ben ki ye mibiikm lu' ni'bo ɲɔ na wie' ni'tekjim la, m̄ faakreh nɛ ki dienh nɛ kuminku. ⁴ Cère mɛn ni'minku nnɔ ní t̄i fɔre ɲɔ ní li yé binib bà mɔn ki t̄i gben' ka pɔre' niba. ⁵ Ni'ni miyɛnfuom pɔre' wà la, wɔ ní miɛ mè Uwien wà ɲmɔbe tinimɔnt ki dienh binib kɛ faala, ka tiigeh uba nnɔ, nɛ u li de wɔ m̄. ⁶ Ama wɔ ní miɛ nin mitekjim, ki la li ɲmɔbe yɛnmaale ilele, kime unil ɲmɔbe iyɛnmaale ilele la, u naan tɛn iɲungbegbel yà kutafaaku joh ki findeh yé nɛ. ⁷ Udaan la li maaleh ki teh u li lɛ niba t̄i Yonbdaan saan nɛ. ⁸ U ɲmɔbe iyɛnmaale ilele nɛ, ka ben u li cinbe kí tukn yà u'tùon kɛ ni.

Tijiint nin lifaal ya gber

⁹ Kristo yɔ wà yé ujiin la, wɔ ní li poknh, kime Uwien kpieke' wɔ ɲɔ. ¹⁰ Wà mɔ yé ufàadaan la, u'mɔ ní li poknh, kime Uwien jiiin' wɔ tingi ɲɔ. Ufàadaan li gèbre ten mimɔpuum sokreh ma bo nɛ. ¹¹ Uwien puɔ' ki ben' ki se' timuɔr la, t̄i yuɔnh nɛ, nɛ tu'puum ní sokre, ka ji ɲmɔbe ɲuɔrku. Nnɔ nɛ ufàadaan nin u'tùon kɛ li juore fɛnm.

Mibiikm ya gber

¹² Unil wà *mibiikm tu' wɔ ɲɔ u ɲikn' ka lu' mi'ni la, Uwien ya mɔnm te u'bo, kime u ɲikn' *mibiikm ni ki t̄i gben' la, u li lɛ limiel. Li ya suul nɛ Uwien pùon' ki ye u li de lè binib bà yíe wɔ nnɔ. ¹³ *Mibiikm tu' wà la, u la ye Uwien nɛ biike' wɔ, kime niba ɲa ní fre kí sure Uwien wɔ ní tien nà bre, nɛ u'mɔ ɲa ní sure nil wɔ ní tien nà bre. ¹⁴ Ama unil kɛ ya nunfɔke nɛ

* 1:1 Israyel yaab ya baamul piik nin ile ya nib nnɔ li fre kí li yé Uwien ya nib kɛ mɔ.

díeh wə tícuar ki coh wə. ¹⁵ Unil ηməbe ununfəke ki gbien' la, u cèreh u teh ibiere nε. Ibiere nnə mə tɪ yɛbre' ki gbien' la, ɪ tukeh wə ki joh mikuum ni nε.

¹⁶ N'yaab bà n yíe bε, la li lereh mɛn ni'ba tuu ya bont ni: ¹⁷ Mipum mà kε mən ki tɪ gben', ñeh paaki bó nε. Mí ñeh Uwien wà ñen' tiwenwent tà te paaki nnə saan nε. Wən nε ηa lèbreh, ka jèngèh, ka ηməbe cinñunl mə. ¹⁸ U yíe tε, ki cèrè' ti tien' u'yaab kí ñε u'gber tà yé tigbɛm̀nt nnə bo, ηə tɪ li yé u ñen' tibont tà kε nnə ya sɛnlierb nε.

Li cengeh mɛn ki li teh ni ciuh nà nnə

¹⁹ N'yaab bà n yíe bε, bende mɛn kí ye nɪ mən unil kε rɪ pele itub kí li cengeh nε, ama wə rɪ cuo u'lɛnl, ki la cère u'benku ni mə rɪ li beh tontonm, ²⁰ kimε unil ya benku ni ben' la, wa ji teh nà cuube Uwien ya nun bó. ²¹ Nɛn bo, wíε mɛn nà kε li kuən nε tijəkt nin mibierciɛnm ya t̀on kε. Teke mɛn tigber tà Uwien tien' t̀u ni'ni nnə nin lifəsəngl, tun nε li fre kí ηmíen nε.

²² La cèreh mɛn ni'yɛnm rɪ li sɔngɛ Uwien ya gber ya cengm baba bo, li teh mɛn t̀u ye ma bo nnə mə. Na teh nnə la, ni lereh ni'ba nε. ²³ Unil cenge' Uwien ya gber, ka teh t̀u ye nà nnə la, u te tɛn wà liike' u'ba kinunliik ni nε. ²⁴ U liike' ki siere' la, i ya t̀aan bo, u pək kí sunde u bi laa' u'ba len ma bo nε. ²⁵ Ama unil sekn' yiko ki bende' u yé yikomənmən, ki yé yiko wà li ñen wə ibiere ya yonbt ni, ki pε u'bo, ka yé yensundm ya nil, ki teh u ye ma bo la, Uwien ya mənɪm li te udaan bo u't̀on kε ni nε.

²⁶ Unil ye u pε Uwien ya sɛn bo, ka coh u'lɛnl la, u lereh u'ba nε. Nε u'Wien ya sɛn bo ya paanm nnə mə yé fɛnm nε. ²⁷ Uwien ya sɛn bo ya paanm mà mən kí ñaan wən ti'Baa Uwien ya nun bó si: kí li toreh mutɛnkpiibumu nin bikpopiib bi'j̀end ni, kí li coh a'ba, ki la cèreh uɲɛndun ya jəknt kəh ηε.

2

La buh mɛn uba ki cɛn' utə

¹ N'yaabε, ninbi bà teke' ti'Yonbdaan *Yesu Kristo wà ηməbe ukpieke ki jin' nnə, ji la ηməbe mɛn gɛngɛnde. ² Kí lε uba baa' kí lá kən' ni'taanl ya duku ni, kí pii miñəkm ya gbiɛk, kí guo tikpɛlcɛm̀nm̀nt; nε utə mə baa' kí yé ujiin, kí guo ikpɛlcɛyɔyɔl la, ³ ni selndeh wà guo tikpɛlcɛm̀nm̀nt nnə cɛen nε, kí təkε wə kí ye: «Sin, kɛle niε saan kibiek kà mən bo,» kí təkε ujiin nnə mə kí ye: «Sin, sere niε bó» bii «Kɛle tink ni n'taan bó.» ⁴ Nɛn nε wəngɛh kí teh ni ηməbe igɛngɛnde ni'ni, kí buh təb tibuur nin iyenmaalbiere.

⁵ N'yaab bà n yíe bε, cenge mɛn, Uwien gɛnde' binib bà yé bijiinb uɲɛndun wuu ni ηə bε rɪ li yé bifáadɛnb mitekjim bo, kí li yé Uwien ya bɛl ya faajib. U là p̀on' kí ye u li de lè binib bà yíe wə nnə nε. ⁶ Ama ninbi yih bijiinb fɛnm nε, kí boh bifáadɛnb. Bi lε ba wəbndeh nε kí taah nε kí jondɛh tibuur-i? Na yé bɛn bifáadɛnb-ii? ⁷ Bɛn nε ηa saah *Yesu ya yel-ii? Li ya yeñaanl nε ηa cère' ni yé Uwien yaab-ii?*

⁸ Tə, yiko wà te *Uwien ya gbənkɪ ni kí cɛn' u'tə nnə ye: «Li yíe a'tə tɛn a yíe a'ba ma bo.» Ni boh wə mənɪnm la, ni teh nà mən nε. ⁹ Ama ni ηməbe igɛngɛnde ni'ni la, ni teh ibiere nε. Nε yiko nnə li cère bε rɪ biin nε, kimε na bon' wə. ¹⁰ Wà kε boh yiko ya gber kε, ka lá bon' tuba mənɪn la,

* **2:7** Migbiirm miε ya ciim te bolm mile bo nε: Bɛn nε ηa saah *Yesu ya yel-ii? Bii bɛn nε ηa saah liyeñaanl là Uwien de' nε lè nnə-oo?

wa bon' yiko ke ne. ¹¹ Kime wà len' ki ye: «La teh nanmaal nnò», wòn ne liebe' ki len' ki ye: «La ku nil m̀.» Nà tien' nanmaal ama ki nín ku' unil la, ña bon' yiko nnò ke ne. ¹² Li lienh m̀en, kí li sòn h ten binib bà Uwien li bu be tibuur yiko wà cèreh binib ñeh ibiere ya yonbt ni nnò bo. ¹³ Kime wà ña muòh cecèkm la, Uwien m̀o li bu wò tibuur, ka rí muò wò cecèkm. Ama wà muòh micècèkm ña jie buur ya daali.

Mitekjim mà ña ñm̀obe tùon ya gb̀er

¹⁴ N'yaabe, unil len' ki ye u ñm̀obe mitekjim, ka sòn h mi' tùon la, u ñm̀obe kpèle-ee? U'tekjim nnò li fre kí ñm̀ien wò-òò? ¹⁵ Tò, kí le ni'ninje uba bii ni'ninse uba rí li te ka ñm̀obe wengolkaar, ka ñm̀obe daali ke daali ya jier, ¹⁶ ne ni'ni uba rí ji rí take be kí ye: «Ni'yaam rí li ñme, tí gole m̀en, kí ji kí gbo,» ka de' be ná p̀ore' be la, ní ñm̀obe kpèle-ee? ¹⁷ Nnò ne mitekjim mà m̀o ña sòn h tuonl la, mí yé f̀enm ne.

¹⁸ Tò, uba li ye: «Uba ñm̀obe mitekjim, ne utò sòn h itùon.» N'm̀o li jiin' udaan kí ye: «Laan wuòn nni a'tekjim mà ña sòn h tùon nnò, ño min ya tùon rí wuòn ñe kí ye n ñm̀obe mitekjim.» ¹⁹ A teke' ki jin' ki ye Uwien te uba ne. A tien' ní m̀on ne. A nín li bèn kí ye isenpol m̀o teke' ki jin', ne ki te bujewaancienbu ni. ²⁰ Ujòr sin, a yíe rí wuòn ñe kí ye mitekjim mà ña sòn h tùon la, mí yé f̀enm ne-ee? ²¹ Ti'yaaje *Abraham ya tùon bo ne Uwien là ye u yé ugbem̀ndaan ki cuube u'saan, kime u là tuo' Uwien ya ñòbu bó ne ki taa' u'bijè *Isaak wò rí tien lituòrl liponpuol bo. ²² A laa'-aa! U là ñm̀obe mitekjim ne ki sòn h mi' tùon m̀o. U' tùon nnò ne wuòn' ki ye u teke' Uwien ki jin' im̀on. ²³ Ní tien' ten ná là kele' *Uwien ya gb̀onku ni ne. Ní kele' ki ye: «*Abraham teke' Uwien ki jin', nen bo ne Uwien là bù' wò ugbem̀ndaan,» ki yin' wò u'jò. ²⁴ Ni laa'-aa! Itùon bo ne Uwien bùh unisaal ugbem̀ndaan, na yé mitekjim baba bo ne.

²⁵ Nnò ne Lahab wà là yé ujenkpend nnò teke' Sosuwe ya tondb kuc̀enku, ki t̀ake' be ki ye be rí taa usenpaanke kí liebe kí kun. Nen bo ne Uwien bù' wò ugbem̀ndaan.

²⁶ Tò, tigbenent ña ñm̀obe fuorku la, tù kpo' ma nnò, nnò ne mitekjim mà m̀o ña ñm̀obe tùon la, mí m̀o kpo' ne.

3

Li coh men ni'len

¹ N'yaabe, la li nuunh m̀en ni'ke rí li yé biwònwòknb, kime ni bèn ki ye Uwien li bu tinbi bà wòknh nnò tibuur nè rí li faa kí cèn binitòb ke. ² Kime ti'ke biih isen yà yebe ni ne. Unil lienh ka t̀ureh ki biih la, wòn ne m̀on ki tí ghen', ki li fre kí cuo u'ba. ³ Ti kuòndeh itaan ya ñuòn ni mugbiemu, yí rí li ciuh ti'ñuòn bó ño tí li freh ki pekreh yí ne. ⁴ Liike m̀en, inercien yebe ki kpè ma bo. Ama kutafaabiiku fii' ki tureh yí la, biñerkurb taah tiñekurlenbent tà ki kùreh yí, ki cèreh í joh bi yíe ná bó nnò waa ne. ⁵ Nnò ne lilènl m̀o yé nibonwawaann tigbenent bo, ama li nín wòngèh li'ba ki gbiekeh tibont tà yebe ni ne. Liike m̀en, kimukuònk li fre kí cèrè lifuòciènl rí teke umu. ⁶ Tò, lilènl m̀o te ten umu ne, ki yé mibièrm ke ñeh ná saan ki te ti'gbenent bo. Lí kuòndeh ti'gbenent ke tijòknt, ne ki wíndeh ti'fuobm ke. Lilènl ya mu nnò naan umu wà ña rí kpiin nnò ya mu ne. ⁷ Unisaal freh ki lèreh ki coh kumuòku ni ya went ke ya bol nin inuòn ke ya bol nin tiwènt tà fuunh kubenku bo ke ya bol nin ijen ke ya bol kí dieh. ⁸ Ama lilènl len, uba ña rí fre kí cuo lè, li lèbreh ni'ke bó ne, ki bre ten tilòbr, ki kuuleh. ⁹ Ti taah lilènl ne ki p̀èkeh Baa Yonbdaan, kí liebe' kí taah len ne

ki wiēnh binib bā wōn Yonbdaan Uwien ñen' bε, bi naan wō nnō miñūum.
 10 Buñōbaabu búa pèkeh wōn Yonbdaan Uwien nnō, bun nε liebe' ki wiēnh
 binib mō miñūum. N'yaabe, na mōn nε rí li te nnō. 11 Liñunbunl liba li fre
 kí bunge uñunbúnnun uba ni miñunm mà ημε nin mà lεke nba bo-oo?
 12 N'yaabe, bukenkenbu li fre kí lùon isàan-i*? Bii isiin yà bi taah i'bii ki
 ηeh fen nnō li fre kí lùon ikenken-ii? Nnō ne liñunbunl liba mō ηa rí fre kí
 bunge miñunm mà lεke nin mà ημε nin mà ηme nba bo.

Miyenfuom mà ñen' paaki bó

13 Unil te ni'ni ki ηmabe miyenfuom nin mibenm la, wō rí cère
 u'tetemōnmōnm rí wuōn kí ye u ηmabe mε, kí li ηmabe lifēsōngl, kí li
 ηmabe miyenfuom u'tùon ke ni. 14 Ama iponponbbiere yebe ni'fèl ni, nε
 ni ηmabe kunanierku tōb bo la, la pèkeh mēn ni'ba ki nendeh ki teh ni
 yé bigbemōndēnb. 15 Mi ya yenfuom ya bol ηa ñen' paaki bó, ama mī yé
 uñendun nin unisaal ya yenfuom nε, ki tonde' kí yé usenpol yaam. 16 Kime
 iponponbe nin kunanierku te nà saan la, fēnfēnm nin itùonbiere ke ya
 bol mō te nen nε. 17 Ama miyenfuom mà ñen' paaki bó nnō, ηa ηmabe
 jōknt, nε ki diēnh uyenduōn, ki cèreh kuñōtaaku te, ki cèreh unil muōh
 u'tō micεckm, kí sōnh itùonmōnmōn. Mi ya yenfuom ηa ηmabe gēngēnde,
 ka cèreh nil yé ñuōn ilele ya nil mō. 18 Bā nuunh binib ya yenm rí li dō nnō,
 bi sōnh uyenduōn ya tùon nε, nε bi'tùon nnō cèreh binib teh nà cuube
 Uwien ya nun bó.

4

Uñendun ya jō yé Uwien ya nennend nε

1 Ifinfinde nin ikōnkōn ñen' la ni'ni? I ñen' iyenmaalbiere yà te ni'fèl ni
 ki jēndeh nε nnō ni nε. 2 Ni'nun mōn tibont bo, ama na rí fre kí lε tù. Ni
 ηmabe iponponbe ki kuuleh ni'tōb; nin nen ke na lenh niba. Nen nε cère'
 ni findeh, kí kōnh tijer. Na ηmabe niba, kime na mieh Wien. 3 Ni mieh
 mōnōn la, na lenh, kime ni'yenmaale ηa mōn. Ni mieh ki nuunh ní li teh
 ni'yēnm yie nà nε. 4 Ni yé binib bā ηa cuube Uwien saan nε. Na ben ki ye
 unil yie uñendun la, u yé Uwien ya nennend nε-εε? Wā nuunh wō rí jore
 nin uñendun la, u kpēndeh Uwien ya nennend nε. 5 Bii ni maaleh ki teh
 nà kele' *Uwien ya gbōnku ni ki ye: «Uwien ηa sè u'Fuōñaanm mà te ti'ni
 nnō bo nnō» yé fēnm nε-εε? 6 Ama Uwien juoke' te ki tī gbien', kime nī kele'
 u'gbōnku ni ki ye:

«Uwien nen bā ηmabe tigbengt,
 ama u teh bā jūindeh bi'ba tingi tinimōnt.»

7 Li boh mēn Uwien, kí tuobe usenpol nin tijer ηō wō rí sēn kí jēnde
 ni'saan. 8 Nεkn mēn Uwien, u'mō li nek nε. Bibiērdēnbε, tūare mēn
 ni'ba. Ninbi iñuōn ilele ya nibe, wende mēn ni'fèl. 9 Bēnde mēn kí ye ni
 te micεckm ni, kí li muōh ikumuō. Cère mēn ni'laar rí kpēnde imuō, kí
 cère ni'yēsōnge mō rí kpēnde uyensaa. 10 Jiin mēn ni'ba tingi Yonbdaan
 Uwien ya nun bó, ηō wō rí kpieke nε.

La buh mēn tōb buur

11 N'yaabe, la lienh mēn tōb bo fēnfēnm. Unil lienh u'tō bo fēnfēnm bii
 u biindeh wō la, u lienh yiko bo nε fēnfēnm ki teh wa mōn. Unil ye yiko
 ηa mōn la, wa ji boh wō, ama u nuunh wō rí lēbre wō kí tien wōn yie ma

* 3:12 Bi lēbre' liñōbonl là ki ye isàan nnō; li kele' Grekmbε ya lenm ni ki Olifi ya bii nε.

bo ne. ¹² Uwien baba ne dienh *yiko, ki ye wà buh tibuur. Wɔn ne li fre kí ηmiɛn unil, kí liebe kí fre kí ku wɔ mɔ. Sin, unilɔ, a ye ηme ne ki biindeh a'tɔ?

La ηmabe men gbengt

¹³ Cenge men fɛnfɛnnɔ, ninbi bà lienh ki teh: «Dinnɔ bii wenli, ti li jo wuu ya du ni, kí tí tien libinl liba, kí tien ukpenkpende kí le kpɛle nnɔ,» ¹⁴ na ben ná li wun tu ne? Ni'miel ye ba? Ni naan ligunl ne. Lí lu' la, na rí wuɔke ne lè rí pɔk kí gben. ¹⁵ Ni bi li lienh ki teh: «Yonbdaan Uwien ye ki cère' ti fuobe la, ti li tien niɛ nin niɛ nɔ ne.» ¹⁶ Ama fɛnfɛnnɔ ni ηmabe tigbengt ne ki wɔngeh ni'ba. Tu ya gbengt ya bol ηa mɔn. ¹⁷ Nen bo, unil ben mimɔnm ya tienm, ka teh mè la, u tien' ibiere ne.

5

Ni bre bifaaɛnb bo

¹ Cenge men fɛnfɛnnɔ, ninbi bifaaɛnbɛ: muɔ men kí kpiɛnde micɛɛkm mà lá li tu ne nnɔ bo. ² Ni'faal yon'-a! Likuotuul mɔ mɔn' ni'kpɛlɛr-a! ³ Ni'nɔkm nin ni'like ya kur kɔn' itenmɔn ηɔ. I ya tenmɔn ne li cère be rí biin ne. I li ηmɔn ne ten umu ne. Uɛndun benh wù rí gben ne, nin nen ke ni kùleh lifaal ki cokndeh. ⁴ Liike men, bitonsɔnb bà taan' ni'kpàan ni ya jier, ηɔ ni yie' ka pèn' be bi'paaku ke nnɔ muɔh ku'bo. Ne bi'muɔ nnɔ lu' Yonbdaan Uwien, mituɔm ke ya daan ya tubl ni. ⁵ Ni te liwiel ni ne uɛndun wuu ni, ki teh ná sɔnge ni'yɛnm, ki jinh ki gbengreh ten bi jindeh tiwɛnt tà tù rí gbenge be rí kù. ⁶ Ni biin' binib bà ηa bii' niba ki ku' be, ba kɔn' bi'ba bo.

Kuminku nin ikaare ya gber

⁷ N'yaabe, li ηmabe men kuminku kí tí baa Yonbdaan ya baam. Liike men, ukpaal ηmabe kuminku kua ya bol. U tí rí gu uyo wà u'kpàabu ya jier li tien mɔnmɔnm ne kí cin utekpiɛk kí tí baa utefɔrke. ⁸ Ni'mɔ rí taa men kuminku, kí li faakreh ni'ba, kime uyo wà Yonbdaan li baa ní nnɔ nek'n' ní ηɔ!

⁹ N'yaabe, la po men tɔb bo, ηɔ Uwien la lá bu ne buur. Liike men, wà li bu tibuur nnɔ baa' ki gben'-a! ¹⁰ N'yaabe, li tòkreh men Uwien ya ñɔbonsɔknb bà là len' Yonbdaan ya yel bo nnɔ ya jɛnd nin bi'minku. ¹¹ Ti lienh binib bà ηmabe kuminku ijend ni ki tí gben' nnɔ bo ne ki teh Yonbdaan ya mɔnm te bi'bo. Ni cii' Sɔb là ηmabe kuminku kua ya bol, ki ben Yonbdaan là tien' ná ki de' wɔ ijend nnɔ ya gbenm. Kime Yonbdaan ηmabe lifɛsɔngl ki gbien', ki muɔh binib micɛɛkm.

¹² N'yaabe, nibonn ke ni, la pole men taaku, ki niireh nin tink, ki la pole bonn niba nin nitɔnn. Nen bo, ni len' ki ye: «Nì te nnɔ la, nè rí li te nnɔ,» ni tí ye: «Na te nnɔ la, nì la li te nnɔ», ηɔ ni la lu Uwien ya buur ni.

Li kàareh men ki dienh biwienb

¹³ Ni'ni uba te ijend ni la, wɔ rí li kàareh. Ni'ni uba ηmabe uyɛnsɔnge la, wɔ rí li gɛh iyuon ki dondeh Uwien. ¹⁴ Ni'ni uba bun la, wɔ rí yin Kristo ya taanl ya cienb, be rí kàare kí de wɔ, kí taa mikpɔm kí fanfaan wɔ Yonbdaan ya yel bo. ¹⁵ Bi kàare' nin mitekjim la, Yonbdaan li cère uwien nnɔ rí faake, kí cère wɔ rí fii. U tien' ibiere mɔnɔn la, u li fère wɔ yí. ¹⁶ Nen bo, li tòkeh men tɔb ni'tuonbiere, kí li kàareh ki dienh tɔb, ηɔ Uwien rí de ne laanfɛ, kime ugbɛmɔndaan ya kaare ηmabe mituɔm ki gbien'. ¹⁷ *Eli là ye unisaal ten tinbi ne, ki kàare' nin inunmɔn ki ye taa la nii. Ne taa ηa

tuore' tink bo haali ibin ita nin in̄maale iluob. ¹⁸ U tí liebe' ki kàare', ne Uwien cère utaa nii', kitink s̄onge' ne tijier tien'.

¹⁹ N'yaabε, ni'ni uba t̄ure' tigbεm̄ont ya s̄en η̄o ut̄o jiin' w̄o ní la, ²⁰ udaan ní li b̄en kí ye: «Unil jiin' ubierdaan wà t̄ure' tigbεm̄ont ya s̄en la, u η̄miεn' udaan ne, ki li c̄ere Uwien ní f̄ere ibiere ì yebe.»

Kugbɔnkpiɛku kua Pier kele' kù nnɔ Nà wɔngh kugbɔnku kuu te ma bo

Pier yé Yesu Kristo ya tond nɛ. U kele' kugbɔnku kuu ki de' Kristo yaab bà te Asi ya tinfɛnm ni nnɔ. Bi jènde' bɛ ki gbien' kime bi teke' Kristo ki jin' (1:1; 2:11). Nɛn bo nɛ Pier kele' kugbɔnku kuu wɔ́ n saake bi'gbɛnɛnt kí tore bɛ bi'tekjim nin bi'dɛndɛnl ni.

U ye Yesu Kristo ya mɛkrm bitɛnkpiib ni nnɔ nɛ yé lidɛndɛnl nnɔ. Lɛn nɛ cèreh binib tuonh isuk nin bi teh bɛ fɛnfɛnm wà nnɔ tɛn Yesu. U tɔke' bɛ ki ye bɛ n tɛkn Yesu Kristo ya taal ni.

Iyonbe yà ya cɛnbaambe ña yé Kristo yaab nin bipiib bà ya cieɓ ña yé Kristo yaab bɛn wɔn, bi'tetem nɛ li cère binitɔb n bɛnde mitekjim yé nibonn nà. Mi ya tetem nɛ wɔngh bà ña yé Kristo yaab ki teh Kristo yaab ña ñmɔbe biil.

Ifuonde

¹ Min Pier, n yé *Yesu Kristo ya tond nɛ. N kieh kugbɔnku kuu n de ninbi bà Uwien gènde' nɛ ni yere' ki te Pont nin Galasi nin Kapadosi nin Asi nin Bitini ya tinfɛnm ni, ki yé bicɛnb ni'bó nnɔ nɛ. ² Baa Uwien là bobn' ki gènde' nɛ haali uyoyo ní li yé u'yaab *Mifuoñaanm bo, kí li boh *Yesu Kristo ña u'sɛm n sɔkre kí lùore nɛ nɛ. Uwien n juoke nɛ kí gbien, kí de nɛ uyenduɔn mɔ́ kí gbien.

Uwien muɔ' te micɛɛkm ki ñmien' te

³ Tí pɛke mɛn Uwien ti'Yonbdaan *Yesu Kristo ya Baa. U'nimɔncient bo nɛ u cère' ti maa' ki lere' kí ñɛ *Yesu Kristo ya mɛkrm bitɛnkpiib ni bo, ña tí li ñmɔbe lidɛndɛnl là ña ñmɔbe juorm, ⁴ kí lɛ lifaal là mɔn, ka n saa, jɔknt mɔ́ ña n kɔ lè. U bonde' lifaal nnɔ ki ble' nɛ paaki bó nɛ. ⁵ Nɛ kí ñɛ mitekjim bo Uwien gu nɛ nin u'tuɔm, ki gu ufɔfɔryo, uyo wà u li wuɔn upaan bo kí ye ni ñmere'.

⁶ Nɛn bo nɛ ni poknh. Ní yé mibiikm ke ya bol saah ni'yɛnm fɛnfɛnnɔ mɔnɔn la, mibiikm nnɔ ña n wuɔke. ⁷ Mɛn nɛ wɔngh ki teh ni ñmɔbe mitekjim mɔnmɔnm bii na ñmɔbe. Miñɔkm yé nibonn nà ña n li tuu ki te nɛ. Ama bi dondeh mɛ nɛ kí bɛnde mɔ́ mɔn bii ma mɔn-i. Ni'tekjim nnɔ cɛn' miñɔkm. Ni'tekjim nnɔ bo nɛ, lidaali là *Yesu Kristo li ñɛn u'ba upaan bo nnɔ, ni li ñmɔbe kupɛnpɛku nin ukpiɛke nin lisel. ⁸ Wɔn wà na laa' wɔ, ki yé wɔ, ki teke' wɔ ki jin' ka laan li bie ki laa' wɔ. Nɛn bo nɛ ni te uyɛnsɔngciɛn wà ta bɛn ti li taa iñɔbon yà kí tɔke u'gber nnɔ ni ki poknh. ⁹ Nnɔ nɛ ni laa' nà bo ni teke' *Yesu ki jin'. Nɛn si: ni'ñmienm.

¹⁰ *Uwien ya ñɔbonsɔknb là tùre' ki fiin' miñmienm bugben ya gber, nɛ ki sɔkn' nɛ Uwien bonde' wɔ́ n de nɛ bupaabu bùa nnɔ ya gber. ¹¹ Bi là fiin' bɛ n bɛnde Kristo ya Fuoñaanm te bi'ni ki tɔke' bɛ nà ke nnɔ li tien uyo wà nin ní li tien ma bo nɛ. Mí là juɔ' kí tɔke' bɛ Kristo lá li ji ijend yà nin ni ya puoli bó u li lɛ ukpiɛke wà nnɔ ya gber nɛ. ¹² Uwien là kpiire' kí tɔke' biñɔbonsɔknb nnɔ ki ye tigber nnɔ ña yé bɛn nin bi'yul yaar, tù yé bi sɔkndeh tù ninbi bà nnɔ yaar nɛ. Fɛnfɛnnɔ bà tɔkeh tigbɛmɔnmɔnt nnɔ nɛ tɔke' nɛ tigber nnɔ kí ñɛ *Mifuoñaanm ya tuɔm bo. Uwien nɛ cère'

*Mifuoñaanm nnə ñen' paaki bó ki jiiere' ní. U'tondb mənən ya nun mən be ní bende tigber nnə ya tingi ne.

Li ηmabe mən mitetemənəm

¹³ Nən bo, bonde mən kí li gu, kí li co ni'ba, kí li ηmabe lidendəl kí tí gben kí ye ni li le bupaabu lidaali là *Yesu Kristo li ñen u'ba upaan bo nnə. ¹⁴ Ni yé binib bà boh Uwien ma nnə, ji ní dāan mən na laan là ben Wien ηə ki teh tibont tà ni'yənm yíe ma bo nnə. ¹⁵ Ama ni la li ηmabe jəktnt ni'tetem kə ni kime Uwien wà yin' ne nnə ηa ηmabe jəktnt, ¹⁶ kime ní kele' *Uwien ya gbənkú ni ki ye: «Li yé mən biñaanb, kime u yé uñaan ne.»

¹⁷ Ni'kaare ni, ni yih Uwien wà ηa gəndeh, ki büh unil kə u'tùon kpə ma bo ni'Baa ma nnə, li ηmabe mən mitetem mà wəngəh ki teh ni boh Uwien uyo wà ni laan te kitink kie bo nə. ¹⁸ Ní li ben kí ye Uwien ηa taa' tibont tà ηa li tuu ki te tən ilike ya kur bii miñəkm ne ki de' ne ki wié', ki ñen' ne ni là guəre' ni'yaajəb ya fuobm mà, ma ηmabe mí kunh nà bó nnə ni. ¹⁹ Ama u taa' Kristo ya sém mà mən ki cən' nibonn kə tən kipebuk kà ya niba saan ηa gbè, ka ηmabe jəktnt ne ki de' ne ki wié'. ²⁰ Uwien là gənde' wə ki laa' wà laan ñen' uñəndun, ne ki cère' ninbi bo, u taa' u'ba ki wuən' idənfərke yie nə. ²¹ Wən bo ne ni teke' Uwien wà mekre' wə bitənkpiib ni, ki kpiəke' wə nnə ki jin'. Nən bo ne ni teke' Uwien ki jin', ki ηmabe u'bo lidendəl.

²² Ni pə tigbəmənt bo ma nnə ne cère' na ηmabe jəktnt. Nən bo, ní li yíe təb imənmənt tən ninjieb yíe təb ma bo. Tùəre mən kí li yíe təb nin ni'fəl kə. ²³ Uwien ya gber ne cère' ni maa' ki lere'. Tigber nnə ηa te tən nibonn nà li saa, tù tuu ki te ne ki dienh limiel. ²⁴ Ni kele' *Uwien ya gbənkú ni ki ye: «Nisaal kə nisaal te tən timuər ne, ne nà kə yé u'bo ukpiəke nnə te tən miməpuum.

Timuər kuoreh ne tu'puum sokreh.

²⁵ Ama Yonbdaan ya gber tun tuu ki te uyo kə ne. Tigber nnə tun si: bi təke' ne tigbəmənəmənt tà nnə.»

2

¹ Nən bo, dāan mən mibiərm kə ya bol nin milerkjim kə ya bol, ki la ηmabe ñuən ilele, ki la ηmabe nunfəke, ki la lienh ki saah təb. ² Li febnh mən Uwien ya gber bo tən kicənfəndk febnh ma libiil bo. Uwien ya gber te tən mibiim mà mən ne, kí li cère ní kpére kí le limiel Uwien saan, ³ kime ni laa' Yonbdaan ηmabe tinimənt ma bo.

Kristo te tən litenl ne ki co Uwien ya duku

⁴ Nəkn mən Yonbdaan saan. U te tən litenl là fuobe ne. Binib wié' lè, ne Uwien gənde' lè, li yé u'bo nibonmənn. ⁵ Ni'mə te tən itən yà fuobe ne. Nən bo, cère mən Uwien ní taa ne kí me *Mifuoñaanm ya duku. Ní li yé licəkl là Uwien gənde' lè ki tien' bitətuərkaab, kí li teh ituəre ki dienh wə tən *Mifuoñaanm ye ma bo, ne *Yesu Kristo bo, u li tuo ituəre nnə. ⁶ Kime ní kele' *Uwien ya gbənkú ni ki ye:

«Liike mən, n gənde' litenl là yé n'bo nibonmənn, ki tien' litenl là co kuduku, ki ble' Siyən ya du ni, wà kə du li'bo la, fə ηa ní ji wə.»

⁷ Ninbi bà teke' ki jin' nnə, litenl nnə yé ni'bo nibonmənn ne.

Ama bà ηa teke' ki jin' nnə bo ne ní kele' ki ye:

«Litenl là bidumeb wíe' lè nnò,
 len lá tien' litenkpiékl là co kuduku,
 8 ki yé litenl là binib li lekeh li'bo,
 ki yé litenl là li gbàbreh binib m̀.»
 Bi li lekeh li'bo, kime ba tuo' Uwien ya gber,
 ne Uwien sien' be nnò.

9 Ama ninbi yé libol là Uwien gènde' lè ne,
 ki yé wòn ubercien ya taturkaab,
 ki yé linibol là te ki de' wòn baba,
 ki yé u'nib.
 U gènde' ne, ní li kpaandeh u sòn' itùoncien yà nnò ne.
 Wòn ne ñen' ne licinñunl ni,
 ki kuòn' ne u'wenwenku kùà ñm̀be kuñuorku nnò ni.
 10 Uyo uba na là yé Uwien ya nib,
 ama fènfennò ni ji yé u'yaab ne,
 na là yé u muò' binib bà micècèkm nnò,
 ama fènfennò ni ji yé u muò' binib bà micècèkm ne.

Li ñm̀be men mitetem mà wàngeh ki teh ni yé Uwien ya nib

11 N'jotiebe, ni yé bicenb ne kitink kie bo ki gèbreh. Nen bo ne n sureh ne ní li coh ni'ba unisaal ya yenn pe tibont tà bo, tù piendeh wò u la tien' Uwien yíe nà nnò bo. 12 Ní li ñm̀be mitetem̀m̀m̀m̀ bà ña pe Wien bo ya nun bó, ñò ní yé bi lienh ki saah ne isen iba ni ki teh ni teh nà bre m̀m̀n la, be ní le ni'̀tùonm̀m̀m̀n kí pèke Uwien u li baa lidaali là.

13 Yonbdaan bo, ní li blinh ni'yul udu ya cienb ke cienb ya nun bó. Ben si: ubercien, wòn ne ñm̀be ticiènt u'du ya nib ke bo, 14 nin u kàan' binib bà idu ni be ní li likeh yí, kí li dièh bà teh ibiere ya tub, kí li pèkeh bà teh nà m̀m̀n nnò.

15 Uwien yíe nà si: ní li teh nà m̀m̀n, ñò nen bo, bà yé ijòr, ka ben niba nnò la fre kí yàare ñòbu. 16 Li yé men binib bà si bi'ba. Ni la dule nen bo kí li teh nà bre. Ama ní li fuobe ní kpe Uwien ya tonsòn b ní li fuobe ma bo. 17 Li dièh men unil ke lisel, kí li yíe ni'tòb bà teke' Kristo ki jin', kí li boh Uwien, kí li dièh ubercien lisel.

Tèkn men Yesu Kristo ya taal ni

18 Bitonsònbe, ní li blinh ni'yul ni'cenbaambe ya nun bó, kí t̀̀re kí li fenge be. Na yé ní li teh nnò cenbaambe bà yé binim̀n b, ki dinge baba ne, ní li teh nnò bà m̀ ya gber faa. 19 Kime unil ña bii' niba ñò bi jèndeh wò, u jin' kuminku Uwien bo, ki tuo' ijend nnò la, ní yé nibonn nà m̀m̀n ne. 20 Ni tien' nà bre ñò bi jèndeh ne, ni tuo' ijend nnò la, ni ñm̀be ku le penpeku-u? Ama ni tien' nà m̀m̀n ñò bi jèndeh ne ni m̀nde' ki tuo' ijend nnò la, nen ne yé nà m̀m̀n Uwien ya nun bó, 21 kime Uwien yin' ne ní sòn nà nínò. Kristo m̀ jènde' ni'bo nnò ne. U tien' nnò ñò ni'm̀ ní tèkn u'taal ni ne. 22 Wòn ña tien' biere, tonnenku m̀ ña ñen' u'ñòbu ni fiebu. 23 Bi suke' wò, wa jiin', ki jènde' wò, wa taa' jèr, ama u taa' u'ba ki ñukn' wà buh tibuur tu'donbó ya nuò ni ne. 24 Wòn bugbene ne taa' u'tiema gbènt ki teke' ti'biere udòpòpò bo, ñò ibiere ji la ñm̀be ti'bo tuòm, ñò tí le mifuobm mà cuube. U ya jend ya gbien ne cère' ni laa' laanfè.

25 Im̀n, ni là te ten ipe yà cuon' ki yebre' ne, ama fènfennò ni liebe' ní wà kpaah ne, ki gu ne nnò saan.

3

Bijeb nin bi'puob li fuobe ma bo bi'dencen ni

¹ Bipiibe, ni'mo ri li blinh ni'yul ni'ciab ya nun bo, no bi'ni biba na teke' Uwien ya gber ki jin' manan la, ki ne bi'puob ya tetem bo, be ri teke tu ki ji, ki le ba take' be gber, ² kime bi li le ni'tetem wien ma bo, ki nmabe mibom. ³ Ni la tuuke ghenent ya manbe bo, ki findeh tiyur ki gbiekeh, ki fendeh ni'ba nin minakm ya jefenbont, ki guoh tikpelcer ta nmabe kuwurku. ⁴ Ama cere men ni'manbe ri li te ni'fel bo, ni li nmabe liyenguol, ki li te suoo. Nen ne ye umanbe wa na ri winde, ki man Uwien ya nun bo cen. ⁵ Nno ne uyo bo ya piib ba la ye Uwien ya nib, ki du u'bo nno, la nmabe u ya manbe ne, kime bi la blinh bi'yul bi'ciab ya nun bo ne ⁶ ten Sara. Sara la boh *Abraham ne, ki yih wo u'cenbaa. Ni teh na man ka cereh niba coh ne jewanbu la, ni ye won Sara ya bumu ne.

⁷ Piiciebe, ni'mo ri li fuobe nin ni'puob nin miyenuom, ki li ben ki ye ba nmabe tuom. Li selndeh be men, kime ninbi nin ben ke li taan' ki le Uwien ya paabu ne. Bun si: limiel la na nmabe ghenm. Ni teh nno la, niba na ri pien ni'kaare.

Li teh men na man

⁸ N li len na ki fore si: ni'ke ri li nmabe iyenmaalbaabe, ki li muoh tob miccekem, ki li ye tob ten ninjib ye tob ma bo, ki li nmabe tinimant tob bo, ki li jindeh ni'ba tingi. ⁹ Ni la tien bierm ki tu wa tien' ne mibiern lifenl, ki la suke ki jin wa suke' ne. Ni li teh na si: ni li mieh Uwien ya manm ki dienh udaan, kime Uwien yin' ne ni li teh nen ne, no ninbi nin ni'yul ri le Uwien ya manm.

¹⁰ Kime ni'kele' *Uwien ya gbanku ni ki ye:
«Wa ye wo ri li fuobe ki li te liwiel ni idaan ke la,
wo ri li coh u'lenl,
ki la cere tonnenku ri li neh u'nobu ni,

¹¹ ki daan na bre,
ki li teh na man,
ki li nuunh unakpaan nin inunmon.

¹² Kime Yonbdaan ya nun ce bigbemondenb bo,
ne u gbè itub ki cengeh bi'kaare bo.
Ama ba teh na bre nno won,
u bulnh ben ibuon ne.»

¹³ Ni'nun mon ni li teh na man la, nme li tien ne na bre? ¹⁴ Ni ti baa' be ri jende ne, ni teh na man ma nno bo manan la, li te men uyensonge ni. La fenge men nib, ki la cere ni'yenm ri saa. ¹⁵ Ama li dienh men Kristo lisel ni'fel ni, kime won ne ye Yonbdaan. Li bondeh men ni'ba uyo ke unil niire' ne ni'dendenl ya tingi la, ni fre ki jin udaan. ¹⁶ Ama ni li jindeh nin liyenguol nin mibom. Li nmabe men iyenmaalmannan, no ba lienh ki saah ne isen iba ni, ki ne ni ye Kristo yaab, ki nmabe mitetemannan ma nno bo nno ri ji ife.

¹⁷ Ni ye Uwien ya yiem bo ne ni jinh ijend, kime ni teh na man ne la, ni man ki cen' nin ni li teh na bre ki jinh ijend.

Kristo faake' nin mikum

¹⁸ Kristo nin u'yul kpo' bolm miba kpein ne binib ya biere bo. Won wa na tien' na bre nno tuo' ki teke' ba teh na bre ya kuum ki kpo' no wo ri taa ne ki baa Uwien saan. Bi ku' u'nisaalghenent ama *Mifuoñaanm cere' u mekre' ki fuobe.

¹⁹ Mí cèrè' u jon' ki tí tǎke' bitenkpiib bà lùo ki te lipèkl ni nnò mǎnǎn tigbémǎnmǎnt. ²⁰ Bèn si: binib bà là yíe' Uwien ya ñòbu bó uyo bo nnò, uyo wà Uwien là duǎn' u'yénm ki cèrè' ní wuǎke' nnò nɛ. U là duǎn' u'yénm uyo wà Nowe là te ki teh buñfèciénbu nnò nɛ. Binikáankaab nɛ là kǎn' buñfèbu nnò ki ñmǎrè' kí ñɛ miñunm bo. Bi'kè là te biniin nɛ.

²¹ Miñunm nnò yé uñunsii wà ñmiéndeh nɛ fɛnfɛnnò wuǎ nǎ ya nɛnnɛnku nɛ. Na yé ñunsii wà ñéndeh tigbénɛnt ya jǎknt, ní yé unil ní taa u'ba kí de Uwien nin iyénmaalmǎnmǎn nɛ. U ya ñunsii nɛ ñmiéndeh kí ñɛ Yesu Kristo ya mǎkrm bitenkpiib ni bo. ²² U don' kutaaku bo ki tí kèlè' Uwien ya nǎjie bó ki ñmǎbe mituǎm Uwien ya tondb nin nà kɛ ñmǎbe tí'ciént nin mituǎm kɛ ya bol nnò bo.

4

Ijend yà li tu Kristo yaab

¹ Tǎ, Kristo là tuo' ki jin' ijend u'gbɛn ni. Nɛn bo, ni'mǎ ní li ñmǎbe lifèl ki tuo' kí ji ijend tɛn wǎn, kímɛ wà tuo' ki jin' ijend u'gbɛn ni la, wǎn nin ibiɛrɛ gbiirɛ' nɛ, ² ñǎ uyo wà sɛn' wǎ ní li fuobe uñɛndun wuu ni nnò, wǎ ní li teh Uwien yíe nà, kí dàan unisaal fɛ nà. ³ Uyo uba, ni là teh bà ña pɛ Wien bo yíe nà, nɛ ní tí wuǎke'. Ni là teh lisǎnsǎndl nɛ, ki teh unisaal fɛ tibont tǎ, ki ñuh ki yibeh, kí jinh unifɛnjin, kí taakeh kí kaah, kí jinh kí ñuh kí yibeh, kí pɛ ibule bo. Ibule bo ya paanm yé ijuǎke ya bonn nɛ Uwien ya nun bó. ⁴ Fɛnfɛnnò, bi laa' na ji tuuke bi'sǎnsǎndkɛndkaal nnò bo ma nnò, nɛ ní jin' bɛ, bi ji sukreh nɛ. ⁵ Ama bi li tǎke wà bonde' wǎ ní bu binifuob nin bitenkpiib kɛ tibuur nnò, bi sǎn' nà kɛ. ⁶ Nɛn bo nɛ bi tǎke' bitenkpiib mǎnǎn tigbémǎnmǎnt. Bi là kpo' binib kɛ kpuokeh ma bo nɛ. Bi tǎke' bɛ tigbémǎnmǎnt nnò ñǎ Mifuoñaanm bo bɛ ní li fuobe tɛn Uwien nɛ.

Kristo yaab li fuobe ma nin bi'tǎb

⁷ Tibont kɛ ya gbenm nɛkn' ní ñǎ! Nɛn bo, li ñmǎbe mɛn miyɛnfuom, kí li coh ni'ba ñǎ kí li frɛh kí kǎareh. ⁸ Ni li kpiɛ kí li teh nà si: li yíe mɛn tǎb nin ni'fèl kɛ, kímɛ miyíem cèrɛh binib fèrɛh tǎb ibiɛrɛ yà yebe nɛ.

⁹ Li teknh mɛn tǎb kucɛnku ki la ñulnh. ¹⁰ Uwien de' unil kɛ bupaabu jɛjɛ nɛ. Wà kɛ ní li yé utonsǎnmǎnmǎn wà taah u laa' bupaabu bùa nnò ki toreh bitǎb. ¹¹ Wà kɛ ye wǎ ní len la, wǎ ní len Uwien ya gbɛr. Wà toreh binib la, wǎ ní li toreh nin Uwien de' wǎ mituǎm mà nnò. Nɛn nɛ li cèrɛ *Yesu Kristo bo bɛ ní pèkɛ Uwien isɛn kɛ ni. Wǎn nɛ si ukpiɛkɛ nin mituǎm uyo kɛ. Ami.

Bà jèndeh Kristo bo nnò, Uwien ya mǎnm te bi'bo

¹² N'jǎtiebɛ, la cèrɛ mɛn ni te ijɛndcién yà ni í sɛnh tɛn umu nnò ní cuo nɛ yǎkm. I tu' nɛ ñǎ nè ní wuǎn kí ye ni ñmǎbe mitekjim mǎnmǎnm bii na ñmǎbe nɛ? Nɛn bo, ni la li maaleh ki teh ní yé nibonlurkaann nɛ. ¹³ Ama li poknh mɛn, kímɛ ninbi nin Kristo nɛ taan' kí jèndeh, ñǎ lidaali là u li ñɛn u'kpiɛke upaan bo nnò ní li te uyɛnsǎngcién ni kí poknh. ¹⁴ Bi sukreh nɛ, kímɛ ni yé Kristo yaab la, Uwien ya mǎnm te ni'bo, kímɛ *Uwien ya Fuoñaanm mà ñmǎbe ukpiɛke nnò te ni'bo. ¹⁵ Ni'ni uba là cèrɛ bɛ ní li jèndeh wǎ kí ye u ku' unil, bii u sun', bii u tien' niba ní bre, bii u kǎn' uba ya gbɛr ni. ¹⁶ Ama u yé Kristo yǎ ma nnò nɛ bi jèndeh wǎ la, u la cèrɛ' fɛ ní cuo wǎ, wǎ ní li kpiɛkɛh Uwien bi yih wǎ Kristo yǎ ma nnò bo. ¹⁷ Tibuur ya yo baa' ñǎ, nɛ Uwien li kpiɛ kí bu u'yaab nɛ. Tǎ, ní yé u cin' nin tinbi bà yé u'yaab la, bà yíe' ka teke' u'gbémǎnmǎnt nnò yaam li tí fǎrɛ mila bo?

18 Nĩ yé:

«Ugbemòndaan ya ημερm li faake la,
nĩ ji li te mila wà ηa kpe Wien ya sen, ki yé ubierdaan bo?»

19 Nen bo, bi jèndeh bà Uwien ya yiem bo nnò, be ní li tuu ki teh nà mən, kí taa bi'ba kí ηukn wən wà řen' tibont ke, kí yé umemòndaan nnò ya nuò ni.

5

Kristo yaab ya cienb li teh ma bo

1 Fenfennò, n sureh bà yé Kristo yaab ya cienb ni'ni nnò ne. Min mənən yé Kristo yaab ya cien ne ten ben, ki yé umònkunl Kristo jin' ijend yà ke nnò bo, ki li le Kristo li řen u'kpieke wà upaan bo nnò. N sureh ben ne ki teh: 2 «Li kpaah mən Uwien ηukn' ne binib bà nnò, kí li likeh be, ki la cère nen li te ten nĩ yé liwòbl ne ni'bo, ama nè ní li yé ni'yenm ni, ten Uwien yie ma bo. Ni la sònħ ki nuunh like, ama cère mən ni'yenm ní li pe lituonl nnò bo. 3 Uwien ne taa' be ki ηukn' ni'nuò ni. Ni la ηuuke be ten ni yé bi'yonbdenb ne, ama ní cère ni'tetem ní li wongeh be, bi li teh ma bo.» 4 Nnò ne Kristo wà yé bà kpaah u'nib ya cien nnò li řen u'ba upaan bo uyo wà nnò, ni li le lisuul là ηmòbe kuñuorku kùa ηa ní gben nnò.

Kristo yaab ke li teh ma bo

5 Ninbi bifènbe ni'mò ní li blinh ni'yul bicienb ya nun bó.

Kristo yò ke Kristo yò ní li jiiindeh u'ba tingi bitòb ya nun bó, kime ní kele'

*Uwien ya gbànku ni ki ye:

«Uwien nen bà ηmòbe tigbengt,
ama u teh bà jiiindeh bi'ba tingi tinimònt.»

6 Nen bo, li jiiindeh mən ni'ba tingi Uwien, mituòm ke ya daan, ya nun bó ηò wò ní kpieke ne u sien' uyo wà wò ní kpieke ne nnò. 7 Li taah mən nà ke cieke ne ki ηukndeh wò, kime wən ne likeh ne.

8 Li coh mən ni'ba, ki la gòh, kime ni'nennend usenpol te ten uyenbòl ne, ki gbokeh ki lindeh ni'ke saan ki nuunh unil wò ní cuo. 9 La cèbe wò mən ni'ba, tùore mən kí li du Uwien bo, kí li ben kí ye ni'yaab Kristo yaab bà ke mò te uyendun wuu ni nnò mò jèndeh ten ninbi ne. 10 Ni li jènde, ama na ní wuòke kí gbien. Ni yé Kristo yaab ma nnò ne Uwien, tinimònt ke ya daan, yin' ne ní le u'kpieke wà ηa ηmòbe gbenm. Wən nin u'yul ne li mänge ne kí ři gben, kí de ne mituòm, kí cère ni'tekjim ní faake, kí cère niba la fre kí jènge ne u'sen ni. 11 Uwien ne si mituòm uyo wà ηa ηmòbe gbenm. Ami.

Micèbm

12 Ti'ninjè Silfen* wà n du u'bo nnò ne tore' nni n kele' inòbonkàanke yie ní sure ne, kí tòke ne kí ye Uwien ya paabu yé imòn ne. Tùore mən kí li ηuuke bù.

13 Ni'tòb bà Uwien gènde' be, bi te Babilonn ni nnò fuondeh ne. N'buk Mark mò fuondeh ne. 14 Ní fuonde tòb mənəmən ten ninjìeb nin ninsieb fuondeh tòb ma bo.

Uwien ní de ninbi Kristo yaab ke uyenduòn.

* 5:12 Liike Itùon 15:22, 40.

Kugbɔnlieku kua Pier kele' kù nnɔ Nà wɔngɛh kugbɔnku kuu te ma bo

Kugbɔnku kuu te ki de' Kristo yaab ke ne, ne ki yé micèbm ya gber. Pier wà kele' kù nnɔ ye u'kuum ya yo baa'-a! (1:13) U kele' kù nɔ Kristo yaab ní tiere u'wɔknm bó ne. U tɔke' be ki ye be ní li nɔmabe bi là nɔmabe mitetem mà kí n̄e bi'tekjim bo nnɔ, kí li pɛ bi wɔkn' be nà nnɔ bo (liyul 1). Kugbɔnku kuu ya gber mɔh nin bitonnɛn̄n̄ɔbɔnsɔkn̄b ya tonnɛnku nin bi'tetefɛnfɛnm ne (iyul 2), ki tɔkeh Yonbdaan Yesu li baa ní lidaali là ya gber (iyul 2).

Tɔ, Kristo yaab ya nikpɛkb kpo' nɔ Yesu n̄a biɛ ki baa' ní, ne ní beke' binib bà yebe, ba ji ben n̄i n̄en' bà. Ama Kristo yaab gu wɔ ma, nɛn ne wɔngɛh Uwien ya minku, kime u yíe nisaal ke nisaal ní lèbre u'tetem ne.

Pier saakreh Kristo yaab ya gbɛnɛnt be ní li nɔmabe kuminku mitekjim ni, kí li gu lidaali là Yesu Kristo li baa ní. U tɔkeh be ki teh bi la gɔh, kime nil n̄a ben lidaali là u li baa ní.

Pier wà kele' kugbɔnlieku kuu nnɔ ye wɔ ní kele kù uyo wà nnɔ ki laa' bi bende' Pɔl ya gbɔnt tuba bó nɔ (3:15). Nil la nuunh wɔ ní cii bi kele' tigber tà ya tingi u'tiema tuɔm bo (1:20), Mifuoñaanm ya torm ne yé nibonn nà cieke.

Ifuonde

¹ Min Simɔn Pier, n yé *Yesu Kristo ya tonsɔnl ne, ki yé u'tond mɔ. N kieh kugbɔnku kuu ní de ninbi bà teke' *Yesu Kristo wà yé ti'Wien nin ti'N̄mienl ki jin' mɔnmɔnm tɛn tinbi nnɔ ne. Wɔn *Yesu Kristo ne cère' ni teke' wɔ ki jin', kime u yé wà cuube ne. ² Uwien ní juoke ne kí gbien, kí cère ní li nɔmabe uyenduɔncien kí n̄e ni ben wɔ, ki liebe' ki ben Yonbdaan *Yesu ma nnɔ bo.

Kristo yɔ li nɔmabe mitetem ma

³ U'tuɔm bo ne u de' tɛ nà ke li tore tɛ tí li fuobe, kí li pɛ u'sen bo mɔnmɔnm, ki cère' ti bende' wà yin' tɛ kí n̄e u'tiema kpieke nin u'tiema nimɔnt bo nnɔ. ⁴ Tu ya bont bo ne u de' tɛ u là pùon' ki ye u li de tɛ tibont tà, tù yé tibonciɛnt ki mɔn ki gbien' nnɔ. Tu ya bont ne li cère tibonbiert tà te uɛndun wuu ni binib ya nun fɔke tu'bo nnɔ ji la coh ne mɛnku. Nnɔ ne ni li nɔmabe Uwien ya tetem.

⁵ Nɛn bo, tùɔre mɛn kí n̄ikn kí li nɔmabe mitetemɔnmɔnm kí pukn ni'tekjim bó, kí li nɔmabe mibɛnm kí pukn ni'tetemɔnmɔnm bó, ⁶ kí li co ni'ba kí pukn ni'bɛnm bó, kí li nɔmabe kuminku kí pukn ni coh ni'ba ma nnɔ bo, kí li pɛ Uwien ya sen bo mɔnmɔnm, kí pukn kuminku bó. ⁷ Ni pɛ Uwien ya sen bo mɔnmɔnm la, ní li yíe tɔb tɛn ninjɛb yíe tɔb ma bo. Ni yíe tɔb tɛn ninjɛb yíe tɔb ma bo la, ní li yíe binib ke mɔ. ⁸ Kime ni nɔmabe mi ya tetem ki pɛ mi'bo ki joh inun bó la, mí li cèreh ní li sɔnh itùon, ne itùon nnɔ n̄a ní juore fɛnm. Mí li cère ní tùɔre kí bende ti'Yonbdaan *Yesu Kristo mɔ. ⁹ Ama wà n̄a nɔmabe mitetem nnɔ la, u lenh dɔmudɔmu ne, ki te ten ujuɔn. U sunde' n̄ɔ ki ye Uwien sɔkre' kí n̄en' u là teh ibiere ya nnɔ n̄ɔ.

¹⁰ N'yaabe, Uwien ne yin' ne ki gènde' ne. Nen bo, cère men ni'nun ní li món ní li teh ná wəngəh ki teh wən ne yin' ne ki gènde' ne. Ni teh nnə la, na ní ture kí kə biil ni fiebu. ¹¹ Nnə ne Uwien li teke ne tinəjer tule, kí cère ní kə ti'Yonbdaan *Yesu Kristo ti'Nmienl ya bəl lá ɲa ɲməbe gbenm nnə ni.

Li pɛ mɛn Yesu ya tondb ya wəknm bo

¹² Nen bo ne n li tuu ki tiereh ne tibont bugben bó nin ni ben tù ma ke, ki pɛ bi təkə' ne tigbɛmɔnt tà nnə bo mənəmnm nnə. ¹³ N laan biɛ ki fuobe ma n maale' ki ye ní mən ní li tien ne tibont bugben bó ɲə ni la gəh tu'bo ne. ¹⁴ Kimɛ n ben ki ye uyo wə sɛn' n li fuobe ɲa ji yebe tɛn ti'Yonbdaan *Yesu Kristo nin u'yul lá təkə' nni ma bo. ¹⁵ Ama n li ɲikn kí cère n tí taa' n'yaam ki bure' mənən la, ní li tuu ki tien tibont bugben bó ne.

¹⁶ Tə, na yé ti taa' unisaal ya yɛnfuom ya gbeyienkaar ne ki təkə' ne ti'Yonbdaan *Yesu Kristo ya baam nin u'tuom ya gbɛr, ama ti'nunbu ne laa' u'yɛbn. ¹⁷ Imɔn, u laa' lisel nin ukpɛke Baa Uwien saan, uyo wə wən Uwien wə ɲməbe ukpɛke u yebe ka tí ɲməbe u kpɛ nin bá nnə lá len' ki ye: «Wə sə yé n'Bijɛ, n yíe wə cɛɛn ne n'yɛnm sɔnge u'bo ki gbien'.» ¹⁸ Nɛ tinbi mənən lá cii' unieke nnə bó paaki bó uyo wə tinbi nin wən lá te Uwien ya juəl bo nnə.

¹⁹ Nnə ne ti tūre' ki du ki ye *Uwien ya ɲəbonsəknb lá təkə' tigbɛr tà nnə tù te. Ní mən ní tūre kí pele itub ne kí cenge tù. Tù te tɛn lifrl ne wendeh ná saan biike ki gu nɛ ní faa ɲə litɛnɲɛɲmaasel* ní wende ní'fɛl ni. ²⁰ Kpɛ mɛn kí bɛnde kí ye *Uwien ya ɲəbonsəknb ya gbɛr tá kɛle' *Uwien ya gbənkɛ ni nnə, uba ɲa ní fre kí səkn tù nin u'tiɛma yɛnfuom, ²¹ kimɛ nil ɲa kpele ki taa' u'tiɛma yíem kí səkn' Uwien ya ɲəbon, ama *Mifuoñaanm nɛ lá cère' binib səkn' Uwien ya ɲəbon.

2

Bà wəknh kutonnɛnku ya gbɛr

¹ Uyo bo binib lá te Uwien ya nib ni ki yih bi'ba *Uwien ya ɲəbonsəknb, ki səkndeh kutonnɛnku tɛn binib te ní'mə ni ma ki yih bi'ba biwənwəknb, ki wəknh kutonnɛnku nə. Bi li taa ucekn kí taa miwəknm mà yé kutonnɛnku kí kuən ni'ni kí tuln binib, haali kí tí niɛ mənən kí ye ba ben bi'Cɛnbaa wə de' bɛ ki wiɛ'. Bi li tien nnə ne ki nuunh bi'tiɛma tudere ne Uwien ní gben bi'gbɛr na ní taande. ² Binib li paan bi'sənsəndl bo ki yebe. Ben bo ne binib li len tigbɛmɔnt ya sɛn bo fɛnfɛnm. ³ Bi li yé binib bá ɲa gbuokeh like ne, kí taa tiŋɲmaagbɛr kí lere kí ji ne. Ama bi bonde' haali uyoyo bɛ ní bu bɛ tibuur tà nnə ɲa ɲməbe pɛrm; bi'tudere mə ɲa ɲməbe juorm. ⁴ Kimɛ Uwien ɲa daan' u'tondb bà bii' nnə ya tub ya dɛrm. Ama u taa' bɛ ki wiɛ' kubùoku kùa ɲə ka ɲməbe biɛn, ki biike ni ne, ki cère' bi lùo tikurdəkr ki te len, ki gu tibuur ya daali. ⁵ Wa daan' binib bà lá te uɲɛndun wuu ni haali uyoyo bo ya tub ya dɛrm. Ama u lá cère' miwuom kun' nin bà ɲa boh wə ma nnə, u lá ɲmiɛn' Nowe ne nin binib bilole ki pukn'. Wən Nowe ne lá təkəh binib tigbɛmɔnt. ⁶ Uwien lá dɛrɛ' Sodəm nin Gomər yaab ya tub ki cère' idu bugben teke' umu ki wɪn' ki ɲmaare' ɲə wenli bo nɛ ní li yé kudɛku bà ɲa li boh wə nnə bo ne. ⁷ U lá ɲmiɛn' Lət, ugbɛmɔndaan wə ya yɛnm lá saa' idu nnə ya nib ya tetem bo ki gbien' nnə ne. Bi lá pɛ lisənsəndl bo ne ki teh bi'yɛnm yíe ná. ⁸ Lət nin ben ne lá kə, ne idaan kɛ u lɛnh, ki ciih bi teh ná kɛ, ne ní wi wə bi'tuonfɛnfɛnm nnə bo cɛɛn, kimɛ

* 1:19 Migbiirm miɛ ni bi ye litɛnɲɛɲmaasel la, bi niireh Kristo ne.

u yé ugbemòndaan ne. ⁹ Nɛn nɛ wuɔn' ki ye Uwien bɛn u li tien ma kí ñɛn binib bà pɛ u'bo mibiikm ni, kí guure tibuur ya daali kí dɛrɛ bà ña cuube ya tub. ¹⁰ U li tùɔrɛ kí dɛrɛ bà pɛ tigbɛnɛnt yíe tibonbiert tà bo, kí fɛ tijòknt ya bont ya tienm, kí yindeh Uwien ya yonbdɛnt nnɔ ya tub nɛ.

Biwɔnwɔknb bà wɔknh kutonnɛnku nnɔ, ba fɛnge bonn, kí ñmɔbe tigbɛngt, kí mɛngreh lifɛl kí sukreh nà kɛ ñmɔbe ukpíeke paaki bó. ¹¹ Uwien ya tondb bà ñmɔbe mituɔm nin ufaa kí cɛn' bɛ nnɔ mɔnɔn ña sukreh kí biindeh nà kɛ ñmɔbe ukpíeke paaki bó nnɔ Yonbdaan ya nun bó. ¹² Ama binib nnɔ yé ijɔr nɛ, kí tɛ tɛn ipiɛ, kí tɛ kí de' bɛ rí li coh yí kí kuuleh. Bi sukreh bà bɛn nà nɛ, kí li kpo tɛn tiwɛnt, ¹³ kí li lɛ utudɛrɛ, wun nɛ yé bi'tuonbiɛrɛ nnɔ ya paaku. Bi'yɛnm sɔngɛ bɛ rí li sɔnh isɔnsɔndtuon kuwensiiku nɛ. Ninbi nin bɛn taan' kí jinh la, bi'yɛnm sɔngɛ bɛ rí li lɛrɛh nɛ nɛ. Bi yé tijòknt nɛ, kí ñmɔbe ifɛ. ¹⁴ Bi'yɛnmaale kɛ pɛ bipiib bo nɛ. Bi teh ibiɛrɛ nɛ ka jùrɛh, kí lɛrɛh kí coh bà ya tekjim ña faa. Ba gbuokeh bont nɛ bi'yɛnmaale kɛ pɛ tu'bo, kí yé binib bà tɛ miñuun ni. ¹⁵ Bi wiɛ' usɛnmɔnmɔn nɛ kí tùrɛ' kí paan' Bosɔr ya bijɛ Balam ya sɛn bo. Wɔn Balam nɛ là yíe ilikɛ kí gbien' kí tuo' bi pɛn' wɔ u tien' nà brɛ. ¹⁶ Ama Uwien cɛrɛ' uñuun len' minilm kí biin' Balam kí piɛn' wɔn Balam *Uwien ya ñɔbonsɔknl ya jòrtuon.

¹⁷ Biwɔnwɔknb bà wɔknh kutonnɛnku nnɔ tɛ tɛn iñunbunkuon nɛ, kí tɛ tɛn titɛwɔlgbɔnt tà kutafaaku tuke tù. Uwien bonde' bɛ mifɛnm nà saan biikɛ cɛnm ñɔ. ¹⁸ Bi lienh tigbɛngt ya lenm nɛ ma ñmɔbe tingi, kí sɔnh isɔnsɔndtuon yà bi'mɛnku pɛ i'bo nnɔ, kí lɛrɛh kí coh binib bà wiɛ' bà tùrɛ' ya sɛn na laan wuɔkɛ' nnɔ. ¹⁹ Kí tɔkɛh bɛ kí teh bi pɛ bi'bo la, bi li lɛ liwiɛl nɛ bɛn bugbɛn jì yé tibont tà teh bɛ fɛnm nnɔ ya yonbɛ, kimɛ unil teh nà nì tì mɛn' wɔ kí gbien' wa jì li frɛ kí wiɛ nɛ la, u yé ni'yɔnb nɛ. ²⁰ Binib bà bɛnde' *Yesu Kristo wà yé Yonbdaan kí yé Uñmíɛnl nnɔ ñɛn' bi'ba uñɛndun wuu ya jòknt ya bont ni ñɔ. Bi liɛbɛ' kí kɔn' tu'ni, kí cɛrɛ' tù mɛn' bɛ kí tì gbien' ba jì li frɛ kí wiɛ tù la, bi li tien fɛnm kí cɛn bi là tɛ mikpíekm ma bo. ²¹ Kímɛ ba bi bɛnde' tigbɛmɔnt ya sɛn la, nì bi tu nin bɛ rí bɛnde wù ñɔ kí wiɛ Uwien ya gber tà bi là wɔkn' bɛ tù nnɔ. ²² Nà li tu bɛ nnɔ li wuɔn kí ye mikpɛnjenm miɛ yé imɔn nɛ. Mɛn si: «Usɛngbɛnl liɛbɛ' kí jin' u'siint», nɛ «Bi sii' fanga kí gben', u liɛbɛ' kí tì binbinde' liwɔbl ni.»

3

Yonbdaan li li baa nɛ

¹ Njɔtiebɛ, n kíeh kugbɔnlieku sɔ rí de nɛ. Tu'kɛ tule ni rí tiɛrɛh nɛ ni'kɛ ñɔ rí tore nɛ ní li ñmɔbe iyɛnmaalmɔnmɔn nɛ. ² Li tien mɛn *Uwien ya ñɔbonsɔknb là juɔ' kí tɔkɛ' nɛ tigbɛr tà nnɔ, kí li tien Yonbdaan, Uñmíɛnl là sɔn' u'tondb ni'saan bi tɔkɛ' nɛ u'gber tà nnɔ mɔ. ³ Ni li kpíɛ kí bɛnde nà si: idɛnfɔrkɛ ya yo binib li tɛ nɛ, kí li yé binib bà leh kí sérɛh binitɔb, kí li fuobe bi'yɛnm yíe ma bo, ⁴ kí lienh kí teh: «*Yesu pùon' kí ye u li baa ní-a! U nín jì juorɛ' la? Kímɛ ti'baambɛ kpo' haali uyoyoyo ñɔ ama ni'kɛ juorɛ' kí tɛ tɛn uñɛndun ya cincinyo nɛ.» ⁵ Bi lienh nnɔ ma nnɔ bi sunde' ñɔ kí ye Uwien là len' nɛ kutaaku nin kitink ñɛn' haali uyoyoyo. U taan' miñunm bùol liba kí cɛrɛ' kitink ñɛn' upaan bo. ⁶ U là liɛbɛ' kí cɛrɛ' miñunm yɛbrɛ' kí kun' nin uñɛndun ya nib nin nà kɛ là fuobe uyo bo. ⁷ Ama Uwien len' kí ye kutaaku kuu nin kitink kí nɔ li tɛ nɛ kí gu lidaali là u li bu binib tibuur, kí gben bà ña boh wɔ nnɔ ya gber. Nɛn daali nɛ umu li wi kutaaku nin kitink kɛ.

⁸ Ama n'jotieɛ, na bi li sunde nibonn niba bó nɛ. Nɛn si: uwien uba te tɛn ibin liturl nɛ Yonbdaan bo, nɛ ibin liturl mɔ te tɛn uwien uba. ⁹ Yonbdaan ɲa ní taande u pùon' kɪ ye u li tien nà nnɔ bo tɛn binib biba maaleh ma bo. U ɲmɔbe kuminku ni'bo, kimɛ wa yíe uba ní kpo kí juore fɛnm, ama u yíe unil kɛ ní lèbre u'tetem nɛ. ¹⁰ Yonbdaan li baa ní lidaali là li ci binib tɛn unasu nɛ. Nɛn daali nɛ kutaaku li gben kí tien kuwaaku kí gbien, nɛ tibont tà kɛ te ku'bo nnɔ ní wi. Kitink nin tibont tà kɛ te ki'bo nnɔ mɔ li wi. ¹¹ Tibont nnɔ kɛ li wi ma nnɔ, ní mɔn, ní li yé bɛ ya nitunbu? Ní kɛ ní li fuobe Uwien yíe ma bo nɛ, kí li boh wɔ, ¹² kí gu lidaali là Uwien li bu binib tibuur nnɔ ní baa tonm. Nɛn daali nɛ umu li wi kutaaku nɛ limuuwɔl ní donde tibont tà kɛ te ku'bo. ¹³ Ama Uwien là pùon' kɪ ye u li tien kutɛfɛnku nin kitinfɛnk, kí cère tigbɛmɔnt ní li te tu'bo. Ti gu nɛn nɛ.

¹⁴ Nɛn bo, n'jotieɛ, ni gu ni'daali ma nɔ, li ñikndeh mɛn ɲɔ u lá baa' la, wɔ ní lɛ ni te uyenduɔn ni, ka ɲmɔbe jɔknt, ka gbè niba saan. ¹⁵ Ní li bɛn kí ye ti'Yonbdaan minde' kɪ wuɔke' ma nnɔ, ní yé ni ya ɲmɛrm nɛ. U ya sɛn bo nɛ ti'ninjɛ Pɔl wà ti yíe wɔ nnɔ kele' nɛ kugbɔnku kí ñɛ Uwien de' wɔ miyɛnfuom mà nnɔ bo. ¹⁶ U'gbɔnt kɛ ni, u ye wɔ ní len tuu ya gber bo la, u lienh nnɔ nɛ. Nibɛmbɛ saan ya ciim faa nɛ, nɛ binib bà ɲa bɛn niba, ka tukn' wɔknm miba bo coh tu'tingi kɪ lèbreh tɛn bi lèbreh *Uwien ya gbɔnku ni ya gbɛtɔr ya tingi ma bo, kí tulndeh bi'ba. ¹⁷ Nɛn bo, n'jotieɛ, n juɔ' kɪ tɔke' nɛ sɔ. Li bɛn mɛn, kí la cère bà ɲa boh Uwien, kí tùre' nnɔ ní lɛre nɛ ní paan bi'bo, kí lúo ni se usensien wà kɪ faa nnɔ. ¹⁸ Ama tùre mɛn kí li bɛndeh ti'Yonbdaan nin ti'Nmiɛnl *Yesu Kristo kɪ joh inun bó, kí cère u'juokm ní li yɛbreh ni'saan. Wɔn si ukpíeke fɛnfɛnnɔ nin uyo wà ɲa ɲmɔbe gbenm. [Ami].

Tigbont tà San kele' tù nnò Nà wongeh tigbont tuu te ma bo

San ne kele' tigbont tuta tuu nò. Wa kele' u'yel tu'ni niba saan.

Kukpieku kuu ni ni'ba saan ña wongeh u kele' kù ki de' wà. U lii kele' ki de' Kristo yaab biba ne, bi paan' binib biba bo bi'wòknm ña kpe sen bo. Nen bo ne San kele' kugbònkù kuu ki tòke' bà li kàanh kù ki ye be ñ liike bi'yul bo nin mi ya wòknm.

Kugbònlieku ni, San yih u'ba «ucien ne.» U kele' kù ki de' upii uba nin u'bumu ne. Upii uba nin u'bumu nnò yé Kristo ya taanl liba nin li' nib ne.

U saakreh bà li kàan kù nnò ya gbènent be ñ li yíe tób, kí li pe Yesu ya wòknm bo mòmòmnm ne.

Wòn unibaab ne kele' kugbòntaaku ki de' uje uba, ki pèke' wò, kimè u pe tigbemònt ya sen bo, ki toreh Kristo yaab. U liebe' ki lienh ujetò mò bó. U yíe' «ucien» ya ñòbu bó, ka teknh cènb mò (migbiirm 9-10). U tí liebe' ki lienh ujetò uba mò ya gber, u teke' Yesu ki jin' (migbiirm 11-12). U saakreh ukpiek nnò ya gbènent wò ñ li pe u ya je ya tetem bo ne.

Mifuobm ya gber

¹ Ti tòkeh ne ti cii' nà, ti'nunbu laa' nè, ti ñuore' nè, ti'nuò me' nè nnò ya gber ne. Tigber bugben là te haali tibont ke ya cincinyo ne, ki yé limiel ya gber. ² Mifuobm nnò ya daan taa' u'ba ki wuòn' te, ti laa' wò ne ki kundeh imàn, ki tòkeh ne *limiel là ña ñmòbe gbenm ya gber. Wà yé limiel ya daan nnò là te nin Baa Uwien ne, ki taa' u'ba ki wuòn' te. ³ Ti cii' nà, ki laa' nè nnò, ti tòkeh ni'mò ni ya gber ne, ñò tinbi nin ninbi ñ li te uñòkpaan ni. Ti'ñòkpaan nnò yé uñòkpaan wà tinbi nin ti'Baa Uwien nin u'Bije *Yesu Kristo ñmòbe wù nnò ne. ⁴ Ti yíe tí li ñmòbe uyensonge kí tí gben ne. Nen bo ne ti kele' tigber tuu nò ki de' ne.

Ne men licinñunl ni kí kò kuwenwenku ni

⁵ Ti cii' tigber tà *Yesu saan nnò, ti tòkeh ne tun sò: Uwien yé kuwenwenku ne, cinnñunl ña te u'ni. ⁶ Ti lienh ki teh tinbi nin Uwien ñmòbe uñòkpaan, ki liebe' ki te licinñunl ni la, ti yé bitonnèndènb ne, ta ñmòbe gbemònt. ⁷ Ama ti te kuwenwenku ni ten Uwien te kuwenwenku ni ma la, ti ñmòbe uñòkpaan nin tób ne. Ne u'Bije *Yesu ya sèm sòkreh ti'biere ke.

⁸ Ti len' ki ye ta ñmòbe biere la, ti tulndeh ti'ba ne, gbemònt ña te ti'fèl ni. ⁹ Ti kpiire' ti'biere ki tòke' Uwien la, u li fère te, kí sòkre ti'fèl kí ñen nà ke bre, kimè u cuube ne ki yé ugbemòndaan. ¹⁰ Ti len' ki ye ta teh biere la, ti yin' Uwien utonnèndaan ne, ne u'gber ña te ti'fèl ni.

2

Kristo ne yé ucèndenduol

¹ N'bumu, ma yíe ní li teh biere. Nen bo ne n kele' tigber tuu ki de' ne. Ama unil tien' ibiere mòmòm la, ti ñmòbe *ucèndenduol uba ti'Baa Uwien saan. Wòn si: *Yesu Kristo ugbemòndaan. ² U taa' u'ba ki tien' lituòrl ki de' Uwien ñò Uwien ñ fère te ti'biere ne. Na yé ti'yi baba, u li fère uñèndun ya nib ke mò yi ne.

³ Ti tuo' Uwien ye nà la, nen ne wəngɛh tɛ ki teh ti mənbe ki bɛn Uwien.
⁴ Wà kɛ ye u bɛn Uwien, ka tuo' u ye nà la, u yé utonnɛndaan nɛ, nɛ
 gbɛmənt ɲa te u'fɛl ni. ⁵ Ama wà kɛ boh Uwien ya gɛr la, wən nɛ cinbe
 ki yíe Uwien ki tí gben'. Nnɔ nɛ ti mənbe ki bɛn ki ye tinbi nin Uwien tɛ.
⁶ Wà kɛ ye wən nin Uwien tɛ la, wə ní li fuobe tɛn *Yesu Kristo là fuobe ma
 bo.

Li yíe mɛn tɔb

(San 13:34-35)

⁷ N'jɔtieɛ, na yé wəbfɛnl nɛ n kieh ki dienh nɛ, ama ní yé liwəbkpaal
 nɛ. Ni là cin' ki paan' *Yesu Kristo ya sɛn bo ma nnɔ, nɛ ki cii' lè.
 Liwəbkpaal bugbɛn yé tigbɛr tà ni là cii' tù nnɔ nɛ. ⁸ Nin nen kɛ ɲɔ, n kɛle'
 liwəbl là ki de' nɛ nnɔ yé lifɛnl nɛ. Ninbi nin *Yesu Kristo ya tetem nɛ
 wəngɛh ki teh liwəbl nnɔ mən. Kimɛ licinñunl bɛnh ki gbɛndɛh nɛ, nɛ
 kuwenwenmànku cin' ki wɛndɛh.

⁹ Wà kɛ ye u te kuwenwenku ni, ki nen u'tɔ la, u biɛ ki te licinñunl ni
 nɛ. ¹⁰ Wà kɛ yíe u'tɔ la, u te kuwenwenku ni nɛ. Bonn ɲa te u'fɛl bo kí fre
 kí cɛrɛ wə ní tien nà bre. ¹¹ Ama wà kɛ nen u'tɔ la, u te licinñunl ni nɛ, ki
 cuonh ka bɛn u joh nà bó. Kimɛ licinñunl nnɔ juɔn' wə ɲɔ.

Ni'nun la li mɔn uɲɛndun nin u'bont bo

¹² N'bumu, n kieh tigbɛr tuu ní de nɛ, kimɛ Uwien fɛrɛ' nɛ ni'biɛrɛ *Yesu
 Kristo ya yel bo ɲɔ.

¹³ N'baambɛ, n kieh tigbɛr tuu ní de nɛ,
 kimɛ ni bɛn wà te haali tibont kɛ ya cincinyo.

Bifɛnbɛ, n kieh tigbɛr tuu ní de nɛ,
 kimɛ ni faake' nin usɛnpol ubiɛrɔ ɲɔ.

¹⁴ N'bumu, n kɛle' tigbɛr tuu ki de' nɛ,
 kimɛ ni bɛn Baa Uwien.

N'baambɛ, n kɛle' tigbɛr tuu ki de' nɛ,
 kimɛ ni bɛn wà te haali tibont kɛ ya cincinyo.

Bifɛnbɛ, n kɛle' tigbɛr tuu ki de' nɛ,
 kimɛ ni ɲmɔbe mituɔm,

Uwien ya gɛr te ni'fɛl ni,
 nɛ ni faake' nin usɛnpol ubiɛrɔ.

¹⁵ La yíe mɛn uɲɛndun wuu, ki niirɛh nin tibont tà te u'ni.

Wà kɛ yíe uɲɛndun wuu la,
 wa ɲmɔbe Baa Uwien ya yíem.

¹⁶ Kimɛ iyɛnmaalbiɛrɛ yà te unisaal ya fɛl bo nnɔ
 nin u ɲmɔbe ununfɔkɛ wà u lɛnh tibont tà bo nnɔ

nin u ɲmɔbe tigbɛngt tà u'faal bo nnɔ
 ɲa ñɛn' Baa Uwien saan,

tu'kɛ ñɛn' uɲɛndun wuu ni nɛ,
 ki yé uɲɛndun jaar.

¹⁷ *Uɲɛndun wuu nin tibont tà binib ya nun fɔkɛ tu'bo nnɔ kɛ li gben, ama
 wà kɛ teh Uwien yíe nà la, udaan li tuu ki te nɛ.

Nà li tore nɛ ní bɛndɛ Kristo ya nɛnnɛnd

¹⁸ N'bumu, ní sɛn' waamu nɛ ugbɛngbɛnyo ní baa. Ni là cii' bi ye Kristo
 ya nɛnnɛnd li baa ní. Fɛnfɛnnɔ wuɔ Kristo ya nɛnnɛndb baa' ki yɛbe. Nɛn
 bo nɛ ti bɛndɛ' ki ye ní sɛn' waamu nɛ ugbɛngbɛnyo ní baa. ¹⁹ Bi là te
 ti'cɛkl ni, nɛ ki siɛrɛ' ti'saan. Ba lí là yé ti'yaab. Bi bi là yé ti'yaab la, bi bi

biε ki te ti'ni nε. Bi siere' ti'saan ma nnɔ, nεn nε wuɔn' tε nɪ wien ki ye bi'ke ɲa li mɔnbe ki yé ti'yaab.

²⁰ Ninbi bεn wɔn, Kristo de' nε *Mifuoñaanm ɲɔ. Nεn bo nε ni'ke bεn nà yé tigrɛmɔnt. ²¹ Na yé na bεn gbɛmɔnt nε cère' n kele' tigrɛr tuu ki de' nε. Ni bεn tigrɛmɔnt ma nnɔ nε cère' n kele' tù ki de' nε. Ni bεn ki ye tonnenku ɲa te gbɛmɔnt ni.

²² Njme yé utonnendaan-i? Na yé wà niεh ki teh *Yesu ɲa yé Uwien ya Nigendke Kristo-oo? U ya daan nε yé *Kristo ya nennend, ki niεh ki teh wa bεn Baa Uwien nin u'Bije. ²³ Wà ke niε' ki ye wa bεn Uwien ya Bije la, u niε' ki ye wa bεn Baa Uwien mɔ nε. Wà ke ye u bεn Uwien ya Bije la, wɔn nin Baa Uwien kpε buñɔbu nε.

²⁴ Ninbi wɔn, cère mεn ni là cii' tigrɛr tà haali micincinm nnɔ rí li te ni'fɛl ni. Tigrɛr tà ni là cii' tù micincinm nnɔ te ni'fɛl ni la, ni tε nin Baa Uwien nin u'Bije nε. ²⁵ U pùon' ki ye u li de tε nibonn nà nnɔ, nεn si: *limiel là ɲa ɲmɔbe gbenm nε.

²⁶ N kele' tigrɛr tuu ki de' nε rí tɔke nε binib bà nuunh bε rí tuln nε nnɔ bó nε. ²⁷ Ninbi bεn wɔn, Kristo de' nε *u'Fuoñaanm nε mɪ tuu ki te ni'bo, nε na ji nuunh nil rí wɔkn nε u'gber. *U'Fuoñaanm nnɔ nε wɔknh nε ni'ke. Mɪ wɔknh nε nà nnɔ yé tigrɛmɔnt nε, ma nɛndeh. Li tε mεn nin Kristo, *u'Fuoñaanm wɔkn' nε ma bo.

²⁸ N'bumu, li tε mεn nin Kristo fεnfennɔ ɲɔ lidaali là u li baa ní, kí n̄n u'ba upaan bo binib ke rí lε wɔ nnɔ tí li ɲmɔbe midum ɲɔ fε la cuo tε u'nun bó.

Uwien ya bumu ɲa ji li teh biere

²⁹ Ni bεn ki ye Kristo yé ugbɛmɔndaan ma nnɔ, bende mεn kí ye unil wà ke teh nà cuube la, u yé Uwien ya buk nε.

3

¹ Liike mεn Baa Uwien yíe tε nɪ tí kpε ma. U yíe tε ki gbien' haali ki tí yin' te u'bumu. Ti mɔnbe ki yé u'bumu nε. *Uɲendun ya nib ɲa bεn tε, kime ba bεn Uwien yé udaan wà. ² N'jɔtiebε, fεnfennɔ wuɔ ti yé Uwien ya bumu nε. Ama ta laan bεn ti lá li te ma bo. Ti nín bεn ki ye Kristo lá li n̄n u'ba upaan bo uyo wà nnɔ, ti li naan wɔn nε, kime ti li lε wɔ, u te tɛn u lí te ma bo nε. ³ Wà ke ɲmɔbe Kristo bo li ya dɛndɛnl la, wa ji ɲmɔbe jɔknt tɛn Kristo ɲa ɲmɔbe jɔknt ma.

⁴ Wà ke teh ibiere la, u wie' yiko nε, kime yiko ya wiem yé ibiere nε. ⁵ Ni bεn ki ye Kristo baa' uɲendun wuu ni wɔ rí gben ibiere nε. Nε biere iba mɔnɔn ɲa te u'ni. ⁶ Wà ke tε nin wɔ la, wa ji teh biere. Wà ke teh ibiere la, wa laa' wɔ, ka bεn wɔ mɔ.

⁷ N'bumu, la cère mεn uba rí tuln nε. Wà ke teh nà cuube la, u yé ugbɛmɔndaan tɛn Kristo yé ugbɛmɔndaan ma nε. ⁸ Wà ke teh ibiere yé usɛnpol yɔ nε, kime usɛnpol yé ubierdaan nε haali tibont ke ya cincinyo. Nεn bo nε Uwien ya Bije baa' uɲendun wuu ni wɔ rí gben usɛnpol ya tùon.

⁹ Wà ke yé Uwien ya buk ɲa ji li teh biere, kime Uwien ya tetem te u'ni. U yé Uwien ya buk ma nnɔ, wa rí fre kí tien biere. ¹⁰ Wà ke teh nà ɲa cuube, ka yíe u'tɔ la, wa yé Wien ya buk. Nεn nε cèreh bi bɛndeh bà yé Uwien ya bumu nin bà yé usɛnpol yaamu.

Li yíe mεn tɔb

¹¹ Ni là cii' tigber tà haali micincinm nnò tun si: «Tí li yíe táb ne.» ¹² La cère men tí li te ten Kayen. U là yé usenpol ubierò yò ne, ki ku' u'ninje. Be bo ne u ku' wò? U là ku' wò, kime u ya tòn là bre ne, ne u'ninje ye cuube.

¹³ N'yaabe, *uñendun ya nib nen ne la, la cère men nè ní cuo ne yòkm. ¹⁴ Tinbi yíe tí táb Kristo yaab ma nnò ne cère' ti bende' ki ye tí ñen' mikuum ni ki kòn' mifuobm ni. Wà ke ña yíe u'tò la, u bie ki te mikuum ni ne. ¹⁵ Wà ke nen u'tò la, u yé unikul ne. Ne ni ben ki ye limiel là ña ñmàbe ghenm ña te nikul ni. ¹⁶ Nà sò cère' ti bende' miyíem ya tingi: Kristo teke' tinbi ya kuum ne ki kpo'. Ní mən tí m̀ò ní teke tí táb ya kuum ne kí kpo. ¹⁷ Unil ñmàbe lifaal uñendun wuu ni, ki laa' ní p̀re' u'tò, ne wa tuo' wò ní ñukre kí tore wò la, u ñmàbe Uwien ya yíem mila bo? ¹⁸ N'bumu, la cère men tí li yíe táb buñòbu ni, cère men tí li sòn itòn yà wàngeh ki teh ti m̀nbe ki yíe táb.

¹⁹⁻²⁰ Nen ne li cère tí bende kí ye ti p̀e tigbem̀nt bo. Ní yé tí yennaale m̀nən ne biindeh te la, tí yennm d̀o Uwien saan ne, kime Uwien cən' tí yennaale, ki ben tibont ke. ²¹ N'jotiebe, tí yennaale ña biindeh te la, ti ñmàbe midum Uwien saan. ²² Ne ti mie' wò nà ke la, u dienh te nè ne, kime ti boh u'wobl ne ki s̀ngreh u'yennm. ²³ U de' te liwobl là nnò si: tí teke u'Bije *Yesu Kristo kí ji, kí li yíe táb, ten wən *Yesu Kristo take' te ma bo. ²⁴ Wà ke boh Uwien ya wobl la, u te nin Uwien, ne Uwien m̀o te nin wò. U de' te Mifuoñaanm ma nnò ne cère' ti ben ki ye u te nin te.

4

Ni li tien ma kí bende Mifuoñaanm te bà bo

¹ N'jotiebe, la li teknh men binib bà ke lienh ki teh bi ñmàbe *Mifuoñaanm nnò ki jinh, ama ní sekn kí bende kí ye *Mifuoñaanm ne cère' bi lienh kí yaan kí teke be kí ji. Kime bitonnenñòbonsaknb ji gbe ne uñendun ni. ² Nà sò li cère ní bende binib bà ñmàbe *Uwien ya Fuoñaanm: wà ke lienh ki teh *Yesu Kristo m̀nbe kí baa' uñendun wuu ni nin tinisaalgbenent la, wən ne yé Uwien yò. ³ Wà ke lienh ki teh Kristo ña baa' nin nisaalgbenent la, wa yé Wien yò, u yé Kristo ya nennend yò ne. Ni cii' bi ye Kristo ya nennend li baa ní. Fennennò wuò u baa' uñendun ni ño.

⁴ Ninbi n'bumu, ni yé Uwien yaab ne, ne ki faake' nin *bitonnenñòbonsaknb nnò, kime *Uwien ya Fuoñaanm mà te ní ni nnò faa kí cən' Kristo ya nennend wà te uñendun ni nnò. ⁵ Ben yé uñendun yaab ne. Nen bo ne bi lienh uñendun ya lenm, ne uñendun ya nib cengeh bi'bo. ⁶ Tinbi ben wən, ti yé Uwien yaab ne. Wà ke ben Uwien ne cengeh ti'bo. Wà ke ña yé Wien yò ña cengeh ti'bo. Nen ne cère' ti bende' *Mifuoñaanm, men mà yé tigbem̀nt nnò te binib bà ni, ki cère' ti bende' usenpol utonnendaan m̀o te binib bà ni.

Miyíem ñeh Uwien saan ne

⁷ N'jotiebe, cère men tí li yíe táb, kime miyíem ñen' Uwien saan ne. Wà ke ñmàbe miyíem la, u yé Uwien ya buk ne, ki ben Uwien. ⁸ Wà ña ñmàbe yíem la, wa ben Wien, kime Uwien yé miyíem ya daan ne. ⁹ Uwien wuən' te u'yíem ma bo sò: u sən' ní u'Bijebaab uñendun wuu ni ño wən bo tí li fuobe ne. ¹⁰ Miyíem nnò si nà sò: na yé tinbi ne yíe Uwien, Uwien ne yíe te, ki sən' ní u'Bije uñendun ni, wò ní lá taa u'ba kí tien lituər̀l kí de Uwien ño wò ní fère te tí biere.

¹¹ N'jotiebe, Uwien yíe te nnò ma nnò, nǐ kpɛ tì'mò rí li yíe tǎb nɛ. ¹² Uba ɲa kpele ki laa' Wien. Ti yíe tǎb la, Uwien te nin te nɛ, nɛ u'yíem te tì'ni ki tǐ gben'.

¹³ Nà cèrè' ti bɛn ki ye ti te nin Uwien nɛ Uwien mǎ te nin te nnò si: u de' te *u'Fuoñaanm. ¹⁴ Tinbi laa' Uwien ya Bijɛ, nɛ ki kundeh imǎn ki teh u'Baa nɛ sǎn' wǎ ní uɲɛndun wuu ni, wǎ rí lá li yé uɲɛndun ya nib ya ɲmienl. ¹⁵ Wà kɛ lienh ki teh *Yesu yé Uwien ya Bijɛ la, Uwien te nin udaan nɛ, nɛ u'mǎ te nin Uwien. ¹⁶ Tinbi bɛn Uwien yíe te ma bo, nɛ ki teke' ki jin'.

Uwien yé miyíem ya daan nɛ. Wà kɛ ɲmǎbe miyíem la, u te nin Uwien nɛ, nɛ Uwien mǎ te nin wǎ. ¹⁷ Nà cèrè' miyíem te tì'ni ki tǐ gben' ɲǎ tǐ li ɲmǎbe midum Uwien li bu binib tibuur lidaali là nnò si: Kristo te ma bo nnò, tì'mǎ te nnò nɛ uɲɛndun wuu ni. ¹⁸ Jɛwaanbu ɲa te yíem ni. Miyíem mǎ mǎn ki tǐ gben' gbendeh bujɛwaanbu nɛ. Utudɛrɛ bo nɛ binib fɛnge. Unil wà fɛnge ɲa laan ɲmǎbe yíem mǎ mǎn ki tǐ gben'.

¹⁹ Tinbi yíe Uwien, kimɛ wǎn nɛ kpíɛ' ki yíe' te. ²⁰ Unil lienh ki teh u yíe Uwien, ka yíe u'tǎ la, u yé utonnɛndaan nɛ. Kimɛ nil ɲa yíe u'tǎ wà u lɛnh wǎ la, wa rí fre kí ye u yíe Uwien wà wa lɛnh wǎ. ²¹ *Yesu Kristo de' te liwǎbl là so: unil yíe Uwien la, wǎ rí li yíe u'tǎ mǎ.

5

Teke mɛn Uwien ya bijɛ kí jí, kí faake nin uɲɛndun

¹ Wà kɛ teke' ki jin' ki ye *Yesu yé Uwien ya Nigɛndkɛ Kristo la, udaan yé Uwien ya buk nɛ. Wà kɛ yíe kibuk ya baa la, u yíe u'buk mǎ nɛ. ² Ti yíe Uwien ki boh u'wǎb la, nɛn nɛ wǎngɛh ki teh ti yíe u'bumu. ³ Kimɛ Uwien ya yíem si: tǐ li boh u'wǎb nɛ. Nɛ u'wǎb nnò ɲa faa. ⁴ Wà kɛ yé Uwien ya buk nɛ faakreh nin uɲɛndun. Ti'tekjim nɛ cèrɛh ti faakreh nin uɲɛndun. ⁵ ɲmɛ yé unil wà faakreh nin uɲɛndun-i? Wǎn si: wà teke' ki jin' ki ye *Yesu yé Uwien ya Bijɛ.

Yesu Kristo ya mǎnkunb

⁶ Wǎn *Yesu Kristo nɛ baa' ní nin miɲunm nin misɛm*. Na yé u baa' nin miɲunm baba nɛ, u baa' nin miɲunm nin misɛm nɛ. *Mifuoñaanm kundeh imǎn, kimɛ mǐ yé imǎn nɛ. ⁷ Bi te bimǎnkunb bita nɛ. ⁸ Bɛn si: Mifuoñaanm nin miɲunm nin misɛm. Bɛn bita nnò kɛ kpɛ buɲǎbu nɛ. ⁹ Ti teknh binib ya mǎnkun la, tǐ li bɛn kí ye Uwien ya mǎnkun cɛn' binib yu. Uwien ya mǎnkun nnò si: u kun' imǎn ki ye *Yesu mǎnbe ki yé u'Bijɛ nɛ. ¹⁰ Wà teke' Uwien ya Bijɛ ki jin' la, u tuo' Uwien kun' imǎn yà nnò nɛ. Ama wà ɲa teke' Uwien ki jin' la, u yih wǎ utonnɛndaan nɛ, kimɛ wa teke' Uwien kun' u'Bijɛ bo imǎn yà nnò nɛ ki jin'. ¹¹ Uwien ya mǎnkun nnò si: u de' te limiel là ɲa ɲmǎbe gbenm, nɛ u'Bijɛ nɛ yé limiel nnò ya daan. ¹² Wà te nin Uwien ya Bijɛ nɛ ɲmǎbe limiel nnò. Wà ɲa te nin Uwien ya Bijɛ ɲa ɲmǎbe lè.

Tigbɛforkaar

¹³ N kele' tigbɛr tuu kɛ ki de' nɛ ɲǎ ní bɛnde kí ye ninbi bà teke' Uwien ya Bijɛ ki jin' nnò, ni ɲmǎbe limiel là ɲa ɲmǎbe gbenm nɛ. ¹⁴ Ti ɲmǎbe midum mǎ Uwien saan si: ti miɛ' wǎ nà kɛ u'yíem bo la, u cɛngɛh ti'bó nɛ. ¹⁵ Ti bɛn u cɛngɛh ti'bó ma nnò, ti miɛ' wǎ nà kɛ la, ti du ki ye ti laa' nɛ ɲǎ.

* 5:6 Yesu Kristo nɛ baa' ní nin miɲunm nin misɛm ya tingi si: Bi sǐi' wǎ Uwien ya ɲunm nin u'kuum nɛ.

¹⁶ Unil laa' u'to teh ibiere ya ɲa kuuleh la, wo ri kaare ki de wo ɲo Uwien ri tuore u'fuobm, ni ye ibiere nno ɲa monbe ki kuuleh ne la. Kimɛ ibiere iba te ki kuuleh, ma niireh be ri kaare ki de binib ba teh i ya biere. ¹⁷ Ituon ya ke ɲa cuube ye ibiere ne. Ama na ye ibiere ke ne kuuleh.

¹⁸ Ti ben ki ye wa ke ye Uwien ya buk ɲa ji teh biere, kimɛ Uwien ya Bijɛ gu wo, ne usɛnpol ubiero ɲa ri fre ki tien wo niba. ¹⁹ Ti ben ki ye tinbi ye Uwien ya bumu ne, ki ben mo ki ye uɛɛndun ya nib ke te usɛnpol ubiero ya wobl ni ne. ²⁰ Ti ben ki ye Uwien ya Bijɛ baa' ki wuon' te ti li tien ma ki bende Uwenmon ne. Ti te nin Uwenmon ne, ki ne u'Bijɛ *Yesu Kristo bo. Won ne ye Uwenmon, ki ye limiel la ɲa ɲmabe gbenm ya daan.

²¹ N'bumu, liike men ni'yul bo nin ibule ya gber.

Kugbɔnlieku kùà San kɛle' kù nnɔ

Ifuonde

¹ Min ucien, n fuondeh sin ti'naa wà Uwien gènde' ηε nin a'bumu*. N yie ne imònmònnε. Na yé min baba ne yie ne, binib bà ke ben tigbɛmònt nnɔ mɔ yie ne ne, ² kí ñε tigbɛmònt tà te ti'fɛl ni, ki li tuu ki te ti'ni nnɔ bo.

³ Baa Uwien nin u'Bije *Yesu Kristo ní juoke tε, kí muɔ tε micεεkm, kí de tε uyenduɔn ηɔ tí li pε tigbɛmònt bo, kí li fuobe miyíem ni.

Li ηmɔbe mɛn tigbɛmònt, kí li yie tɔb

⁴ N laa' a'bumu muba pε tigbɛmònt bo tɛn Baa Uwien de' tε liwɔbl ma bo nnɔ, ne n'yenn sɔnge' kí gbien'. ⁵ Sin ti'naa, fɛnfennɔ n gbáanh ηε ne, cère mɛn tí li yie tɔb. Na yé wɔbfɛnl ne ní kɛle' kí de' ηε, ní yé ti là cii' là haali ucincinyo nnɔ ne. ⁶ Miyíem ya tingi si: tí li fuobe Uwien ya wɔbl ye ma bo ne. Li ya wɔbl ne ni là cii' lè haali ucincinyo nnɔ: «Li fuobe mɛn lí ye ma bo».

⁷ Binib bà tulndeh bi'tɔb yɛbre' uɣɛndun wuu ni, kí lienh kí teh *Yesu Kristo ηa baa' nin nisaalgbɛnɛnt. Unil teh nnɔ la, u yé wà tulndeh binib ne, kí yé *Kristo ya nɛnnɛnd. ⁸ Liike mɛn ni'yul bo ηɔ ti'tuonl la juore fɛnm. La juore' fɛnm la, ni li lε lisuul kí tì gben.

⁹ Wà kε taah tibontɔr kí pukndeh Kristo ya wɔknm bó, ka fuobe mɔ ye ma bo la, wa tε nin Uwien. Wà fuobe Kristo ya wɔknm ye ma bo la, u tε nin Baa Uwien nin u'Bije ne. ¹⁰ Wà baa' ní ni'saan ka tuke mi ya wɔknm la, la teke wɔ mɛn, kí la fuonde wɔ mɔnɔn. ¹¹ Kime wà fuonde' wɔ la, udaan nin wɔn kpaan' iye kí sɔn' u sɔnh itùnbierε yà nnɔ nínɔ.

Micɛbm

¹² N ηmɔbe tigber tù yɛbe ní tɔke ne ama ma yie ní kɛle tù gbɔnku ni. N daan ní baa ni'saan, kí lε ne, tí tɔke tigber ηɔ kí li ηmɔbe uyɛnsɔnge kí tì gben ne.

¹³ Ti'naa, a'ninse wà Uwien gènde' wɔ nnɔ ya bumu mɔ fuondeh ηε.

* **1:1** Ti'naa nin u'bumu li fre kí ye Kristo ya taanl liba nin lí'nib.

Kugbɔntaaku kua San kele' kù nnɔ

Ifuonde

¹ N'jɔ Gayus, min uciɛn fuondeh ɲɛ. N yíe ɲɛ imànmòn nɛ. ² N'jɔ, n káareh ki teh nè ní li mɔn a'bo isɛn kɛ ni nɛ; á li ɲmɔbe ugbenɛnsɔnge mɔnmɔnm, tɛn a'fuobm mɔn Uwien saan ma bo.

³ Ti'tɔb Kristo yaab biba baa', ki lá tɔke' nni a pɛ tigbɛmànt bo ma bo nin a fuobe tigbɛmànt ni ma bo, nɛ n'yɛnm sɔnge' ki gbien'. ⁴ Nà li cère n'yɛnm ní sɔnge kí tí kende si: ní cii n'bumu pɛ tigbɛmànt ya sɛn bo nɛ.

Bi pèkeh Gayus

⁵ N'jɔ, a pɛ Kristo ya sɛn bo mɔnmɔnm ki teh u'nib nà mɔn nin bi yé bicɛnb ma kɛ nnɔ. ⁶ Bi'mɔ len' Kristo ya taanl yaab saan a yíe binib ma bo. N gbáanh ɲɛ nɛ, li toreh bɛ bi'sencɛn ni Uwien yíe ma bo. ⁷ Kimɛ bi cuonh ki sɔnh Kristo ya tuonl nɛ ka teknh niba bà ɲa pɛ Wien bo saan. ⁸ Nɛn bo, ní kpe tinbi nɛ ní li toreh bi ya nib, ɲɔ tinbi nin bɛn ní taan kí li tɔkeh binib tigbɛmànt.

Diotrefnin Demetriyus ya gber

⁹ N là kele' tigber tuba ki de' Kristo ya taanl yaab. Ama Diotref wà yíe wɔ ní li yé ní'ke ya senlier nnɔ ɲa tɔnge tí'gber. ¹⁰ Nɛn bo nɛ n baa' ní la, n li tɔke u teh nà kɛ nnɔ. Nɛn si: u lienh tí'bo tigbɛbiert tà kɛ nnɔ. U tien' nɛn kɛ ki ye nà sɔnge' u'yɛnm. Ti'tɔb Kristo yaab baa' la, wa teknh bɛ, nɛ bà mɔ yíe bɛ ní teke bɛ la, u piendeh bɛ, ki ɲuɔh bɛ Kristo ya taanl ni.

¹¹ N'jɔ Gayus, la tɔkre bà teh nà bre; ama bà teh nà mɔn, kimɛ wà kɛ teh nà mɔn yé Uwien yɔ nɛ. Wà mɔ kɛ teh nà bre ɲa bɛn Wien.

¹² Demetriyus wɔn, binib kɛ pèkeh wɔ nɛ. U pɛ tigbɛmànt tà bo nnɔ mɔ wɔngeh ki teh u yé unil nɛ. Ti'mɔ pèkeh wɔ nɛ, nɛ a bɛn ki ye ti pèkeh wɔ ma nnɔ ní yé imàn nɛ.

Micɛbm

¹³ N ɲmɔbe tigber tù yɛbe ní tɔke ɲɛ ama ma yíe ní kele tù gbɔnku ni. ¹⁴ N daan ki ye ní pukn' waamu la, n li lɛ ɲɛ, tí tɔke tigber.

¹⁵ Uwien ní de ɲɛ uyɛnduɔn.

A'jɔtieb fuondeh ɲɛ. A'mɔ ní fuonde tí'yaab kɛ jeje kí de tɛ.

Kugbɔnku kua Sud kele' kù nnɔ Nà wɔngeh kugbɔnku kuu te ma bo

Kugbɔnku kuu te ki de' Kristo yaab ke ne. Ku'maam neke Pier kele' kulieku kua nnɔ ne. Kugbɔnku kuu ya gber mɔh nin bitonnennɔbɔnsɔknɔ ya tonnɛnku nin bi'tetefɛnfɛnm ne (migbiirm 6-13; 2 Pi iyul 2).

Wà kele' kugbɔnku kuu nnɔ taah Kujɔtiekpaaqu ya gbɔnku ya gber ne, ki nɛndeh miwɔknm len ki wɔknh u'yo ya nib. U liebe' ki taah Sufmbɛ ya gbɔnt tuba mɔ ya gber ki kieh u'gbɔnku ni. Ama tigbɔnt nnɔ tun ɲa te Uwien ya gbɔnku ni (migbiirm 9, 14, 15).

U taah inɔbon yà cɔkreh ne ki tɔkeh Uwien li dɛre bà yie' u'yiem ya gber ya tub ma bo (migbiirm 3-13). Ama u liebe' ki tɔke' mɔ ki ye nɔ kpe be ɔ muɔ be micɛɛkm ne ki tore be ɲɔ be ɔ nɛ Uwien li dɛre binib ya tub ma nnɔ ni (migbiirm 22-23). Sud kele' u'gbɔnku ni ubenpiebe ya gber la, u yie wɔ ɔ pien nà bre nin kinunbɔnk ne. U ya benpiebe ɲa bereh ama u ɲmiendeh ne.

Ifuonde

¹ Min Sud, n yé *Yesu Kristo ya tonsɔnl ne, ki yé Saak ya ninje. Min ne kieh kugbɔnku kuu ɔ de ninbi bà Baa Uwien yin' ne, ki yie ne, ki cɛre' *Yesu Kristo gu ne nnɔ. ² Uwien ɔ li tuu ki muɔh ne micɛɛkm, ki de ne uyɛnduɔn kí gbien, kí li yie ne cɛɛn.

Uwien li dɛre bà wɔknh nà ɲa kpe sɛn ya tub

³ N'jɔtiebe, n'fɛnm là ton ɔ ke ke kugbɔnku ki tɔke ne miɲmienm mà yé ti'ke yaam nnɔ ya gber ne. Ama fɛnfɛnnɔ n laa' nɔ yé n'bo liwɔbl ne ɔ ke ke kí de ne kí cɛre ni'fèl ɔ li co ɲɔ ní mɔ Uwien tɔke' u'yaab mitekjim ya gber tà bolm miba kpein nnɔ bo. ⁴ Kimɛ binib biba lɔnbe' ki kɔn' ni'ni, ki yé bibiɛrdɛnb, ki sikreh ti'Wien ya juokm ya gber ya tingi ɲɔ be ɔ fre kí li teh bi'sɔnsɔndl ne. Bi wie' *Yesu Kristo wà yé ti'Wɔnwɔknbaab, ki yé ti'Yonbdaan nnɔ ya gber. Ni kele' *Uwien ya gbɔnku ni haali uyo ɲɔ ki ye Uwien li dɛre bi'tub.

⁵ Ni ben n li tɔke ne nà ke nnɔ mɔnmɔnm. Nin ni ben ma ke nnɔ n yie ɔ tiere ne kí ye Yonbdaan là ɲmien' Israyel yaab Esipt ni ne. Ni ya puoli bó ne u gben' bi'ni bà ɲa teke' wɔ ki jin' nnɔ ya gber.

⁶ Tiere mɛn Uwien ya tondb bà là dɔan' Uwien sien' be nà saan, ki siere' ki dɔan' bi'kɔnkuɔn nnɔ ya gber. Uwien lɔle' be ne, be ɔ li tuu kí lùo, kí li te kubùoku kua ɔ ka ɲmɔbe bien, ki biike ni, ki gu tibuur ya wengbiin ya daali. ⁷ Liebe kí tiere mɛn Sodɔm nin Gomɔr ya du nin idutɔ yà kpieke yí nnɔ ya nib là tien' lisɔnsɔndl ten bitondb nnɔ ma nnɔ ya gber. Bi tien' lisɔnsɔndl nɔ ti kɛnde' haali ki ji ti nuunh be ɔ li duɔndeh nin tibont tà nin nisaal ɲa te*. Uwien là dɛre' bi'tub, ki kuɔn' be umu wà ɲa ɔ kpiin ni. Nɛn ne wɔngeh nà lá li tu bibiɛrdɛnb.

⁸ Bibiɛrdɛnb nnɔ mɔ teh ten ben ne. Bi pe bi'deknt bo ne ki sɔnh itùon ya kuɔndeh bi'tiɛma gbɛnɛnt tɔjɔknt, ki yindeh Uwien ya yonbdɛnt, ki sukreh nà ke ɲmɔbe ukpieke paaki bó. ⁹ Uwien ya tondb ya cien Misel mɔnɔn nin

* 1:7 Tibont tà nin nisaal ɲa te ya tingi te bolm mile bo ne: Uwien ya tondb bii tiwent.

*usenpol là kòngh uyo wà Moyis ya gbenent bo nnò wa là tuo' ki suke' ki biin' wò ama u là tòke' wò ki ye: «Yonbdaan ní dèrè a'tub» baba nɛ. ¹⁰ Ama bibièrdɛnb nnò bɛn wòn, bi sukreh ba bɛn nà nɛ, ki te tɛn ipiɛ, ki maaleh ki teh bi bɛn nà nnò mənən tulndeh bɛ ki joh nɛ. ¹¹ Ní bre bi'bo, kime' bi kpɛn' Kayɛn là kpɛn' usen wà nnò nɛ. Bi taa' bi'ba ki de' ilike ya nuunm nɛ ki tùrè' tɛn Balam, ki yíe' Uwien ya ñòbu bó tɛn Kore là yíe' ma bo, nɛ ki kpo'. ¹² Ninbi Kristo yaab taan' ní ji tijier la, bi saake ni'ni tɛn tijoknt nɛ ki saah ni'jiejin, ki jinh fuɔlfuɔl, fɛ ɲa ɲmòbe bɛ, ki maaleh bɛn baba bó. Bi te tɛn utaa wà yin' ki bònɔde' ki juore' nin kutafaaku ka nii' nɛ; ki te tɛn isiin yà ɲa lùonh haali i'lònlùonyo mənən, ki kpikre' ki lu', ki kpo' kɛkɛ nɛ. ¹³ Bi sòngh ife ya tòn nɛ ki joh tɛn miñunciɛnm ya ñungbegbel teh kujujuku miñunm ya gbɛ ma bo, ki te tɛn inmaabii yà cuonh ka ɲmòbe ì joh nà bó. Uwien bonde' mifɛnm ki ble' bɛ licinñunl ni bɛ ní li te len uyo wà ɲa ɲmòbe gbenm.

¹⁴ Enòk, wà là yé ti'yaaje nlole bo kí cin Adam ya bùol nnò, là sòkn' Uwien li tien bibièrdɛnb nnò ma bo ki ye: «Li cengeh mɛn, Yonbdaan nin u'tondb turbɛnm li baa ¹⁵ kí lá bu binib kɛ tibuur; tibuur ní cuo bibièrdɛnb kɛ, bi sòn' itùonbiɛrɛ yà kɛ nnò nin bi len' u'bo imɛbil yà kɛ nnò bo.»

¹⁶ Bi yé binib bà ɲulnh uyo kɛ nɛ, nɛ bonn kɛ bonn ɲa dèkreh bɛn. Bi pɛ bi'yɛnm yíe nà bo nɛ, ki lienh nin tigbengt, ki tòkeh binib tiñɔɲmaagbɛr, ki nuunh bɛ ní jonde bi'bo.

Igbiere

¹⁷ N'jotiebɛ, ninbi bɛn wòn, tiere mɛn ti'Yonbdaan *Yesu Kristo ya tondb là juo' ki tòke' nɛ tigbɛr tà nnò. ¹⁸ Bi là tòke' nɛ ki ye: ufɔfɔryo binib lá li lè nɛ, kí li pɛ bi'yɛnm yíe nà bo, ka ní li boh Wien. ¹⁹ Bɛn nɛ boreh binib, ki pɛ unisaal yíe nà bo, ka ɲmòbe *Fuoñaanm.

²⁰ N'jotiebɛ, ninbi bɛn wòn, ni teke' Uwien ya gbɛñaant tà nnò, ní mɛn tun bo kí li joh inun bó, kí li kàareh wò *Mifuoñaanm ya tuòm bo, ²¹ kí li tuu ki te Uwien ya yíem ni, ki gu ti'Yonbdaan *Yesu Kristo ní de nɛ limiel là ɲa ɲmòbe gbenm u'nimònt bo.

²² Binib bà maaleh milele nnò, muò mɛn bɛ micɛɛɛkm. ²³ Bitòb mò te ní ñɛn bɛ umu ni bɛ ní ɲmɛrɛ. Ní muò bitòb mò micɛɛɛkm ama kí li dèkreh ni'ba, ki la miɛkeh bi'wɛngolkaar mənən, kime' bi'tùon nnò kuòn' tu'mò tijoknt ɲa.

Li pèkeh mɛn Uwien

²⁴ Uwien nɛ yé wà li fre kí li gu nɛ ni la lu' sɛn kɛ sɛn ni, ki li cèrɛ ní sere wòn wà ɲmòbe ukpiɛke ya nun bó, kí li tuu ki ɲmòbe uyɛnsonge, ki la ɲmòbe biil. ²⁵ Wòn wà yé Uwenbaabe, ki yé ti'Nmiɛnl kí ñɛ ti'Yonbdaan *Yesu Kristo bo nnò si ukpiɛke nin uyɛbn nin mituòm nin ufaa tibont kɛ bo uyo wà gɛbre' nin fɛnfennò wuò nin uyo kɛ. Ami.

Mikpiirm

Nà wəngəh kugbənku kuu te ma bo

Bi ke'le' kugbənku kuu nə uyo wə bi là jəndeh Kristo yaab ki gbiekeh nɛ. Erom ya bɛrb là yie bɛ rí li pukeh bɛ ten bi yé iwien nɛ. Kristo yaab biba là tuo' ki jənde' bi'tekjim bo, ama bitəb ɲa là laa' fɛl ki jənde' bi'tekjim bo.

Tinennent nin tijinjint nɛ yɛbe kugbənku ku'ni. Tà yɛbe ɲen' ní Kujotiekpaaku ya gbənku ni nɛ. Inənbɛ nin misiem mə te ku'ni, ama nà kɛ ɲməbe ní ye nɛ rí ye bə nɛ. Nà teh nà bre kɛ taan' ki te miɲuncienm ni nɛ, nɛ utunwien nɛ yé nà kɛ bre ya nennɛku.

Kugbənku kuu gbiire' ibəkcɛncien ile nɛ nin kugbənku bugbɛn ya tondm ya gɛr.

Libəkkpiɛkl ni (1:1–3:22) bi lienh Kristo ya táan ilole yà te Asi ya tinɛnm ni nnə ya gɛr nɛ.

Libəkliel ni (iyul 4–20) wə ke'le' kù nnə laa' tibont nnə kɛ tideknt yaam nɛ. U wuən' ki ye Yesu Kristo nɛ yé Uwien ya Pebuk ki yé limiel ya daan ki ɲməbe mituəm tibont kɛ bo.

Iyul 21–22 təkɛh Uwien yie wə rí ɲen tibonfɛnt tà nnə ya gɛr nɛ.

¹ Tigbɛr tà te kugbənku kuu ni nə yé tigbɛbəlkaar tà Uwien təkɛ *Yesu Kristo wə rí kpiire tù kí təkɛ u'tonsənb tibont tà li tien na rí taande* nɛ. Nɛ *Yesu sən' Uwien ya tond wə rí tì təkɛ u'tonsənl San tigbɛr nnə. ² San laa' tibont tà kɛ nnə u kun' imən ki ye *Yesu Kristo nɛ wuən' wə tù, nɛ tù yé Uwien ya gɛr nɛ. ³ Tigbɛr tà te kugbənku kuu ni nə ɲen' Uwien saan nɛ. Unil wə kàanh tù binib ya nun bó nin bə cengeh tù ki boh tù nnə, Uwien ya mən̄m te bi'bo, kimɛ uyo wə ni'kɛ li tien nnə nɛkn' ní ɲə.

San fuondɛh Kristo ya táan ilole yà te Asi ya tinɛnm ni

⁴ Min San nɛ ke'le' kugbənku kuu ki de' *Kristo ya táan ilole yà te Asi ya tinɛnm ni nnə. Uwien wə là te, ki biɛ ki te, ki we ní nnə nin u'Fuoɲaanm† mà te u'berbiek saan nnə rí juoke nɛ, kí de nɛ uyɛnduən. ⁵ *Yesu Kristo wə yé umənkunmən, ki kpiɛ' ki mɛkre' bitenkpiib ni, ki yé uɲɛndun wuu ya bɛrb ya cien nnə mə rí juoke nɛ, kí de nɛ uyɛnduən.

U yie tɛ, nɛ ki taa' u'ba ki tien' lituərl, ki ɲen' tɛ ti'biere ni,

⁶ ki tien' tɛ bibɛrb Uwien ya bɛl ni, ki cère' ti yé u'Baa Uwien ya tətúorkaab. Wən si ukpiɛke nin mituəm uyo kɛ. Ami.

⁷ Liike mɛn, u te titɛwəlgbənt ni ki we ní.

Unil kɛ ya nun li lɛ wə, bə là cəkɛ' wə likpaanl nnə mənən li lɛ wə, wən bo nɛ inibol yà kɛ te utingbɛn bo nə li muəh ki kpiɛndɛh.

Ní yé imən nɛ. Ami.

⁸ Yonbdaan Uwien ye:

«Min nɛ yé micincinm nin migbenm.»

Wən nɛ yé wə là te, ki biɛ ki te, ki we ní, ki yé mituəm kɛ ya daan.

* **1:1** Na rí taande ya ciim te bolm mile bo nɛ: Nà li tien itáan yie bo bii nà ɲa ɲməbe pèrm.

† **1:4** Bi lɛbre' inəbon yà ki ye u'Fuoɲaanm nnə; i ke'le' Gɛrkmbɛ ya lenm ni ki ye: Tibont tulole tà te Uwien ya berbiek saan nnə nɛ.

San laa' Yesu tideknt yaam

⁹ Min San n yé ni'ninje ne. Min nin ninbi taan' ki jin' ijend, ki ηmabe kuminku *Yesu bo, ki taan' ki yé biberb Uwien ya bel ni. Uwien ya gber nin n kundeh imón *Yesu bo ma nnó, ne bi là taa' nni ki jon' lidekl là bi yih là Patmos nnó bo. ¹⁰ Yonbdaan ya daali, *Mifuoñaanm taa' nni, ne n cii' uniéke uba bó u giere' ufaa bo n'puoli bó ten linatunl ¹¹ ki ye: «Kele a laa' ná kugbónku ni, kí taa kù kí sòn kí tí de *Kristo ya táan ilole yà te Asi ya tinfenm ya du ilole ni nnó. Idu nnó si: Efes nin Siminn nin Pegam nin Tiyatiir nin Sades nin Filadelfi nin Lawodise.»

¹² N jiebe' í liike udaan wà lienh nni. N jiebe' ma nnó ne ki laa' miñòkm ya fr ilole, ¹³ ki laa' niba ifr nnó ya siik ni nì naan unisaal, ki guo liliérfofokrl, ki buobe miñòkm ya ningbenl u'siik ni. ¹⁴ U'yur pñen kponkpon ten tikunkunt, ne u'nun muòreh ten umupien. ¹⁵ U'taan windeh ten kukurku kúa faa bi pule' kù umu ni kù mónde', ne u'nieke mò tuoreh ten miñunciennm ne fuh. ¹⁶ U ηuuke iñmaabii ilole u'nójie bó, ne kijusiek kà fenbe ki ηme ikéle ke ile nòreh kí ñeh u'ñòbu ni. U'nun bó muòreh ten liwenyul ya wien ne. ¹⁷ N laa' wò uyo wà nnó, ne ki lu' u'nintuòli kí naan utenkpii. Ne u taa' u'nójie kí me' nni, kí tòke' nni kí ye: «La sèn jèwaanbu. Min ne yé ukpiék nin ufòrke, ¹⁸ kí yé wà fuobe. N là kpo' ne, ama fenfennó n fuobe ne uyo ke, kí ηmabe mituòm mikuum nin kutenkpiiku ke bo. ¹⁹ Nen bo, kele a laa' ná, nen si: ná teh fenfennó wuó nò nin ná lá li tien. ²⁰ A laa' iñmaabii ilole yà n'nójie bó nnó nin miñòkm ya fr ilole yà nnó yé tibont tà ya tingi buó ne. Tu'tingi si: iñmaabii ilole nnó yé Uwien ya tondb bà gu Kristo ya táan ilole nnó ne†. Ifr ilole nnó mò yé Kristo ya táan ilole nnó ne.»

2

Kele kugbónku kí de Kristo ya taanl là te Efes ya du ni nnó

¹ «Kele kugbónku kí de Kristo ya taanl là te Efes ya du ni nnó ya cien kí ye wà ηuuke iñmaabii ilole u'nójie bó, kí cuonh miñòkm ya fr ilole ya siik ni nnó, ne len' kí ye: ² «N ben a sòn itùon yà, kí ben a ñikndeh ma bo, kí ηmabe kuminku, kí ben kí ye ηa toh bibièrdenb ya ñòbu bó. N ben kí ye a sekn' binib bà yih bi'ba n'tondb ηò ka yé be nnó, kí bende' kí ye bi yé bitonnendénb ne. ³ A ηmabe kuminku, kí jin' ijend n'bo, a'fèl ηa wòre', ⁴ ama n li kòn nin ηe nibonn niba bo ne, kime ηa jí yé nni ten a là cin' kí yé nni ma bo. ⁵ Tiere a là cin' kí ηmabe miyèfem mà kí yaan kí lu' nnó bó. Lèbre a'tetem kí liébe kí li sòn a là cin' kí sòn itùon yà nnó, nnó ηa ní la, n li baa a'saan kí lá yuure a'frl li'sensienbuòl. ⁶ Ama a ηmabe kupenpeku nibonn niba bo ne, kime a nen Nikola ya cekl ya nib* ya tòn ten n'mò nen yé ma bo ne.

⁷ «Wà ηmabe litubl la, wò í cii *Mifuoñaanm tókeh Kristo ya táan kí teh bà. Wà ke mòn' kí faake' la, n li cèbe wò, wò í mò busubu bùa te Uwien den kí dienh limiel nnó ya bi.»

Kele kugbónku kí de Kristo ya taanl là te Siminn ya du ni nnó

⁸ «Kele kugbónku kí de Kristo ya taanl là te Siminn ya du ni nnó ya cien kí ye wà yé ukpiék nin ufòrke, kí là kpo' kí mèkre' bitenkpiib ni nnó ne len'

† **1:20** Bi li fre kí lèbre Uwien ya tondb bà gu Kristo ya táan ilole nnó kí ye Kristo ya táan ilole nnó ya cien mò. * **2:6** Kugbónku kuu baba ne lienh Nikola ya cekl ya nib bó. Licekl nnó là wòknh miwòknm mà ηa kpe sen ne. Nil ηa cinbe kí ben miwòknm nnó ya tingi.

ki ye: ⁹ «N ben bi jèndeh ne ijend ya nin ni'jiint, ama ni nín yé bifáadeɛnɛ ne. N ben binib bá yih bi'ba *Sufmbe ka nín ji kpe ben *Sufmbe ya sen nno sukreh ne isuk ya. Bi yé *Satan ya taanl yaab ne. ¹⁰ La fenge men ni li ji ijend ya. Ni ben-ii! Usenpol li biike ne kí cère be ní pekɛn ni'ni biba. Bi li jènde ne kí tí baa iwien piik. Bi li ku ne mənən la, li pe men n'bo. N li su ne limiel là ɲa ɲmabe gbenm.

¹¹ «Wà ɲmabe litubl la, wə ní cii *Mifuoñaanm təkhe Kristo ya táan ki teh bá. Wà ke mən' ki faake' la, wa ní kpo kí lere†.»

Kele kugbɔnku ki de Kristo ya taanl là te Pegam ya du ni nno

¹² «Kele kugbɔnku kí de Kristo ya taanl là te Pegam ya du ni nno ya cien kí ye wà ɲmabe kijusiek kí fenbe kí ɲme ikele ke ile nno ne len' kí ye: ¹³ «N ben a kə ná saan nno, *Satan ya berbiek mə te nen saan ne. Bi là ku' n'mənkunmən Antipas ni'du ni ne. *Satan kə wun ni ne. Haali u ya yo mənən ɲa wíe' a'tekjim, a juore' kí pe n'bo ne. ¹⁴ Ama n li kən nin ɲe nibonwawaann niba bo ne, kime ni'ni biba pe Balam ya wəknm bo ne. Wən ne là gbiere' Balak u li tien ma kí tuln Israyel *yaab be ní ɲmən titətuərnənt, kí tien lisənsəndl. ¹⁵ Nikola ya cekl ya nib mə wəknh mi ya wəknbaabm ne, ne ni'ni bi'ba pe mi'bo. ¹⁶ Nən bo, lèbre a'tetem, nno ɲa ní la, n li baa a'saan ná ní taande, kí taa kijusiek kà te n'ñabu ni nno kí tə nin binib nno butəbu.

¹⁷ «Wà ɲmabe litubl la, wə ní cii *Mifuoñaanm təkhe Kristo ya táan ki teh bá.

«Wà ke mən' ki faake' la, n li de wə tijier tà buə bi yih tù *mann‡ nno, kí de wə litənpənpienl liba bi kele' li'bo liyefèn. Wà teke' litenl nno baba ɲa ní la, uba ɲa ben liyel nno.»

Kele kugbɔnku ki de Kristo ya taanl là te Tiyatiir ya du ni nno

¹⁸ «Kele kugbɔnku kí de Kristo ya taanl là te Tiyatiir ya du ni nno ya cien kí ye Uwien ya Bijɛ wà ya nun muəreh tən umupien, u'taan windeh tən kukurku kua faa bi pule' kù umu ni kù mónde' nno, ne len' kí ye: ¹⁹ «N ben a sənɲh itùon ya nin a ɲmabe miyiem mà, kí ben a ɲmabe mitekjim mà, kí ben a toreh binib ma bo nin a ɲmabe kuminku kua. Fənfənnə a sənɲh itùon ya yebe kí cən' mikpiekm ye. ²⁰ Ama n li kən nin ɲe nibonn niba bo ne, kime a cère' Sesabel§, upii wà yih u'ba *Uwien ya ñəbonsəknl nno tulndeh n'tonsənb kí wəknh be be ní li teh lisənsəndl, kí li ɲmənɲh titətuərnənt. ²¹ N de' wə libənl wə ní lèbre u'tetem, ama wa yie wə ní lèbre u'tetem kí wíe u'sənsəndl nno. ²² Nən bo, wən nin binib bá pe u'bo kí teh lisənsəndl nno ɲa lèbre' bi'tetem kí dàan' itùon nno la, n li cère be ní ji ijend kí gbien, ²³ kí cère bá pe u'bo nno ní kpo ɲə Kristo ya táan ke ní bende kí ye min ne ben ná te unisaal ya fəl ni. N li jiin ni'ni wà ke u'tùon kpe ma bo ne.

²⁴ «Ninbi bá te Tiyatiir ya du ni, ka pe Sesabel ya wəknm bo, ka ben bi nendeh kí yih ná «*Satan ya bonbəlkaar nno», n təkhe ninbi ne kí teh ma ní wəbn ne kí de ne tuktəl kí pukn. ²⁵ Ama li ɲuuke men ni ɲmabe ná nno mənəmən kí tí baa lidaali là n li baa ní. ²⁶ Wà mən' ki faake', kí pe n'tùon bo kí tí fore' la, n li de wə ticiənt inibol ke bo, ²⁷ wə ní li ɲuuke be nin ufaa, kí la ɲmabe nunsənge bi'bo, kí niin be be ní tí we tən isən. ²⁸ N'Baa

† 2:11 Kí kpo kí lere ya tingi si: kí li tuu kí te umu wà ɲa ní kpiin ni kí lèbreh ne. Liike 21:8.

‡ 2:17 Mann yé tijier tà Uwien là de' tù Israyel yaab kupenpelku ni nno ne. Mann wà buə li fre kí li yé tijier tà Uwien dienɲh tù binib kí nɛ Yesu Kristo bo. Liike San 6:49-51. § 2:20 Níe saan bi ye Sesabel ma nno, bi niireh unil wà yie Uwien ya ñəbu bó ne.

de' nni mituəm ma nnə n'mə li cère wà mən' ki faake' rí li windeh ten litenɲenɲmaasel nɛ*.

29 «Wà ɲməbe litubl la, wə rí cii *Mifuoñaanm təkheh Kristo ya táan ki teh bà.» »

3

Kele kugbɔnku kí de Kristo ya taanl là te Sadɛs ya du ni nnə

1 «Kele kugbɔnku kí de Kristo ya taanl là te Sadɛs ya du ni nnə ya cien kí ye wà likeh Uwien ya Fuoñaanm*, ki ɲuuke inɲaabii ilole nnə nɛ len' ki ye: «N ben a sɔnh itùon yà. Binib lienh ki teh a fuobe nɛ ama a kpo' ɲə. 2 La gɔh, gore ɲə bà ya tekjim benh mè rí gben nnə la tonde, kimɛ n laa' a'tùon ɲa mən ki gben' n'Wien ya nun bó. 3 Nɛn bo, tiere bi là wəkn' ɲɛ miwəknm mà nnə bó nin a là cii' mè ma bo. Li ɲuuke mè, kí lèbre a'tetem ki la gɔh. A gɔh la, n li baa a'saan ten unasu nɛ, ɲa rí bende uyo wà n li baa ní. 4 Ama a'nib biba te Sadɛs ya du ni, ka kuən' bi'ba jəkn̄t. Ben nɛ li təkhe nin nni kí li guo tikpɛlcɛpenpien̄t, kimɛ bi kɛ nɛ nɛ. 5 Nnə nɛ wà mən' ki faake' li gole tikpɛlcɛpenpien̄t. Ma rí ɲmire u'yel limiel ya gbɔnku ni fiebu. N li len n'Baa Uwien nin u'tondb ya nun bó kí ye u yé n'yə nɛ.

6 «Wà ɲməbe litubl la, wə rí cii *Mifuoñaanm təkheh Kristo ya táan ki teh bà.» »

Kele kugbɔnku kí de Kristo ya taanl là te Filadɛlfi ya du ni nnə

7 «Kele kugbɔnku kí de Kristo ya taanl là te Filadɛlfi ya du ni nnə ya cien kí ye wà yé uñaan, ki yé ugbɛmɔndaan, ki ɲməbe *Dafid ya dupien, ki piire' bunañɔbu la, uba ɲa rí fre kí piin bù, u tí piin' mɔ la, uba ɲa rí fre kí piire nnə, nɛ len' ki ye:

8 «N ben a sɔnh itùon yà, ki ben ki ye a'tuəm ɲa yɛbe. Nin nɛn kɛ a ɲuuke n'gber, ka ye ɲa ben nni. Nɛn bo nɛ n piire' ɲɛ bunañɔbu ki yaan', uba ɲa rí fre kí piin bù. 9 Liike-a! N li cèbe ɲɛ *Satan ya taanl yaab. Bi nɛndeh ki teh bi yé *Sufmbɛ nɛ ka yé. N li wəbn bɛ ɛ rí baa kí lá gbaan a'nintuɔli, kí bende kí ye n yíe ɲɛ. 10 A juore' ki ɲməbe kuminku kua n là ye á li ɲməbe kù nnə ma nnə, n'mə li lèkn a'bo ijend yà li baa utingben ya nib kɛ bo kí biike bɛ nnə ya yo. 11 N li baa ní na rí taande. Li ɲuuke a ɲməbe nà nnə kenken ɲə uba la lá teke a'suul. 12 Wà kɛ mən' ki faake' la, n li cère wə rí li yé unikpɛkpiɛk n'Wien ya duku ni. Wa ji li nɛ len fiebu. N li cère wə rí li yé n'Wien yə, kí lɛ n'kpikɛ, kí li ɲməbe n'yefɛnl, kí li yé n'Wien ya du Yerusalemfaan wà li nɛ u'saan paaki bó kí jiiire ní nnə ya nil.

13 «Wà ɲməbe litubl la, wə rí cii *Mifuoñaanm təkheh Kristo ya táan ki teh bà.» »

Kele kugbɔnku kí de Kristo ya taanl là te Lawodise ya du ni nnə

14 «Kele kugbɔnku kí de Kristo ya taanl là te Lawodise ya du ni nnə ya cien kí ye bi yih wà «Ami», u yé umɔnkunmɔn, ki yé ugbɛmɔndaan, ki yé Uwien cère' wà nɛn' tibont kɛ nnə, nɛ len' ki ye: 15 «N ben a sɔnh itùon yà, ki ben ki ye ɲa sɔnge, ka ton mɔ; a bi li fre kí li sɔnge bii kí li ton. 16 Ama

* 2:28 Bi ye litenɲenɲmaasel la, bi niireh Yesu Kristo nɛ. Liike 2 Pier 1:19. * 3:1 Liike 1:4.

ɲa ton, ka sɔŋge mɔ, a te mɛlmɛl nɛ. Nɛn bo nɛ n li sii ɲɛ. ¹⁷ A lienh ki teh a yɛ ufaadaan nɛ, ki laa' lifaal li yebe, bonn ɲa pɔrɛ' ɲɛ, ka bɛn ki ye a yɛ ucɛɛkdaan, ki yɛ unɛndaan, ki yɛ ujuɔn, ki se licɛnkpɛnlonlonl. ¹⁸ Nɛn bo nɛ n gbierɛh ɲɛ á dɛ n'saan miñɔkm mà bi donde' mɛ umu ni mi windeh ɲɔ ki li yɛ ufaadaan, kí dɛ n'saan tikpɛlcɛpient kí gole ɲɔ bi la lɛ a'fɛ. Kí dɛ n'saan minunkpɔm kí tien a'nun kí likre. ¹⁹ N yíe bà kɛ nnɔ, n gbierɛh bɛ nɛ ki diɛh bi'tub. Nɛn bo, cɛrɛ' a'nun rí li mɔn á lɛbre a'tetem. ²⁰ Liike mɛn, n se bunañɔbu ni nɛ ki baaandeh. Wà kɛ cii' n'bó ki pñire' la, n li kɔ u'den min nin wɔ rí taan kí ji. ²¹ Wà kɛ mɔn' ki faake' la, n li de wɔ usɛn, wɔn rí kɛlɛ kibɛrbiek bo n'yaak saan, tɛn n'mɔ mɔn' ki faake' ma, ki kɛlɛ' kibɛrbiek bo n'Baa Uwien yaak saan nnɔ.

²² «Wà ɲmɔbe litubl la, wɔ rí cii *Mifuoñaanm tɔkeh Kristo ya táan ki teh bà.»

4

San laa' Uwien ya bɛrbiek tideknt yaam

¹ Ni ya puoli bó nɛ n laa' tideknt yaam bunañɔbu buba yɛ paaki bó, nɛ n bi cii' udaan wà ya nieke bó mikpiɛkm nnɔ giere' ufaa bo tɛn linatunl ki ye: «Dùo ní rí wuɔn ɲɛ ná we ní nɛ rí tien.» ² I ya táan bo nɛ *Mifuoñaanm taa' nni, nɛ n laa' kibɛrbiek kiba se paaki bó, uba kɛ ki'bo. ³ Wà kɛ ki'bo nnɔ windeh tɛn itɛn yà bi yih yɛ jaspí nin saduwann i'daaku faa* nnɔ nɛ. Kugɔnguɔku kuba guɔn' ki linde' kibɛrbiek nnɔ ki windeh tɛn litɛnl là bi yih lɛ emolod † nnɔ. ⁴ Mubɛrbiɛmu pile nin munan mɔ se ki guɔn' kɛ. Biciɛnb pile nin binan mɔ kɛ mubɛrbiɛmu nnɔ bo, ki guo tiwɛnpɛnpient, ki kpiɛ miñɔkm ya yukpiɛkpiɛ. ⁵ Kibɛrbiek nnɔ ya bùol muɔrɛh piɛbpiɛb tɛn utɛmɛknde. Kuwaaku mɔ ñɛh ki'saan tɛn utaa nɛ tengɛh. Timucincint tulole te ki'nun bó tùoo. Timucincint nnɔ yɛ Uwien ya Fuoñaanm ‡ nɛ. ⁶ Kibɛrbiek nnɔ ya nun bó ní naan miñunciɛnm nɛ, ki wien tein ki likɛh ki càarɛh tɛn lidingl.

Tiwɛnfuobt tunan nɛ guɔn' kibɛrbiek nnɔ siik ni. Tu'nun bó nin tu'puoli kɛ yɛ inunbii nɛ ñɛin. ⁷ Kiwɛnkpɛk naan ucind nɛ, kiliek naan unajɛ, kitaak ya nun bó naan unil ya nun bó, nnan naan ukaab nɛ laanh. ⁸ Tiwɛnfuobt tunan nnɔ kɛ ɲmɔbe ifiɛbe iloluob nɛ, ki ɲmɔbe inun ifiɛbe nnɔ bo ñɛin, paaki nin tingi kɛ. Nɔnku nin wien ni tù tuu ki gɛh iyuon nɛ ki teh:

«Uñaan, uñaan, uñaan,

Yonbdaan Uwien mituɔm kɛ ya daan nɛ yɛ uñaan.

Wɔn nɛ là te, ki biɛ ki te, ki we ní mɔ.»

⁹ Uyo kɛ tiwɛnt nnɔ gɛh iyuon nɛ ki kpiɛkɛrɛh wà kɛ kibɛrbiek bo nnɔ, ki ñɛngɛh wɔ, ki faarɛh wɔn wà fuobe uyo kɛ nnɔ. Tù gɛh uyo wà la, ¹⁰ biciɛnb pile nin binan nnɔ gbaandeh wà kɛ kibɛrbiek bo nnɔ ya nun bó ki pukeh wɔ, ki kpiɛkɛrɛh wɔn wà fuobe uyo kɛ nnɔ, ki kpɛrɛh bi'yukpɛkpiɛ ki blinh kibɛrbiek nnɔ ya nun bó ki teh:

¹¹ «Yonbdaan Uwien,

sin nɛ kpɛ bɛ rí kpiɛkɛ ɲɛ, kí ñɛngɛ ɲɛ, a ɲmɔbe mituɔm,

kimɛ sin nɛ ñɛn' tibont kɛ,

a yíe tù rí li te nɛ,

ki ñɛn' tù.»

* **4:3** Jaspí nin saduwann yɛ itɛn ya yɛl nɛ Jaspí yɛ litɛnl là windeh nɛ, nɛ saduwann yɛ litɛnl là mɔn. † **4:3** Emolod yɛ litɛnl là bɔn tɛn tifer nɛ. ‡ **4:5** Liike 1:4.

5

Bi konkonde' kugbɔnku kɔ̀a nin Uwien ya Pebuk nnɔ̀ ya gbɛr

¹ N tí laa' wà kɛ kibɛrbiɛk bo nnɔ̀ ɲuuke kugbɔnku u'ɲɔjie ni, kù konkonde'. Bi kɛle' kugbɔnku nnɔ̀ ya kɛle kɛ ile bo nɛ, nɛ ki taa' isiwɛl ki tɛntɛbn' ki tí dukn' bolm milole. ² Nɛ n laa' Uwien ya tondtɔdaan uba, u kpaandeh ufaa bo ki teh: «ŋmɛ kɛ wɔ̀ n̄ tɛbre isiwɛl nnɔ̀ kí pɛ̀re kugbɔnku kuu nɔ?» ³ Ama nil ɲa te taaku bo bii tink bo bii dɛntingi, kí fre kí pɛ̀re kugbɔnku nɔ̀ kí liike ku'ni. ⁴ Nɛ n muɔ' cɛɛn, kime nil ɲa te ki kɛ wɔ̀ n̄ pɛ̀re kugbɔnku nnɔ̀ kí liike ku'ni. ⁵ Nɛn saan nɛ biciɛnb nnɔ̀ ya uba tɔke' nni ki ye: «La muɔh. Liike, wà yé Suda ya bol ya cind, ki yé *Dafid ya yaabil nnɔ̀ mɔ̀n' ki faake'. Wɔ̀n nɛ li tɛbre isiwɛl ilole nnɔ̀, kí pɛ̀re kugbɔnku nnɔ̀.»

⁶ Nɛ n laa' Kipebuk kiba se ki nɛke kibɛrbiɛk nnɔ̀, tiwɛnfuobt tunan nnɔ̀ nin biciɛnb nnɔ̀ ya siik ni. Kipebuk nnɔ̀ ɲmɔ̀be igbiɛn yà wɔ̀ngɛh ki teh bi ku' kɛ nɛ. Kí ɲmɔ̀be iyin ilole nin inun ilole nɛ. I yé *Uwien ya Fuoɲaanm mà u sɔ̀n' mɛ utingbɛn bo ni'kɛ saan nnɔ̀ nɛ. ⁷ Kí jon' wà kɛ kibɛrbiɛk bo nnɔ̀ saan, ki teke' kugbɔnku nnɔ̀ u'ɲɔjie ni. ⁸ Kí teke' kugbɔnku nnɔ̀ uyo wà nnɔ̀, nɛ tiwɛnfuobt tunan nin biciɛnb pile nin binan nnɔ̀ gbaan' kí'ɲintuɔ̀li. Wà kɛ ɲuuke kubɛku nin miɲɔ̀km ya sɛ̀n nɛ, í gbe lɛfina. Isɛ̀n nnɔ̀ yé Uwien ya nib ya kaare nɛ. ⁹ Bi gɛh iyuonfaan ki teh:

«Sin nɛ kɛ á teke kugbɔnku kuu nɔ̀,
kí tɛbre isiwɛl nnɔ̀,
kime bi ku' ɲɛ, nɛ a'sɛ̀m bo a dɛ'
inibol yà kɛ te utingbɛn bo ki lienh ilenbol kɛ nnɔ̀
ki de' Uwien.

¹⁰ A tien' bɛ bibɛrb Uwien ya bɛl ni,
ki cɛ̀re' bi yé ti'Wien ya tɔtuɔ̀rkaab,
ki li likeh binib bà kɛ te utingbɛn bo nɔ̀.»

¹¹ N biɛ ki likeh ma nnɔ̀, nɛ ki cii' Uwien ya tondb ya ɲɔ̀faam bó. Bi te itur itur ka ɲmɔ̀be kàanm, ki se ki guɔ̀n' kibɛrbiɛk nnɔ̀ nin tiwɛnfuobt nnɔ̀ nin biciɛnb nnɔ̀, ¹² ki gɛh iyuon ufaa bo ki teh:

«Kipebuk kà bi ku' kɛ nnɔ̀ nɛ kɛ kɛ́ n̄ li ɲmɔ̀be mituɔ̀m nin lifaal
nin miyɛnfuom nin ufaa.
Kɛn nɛ kɛ bɛ n̄ ɲɛngɛ kɛ̀,
kí kpiɛke kɛ̀,
kí pɛ̀ke kɛ̀.»

¹³ Nɛ n tí cii' Uwien ɲɛn' tibont tà kɛ̀ tù te kutaaku bo nin tà te kitink bo nin tà te dɛntingi nin tà te miɲuncienm ni nnɔ̀ kɛ gɛh iyuon ki teh:

«Wà kɛ kibɛrbiɛk bo nin Kipebuk nnɔ̀,
bɛn nɛ si kupɛnpɛku nin miɲɛgm nin ukpiɛke
nin ufaa uyo kɛ.»

¹⁴ Nɛ tiwɛnfuobt tunan nnɔ̀ tuonh ki teh: «Ami.» Nɛ biciɛnb nnɔ̀ mɔ̀ gbaandeh ki pukeh wà kɛ kibɛrbiɛk bo nin Kipebuk nnɔ̀.

6

Uwien ya Pebuk nnɔ̀ tɛbre' kugbɔnku nnɔ̀ ya siwɛl iluob

¹ N biɛ ki likeh tidɛknt yaam, uyo wà Uwien ya Pebuk nnɔ̀ tɛbre' isiwɛl ilole nnɔ̀ ya kpiɛkl nnɔ̀, nɛ n cii' tiwɛnfuobt tunan nnɔ̀ ya kiba wuure' utɛtɛn yaam ki ye: «Dɛn!» ² Nɛ n liike' ki laa' utɛnpien uba. Wà jɛke wɔ̀ nnɔ̀ ɲuuke butɔnbu. Bi de' wɔ̀ wà mɔ̀n' ki faake' ya yukpɛkpiɛ. Wɔ̀n nɛ mɔ̀n' ki faake' nɛ u bure' wɔ̀ n̄ tí n̄ tí mɔ̀ kí faake.

³ Kipebuk nnə tɛbre' lisiwɛliel uyo wà nnə, nɛ n cii' kiwɛnfuobk nle len' ki ye: «Dɛn!» ⁴ Nɛn saan nɛ utɛnmón tohin nɛn'. Bi de' wà jɛke wə nnə usɛn wə rí cère butəbu rí tien utingbɛn bo nɔ binib rí li kuuleh təb, ki de' wə kijusiecienk kiba.

⁵ Kipebuk nnə tɛbre' lisiwel nta uyo wà nnə, nɛ n cii' kiwɛnfuobk nta len' ki ye: «Dɛn!» Nɛ n liike' ki laa' utɛnbən. Wà jɛke wə nnə njuuke kilo u'nno ni. ⁶ Nɛ n cii' niba len' tɛn unil tiwɛnfuobt tunan nnə ya siik ni ki ye: «Tijier nɔ rí li sɔbe, nɛ bi li taa liwentunɲmɛnl ya paaku nɛ kí dɛ imuu kilo uba, kí taa liwentunɲmɛnl ya paaku kí dɛ iji kilo uta. Ama a la mɛ mikpəm nin midaam.»

⁷ Kipebuk nnə tɛbre' lisiwel nnan uyo wà nnə, nɛ n cii' kiwɛnfuobk nnan len' ki ye: «Dɛn!» ⁸ Nɛ n liike' ki laa' utɛnnagbok, bi yih wà jɛke wə nnə mikuum. Kutenkpiiku cuonh ki pɛ u'bo. Bi de' bɛ ufaa kitink ya gbiirm minan bo bɛ rí li kuuleh binib nin kijusiek, kí cère mikòm nin iwiɛnbiere ya puonh nin kumuəku ni ya wɛnbr mɔ rí li kuuleh binib.

⁹ Kipebuk nnə tɛbre' lisiwel nɲun uyo wà nnə, nɛ n laa' binib bà là tuo' Uwien ya gɛɛr, ki kun' tu'bo imən nɔ bi ku' bɛ nnə ya naanmu liponpuol ya tingi. ¹⁰ Nɛ binib nnə wuureh ufaa bo ki teh: «Cɛnbaa, sin wà yé uñaan, ki yé ugbɛmɔndaan nnə, nɛ li wuəke kí tɛ kpaan mila bo kí yaan á bu utingbɛn bo ya nib bà ku' tɛ nnə tibuur, kí teke ti'bo kí dɛre bi'tub-i?» ¹¹ Nɛ bi de' bi'kɛ tiliɛrpenpiɛnt, ki təkɛ' bɛ ki ye bɛn biɛ kí li fuoreh nɔ nɛ rí pukn waamu, kime bi li ku kí tonde bi'ninjieb bi'tonsɔnlieb bà bi bi li ku bɛ tɛn bɛn nnə nɛ kí yaan.

¹² Kipebuk nnə tɛbre' lisiwel nluob, nɛ kitink jɛnge' ki gbien', uwien bɔnde' dikdiki, uɲmaal mɔnde' u'kɛkɛ tɛn misɛm. ¹³ Inɲaabi cienh paaki bó kí lá luh kitink bo tɛn kutafaabiiku nɛ yòkreh ikɛnkɛnkaab. ¹⁴ Kutaaku gbendeh ki joh tɛn bi kondeh kugbɔnku nɛ, ijuɔn nin idek kɛ lɛlɛbre' isensien. ¹⁵ Nɛ utingbɛn bo ya bɛrb nin biciɛnb nin sojambɛ ya cienb nin bifaadɛnb nin bifɛfaab nin iyonbe nin bà nɔ yé yonbe kɛ bɔle' tijɔlulnt nin ijɔtɛn ni, ¹⁶ kí təkɛh ijuɔn nin itɛn ki teh:

«Lu mɛn ti'bo kí bɔle' tɛ,

nɔ wà kɛ kibɛrbiɛk bo nnə la likeh tɛ,

Kipebuk nnə mɔ ya benpiebe la tu tɛ.

¹⁷ Kime bi'benpiebcien ya daali baa' ní nɔ!

Nɲɛ li fre kí sere bi'nun bó?»

7

Uwien cère' bi dieke' u gènde' binib bà nnə

¹ Ni ya puoli bó nɛ n tí laa' tidɛknt yaam Uwien ya tondb binan se kitink ya kɛle kɛ inan, ki co ikɛle inan nnə ya tafaam nɔ tafaam la ji rí jo tink nin nɲuncienm nin subu bo. ² N liebe' ki laa' utondtə nɛn' liwenpurl bó ní, ki njuuke Uwien limiel ya daan taah nà ki diekeh u'nib nnə. U yin' Uwien ya tondb binan bà Uwien de' bɛ ufaa bɛ rí tien kitink nin miɲuncienm nà bre nnə ufaa bo ³ kí təkɛ' bɛ ki ye: «Cuo mɛn ni'ba, laan la tien mɛn tink nin nɲuncienm nin subu nà bre. Cère mɛn tí tien ti'Wien ya dɛku u'nib ya yutun bo kí yaan.» ⁴ Nɛ n cii' bi tien' Uwien ya dɛku binib bà bo nnə ya nɔbu. Bi te binib itur kobk nin pinan nin inan nɛ, kí nɛn' Israyɛl yaab ya baamul kɛ ni ní. ⁵ Bi dieke' bà nnə bɛn si: Suda ya baamul ni binib itur piik nin ile, Lubɛnn ya baamul ni binib itur piik nin ile,

Gaad ya baamul ni binib itur piik nin ile,
 6 Aser ya baamul ni binib itur piik nin ile,
 Neftali ya baamul ni binib itur piik nin ile,
 Manase ya baamul ni binib itur piik nin ile,
 7 Simeyɔn ya baamul ni binib itur piik nin ile,
 Lefi ya baamul ni binib itur piik nin ile,
 Isaka ya baamul ni binib itur piik nin ile,
 8 Sabulɔn ya baamul ni binib itur piik nin ile,
 Yosef ya baamul ni binib itur piik nin ile,
 Bensamen ya baamul ni binib itur piik nin ile.

Inibol ke ya nib taan' Uwien nin Kipebuk ya nun bɔ

9 Ni ya puoli bɔ ne n ti liike' ki laa' kuniwulku kuba; nil ɲa ri fre ki kaan ki cuo bi'ɲɔbu. Bi ɲen' inibol ya ke te uɲendun wuu ni, ki lienh ilenbol ke nnɔ ni ne, ki se kiberbiek nin Kipebuk nnɔ ya nun bɔ, ki guo tiliɛrpenpien, ki ɲuuke mubiɛbisiimu ya fer, 10 ki wuureh ufaa bo ki teh: «Ti'Wien wɔ ke kiberbiek bo nin Kipebuk ne ɲmiendeh te.» 11 Ne Uwien ya tondb ke se ki guɔn' kiberbiek nin bicienb nin tiwenfuobt tunan nnɔ, ne ki gbaan' ki dondeh Uwien, 12 ki teh: «Imɔn, ti'Wien ɲmɔbe mituɔm nin miyɛnfuom nin ufaa. Nen bo ti li pɛkeh wɔ, ki li kpiɛkreh wɔ, ki li faareh wɔ, ki li ɲengeh wɔ uyo ke. Ami.»

13 Ne bicienb nnɔ ya uba niire' nni ki ye: «Binib bɔ guo tiliɛrpenpien nɔ, bi yɛ ɲmembe? Bi ɲen' la?» 14 Ne n jiin' wɔ ki ye: «N'Yonbdaan, sin ne ben.» Ne u ye: «Bi yɛ binib bɔ bi jɛnde' be ki gbien' ne. Bi sɔkre' bi'liert Kipebuk nnɔ ya sɛm ni ne tɔ pende'.

15 Nen bo ne bi se
 Uwien ya berbiek ya nun bɔ,
 ki sɔnh ituon ki dienh wɔ u'duku ni ɲɔnku nin wien ni.
 Ne wɔ ke kiberbiek bo nnɔ li lɛkn bi'bo.

16 Kɔnm ɲa ji li cuo be,
 ɲuɲun ɲa ji li cuo be,
 kuwienku ya wɔl mɔnɔn ɲa ji li se be.

17 Kimɛ Kipebuk kɔ te kiberbiek saan nnɔ
 ne li liike be ki taa be
 ki jo liɲunbunl la ya ɲunm dienh limiel saan.
 Ne Uwien li ɲmire bi'nunsiir ke.»

8

Uwien ya Pebuk tebre' kugbɔnku nnɔ ya siwel nlole

1 Uwien ya Pebuk nnɔ tebre' lisiwel nlole uyo wɔ nnɔ, ne paaki ya bont ke ɲmile' cim ni wuɔke' ki ti kpaan' ten miire pita. 2 Ne n laa' Uwien ya tondb bilole bɔ te u'nun bɔ ki sɔnh u'tuon nnɔ, bi de' be inatun ilole.

3 Ne utondtɔ mɔ baa' ki lɔ sere liponpuol saan ki ɲuuke bi sienh liɲubl miɲɔkm ya sɛn ya ni nnɔ ya liba. Bi de' wɔ liɲubl li yebe wɔ ri se, ki taan nen nin Uwien ya nib ya kaare ki de Uwien miɲɔkm ya ponpuol la te u'berbiek ya nun bɔ nnɔ bo. 4 Liɲubl nnɔ ya muɲii nin Uwien ya nib ya kaare ɲeh utond nnɔ ya nuɔ ni, ki fih paaki bɔ Uwien ya nun bɔ. 5 Ne Uwien ya tond nnɔ taa' liɲubsɛnl nnɔ, ki pere' umu liponpuol nnɔ bo, ki gbien' lɛ, ki taa' ki wie' kitink bo. Ne utaa mekndeh, ki tengeh, kuwaaku te cɛɛn, ne kitink mɔ jɛnge'.

Inatunkpiɛk inan ya piebm

⁶ Uwien ya tondb bilole bà ñuuke inatun ilole nnò bonde' be' rí piebe.

⁷ Ukpiék piebe' u'natunl, ne bi taa' iteten ki taan' nin umu nin misèm ki wie' kitink bo.

Ne kitink ya gbiirm mita ya miba wín',
isiin mò ya gbiirm mita ya miba wín',
ne timəsəngt ke mò wín'.

⁸ Ulie mò piebe' u'natunl, ne bi taa' nibonn niba ki wie' miñuncienm ni nì yebe ten lijuəl ki teknh umu. Miñunm nnò ya gbiirm mita ya miba kpende' misèm. ⁹ Ne tibont tà fuobe mi'ni nnò ya gbiirm mita ya miba kpo'. Inerde ya gbiirm mita ya miba mò wewe'.

¹⁰ Nta mò piebe' u'natunl, ne liñmaabicenciēnl liba teknh umu ki te ten kumucincinku ki ñen' paaki bó ní ki lá lu' ikpen nin inñunbun ni. ¹¹ Bi yih liñmaabil nnò «Tilòbr» ne. Li lu' miñunm mà ni nnò ya gbiirm mita ya miba kpende' tilòbr. Ne binib bà yebe ñun' ki kpo', kime mǐ ji yé tilòbr ne.

¹² Nnan mò piebe' u'natunl, ne uwien nin uñmaal ya gbiirm mita ya miba saa' ne ni' bó biike'. Injaabii ya gbiirm mita ya miba mò saa' ne ni' mò bó biike'. Nnò ne uwien ni ya gbiirm mita ya miba ña ji wien, kuñonku mò ya gbiirm mita ya miba mò ña ji wien.

¹³ Ne n laa' ubenwien uba laanh mitewəlkpəm, ki cii' u wuureh ufaa bo ki teh: «Ni li bre binib bo, ni li bre binib bo, uyo wà Uwien ya tondb bita bà sien' nnò li piebe bi'natun nnò, ni li bre binib bo.»

Linatunl nñun ya piebm

9

¹ Uwien ya tond nñun mò piebe' u'natunl, ne n laa' liñmaabil liba cere' kutaaku bo ní ki lá lu' kitink bo. Ne bi de' lè kubùoku kùà ñò ka ñmòbe bien* nnò ya nañòbu ya pien. ² Li pñire' kubùoku nnò ya nañòbu, ne imuñii iba ñen', ki naan ten bi puuh timaar ne, ki biike' uwien, ne ni'ke saan biike' cñnm. ³ Ne inacutuəñ ñen' imuñii nnò ni ki gbe utingben bo. Bi de' yì mituəm yì rí li jundeh nì wi ten inen. ⁴ Ne ki pien' yì, i la me muə, ki la me sisənk, ki la me subu buba nin butəbu, ama yì rí li jundeh binib bà ña ñmòbe Uwien ya ñeku bi'yutun bo nnò baba. ⁵ Ba de' yì sen yì rí li kuuleh binib nnò ama yì rí li jəndeh be' kí tǐ baa injaale inun. Ijend nnò wi ten unen ya luol ne. ⁶ I ya ñen, binib li nuunh mikuum, ka rí le mè. Bi li nuunh be' rí kpo ama mikuum li tiinh be' ne.

⁷ A laa' inacu nnò la, a li ye itaan yà bi bonde' yì be' rí taa kí jo lituəl ne. I'yul bo te ten bi kpele' yì miñòkm ya yukpəkpiē ne, i'nun bó mò te ten unisaal ya nun bó. ⁸ Tiyur te i'yul bo ki naan tipiiyur, ne i'ñin mò naan ucind ye. ⁹ Nibonn niba lieke i'fèl bo ki naan tikur. I'fiēbe ñmòbe kuwaaku ten itaan ne tuke titenlolt ki tiinh ki joh lituəl. ¹⁰ I'juun mò naan inen ya juun ne, ki tǐ fəre' nin mupienmu. Liluol là i li taah ki jəndeh binib kí tǐ baa injaale inun nnò te yen ni ne. ¹¹ Kubùoku kùà ñò ka ñmòbe bien nnò ya tond ne yé i'ber. *Sufmbē ya lenm ni, bi yih utond nnò Abadən ne, ki yih wə Apoliyan† Grəkmbē ya lenm ni.

¹² Ijendkpiék gəbre' sò. Iyuəñ mò we ní.

Linatunl nluob ya piebm

* 9:1 Liike Luk 8:31. † 9:11 Apoliyan ya tingi si: «Uduber ne.»

¹³ Uwien ya tond nluob mə piebe' u'natunl, nε n cii' unieke uba bó, u ñen' miñðkm ya ponpuol† là te Uwien ya nun bó nnə ya kele inan bó ní, ¹⁴ ki təkhe Uwien ya tond nluob wà ŋuuke linatunl nnə ki teh: «Lore bitondb binan bà lùo Efrat ya kpenciɛnl ya gbε nnə kí wíε.» ¹⁵ Nε u lore' bitondb binan nnə ki wíε'. Bi là bonde' ki ye bi li lore bε li ya binl nin u ya ŋmaal nin u ya wien nin u ya yo nε, bε ní ku binib ya gbiirm mita ya miba. ¹⁶ N cii' sojambε bà jεke itaan nnə ya ñəbu, bi là te itur itur ya turbɛnm nε.

¹⁷ N laa' itaan nnə nin bà jεke yí nnə te ma bo.

Tikur tuba lieke bi'fɛl bo.

Tu'siem miba mɔn tɛn umu,

mitəm bən wíεe,

mitəm mə naan mitɛnñəkjiem.

Itaan nnə ya yul naan ucind ya yul nε.

Umu nin imuñii nin mitɛnñəkjiem ñɛh i'ñuən ni.

¹⁸ Umu nin imuñii nin mitɛnñəkjiem nnə yé ijɛndciɛn nε ki ñɛh itaan nnə ya ñuən ni. Tibont tuta nnə ku' binib ya gbiirm mita ya miba, ¹⁹ kime itaan nnə ya tuəm te i'ñuən nin i'juun ní nε. I'juun nnə naan iwε nε ki ŋməbe iyul. I taah yɛn nε ki jɛndɛh binib.

²⁰ Binib bà ŋa kpo' ijɛnd nnə ni nnə ŋa lɛbre' bi'tetem. Bi biε ki gbaandeh ki pukeh isɛnpol nin ibule yá bɛn nin bi'yul tien' yí nnə nε. Bi taa' miñðkm nin ilike ya kurku nin kukurku kúa bi yih kù blənsi nnə nin itɛn nin idə nε ki tien' yí. Ibule nnə ŋa lɛnh, ka ciih, ka cuonh mə. ²¹ Binib nnə ŋa biε ki dāan' bi'nikul nin bi'ñəkjil nin bi'sənsəndl nin bi'nasubu.

10

Uwien ya tond nin kigbənwawaak kiba ya gber

¹ N tí laa' Uwien ya tondtodaan uba, u ñen' kutaaku bó ki jiinh ní kutɛwəlgbənku piibe u'bo; gbɛngbɛnjɛpolke guən' u'yul tɛn uyukpɛkpiε. U'nun bó muərəh tɛn uwien, nε u'tāan mə naan umu nε teknh cɔlcɔl. ² U ŋuuke kigbənwawaak kiba u'nuə ni kí pibre'. U'nəjietaal te miñunciɛnm bo, nε u'nəgɛntaal mə te liwɛl bo. ³ U wuure' ufaa bo tɛn ucind. U wuure' uyo wà nnə, nε utaa tien' bolm milole bo. ⁴ N ye ní kele itɛtɛn nnə ye bà kugbənku ní, nε ki cii' unieke uba bó u len' paaki bó ki ye: «Bəle itɛtɛn nnə ye bà, la kele tù.»

⁵ Uwien ya tond wà n bi laa' u se miñunciɛnm nin liwɛl bo nnə yuon' u'nəjie paaki bó ⁶ ki pole' wà tuu ki te uyo kε, ki ñen' kutaaku nin tibont tà kε te ku'bo, ki ñen' kitink nin tibont tà kε te ki'bo, ki tien' miñunciɛnm nin tibont tà kε te mi'ni nnə, ki ye: «Na ji li taande.»

⁷ Ama uyo wà Uwien ya tond nlole li cin kí piebe u'natunl nnə, u ya yo nε Uwien ya gbɛbəlkaar tà u là təkhe' tù u'tonsənb biñəbonsəknb nnə li tien.

⁸ N bi cii' unieke wà bó paaki bó nnə tí ye: «Li joh kí tí teke kigbənku kà Uwien ya tond wà se miñunciɛnm nin liwɛl bo ŋuuke kè, kí pibre' nə.»

⁹ Nε n bure' Uwien ya tond nnə saan ki tí təkhe' wə ki ye wə ní de nni kigbənku nnə. Nε u təkhe' nni ki ye: «Teke kè kí ŋmən. Kí lí ŋmə a'ñəbu ní tɛn tisiir nε, nε ki li to a'benku ní.» ¹⁰ Nε n teke' kè utond nnə ya nuə ni ki ŋmən'. N ŋmənh kè uyo wà nnə kí ŋmə n'ñəbu ní tɛn tisiir nε. Ama n tí

† 9:13 Liponpuol nnə ya kele kε ya gbε naan iyin nε.

nele' kè ma nnò n'benku ni kè ji to nε kerkeri. ¹¹ Nεn saan nε bi tōke' nni ki ye: «A li biε kí tōke inibol yá kε te uηendun wuu ni, ki lienh ilenbol kε nin biberb ná lá li tu bε ya gber.»

11

Bimànkunb bile ya gber

¹ Nεn saan nε bi de' nni iηmele ya lenbenl liba li naan ukpendò, ki tōke' nni ki ye: «Fii kí kpaan Uwien ya duku nin liponpuol, kí kàan binib bà gbaandeh ki pukeh Uwien len nnò. ² Ama á dàan ki la kpaan kuduku nnò ya luo, kimε Uwien taa' wù ki de' bà ηa yé u'yaab nε. Bi li faake nin Uwien ya du kí wòbn u'nib kí tí baa iηmaale pinan nin ile. ³ Nε Uwien li cère u'mànkunb bile ní li sòkndeh u'gber kí tí baa iwien liturl nin kobiile nin piluob, kí li guo tikpεlcer* tuba tù naan tibòtòr.»

⁴ Bimànkunb bile nnò yé Olifi ya siin ile nin ifr ile nε ki se uηendun ya Yonbdaan ya nun bó. ⁵ Bi'nennendb nuunh bε ní jènde bε la, umu uba nε li ñε bi'ñuən ni kí ku bε. Wà kε nuunh wò ní jènde bε la, udaan li kpo nnò nε. ⁶ Bi ηmòbe mituəm bε ní cuo utaa uyo wà bi te ki sòkndeh Uwien ya gber, ki ηmòbe mituəm bε ní cère miñunm ní kpende misèm, ki ηmòbe mituəm bε ní cère ijend kε ya bol ní lu utingben bo uyo wà kε bi yíe.

⁷ Bi tí kun' imòn Uwien ya gber bo ki gben' la, kiwenbiik kà li ñε ní kubùoku kùà ñò ka ηmòbe biēn ni nnò li jéke bε butòbu kí faake nin bε, kí ku bε. ⁸ Nε bi'gbenent ní juore kí li dò upaan bo uduciēn wà ni bi là kpe' bi'Yonbdaan udòpònpòn bo nnò ni. Bi yih udu nnò ki nengreh Sodòm nin Esipt nε. ⁹ Nε inibol yá kε te uηendun wuu ni ki lienh ilenbol kε nnò li baa kí lá liike bi'gbenent nnò kí tí baa iwien ita nin kujenku, ka ní tuo bε ní sube bε. ¹⁰ Bi'kuum li sange utingben ya nib ya yenm, bε ní li poknh, kí li punh tòb tibont, kimε Uwien ya ñòbonsòknb bile nnò là jènde' bε ki gbien'. ¹¹ Ama iwien ita nin kujenku nnò gèbre', nε Uwien cère' kufuorku kòn' bi'ni, bi fii' ki sere', nε bujewaanciēnbu cuo' binib bà bi likeh bε nnò. ¹² Nε biñòbonsòknb bile nnò cii' uniēke uba bó u len' paaki bó ufaa bo ki ye: «Dùò ní mēn.» Nε bi don' paaki kutewòlgbònkú ni bi'nennendb ya nun bó. ¹³ U ya yo nε kitink jènge' cēen, nε uduciēn nnò ya dur ya gbiirm piik ya miba lu'. Kitink ya jèngm nnò ku' binib itur ilole. Bà sien' ka kpo' nnò ya fèl sēn' kí tí kēnde', nε bi kpieke' Uwien wà te paaki bó.

¹⁴ Ijend nle bo gèbre' sò. Nta mò ya baam ηa ní taande.

Linatunl nlole ya piebm

¹⁵ Uwien ya tond nlole mò piebe' u'natunl, nε bidēnb biba len' paaki bó ufaa bo ki ye:

«Yonbdaan Uwien nin u'Nigēndkε Kristo nε ji si uηendun wuu ya bεl. Libel nnò li tuu ki te uyo kε nε.»

¹⁶ Nε biciēnb pile nin binan bà kε bi'berbiēmu bo Uwien ya nun bó nnò gbaan' ki pukeh Uwien ¹⁷ ki teh:

«Yonbdaan Uwien, mituəm kε ya daan.
Sin wà là te, ki biε ki te nnò, tí faareh ηε,
kimε a taa' a'tòciēnm nε ki jin' a'bél.

¹⁸ Binib bà ηa yé a'yaab ya benku ni là ben' a'bo,
nε fēnfēnnò a'mò ya mutuol ji fii' bi'bo.

* **11:3** Bi là kε mikuum bii bi te uyensaa ni bii bi bende' ki ye bi bii' Uwien nε la, bi guoh ni ya kpεlcerunb. Liike Matie 11:21.

Uyo wà sò a li bu bitenkpiib tibuur,
 kí su a'tonsɔnb biñɔbonsɔknb,
 kí su a'nib bà kɛ boh ηɛ,
 biwaab nin biciɛnb kɛ†,
 kí gben bà bereh uηɛndun nnɔ ya gber.»

¹⁹ Uwien ya duku kùà te paaki bó nnɔ piire', kujɔtieku ya lɛkl se ku'ni. Nɛn saan nɛ utaa mɛkndeh ki tengeh ki ηmɔbe kuwaaku cɛɛn, kitink jɛnge', nɛ utaa nii' itɛtɛn lu' ki yɛbe cɛɛn.

12

Upiitɛnpunb nin utunwien ya gber

¹ Ni ya puoli bó nɛ micincilncienm miba tien' kutaaku bo. N laa' upii uba nɛ uwien piibe u'bo tɛn liliɛrl, uηmaal te u'tàan ya tingi, iηmaabii piik nin ile te u'yul bo tɛn uyukpɛkpiɛ. ² Upii nnɔ là punbe' nɛ, u'mamaayo baa', u benh wɔ rí maa, nɛ ki wɔlnh nin imɛrwiɛn.

³ Micincilntɔm tí tien' kutaaku bo. N laa' utunwien* uba, u mɔn tohin ki ηmɔbe iyul ilole nin iyin piik, ki kpiɛ uberyukpɛkpiɛ yul kɛ yul bo. ⁴ Utunwien nnɔ taah u'juul ki preh iηmaabii ya gbiirm mita ya miba, ki wienh kitink bo. U baa' ki lá sere' upii nnɔ ya nun bó ηɔ kibuk nnɔ tí ñɛn' uyo wà la, wɔ rí pɔk kí guɛre kí nele nɛ.

⁵ Upii nnɔ maa' kibujɛbuk. Kɛn nɛ lá li ηuuke inibol kɛ nin ufaa ki la ηmɔbe nunsɔnge bi'bo. Uwien yuure' kibuk nnɔ ki don' u'ba saan, u'berbiɛk ya bùol. ⁶ Nɛn saan nɛ upii nnɔ sɛn' ki jon' kupenpelku ni, Uwien là bonde' wɔ mifɛnm nɛn bó nɛ. Bi tí li likeh wɔ nɛn bó nɛ kí tí baa iwien liturl nin kobiile nin piluob.

⁷ Butɔbu buba tien' kutaaku bo. Uwien ya tondciɛnb ya uba bi yih wà Misɛl; wɔn nin u'tondb tɔn' nin utunwien nnɔ nin u'mɔ ya tondb butɔbu, ⁸ ki faake' nin bɛ, nɛ utunwien nin u'tondb ηa ji ηmɔbe sɛn bɛ rí li te paaki bó. ⁹ Nɛ bi ηɔre' kutunwienku nnɔ. Kù yé uyo bo ya wɛ nnɔ nɛ. Bi yih kun nɛ usɛnpol, ki liɛbe' ki yih kù *Satan. Kun nɛ tulndeh uηɛndun ya nib kɛ. Bi ture' kun nin ku'tondb kɛ nɛ ki wiɛ' kitink bo.

¹⁰ Nɛ n cii' unieke uba bó u len' ufaa bo kutaaku bo ki ye:

«Uyo wà sò yé uηmɛηmɛryo,
 kí yé uyo wà tí'Wien wuɔn' u'tuɔm,
 kí wuɔn' kí ye u yé ubɛr,
 kí wuɔn' kí ye u'Nigɛndkɛ Kristo ηmɔbe ticiɛnt,
 kime bi ηɔre' wà biindeh tí'yaab Uwien ya nun bó ñɔnku nin wien ni nnɔ
 ηɔ.»

¹¹ Tí'yaab nnɔ faake' nin wɔ ηɔ. Kipebuk ya sɛm nin tigber tà bi kundeh imɔn tu'bo nnɔ,
 nɛ cɛre' bi faake' nin wɔ.
 Ba tɔnge' bi'miɛl haali kí tí kpo'.

¹² Kutaaku nin tibont tà kɛ te ku'bo rí li poknh,
 kime bi ηɔre' usɛnpol nnɔ ηɔ.
 Ama ní bre kitink nin miñunciɛnm bo,
 kime usɛnpol jiiɛre' ní'bó
 nin u'benpiebe,
 kí bɛn kí ye ní sien' wɔ iwenkàankɛ nɛ.»

† 11:18 Biwaab nin biciɛnb lí fre kí lí yé ibaan nin binikpɛkpiɛkb mɔ.
 ibiere ya daan ya nɛnnenku nɛ.

* 12:3 Utunwien yé

¹³ Utunwien nno laa' bi ture' wə ki wi'e' kitink bo ma nno ne u sen' ki paan' upii wə maa' kibujebuk nno bo. ¹⁴ Ne Uwien de' upii nno ifiebe ile i yebe ten umiekaab yi njo wə rí laan kí jo kupenpelku bó, Uwien là bonde' wə mifenm ná saan nno njo utunwien nno la nènde wə. Bi tí li likeh wə nen saan ne kí tí baa ibin ita nin kujenku. ¹⁵ Nen saan ne utunwien nno siin' miñunm mī yebe ten likpenl upii nno ya puoli bó njo mè rí puube kí tí tuke wə kí bure. ¹⁶ Ne kitink tore' upii nno, ki yàare' ne utunwien nno siin' miñunm mà nno kən'. ¹⁷ Utunwien nno ya benku ni ben' upii nno bo ki tí kende', ne u bure' ki tí tən' nin upii nno ya yaabii yà sien' nno butəbu. Bi yé binib bà boh Uwien ya wəb, ki pe *Yesu ya gber bo mənəmnm ne. ¹⁸ Ne utunwien nno jon' ki tí sere' miñuncienm ya gbe litengbil bo†.

13

Kiwenk kà ñen' miñuncienm ni nin utunwien nno ya gber

¹ N tí laa' kiwenk kiba, kí ñen' miñuncienm ni, ki ñmabe iyul ilole nin iyin piik, ki kpie uberyukpekpie yinl ke yinl bo. Ne bi kele' yul ke yul bo liyel, li sukreh Uwien. ² Kiwenk nno naan unamuun ne, kí'taan yebe ki ñmabe titebiñiint tú fenbe cēen, kí'ñakpon naan ucind yu. Utunwien nno taa' u'faa nin u'berbiek nin u'tocienm kí de' kè.

³ Kiwenk nno ya yul nno ya liba ñmabe kugbiēku ten la rí ñmere ne. Ama kugbiēku nno bukre'.

Ní cuo' utingben ya nib ke miyokm ne bi ji ñuəreh kè.

⁴ Bi gbaan' ki pukeh utunwien nno, kimé wən ne de' kiwenk nno mituəm. Bi là gbaan' ki pukeh kiwenk nno mə ki teh: «Ñme te ten kiwenk kie nə? Ñme li fre kí tə nin kè butəbu?»

⁵ Bi là de' kiwenk nno usen kè rí li lienh tigbengt ya lenm, kí li sukreh Uwien, ki de' kè mituəm kè rí li teh tibont haali inmaale pinan nin ile. ⁶ Ne kí cin' ki sukreh Uwien ki saah u'yel, ki yih u te ná saan fenm, kí sukreh bà te u'saan paaki bó nno. ⁷ Bi de' kè usen kè rí tə nin Uwien ya nib butəbu kí faake nin be. Ne ki de' kè mituəm kè rí li ñuuke inibol yà ke te uñendun wuu ni ki lienh ilenbol ke nno. ⁸ Utingben bo ya nib bà ke ba kele' bi'yel limiel ya gbənkú ni haali uñendun ya cincinm nno li gbaan kí puke kiwenk nno. Bi là ku' Uwien ya Pebuk kà nno ne si limiel ya gbənkú nno.

⁹ «Wà ñmabe litubl la, wə rí cii.

¹⁰ Uwien ye bi li cuo wə tiyonbt la,

bi li mənbe kí cuo wə tiyonbt ne.

U ye bi li ku wə nin kijusiek la,

bi li mənbe kí ku wə nin kijusiek ne.

Nen bo, Uwien ya nib rí li ñmabe kuminku,

kí li pe Uwien bo mənəmnm.»

Kiwenk kà puə' kitink ni ya gber

¹¹ Ne n tí laa' kiwentək kiba puə' kitink ni, ki ñmabe iyin ile i naan kipebuk yè, ne ki ji lienh ten utunwien nno. ¹² Kí là ñmabe kiwenk kà ñen' miñuncienm ni nno ya tuəm ke, ne ki taah mè ki sənɥ ki dienh kè. Kiwenk kà puə' kitink ni nno wəbndeh utingben bo ya nib be rí li gbaandeh ki pukeh kà là ñen' miñuncienm ni, kí ñmabe kugbiēku, kú bukre' nno. ¹³ Kiwenk kà puə' kitink ni nno teh micincilm cēen, haali kí tí cèreh umu ñeh paaki ki jiinh ní tingi, binib ke ya nun bó. ¹⁴ Bi de' kè mituəm kí

† **12:18** Bi kpie' ki kele' tigbont tà nno ya tuba ní kele' ki ye: «N jon' ki tí sere' miñuncienm ya gbe litengbil bo ne.»

teh micincilnm ki dienh kiwɛnk kà ñɛn' miñunciɛnm ni nnɔ, ki tulndeh utingbɛn ya nib kɛ, ki tɔkeh bɛ ki teh bɛ ɾi mɛ kiwɛnk kà bi bunge' kɛ nin kijusiek ɲɔ kɪ faake' nnɔ ya nɛnnɛnku. ¹⁵ Bi de' kiwɛnk kà puɔ' kitink ni nnɔ mituɔm kɛ ɾi kuɔn kufuorku kà ñɛn' miñunciɛnm ni nnɔ ya nɛnnɛnku ni ɲɔ kù ɾi li lienh, ki cɛreh bi kuuleh binib bà kɛ ɲa gbaandeh ki pukeh kù nnɔ. ¹⁶ Kɪ wɔbn' binib kɛ, biwaab nin biciɛnb nin bifaaɗɛnb nin bijiinb nin iyonbe nin bà ɲa yé yonbe bi tien' kudɛku bi'nojie bo bii bi'yutun bo. ¹⁷ Kudɛku nnɔ yé kiwɛnk kà ñɛn' miñunciɛnm ni nnɔ ya yel bii ki'yel ya nɔnbl nɛ. Unil wà ɲa ɲmɔbe kudɛku nnɔ la, ba ɾi cɛre wɔ ɾi dɛ bonn, ka ɾi cɛre wɔ ɾi kuɔre mɔ.

¹⁸ Fɛnfɛnnɔ miyɛnfuom nɛ li cɛre binib ɾi bɛnde tibont tuu ya tingi. Unil wà ɲmɔbe miyɛnfuom nɛ li bɛnde kiwɛnk nnɔ ya nɔnbl ya tingi. Linɔnbl nnɔ yé unil ya yel ya nɔnbl nɛ. Li te kobiiluob nin piluob nin miluob* nɛ.

14

Kipebuk nin kɪ teke' binib bà ki wiɛ'

¹ N tí liike' ki laa' Kipebuk nnɔ se Siyɔn ya juɔl bo. Binib itur kobk nin pinan nin inan bà ya yutun bo ɲmɔbe kɛn nin ki'Baa ya yel nnɔ te ki'saan. ² Nɛ n cii' kuwaaku kuba bó paaki bó nɪ tuoreh tɛn miñunciɛnm nɛ fuh bii utaa nɛ tɛngɛh ufaa bo. N ciih kuwaaku kùà bó nnɔ ɲmɛ mɔ tɛn bibiɛñib nɛ ɾiñ tibɛr. ³ Binib nnɔ te Uwien ya bɛrbiek nin tiwɛnfuobt tunan nin biciɛnb nnɔ ya nun bó nɛ ki gɛh iyuonfaan. Binib itur kobk nin pinan nin inan bà Uwien dɛ' bɛ kitink bo ki wiɛ' nnɔ baba ɲa ɾi la, uba ɲa ɾi fre kí bɛngɛ iyuon nnɔ. ⁴ Ba kuɔn' bi'ba jɔknt, bi te tɛn ujeɛfaan wà ɲa bɛn jɛ nɛ, kime ba paan' niba bo, bi pɛ Kipebuk nnɔ baba bo nɛ, ki joh kɪ joh nà kɛ saan. Uwien dɛ' bɛn nɛ binib ni ki wiɛ', bɛ ɾi li yé wɔn nin Kipebuk ya nikpiɛkb. ⁵ Ba bɛn tonnɛnku, nɛ ka ɲmɔbe biil mɔ.

Uwien ya tondb bita tɔke' Uwien ya buur bó

⁶ N tí laa' Uwien ya tond uba, u laanh mitɛwɔlkpɔm, ki tuke tigbɛmɔnmɔnt tà ɲa ɲmɔbe gbenm, wɔ ɾi lá tɔke utingbɛn ya nib kɛ: inibol yà kɛ te unɛndun wuu ni ki lienh ilɛnbol kɛ nnɔ. ⁷ Utond nnɔ len' ufaa bo ki ye: «Li boh mɛn Uwien, kɪ li kpiɛkreh wɔ, kime u li bu binib tibuur uyo wà nnɔ baa'-a! Li gbaandeh mɛn ki pukeh Uwien, wɔn nɛ ñɛn' kutaaku nin kitink nin miñunciɛnm nin iñunbun kɛ ya bol.»

⁸ Utondlie mɔ paan' ukpiɛk nnɔ bo, ki lienh ki teh: «U lu' ɲɔ, u lu' ɲɔ, uɗuciɛn Babilonn lu' ɲɔ. Wun nɛ taa' u'sɔnsɔndl ki puon' inibol kɛ, ki cɛre' Ì kɔn' Uwien ya tudɛre ni.»

⁹ Utond nta mɔ paan' bikpiɛkb bile nnɔ bo, ki lienh ufaa bo ki teh: «Binib bà kɛ gbaandeh ki pukeh kiwɛnk nnɔ nin ki'nɛnnɛnku, ki ɲmɔbe ki'dɛku bi'yutun bo bii bi'nuɔ bo la, ¹⁰ Uwien ya benku ni li be bi'bo kí gbien, wɔ ɾi dɛre bi'tub ka ɾi muɔ bɛ cɛcɛkm, kí cɛre bɛ ɾi li te u'tondb nin Kipebuk ya nun bó ki jɛndeh ki lɛbreh mitɛnñɔkjiɛm mɔ teknh umu ni. ¹¹ Umu wà bi te u'ni ki jɛndeh ki lɛbreh nnɔ ya muñii li tuu ki dukeh nɛ uyo kɛ. Binib bà ɲmɔbe kiwɛnk nnɔ ya yel ya dɛku, ki gbaandeh ki pukeh kɛn nin ki'nɛnnɛnku nnɔ li jɛndeh nɛ ñɔnku nin wien ni ka ɾi li ɲmɔbe fuorl.»

¹² Nɛn bo, nɪ yé uyo wà Uwien ya nib bà boh u'wɔb, ki teke' *Yesu ki jin' nnɔ ɾi li ɲmɔbe kuminku nɛ.

* **13:18** Biba maaleh ki teh linɔnbl kobiiluob nin piluob nin miluob yé Erom ya bercien ya yel nɛ. Bitɔb maaleh ki teh linɔnbl nnɔ wɔngɛh unisaal ya bonn nɛ.

¹³ Nε n cii' unieke uba bó u len' paaki bó ki ye: «Kεle kí ye: Binib bà ji kpuokeh fεnfennε Yonbdaan bo nnε, Uwien ya mεnm te bi'bo.» Nε *Mifuoŋaanm ye: «Imàn, bε rí li fuoreh kí ñen bi'jiinku, kime Uwien ña rí sunde bi'bó bi sən' itùon ya nnε bo.»

Uwien li bu uŋendun ya nib tibuur

¹⁴ Nε n tí liike' ki laa' kutεwλgbɔnpɛnpienku kuba, niba ke ku'bo ki naan unisaal, ki kpiε miñðkm ya yukpekpiε, ki ŋuuke puokŋmaŋmaa uba. ¹⁵ Nε Uwien ya tond uba ñen' ní Uwien ya duku ni, ki yin' wá ke kutεwλgbɔnku bo nnε ufaa bo ki ye: «Taa a'puoko nnε kí cin kí li ceh tijier, tijier ya ceceyo baa' ŋε, kime utingben bo ya jier ben'-a.» ¹⁶ Nεn saan nε wá ke kutεwλgbɔnku bo nnε taa' u'puoko ki cen' utingben ya jier ke.

¹⁷ N tí laa' utondtε paaki bó, u ñen' ní Uwien ya duku ni, ki mε ŋuuke puokŋmaŋmaa.

¹⁸ Nε utondtε mε ñen' liponpuol saan. Wɔn nε ŋmɔbe mituɔm umu bo. U yin' utond wá ŋuuke puokŋmaŋmaa nnε ufaa bo ki ye: «Taa a'puokŋmaŋmaa nnε kí cecere utingben bo ya sibii yá bi taah yε ki ŋεh fεn nnε, kime í ben'-a.» ¹⁹⁻²⁰ Nε utond nnε taa' u'puoko ki cecere' utingben bo ya sibii nnε, ki taa' ki kuore' kubɔciεnku kúa bi ŋmεngεh isibii ku'ni nnε ni. Bi ŋmien' isibii nnε dugbaal nε. Bi ŋmien' yε ma nnε misεm nε ñen' kubùoku nnε ni ki puube' ki tí baa' kɔnsini kobiita. Utaan se mi'ni la, mí li baa u'lenbu. Nεn nε wuɔn' ki ye Uwien ya benku ni ben' binib bo cεen.

15

Ijendfɔrke ya gber

¹ Nε n tí laa' micincilntɔm kutaaku bo. Ní yé nibonciεnn nε ki ŋmɔbe kuŋaanku cεen. N laa' Uwien ya tondb bilole, ben nε li cère ijend rí tu uŋendun ya nib kí tí dukn bolm milole. Ijendfɔrke nínε, kime yen bo nε Uwien li tùre kí wuɔn u'benpiebe.

² Nε n laa' nibonn niba ní naan miñunciεnm umu te ni'bo, ní wien tein ki likeh ki càareh tεn lidingl, ki laa' binib bà mɔn' ki faake' nin kiwεnk nnε nin ki'ennεnku nin ki'yel ya nɔnbl nnε se nibonn nnε saan, ki ŋuuke Uwien de' bε tibèr tà nnε. ³ Kí gεh Uwien ya tonsɔnl Moyis nin Kipebuk nnε ya yuon ki teh:

«Yonbdaan Uwien mituɔm ke ya daan,
a'tùon yé itùonciεn nε ki ŋmɔbe kuŋaanku.

A teh ná nnε ní cuube nε ki yé imàn.

Sin nε yé inibol ke ya bεr.

⁴ Yonbdaan, ŋmε li mεnge lifèl ki la boh ŋε? Njme te kí ye wa rí li pèkeh ŋε? Sin baba nε yé uŋaan.

Inibol ke li baa kí lá gbaan a'nun bó kí puke ŋε,
kime binib ke laa' a teh ná nnε ní cuube nε.»

⁵ Ní ya puoli bó nε n laa' Uwien ya duku kúa te paaki bó nnε piire', kun si: kujɔtieku ya lεkl te lininbonl là ni nnε. ⁶ Nε Uwien ya tondb bilole bà li cère uŋendun ya nib rí jende kí tí dukn bolm milole nnε ñen' ní kuduku nnε ni, ki guo tikpεlcepenpien tū windeh, ki buobe miñðkm ya ñingben bi'siik ni. ⁷ Nε tiwεnfuobt tunan nnε ya kiba taa' miñðkm ya sèn ilole ki de' Uwien ya tondb bilole nnε. Uwien wá tuu ki te uyo ke nnε ya mutuol nε gbe isèn nnε. ⁸ Nε Uwien ya kpiεke nin u'tuɔm cère' imuñii fii' ki gbe kuduku nnε. Uba ña rí fre kí kɔ ku'ni kí tí baa ijend ya Uwien ya tondb bilole li cère uŋendun rí jende yé kí tí dukn bolm milole nnε ya gbenm.

16

Uwien ya benpiebe te isèn ya ni ya gber

¹ N cii' unieke uba bó u len' Uwien ya duku ni ufaa bo, ki take' Uwien ya tondb bilole nnò ki ye: «Li joh men kí tí taa Uwien ya benpiebe wà te isèn ilole ni nnò kí wule kitink bo.»

² Ukpiek bure' ki tí taa' nà te u'senl ni nnò ki wule' kitink bo. Ne inel ya bre ki wi ki gbien' yèyèke' binib bà ñmàbe kiwènk nnò ya ñiku ki gbaandeh ki pukeh ki'nennènkku nnò.

³ Ulie mò taa' nà te u'yaal ni ki tí wule' miñuncienm ni. Ne mĩ kpende' kusebubulku ki naan libonkpil ya sèm. Ne tibont tà ke te mi'ni nnò kpo'.

⁴ Nta mò taa' nà te u'mò yaal ni ki tí wule' ikpen nin inunbun ni. Ne i'nunm kpende' misèm.

⁵ Ne n cii' Uwien ya tond wà ñmàbe mituòm miñunm bo nnò len' ki ye:

«Uwien, a cuube ne,

sin ne là te, ki biè ki te, ki yé uñaan.

A tien' nà nò ne wuòn' ki ye a'buur cuube.

⁶ Kimè bi ku' a'nib nin a'ñòbonsòknb ne a'mò de' be misèm be í ñu. Bi kpe nen ne.» ⁷ Ne n cii' unieke uba bó liponpuol saan u teh: «Yonbdaan Uwien mituòm ke ya daan, a'buur yé imàn ne, ki cuube.»

⁸ Nnan mò taa' nà te u'mò yaal ni ki wule' uwien wà puàreh nò bo, ne u laa' mituòm wù í li sienh binib ten umu. ⁹ Kuwòlku funfunde' binib, ne bi suke' Uwien wà ñmàbe ufaa ki cère' bi jèndeh nnò, ka tuo' be í lèbre bi'tetem ñò kí kpieke wò.

¹⁰ Nñun mò taa' nà te u'mò ya senl ni ki tí wule' kiwènk nnò ya bèrbiek bo. Kí'bel ya tinfenm ke biike', ne binib jèndeh ki gbiekeh ki ñmònñ bi'len.

¹¹ Ijend nnò nin inel nnò bo ne bi suke' Uwien wà te paaki bó; ka tuo' ki wiè' bi'tuonbière nnò.

¹² Nluob mò taa' nà te u'mò ya senl ni, ki tí wule' likpenciènl Efrat ni, ne lí fuàre', ki cère' biberb bà ñen' liwenpurl bó ní nnò laa' ñeñebùol. ¹³ Ne n laa' isenpol ita; uba ñen' *utunwien nnò ya ñabu ni, utò ñen' kiwènk nnò yaabu ni, utò mò ñen' utonnenñòbonsòknl yaabu ni. Isenpol nnò naan itetie ne.

¹⁴ *Satan ne sòn' yè, í teh micincilm, ki joh utingben ke bo ya berb saan, yè í taan be ñò be í tò butòbu Uwien mituòm ke ya daan ya wengbiin ya daali.

¹⁵ Yonbdaan ye: «Li cengeh men, n li baa ten unasu ne. Wà ña gòh, ki bonde' u'wengolkaar mò la, Uwien ya mòm te u'bo, kime wa í cuon cènkpenlonlonl be í lè u'fè.»

¹⁶ Isenpol nnò taan' biberb nnò libùol liba ne bi yih ni'saan *Sufmbe ya lenm ni ki teh Amagedann.

¹⁷ Nlòle mò taa' nà te u'mò ya senl ni, ki tí wule' kitink bó ní, ne unieke uba len' ufaa bo Uwien ya duku ni u'berbiek saan ki ye: «Nì gben' nínò.»

¹⁸ Utaa mèkndeh, ki tengeh, kuwaaku te cèen, ne kitink jènge' na ñmàbe fuul. Haali Uwien tí ñen' binib kitink bo ma, ka laan jènge' mi ya jèngm.

¹⁹ Kí jènge' ma nnò ne uducièn Babilonn yèkre' bolm mita. Idu ke ya dur mò lulu'. Uwien ne tiere' uducièn Babilonn ya nib bó. U'benku ni ben' bi'bo ki gbien' ne u dère' bi'tub cèen, ka muò' be cècèkm. ²⁰ Idek nin ijuon ke fefe'. ²¹ Utaa nii' ne iteten lulu' binib bo ki kpieke cèen, ne bi suke' Uwien iteten nnò bo, kime ijend nnò là bre bi'bo cèen ne.

17

Uwien li bu ujenkpendgaar tibuur

¹ Nε Uwien ya tondb bilole bà ηuuke isèn ilole nnò ya uba baa' ki lá tǎke' nni ki ye: «Den rí wuǎn ηε Uwien lá li bu ujenkpendgaar nnò tibuur kí dεre u'tub ma bo. Ujenkpendgaar nnò yé udu nε ki te ikpengol ya gbε. ² Utingbεn bo ya bεrb tien' lisǎnsǎndl nin wǎn nε, nε binib guǎre' lè utingbεn kε bo ki kǎn' Uwien ya tudεre ni.»

³ *Mifuoñaanm cère' n laa' nà tideknt yaam nnò ni, nε utond nnò taa' nni ki jon' kupenpelku ni, n tí laa' upii uba jεke kiwεnmónmónk kiba, kí ηmǎbe iyul ilole nin iyin piik, kí'gbenent kε gbε iyel yá sukreh Uwien. ⁴ Upii nnò guo tiwεnmǎnmǎnt tuba tù mǎn, kí taa' miñǎkm nin iten yá ηmǎbe kudaaku nin ilaan yá ηmǎbe kudaaku kí fǎnde' u'ba. U ηuuke miñǎkm ya sεnl, lí gbε u'sǎnsǎndtùon. Yεn si: u'juǎke nin u'jǎknt ya bont nnò. ⁵ Bi kεle' liyel là binib ηa bεn lí'tingi u'yutunl bo. Liyel nnò ya tingi si: «Uducien Babilonn: lijεnkpendl nin ijuǎke yá te kitink bo ya naa.» ⁶ Nε n laa' upii nnò ñun' Uwien ya nib ya sèm nin binib bà bi ku' bε *Yesu bo nnò ya sèm kí yibe' ten u ñun' midaam nε.

N laa' wǎ ma nnò nε ñí cuo' nni miyǎkm cεεn. ⁷ Nε Uwien ya tond nnò tǎke' nni ki ye: «Bε tien' ñí cuo' ηε miyǎkm-i? N lí kpiire' upii nnò nin u jεke kiwεnk ká, kí ηmǎbe iyul ilole nin iyin piik nnò ya gbεr, kí tǎke ηε. ⁸ A laa' kiwεnk ká nǎ, kí là te nε ka jí te. Kí lí ñε ní kubùoku kúa ñǎ ka ηmǎbe biεn nnò ní nε, kí bure bε rí tí ku kè. Binib bà Uwien ηa kεle' bi'yel limiel ya gbǎnku ní haali uηendun ya cincinm nnò laa' kè la, ñí lí jí bε, kímε kí là te nε, ka jí te ama kí lí liεbe ní.

⁹ «Fεnfεnnǎ miyεnfuom nin mibεnm nε lí cère binib rí bende nibonn nie ya tingi. Kiwεnk nnò ya yul ilole nnò yé ijuǎn ilole yá upii nnò te i'bo nnò nε. I yé bibεrb bilole mǎ nε. ¹⁰ Bibεrb bilole nnò ní, biηun ya bεl gǎbre' ηǎ, nluob nε kε fεnfεnnǎ wuǎ, nlole ηa laan kèle'. U lá kèle' la, wa rí wuǎke. ¹¹ Kiwεnk ká là te, ka jí te nnò yé bεrniin nε, kí ñεn' bibεrb bilole nnò ní, nε kí joh bε rí tí ku kè. ¹² A laa' iyin piik yá nnò, yé binib piik bà lá lí jí libel nε. Bi lá jin' libel la, bεn nin kiwεnk nnò lí taan libel nnò nε, ama la rí wuǎke. ¹³ Bibεrb nnò kε kpaan' buñǎbu nε, bε rí taa bi'tuǎm nin bi'faa kε kí sǎn kí de kiwεnk nnò. ¹⁴ Bi lí tǎ nin Kipebuk butǎbu, nε kè rí faake nin bε, kímε kí yé yonbdεnb kε ya Yonbdaan nε, kí yé bibεrb kε ya bεrcien. Wǎn nin binib bà Uwien yin' bε kí gǎnde' bε bi yé u'yaab kí pε u'bo mǎnmǎnm nnò nε lí faake.»

¹⁵ Nε utond nnò tí tǎke' nni ki ye: «A laa' miñunm mà ujenkpend nnò te mi'saan nnò yé inibol yá kε te uηendun wuu ní kí lienh ilenbol kε nnò nε. ¹⁶ A laa' iyin piik yá, í yé bibεrb nnò, nin kiwεnk nnò lí sikre ujenkpend nnò bo, kí fie u'wεnt kε, kí cère wǎ rí lí te limufunl, kí ηmǎnηmǎn wǎ, kí taa umu kí sε nà bó sǎen', ¹⁷ kímε Uwien nε de' bibεrb piik nnò iyεnmaale bε rí tien u yíe nà. U yíe nà si: bibεrb piik nnò rí kpaan buñǎbu kí taa bi'bel kí cǎbe kiwεnk nnò kí tí baa uyo wá u là len' nà nnò rí tien.

¹⁸ «A laa' upii wǎ nnò yé uducien wǎ likeh utingbεn bo ya bεrb kε nε.»

18

Babilonn ya berm

¹ Ní ya puoli bó nε n tí laa' tideknt yaam Uwien ya tond uba ñεn' paaki bó kí jiinh ní, kí ηmǎbe mituǎm kí gbien', nε u'wenwenku wende' utingbεn kε bo,

² Nε u lienh ufaa bo ki teh:

«U lu' ηɔ, u lu' ηɔ, uduciɛn Babilonn lu' ηɔ.

U ji kpende' isɛnpol kɛ ya bol ya kɔnkuɔn nɛ.

Inuɔn nin tiwent tà yé tijnkt ya bont ki ηmɔbe isensen kɛ ji kɔ wun ni nɛ.
³ Kimɛ udu nnɔ nɛ taa' u' sɔnsɔndl ki puon' inibol kɛ, ki cère' ì kɔn' Uwien ya tudere ni.

Utingbɛn bo ya bɛrb tien' lisɔnsɔndl nin wù, nɛ ikpenkpend laa' lifaal li yɛbe u' wiel bo.»

⁴ Nε n tí cii' unieke uba bó paaki bó u lienh ki teh:

«N' nibɛ, nɛ mɛn Babilonn ni, ki la li te u' nib ya tònbiɛrɛ ya gber ni,

ηɔ ki la ji ijɛnd yà bi li ji yè nnɔ,

⁵ kimɛ udu nnɔ ya nib sɔn' itònbiɛrɛ yà nnɔ yɛbre' ki gbien' ki tí kpiɛ kutaaku

nɛ, Uwien ηa sunde' bi' tònbiɛrɛ nnɔ bó,

⁶ Tien bɛ mɛn bi tien' nɛ ma bo nnɔ,

bi tien' nɛ ibiɛrɛ yà nnɔ, jiiɛn bɛ mɛn nnɔ bolm mile bo,

bi là cère' ni jin' ijɛnd ma bo nnɔ,

jiiɛn bɛ mɛn nnɔ bolm mile bo.

⁷ Bɛn bà là yíe tigbengt, ki yíe bɛ rí li te liwiel ni, nǐ tí kɛnde' nnɔ,

cère mɛn bɛ rí ji ijɛnd mɔ kí li kaa mikuum kí tí baa nnɔ,

kimɛ udu nnɔ ya nib maaleh bi' fɛl ni,

ki teh bi' du gbere' nɛ, ka te tɛn kpopii,

ka lí li kèlɛ kuum mɔ fiebu.

⁸ Nɛn bo, ijɛnd li taan kí lu udu nnɔ ya nib bo uwien uba nɛ. Yɛn si: mikuum nin ikumuɔ nin mikònm.

Umu li wi udu nnɔ,

kimɛ Yonbdaan Uwien wà bun' tibuur nnɔ ηmɔbe mituɔm ki gbien' .»

⁹ Utingbɛn bo ya bɛrb bà kɛ tien' lisɔnsɔndl nin udu nnɔ, bɛn nin wun jin' liwiel nnɔ, li muɔ kí kpiɛnde u' bo, kimɛ u teknh umu, imuñii dukeh.

¹⁰ Bi li juore kí li se fɔnfɔkm nɛ, kimɛ bi fɛnge bi la tí jènde udu nnɔ ni nɛ.

Bi li lienh ki teh:

«Nì brike' a' bo ηɔ, nǐ brike' a' bo ηɔ

uduciɛn Babilonn, sin wà là ηmɔbe ufaa nnɔ, nǐ brike' a' bo ηɔ,

Uwien pɔk ki bun' a' buur ki gben' na taande' .»

¹¹ Utingbɛn bo ya kpenkpend mɔ li muɔh ki kpiɛndeh udu nnɔ bo, kimɛ uba ηa ji daanh bi' went. ¹² Tun si: miñɔkm nin ilike ya kur nin itɛn yà ηmɔbe kudaaku nin ilaan nin tikpɛlcɛpenpiɛnt nin ikpɛlmónmón nin tikpɛlcɛr tà dinge suɔɔ ki windeh nin ikpɛlde kɛ ya bol yà ya daaku faa nin isiin yà ya dɔ ya daaku faa nin bi taah iluobñin ki teh tibont tà nin bi kpeh tibont tà kɛ ya bol nin kukurku kùà bi yih kù blɔnsi nin tikutɔr nin itɛn yà ya daaku faa bi yih yè maarb ¹³ nin lɛfina kɛ ya bol nin tisir tà nu ki ηmɛ kɛ ya bol nin midaam kɛ nin mikpɔm nin miyom nin iji nin inɛ nin ipe nin itaan nin titɛnlolt nin iyonbe nin binib bà bi coh bɛ butɔbu ni.

¹⁴ Bi li len ki ye:

«Sin Babilonn, a là fɛ tibont tà nnɔ gben' ηɔ.

A' nacenkpebont tà mɔn ki ηmɔbe kuñuɔrku nnɔ gben' ηɔ,

nil ηa ji li lɛ tù fiebu.»

¹⁵ Binib bà tien' ukpenkpende udu nnɔ ni, ki laa' lifaal nnɔ,

li juore kí li se fɔnfɔkm nɛ ki muɔh ki kpiɛndeh,

kimɛ bi fɛnge bi la tí jènde ni' bó nɛ. ¹⁶ Bi li lienh ki teh:

«Nì brike' a'bo ηο, nì brike' a'bo ηο uduciεν Babilonn, nì brike' a'bo ηο,
sin wà là te ten upii wà guo tikpεlcepenpien
nin ikpεlmónmón nin yà κε ya bol ya daaku faa
ki fēnde' a'ba nin bi taah miñòkm nin iten yà ya daaku faa
ki teh tijefēnbont tà nnò nin ilaan nnò.

17 Li ya faal κε ne pək ki gben' na taande' nò-ò?»

Biñerkurb nin bi'ciενb nin bikpentuənb nin bà κε sənħ miñunciεnm bo
ki jinh se fənfəkm ne, ¹⁸ ki likeh udu wà teknh nnò ya muñii, ki wuureh ki
teh: «U le udu ba te ki baa' uduciεν wuu nò?» ¹⁹ Ne ki yiih titent ki pukeh
bi'yul bo, ki muəh ki kpιendeh ki wuureh ki teh:

«Nì brike' a'bo ηο, nì brike' a'bo ηο,
uduciεν Babilonn nì brike' a'bo ηο,
biñerdεnb κε ñi' a ya faal bo ne ki faake'.
Nen κε ne pək ki lá gben' na taande' nò-ò?»

²⁰ Tibont tà κε te kutaaku bo ní li poknh,
Uwien ya nib nin *Yesu ya tondb nin
*Uwien ya ñəbonsəknbε ni'mə ní li poknh,
uduciεν nnò ya berm bo,
kime Uwien bun' udu nnò ya nib tibuur
bi tien' ne mibiεrm mà nnò bo ki kun' ne iməñ.

²¹ Ne Uwien ya tondtədaan uba yuure' lienl liba li yebe ten linèciεnl ki
wie' miñunciεnm ni, ne ki ye:

«Bi li bere uduciεν Babilonn ufaa bó ma sə.
Nil ηa ji li le wù fiebu.

²² Ba ji li cii biεñib nin yonyuonb
nin wopieb nin natunpieb bó udu nnò ni.
Utonsənl uba mənən nin utə ηa ji li te u'ni.
Ba ji li cii naal bó u'ni.

²³ Frl ηa ji li wende u'ni,
ba ji li cii uje nin upii bà kuəñ' təb,
na laan wuəke' ya yuon bó u'ni,
udu nnò ya kpenkpend ne là cεn' binib κε utingben bo.
U'nib là taa' iñəke ne ki lere' inibol κε.»

²⁴ Liebe' ki ní, *Uwien ya ñəbonsəknb nin u'nib bà κε bi ku' be utingben
bo nnò u ya du ne si bi'kuum.

19

Bà mən' ki faake' ya yuon nin Uwien ya Pebuk ya piikuəñ

¹ Ni ya puoli bó ne n cii' unieke uba bó paaki bó ten kuniwulku ya nieke,
u teh:

«Aleluya,
ti'Wien ne ηmiendeh binib.
Wəñ ne si ukpieke nin mituəm,
² kime u'buur yé iməñ ne, ki cuube.
U bun' ujenkpendgaar wà taa' u'sənsəndl
ki puon' binib κε utingben bo nnò tibuur,
ki tu' u là ku' u'tonsənb bà nnò ya fēnl».

³ Ne kuniwulku nnò tí ye:

«Aleluya,
Babilonn ya muñii li tuu ki dukeh ne uyo κε.»

⁴ Nε bicienb pile nin binan nnɔ nin tiwɛnfuobt tunan nnɔ gbaan' ki pukeh Uwien wà kε kibɛrbiɛk bo nnɔ, ki teh:
«Amil! Aleluya!»

⁵ Nɛn saan nε unieke uba len' kibɛrbiɛk nnɔ saan ki ye: «Ninbi, biwaab nin bicienb bà yé tí' Wien ya tonsɔnb ki boh wɔ nnɔ ní' kε ní li pèkeh wɔ mɛn.

⁶ Nε n tí cii' unieke uba bó tɛn kuniwulku ya nieke, a li ye miŋunciɛnm nε fuh bii utaa nε tɛngɛh. Unieke nnɔ teh:

«Aleluya,

Yonbdaan Uwien mituɔm kε ya daan caan' u'bel ηɔ.

⁷ Cère mɛn tí li poknh, kí li ηmɔbe uyɛnsɔnge kí gbien,

kí li kpiɛkreh wɔ,

kimε Kipebuk nnɔ ya piikuɔnyo baa' ηɔ.

Nε ki'po bonde' u'ba ηɔ.»

⁸ Uwien de' wɔ usɛn wɔ ní gole tikpɛlcɛr tà mɔn ki piɛn ki windeh.

Tikpɛlcɛr nnɔ wuɔn' ki ye Uwien bù' u'nib bigbɛmɔndɛnb nε.

⁹ Nε uba tɔke' nni ki ye: «Kεle kí ye: «Uwien ya mɔnm te u yin' binib bà bε ní ji Kipebuk ya piikuɔnjier nnɔ bo,» nε kí tí ye: «Tigber tuu cinbe kí ñɛn' Uwien saan nε.»

¹⁰ Nɛn saan nε n gbaan' udaan nnɔ ya nun bó ní puke wɔ, nε u tɔke' nni ki ye n la tien nnɔ, kimε u' mɔ yé min nin n' tɔb bà yé *Yesu ya mɔnkunb nnɔ ya tonsɔntɔ nε. A li puke Uwien baba nε. *Yesu kpiire' tigbɛmɔnt tà nnɔ yé Uwien là cère' *u'Fuoñaanm tore' u'ñɔbonsɔknb bi sɔkn' tigber tà nnɔ nε.

Unil wà jεke utɛnpien ya gber

¹¹ Nε n tí liike' ki laa' kutaaku ye, utɛnpien uba puɔ' ní, wà jεke wɔ nnɔ bi yih wɔ umɛmɔndaan nin unimɔn nε. U buh binib tibuur, kí tɔh butɔbu ní' donbó nε. ¹² U' nun muɔreh ten umupien nε. U kpiɛ iberyukpɛkpiɛ ligol. Liyel liba te u'bo, wɔn baba ηa ní la, uba ηa bɛn li'tingi. ¹³ U guo kulierku kuba nε ku'kεkε yé misɛm, bi yih wɔ Uwien ya ñɔbonl. ¹⁴ Nε Uwien ya sojambɛ pɛ u'puoli, kí jεke itɛnpien, kí guo tiliert tù piɛn kí windeh. ¹⁵ Nε kijusiek kà ηmɛ penpen nɔreh kí ñɛh utɛnjekl nnɔ ya ñɔbu ni. U li taa kɛn nε kí ku inibol. U li ηuuke bε nin ufaa kí la ηmɔbe nunsɔnge bi'bo, kí niin bε ten bi taanh kí mɛreh isibii kí ñɛndeh i'ñunm ma bo, kimε Uwien mituɔm kε ya daan ya mutuol fii' bi'bo kí gbien'-a! ¹⁶ Liyel liba te u'lierku nin u'penl bo. Lɛn si: «Biberb kε ya bɛrciɛn nin yonbdɛnb kε ya Yonbdaan.»

¹⁷ Nε n laa' utond uba se uwien bo, kí wuureh ufaa bo kí yih inuɔn yà kε ya bol jinh tunɔnt yí ní baa kí ji Uwien bonde' ujinciɛn wà nnɔ. ¹⁸ Yí ní baa kí ji biberb nin sojaciɛnb nin bifɛfaab nin itaan nin bà jεke yí nin binib kε, bà yé iyonbe nin bà ηa yé yonbe nin biwaab nin biciɛnb kε ya nɔnt.

¹⁹ Nε n tí laa' kiwɛnk nnɔ nin utingbɛn bo ya bɛrb nin bi' sojambɛ taan', bε ní tɔ utɛnjekl nnɔ nin u' sojambɛ butɔbu. ²⁰ Nε bi cuo' kiwɛnk nnɔ nin utonnenñɔbonsɔknl nnɔ mɔ. Wɔn nε là tien' micincilnm kí de' kiwɛnk, kí lere' binib bà kiwɛnk nnɔ ya ñɛku te bi'bo bi gbaandeh kí pukeh kí' nɛnnɛnku nnɔ. Bi taa' bi' kε bile bi fuobe nε kí tí wiε' kumubùoku kuba ní mitenñɔkjiɛm te len kí teknh. ²¹ Bà sien' nnɔ wɔn, utɛnjekl nnɔ taa' kijusiek kà nɔreh kí ñɛh u'ñɔbu ni nnɔ nε kí ku' bε, nε inuɔn kε baa' kí jin' bε kí tí gbo'.

20

Ibin liturl ya gber

¹ Nε n tí laa' Uwien ya tond uba ñen' kutaaku bó ki jiih ní ki ñuuke kubùoku kùà ñò ka ñmòbe bièn nnò ya pien nin tikudòkəcencient u'nuò ni, ² ki baa' ki cuo' utunwien nnò. U yé uyo bo ya wε nnò nε. Bi yih wòn nε usenpol, ki liebe' ki yih wò *Satan. U taa' tikudòkr nnò ki lòle' wò, wò ní li lùò kí tí baa ibin liturl, ³ ki taa' wò ki wiε' kubùoku kùà ñò ka ñmòbe bièn nnò ni, ki bliin', ki ptiin' ipien, ki pòle' ñò utunwien nnò ji la lere nib kí tí baa ibin liturl nnò ya gbenm. Ibin nnò gèbre' la, bi li wiε wò nε, wò ní tien iwenkàankε.

⁴ Nε n laa' muberbiemu muba, bà bàareh ki kaah mu'bo nnò, Uwien de' bε usen bε ní bu binib tibuur, ki laa' binib bà là kun' imàn *Yesu bo, ki kpaande' Uwien ya gber ñò bi ku' bε nnò ya naanmu. Bi mèkre' nε ki jin' libel nin Kristo ibin liturl. Bεn ña gbaan' ki puke' kiwεnk nnò bii ki'ennenku, ka ñmòbe ki'dieku bi'yutun bo bii bi'nuò bo. ⁵ Uwien mèkre' bεn nε mikpiεkm. Bitenkpiitòb bà sien' nnò ibin liturl nnò ña gèbre' la, ba ní mèkre. ⁶ Binib bà kpiε' ki mèkre' bitenkpiib ni nnò Uwien ya mòmnm te bi'bo, kime Uwien nε bore' bε ki tien' u'yaab. Ba ní kpo kí lere. Bi li yé Uwien nin *Kristo ya tòtuarkaab nε, ki li yé biberb nin *Kristo ibin liturl.

Satan ya lum

⁷ Ibin liturl nnò gèbre' la, Uwien li cère bε ní ñen *Satan lipεkl ni kí wiε, ⁸ wò ní jo kí tí lere inibol yà kε te utingbεn kε bo, kí tí taan yè, yè ní tò butòbu. Inibol nnò ya yel si Gøg nin Magøg* nε. Bi yebe tεn likpentεngbil nε. ⁹ Bi gbe utingbεn bo ni'kε saan, ki jebe' udu wà Uwien yíe wù, u'nib te u'ni nnò, nε umu ñen' paaki bó ní ki lá wìn' bi'kε. ¹⁰ Nε Uwien cère' bi cuo' usenpol wà lere' bε nnò, ki wiε' kumubùoku kùà mitenñòkjiem te len ki teknh nnò ni, kiwεnk nnò nin utonnεñòbonsòknl te nà saan nnò. Bi li tuu ki te nen saan nε uyo kε ki jèndeh ki lèbreh ñònkku nin wien ni.

Lidaali là Uwien li bu binib kε tibuur

¹¹ N laa' kiberbεcencienk kiba kí pïen, ki laa' wà kε ki'bo nnò. Kitink nin kutaaku gben' u'nun bó kpekpεl ka sien' bonn. ¹² Nε n laa' bitenkpiib, bicienb nin biwaab kε se kiberbiek nnò ya nun bó. Nε bi pibre' tigbònt, ki liebe' ki pibre' kutòku limiel ya gbònkku nínnò. Bi bun' bitenkpiib tibuur, wà kε là sòn' ma bo. Bi bun' bε ten ní kele' ma bo tigbònt nnò ni nε. ¹³ Miñunm là jin' binib bà kε nnò, mñ ñen' bε ní. Mikuum là jin' bà bi te kutenkpiiku ni nnò mò ñen' ní, nε Uwien bun' bε tibuur wà kε là sòn' ma bo. ¹⁴ Nεn saan nε bi taa' mikuum nin kutenkpiiku ki wiε' kumubùoku ni. Kumubùoku nnò nε yé mikuliem. ¹⁵ Nε bi taa' binib bà kε ya yel ña kele' limiel ya gbònkku ni nnò mò ki wiε' kumubùoku nnò ni.

21

Kutεfεnku nin kitinƒenk ya gber

¹ N laa' kutεfεnku nin kitinƒenk, kime kutεkpaaku nin kitinkpaak nnò ña ji te. Miñuncienm mò ña ji te. ² N laa' Uwien ya du Yerusalemfaan ñen' u'saan paaki bó ní ki mòn tεn ujεfaan wà bi dùun' wò ki tuke ki joh u'cε bó. ³ Nε n cii' unieke uba bó, u len' ufaa bo kiberbiek nnò saan ki ye: «Like mεn, Uwien ya kònkun ji te binib ni nε. U li kòh nin bε, nε bε ní li yé u'yaab, nε wòn bugbεn ní li yé bi'Wien. ⁴ U li ñmire bi'nunsiir kε, kuum nin kumuo nin jend nin kpiende ña ji li te, kime tibonkpaar nnò kε gben'-a.»

* 20:8 Uwien ya ñòbonsòknl Esekiel là yih Uwien ya nennεndb nε Gøg nin Magøg.

⁵ Nɛn saan nɛ wà kɛ kibɛrbiɛk bo nnɔ len' ki ye: «Fɛnfɛnnɔ n tɛh tibont kɛ tifɛnt nɛ.» Nɛ ki tí len' ki ye: «Kɛlɛ tigbɛr tuu, kímɛ tù te nɛ, ki kɛ bɛ rí li du tu'bo.» ⁶ Nɛ ki tɛkɛ' nni ki ye: «Ni'kɛ tien' ki gbɛn'-a! Min nɛ yé micincinm nin migbenm. Uñuñun ñmɔbe wà kɛ la, n li de wɔ liñunbunl là ya ñunm dienh limiɛl wa rí pɛ niba. ⁷ Wà kɛ mɔn' ki faake' nɛ li si tu ya bont kɛ. N li yé u'Wien nɛ u'mɔ li yé n'buk. ⁸ Bà sɛn' bujɛwaanbu nin bà ña fɔrɛ' Kristo ya sɛn ni nin bà tɛh ijuɔkɛ ya bont nin binikub nin isɔnsɔnd nin biñɔkɛnb nin bà pɛ ibule bo. Bi'kɛ ya tùon nin bi'lenm ña kɛ gbɛmɔnt ya sɛn. Bi'bùol si kumubùoku kùà ni mitɛnñɔkjiɛm tɛ len ki teknh nnɔ nɛ. Nɛn nɛ yé mikuliem.»

Yerusalemfaan ya gbɛr

⁹ Uwien ya tondb bilole bà ñuuke ijɛndfɔrkɛ isɛn ilole ni nnɔ ya uba baa' ki lá tɛkɛ' nni ki ye: «Dɛn, rí wuɔn ñɛ ujɛfaan wà Kipɛbuk li kuɔn wɔ nnɔ.» ¹⁰ *Mifuoñaanm cɛrɛ' n laa' nà tidɛknt yaam nnɔ ni nɛ utond nnɔ taa' nni ki don' lijɔfɔkrl liba bo, ki wuɔn' nni Uwien ya du Yerusalem u ñɛn' u'saan paaki bó ki jiinh ní. ¹¹ Uwien ya wenwenku wɛndɛh wù ki cɛrɛ' u windeh tɛn litɛnl là ya daaku faa, ki windeh tɛn litɛnl là bɔn tɛn lidingl ki likɛh ki càareh. ¹² Liguoncɛnciɛnl liba nɛ là guɔn' udu nnɔ, ki ñmɔbe inañuɔn piik nin ile. Uwien ya tondb piik nin bile se inañuɔn nnɔ kɛ saan. Israyɛl yaab ya baamul piik nin ile ya yɛl kɛlɛ' inañuɔn piik nin ile nnɔ kɛ bo. ¹³ Inañuɔn ita tɛ lɛnpuoli bó, ita tɛ nintuɔli bó, ita tɛ ugɛn bó, ita mɔ tɛ ujɛ bó. ¹⁴ Liguoncɛnciɛnl nnɔ sɛ itɛn piik nin ile bo nɛ. Kipɛbuk ya tondb piik nin bile ya yɛl kɛlɛ' itɛn nnɔ kɛ bo.

¹⁵ Uwien ya tond wà lienh nni nnɔ ñuuke miñɔkm ya kɛndɔ wɔ rí kpaan udu nnɔ nin u'nañuɔn nin u'guoncɛnciɛnl nnɔ. ¹⁶ Udu nnɔ là tɛ tɛn kangbɔnga nɛ, u'kɛlɛ kɛ inan ya piɛn kɛ. Nɛ u taa' ukɛndɔ nnɔ ki kpaan' udu nnɔ, ki laa' ikɛlɛ inan nnɔ, wà kɛ ya fɔkn tɛ mikpáanm itur piik nin ile nɛ. U'paaki ya fɔkn mɔ kɛ nnɔ nɛ. ¹⁷ U kpaan' * liguonl nnɔ ki laa' ní tɛ kobk nin pinan nin minan nɛ. U kpaan' binib kpáandɛh tibont ma bo nɛ. ¹⁸ Bi là taa' itɛn yà bi yih yɛ jaspɛ nnɔ nɛ ki mɛn' liguonl nnɔ. Udu nnɔ kɛ là yé miñɔkm mà wien, ki windeh ki likɛh ki càareh tɛn lidingl nɛ. ¹⁹ Bi là taa' itɛn yà ya daaku faa kɛ ya bol nɛ ki mɔngɛ' liguonl nnɔ ya tɛnpuul. Likpiɛkl yé litɛnl là bi yih lɛ jaspɛ nnɔ nɛ,
lilɛl yé litɛnl là bi yih lɛ safir nnɔ nɛ,
litaal yé litɛnl là bi yih lɛ agati nnɔ nɛ,
nnan yé litɛnl là bi yih lɛ emolod nnɔ nɛ,
²⁰ nñun yé litɛnl là bi yih lɛ sadoniks nnɔ nɛ,
nluob yé litɛnl là bi yih lɛ kaneliyann nnɔ nɛ,
nlolɛ yé litɛnl là bi yih lɛ krisolate nnɔ nɛ,
nniini yé litɛnl là bi yih lɛ belil nnɔ nɛ,
nwe yé litɛnl là bi yih lɛ topasi nnɔ nɛ,
piik yé litɛnl là bi yih lɛ kalsedoni nnɔ nɛ,
piiknba yé litɛnl là bi yih lɛ yasɛntɛ nnɔ nɛ,
piiknle yé litɛnl là bi yih lɛ amɛtisi nnɔ nɛ.

²¹ Bi là taa' litɛnl là ya daaku faa bi yih lɛ pɛrl nnɔ piik nin ile nɛ ki tien' udu nnɔ ya nañuɔn piik nin ile nnɔ. Nañɔbu kɛ nañɔbu là jin' litɛnl liba nɛ. Ki taa' miñɔkm mà windeh ki likɛh ki càareh tɛn lidingl nnɔ ki cɛ' mifɛnm mà dɔ udu nnɔ ya benku ni nnɔ.

* **21:17** Mikpáanm nnɔ ya fɔkn kɛ kí cin kunɔkɛndunku kí tí fɔrɛ inɔbii nɛ.

²² Ma laa' udu nnɔ ni bi pɛkeh Uwien kuduku kua ni, kime Yonbdaan Uwien mituam ke ya daan nin Kipebuk nnɔ te udu nnɔ ni, ne binib pɛkeh be. ²³ Udu nnɔ ya nib na nuunh wien nin nmaal ri li wendeh u'ni, kime Uwien ya wenwenku ne wendeh wu, ne Kipebuk nnɔ ye u'frl. ²⁴ Inibol ke li cuon u'wenwenku ni, ne utingben bo ya berb li tuke bi'bont ta dienh be ukpieke ki baa u'ni. ²⁵ Udu nnɔ ya nafiun li tuu ki ye uyo ke ne, ne na ji li biire u'ni. ²⁶ Bi li taa tibont ta dienh inibol ke ukpieke nin lifaal ki baa u'ni. ²⁷ Nibonn na ke ye tijoknt ya bonn na ri ko u'ni. Binib ba teh ijuoke ya bont nin ba ya tuon nin bi'lenm na kpe gbemont ya sen nnɔ mo na ri ko u'ni. Binib ba ya yel kele' limiel ya gbɔnku ni nnɔ baba ne li ko u'ni. Kugbɔnku nnɔ ye Uwien ya Pebuk nnɔ yaaku ne.

22

¹ Uwien ya tond nnɔ wuon' nni minunm ma dienh limiel ya kpen u windeh ten lidingl ki likeh ki careh. Mi neh Uwien nin Kipebuk nnɔ ya berbiek saan ne. ² Limiel ya subu se mifenm ma do udu nnɔ ya benku ni nnɔ ya siik ni ne, ki te ukpen nnɔ ya kele ke ile, ki lɔonh bolm piik nin mile libinl ni. Bu lɔonh nmaal ke nmaal ne. Bu fer ye kujaaku ne ki buuh inibol ke. ³ Uwien wic' na ke minum na ji li te udu nnɔ ni. Uwien nin Kipebuk ya berbiek li te udu nnɔ ni ne, ne Uwien ya tonsɔnb ri li pukeh wo. ⁴ Bi li le u'nun bo, ne bi li kele u'yel bi'yutun bo. ⁵ Na ji li biire u'ni, ne binib nnɔ na ji li nuunh frl, ka ji li nuunh wien ri wende be, kime Yonbdaan Uwien ne li wendeh be. Bi li ye biberb ne uyo ke.

Yesu ya baam ya gber

⁶ Uwien ya tond nnɔ take' nni ki ye: «Tigber tuu te ne, ki kpe be ri li du tu'bo. Yonbdaan Uwien wa la cere' u'nabonsaknb sokn' u'gber nnɔ, ne son' ni u'tond wo ri la wuan u'tonsɔnb tibont ta li tien' na ri taande.»

⁷ *Yesu len' ki ye: «Li cengeh men, n we ni na ri taande.» Wa ke tuore' ki nuuke Uwien ya gber ta te kugbɔnku kuu ni na ki takeh na laan teh nin na la li tien nnɔ ya gber la, Uwien ya monm te u'bo.

⁸ Min San ne cii' tibont tuu bo ki laa' tu mo. N cii' tu'bo, ki laa' tu ma nnɔ, ne n gbaan' utond wa wuon' nni tu nnɔ ya nun bo ri puke wo. ⁹ Ne u take' nni ki ye n la tien nnɔ, kime u'mo ye min nin n'tab ba ye *Uwien ya nabonsaknb nin ba tuore' ki nuuke kugbɔnku kuu ya gber ya tonsontɔ ne. A li puke Uwien baba ne. ¹⁰ Ne ki ti take' nni ki ye: «La bole Uwien ya gber ta te kugbɔnku kuu ni na, kime tu li tien uyo wa nnɔ nek' ni na. ¹¹ Wa bre la, wo ri li teh na bre ki joh. Wa ye tijoknt ya tuon la, wo ri li kuondeh u'ba tijoknt ki joh. Wa ye unimɔn la, wo ri li teh tinimont ki joh. Wa ye Uwien yo la, wo ri juore ki li ye Uwien yo.»

¹² *Yesu ti ye: «Li cengeh men, n we ni na ri taande, ki li tuke lisuul ri la su unil ke u'tuonl kpe ma bo. ¹³ Min ne ye micincinm nin migbenm, ukpiek nin uforkɛ.» ¹⁴ Binib ba sokreh bi'liert nnɔ Uwien ya monm te bi'bo. Ben ne nmaabe usen be ri mo limiel ya subu ya bii, ki ne bunafabu ki ko udu nnɔ ni*. ¹⁵ Ama ba teh ijuoke ya bont nin binokdenb nin isonsond nin binikub nin ba pe ibule bo nnɔ, bi'ke fe ituon nin tigber ta na kpe gbemont ya sen ne, ne ki pe tu'bo. Ben li juore saali ne.

¹⁶ «Min *Yesu ne son' ni u'tond wo ri la take ne tigber tuu n'taan ni. N ye Dafid ya yaabil ne, ki wien ten litenmenmaasel.»

* **22:14** Bi kpie' ki kele' tigbont ta nnɔ ya tuba ni ni kele' ki ye: «Binib ba boh ti'gber ta te kugbɔnku kuu ni nnɔ Uwien ya monm te bi'bo ne.»

17 *Mifuoñaanm nin Uwien ya Pebuk ya jekpen ye: «Dɛn.»

Wà kɛ cii' la, u'mɔ́ rí ye: «Dɛn.»

Uñuñun ñmɔ́be wà kɛ la, wɔ́ rí dɛn,
wà yíe miñunm mà dienh limiɛl la,
wɔ́ rí dɛn kí ñu, ki la pè niba.

Tigbɛfɔrkaar

18 N gbierɛh wà kɛ ciih tigbɛr tà te kugbɔ́nku kuu ni, ki tɔ́keh ná laan
teh nin ná lá li tien nnɔ́ ya gber nnɔ́ nɛ. Wà kɛ taa' tigbɛtɔ́r ki pukn' tigbɛr
nnɔ́ bó la, Uwien li cèrɛ ijɛnd yá bi len' i'bó kugbɔ́nku kuu ni nnɔ́ rí lu u'bo.

19 Wà kɛ kùore' kugbɔ́nku kuu ya gber la, Uwien ña rí cèbe wɔ́, wɔ́ rí mɔ́ bi
len' limiɛl ya subu bùa bó kugbɔ́nku kuu ni nnɔ́ ya bii, ka rí cèrɛ wɔ́ rí kɔ́
u'du wà bi len' u'bó kugbɔ́nku kuu ni nɔ́ ni mɔ́.

20 Wà tɔ́ke' tigbɛr tuu kɛ nnɔ́ ye: «Imòñ nɛ n we ní na rí taande.»

Imòñ, Yonbdaan Yesu, dɛn.

21 Yonbdaan *Yesu rí juoke binib kɛ.